

İSLAM TARİHİ

Medine Devri

Asım Köksal

1. [Hız. Muhammed'in Doğumu, Çocukluğu ve Gençliği](#)
2. [Hız. Muhammed'in Hız.Hatice İle Evliliği](#)
3. [Vahyin Gelişi](#)
4. [Kureyş'in Düşmanlığı ve İşkence](#)
5. [Habeşistan'a Hicret](#)
6. [Hız. Hamza ve Hız. Ömer'in Müslüman Oluşu](#)
7. [Müşriklerin Ambargosu](#)
8. [Hüzün Yılı](#)
9. [İsra ve Mirac Mucizesi](#)
10. [Birinci Akabe Bey'ati](#)
11. [İkinci Akabe Bey'ati](#)
12. [Müslümanların Medine'ye Hicreti](#)
13. [Hız. Muhammed'in Hicreti](#)
14. [Hız. Muhammed'in Kuba Günleri](#)

HZ. PEYGAMBERİN DOĞUMU, ÇOCUKLUĞU VE GENÇLİĞİ

Muhammed (a.s.)ın Soyu ve Pak Soyuluğu

Muhammed b. Abdullah, b. Abdulmuttalib, b. Hâşim, b. Abdi Menaf, b. Kusayy, b. Kilab, b. Mürre, b. Ka'b, b. Lüey, b. Galib, b. Fihri, b. Mâlik, b. Nadr, b. Kinane, b. Huzeyme, b. Müdrike, b. İlyas, b. Mudar, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan.[1]

Bütün kaynaklar Muhammed (a.s.)ın, Adnan'a kadar olan atalarının gerek isimlerinde, gerek sıralarında, ittifak halinde bulundukları gibi,[2] Adnan'ın da İsmail (a.s.) b. İbrahim (a.s.)ın öz be öz soyundan geldiğinde de müttefiktirler.[3]

Muhammed (a.s.)ın ondokuzuncu kuşaktaki atası Maadd b. Adnan; İsa (a.s.)ın muasırı idi.[4]

İsa (a.s.) ile Muhammed (a.s.) arasındaki fetret devrinin 600 yıl oluşu da,[5] bunu ayrıca doğrular.

Maadd, babası Adnan'ın vefatından sonra, Kâbe hizmetini üzerine almış, ve Mekke Hareminden hiç ayrılmamıştır.[6]

Adnan da; babası Üded'in vefatından sonra Kâbe hizmetini üzerine almış, Kâbe'ye meşinden örtü örttürmüş,[7] Mekke Hareminin yıkılan sınır taşlarını da dikmişti.[8]

Mekke halkının Kureyş diye anılması, Muhammed (a.s.)ın onikinci kuşakta yer alan ve ilk kez Kureyş lakabıyla anılan atası Nadr b. Kinane'den dolaydır.[9] Ve Kur'ân-ı Kerîm'de açıklandığına göre, kendileri, İbrahim (a.s.)ın soyundan gelme torunlarıdır.[10] Muhammed (a.s.) da, onların arasından seçilerek, onlara peygamber gönderilmiştir.[11]

Muhammed (a.s.); Kureyş kabilesi içinde, gerek baba ve gerek ana yönünden, en temiz ve en şerefli bir aileye mensuptur. Bunu, bizzat hadis-i şeriflerinde şöyle açıklamışlardır:

"Yüce Allah; İbrahim oğullarından, İsmail'i seçti.[12]

İsmail oğullarından, Kinane oğullarını seçti.

Kinane oğullarından, Kureyş'i seçti.

Kureyş'ten, Hâşim oğullarını seçti.

Hâşim oğullarından da, beni seçti." [13]

"Ben, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib'im!

Yüce Allah; mahlukatı yarattı, ve beni, onların en hayırlı fırkasının içinde bulundurdu!

Sonra, onları iki fırkaya ayırdı ve beni, en hayırlı olan fırkanın içinde bulundurdu.

Sonra, onları kabilelere ayırdı ve beni, en hayırlı olan kabilenin içinde bulundurdu.

Sonra, onları ailelere ayırdı ve beni, onların en hayırlısı içinde bulundurdu.

Ben, sizin aile yönünden de en hayırlınızım, nefis yönünden de en hayırlınızım!" [14]

"Ben, Âdem oğulları soylarının en hayırlı, en temiz olanlarından, devirden devre, aileden aileye geçe geçe, nihayet, şu içinde bulunduğum aileden vücuda getirildim!" [15]

"Ben, Muhammed b. Abdullah, b. Abdulmuttalib, b. Hâşim, b. Abdi Menaf, b. Kusayy, b. Kilab, b. Mürre, b. Ka'b, b. Lüey, b. Galib, b. Fihri, b. Malik, b. Nadr, b. Kinane, b. Huzeyme, b. Müdrike, b. İlyas, b. Mudar, b. Nizar'...ım! Halk, ne zaman iki kısma ayrılrsa, muhakkak, Allah beni onların en hayırlı olanının içinde bulundurmuştur. Ben, Cahiliye devrinin kötülüklerinden hiçbir şey bulaşmaksızın, ana ve babamdan meydana geldim.

Ben, tâ Âdem'den babama ve anneme gelip ulaşınca kadar, hep nikâh mahsulü olarak meydana geldim, asla zinadan meydana gelmedim!

Ben, sizin nefis yönünden de en hayırlınızım, baba soyu yönünden de en hayırlınızım!"[16]

Peygamberimiz Muhammed (a.s.)ın annesi Âmine binti Vehb, b. Abdi Menaf, b. Zühre, b. Kilab, b. Mürre'dir.[17]

Zühre; Hâşim oğullarının ataları olan Kilab oğlu Kusayy'ın kardeşi olduğuna göre, Hz. Âmine'nin soyu, kocası Hz. Abdullah b. Abdulmuttalib'in soyu ile Mürre b. Kilab'da birleşir.

İbn Sa'd; Ensar bilginlerinden Muhammed b. Sâib'e dayanarak, Peygamberimiz (a.s.)ın anne ve anneannelerini, babaannelerini batınlarca kaydettikten sonra, bu bilginin:

"Peygamber (a.s.)ın beşyüz annesini tesbit ve kayd etmeye muvaffak oldum. Hiçbirinde, ne zinaya, ne de Cahiliye çağında işlene gelen kötü işlerden hiçbir şeye rastlamadım!" dediğini de nakleder.[18]

Bunun içindir ki, büyük bilgin İbn Haldun, "Muhammed (a.s.)'dan başka, hiçbir kulun, ilahî ikram olarak ne soyunun bu derece mazbut olduğunun, ne de Âdem (a.s.)'dan kendilerine gelinceye kadar soy şerefliliğinin kesintisiz devam ettiğinin görülmediği"ni bildirir. [19]

Peygamberimiz (a.s.)ın İsimleri ve Künyesi

Peygamberimiz (a.s.):

"Benim birtakım isimlerim vardır:

Ben Muhammed'im!

Ben Ahmed'im!

Ben Mâhî'yim ki, Yüce Allah, küfrü benimle yok edecektir!

Ben Hâşır'ım ki, insanlar, Kıyamet günü benim izimce haşır olunacaklardır!

Ben Âkîb'ım ki, benden sonra peygamber yoktur!"[20]

"Ben rahmet peygamberiyim!"[21]

"Ben savaşlar peygamberiyim!" buyurmuşlardır.[22]

Peygamberimiz (a.s.), Kur'ân-ı Kerîm'de dört kere Muhammed ismi ile,[23] bir kere de Ahmed ismi ile anılır.[24]

Muhammed: övülmeye layık hasletleri çok olan,

Ahmed ise: en çok övülen veya en çok hamd ve şükür eden, ya da, bu hasletlerle anılan zât mânâlarına gelir.[25]

Peygamberimiz (a.s.); en çok Muhammed ismi ile anılmış, Muhammed ismini kullanmıştır.

Medine'de bulunan Mekkeli ve Medineli Müslümanlarla Yahudileri ve her iki tarafın müttefiklerini ilgilendiren muameleler hakkında yazdırdığı yazıda Peygamberimiz (a.s.)ın Muhammed ismi yer alır.[26]

Ebu Süfyan b. Hâris'in Peygamberimiz (a.s.)ı hicveden şiirine karşı, Hassân b. Sâbit, söylediği uzunca şiirde:

"Demek, sen Muhammed'i hicvettin ha?!" der.[27]

Peygamberimiz (a.s.); Hicretin altıncı yılında Hudeybiye'de Kureyş müşrikleriyle yaptığı muahedenin yazısını yazdırmak isteyip:

"Yâ Ali! Bu, Muhammed Resûlullah'ın, Süheyl b. Amr ile üzerinde anlaşıp sulh oldukları[28] ve gereğinin yerine getirilmesini kararlaştırıp imzaladığı maddelerdir" buyurunca,[29] Süheyl b. Amr Hz. Ali'nin elini tuttu.[30]

Peygamberimiz (a.s.)a:

"Vallahi, biz senin gerçekten peygamber olduğunu tanımış olsaydık, Beytullahı ziyaretten seni alıkoymaz ve seninle çarpışmaya kalkmazdık![31] En iyisi, sen, muahedenameye bizim bildiğimiz şeyi yaz!" dedi.[32]

Peygamberimiz (a.s.):

"Ya nasıl yazalım?" diye sordu.[33]

Süheyl b. Amr:

"Muhammed b. Abdullah diye kendi ismini ve babanın ismini yaz!" dedi.[34]

Peygamberimiz (a.s.):

"Bu da güzeldir. Öyle yazınız![\[35\]](#)

Ben, hem Abdullah'ın oğluyum, hem de Allah'ın Resûlüyüm![\[36\]](#)

Vallahi, siz beni yalanlasanız da, ben yine, hiç şüphesiz, Allah'ın Resûlüyüm![\[37\]](#)

Kendi ismimi ve babamın ismini yazdırmak, benim peygamberliği mi gidermez!" buyurdu.[\[38\]](#)

Hükümdarlara gönderilen İslâmiyete davet mektuplarında da, Muhammed ismi yazılı, Muhammed Resûlullah mührü basılı idi.[\[39\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)'ın, hadis-i şeriflerinde açıkladıkları isimlerinden başka, Kur'ân-ı Kerîm'de ve daha önceki peygamberlere indirilmiş olan ilahî kitaplarda geçen daha birçok isimleri vardır.

İsimlerin çokluğu ise, isim sahibinin şerefının üstünlüğünü gösterir.[\[40\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Hz. Hatice'den ilk doğan oğlu Hz. Kasım'dan dolayı (Ebu'l-Kasım=Kasım'ın Babası) diye künyelenmişti.[\[41\]](#)

Medineli Ensardan bir zât, doğan oğluna Muhammed ismini koymak istemiş ve bunda bir sakınca olup olmadığını Peygamberimiz (a.s.)dan sormuştu.[\[42\]](#) Peygamberimiz (a.s.):

"Benim ismimi takınınız! Amma, künyemi takmayınız!" buyurmuştur.[\[43\]](#)

Hz. Ali de:

"Yâ Rasûlallah! Senden sonra doğacak çocuğuma senin ismini ve künyeni takmamı uygun görür müsün?" diye sormuş; Peygamberimiz (a.s.) ona:

"Evet!" buyurmuştur.[\[44\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)dan Önce Kimlere ve Ne İçin Muhammed İsmi Koydular

Tabiîn bilginlerinin büyüklerinden Saîd b. Müseyyeb der ki:

"Araplar, kendilerinden, Muhammed isminde bir peygamber gönderileceğini, Kitab Ehli olan [Yahudi ve Hıristiyan]larla kâhinlerden işitmişlerdi. Bunu işiten Araplardan bazıları peygamber olması ümidiyle oğullarına Muhammed ismini vermişlerdi:

1) Benî Temimlerden Süfyan b. Mücaşi', Şam'a gidip bir rahibin evine inmişti. Süfyan, kendisinin Mudarlardan olduğunu söyleyince, rahip:

"Araplar içinde bir peygamber gönderilecek, kendisine Muhammed denilecektir!" dedi.[\[45\]](#) Bunun üzerine, Süfyan, doğan oğluna Muhammed ismini verdi.[\[46\]](#) Muhammed b. Süfyan, büyüyünce, Hıristiyan papazı oldu.[\[47\]](#)

2) Benî Süleymlerin Zekvan oğullarından[\[48\]](#) Muhammed b. Huzâî'ye,[\[49\]](#) Muhammed ismi, peygamber olması ümidiyle verilmiştir.

Ebrehe bu Muhammed b. Huzâî'yi Yemen'e götürmüş, o da orada Ebrehe'yle birlikte bulunmuş ve Hıristiyanlık dininde ölmüş;[\[50\]](#) Ebrehe'nin emriyle, Kabe yerine, San'a'daki Kulleys kilisesine hacetmeleri için propaganda yaparken, Huzeyl'lerden Urve b. Hıyad tarafından bir okla vurulup öldürülmüştür.[\[51\]](#)

Benî Süleymlerden Muhammedü'l-Cüşemî'ye,

Muhammedü'l-Useydî'ye,

Muhammedü'l-Fukaymî'ye,[\[52\]](#)

Muhammed b. Berrü'l-Kinanî'ye,

Muhammed b. Humran b. Malikü'l-Cu'fî'ye,

Benî Cahcabalardan Muhammed b. Ukbetü'l-Cülahu'l-Evsî'ye.[\[53\]](#)

Muhammed b. Hırmazü't-Temim'e,[\[54\]](#)

10) Evsîlerden Muhammed b. Meslemetü'l-Ensarî'ye...[\[55\]](#) hep, peygamber olması maksat ve ümidiyle Muhammed ismi konulmuştur.[\[56\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Babası Hz. Abdullah'ın Vefatı

Peygamberimiz (a.s.)ın babası Hz. Abdullah, Hz. Amine ile evlendikten kısa bir müddet sonra,[\[57\]](#) Kureyşlilerin ticaret malları yüklü kabilelerinden bir kabileye katılarak Şam'a, Gazze'ye gitmişti. Satacaklarını satıp alacaklarını aldıktan sonra, oradan geri dönüldüğü sırada,[\[58\]](#) yolda hastalandı. Medine'ye gelince,[\[59\]](#) arkadaşlarına:

"Ben, burada dayılarım Adiyy b. Neccar oğullarının yanında biraz kalayım" dedi ve hasta olarak onların yanında bir ay kaldı.

Kabile arkadaşları, yollarına devam edip Mekke'ye geldiler.

Abdulmuttalib, onlardan, oğlunun nerede kaldığını sordu. Onlar da, "Onu gerimizde, dayıları Adiyy b. Neccar oğullarının yanında bıraktık. Kendisi hastadır" dediler.

Bunun üzerine, Abdulmuttalib, büyük oğlu Hâris'i acele Medine'ye yolladı. Haris Medine'ye vardığı zaman, Hz. Abdullah'ı vefat etmiş ve Adiyy b. Neccarlardan Nâbiga'nın evine gömülmüş buldu.

Hz. Abdullah'ın kabri Nâbiga'nın evinin içine girilince sol tarafa düşen küçük evindedir.

Dayıları; Abdullah'ın nasıl hastalandığını, olanca çabalarına rağmen kendisini kurtaramadıklarını ve Nâbiga'nın evine gömdüklerini Hâris'e anlattılar.

Haris, acele Mekke'ye dönüp babasına acı haberi verince, Abdulmuttalib de, Abdulmuttalib'in bütün oğulları ve kızları da son derece ağladılar.[\[60\]](#)

Hz. Abdullah, vefat ettiği zaman 25 yaşında idi.[\[61\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) da, daha annesinden doğmamıştı.[\[62\]](#)

Hız. Âmine'nin Hız. Abdullah Hakkındaki Mersiyesi

Hız. Amine, kocası Hız. Abdullah için söylediği mersiyede şöyle dedi:

"Artık, Mekke'nin Batha tarafı, Hâşim oğullarından boşaldı.

O, ölümün davetine uyarak, evinden örtüler ve kefenler içinde çıkıp kabre gitti!

Fakat, ölüm insanlar arasında Hâşim oğlu gibi bir yiğit bulup onun boşluğunu dolduramaz.l

Bütün dostları ve arkadaşları, onun tabutunu taşımak için üşüşmekte ve elden ele almakta idiler.

Ne yazık ki, ecel hiç beklenmedik bir zamanda onu alıp götürdü!

Halbuki, o, cömert ve çok merhametli bir insandı ."[63]

Hız. Abdullah'ın Terikesi

Hız. Abdullah'ın, miras olarak bıraktığı;
Ümmü Eymen (Bereke) adında bir köle kadın,
Beş adet deve,
Birkaç davar,[\[64\]](#)
Bir adet kılıç,
Bir miktar gümüş paradan ibaretti.[\[65\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Doğumu, Doğum Tarihi ve Doğum Yeri

Peygamberimiz (a.s.); Fil yılında, Rebiülevvel ayının 12. Pazartesi günü,[\[66\]](#) tanyeri ağarırken,[\[67\]](#) Şı'b'daki evlerinde doğdu.[\[68\]](#)

Riyaziyecilere göre; doğum tarihi şemsî aylardan Nisan ayının yirmisine rastlamış,[\[69\]](#) Mısırlı Mahmud Felekî Paşa da, bunun Milâdî 571 yılı 20 Nisan Pazartesi gününe rastladığını hesapla doğrulamıştır.[\[70\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın doğduğu ev: Şı'b'da, Hâşim'den Abdulmuttalib'e kalan, ondan da Peygamberimiz (a.s.)ın babası Hz. Abdullah'ın hissesine düşen ev olup, "Mevlid Sokağı" diye anılan Ebu Talib Şı'b'ı caddesinde, Leyl sokağında idi.[\[71\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın doğumu gecesinde, Abdurrahman b. Avf'ın annesi Şifa Hatun da hazır bulunup ebelik etmiştir.[\[72\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)dan üç yaş büyük olan amcası Hz. Abbas da; Hz. Âmine'nin bir oğlan çocuğu doğurduğu haber verilince, annesinin sabahleyin kendisini elinden tutup oraya götürdüğünü, Peygamber (a.s.)ın evlerinin ortasında yattığı yerde döşegine ayağıyla vurduğunu hâlâ görür gibi olduğunu ve orada bulunan kadınların kendisini onun üzerine çekip "Öp kardeşini!" dediklerini bildirir.[\[73\]](#)

Doğum Gecesinde Vuku Bulan Önemli Hadiselerden Bazıları

1. Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre;

Mekke'de, ticaretle uğraşan bir Yahudi Peygamberimiz (a.s.)'ın doğduğu gece, doğuşuna alâmet olan yıldızın doğduğunu görmüş, katıldığı Kureyş meclislerinden bir mecliste:

"Ey Kureyş cemaatı! İçinizden, bu gece çocuğu doğan oldu mu?" diye sormuştur.

"Vallahi, bilmiyoruz!" dediler.

Bunun üzerine, Yahudi:

"Ey Kureyş cemaatı! Size söylediğim şeyi ezberleyiniz! Bu gece, bu âhir zaman ümmetinin peygamberi doğmuştur! Onun iki küreği arasında, üzerinde tüyler bulunan kırmızımtırak bir ben de vardır!" dedi.

Meclistekiler, Yahudi'nin sözlerinden hayrette kalarak meclisten dağıldılar. Onlardan her biri, evlerine varınca, Yahudi'nin söylediklerini ailelerine haber verdiler.

Bazılarına, aileleri:

"Abdullah b. Abdulmuttalib'in bir oğlu doğdu. Kendisine, Muhammed ismini verdiler" dediler.

Onlar, o günden sonra, Yahudi'nin evine gidip:

"Bizim içimizde bir çocuk doğduğunu duydun mu, öğrendin mi?" dediler.[\[74\]](#)

Yahudi: "Ben size onun doğduğunu haber verdi ktien sonra mı, yoksa önce mi doğdu?" diye sordu.

"Önce doğdu!" dediler.[\[75\]](#)

Dileği üzerine, kendisini Hz. Âmine'nin evine götürdüler.

Yahudi, Hz. Âmine'den, oğlunu yanına çıkarmasını istedi; çıkarıldı.

Peygamberimiz (a.s.)'ın arkasındaki peygamberlik hâtemini görünce, Yahudi bayıldı. Ayıldığı zaman, kendisine "Yazıklar olsun sana! Ne oldu sana?" dediler.

Yahudi:

"Vallahi, artık İsrail oğullarından peygamberlik gitti![\[76\]](#) Ellerinden Kitap da gitti! Bu, İsrail oğullarının öldürüleceklerine ve bilginlerinin de itibarlarının kalmayacağına verilmiş bir hükümdür! Araplar, peygamberlikle, büyük bir izzet ve şerefe erecekler![\[77\]](#) Ey Kureyş cemaatı! Sevininiz! Vallahi, siz; haberi doğudan batıya kadar ulaşacak bir atılım ve yenme gücüyle güçleneceksiniz!" dedi.[\[78\]](#)

2. Medineli Müslümanlardan şair Hassan b. Sabit der ki:

"Ben, yedi sekiz yaşlarında, duyduklarımı kavrayabilecek, boylu boslu bir çocuktum.

Bir gün, Yesrib'de (Medine'de) bir Yahudi'nin köşk üzerinden en yüksek sesle:

'Ey Yahudi cemaatı!' diyerek bağırıldığını işittim.

Yahudiler, etrafına toplanınca, ona:

'Allah cezanı versin! Ne oldu sana?' dediler.

O da:

'Ahmed'in doğumunda doğacak olan yıldızı, bu gece doğdu!¹ dedi."[\[79\]](#)

İbn İshak:

"Hassan b. Sâbit'in torunu Saîd b. Abdurrahman'a:

'Resûlullah (a.s.) Medine'ye geldiği zaman Hassan b. Sabit kaç yaşında idi?' diye sordum.

Saîd:

'Hassan, altmış yaşında idi. Resûlullah (a.s.) da, elli üç yaşında iken Medine'ye geldi' dedi.

Demek ki, Hassan, o Yahudinin söylediğini yedi yaşında iken işitmiş" demiştir.[\[80\]](#)

Hiz. Âmine'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz (a.s.)a, ne hamileliği sırasında, ne de onu dünyaya getirirken hiçbir zahmet çekmemiş ve o doğarken de, doğu ile batı arasını aydınlatan bir nurun kendisinden onunla birlikte çıktığını görmüştür.[\[81\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), doğarken, çocukların yere düştükleri gibi düşmeyip ellerini yere dayamış, başını semaya kaldırmış olarak doğmuştur.[\[82\]](#)

Muhammed (a.s.) doğunca, geleneğe göre sabaha kadar üzerine kapatılan çanağın yarılarak, yarığından kendisinin gözlerini semaya diktiği görülmüştür.[\[83\]](#)

"Doğrusu, biz bunun gibi bir çocuk görmedik!" denilmiştir.[\[84\]](#)

Şeytan; hayatında koparacağı dört çığlıktan birisini, bu kutlu doğum gecesinde koparmıştır.[\[85\]](#)

İran başkadısı ve din adamı Mubezan, rüyasında; birtakım serkeş develerin bir sürü yürük atları önlerine katarak Dicle ırmağını geçtiklerini, İran topraklarına yayıldıklarını görmüştür.

Save* gölünün suyu çekilmiştir.

Semave* vadisini su basmıştır.

Kisra'nın sarayından 14 şerefe yıkılmıştır.

İranlıların 1000 yıldan beri hiç sönmeden yanan ateşgedeleri sönmüştür![\[86\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Kâbe'ye Götürölüp Dua EdiliŖi

Hz. Amine; Peygamberimiz (a.s.)ı dünyaya getirdiği zaman, Peygamberimiz (a.s.)ın dedesi Abdulmuttalib'e:

"Bir oğlan torunun doğdu.[\[87\]](#) Gel de, gör onu!" diye haber saldı.[\[88\]](#)

Abdulmuttalib, o sırada Kabe'nin yanında, Hicr'de, oğlu, ve kavminden bazı kimselerle birlikte oturuyordu.

Müjdeci, ona:

"Âmine bir oğlan çocuğu doğurdu!" diye haber verince Abdulmuttalib çok sevindi ve hemen ayağa kalkıp yanındakilere birlikte Hz. Âmine'yi görmeye geldi .[\[89\]](#)

Torununa baktı.[\[90\]](#)

Hz. Âmine hamile iken düşünde gördüğu şeyleri; kendisine neler söylendiğini ve koyacağu isim hakkında ne emir verildiğini Abdulmuttalib'e anlattı .[\[91\]](#)

Abdulmuttalib torununu bir kumaŖ parçasına sarılmış olduğu halde[\[92\]](#) kucağına alıp Kabe'ye girdi.

Orada, Allah'a dua ve ihsanından dolayı Ŗükranını arz ettikten sonra, onu annesine gönderdi.[\[93\]](#)

Oğlu Ebu Talib'e de:

"Bu, benim sana, yanında bulundurup üzerine kanat gereceğin emanetimdir. Muhakkak, bu oğlumun hal ve Ŗânı yüce olacaktır!" dedi.[\[94\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Hz. Âmine ve Süveybe Hatun Tarafından Kısa Bir Müddet Emzirilişi

Peygamberimiz (a.s.)ı; önce annesi Hz. Amine,[\[95\]](#) üç gün veya yedi gün emzirdi.[\[96\]](#)

Bundan sonra, Süveybe Hatun, oğlu Mesruh ile birlikte, günlerce emzirdi.[\[97\]](#)

Süveybe Hatun, daha önce Hz. Hamza'yı, sonra da, Peygamberimiz (a.s.)la birlikte, Ebu Seleme b. Abdulesed'i de emzirmişti.

Bunun için, Hz. Hamza ile Ebu Seleme, Peygamberimiz (a.s.)ın süt kardeşi idiler.[\[98\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Mekke'de iken, Süveybe Hatuna harçlık verir, Hz. Hatice de ona ikramda bulunurdu.

Süveybe Hatun; Ebu Leheb'in cariyesi idi.

Hz. Hatice onu azad etmek, kölelikten kurtarmak için Ebu Leheb'den satın almak istemişse de, Ebu Leheb yanaşmamıştı.

Peygamberimiz (a.s.) Medine'ye hicret ettiği zaman, Ebu Leheb onu kendiliğinden azad etmişti.

Peygamberimiz (a.s.), Süveybe Hatuna Medine'den de harçlık ve elbise gönderirdi.

Hicretin yedinci yılında, Hayber seferinden dönerken, onun vefat etmiş olduğunu haber alınca "Oğlu Mesruh ne yapıyor?" diye sormuş; "Annesinden önce, o da vefat etti!" denilmişti.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) "Onların akrabalarından sağ kalan kim var?" diye sormuş; "Hiçbir kimse yok!" demişlerdir.[\[99\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Doğumundan Dolayı Halka Ziyafet Çekilişı

Peygamberimiz (a.s.)ın doğumunun yedinci günü, dedesi Abdulmuttalib.[\[100\]](#) develer, davarlar kestirerek Mekke halkına üç kez yemek yedirmesini, oğlu Ebu Talib'e emretti.

Ayrıca, Mekke mahallelerinden her mahallede develer kesilerek bırakıldı.

Onlardan insanların, kurtarın, kuşların yararlanmalarına engel olunmadı.[\[101\]](#)

Kureyşliler, ziyafetten sonra:

"Ey Abdulmuttalib! Doğumu sebebiyle bize ikramda bulunduğun bu oğluna ne isim taktın?" diye sordular.

Abdulmuttalib:

"Muhammed ismini taktım!" dedi.

Kureyşliler:

"Ne için, aile halkının, atalarının isimlerinden birini takmaya özen göstermedin de, Muhammed ismini taktın?" diye sordular.

Abdulmuttalib:

"Gökte Allah'ın, yerde de halkın onu övmelerini istedim!" dedi.[\[102\]](#)

Yeni Doğan Çocukların Sütannelere Verilmesi Âdeti

Yeni doğan çocuklarını sütannelerine vermek, Kureyş ve diğer Arap eşrafının âdetleri idi.

Bu da; kadınların kocalarıyla daha rahat meşgul olmalarını ve çocukların da[103] kırdaki yaşayan Araplar içinde,[104] özellikle havasının güzelliği, rutubetinin azlığı ve suyunun tatlılığı ile tanınan yerlerde yaşayan şerefli kabileler arasında[105] sağlam vücutlu, sıkı etli, cesaretli yetişmelerini ve düzgün ve pürüzsüz konuşmayı öğrenmelerini sağlamak içindi.

Emevî halifelerinden Abdulmelik b. Mervan:

"Velid'i sevmek, bize zarar verdi!" derdi.

Velid; annesinin yanından ayrılmadığı için, konuşurken hep gramer hatası yapardı.

Kardeşi Süleyman ise, çok düzgün ve pürüzsüz konuşurdu. Çünkü, Süleyman ve öteki kardeşleri, kırdaki oturdular.

Arapça'yı açık, pürüzsüz ve düzgün konuşmayı orada öğrenmişlerdi.[106]

Umumiyetle Araplar için tek lügat vardı. Benî Sa'd b. Bekr'lerin ise lügatları yedi idi.

Benî Sa'd b. Bekr b. Hevazin'ler; Arap kabileleri içinde, dil bakımından en fesahatli olanı, en açık, en düzgün ve en pürüzsüz konuşanı idi.[107]

Benî Sa'd b. Bekr kabilesi; Arap kabileleri arasında cömertlikleri ve şerefli oldukları ile de tanınmış bir kabile idi.[108]

Mekke çevresinde ve Harem içinde oturan kabilelerden sütanesi olanlar, her yıl, iki kez, yaz ve güz mevsimlerinde Mekke'ye gelerek, yeni doğan çocukları-ücretle emzirmek üzere-alıp yurtlarına götürürlerdi.[109]

Sütannesi Halime Hatunun Peygamberimiz (a.s.)ı Emzirışı ve Büyütüşü

Peygamberimiz (a.s.)ı; Süveybe Hatundan sonra, Benî Sa'd b. Bekr kabilesinden sütannesi Halime Hatun götürüp emzindi.[\[110\]](#)

Halime Hatun; Kays b. Aylan'lardan Ebu Züeyb Abdullah b. Hâris'in kızı [\[111\]](#) ve Sa'd b. Bekr b. Hevazin'lerden Haris b. Abduluzza'nın da zevcesi idi.

Peygamberimiz (a.s.)ın bu sütanne ve babadan kardeşleri de, Abdullah b. Haris, Üneyse binti Haris ve Şeyma binti Haris idi.

Halime Hatun; yanında, kocası ve memedeki küçük oğlu ve Benî Sa'd b. Bekr kadınlarından dal[\[112\]](#) on kadın olduğu halde,[\[113\]](#) emdirilecek oğlan çocuğu arayıp bulmak üzere, yurtlarından yola çıktılar.[\[114\]](#) Mekke'ye geldiler. [\[115\]](#)

Halime Hatun der ki:

"İçinde bulunduğumuz kuraklık ve kıtlık yılında, hiçbir şeyimiz kalmamıştı.

Ben, kır merkebimin üzerinde idim.

Yanımızda yaşlı bir devemiz de bulunuyordu.

Vallahi, o bize bir damla bile süt vermiyordu.

Fakat, biz, bir yağmura kavuşmayı, darlıktan kurtulmayı umup duruyorduk.

Üzerinde bulunduğum arık ve zayıf merkebimin yürüyüşünün ağırlığı, arkadaşların canını sıkacak dereceye varmıştı.

Nihayet, Mekke'ye varıp, emzirilecek oğlan çocukları aramaya başladık.

İçimizde hiçbir kadın yoktu ki, o ona arz ve teklif edilsin de, 'Yetimdir!' denilince onu almaktan kaçınmış olmasın!

Çünkü, bizler, emzireceğimiz çocuğun babasından bahşişe kavuşmayı umuyor, ve onun [Peygamber (a.s.)ın] hakkında da:

'Yetimdir. Annesi ve dedesi, bize ne ihsan yapabilecek?' diyorduk.

Bunun için, hepimiz, onu emzirmek üzere almak istememiştik.

Benimle gelmiş olan kadınlardan, emzirilecek çocuk almayan, benden başka, kalmamıştı."[\[116\]](#)

O sırada, Abdulmuttalib, Peygamberimiz (a.s.) için sütannesi arayıp duruyordu.[\[117\]](#)

Halime Hatun der ki:

"Abdulmuttalib, benimle karşılaşınca:

'Sen, kimsin?' diye sordu.

'Ben, Benî Sa'd'lardan bir kadınıym!' dedim.

'İsmin nedir?' diye sordu.

'Halime' dedim.

Abdulmuttalib gülümsedi:

'Ne güzel! Ne güzel! Sa'd ve hilm iki güzel haslettir ki, dünyanın hayrı da, ebediyetin izzet ve

şerefi de bunlardadır.

Ey Halime! Benim yanımda yetim bir çocuk vardır ki, onu Benî Sa'd kadınlarına teklif ettim.

'Biz, götüreceğimiz çocuklardan yararlanmayı, onların babalarından ikram görmeyi umuyoruz' diyerek, almaya yanaşmadılar.

Onu emzirmeyi, sen üzerine alır mısın?

Belki onun yüzünden saadete, mutluluğa erersin' dedi.

Ben de:

'Bana biraz müsaade et de, kocama bir danışayım' dedim.

Hemen, kocamın yanına dönüp durumu ona haber verdim [\[118\]](#) ve:

'Mekke'de, bu yetim çocuktan başka, emzirilecek çocuk yoktur! O çocuğu almamızı uygun görür müsün?

Ben yurdumuza eli boş dönmemizi hoş bulmuyorum.[\[119\]](#)

Vallahi, ben, arkadaşlarım arasında, emzirilecek bir çocuk almadan geri dönmeyi istemiyorum.

Vallahi, o yetime gideceğim. Ben de onu alacağım!' dedim.

Kocam:

'Bunu yapmanda bir sakınca yok. Belki, Allah onun yüzünden bereket ve bolluk ihsan eder.'[\[120\]](#)

Ey Halime![\[121\]](#) Git, al onu!'dedi.[\[122\]](#)

Döndüğüm zaman, Abdulmuttalib'i oturmuş, beni bekliyor bir halde buldum.

Kendisine: 'Haydi, çocuğu getir!' deyince, yüzünde sevinç belirdi ve beni hemen Âmine'nin evine götürdü.

Âmine, bana 'Hoş geldin! Safa geldin!' dedi. Beni Muhammed (a.s.)ın bulunduğu odaya koydu.[\[123\]](#)

Odaya girdiğim zaman, o, süttten daha ak bir yün kumaşa sarılmış, kendisinin altına da yeşil ipekten bir sergi serilmişti.

Sırtüstü yatırılmış, mışıl mışıl uyuyor, kendisinden misk kokusu geliyordu!

Sevimliliğine ve yüzünün güzelliğine hayran oldum.

Kendisini uykudan uyandırmaya kıyamadım.

Ellerimi göğsünün üstüne yavaşça koyduğum zaman, gülümsedi ve bana bakmak için gözlerini açtı.

Hemen, iki gözünün arasından öptüm ve kucağıma aldım."[\[124\]](#)

Hz. Âmine:

"Bana, üç gece: 'Oğlunu, Benî Sa'd b. Bekr'lerde Ebu'z-Züeyb ailesi içinde emzireceksin!' denildi" dedi.

Halime Hatun:

"İşte, bu kucağımdaki çocuğun sütbabası Ebu'z-Züeyb'dir. O benim babamdır" dedi.

Hz. Âmine gerek hamilelik, gerek doğum sırasında gördüklerini haber verip "Oğlumu iyi koru!"

diyerek Halime Hatuna sıkı sıkı tenbihatta bulundu.

Halime Hatunun içi son derecede ferahladı, işittiği şeyler kendisini sevindirdi.[\[125\]](#)

Halime Hatun'un Ailesinin Peygamberimiz (a.s.) Yüzünden Hayra ve Geçim Bolluğuna Kavuşması

Halime Hatun, hatıralarını anlatmaya devamla derki:

"Ben onu, ancak başkasını bulamadığım için almıştım.

Binitimin ve yolculuk eşyalarımın yanına döndüğüm ve kucağıma alıp emzirmek istediğim zaman, ona, memelerimden, dilediği kadar süt geldi!

O da, onunla birlikte sütkardeşi de, kanasıya emdiler ve uyudular*

Halbuki, bundan önce, bizim çocuk, kendisiyle birlikte bizi de hiç uyutmam işti.

Kocam, kalkıp o yaşlı ve sütsüz devemizin yanına vardığı zaman, onun da memelerinin sütle dolu olduğunu gördü.

Kendisi, ondan, içeceği kadar süt sağıp içti.

Kendisiyle birlikte, ben de içtim.

Her ikimiz de süte kandık ve doyduk!

Bambaşka ve hayırlı bir gece geçirdik.

Sabaha çıktığımız zaman, kocam, bana: Vallahi, ey Halime! İyi bil ki, sen mübarek bir çocuk almış bulunuyorsun¹ dedi.

'Vallahi, ben de böyle olmasını umuyor ve diliyordum¹ dedim.

Sonra, hayvanıma bindim. Çocuğu da kucağıma aldım." [\[126\]](#)

Haris ise yaşlı devesinin üzerine bindi; Sirer vadisinde yol arkadaşlarına yetiştiler.

"Kadınlar

'Ey Halime! Ne yaptın' diye sordular.

'Vallahi, hayır ve bereketi en büyük olan bir çocuğu görüp aldım.'

'Yoksa, o kucağındaki, Abdulmuttalib'in oğlu [torunu] mu?' dediler.

'Evet!' dedim.

Kadınlarımızdan bazılarının kiskandıklarını gördüm. [\[127\]](#)

Vallahi, benim merkebim öyle hızlı gidiyordu ki, hepsinin önüne geçti.

Kafiledekilerin merkeplerinden hiçbirisi ona yetişemediler.

Nihayet, kadın arkadaşlarım, bana:

'Ey Ebu Züeyb'in kızı! Yazıklar olsun sana! Biraz durup bizi beklesen a? Gelirken üzerine binmiş olduğun merkep bu değil miydi?' diyerek sesleniyorlar; ben de onlara:

'Evet! Vallahi, işte o merkeptir' diyordum.

Şaşıyorlar ve:

'Vallahi, buna şaşılacak birşey olmuş!' diyorlardı.

Nihayet, Benî Sa'd yurtlarındaki evlerimize geldik.

Ben; Allah'ın yarattığı yerlerden, Benî Sa'd yurdundan daha kurak bir yer bulunduğunu bilmiyorum.

Fakat, çocuğu yanımıza getirdiğimizden beri, davarlarımız akşamları karınları tok ve memeleri sütlü olarak dönüyor ve biz de onlardan süt sağıp içiyorduk.

Halbuki, hiç kimse, davarlarından sağıp içecek bir damla süt bulamıyordu.

Hatta, kavmimizden, çevremizde bulunanlar, çobanlarına:

'Yazıklar olsun size! Ebu Züeyb'in kızının çobanı nerede yayıyor, otlatıyorsa, siz de onunla birlikte yaysanız ya' diyerek çıkışmakta idiler.

Fakat, onların davarları akşamları karınları aç, memelerinde bir damla bile süt sızmaz bir halde dönerlerken, bizim davarların karınları tok, memeleri sufle dolu olarak dönerlerdi!

Yüce Allah, bize, onun [Peygamberimiz (a.s.)ın] yüzünden hayır ve bereketi arttırdı durdu.

Onun büyüyüp yetişmesi de başka çocuklara benzemiyordu."[\[128\]](#)

* Peygamberimiz (a.s.), daima, sütannesinin memesinden birisini emmekle yetinip diğerini emmekten kaçınırdı; onu, süt ortağı, sütkardeşi Abdullah'a bırakırdı.[\[129\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Büyümesindeki Başkalık

Başka çocukların bir aydaki büyümelerini o bir günde büyüyor, başka çocukların bir yıldaki büyümelerini o bir ayda büyüyordu![\[130\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); daha iki aylık iken, her tarafa yuvarlanmaya çalışıyordu.

Üç aylık olunca, ayağa kalkıp day duruyordu!

Dört aylık olunca, duvara tutunup yürüyordu!

Beş aylık olunca, bir yere tutunmadan yürüyebiliyordu!

Altı ayı tamamlayınca, yürümeyi hızlandırmıştı.

Yedi aylık iken, konuşuyor, her tarafa gidip geliyordu.

Sekiz aylık iken, konuşuyor, konuşulanı anlıyordu.

Dokuz aylık iken, açık ve düzgün konuşmaya başlamıştı.

On aylık iken, çocuklarla ok atıyordun [\[131\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Sütten Kesilişı ve Annesine Götürölüşü

Halime Hatun der ki: "İki yıl geçince, onu sütten kestim."[\[132\]](#)

Kendisi, iki yılı doldurduğu zaman, oldukça iri ve gösterişli bir çocuk olmuştu. Onu annesine götürdük, ama biz, onun yüzünden gördüğümüz hayır ve bereketten dolayı, kendisini yanımızda bir müddet daha tutmaya çok istekli bulunuyorduk."[\[133\]](#)

Habeş Hıristiyanlarının Peygamberimiz (a.s.)ı Halime Hatunun Elinden Almaya Kalkışmaları

Sütannesi Halime Hatun, Peygamberimiz (a.s.)ı Medine'ye, annesine götürürken, [\[134\]](#) Siner vadisinde [\[135\]](#) Habeş Hıristiyanlarından bazı kimselere rastlamıştı. [\[136\]](#)

Hıristiyanlar, Halime Hatuna nereye gittiğini sordular. [\[137\]](#) Sonra da, Peygamberimiz (a.s.)a dikkatli dikkatli baktılar. [\[138\]](#) Arkasını döndürüp [\[139\]](#) onun iki kürek kemiği arasındaki peygamberlik hâtemine ve gözlerinin beyazındaki kırmızılığa baktılar.

Kırmızılık hakkında:

"Gözlerinden bir şikâyeti, hastalığı var mı?" diye sordular.

Halime Hatun:

"Hayır! Bu kırmızılık gözlerinden hiç ayrılmaz" dedi. [\[140\]](#)

Hıristiyanlar

"Biz, bunu kralımıza, ülkemize götüreceğiz. Çünkü, bunun bizimle ilgili hali, şanı vardır. Biz, onun işini biliyoruz" dediler. [\[141\]](#)

Hıristiyanlar, Peygamberimiz (a.s.) hakkında o kadar baskı yaptılar ki, Halime Hatun onu zorla elinden alacaklarından korkmaya başladı. Fakat, Yüce Allah onu onlardan korudu. [\[142\]](#)

Halime Hatun, Peygamberimiz (a.s.)ı onların ellerinden güçlükle kurtarıp [\[143\]](#) Hz. Âmine'nin yanına götürebildi. [\[144\]](#)

Hız. Âmine'ye, Peygamberimiz (a.s.) hakkında bilgi verdi. Onun uğurluluğu yüzünden gördükleri hayır ve bereketi anlattı. Habeş Hıristiyanlarının yaptıklarını da haber verdi. [\[145\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Benî Sa'd Yurduna Tekrar Götürölüşü

Halime Hatun der ki:

"Âmine'ye:

'Oğulcuğumu, iyice büyüyünceye kadar benim yanımda bıraksan iyi olur. Çünkü, ben onun Mekke vebasına yakalanmasından korkuyorum!¹ dedim.

Bu hususta o kadar ısrar ettim ki, nihayet, Âmine onu yanımızda bırakmaya razı oldu, [\[146\]](#) ve:

'Oğlumla birlikte yurduna dön! Ben de onun Mekke vebasına tutulmasından korkuyorum. Vallahi, onun hali, şanı büyük olacak!' dedi."[\[147\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Atlattığı İkinci Tehlike

Halime Hatun; yurtlarına uğrayan bir Yahudi cemaatına:

"Siz, bu oğlum hakkında bana birşey söylemeyecek misiniz?" deyip, Hz. Âmine'nin kendisine anlattığı gibi:

"Ben ona hamile iken şöyle şöyle, onu doğurduğumda şöyle, rüyada da şöyle gördüm" diyerek görülenleri anlatınca, Yahudiler birbirlerine:

"Onu öldürünüz" dediler.

Halime Hatuna da:

"O, yetim midir?" diye sordular.

Halime Hatun:

"Hayır! Şu, onun babasıdır. Ben de annesiyim" dedi.

Yahudiler

"Eğer yetim olsaydı, onu muhakkak öldürürdük" dediler.[\[148\]](#)

Halime Hatun, Peygamberimiz (a.s.)ı hemen oradan götürüp kendi kendine:

"Az kalsın emanetimi harap edecektim!" dedi.[\[149\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Göğsünün Melekler Tarafından Yarılışı ve Tartılışı

Sütannesi Halime Hatun yemin ederek der ki:

"...[Muhammed (a.s.)], sütkardeşi [Abdullah] ile birlikte evlerimizin arkasında küçük kuzularımızın yanında bulundukları sırada, sütkardeşi telaş ve heyecanla koşarak bize geldi. Bana ve babasına:

'Üzerlerinde ak elbise bulunan iki adam, o Kureyşî kardeşimi tutup yere yatırdılar, kendisinin kamını yardılar! Şimdi, onun içini karıştırıyorlar' dedi.

Ben ve babası, hemen ona doğru vardık.

Kendisini, ayakta ve yüzü sararmış bir halde bulduk.

Ben, hemen tutup onu bağrıma bastım. Babası da bağrına bastı.

'Sana ne oldu yavrucuğum?' diye sorduk.

'Üzerlerinde ak elbise bulunan iki adam gelip beni yatırdılar, kamımı yardılar. Karnımda, bilemediğim birşey aradılar¹ dedi.

Birlikte, çadırımıza döndük.

Sütbabası Haris:

'Ey Halime! Ben, bu çocuğun başına bir felaket gelmesinden korkuyorum!

Sen, başına bir felaket gelmeden önce, onu hemen ailesine götürüp teslim et!' dedi."[\[150\]](#)

Bu hadise, bazı kaynaklara göre, Peygamberimiz (a.s.) m dört-beş yaşlarında bulunduğu sırada vuku bulmuştur.[\[151\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) da bu hususta şu açıklamada bulunmuşlardır

"Ben, Sa'd b. Bekrler'de emzirilip büyütüldüm. O sıralarda, sütkardeşimle birlikte evlerimizin arkasında kendimize ait küçük kuzuları yayıyor, otlatıyorduk. Üzerlerinde ak elbise bulunan iki adam, içi kar dolu, altından bir leğen ile yanıma geldi.

Beni tutup karnımı yardılar.

Kalbimi çıkardılar. Onu da yardılar.

Kalbimin içinden, kara, pıhtılaşmış bir kan parçası çıkarıp attılar.

Sonra, kalbimi, karnımı, o karla iyice yıkayıp temizlediler.

Sonra da, onlardan birisi, arkadaşına:

'Onu, ümmetinden on kişi ile tart!' dedi.

Beni onlarla tarttı.

Ben onlardan ağır geldim.

'Onu ümmetinden yüz kişi ile tart!' dedi.

Beni onlarla tarttı.

Ben yine onlardan ağır geldim.

'Onu ümmetinden bin kişi ile tart!' dedi.

Beni onlarla tarttı.

Ben onlardan da ağır geldim.

Bunun üzerine:

'Artık onu tartmayı bırak! Vallahi, onu bütün ümmeti ile tartacak olsan, yine de o ağır gelir' dedi."[\[152\]](#)

Halime Hatunun Peygamberimiz (a.s.)ı Mekke'de Kaybedişi

Sütannesi Halime Hatun; Peygamberimiz (a.s.)ı[153] beş yaşında iken,[154] annesine teslim etmek üzere Mekke'ye getirdiği sırada.[155] Mekke'nin yukarı tarafında[156] kalabalık arasında kaybetti.[157]

Halime Hatun, bunu şöyle anlatır:

"Hayvanıma bindim. Sütoğlumu da önüme aldım.

Mekke'ye giriş kapılarından büyük kapıya kadar vardım.

Orada toplanmış bir cemaat bulunuyordu.

İhtiyacımı gidermek ve üstümü başımı düzeltmek için, sütoğlumu orada bırakıp ayrıldım.

Şiddetli bir gürültü işitip döndüğüm zaman, kendisini orada göremedim.

'Ey insanlar cemaatı! Çocuk nerede?'¹ diye sordum.

'Hangi çocuk?' dediler.

'Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib!'¹ dedim.

'Allah'ın, onu büyütmek sebebiyle yüzümü güldüreceği, ev halkımı zengin kılacağı, açlığımı gidereceği ve onu annesine götürüp teslim ederek emanetimden çıkaracağı, sevincime ve umduğuma kavuşacağım sırada, önümden kaptılar kaçtılar!

Lât ve Uzzaya andolsun ki, onu göremeyecek olursam, kendimi şu dağın tepesinden atacağım, parçalanacağım!' dedim.

'Biz, birşey görmedik' dediler.

Beni ye'se düşürdükleri zaman, elimi başıma koyup:

'Vah Muhammed'ciğim! Vah oğulcuğum!' diyerek ağlamaya başladım.

Kadınları ve erkekleri, ağıtımınla ağlattım.

Orada bulunan halk da, benimle birlikte feryad ederek ağlaştılar, yanıp yakıldılar.[158] Kaybolma haberinin Abdulmuttalib'e benden önce erişmesinden korktum. Hemen gidip Abdulmuttalib'in yanına vardım. Bana bakınca:

'Başına mutluluk mu, yoksa yaramazlık mı geldi?' diye sordu.

'Belki de, yaramazlığın en büyüğü!' dedim.

Maksadımı hemen anladı.

'Belki de, oğlum senin yanından kaybolmuştur' dedi.

'Evet! [159] Bu gece, Muhammed'i getirmiştım. Mekke'nin yukarı tarafında bulunduğum sırada, kaybettim. Vallahi, şimdi o nerededir, bilmiyorum. [160] Belki de, Kureyşîler hainlik, düşmanlık edip onu öldürmüşlerdir' dedim.

Abdulmuttalib kızdı ve hemen kılıcını sıyırdı.

Kızdığı zaman, hiç kimse onun kızgınlığını durduramazdı.[161]

Bana:

'Ey Halime! Sen otur!' dedikten sonra, Safa tepeciğine çıktı. [\[162\]](#)

'Yâ Âl-i Galib!*' diyerek seslendi. [\[163\]](#)

Bütün Kureyşliler toplanıp geldiler:

'Ey Hâris'in babası! Ne haber var? [\[164\]](#) Söyle, sana icabet edelim?' dediler. [\[165\]](#)

Abdulmuttalib:

'Oğlum Muhammed kayboldu!' dedi.

Kureyşliler:

'Sen hayvanına atla! Biz de seninle birlikte hayvanlarımıza atlayalım. [\[166\]](#) Sen bizi harekete geçir! Sen denize dalarsan, biz de seninle birlikte dalarız' dediler. [\[167\]](#)

Abdulmuttalib hemen hayvanına bindi.

Öteki Kureyşîler de hayvanlarına bindiler.

Mekke'nin yukarı tarafına vardılar. Oradan da, Mekke'nin aşağısına indiler. Birşey göremeyince, Abdulmuttalib, halkı kendi haline bırakıp Beyt-i Harama geldi. İhrama girip, Kabe'yi yedi kere tavaf etti. [\[168\]](#)

'Yâ Rab! Kavmimin hepsi toplandı ise de, Muhammed bulunamadı!¹ diyerek Allah'tan yardım diledi. [\[169\]](#)

Havadan, bir seslenicinin:

'Ey cemaat! Feryad etmeyiniz! Hiç şüphesiz, Muhammed'in Rabbi vardır. Onu yardımsız bırakmaz ve zayi etmez!¹ diyerek seslendiğini işittik.

Abdulmuttalib:

'Ey seslenici! Bize, onun nerede bulunduğunu da haber ver!¹ dedi.

'O, Tihame vadisinde, sağdaki ağacın yanındadır' diye haber verdi.

Abdulmuttalib, hemen o tarafa doğru gitti." [\[170\]](#)

Yolun bir kısmında Varaka b. Nevfel'e rastladı. Birlikte yollarına devam ettiler. [\[171\]](#)

O sırada, Peygamberimiz (a.s.) bir ağacın altında ayakta duruyor, ağacın dallarını çekip yaprağı ile oynuyordu. [\[172\]](#)

Abdulmuttalib, ona:

'Ey çocuk! Sen kimsin?' diye sordu.

'Ben, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib'im¹ cevabını alınca, Abdulmuttalib:

'Canım sana feda olsun! Ben, senin deden Abdulmuttalib'im' dedi. Onu öptü, kucakladı, bağrına bastı.

Hemen, hayvanının önüne bindirip Mekke'ye getirdi. [\[173\]](#)

Boynuna bindirip Kabe'yi yedi kere tavaf ve onu her türlü tehlike ve kötülükten koruması için Allah'a dua etti. [\[174\]](#) Sonra da, Peygamberimiz (a.s.)ı, Hz. Âmine'ye gönderdi. [\[175\]](#)

Duhâ sûresinin:

"Seni (çocukluğunda) kaybolmuş bulup da yolunu doğrultmadı mı?" mealli 7. âyetinin bu hadiseye işaret ettiğı rivayet edilir.[\[176\]](#)

Bir Kâhinin Peygamberimiz Üzerindeki Teşhisi ve Korkunç Teklifi

Peygamberimiz (a.s.), beş yaşında bulunduğı ve dedesi Abdulmuttalib'e teslim edildiğı sırada, Mekke'ye bir kâhin gelmişti. Kâhin Abdulmuttalib'in yanında Peygamberimiz (a.s.)ı görünce, ona dikkatli dikkatli bakıp:

"Ey Kureyş cemaatı! Şu çocuğı öldürünüz! Çünkü, o sizi bölecek, öldürecek!" dedi.

Abdulmuttalib, Peygamberimiz (a.s.)ı hemen oradan kaçırdı.[\[177\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Annesine Teslim Edilişı

Halime Hatun der ki:

"Sütoğlumu annesine götürdüğümüz zaman:

'Onu ne diye getirdin ey sütannesi? Halbuki, yanında kalması için ne kadar ısrar etmiş durmuştun?' dedi.

'Allah oğlumu büyüttü. Ben artık üzerime düşen vazifeyi yerine getirmiş bulunuyorum. Doğrusu, kendisinin başına birşeyler gelmesinden de korktum. Şimdi, onu, istediğin gibi, sana teslim ediyorum' dedim.

'Sen bu halde değildin. Bana doğrusunu haber ver?' dedi.

Kendisine herşeyi haber vermedikçe beni bırakmadı, ve:

'Yoksa, sen ona şeytanın musallat olduğundan mı korktun?' dedi.

'Evet' dedim.

'Hayır! Vallahi, şeytan için, ona musallat olmaya, sataşmaya asla yol yoktur. Hiç şüphesiz, benim oğlum için büyük bir hal ve şan vardır. Ben sana onun haberini bildireyim mi?' dedi.

'Evet! Bildir¹ dedim.

'Ben ona hamile olduğum zaman, Şam topraklarından Busra'nın köşklerini[178] bana aydınlatıp gösteren bir nurun benden çıktığını gördüm.

Ona hamileliğimde de, vallahi, bana hamilelikten daha hafif, daha kolay gelen birşey görmedim.

Doğurduğum zaman, o, başka çocukların yere düştükleri gibi düşmeyip, ellerini yere dayamış, başını semaya kaldırmış olarak doğmuştur.

Şimdi, sen onu bana bırakıp doğruca yurduna gidebilirsin artık' dedi." [179]

Mekkelilere Ziyafet Çekilişı ve Halime Hatunun İkramlara Gark Edilişı

Halime Hatun der ki:

"Kureyşliler ve sair halk sakinleştikleri zaman, Abdulmuttalib, yirmi deve[180] ve ayrıca, davar ve sığır da kestirip Mekke halkına yemek yedirdi.[181]

Fakirlere sadaka olarak da, 50 ratl[182] altın dağıttı.[183]

Sonra da, benim için hazırlanacak herşeyi en güzel bir şekilde hazırlatıp beni yurduma döndürdü.

Ben, yurduma, tarif edemeyeceğim her dünyalık hayırla döndüm!

Muhammed, dedesinin yanında kaldı.

Abdulmuttalib'e, onun bütün haberlerini anlattım.

Abdulmuttalib onu bağrına basıp ağladı.

'Ey Halime! Hiç şüphesiz, bu oğlum için büyük bir hal ve şan vardır. Ben, o zamana erişmeyi ne kadar arzu ederdim!' dedi." [184]

Peygamberimiz (a.s.)ın Halime Hatuna Sevgi ve Saygısı

Peygamberimiz (a.s.), Halime Hatunu gördükçe:

"Benim annem, annem! Benim annem!" der, kendisine candan sevgi ve saygı gösterir, omuz atkısını yere serip onu oturtur, [\[185\]](#) bir dileği varsa hemen yerine getirirdi.[\[186\]](#)

Halime Hatun, bir gün, Peygamberimiz (a.s.)ı görmek için Mekke'ye gelmişti.

Peygamberimiz (a.s.), o zaman, Hz. Hatice ile evli bulunuyordu. [\[187\]](#)

Halime Hatunu konukladılar ve ağırladılar.[\[188\]](#)

Halime Hatun; yurtlarında hüküm süren kuraklık ve kıtlıktan, hayvanlarının kırıldığından dert yandı.

Peygamberimiz (a.s.), bu hususta Hz. Hatice ile konuştu.

Hz. Hatice, ona kırk koyun ile, binmek ve yüklerini taşımak üzere, bir de deve verdi.[\[189\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Mekke'nin fethinde Ebtah mevkiinde bulunduğu sırada, Halime Hatunun kızkardeşi, görümcesi (kocasının kızkardeşi) ile birlikte, Peygamberimiz (a.s.)ı ziyaret ve bir dağarcık içinde keş peyniri (çökelek) ve yoğurt kurusu ile eritilmiş yağ hediye etmişti.

Peygamberimiz (a.s.), ona hemen Halime Hatunu sordu. Vefat etmiş olduğu söylenince, Peygamberimiz (a.s.)ın gözleri yaşla doldu.

Onun, geride kimlerinin kaldığını da sorup bilgi aldı.

Bu sütannenin kardeşine elbise giydirilmesini, bir deveye bindirilmesini, kendisine ayrıca 200 dirhem gümüş para da verilmesini emretti.

Kadıncağz sevinerek yurduna dönerken:

"Sen, küçük iken de, büyüdükten sonra da ne güzel kefil olunarsın, bakılarsın!" demekte idi.[\[190\]](#)

Hevazin temsilcileri içinde Medine'ye gelen ve Peygamberimiz (a.s.)a sütannesini dolayısıyla amca düşen Ebu Servan da:

"Yâ Rasûlallah! Biz seni süt emer olarak gördük. Fakat senden daha hayırlı süt emenini görmedik!

Biz seni sütten kesilmiş olarak gördük. Fakat senden daha hayırlı sütten kesilenini görmedik!

Biz seni genç iken de gördük. Fakat senden daha hayırlı genç görmedik!" demiştir.[\[191\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Annesiyle Birlikte Medine'ye Gidiş

Peygamberimiz (a.s.); Mekke'de, annesi Hz. Amine ile dedesi Abdulmuttalib b. Hâşim'in yanında, Yüce Allah'ın himayesinde yaşıyor; Yüce Allah, onu, peygamberlikle şereflendireceği için, bir nebat, bir gül gibi güzelce büyütüyordu. [\[192\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), altı yaşında iken; annesi Hz. Âmine, kocası Hz. Abdullah'ın Medine'deki Benî Adiyy b. Neccarlardan olan dayılarını ziyaret ettirmek üzere. [\[193\]](#) Peygamberimiz (a.s.)ı dadısı Ümmü Eymen ile birlikte iki deve üzerinde Medine'ye götürdü ve Nâbiga'nın evine indi. [\[194\]](#)

Rivayete göre; Hz. Âmine'nin Medine'ye gidiş, özellikle, kocası Hz. Abdullah'ın kabrini ziyaret içindi. [\[195\]](#)

Zaten, Hz. Âmine her yıl Medine'ye gidip kocasının kabrini ziyaret ederdi. [\[196\]](#)

Kendisinin aynı maksatla, kayınpederi Abdulmuttalib ve dadı Ümmü Eymen'le birlikte Medine'ye gittiği de rivayet edilir. [\[197\]](#)

Neccar oğullarının dayılıkları, Abdulmuttalib'in dayısı olmalarından dolayı idi. [\[198\]](#)

Hâşim b. Abdi Menaf, Medine'de Benî Neccarlardan Amr'ın kızı Selma Hatunla evlenmiş; Abdulmuttalib, Selma Hatundan doğmuştu. [\[199\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Medine Ziyaretine Ait Bazı Hatıraları ve Yahudilerin Onun Üzerindeki Teşhisleri

Konuklar; Medine'deki dayılarının evinde bir ay oturdular. [\[200\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Medine'de geçen bir aylık ikametleri sırasında olanlardan birçok şeyler hatırlıyordu.

Nitekim, Medine'ye hicret edip geldiği zaman, Adiyy b. Neccar oğullarının köşklerini görür görmez tanıması [\[201\]](#) ve:

"Çocukluğumda, bu köşkün damında Ensar kızlarından Enise ile oynardım. Dayılarımın oğullarından bazıları da yanımda bulunurlardı" demiştir.

Nâbiga'nın evine bakınca da:

"Oraya da, beni annem konuk olarak indirmişti.

Babam Abdullah b. Abdulmuttalib'in kabri de bu evin içindedir.

Suda yüzmeyi de, Adiyy b. Neccarların kuyusunda öğrenmişti m. [\[202\]](#)

Yahudilerden birtakım kimseler, yanıma gelirler, bana bakar dururlardı. [\[203\]](#)

Bir gün, Yahudilerden bir adam da, bana dikkatli dikkatli bakıp durduktan sonra, dönüp gitti. Yalnız bulunduğum bir günde, tekrar yanıma gelip:

'Ey çocuk! Senin ismin nedir?' diye sordu.

'Ahmed!' dedim.

Sırtıma bakınca:

'Bu, bu ümmetin peygamberidir!' dedi.

Dayılarım da durumu anneme anlatınca, annem benim hayatım hakkında korkmaya başladı.

Mekke'ye dönmek üzere, Medine'den acele yola çıktık." [\[204\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın dadısı Ümmü Eymen de, bu husustaki hatırasını şöyle anlatır:

"Bir gün, gündüzün ortalandığı sırada, Medine Yahudilerinden iki kişi gelip:

'Ahmed'i yanımıza çıkar da, bir bakalım?' dediler.

Kendisini onların yanına çıkardım. Uzun uzun süzdüler, evirdiler, çevirdiler. [\[205\]](#) Hatta, onun edeb yerine bile baktılar! [\[206\]](#)

Onlardan birisi diğerine:

'Bu, bu ümmetin peygamberidir. Burası da, onun hicret yurdudur. Bu şehirde de, öldürme ve sürgün etme gibi birtakım büyük hadiseler vuku bulacaktır' dedi. [\[207\]](#)

Ben, ondan bu hususta işittiğim sözlerin hepsini ezberlemiştir." [\[208\]](#)

Hız. Âmine'nin Ebva'da Vefat Edişi ve Peygamberimiz (a.s.)ın Ümmü Eymen Tarafından Mekke'ye Götürölüp Dedesine Teslim Edilişi

Hız. Amine, Medine'deki Neccar oğullarından olan dayılarını ziyaret ettirdikten sonra Peygamberimiz (a.s.)ı Mekke'ye getirirken,[\[209\]](#) yolda hastalanıp Ebva köyünde durakladı.[\[210\]](#)

Başucunda duran ciğerparesinin yüzüne baktı.

Sonra da, ona şöyle hitap etti:

"Ey çekilen dehşetli ölüm okundan, Allah'ın lufu ve yardımı ile yüz deve karşılığında kurtulan zâtın oğlu!

Allah, seni mübarek ve devamlı kılsın!

Eğer rüyada gördüklerim doğru çıkarsa, sen celâl ve ikram Sahibi tarafından Âdem oğullarına helâl ve haramı bildirmek üzere gönderileceksin!

Allah, seni, milletlerle birlikte devam edip gelen putlardan, putperestlikten de esirgeyecek, alıkoyacaktır!

Her canlı varlık ölür.

Her yeni eskir.

Her yaşlanan, kocayan, zeval bulur, yok olur.

Ben de öleceğim.

Fakat, temelli anılacağım.

Çünkü temiz bir oğul doğurmuş, arkamda hayırlı bir andaç bırakmış bulunuyorum ."[\[211\]](#)

Hız. Âmine, Ebva'da vefat etti.[\[212\]](#) Oraya da gömüldü.[\[213\]](#)

Hız. Âmine vefat ettiğİ zaman otuz yaşında idi.[\[214\]](#)

Ebv'a; Mekke ile Medine arasında bir köy olup[\[215\]](#) Medine'ye Mekke'den daha yakındır.[\[216\]](#)

Medine'ye 23 mil,[\[217\]](#) yani beş günlük uzaklıktadır.[\[218\]](#)

Hız. Âmine'nin Ebva'da vefatı üzerine, Peygamberimiz (a.s.)ı, dadısı Ümmü Eymen (Bereke) bağırına bastı.

Mekke'den binip gelmiş oldukları iki deveden[\[219\]](#) birisine bindi. Ötekini yedeğİ ne alarak, beş günde, Peygamberimiz (a.s.)ı Mekke'ye getirip dedesine kavuşturdu.[\[220\]](#)

Dünyada böylece babasız ve annesiz kalan Peygamberimiz (a.s.)ı, Yüce Allah hamisiz bırakmadı. Önce dedesinin, sonra da amcası Ebu Talib'in bağırına bastırdı.[\[221\]](#)

Duhâ sûresinin 6. âyetinde:

"Rabbin, seni yetim bulup da barındırmadı mı?" buyurularak bu gerçek hatırlatılır.[\[222\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Dadısı Ümmü Eymen'e Sevgi ve Saygısı

Peygamberimiz (a.s.)ın dadısı Ümmü Eymen'in asıl adı Beneke'dir.

Peygamberimiz (a.s.) Hz. Hatice ile evlendiği zaman, Bereke de Hazreclilerin Haris oğullarından Ubeyd b. Zeyd ile evlenmiş, kendisinden Eymen doğmuştu.

Eymen, Huneyn gazasında şehit olmuştur.

Ümmü Eymen; Ubeyd'den sonra, Zeyd b. Harise ile evlenmiş, Üsâme adındaki oğlu dünyaya gelmiştir.[\[223\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) bu dadısını sık sık ziyaret[\[224\]](#) ve kendisine "Ey anne!" diye hitap eder;[\[225\]](#) "Annemden sonra, annem!" diyerek sevgi ve saygı gösterir,[\[226\]](#) ona baktıkça:

"Bu, benim ev halkımdan sağ kalanıdır!" buyururdu.[\[227\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Hz. Âmine'nin Kabrini Ziyaret Edişi

Peygamberimiz (a.s.); Hudeybiye umresine giderken, Ebva köyüne uğramıştı. [\[228\]](#) Annesi Hz. Âmine'nin kabrini ziyaret için Yüce Allah'tan izin istemiş, izin verilince de [\[229\]](#) gidip kabrin üzerini eliyle düzlemiş, [\[230\]](#) ağlamış, yanındakileri de ağlatmıştı. [\[231\]](#) Ne için ağladığı sorulunca: "Rahmet duygusu beni rikkate getirdi de ağladım!" buyurmuştur. [\[232\]](#)

Abdulmuttalib Dedenin Peygamberimiz (a.s.)ın Üzerine Kanat Gerişi

Abdulmuttalib Dede; babasız ve anasız kalan torununu yanına alıp şefkatle bağrına bastı.

Oğullarından hiçbirine göstermediği şefkati ona gösterdi. Onun üzerine kanat gerdi, titredi durdu.[\[233\]](#)

Abdulmuttalib Dedenin; uyurken veya odasında yalnız iken, yanına hiç kimse giremez,[\[234\]](#) Kabe'nin Hicr'inde serili minderine de, kendisinden başkası oturamazdı.[\[235\]](#)

Fakat, Peygamberimiz (a.s.) dedesinin yanından hiç ayrılmaz; odasında yalnız olduğu, uyuduğu sırada bile, dedesinin yanına serbestçe girer çıkardı.[\[236\]](#)

Kabe'nin gölgesinde serili minderin üzerine-babalarına tazim ve saygılarından dolayı-oğullarından hiçbirisi oturmaz, çevresinde dururlarken; Peygamberimiz (a.s.) gelip dedesinin minderine serbestçe otururdu.

Amcalarının, kendisini minderden çekmek için tuttuklarını gördüğü zaman, Abdulmuttalib:

"Bırakınız oğlumu![\[237\]](#) Vallahi, onun büyük bir hal ve şanı vardır!" der, minderinin üzerinde yanına oturtup sırtını eliyle sıvazlar, o ne yapsa hoşuna giderdi.[\[238\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), yine bir gün, dedesinin Hicr'de serili minderinin üzerine oturmuş, bir adam çekip kendisini minderden kaldırıncı, ağlamaya başlamıştır.

Abdulmuttalib:

"Oğlum ne için ağlıyor?" diye sordu.

"Mindere oturma isteğine engel olundu!" dediler.[\[239\]](#)

Abdulmuttalib:

"Bırakınız oğlumu! Minderin üzerine otursun! Herhalde o, kendisinde bir şeref duyuyor. Onun ne kendisinden önce geçmiş, ne de sonradan gelecek hiçbir Arab'ın erişemeyeceği bir şerefe ereceğini umuyorum!" dedi.[\[240\]](#)

Abdulmuttalib Dede bu sevgili torununu yanına almadıkça yemek yemez;

"Oğlumu yanıma getiriniz!" der, yanına getirtirdi.[\[241\]](#)

Yemeği getirildiği zaman da onu yanına alır, bazan da dizine oturtup yemeğin en nefisini hep ona yedirir,[\[242\]](#) o gelmedikçe yemeklere el sürmez, onun gelmesini bekler, sırtını sıvazlar, başını ve ağzını öper, sözleri ve hareketleri hep hoşuna giderdi.

Edep ve terbiyesine de çok dikkat ederdi.[\[243\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), sekiz yaşına kadar, yani Abdulmuttalib dedesinin vefatına kadar, onun yanında kaldı.[\[244\]](#)

Yemen Hükümdarı Seyf b. Zî Yezen'in Yanında Sakladığı Bir Kitapta Peygamberimiz (a.s.) Hakkında Yazılı Haberleri Abdulmuttalib'e Açıklayışı

Seyf b. Zî Yezen; Kısra tarafından Yemen hükümdarlığına tayin edilip[245] tahta oturduktan sonra her taraftan Arap heyetleri gelip kendisini tebrik ettikleri sırada,[246] Mekke'den gelen on kişilik tebrik heyetinin başında Abdulmuttalib b. Hâşim bulunuyordu.[247]

Abdulmuttalib ve arkadaşları, hükümdarı, hükümdar selâmıyla* selamladılar.

Abdulmuttalib, temsilci olarak hükümdarın önünde, ayakta durdu.[248]

Konuşmak için, hükümdardan izin istedi.[249]

Seyf b. Zî Yezen:

"Eğer krallar önünde konuşabilir kişilerden isen, sana izin verilmiştir.[250] Konuş bakalım!" dedi.[251]

Abdulmuttalib; Seyf b. Zî Yezen'in bulunduğu makama liyakatini, asaletini, babasının çok hayırlı bir hükümdar, kendisinin de onun hayırlı bir halefi olduğunu, belirttikten sonra:

"Ey hükümdar! Bizler, Allah'ın dokunulmaz kıldığı Harem'inin halkı ve Beyt'inin (Kabe'sinin) hadimleri olup, zaferini tebrik heyetiyiz; ziyaretçi heyet değiliz!" dedi.

Hükümdar Seyf:

"Ey konuşan kişi! Sen kimsin?" diye sordu.

Abdulmuttalib:

"Ben, Abdulmuttalib b. Hâşim'im" dedi.

Hükümdar:

"Demek, sen kızkardeşimizin oğlusun ha!" dedi*

Abdulmuttalib:

"Evet!" deyince, hükümdar:

"Yakınıma gel!" dedi.

Yaklaşınca, hem ona, hem arkadaşlarına:[252]

"Demek, sizler, Kureyşü'l-Ebâtıh'sınız?" dedi.

"Evet!" diye cevap verdiler.[253]

Hükümdar:

"Hoş geldiniz, safa geldiniz! Sizler, yanında emniyet ve huzur bulacağınız, bol bol ihsanlar veren bir kralın yanına geldiniz! Kral ilk konuşmanızdaki sözlerinizi dinledi ve akraba olduğunuzu anladı, ziyaret vesilenizi kabul etti. Sizler burada oturduğunuz müddetçe, gece ve gündüz sohbet edilmeye, oturulup konuşmaya,[254] övülmeye,[255] ağırlanmaya, ayrılıp giderken de ihsan olunmaya layık,[256] şerefli,[257] şanlı[258] kişilersiniz!" dedikten sonra, maiyetine onların konuk ve elçiler konağına götürülüp misafir edilmelerini emretti. Emri yerine getirildi.

Orada bir ay oturdular.

Hükümdar, bir gün, Abdulmuttalib'e haber salıp:[259]

"Arkadaşlarının arasından bir tek sen benim yanıma gel!" dedi.

Abdulmuttalib, hükümdarın huzuruna vardığı zaman, onu yalnız bir halde buldu. Yanında hiç kimse yoktu.

Hükümdar Abdulmuttalib'i yanına yaklaştırdı, tahtında onunla birlikte oturdu.[\[260\]](#)

"Merhaba! Hoş geldin, safa geldin!" dedikten sonra;[\[261\]](#)

"Ey Abdulmuttalib! Ben sana bildiğim bir işin sırrını emanet edeceğim ki, o sırrı, senin yerinde başkası olsaydı, açmazdım!

Fakat, ben, onun madenini sende gördüm.

Bunun için, onu sana açıklayacağım!

Yüce Allah bu hususta izin verinceye kadar, bu sır senin yanında masun ve mahfuz kalsın!

Şüphesiz ki, Allah emrini yerine getirir.

Ben, gizli Kitab'da, kendimize tahsis edip başkasına kapalı tuttuğumuz ilimde; yaşamanın şerefi, ölmenin fazileti bulunan, genellikle bütün insanları ve heyet arkadaşlarını, özellikle de seni ilgilendiren çok büyük, çok şanlı bir haber buldum!" dedi.[\[262\]](#)

Abdulmuttalib:

"Ey hükümdar! Bütün göçebe halkı ardarda sana feda olsun! Nedir o büyük ve şanlı haber?" diye sordu.

Hükümdar:

"Tihâme bölgesinde bir çocuk doğacak. Alâmet olarak, onun iki küreği arasında bir ben bulunacak![\[263\]](#) Kıyamet gününe kadar, kendisinde imamlık, sizde de seyyidlik olacak!" dedi.[\[264\]](#)

Abdulmuttalib:

"Zât-ı Devletinden, lanet ve nefreti mucip haller sâdır olmasın!" diyerek onu hükümdar selam ve duasıyla selamlayıp:

"Eğer hükümdarlık makamının heybetini, ululuğunu göz önünde tutmak zorunluluğu olmasaydı, sevincimi arttıracak beşareti biraz daha açıklamak lütfunda da bulunmalarını kendilerinden dilerdim!" dedi.

Bunun üzerine, hükümdar

"Bu zaman, onun doğacağı zamandır.

Hatta, belki de doğmuştur!

Onun ismi Muhammed; babası ve annesi ölmüş olacak!

Kendisinin bakımını, dedesi ve amcası üzerlerine alacak!

Allah, onu apaçık tebligat yapan peygamber gönderecek!

Bizden, ona Ensar (yardımcılar) yapacak!

Dostlarını onlarla aziz, düşmanlarını da onlarla zelil kılacak!

O, arzın en kıymetli yerlerini fethedecek!

Onun doğumu ile, ateşgede sönecek!

Bir olan Rahmân'a ibadet edilecek!

Küfür ve taşkınlıklar yasaklanacak!

Putlar kırılacak!

Şeytan recmolunacak, taşlanacak!

Onun sözü hak ile bâtil arasını ayırıcı, hükmü sırf adalet, tam ve dosdoğru hüküm olacak!

O daima iyiliği buyuracak ve işleyecek, kötülükten de sakındıracak ve onları ortadan kaldıracaktır!" dedi.

Abdulmuttalib:

"Ömrün uzun, saltanatın sürekli, şan ve şerefın yüce olsun!

Acaba hükümdar bu hususta beni sevindirecek bazı açıklamalar daha yapmak lutfunda bulunurlar mı?" dedi.

Hükümdar Seyf:

"Örtülerle örtülü Beytullah'a, mucizelere ve semavî kitablara andolsun ki, ey Abdulmuttalib! Hiç hilaf yok, muhakkak ki sen onun atasısın!" deyince, Abdulmuttalib sevincinden yere kapandı.

Hükümdar:

"Başını yerden kaldır! Kalbin ferahladı. Ömrün uzadı. İşin yükseldi!

Sana, anlattıklarımın, idrak ettiğin, kavuştuğun birşey var mı?" dedi.

Abdulmuttalib:

"Evet ey hükümdar! Benim çok sevgili, üzerine titrediğim bir oğlum vardı. Onu senin kavminin şerefliilerinden birinin kızı olan Âmine birli Vehb b. Abdi Menaf ile evlendirin iştim. Âmine, dünyaya bir çocuk getirdi.[265] Onun ismini Muhammed koydum.[266] İki küreğinin arasında da bir ben vardır! Anlattığın alâmetlerin hepsi de kendisinde mevcuttur.[267] Onun babası ve annesi de vefat etmiştir. Kendisinin bakımını, ben ve amcası, üzerimize almış bulunuyoruz" dedi.

Bunun üzerine, hükümdar Seyf:

"Onun hakkında sana söylediklerim, senin söylediğin gibidir.

Oğlunu iyi koru!

Onun hakkında Yahudilerden sakın!

Çünkü, Yahudiler ona düşmandırlar!

Fakat, Allah onlara bu hususta yol ve fırsat vermeyecektir.

Yanıdaki heyet arkadaşlarından, yalnız sana açmış olduğum şeyleri, onlara da dürülü tut! Sakın açayım deme!

Sizde bulunacak reisliği, onların ve oğullarının da kıskanıp onun başına gaileler çıkarmayacaklarından emin değilim.

Eğer onun peygamber olarak gönderileceğinden önce ölmeyeceğimi bilseydim, süvarilerim ve piyadelerimle birlikte gider,[268] Yesrib'i (Medine'yi) hicret yurdu,[269] devletime başkent yapardım ![270]

Ben, Nâtık Kitab'da ve Sabık İlimde buldum ki: Yesrib onun hicret ve nusret yurdu,[271] işinin muhkemleşeceği, kabrinin ve yardımcılarının bulunacağı yer olacaktır![272]

Ne olurdu, onu âfet ve belalardan ben koruya idim!" dedi.

Hükümdar; Kureyş heyetinden her bir delegeye onar köle, onar cariye,[273] yüzer deve,[274] beşer ratl (ntl) altın, onar ratl gümüş,[275] Yemen elbiselerinden ikişer kat elbise, içi anberle doldurulmuş birer kutu;

Abdulmuttalib'e ise, bunlardan onar kat verilmesini emretti ve ona:

"Bir yıl geçince, onun (Peygamberimiz (a.s.)'ın) işinden neler vukua geldiğinin haberini bana getir!" dedi.[276]

Abdulmuttalib, heyet arkadaşlarına, sık sık:[277]

"Ey Kureyş cemaatı! İçinizden hiç kimse hükümdarın bana olan bol ihsanına gıpta da, kıskançlık da etmesin!

Hükümdarın bütün bu ihsanı, bana ve benden sonra soyumdan geleceklere olacak şeref ve izzetin yanında, çok az kalacaktır!" derdi.

Kendisine:

"Bu, ne zaman olacak?" dediklerinde de:[278]

"Bir zaman sonra zuhur edecek, açığa çıkacak;[279] dediğim şey[280] bilinecektir!" derdi.[281]

Seyf b. Zî Yezzen, ne yazık ki, yıl geçmeden öldü.[282] Daha doğrusu, öldürüldü. Yemen'den tardettiği Habeşlilerden edindiği hizmetçiler bir gün hükümdarı kendisine mahsus avlanma yerinde yalnız başına bulunduğu sırada harbeleriyle mızraklayıp öldürerek dağ başlarına kaçmışlar, hükümdarın adamları da onların hepsini yakalayıp öldürmüşlerdir.[283]

Müdlıc Oğullarının Peygamberimiz (a.s.) Hakkındaki Teşhisleri

Peygamberimiz (a.s.) bir gün çocuklarla oyuna dalarak Redm'e[284] kadar varıp dayanmışlardı.

Orada, Müdlıc oğullarından bir cemaat, Peygamberimiz (a.s.)ı yanlarına çağırdılar.

Kendisinin iki ayağına baktılar ve izini izlediler.

O sırada, Abdulmuttalib'le karşılaşp kucaklaştılar.

Abdulmuttalib'e:

"Bu çocuk senin neslinden midir?" diye sordular.

Abdulmuttalib:

"Oğlumdur" dedi .[285]

Müdlıc oğulları:

"Onu iyi koru! Çünkü, biz, Makam'daki ayak izine bununkinden daha çok benzeyenini görmedik" dediler.

Abdulmuttalib, oğlu Ebu Talib'e:

"Bak! Bunlar ne söylüyorlar? İşit!" dedi.

Bunun için, Ebu Talib, Peygamberimiz (a.s.)ı titizlikle korur dururdu.[286]

Müdlıc oğulları; kıyafet, alâmet ve ayak izlerinden anlamaktaki maharetleriyle tanınırlardı. [287]

Makam-ı İbrahim, üzerinde İbrahim (a.s.)ın iki ayağının izi bulunan mübarek bir taş olup,[288] Kur'ân-ı Kerîm'de de "Makam-ı İbrahim" diye anılır.[289]

Necran Uskufunun[290] Peygamberimiz (a.s.) Hakkındaki Teşhisi

Abdulmuttalib, bir gün, Kabe'nin yanında, Hicr'de oturuyor, kendisinin dostu olan Necran uskufu da yanında bulunuyordu.

Uskuf, söz arasında:

"İsmail oğullarından gelecek olan son peygamberin sıfatını kitablarda bulduk. Kendisinin doğum yeri burasıdır. Sıfatları da şöyledir, şöyledir" diyerek onları birer birer saydığı sırada, Peygamberimiz (a.s.) oraya geliverdi. Uskuf ona baktı. Onun gözlerine baktı, arkasına baktı, ayaklarına baktı da:

"İşte o, budur! Bu çocuk senin neslinden midir?" dedi.

Abdulmuttalib:

"Oğlumdur" dedi.

Uskuf:

"Biz onun babasını kitablarda sağ bulmadık!?" dedi.

Abdulmuttalib:

"O, benim oğlumun oğludur! Bu daha doğmadan, annesi buna hamile iken, babası vefat etmişti" deyince, uskuf:

"Şimdi doğrusunu söyledin!" dedi.

Abdulmuttalib, oğullarına:

"Kardeşinizin oğlunu iyi koruyunuz! Onun hakkında söylenilen şeyi işitmiyor musunuz?" dedi.[\[291\]](#)

Abdulmuttalib Dedenin Peygamberimiz (a.s.) Hakkında Ümmü Eymen'i Uyarışı

Peygamberimiz (a.s.)'ın dadısı Ümmü Eymen Bereke derki:

"Resûlullah (a.s.)a bakarken, bir gün, dalmışım, onun yanımdan uzaklaşıp gittiğini bilememişim.

Abdulmuttalib birdenbire başucuma dikildi.[\[292\]](#)

'Ey Bereke!' dedi.[\[293\]](#)

'Buyur!' dedim.

'Oğlumu nerede buldum, biliyor musun?' dedi.

'Bilmiyorum!' dedim.[\[294\]](#)

'Oğlumdan gaflet etme![\[295\]](#) Onu sidre ağacının yakınında, çocukların yanında buldum.[\[296\]](#) Kitab Ehli olanlar [Yahudiler ve Hristiyanlar], bu oğlumun bu ümmetin peygamberi olacağını söylüyorlar.[\[297\]](#) Ben oğluma onların zarar vermeyeceklerinden emin değilim¹ dedi ."[\[298\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Kaybolan Develerini Bulup Getirishi

Kindir b. Saîd, babası Saîd'den; Betiz b. Hakîm'in babasının da, dedesi Muaviye b. Hayda'dan görgüye dayanan rivayetine göne, demişlerdir ki:[299]

"Cahiliye devrinde yaptığım hacda,[300] Beytullah'ı tavaf ettiğim sırada, bir adam gördüm ki,[301] hem Beytullah'ı tavaf ediyor,[302] hem de:

'Ey Rabbim! Muhammed'i bana geri çevir!¹ diyerek yalvanyordu.

'Kim bu?' diye sordum.

'Abdulmuttalib b. Hâşim'dir.[303] Bu, Kureyşîlerin seyyidi ve seyyidinin oğlu Abdulmuttalib b. Hâşim b. Abdi Menaf'tır¹ dediler.

'Muhammed, bunun neslinden midir?' diye sordum.

'Oğlunun oğludur ve o, kendisine insanların en sevgilisidir.

Kendisinin pek çok develeri vardır. İçlerinden birisi kaybolunca, onu aramaya oğullarını göndermişti. Oğullarının dönüşleri gecikince,[304] kaybolan deveyi aramaya oğlunun oğlunu da göndermişti. Onu hiçbir işe göndermezdi ki, o onu[305] başarmam iş,[306] getirmemiş olsun.[307] Fakat, bu sefer o da gecikti, eğlendi kaldı¹ dediler.[308]

Aradan çok geçmeden,[309] daha bulunduğum yerden ayrılmadan,[310] torunu[311] peygamber[312] Muhammed (a.s.) deve ile[313] çıkageldi.[314]

Abdulmuttalib onu kucaklayıp bağrına bastı.[315]

'Yavrucuğum![316] Ben sana öyle üzüldüm ki, ben hiçbir şeye bunun kadar üzülmem isimdir. Vallahi,[317] ben bir daha seni hiçbir hacete göndermeyeceğim.[318] Bundan sonra, seni hiçbir zaman yanımdan ayırmayacağım' dedi." [319]

Abdulmuttalib Dedenin Yağmur Duası İçin Peygamberimiz (a.s.)ı Ebu Kubeys Dağına Omuzunda Çıkarması

Mahreme b. Nevfel'in.[\[320\]](#) Abdulmuttalib'le yaşıt olan[\[321\]](#) annesi Rukayka'dan (Rukayye'den) işitip rivayet ettiğine göre; annesi, şöyle demiştir:

"Ardarda gelen kuraklık ve kıtlık yılları,[\[322\]](#) Kureyşîlerin bütün malvarlıklarını alıp götürmüş;[\[323\]](#) yerleri,[\[324\]](#) süt veren memeleri,[\[325\]](#) vücudun derilerini kurutmuş,[\[326\]](#) zayıflatmış, kemikleri inceltmişti.[\[327\]](#)

Ben, uyurken[\[328\]](#) veya uyuklarken,[\[329\]](#) birisinin:

'Ey Kureyş cemaatı! İçinizden gönderilecek olan o peygamberin zuhuru zamanı bu zamandır![\[330\]](#)

Zuhur zamanının gölgesi üzerinize düşmüştür![\[331\]](#)

Size, o, hayırlı yağmurlar, bolluk ve ucuzluklar getirecektir.[\[332\]](#)

Bakınız: İçinizde, soyca en üstünüünüz ve şerefliiniz; uzun boylu, iri kemikli, ak tenli, iki kaşının arası birbirine yakın, kirpikleri ve saçları uzun, yanakları düz, bumu ince ve yüksekçe olan zât ve oğulları çıksın.

İçinizden, her kabileden de birer adam çıksın.

Onlar, yıkansınlar, güzel koku sürünsünler. Sonra, Hacerü'l-Esved'i istilam etsinler.

Sonra, Ebu Kubeys dağının tepesine çıksınlar.

Vasıfları anlatılan zât ileri geçip dua etsin.

Oradaki cemaat da, 'Âmin!' desinler.

Yağmura kavuşursunuz!¹ diyerek bağırdığını işittim.

Sabaha çıkınca, rüyamı anlattım.[\[333\]](#)

Baktılar da, bu sıfatları Abdulmuttalib'in sıfatına uygun buldular.[\[334\]](#) Haremin hürmetine andolsun ki, Mekke vadisinde bulunan herkes:[\[335\]](#)

'Bu, ancak ve ancak, Şeybetü'l-hamd'dir! Bu, Şeybetü'l-hamd [Abdulmuttalib]'dir!' dediler.[\[336\]](#)

Mekke'de böyle demeyen hiç kimse kalmadı.[\[337\]](#)

Hep Abdulmuttalib'in üzerinde ve başında toplandılar.

Her kabileden birer adam çıkıp emrolunanları yaptılar.[\[338\]](#)

Sonra da, Peygamberimiz (a.s.) yanlarında olduğu halde, Ebu Kubeys dağının üzerine çıktılar.[\[339\]](#)

Abdulmuttalib Dede, o zaman yedi yaşında bulunan Peygamberimiz (a.s.)ı dağın üzerine, omuzunda çıkardı.[\[340\]](#)

Abdulmuttalib Dede, yanında Peygamberimiz (a.s.) olduğu halde, ayağa kalktı.

Cemaat da Abdulmuttalib'in iki yanında sıralandılar.[\[341\]](#)

Abdulmuttalib, cemaatın önüne geçti.[\[342\]](#)

Ellerini kaldırdı.[\[343\]](#)

'Ey ihtiyaçları karşılayan, sıkıntılarını kaldırıp ferahlatan Allah'ım! Herşeyi ğretilmeden bilen, her nimeti istenilmeden, esirgemenen veren Sensin! [344]

Bunlar, Senin erkek kulların [345] ve erkek kullarının ğullarıdır. [346]

şunlar da, Senin kadın kulların [347] ve kadın kullarının kızları [348] ve onların ğullarıdır. [349]

Senin Harem'inin yanında barınıyorlar. [350]

Ardarda gelen kuraklık yıllarının davarları, develeri yok ettiğinden, Sana şikâyetleniyorlar! [351]

Bizler, bildiğın şeye, musibete uğramış bulunuyoruz.

Ardarda gelen şu kuraklık yılları develeri, davarları alıp götürdü, yok etti. [352]

Allah'ım! Duamızı kabul buyur! [353]

Üzerimizdeki kıtlığın gider! Bize, bolluk ve ucuzluk getirecek yağmurunu acele yağdır!' diyerek dua etti. [354]

Kâbe'ye, [355] Kabe'nin Rabbine [356] andolsun ki; daha bulundukları yerden ayrılmamışlardı ki, [357] gök yarılıp suyunu boşaltmaya başlamış, [358] Mekke vadisi sel sularıyla dolmuştu. [359]

Kureyş'in yaşlılarından ve ulularından Abdullah b. Cüd'an ile Harb b. Ümeyye ve Hişam b. Muğîre'nin, Abdulmuttalib'e:

'Henîen leke Ebe'l-Bathâ=Ey Mekke halkının atası! Senin içindir, senin sayendedir bu ihsan! [360] Sen, Mekkelilere hayat bahşettin!' dediklerini işittim ve kendisini böyle kutladıklarını gördüm." [361]

Rukayka (Rukayye) Hatunun da, söylediğın dört beyitlik manzumesinde, Yüce Allah'ın kendilerine Abdulmuttalib sayesinde yağmur ihsan ettiğini açıkladığı görülürse de; [362]

Gerek Ebu Talib'in Kureyş müşriklerine karşı Peygamberimiz (a.s.)ı savunan uzun şiirinde-ki "O'nun yüzü suyu hürmetine, Allah'tan yağmur istenir!" mealli 38. beyti; gerek Medinelilerin kuraklık ve kıtlığa uğramaları üzerine Peygamberimiz (a.s.) in duasıyla sağanak halinde yağmaya başlayıp Medine'yi seller içinde bırakan yağmurun Medine çevresine kaydırılması duasıyla dindiğın görülünce, Peygamberimiz (a.s.)ın "Ebu Talib bu güne erişmiş olsaydı, buna sevinirdi!" buyurup, "Yâ Rasulallah! Herhalde, sen bununla Ebu Talib'in şu sözüne işaret etmek istiyorsun?" denilerek sözü geçen beyit okununca Peygamberimiz (a.s.)ın "Evet!" buyurdıkları; [363] Hz. Âişe'nin de aynı beyti okuduğın zaman, Hz. Ebu Bekir'in "İşte, vallahi, bu, Resûlullah (a.s.)'dır!" dediğın [364] göz önünde tutulmak, bu husustaki ihsanın Peygamberimiz (a.s.) için olduğın unutulmamak gerekir. [365]

Abdulmuttalib Dedenin Vefatı

Peygamberimiz (a.s.)ın dedesi Abdulmuttalib; Fil Vak'asından sekiz yıl sonra ölüm döşeğine düştü,[366] ki o zaman kendisi seksen iki yaşında,[367] Peygamberimiz (a.s.) da sekiz yaşında bulunuyordu.[368]

Abdulmuttalib Dede, öleceğini anlayınca, kızlarını başına topladı. Onlara:

"Vefatımdan sonra, hakkımda söyleyeceğiniz mersiyele, ölmeden, bir dinleyeyim bakayım!" dedi.[369]

Bunun üzerine, kızları, söyledikleri birer şiirle babalarına ağıt yaktılar.[370]

Yakıp dinlettikleri ağıtlarda onun üstün soylu, güçlü, boylu boslu, açık alınlı, güzel yüzlü, doğru sözlü, iyi huylu, cesaretli, adaletli, cömert, iyiliksever, saygıya ve boyun eğilmeye değer, şerefli, şanlı, her fazilet kendisinde toplanan, boşluğu doldurulamayacak olan, temelli kalmak şeref ve şanla olacak olsa kendisi dünyada temelli kalabilecek olan bir zât olduğunu dile getirdiler.[371]

Abdulmuttalib Dede vefat edince, Kureyşliler onun cesedini, hürmeten su ile ve sidr ağacının yaprağı ile yıkadılar ki, o zamana kadar Kureyşlilerden hiçbir kimsenin ölüsü sidrle yıkanmış değildi.

Kendisi; kefen olarak, Yemen hüllesinden, bin miskal altın değerinde iki kat hüllele sarıldı. Kefenine de, misk sürüldü.

Kureyşîler, besledikleri derin sevgi ve saygılarından dolayı, onun cenazesini günlerce eller üzerinde taşıdılar.[372]

Abdulmuttalib Dede; Hacun kabristanına,[373] dedelerinden Kusayy'ın yanına gömüldü.[374]

Peygamberimiz (a.s.); dedesinin cenazesini, Hacun kabristanına kadar, ağlayarak takip etti.[375]

Peygamberimiz (a.s.)ın dadısı Ümmü Eymen Bereke:

"O gün, Resûlullah (a.s.)ı gördüm. Abdulmuttalib'in tabutunun arkasından ağlıyordu!" demiştir.[376]

"Abdulmuttalib'in ölümünü hatırlayabiliyor musunuz?" diye sorulduğu zaman, Peygamberimiz (a.s.) da:

"Evet! O zaman ben sekiz yaşlarımda idim!" buyurmuştur.[377]

Abdulmuttalib Dedenin arkasından ağlandığı kadar, hiç kimseye ağlanmam ıştır.

Mekke çarşısı onun ölümünden dolayı günlerce açılmamış, kapalı tutulmuştur.[378]

Kureyşîler; Ka'bb. Lüeyy'e tazimlerinden dolayı, onun ölüm tarihini, Fil yılına kadar, tarih başlangıcı edinmişlerdi.[379]

Sonra da, Abdulmuttalib'in ölümünü tarih edindiler.[380]

Kureyşîler, Abdulmuttalib'e "İkinci İbrahim" derlerdi.[381]

Kendisi ahirete, ahiret ceza ve mükâfatına inanır; "Vallahi, şu dünyanın arkasında bir dünya daha vardır ki, iyilik edenler orada iyiliklerinin mükâfatını görecekler, kötülük edenler de orada kötülüklerinin cezasını çeceklerdir!" derdi.[382]

Beytullah'ı çok çok tavaf eder,[383] Haram olan ayların dokunulmazlığını son derecede gözetir, hac mevsiminde hacılara mallarının en iyisinden infakta bulunurdu.

Konukları ağırlardı.[384]

Dağ başlarında da, vahşi hayvanların, kurtların, kuşların karınlarını doyururdu.[385]

Kaybolan Zemzem kuyusunu ortaya çıkardıktan sonra, kuyunun başına yaptığı havuza Zemzem doldurup, Mekke halkına ve hacılara Zemzem suyu içirirdi.[386]

Ayrıca, develerinin sütünü balla karıştırarak hacılara ikram ettiği gibi, kuru üzüm satın alıp Zemzemle hoşaf yaparak içirdiği de olurdu.[387]

Abdulmuttalib Dede, Kureyşîlerin hâkimlerindendi.[388]

İçki içmezdi.[389]

İçkiyi ve zinayı yasaklamıştı.

Zina yapanı, kamçılataarak cezalandırırdı.

Oğullarına, ahlâkî faziletleri emir ve tavsiye ederdi .[390]

Ebu Talib'in Peygamberimiz (a.s.)ı Yanına Alıp Büyütüşü

Abdulmuttalib Dede, ölüm döşegine düşünce, bütün oğullarını başına topladı. Peygamberimiz (a.s.)a çok iyi bakmalarını onlara tavsiye ve emr etti.

Zübeyr ile Ebu Talib; Peygamberimiz (a.s.)ın babası Hz. Abdullah ile aynı anneden, yani Fâtıma binti Amr, b. Âiz, b. İmran, b. Mahzum'dan doğma kardeş idiler.

Bu iki amca; Peygamberimiz (a.s.)ı yanlarına almak için kur'a çektiler.

Kur'a, Ebu Talib Amcaya çıktı.

Ebu Talib Amca; Peygamberimiz (a.s.)a karşı, amcalarının en hamiyetlisi ve en şefkatlisi idi.[\[391\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), o zaman, sekiz yaşında bulunuyordu.[\[392\]](#)

Ebu Talib'in; Arafat hizasındaki Ürene vadisinde bulunan,[\[393\]](#) arada sırada sütü sağılıp Mekke'ye getirilen birkaç deve den başka malı yok,[\[394\]](#) aile efradı ise çoktu. Onları geçindirmekte sıkıntı çekmekte idi.[\[395\]](#)

Ebu Talib; yoksulluğuna rağmen, Kureyşîlerin seyyidi, ulu kişisi idi.

Kendisinin sözü dinlenir, emirlerine karşı gelmekten, aykırı hareket etmekten sakınılırdı.[\[396\]](#)

Babası Abdulmuttalib gibi, o da ağzına içki koymazdı.[\[397\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın üzerine titrer.[\[398\]](#) onu kendi çocuklarından fazla severdi.[\[399\]](#)

Onu yanına almadıkça uyumaz,[\[400\]](#) bir yere giderse onu da yanında götürürdü.

Onun üzerine düştüğü kadar, hiçbir şeyin üzerine düşmezdi![\[401\]](#)

İstirahati için kendisine serilen mindere onun gelip oturmasından sevinç duyar:

"Rebia'nın İlâhına yemin ederim ki, kardeşimin oğlu için pek büyük bir şeref vardır!" derdi.[\[402\]](#)

Hazırlanan bir yemeği,[\[403\]](#) Ebu Talib'in aile efradı, toplu veya münferid olarak yedikleri zaman, doymazlardı.

Fakat, Peygamberimiz (a.s.) onlarla birlikte yediği zaman, doyarlardı.[\[404\]](#) Bunun için, Ebu Talib; yemeklerini yemek istedikleri zaman, aile efradına:

"Durunuz! Sizin gibi, oğlum da gelsin, hazır olsun!" der, Peygamberimiz (a.s.) gelip onlarla birlikte yerse, yemekler artardı. Peygamberimiz (a.s.) yemekte onlarla birlikte bulunmazsa, doymazlardı.[\[405\]](#)

Ebu Talib:

"Sen, hiç şüphesiz, mübareksin!" derdi.[\[406\]](#)

Sofraya, bir tek kişinin içeceği bir kapla konulan süttü [\[407\]](#) Peygamberimiz (a.s.) önce içip ötekiler sonra içecek olurlarsa, ilkinden sonuncusuna kadar hepsi, kanasıya içerlerdi.[\[408\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın dadısı Ümmü Eymen Bereke derki:

"Peygamberimiz (a.s.)ın, gerek çocukluğunda, gerek büyüklüğünde, ne açlıktan, ne de susuzluktan şikâyetlendiğini görmedim. [\[409\]](#)

Günlerinin çoğunda,[\[410\]](#) sabahleyin,[\[411\]](#) biraz Zemzem içer, kendisine yiyecek vermek

istediğimiz zaman:

İstemem! Ben tokum" derdi.[\[412\]](#)

Amcasının çocukları sofraya konulan Şeye hemen uzandıkları halde, o uzanmaz, onun yenme zamanını beklerdi.

Bunun için, Ebu Talib'in ona ayrı sofrta kurdurduğu da olurdu.[\[413\]](#)

Ebu Talib'in çocukları, sabahleyin yataklarından gözleri çapaklı, yüzleri asık halde kalktıkları halde; o, parlak yüzlü, sürmeli gözlü olarak sabaha çıkardı."[\[414\]](#)

Fâtıma Hatunun Peygamberimiz (a.s.)a Annesinden Sonra Anne Oluşu; Ona Derin Sevgi ve Saygı Besleyişi

Ebu Talib Amcanın zevcesi Fâtıma Hatun; faziletli,[\[415\]](#) iyi halli bir kadındı. [\[416\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın yanında, onun büyük bir mevkii ve itibarı vardı.[\[417\]](#)

Fâtıma Hatun vefat ettiği zaman Peygamberimiz (a.s.)ın gözlerinden yaşlar akmış;[\[418\]](#) "Bugün annem vefat etti!" buyurup[\[419\]](#) gömleğini ona kefen olarak sardırması,[\[420\]](#) cenaze namazını kıldırması.[\[421\]](#) gömüleceği kabrin içine inip yanının üzerine uzandıktan sonra onu indirtmişti.[\[422\]](#)

"Biz, senin buna yaptığın şeyi başkasına yaptığını hiç görmedik!?" dedikleri zaman:

"Ebu Talib'den sonra, bu kadıncağız kadar bana iyilik eden hiçbir kimse yoktur!

Âhirette Cennet elbiselerinden elbise giymesi için, ona gömleğini sardım.

Kabre ısınması için de, oraya kendisiyle birlikte uzandım!" buyurmuştur.[\[423\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), bu yengesi için duyduğu üzüntüden hayrete düşenlere de:

"O, beni doğuran annemden sonra, annemdi.

Kendisinin çocukları aç durur, suratlarını asarlarken, o önce benim karnımı doyurur, saçımı tarar ve gülyâğlarıyla yağlardı.

O, benim annemdi! [\[424\]](#)

Cebrail ((a.s.)), Yüce Rabbim tarafından:

'Bu kadın, Cennetliklerdendir!¹ diye bana haber verdi" buyurmuş[\[425\]](#) ve:

"Allah seni yarlıgasın ve hayırla mükâfatlandırsın!

Allah sana rahmet etsin ey annem!

Sen, benim annemden sonra, annemdin!

Kendin aç durur, beni doyururdun!

Kendin çıplak durur, beni giydirirdin!

En nefis nimetlerden kendi nefisini alıkor, bana tattırırdın!

Bunu da, ancak Allah'ın rızasını ve ahiret yurdunu umarak yapardın!

Allah ki, diriltendir, öldürenidir, hiç ölmeyen diridir O!

Yâ Allah! Annem Fâtıma binti Esed'i af ve mağfiret et!

Ona hüccet ve delilini anlat!

Girdiği yeri genişlet!

Ben peygamberinin ve benden önceki peygamberlerinin hakkı için, duamı kabul buyur ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah!" diyerek, onun hakkında dua etmiştir.[\[426\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); bu mübarek Cennetlik hatunu, sağ bulunduğu müddetçe, gidip ziyaret eder, onun evinde kuşluk uykusu uyurdu.[\[427\]](#)

Ezd-i Şenue'li Âif'in Peygamberimiz (a.s.) Hakkındaki Teşhisi

Ezd-i Şenue kabilesine mensup bir âif vardı.[\[428\]](#)

Iyafet; kuşları "Kışt!" diye azarlayarak kişileyip, onların isimlerinden, seslerinden, iniş ve geçişlerinden uğurluluk veya uğursuzluk çıkarmaya çalışmak demektir ki, bu, Arapların çoğu zaman yapageldikleri âdetlerindendi.[\[429\]](#)

Âif de, kıyafet, alâmet ve izlerden anlayan, gelecek hakkında kehânette bulunan, kuşun uçması gibi şeylerden hüküm çıkaran falcı demektir.[\[430\]](#)

Ezd-i Şenue'li Âif Mekke'ye geldiği zaman, Kureyşîler oğullarını ona götürür, fallarına baktırırlardı.

Ebu Talib de, o zaman çocukluk çağında bulunan Peygamberimiz (a.s.)ı, falına baktırmak için, başkalarıyla birlikte, ona götürmüştü. Falcı; Peygamberimiz (a.s.)a şöyle bir baktıktan sonra, birşeyle biraz meşgul olup işini bitirir bitirmez:

"Yanıma getirsenize o çocuğu!" dedi durdu.

Ebu Talib, onun böyle Peygamberimiz (a.s.)ın üzerine düştüğünü görünce, onu göstermedi.

Âifin "Yazıklar olsun size! Demin görmüş olduğum çocuğu yanıma getirsenize! Vallahi, ileride onun şanı büyük olacaktır!" deyip durduğu sırada, Ebu Talib, Peygamberimiz (a.s.)la birlikte, oradan yavaşça, sezdirmeden ayrılıp evine gitti.[\[431\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Kalbine Re'fet ve Rahmet Dolduruluşu

Peygamberimiz (a.s.), on yaşını birkaç ay geçmiş olduğu sırada kında, üzerinden bir sesin geldiğini işitti.

Başını kaldırıp baktığı zaman, bir adamın diğer bir adama:

"Bu o mudur?" diye sorduğunu gördü.

Sorulan adam:

"Evet!" dedi.

Ne yüzleri, ne de giyinişleri hiçbir kimseninkine benzemeyen bu adamlar, Peygamberimiz (a.s.)ı karşılayıp kollarından tuttular.

Peygamberimiz (a.s.), onların tutuşlarını hiç hissetmedi.

Onlardan birisi, arkadaşına:

"Yatır onu!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.)ı, hiç çabalatmadan, eğip bükmeden yere yatırdılar.

Onlardan biri, öbür arkadaşına:

"Yar onun göğsünü!" dedi.

O da, Peygamberimiz (a.s.)ın göğsünü yardı.

Göğsü ne kanadı, ne de ağrıdı.

Yine, biri öbürüne:

"Kin ve kıskançlığı çıkar içinden!" dedi.

O da, pıhtılaşmış kan gibi birşey çıkarıp attı.

Yine, biri öbürüne:

"Rahmet ve re'fet doldur!" dedi.

Bundan sonra, Peygamberimiz (a.s.); küçüklere karşı son derecede şefkatli, büyüklere karşı son derece merhametli oldu.[\[432\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Amcasıyla Birlikte Busra'ya Gidiş

Peygamberimiz (a.s.) on iki yaşında bulunduğu sırada idi.[\[433\]](#) Kureyşîler, Şam'a götürüp satmak üzere pek çok ticaret malları hazırlamışlar, Ebu Talib de bu ticaret kervanına katılıp gitmeye hazırlanmıştı.

Peygamberimiz (a.s.), kendisini de yanında götürecekti mi diye bekleyip duruyordu.

Yola çıkılacağı sırada, bütün erkek ve kız kardeşleri, Ebu Talib'i uğurlamaya gelmişlerdi.

Ebu Talib'in, Peygamberimiz (a.s.)a çok sevgisi ve şefkati vardı. Ona:

"Sen de benimle birlikte gidermişin?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.)ın amcaları ve âmeleri (halaları), Ebu Talib'e:

"Bu yaştaki bir çocuk, hastalıklara uğratılmak için, yemesi içmesi bol bir yere götürülmez!" dediler.[\[434\]](#)

Bunun üzerine, Ebu Talib Peygamberimiz (a.s.)ı hastalıktan korumak üzere[\[435\]](#) geride bırakmaya karar verince, Peygamberimiz (a.s.) ağladı.[\[436\]](#)

Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Sana ne oldu? Herhalde, seni geride bıraktığım için ağlıyorsun?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet!" dedi[\[437\]](#) ve Ebu Talib'in devesinin yularından tutup:

"Benim ne babam var, ne annem!" dedi.[\[438\]](#)

Ebu Talib rikkate geldi:

"Vallahi, seni yanımda götüreceğim! Hiçbir zaman, ne o benden ayrılacak, ne de ben ondan ayrılacağım!" dedi ve Peygamberimiz (a.s.)ı yanında götürdü.

Kureyş ticaret kervanı, Şam topraklarından Busra'da konakladı.[\[439\]](#)

Busra'da Rahip Bahîra ile Buluşulması

Busra'da, Rahip Bahîra diye anılan bir rahip, bir de, onun içinde barındığı manastırı vardı. Bahîra, Hıristiyanların en âlimi idi. Hıristiyanların ilmi, onda ve buradaki manastırda idi.

Çünkü, burada; büyükten büyüğe geçerek gelen bir kitap vardı ki, bu manastırda o güne kadar gelip geçmiş rahiplerden, bu kitabdan yararlanmayan, bilgi almayan yoktu.[\[440\]](#) Bahîra'nın asıl adı Circis veya Sercis idi.[\[441\]](#)

Kendisi Teyma Yahudilerinden ve Yahudi âlimlerinden olup,[\[442\]](#) İsa (a.s.)'ın dininde idi.[\[443\]](#) Kureyş ticaret kervanı bu sefer onun manastırının yakınında konaklamış bulunuyordu.[\[444\]](#)

Rahip Bahîra'nın Kervan Halkına Ziyafet Çekişi

Kureyş ticaret kervanları daha önceki yıllarda defalarca gelip uğradıkları halde Rahip Bahîra onlarla hiç konuşmaz, ilgilenmezken, bu yıl, manastırının yakınında konakladıkları zaman, onlar için birçok yemekler yaptırmıştı.

Bu da, kendisinin manastırında oturduğu yerden, Peygamberimiz (a.s.)a ait bazı şeyler görmüş olmasından ileri gelmişti.

Rivayete göre; Bahîra manastırda bulunduğu sırada, kabile ilerlerken bir bulutun kervandakiler arasında Peygamberimiz (a.s.)ı gölgelediğini, sonra gelip manastırının yakınında bir ağacın gölgesine indikleri zaman bulutun ağacı gölgelediğini, ağacın dallarının da Peygamberimiz (a.s.)ın üzerine doğru eğildiğini ve onu gölgesinin altına aldığını görmüştü.

Bahîra bütün bunları görünce manastırından indi, ve:

"Ey Kureyş cemaatı! Ben sizin için, yemek yaptım.

Sizin küçük büyük, köle hür, olanlarınızın yemekte hazır bulunmanızı arzu ediyorum!" diye haber gönderdi.

Yemek için geldikleri zaman, Kureyşîlerden birisi:

"Vallahi, ey Bahîra! Senin bugün şaşılacak bir halin var! Biz sana çok kere uğradık da, bize böyle birşey yapmazdın. Bugün, sendeki bu hal nedir?" dedi.

Rahip Bahîra:

"Doğru söyledin! Siz konuksunuz, ağırlanmaya layıksınız. Ben de sizi ağırlamayı arzu ettim ve hepiniz yiyesiniz diye yemek yaptım!" dedi.

Hepsi gelip sofraya başında toplanmış, yalnızca Peygamberimiz (a.s.), çocuk ve yaşça onların hepsinden küçük olduğu için, ağacın altındaki yüklerin yanında bekçi olarak geride kalmıştı.

Bahîra, gelenlere birer birer bakıp bildiği ve kitabda bulduğu sıfatları hiçbirinde göremediği için:

"Ey Kureyş cemaatı! Sizden, bu yemekte hazır bulunmayan, geride kalan bir kimse var mı?" diye sordu.

Kureyşîler

"Ey Bahîra! Senin yemeğine gelmesi gerekenlerden, bir çocuktan başka, kimse geride kalmadı! O çocuk da aramızda yaşça cemaatin en küçüğü olup, ağırlıkların yanında geride kaldı" dediler.

Bahîra:

"Yapmayınız! Onu da çağırınız! Bu yemekte, sizinle birlikte, o da bulunsun!" dedi.

Ticaret kafilisinde Kureyşîlerden bir zât

"Lât ve Uzzâ'ya andolsun ki; aramızdan, Abdullah b. Abdulmuttalib'in oğlunun bu yemekten geride kalışı, bizim için, kınanacak bir tutumdur!" dedikten sonra, kalktı. Ona doğru vardı. Kolundan tutup getirdi ve sofradakilerin yanına oturttu.[\[445\]](#)

Rahip Bahîra'nın Peygamberimiz (a.s.) Hakkındaki Teşhisi ve Ebu Talib'i Uyarışı

Rahip Bahîrâ; Peygamberimiz (a.s.)ı görür görmez, ona dikkatli dikkatli bakmaya ve bedeninden bazı uzuvlarını süzmeye başladı.

Peygamberimiz (a.s.)a baktıkça, kitabda yazılı sıfatları onda buluyordu.

Cemaat yemeklerini yiyerek dağıldıkları zaman, Bahîra, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelip:

"Ey çocuk! Ben sana bazı şeyler soracağım. Lât ve Uzzâ hakkı için, sorularımı cevaplandır!" dedi.

Bahîrâ; Lât ve Uzzâ adına yemin ettiklerini, and içtiklerini Kureyşilerden işittiği için, Peygamberimiz (a.s.)a da böyle and vermişti.

Peygamberimiz (a.s.):

"Lât ve Uzzâ adına yemin vererek bana birşey sorma!

Vallahi, ben, hiçbir şeyden, onlardan nefret ettiğim kadar nefret etmem!" dedi.

Bahîra:

"Öyle ise, Allah aşkına, sana soracağım şeyler hakkında bana cevap ver!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Bana istediğini sor!" dedi.

Bunun üzerine, Bahîra; Peygamberimiz (a.s.)a, uyku durumu ve bunlardan başka halleri ve işleri hakkında birçok sorular sordu.

Peygamberimiz (a.s.) da sorulara cevaplar verdi ki, hepsi de Bahîra'nın bildiği sıfatlara uyuyordu.

Bahîra, en sonunda, Peygamberimiz (a.s.)ın sırtına da baktı.

İki omuzu arasındaki peygamberlik hâteminin de, bildiği şekilde, yerli yerinde bulunduğunu gördü.

Rahip Bahîra, sorularını sorup bitirdikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)ın amcası Ebu Talib'in yanına geldi. Ona:

"Bu çocuk senin neslinden midir?" diye sordu.

Ebu Talib:

"Oğlumdur" dedi.

Bahîrâ:

"O, senin oğlun değildir! Bu çocuğun babasının sağ olması uygun değildir!" dedi.

Ebu Talib:

"O, benim kardeşimin oğludur!" dedi.

Bahîra:

"Babasına ne oldu?" diye sordu.

Ebu Talib:

"Annesi buna hamile iken, babası öldü!" dedi.

Bahîra:

"Doğru söyledin!" dedi.[446]

"Annesi ne oldu?" diye sordu.

Ebu Talib:

"Öldü!" dedi.

Bahîra:

"Doğru söyledin![447]

Kardeşinin oğlunu hemen memleketine geri çevir!

Yahudilerin ona zarar vermelerinden sakın!

Vallahi, Yahudiler onu görüp de benim onda bulunduğunu anladığım şeylerin onda bulunduğunu anlayacak olurlarsa, muhakkak onu öldürmeye kalkışır!

Senin kardeşinin oğlunun çok büyük bir hal ve şanı olacaktır!

Sen, onu memleketine götürmekte acele et![448]

Biz, onun son peygamber olacağını kitablarımızda ve atalarımızdan bize yapılan rivayetlerde bulmuş uzdur![449]

Bu hususta bizden ahd ve mîsaklarda alınmıştır!" dedi.

Ebu Talib:

"Sizden bu mîsakları kim aldı ola?" deyince, Bahîra gülümsedi, sonra da:

"Yüce Allah, onu İsa b. Meryem'e indirdiği kitabda aldı.

Sen, eğlenip kalmayı azalt da, onu memleketine ve doğum yerine hemen döndür!" dedi[450] ve:

"Sen onun üzerine titrersin, değil mi?" diye sordu.

Ebu Talib:

"Evet!" dedi.

Bahîra:

"Vallahi, onu Şam'a götürecek olursan, artık kendisini hiçbir zaman ev halkına kavuşturamazsın!

Muhakkak onu öldürmeye kalkarlar!

Onlar buna düşmandır!ar![451]

Kardeşinin oğlunu, sakın Yahudilerin bulunduğu oralara kadar götü reyim deme!

Çünkü, Yahudiler düşmanlık ehlidirler.

Bu çocuk, bu ümmetin peygamberi olacaktır!

Kendisi, Araplardandır.

Halbuki Yahudiler gelecek peygamberin İsrail oğullarından olmasını isterler, bu çocuğu kıskanırlar.

Sen, kardeşinin oğlu hakkında onlardan sakın.[452]

İyi bil ki, ben sana karşı üzerime düşen öğüt vazifesini yerine getirmiş bulunuyorum" dedi.[453]

Busra'da Üç Yahudinin Peygamberimiz (a.s.)a Suikast Teşebbüsünde Bulunmaları ve Rahip Bahîra Tarafından Vazgeçirilmeleri

Rivayet edildiğine göre; Peygamberimiz (a.s.)ın amcası Ebu Talib'le yaptığı Şam seferi sırasında Rahip Bahîra'nın Peygamberimiz (a.s.)da gördüğü şeyleri, Ehl-i Kitabdan,[\[454\]](#) Yahudilerden[\[455\]](#) Zebir,[\[456\]](#) Temmam[\[457\]](#) ve Deriş adlarındaki[\[458\]](#) kimselerde gördüler.[\[459\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ı öldürmeyi tasarladılar.

Bunu Rahip Bahîra ile de konuşmaya gelip, konuştular.[\[460\]](#)

Bu Yahudiler; Peygamberimiz (a.s.)a suikast hususundaki görüşlerine Rahip Bahîra'nın da katılacağını sanıyorlardı.[\[461\]](#)

Rahip Bahîra onları böyle birşeye girişmekten en şiddetli bir nehy ile nehyetti.[\[462\]](#)

Kendilerine, Allah'ı hatırlattı.

Kitabda, gelecek peygamberin zikrini ve sıfatını bulduklarını, onu öldürmek isteseler de öldüremeyeceklerini anlattı.[\[463\]](#) Onlara:

"Siz de, onun sıfatını, Kitabda bulamadınız mı?" diye sordu.

"Evet! Bulduk" dediler.

Bahîra:

"O halde, onu öldürmeye, sizin için yol ve imkân yoktur!" dedi.[\[464\]](#)

Bunun üzerine, onlar Bahîrâ'nın söylediği sözlerin doğruluğuna kanaat getirerek Peygamberimiz (a.s.)ı bıraktılar, geri dönüp gittiler.[\[465\]](#)

Ebu Talib de, Rahip Bahîra'nın tavsiyesi üzerine, Peygamberimiz (a.s.)la birlikte, oradan hemen Mekke'ye döndü.[\[466\]](#)

Bir Açıklama

İbn İshak'ın (doğumu: 85, ölümü: 151 Hicrî) son zamanlarda bulunup 1401/1982 yılında yayınlanan Kitâbu'l-Mübtedâ ve'l-meb'as ve'l-megâzî'sinin metninde Ebu Talib'in bu seyahat hakkında söylediği 12, 18 ve 13 beyitlik üç manzumesinin bulunduğu ve bunlarda Mekke'den yola çıkışları, Busra'da Rahip Bahîra tarafından ağırlanışları ve isimleri de açıklanan üç Yahudi tarafından Peygamberimiz (a.s.)a yapılmak istenilen suikastın Rahip Bahîra tarafından önlenişi hadiselerinin dile getirildiği görülür.[\[467\]](#)

Bu manzumeler; Bey ha kî tarafından da (doğumu: 384, ölümü: 458 Hicrî), İbn Asâkir tarafından da (ölümü: 571 Hicrî), Süheylî tarafından da (doğumu: 508, ölümü: 581 Hicrî) bilinmekte idi.

Hatta, İbn Asâkir, bunlardan 12 ve 18 beyitlik olanlarını kitabına[\[468\]](#); Süheylî de 18 beyitlik olanının başından 9 beytini Ravdu'l-ünûf'üne[\[469\]](#) kaydetmiştir.[\[470\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın İsim ve Sıfatlarının Ehl-i Kitab Nezdinde Belli Oluşu

Peygamberimiz Muhammed (a.s.)ın isim ve sıfatları, Musa (a.s.)a indirilen Tevrat'ta ve İsa (a.s.)a indirilen İncil'de yazılı olup Ehl-i Kitab olan Yahudi ve Hristiyan bilginleri bu hususta tam bilgiye sahip bulunmakta,[\[471\]](#) kendilerine Kitab verilenler, Peygamberimiz (a.s.)ı öz oğullarını tanıdıkları gibi tanımakta idiler.[\[472\]](#)

Nitekim, Yahudi âlimlerinden iken Müslüman olan Abdullah b. Selam:

"Ben, Resûlullah (a.s.)ı, kendi oğlumu tanıdığımdan daha ziyade tanırım!" dediği zaman, Hz. Ömer

"Ey Selam'ın oğlu! Bu, nasıl tanıma?" diye sormuştu.[\[473\]](#)

Abdullah b. Selam:

"Ben, Muhammed ((a.s.))ın gerçekten Resûlullah olduğuna yakînen şehadet ederim.[\[474\]](#)

Kendisinin peygamber olduğunda hiç şüphe etmem [\[475\]](#)

Çünkü, onun Allah tarafından gönderilen peygamber olduğu, na't ve vasıfları Kitabımızda bulunmakta dir.[\[476\]](#)

Kendi oğlum üzerinde ise böyle kesin bir şehadeti yapamam![\[477\]](#)

Çünkü, onun anası[\[478\]](#) kadının ne yaptığını bilemem.[\[479\]](#)

Ne bileyim, belki de ihanet etmiş olabilir!" dedi.[\[480\]](#)

Bunun üzerine, Hz. Ömer

"Ey Selam'ın oğlu! Allah seni hakka isabet ettirmiş!" dedi[\[481\]](#) ve onun başını öptü.[\[482\]](#)

Daha Önceki Peygamberlerden Peygamberimiz (a.s.) Hakkında Ahd ve Mîsak Alınışı

Yüce Allah; daha önceki peygamberlerden de, Peygamberimiz (a.s.)a iman ve yardım etmeleri hakkında ahd ve mîsak almıştır.[\[483\]](#)

Kadı lyaz der ki:

"Yüce Allah, o mîsakı, vahiy ile almıştır. Hiçbir peygamber göndermemiştir ki, ona Muhammed (a.s.)ı veya vasıflarını anmış ve 'Ona eriştiğin takdirde, kesin olarak iman edeceksin!¹ diye kendisinden ahd ve mîsak almış olmasın!

Deniliyor ki: Yüce Allah, bunu kendi kavimlerine de haber vermeleri ve onların kendilerinden sonra gelecek kavimlerine de aynen bildirmeleri hususunda da kesin söz almıştır."[\[484\]](#)

Atâ b. Yesar'dan rivayet edildiğine göre:

Peygamberimiz (a.s.)ın Tevrat'taki sıfatlarından sorulunca, Abdullah b. Amr ibnü'l-Âs demiştir ki:

"Evet! Vallahi, Kur'ân'daki 'Ey Peygamber! Şüphe yok ki, Biz seni şahit, müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik!"[\[485\]](#) âyetindeki bazı sıfatlar ile, Tevrat'ta da tavsif buyru l muştur. Şöyle ki:

'Ey Peygamber! Biz seni şahit, müjdeleyici, korkutucu, ümmîler için de koruyucu olmak üzere gönderdik.

Sen, benim kulumsun, peygamberim sin.

Ben, sana Mütevekkil ismini verdim.

O, ne kötü huyludur, ne katı kalbi idi r; ne de çarşılarda, pazarlarda bağırır, çağırır.

O, kötülüğü kötülükle de karşılamaz, fakat affeder, bağışlar.

Doğru yoldan sapan milleti Lâ ilahe illallah [Allah'tan başka ilah yoktur!] diyerek doğrultmadıkça, kör gözleri, sağır kulakları, kapalı gönülleri açmadıkça, Allah onun ruhunu almayacaktır!"[\[486\]](#)

Atâ b. Yesar, Yahudi âlimlerinden iken Müslüman olan Abdullah b. Selam'ın da bunu aynen tekrarladığını; ve yine Yahudi âlimlerinden iken Müslüman olan Ka'bu'l-Ahbar'ı da Abdullah b. Selam'ın söylediklerinin aynısını söylerken işittiğini, Ebu Vâkıdü'l-Leysî'nin kendisine haber verdiğini, aynı zamanda:

"Onun doğum yeri Mekke, hicret yurdu Taybe (Medine) olacak, kendisi Şam ülkesine hükmedecektir.

Onun ümmeti de, bollukta ve darlıkta, her yerde Allah'a hamd ederler; her yüksek yerde tekbir getirirler.

Güneşin seyrini izleyip, vakitleri gelince, nerede olursa olsun, namazlarını kılarlar.

Bellerine fota bağlarlar.

Kollarını yıkarlar (abdest alırlar).

Enanlarının sesleri, geceleyin, gök boşluğunda an uğultusu gibi uğuldar!" dediğini açıklamıştır.

Abdullah b. Abbas da, Ka'b'a:

"Tevrafta, Resûlullah (a.s.)ın natını nasıl buldun?" diye sorduğu zaman, Ka'b:

"Tevrat'ta, onun n a'ti:

'Muhammed b. Abdullah, Mekke'de doğacak, Tâbe'ye (Medine'ye) hicret edecek, Şam'a hakim olacaktır!

Kendisi ne kötü söz söyler, ne de çarşılarda bağırır çağır.

Kötülüğü kötülükle karşılamaz, fakat affeder, bağışlar.

Onun ümmeti de, bollukta, darlıkta, her yerde, Allah'a hamd ederler. Tekbir getirirler.

Kollarını yıkarlar (abdest alırlar).

Bellerine fota bağlarlar.

Savaşta saf oldukları gibi, namazlarında saf olurlar.

Mescidlerinde, an uğultusu gibi, uğuldarlar.

Ezanlarının sesleri, gök boşluğunda duyulur!¹ diye yazılı bulduk" demiştir.[\[487\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'e göre; Musa (a.s.)a indirilen Tevrat'ta Peygamberimiz (a.s.)ın Ashabının vasıflan, hal ve şanları da şöyle açıklanmış bulunuyordu:

"Muhammed, Allah'ın Resûlüdür.

Onunla birlikte olanlar (Ashab da), kâfirlere karşı çok sert, kendi aralarında ise çok merhametlidirler.

Onların, rükû ve secde ederek; Allah'tan, lütuf ve rızasını istediklerini görürsün.

Onların yüzlerinde, secdelerin izinden dolayı, nuranîlik vardır.

Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır..."[\[488\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın geleceğini İsa (a.s.) da müjdelemiş, Kur'ân-ı Kerîm'de açıklandığı üzere:

"Birzaman, Meryem oğlu İsa:

'Ey İsrail oğulları! Ben size, Allah'ın gönderdiği peygamberiyim!

Benden önceki Tevrafı tasdik edici, benden sonra gelecek peygamberi de-ki, ismi Ahmed'dir-müjdeleyici olarak geldim" demişti.[\[489\]](#)

İbn İshak'ın (85-151 Hicrî) bildirdiğine göre; İsa (a.s.)a Allah tarafından gelen İncil'de Peygamberimiz (a.s.)ın sıfatı ve ismi hakkında verilmiş olan bilgiyi, İsa (a.s.)ın devrinde havari Yuhannâ da yazdığı İncil'de tesbit etmiş bulunuyordu.

Nitekim, İsa (a.s.), kendisini inkâr eden kavmine karşı:

"Rab tarafından çıkıp gelecek olan o Münhamenna, Rab tarafından çıkıp gelecek olan o Rûhu'l-Kudüs gelmiş olsaydı, o bana şahadet ederdi.

Siz de, şahadet edersiniz.

Çünkü, öteden beri benimle birlikte bulunuyorsunuz.

Ben, bunları size söyledim ki, şüpheyi düşmeyesiniz ve sürçmeyesiniz!" demiştir.

Münhamenna, Süryanice Muhammed demektir. Bunun Rumca'sı Baraklitus'dur.[\[490\]](#)

Ebu'l-Ferec İbn Cevzî'nin (540-597 Hicrî), İbn Kuteybe'den (213-276 Hicrî) nakline göre:
İsa (a.s.), havarilerine:

"Ben gidersem, size Faraklit, Rûhu'l-Hak gelecektir!

O, kendiliğinden söz söylemeyecek, ancak kendisine ne söylenirse onu söyleyecektir.

O, bana şehadet edecektir.

Siz de şehadet edersiniz.

Çünkü, siz halktan daha önce benimle birlikte bulunuyorsunuz.

Ben gitmezsem, Faraklit size gelmez!" demiştir.[\[491\]](#)

Gerek Baraklitus, gerek Faraklit sözü Periclotas şekline sokulup Yuhanna İncilinde Teselli Edici diye tercüme edilmiştir.[\[492\]](#)

Şüphesiz ki, İsa (a.s.)'ın anadili Yunanca değil, İbranice idi. Kendisine Allah tarafından indirilmiş olan İncil'in de İbranice olacağı tabiidir.

İsimleri tercüme etmek Ehl-i Kitab âlimlerince âdet olduğundan, İsa (a.s.)'ın kendisinden sonra geleceğini müjdelediği âhir zaman peygamberinin ismini de Yunanca'ya tercüme etmişler ve Arapça mütercimlerde onu Faraklit olarak Arapçalaştırmışlardır.

Bir papaz tarafından yazılıp Hicrî 1268 yılında Kalküta'da bastırılan bir broşürde; Faraklit olarak Arapçalaştırılan ismin İncil'in Yunanca nüshasında Paraklitus şeklinde mi, yoksa Piraklütüs şeklinde mi geçtiği incelenerek, birinci şekle göre ismin Teselli ve Yardım Edici, Vekil mânâlarına geldiği ifade ve ikinci şekle göre ise, Muhammed ve Ahmed mânâlarına gelebileceği itiraf edilmiş ve Müslümanların bu şekli iltizam ettikleri ileri sürülmüştür.

Halbuki, iki kelime arasında şekil ve telaffuz bakımından pek az bir fark vardır.

Yunan harfleri, birbirlerine benzerler.

Bazı İncil nüshalarındaki Piraklütüs, belki de, yazıcıların hatası yüzünden Paraklitus olmuştur."[\[493\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'e göre Peygamberimiz (a.s.)'ın ashabının "İncil'deki vasıflan da, bir ekin gibidir ki; filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, saplan üzerine, bir düzeye dizilmiştir. Öyle ki, ekincilerin hoşuna gider. Bu (teşhisle) ki, onlarla, kâfirleri öfkelenmek içindir. Allah, onlardan, iyi amel işleyenlere bir mağfiret ve büyük bir ecir vaad buyurmuştur."[\[494\]](#)

Markos İncilinde bu hususta şöyle denilmiş olduğu görülür:

"Ve dedi: Allah'ın melekûtu böyledir. Yere tohum saçan bir adam gibidir.

Gece gündüz uyuyup kalkar, tohum biter ve büyür. Nasıl, o bilmez.

Toprak, kendiliğinden, önce otu, sonra başağı, sonra başakta dolu taneyi verir.

Mahsul kemale erdiği zaman, hemen orağı salar.

Çünkü, hasat zamanı gelmiştir."[\[495\]](#)

İsrail Oğullarının Gelmesini Bekledikleri Üç Peygamber

Yuhannâ'nın İncil menkıbesine göre, Yahudiler üç peygamberin gelmesini beklemekte idiler:

İlki: tekrar geleceğini sandıkları İlya,

İkincisi: Mesîh İsa (a.s.),

Üçüncüsü: Herkesin bildiği, kendisi sadece "O Peygamber" diye anılan peygamberdi.

Yahudiler, Yahya (a.s.)a:

"Sen kimsin?" diye sordukları zaman, o:

"Ben, Mesîh değilim!" dedi.

Yahudiler

"Öyle ise, sen nesin? İlya mısın?" dediler.

Yahya (a.s.):

"Değilim!" dedi.

Bunun üzerine, Yahudiler

"Sen, O Peygamber misin?" diye sordular.

Yahya (a.s.):

"Hayır!" dedi.

Yahudiler

"Öyle ise, sen kimsin? Kendin hakkında, ne diyorsun?" dediler.

Yahya (a.s.):

"Ben, İşaya Peygamberin dediği gibi:

'Rabbın yolunu düzeltiniz!¹ diye çölde bağırmanın sesiyim!

Aranızda biri duruyor da, siz onu bilmiyorsunuz.

Benden sonra gelen odur! Ben, onun çarığının bağını çözmeye lâayık değilim!" dedi.[\[496\]](#)

İsa (a.s.) ise, Yahya (a.s.) hakkında:

"Eğer kabul etmek isterseniz, gelecek olan İlya, budur!" demiş;[\[497\]](#) gelecek olan Mesîh'in de İsa (a.s.) olduğu,[\[498\]](#) gösterdiği mucizelerle anlaşılmıştır.[\[499\]](#)

Geleceği müjdelenenlerden üçüncüsü olan ve kendisi sadece "O Peygamber" diye anılan[\[500\]](#) son peygamberin gelmesi ise, İsa (a.s.)dan sonra, beklenip duruyordu.

Nitekim, Medineli putperest Evs ve Hazrec kabilelerinin ne zaman Medineli Yahudilerle aralan açılrsa, Yahudiler onlara:

"Bir peygamber, hemen gönderilmek, gelmek üzeredir!

Onun geleceği zamanın gölgesi düştü.

O peygamber gelince, biz ona tâbi olacak; İrem ve Âd kavimleri gibi, sizi öldürüp kökünüzü kazıyacağız!" derlerdi.[\[501\]](#)

Rahip Bahîra'nın da dediği gibi, Yahudiler gelmesini bekledikleri son peygamberin İsrail oğullarından olmasını arzu etmekte idiler.

Peygamberimiz Muhammed (a.s.) ise, İsmail (a.s.)'ın soyundan gelen Araplardan olduğu için; Medineli Yahudiler de Peygamberimiz (a.s.)'a kıskançlıklarından dolayı, iman etmemekte ve karşı koymakta direnmiş durmuşlardır.[\[502\]](#)

İbn İshak'ın Abdullah b. Ebi Bekr, b. Muhammed, b. Amr, b. Hazm'dan, onun da Peygamberimizin zevcesi Hz. Safiyye'den rivayetine göre:

Peygamberimiz Muhammed (a.s.)'ın Medine'ye hicreti sırasında, Küba köyüne geldiği işitilince, babası Huyey b. Ahtab ile amcası Ebu Yâsir b. Ahtab hemen Küba'ya gitmişler, güneş batarken de, çok bitkin ve üzgün bir halde eve dönmüşlerdi.

Ebu Yâsir b. Ahtab, Huyey b. Ahtab'a:

"Bu, geleceği beklenilen O Peygamber midir?" diye sormuş, Huyey b. Ahtab:

"Evet! Vallahi, odur!" demişti.

Ebu Yâsir

"Bunun o olduğunu iyice anladın ve tesbit ettin mi?" diye sormuş, Huyey b. Ahtab:

"Evet!" demiştir.

Ebu Yâsir

"O halde, ona karşı kalbinde ne var?" diye sormuş, Huyey b. Ahtab:

"Vallahi, sağ oldukça, ona hep düşmanlık besleyip duracağım!" demiştir.[\[503\]](#)

Medineli Yahudilerin; Peygamberimiz (a.s.) ve Allah'tan getirdiği Kitabı hakkındaki tutum ve davranışları Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Vaktâ ki, onlara, Allah katından, yanlarındakini tasdik edici, doğrulayıcı bir Kitab geldi ki, onlar daha önce, kâfirlere karşı, Allah'tan böyle bir fetih ve yardım istiyorlardı. İstedikleri kendilerine gelince, (kıskançlıklarından) onu inkâr ettiler. Artık, Allah'ın laneti o kâfirlerin üzeri nedir." [\[504\]](#)

Yüce Allah, Peygamberimiz Muhammed (a.s.)'ı da, Firavun'a gönderdiği resûl gibi bir resûl olarak göndermiştir.[\[505\]](#) Eski Ahid'de de, Musa (a.s.)'a Yüce Allah tarafından şöyle denildiği görülür:

"Onlar (İsrail oğulları) için, kardeşleri arasından, senin gibi bir peygamber çıkaracağım, ve sözlerimi onun ağzına koyacağım, ve ona emredeceğim herşeyi onlara söyleyecek ve vâki olacak ki, Benim ismimle söyleyeceği sözlerimi dinlemeyecek olan adamdan, Ben arayacağım!" [\[506\]](#)

İsrail oğullarının kardeşlerinden maksadın, İsmail (a.s.)'ın oğulları olduğu malumdur. Onların içinden de, Muhammed (a.s.)'dan başka hiçbir kimsenin ilahî vahye mazhar olduğu ve ağzına Yüce Allah'ın Kelamının konulduğu görülmemiştir.[\[507\]](#)

İbrahim (a.s.) ile oğlu İsmail (a.s.)'ın, Kabe'nin duvarlarını örüp yükseltirlerken Yüce Allah'a:

"Ey Rabbimiz! Bizden sâdır olan şu hizmeti kabul buyur!

Şüphe yok ki, herşeyi işiten, herşeyi bilen Sensin Sen!

Ey Rabbimiz! Bizi, Sana teslimiyette sabit kıl!

Soyumuzdan da, yalnız Sana boyun eğen Müslüman bir ümmet yetiştir!

Ey Rabbimiz! Onların içinden de, kendilerine Senin âyetlerini okuyacak, onlara Kitabı ve Hikmeti öğretecek, onları iyice temizleyecek bir peygamber de gönder..." diyerek dua ettikleri[508] ve:

"İçinizde, kendinizden bir peygamber gönderdik ki, size âyetlerimizi okuyor, sizi tertemiz yapıyor, size Kitabı ve Hikmeti öğretiyor, bilmediğiniz şeyleri size bildiriyor"[509] buyurularak Peygamberimiz (a.s.) hakkındaki dualarının kabul edilmiş olduğu açıklanmış bulunmaktadır.[510]

Peygamberimiz (a.s.)ın Her Türlü Kötülüklerden Korunarak Büyütülüğü

Peygamberimiz (a.s.), amcası Ebu Talib'in şefkatli kanadı altında güzelce büyüyüp gidiyordu.[\[511\]](#)

Ebu Talib bu koruyuculuğunu ve kollayıcılığını hayatının sonuna kadar devam ettirdi.[\[512\]](#)

Yüce Allah; Peygamberimiz (a.s.)ı, Ebu Talib'in yanında bulundurup[\[513\]](#) peygamberlikle şereflelendireceği için, onu Cahiliye devrinin kötülüklerinden hiçbirine bulaştırmadı.[\[514\]](#)

1. Suyutî'nin Ebu Nuaym ve İbn Asâkir'den nakline göre, Hz. Ali der ki: "Muhammed (a.s.)a, bir gün:

'Sen, hiç puta taptın mı? ' diye soruldu.

'Hayır!' buyurdu.

'Sen, hiç içki içtin mi?' diye sordular.

'Hayır! Ben, daha Kitab ve imanın ne olduğunu bilmezken bile, Kureyşîlerin küfür üzerinde bulunduklarını bilmekten uzak kalmamı sırrıdır' buyurdu."[\[515\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), kendisini çocukluğu sırasında Yüce Allah'ın nasıl koruduğunu şöyle anlatır:

"Öyle bir zamanımı biliyorum ki; Kureyş çocuklarıyla birlikte, bir oyun oynamak üzere, bir yerden bir yere taş taşıyorduk.

Her birimiz, fotasını sıyırıp boynuna dolamış, taşı onun üzerinde taşıyordu.

Ben de, onlarla birlikte böyle yapıp gelir giderken, kendisini görmediğim birisi bana ağrıtcı bir yumruk indirip:

'Bağla fotanı beline!' dedi.

Ben de, hemen, fotamı belime bağladım.

Arkadaşlarımla arasında, yalnız ben, fotalı olduğum halde boynumda taş taşıdım."[\[516\]](#)

2. Cabir b. Abdullah'ın rivayetine göre, Peygamberimiz (a.s.), Kureyş ile birlikte, Kabe için taş taşıyordu. Fotası da üzerinde idi.

Peygamberimiz (a.s.)ın amcası Hz. Abbas:

"Kardeşimin oğlu! Şu fotanı çözen, omuzlarının üzerine alsan da, taşıyacağın taşla gitsene!" demişti.

Peygamberimiz (a.s.), fotasını çözüp omuzlarının üzerine koyar koymaz, yere, baygın düştü!

İşte ondan sonra, kendisi hiçbir vakit çıplak görülmemiştir.[\[517\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), oniki yaşında bir çocuk iken.[\[518\]](#) Rahip Bahîra'nın Kureyş müşriklerinin Lât ve Uzzâ putları adına yemin edip durduklarına bakarak, Peygamberimiz (a.s.)a da "Lâtve Uzzâ hakkı için, sorularına cevap ver!" dediği zaman, "Lât ve Uzzâ adına yemin vererek bana birşey sorma! Vallahi, ben, bunlardan nefret ettiğim kadar, hiçbir şeyden nefret etmem!" demiştir.[\[519\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın dadısı Ümmü Eymen der ki:

"Kureyş müşrikleri, tazim için, Buvâne putunun yanında, yılda bir gün toplanırlar, geceye kadar onun yanında saç kestirmek, iti kafa girmek, kurban kesmek suretiyle tören yaparlardı.

Ebu Talib de, Kureyş kavmi ile birlikte bu bayram için hazırlanmış ve Resûlullah (a.s.)'ın da bu bayramda kavminin yanında bulunmak üzere hazırlanmasını söylemişti.

Resûlullah (a.s.) bundan kaçınıncı, Ebu Talib'in de, Resûlullah'ın âmelerinin (halalarının) da Resûlullah'a son derece kızdıklarını gördüm.

Halaları:

'İlahlarımızdan yüz çevirmek demek olan bu davranışından dolayı, senin bir felakete uğramandan korkuyoruz!' diyerek o kadar ısrar ettiler, o kadar üzerine düştüler ki, Resûlullah (a.s.) yanlarına düşüp gitmek zorunda kaldı.

Allah'ın dilediği kadar bir müddet orada gaip olup görünmedi.

Sonra, korkudan benzi sararmış bir halde dönüp yanımıza geldi.

Halaları:

'Senin başına ne felaket geldi?' diye sordular. O da:

'Bana cin dokunmasından korkuyorum!' dedi.

Halaları:

'Allah, seni şeytanla mübtelâ kılmaz! Sende, iyi haslet ve meziyetler var.

Söyle bakalım, görmüş olduğun şey nedir?' dediler.

Resûlullah:

'Ben, bu putun yanına yaklaşınca, beyaz ve uzun boylu bir adam peyda olup, bana 'Ey Muhammedi Gerine dön! Sakın ona el sürme!¹ diyerek bağırıyordu!' dedi.

Artık, kendisine peygamberlik gelinceye kadar, onların bayramına ve törenine katılmadı ."[520]

5. Hz. Ali'nin, Peygamberimiz (a.s.)dan bizzat işitip bildirdiğine göre, Peygamberimiz (a.s.) buyurmuşlardır ki:

"Ben, Cahiliye devri insanların işledikleri birşeyi işlemeye iki kere teşebbüs etmiş isem de, Yüce Allah, işlemek istediğim şeyle benim arama girip, beni ondan alıkoydu.

Bundan sonra, Yüce Allah beni peygamberlikle şereflendirinceye kadar hiçbir kötü şeye teşebbüs etmedim !"[521]

İki kere yapmaya teşebbüs edip alıkonulduğum şey de şu idi:

"Bir gece, Mekke'nin yukarı taraflarında, Kureyş'ten bir veya birkaç gençle birlikte kendi koyunlarımızı otlatıyordum.

Arkadaşıma:

'Eğer koyunuma bakarsan, ben de, diğer gençler gibi, Mekke'ye gidip gece konuşmalarına katılayım' dedim.

Arkadaşım:

'Olur. İsteddiğini, yap!' dedi.

Ben, bu arzumu yerine getirmek üzere, yola çıktım.

Mekke evlerinden ilk evin yanına vardığım zaman, defler, düdüklerle ıslık çalındığını işittim.

'Nedir bu?' diye sordum.

'Filan erkek, filanca kadınla evleniyor!' dediler.

Hemen, oturup onlara bakmaya başladım.

Derken, Yüce Allah kulaklarımı tıkadı, uyuyakaldım.

Beni ancak güneşin sıcaklığı uyandırabilirdi!

Hemen, dönüp arkadaşımın yanına geldim.

'Ne yaptın?' diye sordu.

'Hiçbir şey yapmadım!' dedim. Sonra da, başımdan geçeni ona anlattım.

Başka bir gece, yine, arkadaşşıma aynı şekilde ricada bulundum. O da:

'Olur. Dilediğini, yap!' dedi.

Yola çıkıp Mekke'ye geldiğimde, şu geçen gece Mekke'ye geldiğim zaman işittiğimin aynısını işittim.

Hemen, oraya çöküp bakmaya başladım.

Derken, Yüce Allah kulaklarımı tıkadı.

Vallahi, beni ancak güneşin sıcaklığı uyandırabilirdi!

Uyanınca, hemen, arkadaşşıımın yanına döndüm. Başımdan geçeni ona anlattım.

Bundan sonra, Yüce Allah beni peygamberlikle şereflendirinceye kadar hiçbir kötü şeye teşebbüs etmedim ."[522]

6. Kureyş müşriklerinin, pufları olan Lâtve Uzzâ'ya geceleri taptıktan sonra yatmayı âdet edindikleri sıralarda, Peygamberimiz (a.s.)ın, zevcesi Hz. Hatice'ye "Ey Hatice! Vallahi, ben hiçbir zaman Lâfa tapmam! Vallahi, ben hiçbir zaman Uzzâ'ya tapmam!" dediğini ve Hz. Hatice'nin de "Boş ver Uzzâya Muzzâya!" diye karşılık verdiğini komşusunun işitmiş olduğu rivayet edilir.[523]

İbn İshak (85-151 Hicrî) der ki:

Resûlullah (a.s.); erlik çağına erinceye kadar, mertlik ve insanlıkça, kavminin en üstünü; ahlâkça en güzeli; soy sop itibarıyla en şerefli; komşuluk haklarını en çok gözeteni; akıl ve uslulukça en büyüğü; doğruluk ve doğru sözlülükte en başta geleni; eminlik ve güvenilirlikte en büyüğü; kötülükten, insanları alçaltan huylardan da, insanların en uzak bulunanı idi.

Yüce Allah, bütün iyi haslet ve meziyetleri onda toplamıştı.

Bunun için; kendisi, kavmi arasında 'el-Emîn' adıyla anılırdı ."[524]

Peygamberimiz (a.s.)'ın Hılfu'l-fudûl'e Giriş ve Hılfu'l-fudûl'ün İcraatından Bazı Örnekler

Peygamberimiz (a.s.)'ın yirmi yaşlarında iken[525] amcalarıyla birlikte katıldığı[526] son Ficar kavgasından döndükten sonra,[527] Haram aylardan Zilkade ayında idi ki,[528] Yemenli Zübeyd kabilesinden bir adamın satmak üzere Mekke'ye getirdiği bir yük metaini Kureyş eşrafından Âs b. Vâil satın almış, parasını ödemeye yanaşmamıştı.[529]

Âs b. Vâil adamın metaini kendisine geri vermesi isteğine de yanaşmayınca,[530] adamcağız:

Abduddar, Manzum, Cuman, Sehm ve Adıyy b. Ka'b oğulları gibi, Mekke'nin nüfuzlu ailelerinin ileri gelenlerine başvurup Âs b. Vâil 'deki alacağını ödettirmeleri için kendisine yardım etmelerini istemişti. Fakat, bunlar adamcağıza yardımcı olacakları yerde, Âs b. Vâil'i kayırmışlar, adamcağızı da azarlamışlardı.

İşin kötüye gittiğini gören[531] ve çaresizlik içinde kalan adam[532] güneşin doğmak üzere olduğu ve Kureyş ileri gelenlerinin de Kabe'nin çevresinde küme küme oturdukları bir sırada, Ebu Kubeys dağına çıkarak "Ey Fihri hanedanı!" diye bağırarak okuduğu şiirinde, uğradığı zulmü ve haksızlığı açıklayıp yardım dileğinde bulununca,[533] orada hemen kalkıp temaslara başlamak suretiyle ilk harekete geçen ve bu yolda daha başkalarını da harekete geçiren zât, Peygamberimiz (a.s.)'ın amcası Zübeyr b. Abdulmuttalib oldu.[534]

Kureyş kabilelerinden:

Hâşim b. Abdi Menaf,

Muttalib b. Abdi Menaf,

Zühre b. Kilab,

Teym b. Mürre,

Haris b. Fihri oğulları, Darü'n-Nedve'de toplandılar.

Durumu aralarında konuştular, ne şekilde hareket edileceğini sözbirliğiyle belirlediler.[535]

Bu hususta andlaşmaya, birbirlerini davet ettiler.

Yaşlılığı dolayısıyla[536] Abdullah b. Cüd'an'ın evinde toplandılar.[537]

Abdullah b. Cüd'an, yemek yaptırıp onlara yedirdi.[538]

"Mekkelilerden ve Mekkeliler dışında, Mekke'ye girecek olan sair insanlardan, Mekke'de zulme ve haksızlığa uğramış bir kimse bırakmamak,[539] mazlumun hakkı geri alınıncaya kadar zalime karşı mazlumla birlikte hareket etmek" üzere ahidleştiler ve akidleştiler.[540]

Denizlerin bir kıl parçasını ıslatacak kadar suyu bulundukça, Hira ve Sebîr dağı yerlerinde durduğu ve üzerlerinde dağ tekeleri yayıldığı müddetçe, ahid ve akidlerine bağlı kalacaklarına and içtiler.[541]

Geçmiş zamanlarda, Cürhüm kabilesinden:

Fadl b. Fadâle,

Fadl b. Vedâa,[542]

Fadl b. Haris,[543] veya Fudayl b. Hâris[544] isimlerinde, eşraftan üç kişinin biraraya gelip:

Zalime karşı mazluma yardım etmek;[545] zayıfın hakkını güçlüden, yabancının hakkını yerliden almak; adaleti aralarında hâkim kılmak üzere, andlaşmışlardı.[546]

Kureyşliler, şekil ve mahiyeti itibarıyla eskisine pek benzeyen bu yeni teşebbüse de; "Fadl adlı kişilerin andı" anlamına gelen "Hılfü'l-fudûl" adını verdiler.[547]

Hılfü'l-fudûl'ün ilk işi; Âs b. Vâil'e giderek Zübeydî'nin malını Âs b. Vâil'den çekip almak ve Zübeydîye teslim etmek oldu.

O sırada; Has'am kabilesinden bir adam, umre veya hac yapmak maksadıyla, kızını yanına alarak Mekke'ye gelmişti.

Has'amî'nin Katul diye anılan kızı, herkesin kadınından güzeldi.

Mekke eşrafından Nübeyh b. Haccac; onu, görür görmez, babasının elinden zorla alıp kaçırdı.

Has'amî:

"Bu adamı bulup benim yanıma getirecek bir kimse yok mu?" diyerek feryad etti durdu.

Kendisine:

"Git de, derdini Hılfü'l-fudûl'e anlat!" denildi.

Bunun üzerine, Has'amî, hemen Kabe'nin yanına dikilip:

"Yâ Hılfe'l-fudûl! Yetiş imdadıma!" diyerek bağırmaya başlayınca, kılıçlarını sıyırıp her taraftan boyunlarını uzatarak Has'a-mî'nin yanına yetişenler:

"İşte, sana yardıma geldik. Ne oldu sana?" diye sormaya başladılar.

Has'amî:

"Nübeyh, kızım hakkında bana zulmetti: kızımı elimden zorla çekip aldı!" dedi.

Hılfü'l-fudûl ashabı, hemen Has'amî'yiyanlarına alarak Nübeyh'in evine gittiler, kapısının önüne dikildiler.

Nübeyh yanlarına çıkınca, kendisine:

"Yazıklar olsun sana! Sen de biliyorsun ki, biz, bu hususta akid yapmışızdır! Haydi, tez getir kadını!" dediler.

Nübeyh:

"Emrinizi yerine getireyim! Fakat, bir gece olsun, ondan yararlanmama müsaade ediniz!" dedi.

Hılfü'l-fudûl ashabı:

"Hayır! Vallahi, sana süt sağım zamanı kadar bile müsaade edilemez!" dediler. Bunun üzerine, Nübeyh, kadını çıkarıp babasına teslim etmek zorunda kaldı.[548]

Peygamberimiz (a.s.), amcalarıyla birlikte bulunup[549] Abdullah b. Cüd'an'ın evinde yapıldığını bildirdiği Hılfü'l-fudûl hakkında,[550] "Ona İslâmiyet devrinde bile davet edilsen, icabet ederim" buyurmuştur.[551]

Peygamberimiz (a.s.)ın İzinin Makam'dakine En Çok Benzediği

Güvenilir ravilerin Abdullah b. Abbastan rivayetlerine göre,[552] Peygamberimiz (a.s.)ın yirmi yaşlarında bulunduğu sırada idi ki, Kureyşliler kıyafet ve izlerden anlayan kâhin bir kadının yanına varıp:

"Şu Makam sahibine[553] iz bakımından[554] hangimizin daha çok benzediğini bize haber ver?" dediler.[555]

İbrahim (a.s.); İsmail (a.s.)la birlikte Kabe'nin duvarlarını yükseltirlerken,[556] İbrahim (a.s.)ın uzanıp yerden taş alması ve duvara kaldırması zorlaşınca,[557] İsmail (a.s.), bir taş getirip İbrahim (a.s.)ın ayağının altına koymuş, o da onun üzerinde dikilerek duvar örme işine devam etmişti.[558]

Kabe'nin yapısı sona erinceye kadar bu iskele taş, köşelerde dolaştırılmış durmuştu.

İşte, İbrahim (a.s.)ın üzerinde durduğu bu Taş'a "Makam-ı İbrahim" adı verilmiştir.[559]

Kur'ân-ı Kerîm'de de:

"Şüphesiz ki, âlimler için feyizli ve aynı hidayet olmak üzere konulan İlk Beyt (Mâbed), elbette ki Mekke'de olandır. Orada, apaçık alâmetler, Makam-ı İbrahim vardır..."[560] buyurularak, bu mübarek taş anılmıştır.

İbrahim (a.s.)ın gerek iskele gibi kullandığı ve gerek üzerine dikilip insanları hacca davet ettiği bu mübarek taşın[561] üzerinde İbrahim (a.s.)ın iki ayağının izi de bulunmaktadır.[562]

Kâhin kadın, Kureyşîlerin isteklerine karşı:

"Eğer, siz şu ince milli yerin üzerine bir yaygı serer, sonra da onun üzerinde yürür geçerseniz, ben size istediğinizi haber veririm" dedi. Kureyşîler; ince, yumuşak milli yerin üzerine hemen bir yaygı serdiler, sonra da üzerinden yürüyüp geçtiler.

Kâhin kadın; Peygamberimiz (a.s.)ın izini görünce:

"Bu iz; Makam'dakine, benzerlikte en yakınınızdır!" dedi.

Bundan, yirmi yıl[563] veya yirmi yıla yakın[564], ya da Allah'ın dilediği kadar[565] bir müddet geçtikten sonra, Yüce Allah, Muhammed (a.s.)ı, peygamber olarak gönderdi.[566]

Peygamberimiz (a.s.)'ın Ticaret Hayatına Atılışı

Kureyşliler; öteden beri ticaretle uğraşırlardı.[567]

Ticaretle uğraşmayanların ise, ellerinde hiçbir şeyleri bulunmazdı.[568]

Peygamberimiz Muhammed (a.s.); onaltı yaşında bulunduğu sırada, amcası Zübeyr b. Abdulmuttalib'le birlikte, Kureyşlilerin ticaret kervanına katılarak Yemen'e gitti.[569]

Giderken, önlerine gerilen puğur deveyi uysallaştırmak, gelirken de kafilenin önüne düşerek onları sel sularıyla dolup taşan geçitsiz vadiden selametle geçirmek gibi halleri görüldü.[570]

Bu hadiseler, ayrıntılı olarak şöyle anlatılır

Ticaret kafilesi giderken bir vadiye uğramışlardı ki, erkek, puğur bir deve oradan kimseyi geçirmemekte idi.

Kafile, geri dönmek istedikleri zaman, Peygamberimiz (a.s.);

"Ben onun hakkından gelirim!" diyerek kafilenin önüne düştü.

Puğur deve Peygamberimiz (a.s.)'ı görünce uysallaştı.

Peygamberimiz (a.s.) kendi devesinden inip onun üzerine bindi. Vadiyi geçtikten sonra, onu salıverdi.

Seferlerinden dönüşlerinde de, su ile dolup taşan bir vadiye rastlamışlar ve duraklamışlardı.

Peygamberimiz (a.s.) "Siz, beni takip ediniz!" dedi. Kafile onu takip ederek selametle geçtiler. Sanki, Yüce Allah, oradaki suları kurutmuş, geçit verir hale getirmişti.

Mekke'ye gelip bunları anlattıkları zaman, halk "Bu gencin hal ve şanı, büyük olacak!" demeye başladılar.[571]

Peygamberimiz (a.s.); zengin Kureyş kadınlarından Hz. Hatice hesabına, Cüreş pazarına iki kere ticaret seferi yapmış ve her sefer için, kendisine ücret olarak genç ve erkek birer deve verilmiştir.[572]

Cüreş, Yemen'in Mekke tarafına düşen birinci iklimde 65 boylam 17 enlem derecesinde bulunan sancaklarından, büyük ve geniş şehirlerinden idi.[573]

Hız. Hatice; kendisine ait malları Tihâme'deki Hubaşe pazarında da sattırmak üzere Peygamberimiz (a.s.)'ı ücretle tuttu ve Kureyşîl erden tuttuğu başka bir zâtı da Peygamberimiz (a.s.) m yanına kattı

Hubaşe, Arapların pazar yerlerinden bir yer olup,[574] Yemen'de idi ve Mekke'ye altı günlük bir mesafede idi.

Orada, her yıl Recep ayında,[575] üç gün[576] veya sekiz gün pazar kurulur,[577] alışveriş yapılırdı.[578]

Bu sefer; Peygamberimiz (a.s.)'ın, Hz. Hatice hesabına Hubaşeye Meysere ile birlikte yaptığı ilk seferi idi.

Oradan, Tihâme kumaşı satın alıp Mekke'ye getirmişler, Hakîm b. Hizam'a satarak çok güzel bir kazanç sağlamışlardı.[579]

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, Hatice'den daha hayırlı patron görmedim. Ben ve arkadaşım, seferden dönüp de, onun yanında, bizim için biriktirilmiş buğday ekmeği, nefis ve turfanda türlü yemişleri hazır bulmadığımız olmamıştır!" diyerek Hz. Hatice'yi övmüştür.[580]

Ebu Talib Amca, bir gün Peygamberimiz (a.s.)a:

"Ey kardeşimin oğlu! Ben, malsız bir adamım.

Zamanın, üzerimize çöken sıkıntısı, son dereceyi buldu.

Kıtlık ve mücadele yıllan, bizde ne sermaye bıraktı, ne de ticaret!

İşte, kavminin ticaret kervanı Şam'a gitmeye hazırlanmış bulunuyor. Hatice binti Huveylid de, bu kervana, yükleyeceği mallarla katılacak, mallarının üzerinde de, kavminden bazı adamlar gönderecektir.[581]

Kendisinin, senin gibi güvenilir, temiz ve vefakâr bir insana çok ihtiyacı vardır. İşlerinden ve ticaretinden bir kısmına seni vekil yapması için yanına varıp kendisiyle konuşmuş olsaydık, iyi olurdu.[582]

Yine de, gidip dileğini ona arzedecek olursan, herhalde, hemen kabul eder.[583]

Temizliğin sebebiyle, seni başkasına üstün tutar, sanırım.

Gerçi, ben senin Şam taraflarına gitmeni istemiyor ve sana Yahudilerden bir zarar gelmesinden korkuyorum, ama bundan başka bir fikir, bir çare de bulamıyorum" dedi.[584]

Peygamberimiz (a.s.):

"Belki de, o (Hz. Hatice), bu hususta bana bir haber salar" dedi.

Ebu Talib Amca:

"Ben, onun, senden başkasını vazifelendireceğinden de endişe ediyorum. Sen, işi tedbirli olarak talep ve takip et!" dedi.[585]

Peygamberimiz (a.s.):

"Amcacığım! Sen, nasıl istiyorsan, öyle yap!" dedi.[586]

Hz. Hatice; şerefli ve çok zengin bir kadındı, ticaretle uğraşırđı. Güvendiğı kimselere sermaye verip-aralarında belirleyecekleri şarta göre, zarar ve ziyan sermayeye ait olmak üzere-onlaria ortak olur, elde edilen kazançtan bir kısmını onlara verirdi.[587]

Hz. Hatice; Ebu Talib ile Peygamberimiz (a.s.) arasında geçen konuşmayı işittiğı zaman;[588] Peygamberimiz (a.s.)ın son derecede doğruluğunu, eminliğini ve iyi huyluluğunu çok iyi bildiğı için.[589] "Ben onun bunu isteyeceğini bilmiyordum!" dedi[590] ve hemen, Peygamberimiz (a.s.)a haber salıp ticaret kervanını götürönlere veregeldiğinden daha fazla ücret vermek şartıyla ticaret malını Şam'a götürmesini teklif etti.[591]

Peygamberimiz (a.s.) Hz. Hatice'nin yanına gelince, Hz. Hatice:

"Ben, seni, Şam'a göndereceğim ticaret malları üzerinde göndermek için çağırđım.

Senin doğru sözlü, son derecede gücenilir, güzel huylu olduğunu biliyorum.

Sana, kavminden hiçbir kimseye vermediğim ücretin birkaç katını vereceğim!" dedi.[592]

Peygamberimiz (a.s.), Hz. Hatice'nin bu teklifini kabul etti.[593]

Hemen, amcası Ebu Talib'le buluşup, durumu ona anlattı.[\[594\]](#)

Ebu Talib:

"Bu, Allah'ın sana gönderdiği bir nızdır.[\[595\]](#)

Ey kardeşimin oğlu! Bana erişen habere göre, Hatice filan adamı iki erkek genç deve vermek üzere tutmuş. Biz sana da bu kadar ücret vermesine razı değiliz. Senin için, bu hususta onunla bir konuşsak olmaz mı?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Sen nasıl istersen öyle olsun!" dedi.

Bunun üzerine, Ebu Talib, hemen Hz. Hatice'nin yanına gitti:

"Ey Hatice! Sen, Muhammed'i tuttun mu? Haber aldığıma göre, filan zât, iki erkek genç deve vermek üzere tutmuşsun.

Biz, Muhammed için, dört erkek ve genç deveden başkasına razı değiliz!" dedi.

H. Hatice:

"Sen bunu bize uzak ve düşman olan bir kimse için bile dilemiş olsaydın, yine kabul ederdik. Kaldı ki, bize akraba ve dost olan birisi için dilemiş bulunuyorsun ki, bu nasıl kabul edilmez?" dedi.[\[596\]](#)

Ticaret İçin Mekke'den Yola ıkış

Peygamberimiz (a.s.); Hz. Hatice'nin ticaret malını Şam'a götürüp satmak üzere,[\[597\]](#) kölesi Meysere ile birlikte Mekke'den yola ıktı.[\[598\]](#) Hz. Hatice; Huzeyme b. Hakîmü's-Sülemîyi de, yardımcı olmak üzere, yanlarına kattı.[\[599\]](#) Huzeyme, Hz. Hatice'nin akrabasındandı.[\[600\]](#) Her yıl, Hz. Hatice'yi görmeye gelirdi.[\[601\]](#)

Hz. Hatice; kölesi Meysere'ye de, Peygamberimiz (a.s.) hakkında, "Ona, hiçbir işte itaatsizlik etme! Onun hiçbir görüşüne de aykırı davranma!" dedi.[\[602\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın amcaları ve amca mevkiinde bulunanları da, Peygamberimiz (a.s.)la ilgilenmelerini, kervan halkına tavsiye ettiler.[\[603\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Yolda Yorulan Develeri Hızlandırışı

Hicaz ile Şam arasında Hz. Hatice'nin mal yüklü develerinden ikisi yorulup geride ve ticaret kervanından gittikçe uzakta kalmaya başlamıştı.

O sırada, Peygamberimiz (a.s.), önde bulunuyordu.

Meysere; hem kendi hayatından, hem bu develerin durumundan korktu.

Koşarak, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelip, durumu haber verdi.

Peygamberimiz (a.s.), hemen develerin yanına geldi.

Develerin ayaklarının altını ve kemiklerini eliyle oğuşturduktan sonra, yanlarından ayrıldı.

Develer, koşmaya başladılar ve böğürerek kafilenin önüne geçtiler.

Huzeyme, bunu görünce, Peygamberimiz (a.s.)ın hal ve şanının büyük olacağını anladı. Hizmetine ve korunmasına çok özen gösterdi.[\[604\]](#)

Rahip Nastura'nın Peygamberimiz (a.s.) Hakkındaki Teşhisi

Ticaret kervanı, Şam topraklarından Busra'ya varıp erişti.[\[605\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Busra çarşısında,[\[606\]](#) rahiplerden bir rahibin manastırının yakınındaki bir ağacın altına indi.[\[607\]](#) Denildiğine göre, altına inilen ağaç, çok yaşlı bir zeytin ağacı idi.[\[608\]](#)

Manastırda oturan rahibin adı Nastur (Nastura) idi.[\[609\]](#) Kendisi, Meysere'yi tanırdı.[\[610\]](#)

Savmaa'sından (manastırından) başını Meysere'ye doğru çıkarıp:[\[611\]](#)

"Ey Meysere![\[612\]](#) Şu ağacın altına inmiş olan zât kimdir?" diye sordu.

Meysere:

"Bu, Kurey silerden, Harem halkından bir zâttır!" dedi.

Rahip:

"Şimdiye kadar, bu ağacın altına peygamberden başkası inmemiştir!" dedi.[\[613\]](#)

"Şu saatte inen de, ancak peygamberdir!" demek istedi.[\[614\]](#)

"Kendisinin, gözlerinde biraz kırmızılık var mı?" diye sordu.

Meysere:

"Vardır ve gözlerinden hiç ayrılmaz!" dedi.[\[615\]](#)

Nastura:

"İşte, odur. O, peygamberlerin sonuncusu! Ne olurdu, ben onun peygamber olarak gönderilmesinin emrolunacağı zamana da erişseydim!" dedi.

Meysere; Rahip Nastura'nın bu sözlerini de aklında tuttu.[\[616\]](#)

Denildiğine göre, Hz. Ebu Bekir de Peygamberimiz (a.s.)'ın bu ticaret seferinde bulunmuş ve rahipten işittiği sözlerden çok duygulanmıştı.[\[617\]](#)

Busra arşısında Satılacakların Satılıp Satın Alınacakların Satın Alınıp Büyük Bir Kazanç Sağlanması

Peygamberimiz (a.s.); Mekke'den getirdiği malları orada, Busra arşısında sattı ve satın almak istediği malları da oradan satın aldı.[\[618\]](#)

Sattıkları mallardan, o güne kadar hiç kazanamadıkları bir kazanç sağladılar.[\[619\]](#)

Meysere:

"Ey Muhammedi Hatice için kırk yıl ticaret yapsaydık, senin yüzünden elde ettiğimiz şu kazançtan daha fazla bir kazanç sağlayamazdık!" dedi.[\[620\]](#)

Busra Pazarında Bir Yahudi'nin Peygamberimiz Hakkındaki Teşhisi

Busra pazarında satılan mal üzerinde Peygamberimiz (a.s.)la bir Yahudi arasında anlaşmazlık çıkmış ve Peygamberimiz (a.s.)a "Lât ve Uzzâ'ya yemin et!" demişti.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, şimdiye kadar, onlar adına hiç yemin etmemişimdir! Onların yanından da, yüzümü çevirerek geçerim!" deyince, Yahudi:

"Yerinde olan söz, senin söylediğin sözdür!" dedi ve tenhada Meysere'nin yanına varıp:

"Ey Meysere! Bu zât, vallahi, peygamberdir! Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, o, muhakkak, âlimlerimizin kitaplarında sıfatlarını buldukları peygamberdir!" dedi.

Meysere, bunu da aklında tuttu.[\[621\]](#)

Busra'dan Mekke'ye Dönüş

Ticaret kervanı, Mekke'ye dönmek üzere, Busra'dan ayrıldı.

Meysere; öğle sıcağının şiddetlendiği sıralarda, devesinin üzerinde giderken, iki meleğin Peygamberimiz (a.s.)ı güneşten gölgelediklerini gördü.[\[622\]](#)

Bunu da aklında tuttu.[\[623\]](#)

Yüce Allah, Meysere'nin kalbinde, Peygamberimiz (a.s.)a karşı derin bir sevgi uyandırdı. Artık o, Peygamberimiz (a.s.)ın kölesi oldu.[\[624\]](#)

Ticaret kervanı, Merruz-Zahran'da bulunduğu sırada, Meysere:

"Ey Muhammedi Sen, benden önce Hatice'ye git! Senin yüzünden Yüce Allah'ın ona neler yaptığını haber ver de, seni o da anlasın!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), hemen hareket edip öğlenin en sıcak saatlerinde Mekke'ye girdi. O sırada, Hz. Hatice, içlerinde Nefise binti Münye'nin de bulunduğu bazı kadın arkadaşlarıyla birlikte konağının üst katında oturuyordu.

Peygamberimiz (a.s.)ın, devesinin üzerinde iken iki melek onu güneşten gölgeler bir halde Mekke'ye girdiğini gördü ve bunu kadın arkadaşlarına da gösterdi.

Hepsi de, hayret içinde kaldılar.

Peygamberimiz (a.s.), Hz. Hatice'nin konağına vardı.

Malların satışından ne kadar kazanç sağladıklarını ona haber verdi. Bu haber Hz. Hatice'yi sevindirdi.[\[625\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Busra'dan Mekke'ye getirdiği malları da Hz. Hatice'ye teslim etti.

Hz. Hatice, onları da satıp iki kat veya bu miktara yakın bir kazanç elde etti.[\[626\]](#)

Meysere'nin Peygamberimiz Hakkındaki Bilgileri Hz. Hatice'ye Aktarışı

Meysere, Rahip Nastura'nın, Peygamberimiz (a.s.) hakkında söylediklerinizi [\[627\]](#)

Mal satışı sırasında Peygamberimiz (a.s.)a itimatsızlık gösteren Yahudi'nin sonunda neler söylediğini;[\[628\]](#)

İki meleğin, Peygamberimiz (a.s.)ı, güneşin şiddetli sıcağından nasıl gölgelediklerini;

Gider ve gelirken gördükleri şeyleri;[\[629\]](#)

Yorulan iki deveyi nasıl yürütüp hızlandırdığınızı[\[630\]](#)

Eminliğini, temizliğini, uğurluluk ve bereketliliğini,

Kitab Ehli olanların onun hakkında neler söylediklerinizi[\[631\]](#)

Kendisiyle yemek yediği zaman doyduğunu ve artan yemeğin ise hiç yenilmemiş gibi olduğunu., anlattı.[\[632\]](#)

Meysere; Peygamberimiz (a.s.)da gördüğü fevkalâde halleri Hz. Hatice'ye anlattığı zaman, kendi kendine:

"Eğer o Yahudi'nin söylediği doğru ise, geleceği haber verilen O Peygamber, ancak budur!" demişti.[\[633\]](#)

Hız. Hatice'nin Peygamberimiz (a.s.)a Taze Hurma İkrâm Edışı

Hız. Hatice; bir tabak üzerinde olgun taze hurma getirtip kızkardeşı Hâleyi ve Peygamberimiz (a.s.)ı davet etti. Tabaktaki hurmadan doyasıya yedikleri halde, ondan hiçbir şey eksilmediğı görüldü.[\[634\]](#)

Hız. Hatice'nin Peygamberimiz (a.s.) Hakkında Varaka b. Nevfel ile Konuşması

Hız. Hatice; kölesi Meysere'nin Peygamberimiz (a.s.) hakkında Rahip Nastura'dan işitip anlattığı şeyleri ve iki meleğin onu güneşin sıcaklığından gölgeleyerek koruduğunu görmüş olduğunu Varaka b. Nevfel'e anlattı.

Varaka b. Nevfel; Hız. Hatice'nin amcasının oğlu idi, Hıristiyan'dı. Kendisi, semavî kitapları çok okur, insanların bütün bildikleri şeyleri bilirdi.

Varaka b. Nevfel, Hız. Hatice'ye:

"Ey H atice! Eğer bu söylediklerin doğru ise, hiç şüphesiz, Muhammed bu ümmetin peygamberi olacaktır! Ben, zaten, gelmesi beklenen peygamberin bu ümmetten çıkacağını biliyorum. Onun geleceği zaman da. tam bu zamandır!" dedi.[\[635\]](#)

Hız. Hatice ve Kadın Arkadaşlarının Vaktiyle Karşılaştıkları Bir Hadise

Rivayete g ne, Mekkeliler[636] Kureyş[637] kadınları, Recep ayında,[638] bayramda[639] Mescid-i Haram'da[640] toplanarak t nen yapanlar,[641] bu bayrama gelip katılmaktan kendilerini hiçbir şey alıkoyamazdı.[642] Yine, bir gün, Kureyş kadınları Mescid'de,[643] putun yanında[644] toplanmış bulundukları sırada, birden ortaya çıkan bir adam,[645] yanlarına gelip[646] en yüksek sesiyle bağırarak:

"Ey Teym  kadınları,[647] ey Kureyş kadınları topluluğu! Çok sürmez, aranızda,[648] yakında yurdunuzda Ahmed ismiyle anılan[649] peygamber zuhur edecek,[650] gönderilecektir![651] Sizden hangi kadın ona zevce olabilirse, hemen olsun!" deyince, bütün kadınlar adama taş atmışlar, hakaret etmişler, ağır sözler söylemişlerdi.

Hız. Hatice ise, onun sözüne karşı, başını önüne e ip[652] duymazdan gelmiş,[653] hiçbir itirazda bulunmamış,[654] hatta, bundan  mide bile düşmüştü.[655]

[1] İbn İşhak, İbn Hişam, S re, c. 1, s. 1-4, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 55-56, Mus'abuz-Zübeyrî, Nesebi, Kureyş, s. 3-17, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 238, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-m  rif, s. 51-52, Belâzurî, Ensâbu'l-eş f, c. 1, s. 12-92, Y kub , T r h, c. 2, s. 118, Taber , T r h, c. 2, s. 191; İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-fer d, c. 4, s. 249, Mes' d , M r cu'z-zeheb, c. 2, s. 272, Beyhak , Del il 'n-n b vve, c. 1, s. 179, İbn Hazm, Cev miu's-s re, s. 2, İbn Abdilberr, İsti b, c. 1, s. 25, İbn As kir, T r h, c. 1, s. 279, Ebu'l-Ferec İbn Cevz , el-Vef , c. 1, s. 76-77, İbn Es r, Usdu'l-g be, c. 1, s. 20, Nevev , Tehz bul-esm , c. 1, s. 21, İbn Kayyım, Z du'l-mead, c. 1, s. 29, İbn Seyyid, Uy nu'l-eser, c. 1, s. 21-22, Zeheb , T r hu'l-İsl m, s. 17, İbn Haldun, T r h, c. 2, s. 2, s. 4; c. 2, ks. 1, s. 323-330, Bedr ddin Ayn , Umdetu'l-k r , c. 16, s. 301-303, İbn Hacer, Fethu'l-b r , c. 7, s. 123-125, Kastal n , Mev hibu'l-led nniye, c. 1, s. 18-19.

[2] İbn Kuteybe, Ma rif, s. 51, Taber , T r h, c. 2, s. 191, İbn Hazm, Cev miu's-s re, s. 2, Beyhak , Del il 'n-n b vve, c. 1, s. 180, İbn Kayyım, Z du'l-mead, c. 1, s. 29, İbn Seyyid, Uy nu'l-eser, c. 1, s. 22, İbn Haldun, T r h, c. 2, ks. 1, s. 298, Bedr ddin Ayn , Umdetu'l-k r , c. 16, s. 303, Kastal n , Mev hibu'l-led nniye, c. 1, s. 19.

[3] İbn İşhak, İbn Hişam, S re, c. 1, s. 8, İbn Hazm, Cev miu's-s re, s. 2, Cemhere, c. 1, s. 7 İbn Kayyım, Z du'l-mead, c. 1, s. 29, İbn Seyyid, Uy nu'l-eser, c. 1, s. 22, Zeheb , T r hu'l-İsl m, s. 17, İbn Haldun, T r h, c. 2, ks. 1, s. 241, 298.

[4] İbn Sa'd.Tabak t , c. 1, s. 57, İbn As kir, T r h, c. 1, s. 280, Zeheb , T r hu'l-İsl m, s. 17, İbn Hacer, Fethu'l-b r , c. 1, s. 392.

[5] Buh r , Sah h, c. 4, s. 270.

[6] Y kub , T r h, c. 1, s. 223.

[7] Bel zur , Ens bu'l-eş f, c. 1, s. 15, Y kub , T r h, c. 1, s. 223

[8] Y kub , T r h, c. 1, s. 223, Ebu't-Tayyib, Ikdu's-s m n, c. 1, s. 37.

[9] İbn İşhak, İbn Hişam, S re, c. 1, s. 96, İbn Sa'd.Tabak t , c. 1, s. 72, Y kub , T r h, c. 1, s. 232, İbn Haldun, T r h, c. 2, ks. 1, s. 324.

[10] Hacc: 78.

[11] Bakara: 129, 151.

[12] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 20, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 107, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 583.

[13] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 20, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 107, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1782, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 583, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 165, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 26, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 22, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 255-256.

[14] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 210, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 584, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferîd, c. 2, s. 173, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 170, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 77-78, İbn Esîr, Câ imi u'l-usûl, c. 9, s. 397, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 256.

[15] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 25, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 373, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 166, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 175, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 77, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 256.

[16] Hâkim, M. Ulûmi'I-hadîs, s. 170-171, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 174-175, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 255-256, Suyûtî, Câmiu's-sağîr, c. 1, s. 107, Alâuddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 11, s. 401.

[17] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 59.

[18] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 59-60, İbn Asâkir, Târîh, c. 1, s. 288-291, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 11.

[19] İbn Haldun. Târîh. c. 1. s. 115. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/15-18.

[20] Malik, Muvatta, c. 2, s. 1004, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 105, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 162, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1828, Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 135, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 225.

[21] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 105, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 405, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1821. 22.

[22] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 105, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 405.

[23] Âl-i İmrân: 144, Ahzâb: 40, Muhammed: 2, Feth: 29.

[24] Saf: 6.

[25] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s.131.

[26] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 147-150, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 291 -292.

[27] Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1936.

[28] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 3, s. 332, Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 611, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 97, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 342, c. 4, s. 325.

[29] Ebu Yûsuf, Kitâbu'l-harac, s. 210, Aüdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 337, 338, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 232, Buhârî, Sahîh, c. 3, s. 181, Müslim, Sahîh, c. 3, s. 1410, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 155.

[30] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 87.

[31] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 338, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 233, Buhârî, Sahih, c. 3, s. 181.

[32] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 87, Taberî, Tefsîr, c. 26, s. 94.

- [33] Ebu Yûsuf, Kitâbu'l-harac, s. 210.
- [34] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 3, s. 332, Ebu Yûsuf, Kitâbu'l-harac, s. 210, Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 61 0, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 268, Müslim , Sahîh, c. 3, s. 1 411.
- [35] Ebu Yûsuf, Kitâbu'l-harac, s. 210.
- [36] Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl , s. 232, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 155.
- [37] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 375, Buhârî, Sahîh, c. 3, s. 181.
- [38] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 54.
- [39] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 58, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 24, Müslim, Sahîh, c. 3, s. 1657, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 69-70.
- [40] Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 236, 239.
- [41] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 202, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 1 33, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 396, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 50, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 38, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 377, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 40, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 288, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294.
- [42] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 1 05.
- [43] Abdurrezzak, Musannef, c. 11, s. 44, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 106-107, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 248, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 163, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 136, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 123.
- [44] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 95, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 106. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/18-21.
- [45] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 169.
- [46] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 130.
- [47] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 169, İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 130.
- [48] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.169.
- [49] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 130.
- [50] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.169.
- [51] Taberî, Tefsîr, c. 30, s. 300. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/21-22.
- [52] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 ,s.169.
- [53] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 130, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 538.
- [54] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 130.
- [55] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 130, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 538.
- [56] İbn Sa'd. Tabakât. c. 1.S.169.
- [57] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 167.
- [58] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 99, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 26.
- [59] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 99, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 92, Taberî, Târîh, c. 2, s. 130-131, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 20, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 26, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c.

2, s. 263.

[60] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 99, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 26, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 263.

[61] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 99, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 92, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 10, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 263, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 197.

[62] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 167, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 100, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 92, Taberî, Târîh, c. 2, s. 130, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 605, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 10, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 25, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 263, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 187. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/22-23.

[63] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 100, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 92, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 27, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 187. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/23.

[64] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 100, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 96, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 21, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 187.

[65] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 96, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 21.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/24.

[66] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 167, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 101, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 215, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 589, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 92, Taberî, Târîh, c. 2, s. 125, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 603, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 30, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 90, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 26, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 23, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 261, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 4.

[67] Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 25, 26, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 34.

[68] Taberî, Târîh, c. 2, s. 125, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 90.

[69] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 159, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 27, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 261, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 34.

[70] Mahmud Felekf Paşa'dan naklen Şiblî, Sîretü'n-Nebî, c. 1, s. 189-190.

[71] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 2, s. 198.

[72] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 264, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 103.

[73] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 320.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/24-25.

[74] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 162-163, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 601-602, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 108, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 267.

[75] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 163.

[76] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 163, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 602, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 108-109. Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 34-35.

[77] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 163.

[78] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 163, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 602, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 109, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 267.

[79] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s.1 68, Ebu Nuaym .Delâilü'n-nübüvve, c.1, s. 75, Hâkim , Müstedrek, c. 3, s. 486, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1 , s. 110.

[80] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 168, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 110.

[81] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 102, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 11 3,136, Zehebî, Târihiu'l-İslâm, s. 47. Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2,5.264.

[82] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.102, Taberî, Târîh, c. 2, s. 128, Beyhakî, Delâil, c.1, s. 113, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 47, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 266.

[83] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 1 02, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 138, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 113, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 266.

[84] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 113.

[85] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 149, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 27, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 266-267. Sâve, Hemedan ile Kum arasında, eni, boyu altı fersahlıktan fazla olup, "Gemi" diye anılırdı. Gölün suyu çekilince, yerine Sâve şehri kuruldu (Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 200). Semave, Küte ile Şam arasında, Kelb arazisinden, taşsız bir çöldür. (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 245, Diyarbekrî, Hamis, c.1, s. 200).

[86] Taberî, Târîh, c. 2, s. 131-132, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c.2,s. 29-30. Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 139-140, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 126-127, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 97-100, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtü'l-ebrâr, c. 2, s. 66-68, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 28-29, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 35-39, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2,s. 268-269, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 200-201.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/25-28.

[87] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 168, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 81, Taberî, Târîh, c. 2, s. 125, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 459, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 29.

[88] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 168, Taberî, Târîh, c. 2, s. 125, İbn Esîr Kâmil, c. 1, s. 459, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1,s.29.

[89] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.103, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1.S.99.

[90] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 168, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 81, Taberî, Târîh, c. 2, s. 125, İbn Esîr, Kâmil, c.1, s. 459, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 29.

[91] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 103, Taberî, Târîh, c. 2, s. 125, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, e I-Vefa, c. 1, s. 95,96, İbn Esîr, Kâmil, c.1, s. 459, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 29.

[92] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 81.

[93] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 1 68, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 103, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 81 , Taberî, Târîh, c. 2, s. 126, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 96, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 29-30, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 264.

[94] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 138.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/28-29.

[95] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 9.

[96] Diyarbekri, Hamis, c. 1, s. 222, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 143,

[97] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 108, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 94, Yâkubî, c. 2, s. 9, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 113, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 25, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 107, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 459.

[98] İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 108-110, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 291 .Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 125, Müslim , Sahîh, c. 2, s. 1072, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 222, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 624, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 9, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 7, s. 453, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 28, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 459.

[99] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 108-109, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 95-96, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 28, İbn Esîr, Kâmil, c.1, s. 459.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/29-30.

[100] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 113, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 266, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 204, Halebî, İnsânu'l-uyûn c. 1, s. 128.

[101] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 138.

[102] Beyhakî, Delâil.c.1, s. 113, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 266, Diyarbekrî, c. 1, s. 204, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1.S.128.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/30.

[103] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 167, Diyarbekrî, Hamîs, s. 1, s. 223.

[104] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 167.

[105] Diyarbekrî, Hamîs, c. 2, s. 167.

[106] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 167-168.

[107] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferîd, c. 4, s. 251 .

[108] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1,s.223.

[109] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 223, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 141-142.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/31.

[110] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 108, Taberî, Târih, c. 2, s. 126, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s.459,İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s.32, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 272.

[111] İbn İshak, İbn Hişam, Sine, c. 1 , s. 169-170, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 110, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 91, Taberî, Târih, c. 1, s. 22, İbn Esir, Kâmil, c. 1, s. 459460, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 273.

[112] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 171, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c.1, s.93,Taberî, Târih,c. 2,s. 126, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 33.

[113] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 110, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 155, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 273.

[114] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 111, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 93, Taberî, Târih, c. 2, s. 126, İbn Esir, Kâmil, c. 1 , s. 460.

[115] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 110, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 155, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 133, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 33, Zehebî, Târihu'l-İslâm , s. 46, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 273.

[116] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1 , s. 171-172, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 93, Taberî, Târih, c. 2, s. 126-127, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 155-156, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 133, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 108, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 460, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 33, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 46, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 273-274.

[117] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1 , s. 169, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 92, Taberî, Târih, c. 2, s. 126.

[118] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1 47.

[119] İbn Sa'd Tabakât, c. 1, s. 111.

[120] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 172, Taberî, Târih, c. 2, s. 127, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 133-134, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 108, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 460, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 32, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 274.

[121] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 147.

[122] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 111, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1 47.

[123] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 147.

[124] Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 36, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 , s. 223, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1 47, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 1 43.

[125] İbn Sa'd. Tabakât. c. 1. s. 111.113.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/32-35.

[126] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 196, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 34.

[127] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 111, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 1 56. İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 172-173, Taberî, Târih, c. 2, s. 127, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 134, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 108-109, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 461 , İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 33, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 46, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 274.

[128] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 172-173, Taberî, Târih, c. 2, s. 127, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 134, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 108-109, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 461 , İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 33, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 46, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 274.

[129] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/35-37.

[130] İbn Asâkir, Târîh, c. 1, s. 287, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 109, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 47.

[131] Maâricü'n-nübüvve'den naklen Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 225, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 148

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/37.

[132] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 173, Taberî, Târîh, c. 2, s. 127, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 461, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1,s.34.

[133] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 1 73, Taberî, Târîh, c. 2, s. 127, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 109, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 461, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 34, Ebu'l-Fidâ,

el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 274.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/37-38.

[134] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 173, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.2, s. 277, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 144, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 157.

[135] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160.

[136] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 177, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 277, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 144, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 157.

[137] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 144.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/37.

[138] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 177, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 144, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. s. 157.

[139] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 277, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 144, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. s. 157.

[140] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 144, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 157.

[141] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 277, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 157.

[142] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160.

[143] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 177, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 157.

[144] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 157.

[145] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/38-39.

[146] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 173, Taberî, Târih, c. 2, s. 127, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 135, Ebu'l-Ferec İbn Cevzi, el-Vefâ, c. 1, s. 109, İbn Esir, Kâmil, c. 1, s. 461, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 34, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 47, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 274.

[147] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 112, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 160.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/39.

[148] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 112, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 155-156.

[149] İbn Sa'd Tabakât. c. 1. s. 113.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/39-40.

[150] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 173-174, Taberî, Târih, c. 2, s. 127, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 135, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 109-112, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 461-462, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 34, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 47, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye

ve'n-nihâye, c. 2, s. 274-275.

[151] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 112, Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 281, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c.1, s. 161, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 110, İbn E ar, Kâmil, c. 1, s. 462, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 36, Zehebî, Târîh, s. 47.

[152] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 175-176, Taberî, Târih, c. 2, s. 130, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 135,145-146, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 111 -112, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 132-133, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 35, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 275. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/40-41.

[153] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.d, s. 176, İtan Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 112, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 94.

[154] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 112, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 94, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1 , s. 29, Süheyî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 179, İbn Esir, Kâmil, c. 1, s. 462.

[155] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1 ,s. 176, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 11 2, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 95.

[156] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 176, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 95, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 154.

[157] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 176, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 112.

[158] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 142-143, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 115-11 6, İbn Asâkir, Târih, c. 1, s. 377-378.

[159] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 144.

[160] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 176, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 154.

[161] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 144.

[162] Diyarbekrî, Hamis, c. 1,s.227.

* Cahiliye devrinde davet parolası böyle idi. (Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 116).

[163] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 116, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 227.

[164] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 144, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 227.

[165] Diyarbekrî, Hamis, c. 1,s.227.

[166] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 144, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. s. 11 6. İbn Asâkir, Târih, c. 1 , s. 378-379, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 227.

[167] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 144, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 1 66.

[168] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 144, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 116, İbn Asâkir, Târîh, c. 1, s. 379, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 228.

[169] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 144, İbn Asâkir Târih, c. 1, s. 379.

[170] Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 144, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 116, Kurtubî, Tefsîr, c. 20, s. 98, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 228, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 154, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 149.

[171] Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 144, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 228, Zürcânî, Mevâhibu'l-

ledünniye Şerhi, c. 1, s. 149.

[172] Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 144, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 116, Kurtubî, Tefsîr, c. 20, s. 98.

[173] Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 144, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 154.

[174] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 176, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 95, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 277.

[175] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 176, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 277.

[176] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 95, Zemahşerî, Keşşaf, c. 4, s. 264-265. Kurtubî, Tefsîr, c. 20, s. 97-98, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 277.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/42-45.

[177] İbn Sa'd, Tabakât, 11, s. 166.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/45.

[178] "Busra'nın köşkleri" yerine "Busra'daki develerin boyunlarını" rivayeti de vardır. (İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 102, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 47, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 266.)

[179] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 175, Taberî, Târih, c. 2, s. 127-128, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 135, 136, İbn Asâkir, Târih, c. 1, s. 287-288, İbn Esir, Kâmil, c. 1, s. 462, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 34, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 47, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 2, s. 275, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 39, Diyarbekrî, c. 1, s. 266.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/45-46.

[180] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 145.

[181] Bevhakf, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 145, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 154.

[182] Ratl veya ntl, 12 ukıyye'dir, 1 ukıyye de 40 dirhemdir, (Firuzâbâdi, Kâmûsu'l-muhit, c. 3, s. 396).

[183] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 228, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 149.

[184] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 145.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/46-47.

[185] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 114, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 114. Diyarbekrî, Hamis.c.1, s. 228.

[186] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 114.

[187] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 113, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 95, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 114.

[188] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 95.

[189] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 114, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 95, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 114. Diyarbekrî, Hamis.d, s. 228.

[190] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 95.

[191] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 114, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 28, Suyutî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 149.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/47-48.

[192] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 177, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 37, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 279.

[193] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 177, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Taberî, Târîh, c. 2, s. 131, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 188, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 30, İbn E ar, Kâmil, c. 1, s. 467, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 37, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 50.

[194] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 163, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 117, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 47.

[195] İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 467, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 79.

[196] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 1,s.79, Semhûdî, Vefâü'l-Vefâ, c. 3, s. 1119.

[197] Belâzurî, E nsâbu'l -e şrâf, c. 1, s. 94, Yakut, Mu'cemu'l -büldân, c. 1, s. 79.

[198] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.d, s. 177-178.

[199] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, 1, s.145, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 39, Taberî, Târîh, c. 2, s. 176, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1. s. 337.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/48-49.

[200] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Ebu Nuaym , Delâil, c. 1, s. 163, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 117, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 42.

[201] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 163, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 117, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 42, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 195, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 163-164, Diyarbekri, Hamis, c. 1, s. 229.

[202] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 117, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 42, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 229, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 164.

[203] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 42, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 229, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 1 64.

[204] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 163-164, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 190, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c.1, s. 1 64.

[205] Ebu Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 164, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 279, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1 , s. 196.

[206] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 164.

[207] Ebu Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 164, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 279, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1 , s. 196.

[208] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 164, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 196.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/49-51.

[209] İbn İshak, İbnHişam, Sîre.c.1, s. 177, İtan Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116-119, Belâzurî, c. 1, Taberî, Târih, c. 2, s. 131, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 467, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 37, Zehebî, Târîhu'l-İslâm , s. 50, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 279.

[210] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 172.

[211] Ebu Nuaym'dan naklen Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 196, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 4243, Diyarbekri, Hamıs, c. 1, s. 229-230, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 164-165.

[212] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 177, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 94, Taberî, Târîh, c.2, s.131, EbuNuaym, Delâil, c.1, s. 164-165.

[213] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 117, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 94, Süheyli, Ravtiü'l-ünüf, c. 2, s. 185, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 117, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 79, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 50, Semhüdf, Vefâü'l-vefâ, c. 3, s. 1119.

[214] Yâkubî, Tâh, c. 2, s. 10.

[215] İbn İshak, İbnHişam, Sîre, c. 1, s. 117, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 10, Taberî, Târîh, c. 2, s. 131, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 184, 185.

[216] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 185, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 172.

[217] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 79, Semhüdf, Vefâü'l-vefâ, c. 3, s. 1118.

[218] Semhüdf, Vefâü'l-vefâ, c. 3, s. 1118.

[219] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 165.

[220] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 30, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 172.

[221] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 178,179,190, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 118-119, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 10,14, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 119, 120, Zehebî, Târîhu'l-İslâm s. 50, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 281 -282.

[222] Zemahserf, Keşşaf, c. 4, s. 264, Fahu'r-Râzî, Tefsîr, c. 32, s. 215, Hâzin, Tefar, c. 4, s. 386, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 523.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/51-52.

[223] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 223.

[224] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1794, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 304.

[225] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 223.

[226] İbn AJodilberr, İstiâb, c. 4, s. 1794, İbn EsTr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 303, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 47, Diyarbekrî, Hamıs, c. 2, s. 180..

[227] İbn Sa'd, Tabakât, c. 223.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/52-53.

[228] İbn Sa'd Tabakât, c. 1, s. 116, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 185, Ebu'l-Ferecİbn Cevzî, el-Vefâ,c.1, s. 117.

[229] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Müslim, Sahih, c. 2, s. 671, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 218, Nesâf, Sünen, c. 4, s. 90, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 501, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 189-190.

[230] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Ebu'l-Fenecİbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 118.

[231] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 116, Müslim, Sahih, c. 2, s. 671, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 218, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 501, Nesâf, Sünen, c. 4, s. 90, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 190.

[232] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 117, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c.1, s. 189-190, Ebu'l-Ferec İbn

Cevzî, el-Vefa, t 1,s.117-118, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 279.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/53.

[233] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 118, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 164, Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 119, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 239, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 188.

[234] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 164.

[235] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 164, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 54.

[236] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 118, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 164, Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 119, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282. Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 239, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 188.

[237] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 178, Belâiurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 81, Yâkubî, Târîh.c. 2, s. 12, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 164, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 37, 38, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 2, s. 281, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 239, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 177.

[238] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 178, Belâzurî, Ensâbu'l-eş/âf, c. 1, s. 81, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 12, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 22, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 22, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Ebu'l-Fidâ,el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 281, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 201, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 239, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 177, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 188-189.

[239] Ezraki, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 315, Ebu'l-Ferac İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 120, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 54, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 178.

[240] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 315, Ebu'l-Ferac İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 120, Zehebî, Târîtu'l-İslâm, s. 54, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 201, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 178.

[241] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 118, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 239, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[242] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 81, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[243] Belâzurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 81.

[244] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 178, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 119, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 13, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 22, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 34, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 54.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/54-55.

[245] İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 278.

[246] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 23, Mes'ûdf, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 82-83, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 95, Beyhakî, Delâil.c. 2, s. 9, Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 122, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 328, 329, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 186.

[247] Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 95, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 9, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 329.

* Hükümdar Selâmı: "En'im sabâhan= Sabahlar hayrolsun! Ebeytellânet=Zât-ı Devletinden, lanet ve nefreti mucib haller sâdır olmasın!" demekten ibaretti. (İbn Kuteybe, Maârif, s. 13, 271, Mes'ûdf, Murûc, c. 1, s. 4243.)

[248] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 122, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 186.

[249] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 24, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 95, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 9-10, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 122, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 329, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 186.

[250] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 96, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 10, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 122, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 329, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 240.

[251] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 24, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 12.

* Abdulmuttalib¹ in annesi Selma Hatun, Hazrecfl erdendi. Hazrecfler ise, Yemen Sebe soyundan idiler. Seyf b. İ Yezende, Himyer b. Şebe soyundandı. (Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 88.)

[252] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 25, Mes'ûdf, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 84, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 96, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 11, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 122-123, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 329, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 187.

[253] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 123.

[254] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 25, Mes'ûdf, Murûc, c. 2, s. 84, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 95, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 10, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 2, s. 329, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 186.

[255] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 123.

[256] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 95, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 10, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 122-123, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 329, Diyarbekrî, c. 1, s. 240, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 187.

[257] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 97, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 10, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 329.

[258] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 123.

[259] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 25, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 95, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 10, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 123, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 329, Diyarbekrî, Hamis, c. 2, s. 240, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 186-187.

[260] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 123.

[261] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 95.

[262] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 25-26, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 97, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 11-12, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 123, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 329, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 204, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 187.

[263] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 26, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 97, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 10-12, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 329, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 203, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 187.

[264] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 26, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 97, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 12, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 329, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 203, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 240, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 186.

[265] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 26-27, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 97, 98, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 11-13, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 126-127, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-

nihâye, c. 2, s. 329-330, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 203, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 240-241, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 187-188.

[266] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 97-98, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 12-13, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 127, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 330, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 203, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 241.

[267] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 27, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 98.

[268] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 27, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 98-99, Beyhakî, Delâil, c.2,s. 13, Ebu'l-Ferec İbn C evzf, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu "I-Fi dâ, el-Bi dâye ve 'n-n ihâye, c. 2, s. 330, Suyûtî, H asâi sü'l -kübrâ, c. 1, s. 20 3, D i yarbek rf, H am fs, c. 1, s. 241, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 188.

[269] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 27-28.

[270] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 98-99, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 1, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 203-204, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 241, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 188.

[271] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 28.

[272] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 98, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 13, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 330, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 204, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 241, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 188.

[273] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 28, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 98, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 13, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 330, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 64, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 241, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 188.

[274] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 98, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 13, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 330, İ bn Haldun Târîh, c. 2, ks, 1, s. 64, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 241, Halebî, c. 1, s. 188.

[275] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 98, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 13, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 330, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 241, Halebî, c. 1, s. 188.

[276] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 28, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 99, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 13, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 330, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 64, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 341, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 188.

[277] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 98, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 14, Ebu'l-Ferec, İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 2, s. 330, Halebî, c. 1, s. 188.

[278] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 27, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 98, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 14, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 330, Halebî, c. 1, s. 188.

[279] İbn Abd Rabbih, Ikd, c. 2, s. 27, Ebu Nuaym, c. 1, s. 98, Halebî, c. 1, s. 188.

[280] Beyhakî, Delâil.c. 2, s. 14, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1,s.188.

[281] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 14, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-

Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 330, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 188.

[282] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, c. 2, s. 27, Ebu Nuaym , Delâil, c. 1, s. 98, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 14, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 330, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 241.

[283] İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 278.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/55-62.

[284] Redm: Mekke'de Bent Cumahlara ait mahalledir (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 40.)

[285] Ebu Nuaym, Delâil ,c.1,s. 165.

[286] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 118, Ebu Nuaym , Delâil, c. 1, s. 165, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 120, İtan Asâkir, Târih, c. 1 s. 284, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 201, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 239.

[287] Diyarbekrî, Hamiş, c. 1, s. 239, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 178.

[288] Ezrakî, Nibâru Mekke, c. 2, s. 30, Halebî, İnsanü'l-uyûn, c. 1, s. 1 78.

[289] Al-i İmrân: 97.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/62-63.

[290] Uskuf. Hıristiyanların diyanet reisi, papazı, kıssîsten yukarı, matran'dan aşağı kişileri demektir. (Fîruzâbâdî, Kâmûsu'l-muhît, c. 3, s. 158).

[291] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 165, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 202, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/63.

[292] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[293] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 118, Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 120, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 201, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[294] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[295] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 118, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 ,s. 120, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 201, Halebî, İnşân, c. 1, s. 180.

[296] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 11 8, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 38, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[297] İbn Sa'd, Tabakât, d , s. 118, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 120, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 201, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1 80.

[298] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/63-64.

[299] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 112, Buhârî, Târîhu'l-kebfîr, c. 2, ks. 1 , s. 415, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 20-21, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Zehebî, Târîhu'l-İslâm , s. 51, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 200.

[300] Buhârî, Târîhu'l-kebfr, c. 2, ks. 1, s. 415, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 82, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 20, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 385, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 200.

[301] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 112, Buhârî, Târîhu'l-kebfr, c. 2, ks. 1, s. 415, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 20, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 385, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[302] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[303] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 113, Buhârî, Târîhu'l-kebfr, c. 2, ks. 1, s. 415, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 82, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[304] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 21, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[305] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 113, Buhârî, Târîhu'l-kebfr, c. 2, ks. 1, s. 415, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[306] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 113, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 20, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 180.

[307] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 20, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51.

[308] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 614, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200, Halebî, İnsân, c. 1, s. 180.

[309] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 113, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 20-21, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200.

[310] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 181.

[311] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 113, İbn Seyyid, Uyûn, c. 2, s. 38, Halebî, İnsân, c. 1, s. 181.

[312] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21.

[313] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 181.

[314] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 113, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 181.

[315] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 113.

[316] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 614, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 181.

[317] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 614, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21.

[318] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 113, Buhârî, Târîhu'l-kebfr, c. 2, ks. 1, s. 415, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 614, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21.

[319] Buhârî, Târîhu'l-kebfr, c. 2, ks. 1, s. 415, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 614, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 21, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 51, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 181.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/64-66.

[320] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 89, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 82, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 15, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 1014, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 120, İbn E'ar, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 111, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 38, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 303, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 198, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 239, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 181.

[321] İbn Sa'd, c. 1, s. 89, Belâzurî, c. 1, s. 82, Beyhakî, c. 2, s. 15, İbn Esîr, c. 7, s. 112, İbn Seyyid, c. 1, s. 39, İbn Hacer, c. 4, s. 303.

[322] İbn Sa'd, c. 1, s. 89, Belâzurî, c. 1, s. 82, Beyhakî, c. 2, s. 15, Süheyli, c. 3, s. 104, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 120, İbn Esîr, c. 7, s. 112, İbn Seyyid, c. 1, s. 38, İbn Hacer, c. 1, s. 303, Suyûtî, c. 1, s. 198, Diyarbekrî, c. 1, s. 239, Halebî, c. 1, s. 181.

[323] İbn Sa'd, c. 1, s. 89-90, Belâzurî, c. 1, s. 82, İbn Seyyid, c. 1, s. 39, Halebî, c. 1, s. 181.

[324] Süheyli, c. 3, s. 104.

[325] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, c. 1, s. 120, İbn Esîr, c. 7, s. 112, Diyarbekrî, c. 1, s. 239.

[326] Beyhakî, c. 2, s. 15, Suyûtî, c. 1, s. 198.

[327] Beyhakî, c. 2, s. 15, Süheyli, c. 3, s. 104, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 120, İbn Esîr, c. 7, s. 112, İbn Hacer, c. 4, s. 303, Suyûtî, c. 1, s. 198, Diyarbekrî, c. 1, s. 239.

[328] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 92, İbn Seyyid, c. 1, s. 39, Halebî, c. 1, s. 181.

[329] Beyhakî, c. 2, s. 15, Süheyli, c. 3, s. 104, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121, İbn Esîr, c. 1, s. 7, s. 112, Suyûtî, c. 1, s. 198.

[330] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 82, Beyhakî, c. 2, s. 15-16, Süheyli, c. 3, s. 104-105.

[331] Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121, İbn Esîr, c. 7, s. 112, Suyûtî, c. 1, s. 198.

[332] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 82.

[333] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 82-83, Beyhakî, c. 2, s. 15-16, Süheyli, c. 3, s. 104-105, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121, İbn Esîr, c. 7, s. 112, İbn Seyyid, c. 1, s. 39, Suyûtî, c. 1, s. 198, Diyarbekrî, c. 1, s. 239, Halebî, c. 1, s. 181.

[334] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 90, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 339, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 181.

[335] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 16, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 3, s. 105, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 112.

[336] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 12, Beyhakî, c. 2, s. 16, Süheyli, c. 3, s. 105, İbn Cevzî, c. 1, s. 121, İbn Esîr, c. 7, s. 112, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 198.

[337] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 12, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121.

[338] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Beyhakî, c. 2, s. 16, Süheyli, c. 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121, İbn Esîr, c. 7, s. 112, İbn Seyyid, c. 1, s. 39, Suyûtî, c. 1, s. 198, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 239, Halebî, c. 1, s. 181.

[339] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 83, Yâkubî, c. 2, s. 12, Beyhakî, c. 2, s. 16, Süheyli, c. 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121, İbn Esîr, c. 7, s. 112, İbn Seyyid, c. 1, s. 39, Suyûtî, c. 1, s. 198-

199, Diyarbekrî, c. 1, s. 239, Halebî, t 1, s. 182.

[340] Süheyli, c. 3, s. 105, Diyarbekrî, c. 1, s. 239.

[341] Yâkubî, c. 2, s. 12-13, Beyhakî, c. ,s.16, Süheyli, c. 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121 , İbn Esîr, c.7, s. 112, Suyûtî, c. 1, s. 1 98-1 99.

[342] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, c. 1, s. 39, Halebî, c. 1, s. 182.

[343] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 112.

[344] Yâkubî, t 2, s. 13, Beyhakî, c. 2, s. 16, Süheyli, c, 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 1 21, İbn Esîr, c. 7, s. 112, Suyûtî, c.1 , s. 199, Halebî, c.1, s. 182.

[345] İbn Sa'd, c. 1 , s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 83, Yâkubî, c. 2, s. 13, Beyhakî, c. 2, s. 16, Süheyli, t 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c.1 , s. 121, İbnEsîr, c. 7, s. 112, İbn Seyyid, c.1, s. 39, Suyûtî, c. 1,5.199, Halebî, c.1, s. 1 82.

[346] İbn Sa'd, c. 1, s. 90.

[347] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 90, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 13, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 16, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 105, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s.1 21, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 112, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 39, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 199, Halebî, İnsânu'l-uyün, c. 1, s. 182.

[348] İbn Sa'd, c. 1, s. 90,

[349] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c.1, s. 83.

[350] Yâkubî, t 2, s. 13, Beyhakî, c. 2, s. 16, Süheyli, c. 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 1 21, İbn Esîr, c. 7, s. 112, Suyûtî, c.1 , s. 199, Halebî, c.1, s. 182.

[351] Beyhakî, c. 2, s. 15,16, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121, İbn Esîr, c. 7, s. 112, Suyûtî, c.1, s. 199, Halebî, c. 1.S.182.

[352] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 83.

[353] Yâkubî, c. 2, s. 13, Beyhakî, c. 2, s. 17, Süheyli, c. 3, s. 105.

[354] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Belâzurî, c. , s. 83, İbn Seyyid, c. , s. 39.

[355] Beyhakî, c. 2, s. 18, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121.

[356] İbn Esîr, c.1, s. 112.

[357] İbn Sa'd, c. 1 , s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 83, Yâkubî, c. 2, s. 13, Beyhakî, c. 2, s. 18, Süheyli, c. 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 121, İbn Esîr, c. 7, s. 112, İbn Seyyid, c.1, s. 39, Suyûtî, c. 1,s. 199 Halebî, c.1, s. 182.

[358] Yâkubî, c. 2, s. 13, Beyhakî, c. 2, s. 17,1 8, Süheyli, c. 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121, İbn Esîr, c. 7, s. 112, Suyûtî, c. 1, s. 199, Halebî, c. 1,5.182.

[359] İbn Sa'd, c. 1, s. 90, Belâzurî, c. 1, s. 83, Yâkubî, c. 2, s. 13, Beyhakî, c. 2, s. 17,18, Süheyli, c. 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c.1, s. 121, İbn Esîr, c.7, s. 112, İbn Seyyid, c.1 , s.39, Suyûtî, c.1, s. 199, Halebî, c.1 ,s.182.

[360] Beyhakî,c.2,s.16,17, Süheyli,c. 3, s. 105, Ebu'l-Ferec, c.1, s. 121, İbn Esîr, c.7, s. 112, Suyûtî, c.1, s. 199, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 239, Halebî, c. 1 , s. 182.

- [361] Beyhakî, c. 2, s. 16,17, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 121, İbn Esîr, c. 7, s. 112.
- [362] İbn Sa'd, c.1 , s. 90, Belâzurî, c. 1 , s. 83, Beyhakî, c. 2, s. 17,18, Ebu'l-Ferec, c. 1, s 121, İbn Esîr, C. 7, S. 11 2, İbn Seyyid, c. 1, s. 39, Suyûtî, c. 1, s. 1 99.
- [363] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 300.
- [364] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 7.
- [365] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/66-70.
- [366] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 178, Taberî, Târih, c. 2, s. 194, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 22, İbn Esîr, Kâmil, C.2.S.37.
- [367] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 119, Belâzuri, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 84.
- [368] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1 , s. 178, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 119, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 84, Yâkubî, TârTh, c. 2, s. 13, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 166, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 22, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 54.
- [369] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 178-179, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 118, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 129, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1185
- [370] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 11 8.
- [371] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 179-183, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 85-86.
- [372] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 13.
- [373] İbn Sa'd, c. 1, s. 119, Belâzurî, c. 1, s. 84, İbn Asâkir, Târih, c. 1, s. 285, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 1 29, Zehebî, s. 54.
- [374] Halebî, İnsânu'l-uyûn, 11, s. 184.
- [375] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 315, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 130, Zehebî, s. 54.
- [376] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 11 9, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 84, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 1 29, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 253, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 184.
- [377] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 119, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 1 66, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 129, Diyarbekrî, c. 1, s. 253, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 184.
- [378] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 186.
- [379] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 41, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 1 53.
- [380] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 4.
- [381] Yâkubî, Târih, t 2, s. 11.
- [382] Şehristânî, el-Milel ve'n-nihâl, c. 2, s. 240.
- [383] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 84.
- [384] Yâkubî, Târih, c. 2, s. s. 10-11.
- [385] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 92, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 10.
- [386] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 155.
- [387] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 113-114.
- [388] İbn Habib, K itâbu 'l-muhabber, s. 132, Belâzurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 72, Yâkubi, T ârih,

c. 1 , s. 258, E b ul-Tayyib, I kdü's-simfn, c. 1, s. 152.

[389] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 237, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1 84.

[390] Ahmed Zeynî Dahlan, Sîretü'n-nebî, c. 1 , s. 35.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/70-72.

[391] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 85, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 22, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 253, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 185.

[392] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 178, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 119, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 84.

[393] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 166, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, t 1, s. 40.

[394] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 168, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 166, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 184.

[395] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 1 84.

[396] Yâkubî, Târih, t 1.S.14.

[397] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 184.

[398] Ebu Nuaym Delâil, c. 1, s. 166.

[399] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 11 9, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 1 30-1 31, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282.

[400] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 11 9.

[401] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 11 9, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282.

[402] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 120, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 131, Halebt, İnsânu'l-uyûn, 11, s. 189.

[403] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 119, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 1 31.

[404] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 168, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 166, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 131 , İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 40, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 205.

[405] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 119-1 20, Ebu Nuaym , Delâil, c. 1, s. 166, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 131, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 40, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282.

[406] İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 120, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 167. Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 131, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282-283.

[407] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 166, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 40, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1 89.

[408] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 168, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1 , s. 166-167, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 40, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ , c. 1, s. 205, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 s. 189.

[409] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 168, Ebu Nuaym, c.1, s. 167, İbn Seyyid, c.1, s. 40, 41, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1,s.184.

[410] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c.1, s. 96.

[411] Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 205.

[412] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 168, Belâzuri, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 96, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 167, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 40, Suyûtî, c. 1, s. 205, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 184.

[413] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 283, Suyûtî, c. 1, s. 205, Halebî, İnsânu'l-uyûn, t 1, s. 189.

[414] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 120,168, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 167, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 131, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 40, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 283, Suyûtî, Hasa is, c. 1, s. 204-205, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 254, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 189.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/73-75.

[415] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 14.

[416] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,3.122.

[417] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 108.

[418] Hâkim , Müstedrek, c. 3, s. 108, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 202, Aliyyü'l-Müttakf, Kenzu'l-ummâl, c. 13, s. 636.

[419] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 14.

[420] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 108, İbn AJodilberT, İstiâb, c. 4, s. 1891, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7,s. 217, Muhibbüt-Taberî, Rıyâd,c.2, s. 202.

[421] Hâkim, c. 3, s. 108, Muhibbüt-Taberî, c. 2, s. 202, Kenzu'l-ummâl, c. 13, s. 635.

[422] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 108, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1891, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 217, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 202.

[423] İbn Abdilberr, İstiâb, c.4, s. 1891, İbn Esîr, Usd, c. 7, s. 217, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 202, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 257, AJiyyü'l-Müttakf, Kenzu'l-ummâl, c. 13, s. 635-636.

[424] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 14.

[425] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 108, Aliyyü'l-Müttakf, Kenzu'l-ummâl, c. 1 3, s. 636

[426] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 256-257

[427] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 222, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 380.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/75-77.

[428] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 190, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. s. 292, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 191.

[429] İbn Esîr, Nihaye, c. 3, s. 330, Ffruzâbâdf, Kâmusu'l-muhft, c. 3, s. 185.

[430] Firuzâbâdi, Kâmûsu'l-muhit, c. 3, s. 185.

[431] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 1 90, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 283, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 191.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/77-78.

[432] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 139, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 219-220,

Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 222-223, Suyutî, Hasaisü'l-kübrâ, c. 1, s. 160-161, Alâuddin ^Ji, Kenzu'l-umm âl, c. 1 2, s. 400-401.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/78-79.

[433] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 153, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 96, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 65, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 131, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1 , s. 31.

[434] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 168.

[435] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 96.

[436] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 96, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 168.

[437] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 168.

[438] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 53, Beyhakî, Delâilü'n-nübüwe, c. 2, s. 24-25, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 , s. 257.

[439] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/79-80.

[440] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2,s. 53, Taberî, Târih, c. 2, s. 194, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 27, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 40-41, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 283, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 257, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 191-192.

[441] Mes'ûdf, Murûcu'z-zeheb, c. 1, s. 75, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 176, Ziürkânf, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 194.

[442] Süheyif, Ravdu'l-ünûf, c.2, s. 220, Diyarbekri, Hamis, c. 1, s. 257, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1.S.193.

[443] Mes'ûdf. Murûcu'z-zeheb. c. 1. s. 75.

[444] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/80.

[445] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/80-82.

[446] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 54-55, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 153-155, Taberî, Târih, c. 2, s. 195, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 168-169, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 27, İbn Asâkir, Târih, c. 1, s. 270-272, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 131 - 133, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 4142, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 58-60, Ebu'j-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 283-284, Suyutî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 208-209, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 257-258, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1 93-1 94.

[447] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 155, Ebu Muaym, Delâil, c. 1, s. 169, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 133, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 195.

[448] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2,s. 55, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 155, Taberî, Târih, c. 2, s. 195, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 169, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 29, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 133, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 42, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 59, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 284, Suyutî, Hasâis, c. 1, s. 210, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 194.

[449] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 155, Ebu Nuaym, Del âil.c, 1,s.169-170, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 133, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1 95.

[450] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 170.

[451] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 318.

[452] İbn Sa'd, Tabakatü'l-kübrâ, c. 1, s. 155.

[453] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 155, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 170, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 1 33, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 1 95.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/82-84.

[454] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ye'l-meb'as, c. 2, s. 55, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 155, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 170, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 29, Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 133, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 42, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 284, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 176, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 210, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258.

[455] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 170, Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 133, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258.

[456] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 55, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 21 0.

[457] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 55, Ebu Muaym, Delâil, c. 1, s. 170, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 210.

[458] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 55, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 284, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 210.

[459] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ye'l-meb'as, c. 2, s. 55, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 155, Ebu Muaym, Delâil, c. 1, s. 170, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 29, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 133, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 42.

[460] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 170, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 133, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258.

[461] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 170.

[462] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 155, Ebu Muaym, Delâil, c. 1, s. 170, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 1 33, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258.

[463] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 55, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 29, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 42, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 284, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 176, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 210, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 195.

[464] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 155, Ebu Muaym, Delâil, c. 1, s. 170, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 1 33, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258.

[465] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 55, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 155, Taberî, Târîh, c. 2, s. 195, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 29, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 42, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 284.

[466] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 55, İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 155, Taberî, Târîh, c. 2, s. 195, Ebu Muaym, Delâil, c. 1, s. 170, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 29, İbn Asâkir, Târîh, c. 1, s. 271, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 42, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n- nihâye, c. 2, s. 284.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/85-86.

[467] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 55-57.

[468] Târîh, c. 1, s. 272-273.

[469] c. 2, s. 227-228.

[470] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/86.

[471] A'râf 157.

[472] Bakara: 146.

[473] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 27, Nesefî, Medârik, c. 1, s. 82, Hâzin, Tefsir, c. 1, s. 94, Beyzâvî, Tefsîr, c. 1, s. 89, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 1, s. 147.

[474] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 27, Hâzin, Tefsir, c. 1, s. 94.

[475] Zemahşerî, Keşşaf, c. 1, s. 321, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 4, s. 128, Hâzin, Tefsîr, c. 1, s. 94, Beyzâvî, Tefsîr, c. 1, s. 98, Ebussuud, Tefsîr, c. 1, s. 176.

[476] Hâzin, Tefsîr, c. 1, s. 94, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 1, s. 147.

[477] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 27.

[478] Zemahşerî, Keşşaf, c. 1, s. 321, Fahu'r-Râzî, Tefsîr, c. 4, s. 128, Nesefî, Medârik, c. 1, s. 82, Beyzâvî, Tefsîr, c. 1, s. 89, Ebussuud, Tefsîr, c. 1, s. 176.

[479] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 27, Hâzin, Tefsîr, c. 1, s. 94, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 1, s. 147.

[480] Zemahşerî, Keşşaf, c. 1, s. 321, Fahu'r-Râzî, Tefsîr, c. 4, s. 128, Nesefî, Medârik, c. 1, s. 82, Beyzâvî, Tefsîr, c. 1, s. 89, Ebussuud, Tefsîr, c. 1, s. 176.

[481] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 27, Hâzin, Tefsîr, c. 1, s. 94, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 1, s. 147.

[482] Zemahşerî, Keşşaf, c. 1, s. 321, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 4, s. 128, Hâzin, Tefsir, c. 1, s. 94, Nesefî, Medârik, c. 1, s. 82, Beyzâvî, Tefsîr, c. 1, s. 89, Ebussuud, Tefsîr, c. 1, s. 176.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/87-88.

[483] Al-i İmrân: 81.

[484] Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 35.

[485] Ahzâb: 35.

[486] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 362, Ahmed b.Hanbel, Müsned, c. 2, s. 174, Bu harf, Sahih, c. 3, s. 21, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 374-377, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 19, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 37-38, İbn Seyy'id, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 58, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 92-94, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 325.

[487] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 14-15, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 38-39, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 94.

[488] Feth: 29.

[489] Saf 6

[490] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 248.

[491] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 67.

[492] Yuhanna İncili, bab: 14, fıkra: 16; bab: 15, fıkra: 26; bab: 16, fıkra: 7.

[493] Rahmetullah, İhâru'l-hak, Türkçe terceme, c. 2, s. 262-263.

- [494] Feth: 29.
- [495] Markos İncili, bab: 4, fıkra: 26-29.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/88-92.
- [496] Yuhanna İncili, bab: 1, fıkra: 1 9-27.
- [497] Matta İncili, bab: 11 , fıkra: 14-15.
- [498] Matta İncili, bab: 2, fıkra: 1-5,
- [499] Matta İncili, bab: 11, fıkra: 1-6.
- [500] Yuhanna İncili, bab: 1, fıkra: 21-25.
- [501] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 70, Taberî, Târîh, c. 2, s. 234, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 75-76, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 95-96, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 156, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 290, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 149.
- [502] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 155.
- [503] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 2, s. 165-166, Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 77-78, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 533, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 57.
- [504] Bakara: 89.
- [505] Müzzemmil: 15.
- [506] Eski Ahid, Tesniye, bab: 18, fıkra: 18-19.
- [507] Mâverdf, A'lâmi'n-nübüvve, s. 198.
- [508] Bakara: 127-129.
- [509] Bakara: 151.
- [510] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/92-95.
- [511] İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks.2, s. 5.
- [512] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 121.
- [513] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 121 , Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 169.
- [514] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 194, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 121, Ebu Nuaym, Delâil.c.1 , s. 169, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 28, 30, Ebu'l-Fidâ.el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 286-287.
- [515] Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 221, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 254, Halebî, İnsânü'l-uyûn, c. 1, s. 204.
- [516] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 194-195, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 30, 31, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 287, Halebî, İnsan, c. 1, s. 299
- [517] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 96, Müslim, Sahih, c. 1 , s. 268, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 32.
- [518] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 153, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 96, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 65, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 131, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 31.
- [519] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 54, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 154, Ebu

Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 1 , s. 169, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 35, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 133, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 42.

[520] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 158, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 187, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 38-39, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 45, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 80-81, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 221 -222, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 200-201.

[521] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, s. 2, s. 58, Buhârî, Târîhu'l-kebir, c. 1 , s. 130. Taberî, Târih, c. 2, s. 196. Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 186, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 33, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 44, Zehebî, Târîhu'l- İslâm, s. 79, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 287, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s.178, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 219.

[522] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 58-59, Taberî, Târih, c. 2, s. 196, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 186, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 33-34, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 44-45, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 79-80, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 287-288, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 178, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1 , s. 289.

[523] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 362.

[524] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre.c.1, s. 194, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 286-287.

[525] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 198, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 128, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 17, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 127, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 46.

[526] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 41, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 46.

[527] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.128.

[528] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 72, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 291.

[529] Mes'ûdf, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 276, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 72.

[530] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 136.

[531] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 72, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 291.

[532] Mes'ûdf, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 276.

[533] Mes'ûdf, Murûc, c. 2, s. 276-277, Süheyli, Ravd, c. 2, s. 72, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 292.

[534] İbn Sa'd, c. 1, s. 128, Mes'ûdf, c. 2, s. 276-277, Süheyli, c. 2, s. 72, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 137, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 2, s. 292.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/95-100.

[535] Mes'ûdf, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 277.

[536] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 41, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 293.

[537] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 129, Mes'ûdf, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 276, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 77, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 137, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 41, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 292.

[538] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 129, Süheyli, Ravd, c. 2. , s. 72, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 137, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 41, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 47, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 2, s. 292.

[539] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 41, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 293 İbn Haldun,

Târîh, c. 2, ks. 2, s.3.

[540] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 129, Süheyli, Ravd.c. 2, s. 72-73, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 137-138, İbn Esîr, Kâm il, c. 2, s. 41 , İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 47, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 2, s. 292, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 3.

[541] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 129, Süheyli, Ravd, c. 2, s. 73, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 138, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 47, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 292.

[542] Süheyli, Ravd, c. 2, s. 70, İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s. 456, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 3.

[543] İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s. 456, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 292.

[544] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 76.

[545] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 292.

[546] İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s. 456.

[547] İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 129, Yâkubî, Târîh, c. 1, s. 18, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 73, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c.1 , s. 136, İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s. 456, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 41, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 292, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 3.

[548] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 73, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 292

[549] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 190, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 138, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 41 ,

[550] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 1 29, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 75, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 138, İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s. 456, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 41 , Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 293.

[551] İbn Sa'd, c. 1, s. 1 298, Süheyif, c. 2, s. 75, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 138, İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s.356, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 41, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 293, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 3.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/100-104.

[552] İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 787.

[553] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 332, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 78-79, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 171 , Alâuddin Ali, Kenzu'l-um mâl, c. 12, s. 391

[554] İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 79.

[555] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 332, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 79, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 1 71, Alâuddin Ali, Kenzu'l-um mâl, c. 12, s. 391.

[556] Bakara: 1 27.

[557] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 59, Beyhakî, Delâilü'n-nübüwe, c. 2, s. 52, Zemahşerî, Keşşaf, c. 1, s.448.

[558] Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 116, Taberî, Tefsîr, c. 1, s. 536, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 52.

[559] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 59, Taberî, Tefsîr, c. 1, s. 536.

[560] Âl-iİmrân: 96-97.

[561] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 67-68.

[562] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 68, Taberî, Tefsîr, c. 4, s. 11, Zemahşerî, Keşşaf, c. 1, s. 448, Kurtubî, Tefsîr, c. 7, s. 139, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 1, s. 384.

[563] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 332, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 79, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 171 -172, Alâuddin Ali, Kenzu'l-um mâl, c. 12, s. 391 .

[564] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 332, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 172.

[565] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 332, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 79, Alâuddin Ali, Kenzu'l-um m âl, c. 12, s. 391.

[566] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 332, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 79, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 172, Alâuddin Ali, Kenzu'l-um mâl, c. 12, s. 391.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/104-105.

[567] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s, 199, Taberî, Târih, t 2, s. 196.

[568] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 47-48.

[569] Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 101, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 277, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 260.

[570] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 277.

[571] Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 101.

[572] Hâkim, Müstednek, c. 3, s. 182, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 66, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 295.

[573] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 126.

[574] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 320, Taberî, Târih, c. 2, s. 197, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, t 2,s. 210-211, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c 1, s. 50.

[575] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c.1, s. 191, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 21 0, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-kârf, c. 10, s. 104.

[576] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 191, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 221.

[577] Zübeyr b. Bekkâr, Cemhere, 1, s. 1 91, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-kârf, c. 10, s. 104, İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 3, s. 473.

[578] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 191, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-kârf, c. 1 0, s. 1 04, İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 3, s. 473, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 221.

[579] Zübeyr b. Bekkâr, Cemhere, c. 1 ,s. 371, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 221.

[580] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 320, Yakut, Mu'cem, c. 2, s. 211, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 50.

[581] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 156, Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 172, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 47-48.

[582] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 97.

[583] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 129, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 172, Ebu'l-Ferec, el-

Vefâ, c. 1, s.143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 4748.

[584] Ebu Nuaym, De lâi lü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, E b u'l-F ere c, el-Vefâ, c. 1, s. 1 43, İtan Seyyi d, Uyûnu'l -eser, c. 1 , s. 48, H aleb f, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 216.

[585] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 216.

[586] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 97.

[587] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 199, Taberî, Târih, c. 2, s. 196, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 66, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 39, İbn Seyyid, Uyûn, c. 1 , s. 48, Ebu'l-Fidâ, el Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 293.

[588] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 129, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 173, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İ nsânu'l-uyûn, c. 1, s. 21 6.

[589] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 199, Taberî, Târîh, c. 2, s. 196, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 66, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 39, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 293.

[590] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 216.

[591] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 1 99, İbn Sa'd,Tabakât, c. 1, s. 129,156, Taberî, Târîh, c. 2, s. 196, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 1 73, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Esîr, Kâm il, c. 2, s. 398, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 293.

[592] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 173, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 216.

[593] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 199, Taberî, Târih, c. 2, s. 196, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Ebu'l-Fidâ, el- Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 293.

[594] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 216.

[595] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 130, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.1, s. 216.

[596] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 130, Diyarbekrî, Hamis, c. 1,s.262.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/105-110.

[597] İbn İshak, İtan Hişam, Sîre, c 1, s. 199, Taberî, Târih, c. 2, s. 196, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 66, Ebu'l-Fidâ, el- Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 293.

[598] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 199, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 130, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1 , s. 173, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 66,Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48.

[599] İbn Esfr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 13 4, D iyarbekrf, H am fs, c. 1, s. 262.

[600] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 134, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 427, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 262.

[601] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1 , s. 427.

[602] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 216, A. Zeyni Dahlan, Sîre, c. 1, s. 54.

[603] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 130, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 216.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/110.

[604] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c.1, s. 262, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 219.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/110-111.

[605] Ebu'l-Ferec, el-Vefa, c. 1, s. 143, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 262.

[606] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 156, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, İbn Seyyid Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48.

[607] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 199, Taben, Târih, c. 2, s. 196, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 173, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 66, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 39, İbn Seyyid, Uyûn, c. 1, s. 48, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294.

[608] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 218, A. Zeyni Dahlan, Sîre, c. 1, s. 54.

[609] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 130, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 35, Süheyif, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 326, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. 2,5,5.

[610] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 156, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 173, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 216-217.

[611] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 199, Taben, Târih, c. 2, s. 196, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 173, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 66, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 39, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 63, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294.

[612] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 156, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 173, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 217.

[613] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 199, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 130, 156, Taberî, Târih, c. 2, s. 196, Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 173, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 66, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 39, İbn Seyyid, Uyûn, c. 1, s. 48. Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 63, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294.

[614] Süheyif, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 236.

[615] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 156, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 173, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 217.

[616] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 156, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 173, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.1, s. 217.

[617] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 177, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 50, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 245.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/111-112.

[618] İbn İshak, İbn Hişam, SiYe.d, s. 200, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 156, Taberî, Târih, c. 2, s. 196, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 173, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 66, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 39, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294.

[619] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 157, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 263, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1,

s. 219.

[620] HalebUnsânu'l-uyun, t 1, s. 219.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/112-113.

[621] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 ,s. 1 56, Ebu Nuaym , Delâilü'n-nübüwe, c. 1, s. 173, Ebu'l-Ferec, el-Vefa, c. 1, s. 143, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 48, Diyarfcıekrf, Târîhu'l-hamîs, c. 1 , s. 263, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 219, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1 , s. 199.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/113.

[622] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 200, İbn Sa'd, Tabak ât, c. 1, s. 130, Taberî, Târih, c. 2, s. 196-197, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1 ,s. 1 74, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 67, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 143, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 39, İbn Seyyid Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 48-49, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 , s. 263, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 220.

[623] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 130, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 143, Diyarbekrî, c. 1, s. 263.

[624] İbn Sa'd, c. 1, s. 156, İbn Seyyid, c. 1, s. 49, Diyarbekrî, c. 1,s.263. Halebî, c. 1, s. 220.

[625] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 156-157, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ¹, c.1, s. 1 44, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 49, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 263, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 220.

[626] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 200, Taberî, Târih, c. 2, s. 197, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 67, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 80, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 64, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/113-114.

[627] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 200, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 157, Taberî, Târih, c. 2, s. 197, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 144, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 39, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 498, Zehebî, Târîhu'l -İslâm, s. 64, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 263.

[628] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 157, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 1 44, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 49, Diyarbekrî, Hamis, c.1,s.263.

[629] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 200, Taberî, Târîh, c. 2, s. 197, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 67, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 39, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 294.

[630] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 220.

[631] Belâiurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 97.

[632] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 78, Belâiurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 97.

[633] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 228, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 200.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/115.

[634] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber. s. 78.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/115.

[635] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 203, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 51, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 296.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/116.

[636] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 15, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 282.

[637] Halebî, İnsânu'l-uyûn, d , s. 227, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 200.

[638] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15.

[639] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15, İbn Hacer, el-İsâbe, c.4, s. 282, Zürcânî", Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 200.

[640] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 227.

[641] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 282, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1 , s. 200.

[642] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15.

[643] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 227.

[644] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 15.

[645] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 282, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 227, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1 , s. 200.

[646] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 227, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 200.

[647] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8,15.

[648] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 227, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 200.

[649] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 282.

[650] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 282, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 227, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c.1,s.200.

[651] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15.

[652] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 282.

[653] Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 200.

[654] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 15, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 282, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 200.

[655] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 228.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/116-117.

PEYGAMBERİMİZ (A.S.)IN HZ. HATİCE İLE EVLENMESİ

Hız. Hatice'nin Kimliği, Üstün Kişiliği ve Peygamberimiz (a.s.)la Evlenmek İsteğişi

Hız. Hatice; Cahiliye devrinde Tahine diye anılırdı.

İki kere evlenmiş ve dul kalmıştı.[1]

Nefise binti Münve (Ümeyye) der ki:

"Hatice binti Huveylid, b. Esed, b. Abduluzza, b. Kusayy; işini bilir ve sıkı tutar, sağlam karakterli ve şerefli bir kadındı.

Yüce Allah; onu, bu m eziyeti eriyle birlikte, daha da şereflendirmeyi ve hayra erdirmeyi diledi.

Hatice, o zaman, Kureyş kadınlarının soy sopça en seçkin ve üstünü, şerefçe en büyüğü, mal bakımından da en zengini idi.

Bunun için, kavminin her erkeği, elinden gelse, onunla evlenmeye can atar, onunla evlenebilmek için servetini saçardı.

Muhammed ((a.s.)) Hatice'nin Şam ticaretinden döndükten sonra, Hatice kendisiyle evlenmek isteyip istemeyeceğini anlamak maksadıyla yoklama yapmak üzere, beni Muhammed ((a.s.))'e gönderdi.

Ona:

'Ey Muhammedi Seni evlenmekten alıkoyan nedir?' diye sordum.

'Elimde param yok! Ben nasıl evlenebilirim?' dedi.

'Eğer sana evlenme masrafı sağlansa da, sen cemale, mala, şerefe, denkliğe davet olunsan, icabet etmez misin?' diye sordum.

'Kim bu kadın?' dedi.

'Hatice'dir!' dedim.

'Bu, sence, benim için nasıl olabilir?'¹ dedi.

'Orası, bana düşen bir vazifedir'¹ dedim.

'O halde, ben de senin dediğini yaparım!' dedi.

Hemen gidip durumu Hatice'ye bildirdim." [2]

Hız. Hatice, Nefise Hatun aracılığıyla yaptığı yoklama sonucunda Peygamberimiz (a.s.) m kendisiyle evlenmeye razı olacağını anlayınca: [3]

"Ey amcamın oğlu! Akrabam olduğun kavminin arasında şerefli, emniyetli, güzel huylu ve doğru sözlü olduğun için seninle evlenmeyi arzu etmiş bulunuyorum. [4] Amcam Amr b. Esed'e gidip beni iste! [5] Sen de, şu saatte gel!" diyerek Peygamberimiz (a.s.)a; nikâhını kıyması için de amcası Amr b. Esed, b. Abduluzza, b. Kusayy'a haber gönderdi. [6]

Peygamberimiz (a.s.), Hız. Hatice'nin evlenme teklifini amcalarına duyurdu. [7]

Ebu Talib, durumu iyice öğrenmek üzere, Peygamberimiz (a.s.)ı yanına alıp Hız. Hatice'nin evine vardı.

Hız. Hatice, Ebu Talib'e:

"Ey Ebu Talib! Amcamın yanına var da, kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah'la benim nikâhımı kıysın" dedi.

Ebu Talib, o zaman Mudar'ların başkanları olan Hâşim oğullarından on kişilik bir toplulukla, Hz. Hatice'nin amcasının yanına vardı .[\[8\]](#)

Gidenler arasında Peygamberimiz (a.s.)la bütün amcaları bulunuyordu.[\[9\]](#)

Hz. Hatice'nin amcası Amr b. Esed, o zaman çok yaşlı idi.[\[10\]](#) Esed'in, hayatta olan, ondan başka oğlu kalmamıştı.[\[11\]](#)

Dünürlük ve Nikâh Töreni

Dünürlük ve nikâh töreninde Hz. Hatice'nin amcası Amr b. Esed ile Peygamberimiz (a.s.) ve amcaları hazır bulundular.[\[12\]](#)

Amr b. Esed; sakalını sarı yağla yağlayıp taramış, üzerine de Bürd-ü Yemanî diye anılan Yemen işi alacalı kumaştan ağır bir elbise giymişti.[\[13\]](#)

Hz. Hatice'nin koyun etinden yaptırdığı yemekler yenildikten sonra, Hz. Hatice Peygamberimiz (a.s.)a:

"Amcan Ebu Talib'e söyle de, şu mecliste beni sana, amcamdan istesin!" dedi.[\[14\]](#)

Ebu Talib hemen ayağa kalkıp şöyle konuştu:

"Hamd olsun Allah'a ki, bizi, İbrahim'in zürriyetinden, İsmail'in neslinden,[\[15\]](#) Maad'in mâdeninden ve Mudar'ın aslından yarattı.

Bize; hac ve ziyaret edilecek bir beyt (Mabed), içinde emniyet ve huzura kavuşulacak bir Harem ihsan etti.

Bizi; Beyt'inin bakıcısı ve Harem'inin yöneticisi kıldı.[\[16\]](#)

Bizi; böylece, halkın hâkimi ve başkanı yaptı.[\[17\]](#)

İçinde bulunduğumuz beldemizi, bize bereketli kıldı.[\[18\]](#)

İmdi, kardeşimin oğlu Muhammed b. Abdullah'la Kureyşten kim tartılsa,[\[19\]](#) muhakkak, bu, soy sopça, akıl ve faziletçe[\[20\]](#) ona üstün tutulur;[\[21\]](#) kendisiyle kim ölçülse, bu, ondan büyük gelir.[\[22\]](#)

Malı az olsa da, mal dediğin nedir ki? Tez geçici bir gölgedir; alınır verilir iğreti birşeydir![\[23\]](#)

Muhammed'in, Abdulmuttalib ve Hâşim gibi şanlı ataların torunu olduğunu bilirsiniz.[\[24\]](#)

Kendisi, şimdi, kızınız[\[25\]](#) Hatice binti Huveylid'le evlenmeyi arzu etmektedir.[\[26\]](#)

Aynı şekilde,[\[27\]](#) Hatice de, onunla evlenmeyi istemektedir.[\[28\]](#)

Hatice'ye, kendi malımdan, mehir olarak ne vermemi istersiniz?[\[29\]](#)

Vallahi, bundan sonra, onun (yeğenimin) haberi büyük, hal ve şanı ulu olacaktır!" dedi.[\[30\]](#)

Ebu Talib konuşmasını tamamlayınca, Hz. Hatice'nin amcasının oğlu Varaka b. Nevfel kalkıp şöyle konuştu:

"Allah'a hamd olsun ki, bizi de, anlattığın gibi yarattı.

Saydığın fazl ve şereflerle de, mümtaz kıldı.

Biz de, Arapların ulu kişisi ve başkanınız.

Siz de, böylesiniz.

Ne Araplar sizin faziletinizi inkâr, ne de insanlardan hiçbiri sizin iftihar ettiğiniz şeyleri, şerefınızı red eder.

Biz de, sizinle hısımlık kurmayı ve şereflenmeyi arzu ediyoruz.

Ey Kureyş cemaatı! Şahit olunuz ki; ben, Hatice binti Huveylid'i, dörtyüz dinar mehirle Muhammed b. Abdullah'a nikahladım!" dedi, sustu.

Ebu Talib:

"Ben, Hatice'nin amcasının da konuşmasını istiyorum!" dedi.

Bunun üzerine, Amr b. Esed:

"Ey Kureyş cemaatı! Siz şahit olunuz ki; ben de, Hatice binti Huveylid'i, Muhammed b. Abdullah'a nikahladım!" dedi.

Hazır bulunan Kureyş uluları, buna şahit oldular.[\[31\]](#)

Hz. Hatice'ye mehir olarak 12 ukıyye[\[32\]](#) ve 1 neş altın verildiği,[\[33\]](#) 20 genç ve yiğit deve verilmesinin taahhüt edildiği de rivayet edilir.[\[34\]](#)

Sanıldığına göre; develer, Peygamberimiz (a.s.) tarafından mehre ilave edilmiştir.[\[35\]](#)

Bir ukıyye 40 dirhemdir;[\[36\]](#) bir neş de, yarım ukıyye, yani 20 dirhemdir.[\[37\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın zevcelerinden çoğunun mehri, onikişer ukıyye birer neş idi.[\[38\]](#)

Düğün Şenliği ve Velime Cemiyeti

Hz. Hatice; cariyelerine defler çaldırdı, oyunlar oynattı. Peygamberimiz (a.s.), evden dışarı çıkacağı sırada, Hz. Hatice:

"Ey Muhammedi Nereye gidiyorsun? Amcan Ebu Talib'e uğra da, senin develerinden bir veya iki deve kessin ve halka yemek yedirsin!" dedi. Peygamberimiz (a.s.), öyle yaptı.

Bu ziyafet, Peygamberimiz Aleyhiselamın verdiği ilk velime ziyafeti idi.

Peygamberimiz (a.s.) Hz. Hatice ile evlendiği zaman, Ebu Talib son derecede sevindi ve: "Allah'a hamd olsun ki, bizden bütün sıkıntıları ve üzüntüleri giderdi" dedi.[\[39\]](#)

Evlenme Tarihi ve Eşlerin Yaşları

Evlenme tarihi; Peygamberimiz (a.s.)'ın Busra dönüşünden 2 ay 24-25 gün sonra olup,[\[40\]](#) o zaman Peygamberimiz (a.s.) 25 yaşında,[\[41\]](#) Hz. Hatice ise 40 yaşında idi.[\[42\]](#)

Kutlu Evlenmenin Yapıldığı Ev

Peygamberimiz (a.s.)ın gerdeğe girdiği ev Hz. Hatice'nin evi olup, Safa ile Metve'nin arasındaki Attarlar Çarşısının arkasında,[43] Adıyy b. Hamraü's-Sakaff'nin evinin arkasında idi.

Eve girilince, kapının sol tarafında[44] bir arşın bir karış çapında birtaş vardı.

Hz. Hatice ve kızları, daima bu evde oturmuşlar, Hz. Hatice bütün çocuklarını bu evde dünyaya getirmiş, kendisi de bu evde vefat etmişti.

Peygamberimiz (a.s.), Medine'ye hicret edinceye kadar da, buradan ayrılmamıştı.

Medine'ye hicret ettiği zaman, bu evi, amcası Ebu Talib'in oğlu Akîl zaptetti.

Muaviye b. Ebu Süfyan, halifeliği sırasında bu mübarek evi ondan satın alıp içinde namaz kılınır mescid haline koydurmuştur.[45]

Zeyd b. Hârîse'nin Köle Olarak Satın Alınıp Azad ve Evlad Edinilişî

Zeyd b. Harise; sekiz yaşında bir çocukken, Beni Kayn atlıları tarafından yapılan baskında yakalanıp Ukâz panayırında satılırken, onu Hakîm b. Hizam halası Hz. Hatice için dörtyüz dirheme satın almıştı.

Peygamberimiz (a.s.), onu görünce:

"Bu köle benim olsaydı, muhakkak, onu hemen azad ederdim!" demişti. Hz. Hatice:

"Haydi, o senin olsun!" diyerek Peygamberimiz (a.s.)a bağışlamış, Peygamberimiz (a.s.) da onu hemen azad etmişti.

Daha sonra, Peygamberimiz onu evlad edinmişti.[\[46\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Hz. Ali'yi Yanına Alıp Büyütüşü

Yüce Allah'ın Hz. Aliye olan nimetlerinden ve onun hakkında dilediği iyiliklerden birisi, Kureyşîlerin şiddetli bir kıtlığa ve açlığa uğradığı bir vasatta, Peygamberimiz (a.s.) in bakmak üzere onu yanına alarak büyütmesi olmuştur.

Ebu Talib Amcanın aile efradı kalabalıktı.

Peygamberimiz (a.s.), Hâşim oğullarının en zengini olan amcası Hz. Abbas'a gidip:

"EyAbbas! Biliyorsun ki, kardeşin Ebu Talib'in aile efradı çok kalabalıktır. Halk, şu gördüğün kıtlık ve açlık felaketine uğramış, kıvranıp duruyor. Haydi, Ebu Talib'in yanına gidelim de, kendisiyle konuşalım. Oğullarından birini ben yanıma alayım, birini de sen yanına al! Onun aile yükünü biraz hafifletelim! Çocuklarından ikisinin yükünü onun üzerinden almamız, yetişir!" dedi.

Hz. Abbas:

"Olur!" dedi.

İkisi birden kalkıp Ebu Talib'in yanına vardılar. Ona:

"Halkın içinde kıvrandığı kıtlık ve açlık sıkıntısı ortadan kalkıncaya kadar, biz senin aile efradından bir kısmını yanımıza alıp geçim yükünü hafifletmek istiyoruz!" dediler. Ebu Talib:

"Akîl'i, Talib'i bana bırakınız da, istediğinizi yapınız!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) Hz. Ali'yi, Hz. Abbas da Hz. Cafer'i yanına aldı.

Yüce Allah, Peygamberimiz (a.s.)ı peygamber olarak gönderinceye kadar, Hz. Ali Peygamberimiz (a.s.)ın yanında kaldı.[\[47\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Hz. Hatice'den Doğan Çocukları

Peygamberimiz (a.s.)ın, Hz. Hatice'den, iki erkek, dört kız çocuğu doğdu.[48]

Hz. Hatice'den ilk doğan erkek çocuğu, Hz. Kasım'dı ve Peygamberimiz (a.s.), ondan dolayı "Ebu'l-Kasım=Kasım'ın Babası" künyesini taşırdı.[49]

Hz. Kasım yürüdüğü,[50] iki yaşında bulunduğu sırada vefat etti.[51]

Peygamberimiz Aleyhisseiamın bütün çocuklarının doğum ebesi, Safiyye binti Abdulmuttalib'in cariyesi Selma Hatundu.[52]

Selma Hatun, Hz. Fâtıma'nın oğullarının da doğum ebesi idi.[53]

Peygamberimiz Aleyhisseiamın, İslâm devrinde Hz. Hatice'den ikinci erkek çocuğu doğup, kendisine Abdullah ismi verilmişti.

Hz. Abdullah, Tayyib ve Tahir diye de anı lirdi [54]

O da vefat ettikten sonra, Kureyş müşriklerinden Âs b. Vâil, Peygamberimiz için:

"Bırakınız onu! O, ebter, nesli devam etmeyecek bir adamdır! Ölünce, anılmaz olur!"[55] Siz de, artık ondan rahata kavuşursunuz!" dedi.[56]

Bunun üzerine, Yüce Allah, Kevser sûresini indirdi.[57]

Peygamberimiz Aleyhisseiamın oğlu Hz. Kasım'dan sonra Hz. Hatice'den ilk doğan kızı, Hz. Zeyneb idi.[58]

Hz. Zeyneb Peygamberimiz Aleyhisseiamın kızlarının en büyüğü idi.[59] Hz. Zeyneb doğduğu zaman, Peygamberimiz (a.s.) otuz yaşında bulunuyordu.[60]

Peygamberimiz Aleyhisseiamın, Hz. Zeyneb'den sonra, kızı Hz. Rukayye (Rukiyye) doğdu.[61] Hz. Rukayye doğduğu zaman, Peygamberimiz (a.s.) otuzüç yaşında idi.[62]

Hz. Rukayye'den sonra, Hz. Ümmü Külsûm doğdu.[63]

Hz. Ümmü Külsûm'dan sonra, Hz. Fâtıma doğdu.[64]

Hz. Fâtıma'nın doğumu, Kureyşlilerin Kabe'yi yeniden yaptıkları yıla rasflar.[65]

Bu da, Peygamberimiz (a.s.)a Peygamberlik gelmeden beş yıl önce olup.[66] o zaman Peygamberimiz (a.s.) otuzbeş yaşında bulunuyordu.[67]

Hz. Abbas, bir gün, Hz. Ali ve Hz. Fâtıma'nın evine gitmişti.

O sırada, Hz. Fâtıma, Hz. Ali'ye:

"Ben, senden yaşlıyım!" diyordu.

Hz. Abbas:

"Ey Fâtıma! Sen, Kureyşlilerin Kabe'yi yeniden yaptıkları ve Peygamber Aleyhisseiamın da otuz beş yaşında bulunduğu sırada doğdun. Sen de, ey Ali! Bundan yıllarca önce doğmuştun!" dedi.[68]

Kâbe'nin Kureyşliler Tarafından Yeniden Yapılışı

Peygamberimiz (a.s.)ın atası, büyük peygamberlerden İbrahim (a.s.)ın oğlu İsmail (a.s.)la birlikte yapmış olduğu Kâbe'nin[69] yüksekliği dokuz arşındı.[70]

Ne tavanı vardı, ne de duvarları örülürken çamur kullanılmıştı. Sadece, taşlar, birbiri üzerine dizilmişti.[71]

Peygamberimiz (a.s.)ın atalarından Kusayy, Kabe'nin duvarlarını yeniden ördüğü gibi; onu, devm ağacının tahtaları ve kabuklan soyulmuş kuru hurma dallarıyla da, tavan I atmıştı.[72]

Kureyşîler Kabe'yi yeniden yapmadan önce de, Kabe, taşlarla, çamursuz olarak, taşlar üstüste dizilmek suretiyle yapılmış bulunuyordu.[73]

Bir kadının Kabe Hareminde buhurdanlıkta öd ağacı yaktığı sırada buhurdanlıktan sıçrayan bir kıvılcımdan, Kabe'nin kat kat olan örtüsü tutuşup tamamen yanmış,[74] bu yüzden, duvarlar da her taraftan gevşeyip çatlamış bulunuyordu.[75]

Mekkelilerce Arim selleri diye anılan ve ardarda gelen sellerden çok daha büyük,[76] iki dağ arasını dolduran,[77] Mekke'nin yukarı tarafından gelen[78] bîrsel de Kabe'nin içerisine girerek duvarları büsbütün çatlatın iş,[79] Kabe yıkılacak diye,[80] Kureyşîleri son derece korkutmuştu.[81]

Kabe'deki kuyunun içinde saklanagelirken[82] çalınan[83] birtakım zinet eşyasıyla, altından yapılmış, üzeri incili ve cevherli geyik heykelleri,[84] Huzaa kabilesinden Müleyh b. Amr oğullarının azadlı kölesi Düveyk'in yanında bulunup, ceza olarak kendisinin eli kesilmişti.

Bunun için, Kureyşîler; Kabe'nin duvarlarını onarıp sağlamlaştırmak ve üzerine de tavan çatmak istiyorlar,[85] fakat, onu yıkmaya kalkarlarsa[86] azaba uğrayabileceklerinden de[87] korkuyorlar,[88] Kabe'nin işini aralarında istişare ediyorlar,[89] kararsızlık içinde bulunuyorlardı.[90]

Cidde Sahilinde Parçalanın Gemi Enkazının Kâbe İçin Satın Alınışı

Ficar kavgasından onbeş yıl sonra,[91] Peygamberimiz (a.s.)a vahiy ve peygamberlik gelmeden beş yıl önce,[92] kendilerinin otuzbeş yaşında bulunduğı sırada,[93] Rum tüccarlarından birinin,[94] yapı ustası[95] ve marangoz olan[96] Bakom'un[97] gemisini,[98] çıkan şiddetli bir rüzgâr,[99] o zaman Mekke'nin Cidde tarafından iskelesi olan Şuaybe'ye doğru sürüklemiş,[100] gemi orada karaya çarparak parçalanmıştı.[101]

Geminin yükü, ak, yumuşak düz taş ile, kereste ve demir gibi inşaat malzemeleri idi.[102]

Bunları, Rum kralı, Habeşe'de[103] Farsların yıktı ki arı, [104] yeniden yapılacak kilise için, Mimar Bakom'la birlikte,[105] Mısır'dan, Kulzum denizi yolu ile göndermişti.[106]

Rum tüccan, Kureyşîlere adam salıp, İbrahim (a.s.)ın Beyt'ini yapmaları için gereken usta, marangoz ve keresteyi sağlamakta kendilerine yardımcı olacağını bildirmişti.[107]

Kureyşîler geminin parçalandığını işitince,[108] Velid b. Mugîre ve Kureyş'ten bazı kişiler, [109] hayvanlarına binip,[110] parçalanın geminin yanına gittiler, [111] tahtalarını satın aldılar.[112]

Kendileriyle birlikte Mekke'ye gelmesi için, Bakom'la konuştular.[113]

Gemi tayfalarının da, Mekke'ye girip, yanlarında bulunan metalarını onda bir vergi ödemeksizin satabileceklerini bildirdiler.

Halbuki, Araplardan, Rumların memleketlerine giren tüccarlardan onda bir vergi alındığı gibi; Rum tüccarlarından Mekke'ye girenlerden de onda bir vergi alınırđı.[114]

Bakom, Kureyşîlerle birlikte Mekke'ye geldi.[115]

Kureyşîler, satın alıp getirdikleri gemi tahtalarıyla Kabe'yi tavanlatmak için hazırlandılar.

Mekke'de Kıbtî (Mısırlı) bir marangoz da bulunuyordu.[116]

Kureyşîler:

"Rabbimizin Beyt'ini, şu geminin enkazıyla yeniden yapsak!" dediler.[117]

Kabe'yi yıkıp yeniden yapmak hususunda görüş birliğine vardılar. [118]

Bu hususta yardı m laştılar ve bağışlarda bulundular.[119]

Kâbe Duvarlarının Yıkım ve Yapım İşlerinin Kur'a ile Bölüşülmesi

Kureyşliler; Kabe'nin duvarlarının yıkım ve yapım işinde de ihtilafa düştüler. Velid b. Mugîre, bu hususta kur'a çekilmesini tavsiye etti, ve böyle yapıldı.[\[120\]](#) Kureyşliler; kabileleri dört gruba ayırdıktan sonra, Hübel putunun yanında, aralarında kur'a çektiler.[\[121\]](#)

Abdi Menaf ve Zühre oğullarına, Kabe'nin cephe ve kapı tarafı,

Abduddar, Esed ve Adiyy oğullarına, Kabe'nin Şam cephesi (Hatûm ve Hicr tarafı),

Teym ve Mahzum oğullarına, Kabe'nin Yemen cephesi,

Sehm, Cuman ve Âmir oğullarına, Kabe'nin Yemen cephesiyle Hacerü'l-Esved köşesi arası düştü.[\[122\]](#)

Her kabile; Kabe'nin kendilerine düşen yerleri için taş toplamaya ve taşımaya başladılar.[\[123\]](#) Erkekler ikişer ikişer olup taş, kadınlar da sıva taşıdılar.[\[124\]](#)

Kâbe'nin Üzerinde Güneşleyen Korkunç Yılan ve Âkıbeti

Kabe'nin içinde bulunan ve Kabe'ye yapılan bağışlar içine konulagelen kuyuya, bir müddetten beri, bir yılan gelip yerleşmişti. [125]

Çok kara, kamı ak,[126] başı oğlak başı gibi olan[127] bu büyük ve korkunç[128] yılan, her gün çıkıp Kabe duvarının üzerinde güneşler; Kabe'ye hiç kimseyi yaklaştırmaz di.

Bir kimse ona yaklaşıcağı zaman hemen kuyruğunun yanından başını kaldırır, ağzını açar, korkunç sesler çıkarmaya başlardı.

Bunun için, Kureyşîler ona yaklaşmaktan ürperirler, korkarlardı.

Bu yılan, yine, her gün yaptığı gibi, Kabe'nin duvarları üzerinde güneşleniyordu.[129]

Kureyşîler, Makam-ı İbrahim'in yanında toplanarak:

"Ey Allah! Eğer Beyt'inin yıkılıp yeniden yapılmasına razı isen, onu tamamlattır ve şu yılan uğraşısını da üzerimizden kaldır! [130]

Ey Rabbimiz! Biz, Senin Beyt'ini şereflendirmek ve süslemek istiyoruz.

Sen, razı isen, bunu yaptır.

Razı değilsen, Sen, istediğini yap!" diyerek dua ettiler.

O sırada, gökten, bir çığlık işittiler. [131]

Yüce Allah tarafından; [132] sırtı kara, karnı ak, ayakları sarı, kartaldan daha büyük [133] bir kuşun salındığı görüldü.[134]

Bu kuş, birden, yılanın üzerine inerek, başına batırdığı tırnaklarıyla onu hemen kapıp havalandı!

Yılanı, kuyruğu sallana sallana Küçük Ecyad'a,[135] Hacun'a doğru[136] götürdü.[137] Hacun'a bıraktı.

Yer, onu yuttu. [138]

Bunun üzerine, Kureyşîler:

"Yapmak istediğimiz işten Allah'ın razı olduğunu ümit ediyoruz.

Yanımızda, yardımından yararlanacağımız bir iş adamı da var, elimizde kereste de var!

Yüce Allah, yılan belâsını da başımızdan def etti!" dediler.

Kureyşîler; Kabe'nin kendilerine düşen taraflarını yıkıp yeniden yapmaya karar verdikleri zaman, Ebu Vehb b. Amr, b. Âiz, b. İmran, b. Mahzum kalktı, Kabe duvarının üzerindeki taşlardan birine elini uzatıp almasıyla taşın elinden sıçrayıp duvardaki eski yerine dönmesi bir oldu!

Ebu Vehb:

"Ey Kureyş cemaatı! Kabe'nin yapısına, kazancınızın temiz ve helal olmayanını sokmayınız!

Ona, ne fahişe başlığı, ne faiz parası, ne de herhangi bir kimseden haksız olarak alınmış olan para sokulmasın!" dedi.[139]

Kureyşîler, Kabe'yi yıkmaktan çok korkmakta ve çekinmekte idiler.[140]

Velid b. Mugîre, Kureyşîlere:

"Sizin Kabe'yi yıkmadaki gayeniz nedir? İyilik mi, yoksa kötülük müdür?" diye sordu.

"Elbette, iyiliktir!" dediler.[\[141\]](#)

Velid b. Mugîre:

"Ey kavmim! Siz, Kabe'yi yıkmakla onu ıslah etmek istiyor değil misiniz?" diye sordu.

"Evet! İslah etmek istiyoruz!" dediler.[\[142\]](#)

Bunun üzerine, Velid b. Mugîre:

"Yüce Allah, ıslah edicileri helak etmez![\[143\]](#)

Fakat, siz, Rabbinizin Beyt'inin onarımına, mallarınızın temiz ve helal olanından başkasını sokmayınız!

Ona, faizden, kumardan, fahişe başlığından elde edilen parayı sokmayınız!

Beytullah'ı, mallarınızın kötü olanından uzak tutunuz!

Çünkü, Allah, malın temiz ve helal olanından başkasını kabul etmez!" dedi.[\[144\]](#)

Kureyşliler, yapılan tavsiyenin gereğini yerine getirdiler.[\[145\]](#)

"O halde, yıkmak için onun üzerine kim çıkacak?[\[146\]](#) Onu yıkmaya, ilk önce kim başlayacak?" dediler.[\[147\]](#)

Velid b. Mugîre:

"Onun üzerine ben çıkacak, onu ben yıkacağım![\[148\]](#)

Sizin, onu yıkmaya ilk başlayanınız ben olacağım![\[149\]](#)

Ben, çok yaşlanmış bir kimseyim. Eğer başıma bir iş gelirse, varsın gelsin. Zaten ecelim yaklaşmış bulunuyor!" dedi.[\[150\]](#)

Eline bir külünk alarak [\[151\]](#) Beytullah'ın üzerine çıktı, ve bir taşı yıkarken ayağının altındaki taş şiddetle deprenince, [\[152\]](#) Velid b. Mugîre:

"Ey Allah! Biz, Senin dininden çıkmış, sapmış değiliz! [\[153\]](#) Bizim ıslah etmekten, [\[154\]](#) hayırdan [\[155\]](#) başka gayemiz yoktur!" diyerek, [\[156\]](#) Kabe'nin iki rüknü arasındaki kısımdan [\[157\]](#) elindeki külünkle taş taş kaldırıp akşama kadar yıkma işine devam etti.[\[158\]](#)

Halk, o gece, yıkma işine girişmeyip beklediler.[\[159\]](#)

"Akşam olunca, azap inmesinden korkarız!" dediler.

Akşamleyin, Velid b. Mugîre'ye bir azap gelmediğini gürdüler. [\[160\]](#)

O geceyi de beklediler ve:

"Bakalım, Velid'in başına birfelâket gelirse biz Kabe'den hiçbirtaş yıkmayız ve yıktıklarımızı da iade eder, eski haline getiririz.

Eğer onun başına birfelâket gelmezse, yaptığımız işten Allah'ın razı olduğunu anlarız ve hemen yıkmaya girişiriz!" dediler. [\[161\]](#)

Kureyş halkı, ertesi günü, sabahleyin Velid b. Mugîre'nin sapasağlam kalkıp işine başladığını gördükleri zaman, kendileri de, kendilerine ayrılmış olan duvarları, onunla birlikte, yıkmaya koyuldular.

İbrahim (a.s.)'ın, İsmail (a.s.)'la birlikte Kabe'yi yaparken attığı temele ulaşınca kadar, duvarları yıktılar.

Temelde, yeşil, birbirleriyle kaynaşmış, deve sırtı gibi taşlarla karşılaştılar; [\[162\]](#) ki, her biri, otuz kişinin bile kaldıramayacağı kadar ağır ve iri idi.[\[163\]](#)

Yıkım işine katılan Kureyşlilerden birisi* elindeki külünkün ucunu iki taştan birisini ayırmak için aralarına sokup zorladığı zaman, taş kımıldamış, Mekke sarsılmaya başlamıştı!

Bunun üzerine, yıkım işine orada son verdiler.[\[164\]](#)

Taş kımıldatılınca, altından, gözleri kamaştıracak derecede bir şimşegin çıktığı da rivayet edilir.[\[165\]](#)

Kureyşîler

"Sakın, bu taşı kımıldatmayınız ve hizasını da bozmayınız!" dediler.[\[166\]](#)

Kımıldatılan taşın, Âdem (a.s.) zamanında Kabe'nin melekler tarafından at İmiş bulunan temelinin taşı olduğu ve İbrahim (a.s.)'ın da Kabe'nin temel ve duvarlarını bunun üzerinden yükselttiği rivayet edilir.[\[167\]](#)

Kâbe Yıkılırken Bulunan Taşlar ve Üzerindeki Yazılar

Kureyşliler Kabe'yi yapmak üzere yıktıkları zaman, üzerleri yazılı bazı taşlar bulmuşlardı. [\[168\]](#)

İbn İshak'ın rivayetine göre, taşlardan, Rükün'de bulunanın üzerindeki Süryanice yazıda ne denildiğini, Yahudilerden birisi gelip onu okuyuncaya kadar, anlayamadılar. [\[169\]](#)

Yemen'den gelen Yahudi âlimine, doğru okuyup kendilerine doğrusunu söylemesi için, yemin ettirdiler.

Yahudî âliminin bildirdiğine göre. [\[170\]](#) yazıda şöyle deniliyordu:

"Ben, Bekke (Mekke)'nin Sahibi olan Allah'ım!

Onu, göklerle yeri yarattığım, Güneş'e ve Ay'a şekil verdiğim gün yarattım!

Onu, masum yedi melek ile de, kuşattım.

Mekke'nin iki dağı* ortadan kalkmadıkça, o da ortadan kalkmayacaktır!

Bekke (Mekke) ahalisine, su ve süt bereketli kılınmıştır." [\[171\]](#)

Rivayete göre, Hicr'e gömülmüş bulunan bir taşın üzerinde de:

"Bu belde ahalisi için, suya ve süte bereket ihsan edilmiştir. Mekke'nin iki dağı ortadan kalkmadıkça, bu bereket de kalkmayacaktır!" diye yazılı idi. [\[172\]](#)

Ezrakî'nin rivayetine göre, Beytullah olan Kabe yıkıldığı ve İbrahim (a.s.)'ın temeline ulaşıldığı zaman bulunan taşın üzerindeki yazı, çağırılan Yemenli bir adamla bir rahibe okutturuldu.

Yazıda şöyle deniliyordu:

"Ben, Bekke (Mekke)'nin Sahibi olan Allah'ım!

Göklerle yeri, Güneş'le Ay'ı yarattığım gün, ve şu iki dağı meydana getirdiğim gün, onu Harem ve dokunulmaz kıldım ve masum yedi melek ile de, kuşattım." [\[173\]](#)

İbn İshak'ın rivayetine göre, Makam-ı İbrahim'de bulunan taşın üzerindeki yazıda da, şöyle deniliyordu:

"Mekke! Haram ve dokunulmaz şehir!

Ona, rızık üç yoldan gelir.

Mekke'nin haram ve dokunulmazlığı, oralının ilkinden başkasına hıll ve helal kılınmamıştır!" [\[174\]](#)

Ma'merb. Raşid'in (vefatı: 153 Hicrî) el-Câmi'inde İmam Zührî'den (vefatı: 124 Hicrî) rivayetine göre de:

Kureyşliler, Kabe'yi yıkıp yeniden yaptıkları sırada, Makam-ı İbrahim'de, üç yüzü olan ve her yüzünde yazı bulunan bir taş buldular.

Taşın birinci yüzündeki yazıda:

"Ben, Bekke (Mekke)'nin Sahibi Allah'ım! Güneş'le Ay'ı yapıp çatığım gün, onu da yapıp çattım ve masum yedi melek ile de, kuşattım. Onun ahalisi için, eti ve sütü bereketli kıldım."

Taşın ikinci yüzündeki yazıda:

"Ben, Bekke (Mekke)'nin Sahibi olan Allah'ım!

Rahm'i yarattım.

O, Benim ismimden ayrılmıştır.

Kim onu birleştirirse, ben de onu birleştiririm!

Kim onu koparırsa, ben de onu koparıyorum!"

Taşın, üçüncü yüzündeki yazıda da:

"Ben Bekke (Mekke)'nin Sahibi olan Allah'ım!

Hayrı ve şerri yarattım.

İki eli hayırda olana ne mutlu!

Vay iki eli serde olan kimseye!" deniliyordu.[\[175\]](#)

Kâbe'nin Kuyusunda Bulunan Madenî Levhalardaki Yazılar

Kureyşliler; Kabe'yi yıkıp yeniden yaptıkları sırada, Kabe'nin içindeki kuyuda da, deve kuşu yumurtası büyüklüğünde iki adet sarı maden bulmuşlardı.

Onlardan birisinin üzerinde:

"Bu, Allah'ın, Haram ve dokunulmaz Beyt'idir!

Allah, onun ahalisini ibadetle rızıklandırmıştır.Orası, oralının ilkinden başkasına hıll ve helal kılınmamıştır!"

İkinci madenin üzerinde de:

"Arap kabilesinden filan oğullarının Allah için hac yaptıklarının beratıdır!" diye yazılı idi.[\[176\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Mekke'nin Haramiyet ve Dokunulmazlığı Hakkındaki Açıklaması

Peygamberimiz (a.s.); Mekke'yi fethinin ikinci gününde irad ettiği hutbesinde şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, Allah, göklerle yeri, Güneş'le Ay'ı yarattığı gün, Mekke'yi de haram ve dokunulmaz kılmıştır. [\[177\]](#)

Burası, Allah'ın haram ve dokunulmaz kıldığı bir bölgedir.[\[178\]](#)

Kıyamet gününe kadar da, haram ve dokunulmaz olarak kalacaktır.[\[179\]](#)

Mekke'yi haram ve dokunulmaz kılan Allah'tır.

Onu, insanlar haram ve dokunulmaz ki İmamı şîardır. [\[180\]](#)

Allah'a ve âhiret gününe inanan kimseye, Mekke Hareminde kan dökmek, ağaç kesmek, helal olmaz! [\[181\]](#)

Mekke'de kan dökmek benden önce hiçbir kimse için helal olmadığı gibi, benden sonra da hiçbir kimse için helal olmayacaktır!

Bana da, ancak gündüzün belli bir saatinde helal kılınmıştır; [\[182\]](#) ki, bu da, Mekkelilerin ilahî gazabı hak etmiş olmalarından ileri gelmiştir. [\[183\]](#)

Şüphe yok ki, Fil'i Mekke'ye girmekten alıkoyan, tutan Allah'tır.

Mekkeliler üzerine, Resûlullah ile mü'minler de, ancak bir kez salınmışlardır.[\[184\]](#)

İyi biliniz ki: Şu saatte Mekke benim için bile haramdır.[\[185\]](#)

Mekke'nin bugünkü haramlığı, dünkü haramlığı haline dönmüştür."[\[186\]](#)

Kâbe'nin Planında Kısaltma ve Daraltma Yapılışının Sebebi

Kureyşîler, Beytullah'ı yıkıp yeniden yapacakları zaman; toplanan bağışlarla sağlanan yapı malzemesinin yetersizliği yüzünden, Beytullah'ın Hicr tarafındaki eski temelini dışarıda bırakıp duvarı biraz içeriden çekmek suretiyle, kısaltmak ve daraltmak zorunda kaldılar.[187]

Kabe'nin eski temeline göre: Şam tarafından dışarıda bırakılan ve Kabe'ye dahil bulunan Hicr kısmının[188] eni altı arşın, [189] veya altı arşın bir karış,[190] ya da yedi arşın[191] veya yedi arşına yakın olup; [192] Kureyşîler inşaattan artacak malzemelerle eski temel üzerinden çektirecekleri yanm daire duvarla, hem burasının Kabe'ye dahil bulunduğunu belirlemek, hem de, tavanın bu duvarın dışından yapılmasını sağlamak istediler.[193]

Kabe'nin kapısı, İbrahim (a.s.)la Cürhüm ve Amalikalar devrinden beri, yer seviyesinde idi.[194]

Kureyşîler; Beytullah'ı yeniden yapmaya kalktıkları zaman,[195] Ebu Huzeyfe b. Mugîre:

"Ey kavmim! [196] Kabe'nin kapısını yerden yüksek yapınız. [197] Zeminini de toprakla doldurunuz.[198] İçine, ne sel suları girebilsin,[199] ne de merdivensiz çıkılabilsin!"

Ona, ancak sizin istediğiniz kimse girsin! İstemediğiniz kimse girmek isterse, aşağı itiveriniz!" dedi, öyle yaptılar.[200]

Bunun için, Kureyşîler, Kabe'nin kapısını dört arşın bir karış yüksekten koydular.

Kabe'nin içinden zeminini de, bu yüksekliğe kadar, toprakla doldurdular.[201]

Hz. Âişe der ki:

"Ben, Beytullah'ın içine girip orada namaz kılmayı arzu ederdim.

Resûlullah (a.s.), elimden tutup beni Hicr'e koydu ve:

'Beytullah'a girmek istediğin zaman, Hicr'de namaz kıl!

Muhakkak ki, orası Beytullahtan bir parçadır.

Fakat, senin kavmin Kabe'yi yaptıkları zaman, kısalttılar da, orayı Beytullahtan çıkardılar' buyurdu.[202]

'Yâ Rasûlallah! Sen onu İbrahim'in temelleri üzerine çevirsen ya?' dedim .[203]

Resûlullah (a.s.):

'Eğer kavmin Cahiliye devrinden ve küfürden yeni kurtulmuş olmasaydı, Kabe'nin birikmiş malını Allah için harcarda, kapısını yerden yapar, Hicr'de bırakılmış olan kısmını ona katardım.[204]

Kabe'ye, doğu ve batı tarafından da, yer seviyesinde iki kapı koyardım.[205]

Oradan girerler, şuradan çıkarlardı' buyurdu.[206]

'Kavminin, Kabe kapısını ne için yükseğe kaldırdığını da bilir misin?' diye sordu.[207] 'Hayır! Bilmiyorum!¹ dedim.[208]

'Bunu, kavmin, istediklerini içeri almak, istemediklerine engel olmak için yaptılar.[209]

Güya, Kabe'nin şerefini gözetmek üzere, dilediklerinden başka kimse oraya girmesin diye, merdivenini yükselttiler.

Kabe'ye girmesini istemedikleri bir kimseyi, merdivenden çıkmakta serbest bırakırlar, kapıya

kadar çıkıp tam içeri gireceği sırada ise merdivenden aşağı itiverirlerdi de, adamcağz düşer giderdi!' buyur-du"[210]

Amr b. Hüzelî de, bu husustaki müşahedelerini şöyle anlatır

"Ben, Kureyşlilerin Cahiliye devrinde Beytullah'ı, Pazartesi ve Perşembe günleri açtığını gördüm.

Kabe'nin kapıcıları, kapısının önüne oturlardı.

Kabe'ye girmesini istemedikleri bir kimse merdivenden yukarı doğru çıkınca, onu hemen itip aşağı düşürürlerdi.

Bazan, düşürülen adamın sakatlandığı, öldüğü de olurdu." [211]

Kâbe Duvarlarının Örölüşü ve Hacerü'l-Esved Üzerinde Çıkan Anlaşmazlığın Peygamberimiz (a.s.) Tarafından Giderilişi

Kureyşliler; Kabe'nin duvarlarını bir sıra taş, bir sıra da ahşap bağlama kirişleriyle örerek yükselttiler.[\[212\]](#)

Ahşap bağlama kirişleri, altlı üstlü taş sıralarının aralarına konulmakta idi.[\[213\]](#)

Duvarlar örölüp Hacerü'l-Esved'in konulacağı yere ulaşıldığı zaman, Kureyş kabileleri arasında anlaşmazlık çıktı. [\[214\]](#)

Her kabile:

"Onu yerine koymaya biz daha layı kız !" [\[215\]](#)

"Onu yerine koymayı biz üzerimize alacağız!" dedi. [\[216\]](#)

Kureyşlilerden bir kabile:

"Onu yerine biz koyacağız!" dediği zaman, başka bir kabile:

"Hayır! Onu yerine biz koyacağız!" diyerek direndi. [\[217\]](#)

Her kabile, onu tek başlarına kaldırıp yerine koymak istediler. [\[218\]](#)

Söz çoğaldı.

İş kıskançlığa ve ihtirasa dönüştü.

Aralarında sert tartışma ve çekişmeler başladı.

Abdi Menaf ve Zühre oğulları:

"Hacerü'l-Esved'in yeri, yapımı, bize düşen duvarın içindedir!" dedi.

Teym ve Mahzum kabileleri de:

"O, bize düşmüş olan duvardadır!" dedi.

Diğer kabileler ise:

"Rükn, üzerinde kur'a çektiğimiz hususlardan değildir!" dediler. [\[219\]](#)

Sonunda, her biri bir tarafa dağıldılar.

Abduddar oğulları, ortaya içi kanla dolu bir çanak getirdiler ve Adiyy b. Ka'b oğullarıyla birlikte, ölünceye kadar çarpışmak üzere anlaşma yaptılar ve çarpışmaya hazırlandılar.

Andlarını sağlamlaştırmak için de, ellerini o kanla dolu çanağın içine soktular!

Bundan dolayı, onlara "Kan yalayıcı" adı takıldı.

Kureyşliler, bu iş üzerinde dört veya beş gece durdular.

O zaman, Kureyşlilerin en yaşlısı olan [\[220\]](#) Ebu Ümeyye b. Mugîre, b. Abdullah, b. Ömer, b. Mahzum:

"Ey kavmim! Biz ancak iyilik istiyoruz, kötülük istemiyoruz.

Siz bu hususta birbirinize karşı kıskançlık yansına girmeyiniz.

Çünkü, siz anlaşmazlığa düştüğünüz zaman, işleriniz dağılırda, sizdeki ne sizden başkaları göz

dikerler!" dedi.[221]

Bunun üzerine, Kureyşliler Mescid-i Haram'da toplanarak aralarında konuştular, birbirlerine karşı insafa geldiler.[222]

Ebu Ümeyye b. Mugîre:

"Ey Kureyş cemaatı! Aranızda anlaşılamadığınız bu işte, Mescid'in şu kapısından ilk girecek olanı, aranızda hakem yapınız! Aranızdakini, o halletsin!"[223] diyerek Mescid-i Haram'ın Beni Şeybe kapısına işaret etti.[224]

Kureyşliler:

"Razıyız ve onun vereceği hükme boyun eğeceğiz!" dediler.[225]

O sırada, üzerinde siyah, beyaz çizgili A'râb işi ince ihramı bulunduğu halde,[226] Mescid-i Haram'ın Benî Şeybe kapısından[227] içeriye ilk giren, Peygamberimiz Muhammed (a.s.) oldu!

Kureyşliler, onu görür görmez:

"İşte, el-Emîn! Razıyız ona!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.) yanlarına varınca da; Hacerü'l-Esved'i yerine koymak hususunda aralarında çıkan anlaşmazlığın halli için kendisini hakem yaptıklarını, vereceği hükmü kabul edeceklerini bildirdiler.[228]

Kureyşliler; Peygamberimiz (a.s.)a, daha vahiy ve peygamberlik gelmeden önce, el-Emîn adını takmışlardı.[229]

Çünkü; Peygamberimiz (a.s.), daha gençlik çağında iken, yiğitlik ve insanlık bakımından kavminin en üstünü, ahlâk güzelliği bakımından en seçkini, soyluluk bakımından en şerefli idi.

Konuya komşuya karşı insanların en iyi davrananı, sakinlik ve yumuşak huylulukta en ulusu idi.

Doğru sözlülük ve güvenilirlikte insanların en başta geleni, insanları alçaltan kötülüklerden de en uzak bulunanı idi.

Yüce Allah, her iyiliği, her üstün meziyeti onda toplamıştı.

Bunun için, kavmi arasında en çok el-Emîn diye anılırdı .[230]

Peygamberimiz (a.s.), Kureyşlilere:

"Haydi, bana bir örtü getiriniz!" buyurdu.

Hacerü'l-Esved'i eliyle tutup, getirilen örtünün içine koydu. [231]

"Beytullahın dört duvarını yıkıp üzerlerine almış bulunan dört kabile topluluğundan birer adam gelsin!" buyurdu. [232]

Utbe b. Rebia,

Ebu Zem'a,

Ebu Huzeyfe Velid b. Mugîre,

Kays b. Adiyy veya Âs b. Vâil geldiler.[233]

Peygamberimiz (a.s.), onlara:

"Sizden her biriniz, kabilesi adına, örtünün birer ucundan tutsun ve sonra da, hep birden onu

yukarı doğru kaldırınız!" buyurdu. [234]

Abdi Menaf oğulları adına, Utbe b. Rebia örtünün bir ucunu;

Kabileleri adına Ebu Zem'a örtünün ikinci ucunu;

Kabileleri adına Ebu Huzeyfe Velid b. Mugîre örtünün üçüncü ucunu;

Kabileleri adına Kays b. Adiyy veya Âs b. Vâil örtünün dördüncü ucunu tuttu.[235] Hep birden kaldırdılar.

Peygamberimiz (a.s.), Hacerü'l-Esved'i, konulacağı yerin hizasına gelince örtünün içinden alıp, kendi eliyle yerine yeri eştirdi. [236]

Peygamberimiz (a.s.); Hacerü'l-Esved'i Kabe duvarındaki yerine koyduğu ve onu sıkılaştırıp sağlamlaştırmak gerektiği zaman, Necidli bir adam[237] gidip bir taş getirmiş,[238] Peygamberimiz (a.s.)a uzatmıştı.[239]

Hz. Abbas:

"Hayır!" dedi ve onu uzaklaştırdı, Kendisinin getirdiği taşı uzattı.

Peygamberimiz (a.s.) da, Hacerü'l-Esved'i onunla sağlamlaştırdı.

Necidli adam, kendisinin uzaklaştırıldığına kızdı.

Peygamberimiz (a.s.) da, ona:

"Bizden olmayan kişi, Beytullah'ı bizimle birlikte yapamaz!" buyurdu. [240]

Bunun üzerine, Necidli:

"Şaşılır o kavmin haline ki, kendileri şeref, akıl ve servet sahibi oldukları halde, yaşça en küçüklerini, servetçe en fakirlerini en şerefli işlerinin başına geçirdiler, kendilerine reis yaptılar!

Olanca üstünlüklerine rağmen, ona sanki hizmetçi oldular!

Fakat, vallahi, o onlara galip gelecek,[241] hâkim olacak,[242] onların topluluklarını dağıtacak,[243] rızıklarını aralarında bölüştüre çektir! [244]

Siz, yaşça en küçüğünüze, malca en fakirinize güvendiniz ve şu en şerefli işinize onu vekil ettiniz !?[245]

Bundan sonra, onun hal ve şanı yücecek, haberi pek büyük olacaktır!" dedi. [246]

Sanıldığına göre, Necidli adam,[247] insan suretine girmiş[248] şeytandı.[249]

Kâbe Yüksekliğinin Onsekiz Arşına Çıkarılışı

Hacerü'l-Esved Peygâtm berim iz (a.s.) tarafından yerine yerleştirildikten sonra, üzerine duvar örüldü.[\[250\]](#)

Kabe'nin tavanına kadar ahşap bağlama kiriş sıraları 15, taş sıraları da 16 oldu. [\[251\]](#)

Kureyşiler; Kabe'nin, kendilerinden önce dokuz arşın olan yüksekliğine dokuz arşın daha eklediler. [\[252\]](#)

Böylece, Kabe'nin yerden tavana kadar yüksekliği on sekiz arşını buldu.[\[253\]](#)

Kâbe'nin Tavanlanması

Kabe'nin duvarları, bir sıra taş, bir sıra ahşap bağlama kirişleriyle örölüp tavan seviyesine yükseltildiği zaman, Rum marangoz Bakom, Kureyşlilere:

"Kabe'nin tavanının kubbeli mi, yoksa düz mü olmasını istersiniz?" diye sordu.

Kureyşliler:

"Hayır![\[254\]](#) Rabbimizin Beytinin tavanını,[\[255\]](#) düz olarak yap" dediler.[\[256\]](#)

Böylece, Kabe'nin tavanını düz yaptılar.[\[257\]](#)

Kabe'nin son ahşap sırası üzerine on beş hezen (kiriş) attılar ve tavanı onun üzerine koydular.[\[258\]](#)

Kabe'nin içinden de, iki sıra halinde,[\[259\]](#) altı direk diktiler.[\[260\]](#)

Kabe'nin Şam tarafındaki duvarından Yemen tarafındaki duvarına kadar, her sırada üç direk bulunuyordu.[\[261\]](#)

Kâbe'nin Damına Oluk ve İçeride Dam Merdiveni Yapılışı

Kabe'nin damına, dam suyunu Hicr mahalline akıtacak biçimde bir oluk;[\[262\]](#) Kabe'nin içinden, damına çıkmak için de, Şam köşesinden ahşap bir merdiven yaptılar.[\[263\]](#)

Kâbe'nin Duvar ve Direklerinin Yıldızlanması, Direklerin Çizilen Resimlerle Süslenişi

Kabe'nin tavanını, içindeki direklerini ve duvarlarını yıldızladılar. Direklerin üzerlerine, peygamberler ve meleklerle ağaç resimleri çizdiler.[\[264\]](#) Kapıya doğru olan direkte Hz. Meryem'le kucığında İsa (a.s.)in resmi, öteki direklerde de peygamberlerin, meleklerin, oklarla fal çeken ihtiyar bir adam şeklinde İbrahim (a.s.)ın resmi, bir koç veya bir koç başı ile ağaç resimleri çizilmişti.[\[265\]](#)

İbrahim (a.s.) gibi, İsmail (a.s.) da, eliyle fal oku çeker bir şekilde tasvir edilmişti.[\[266\]](#) İsmail (a.s.)dan sonra, oğullarından Kusayy'a ve ötekilerine ait olmak üzere, renk renk boyalarla altmışa yakın suret çizilmiş olduğu gibi, suretlerin her birinin karşısında da, kendilerinin ibadetlerinin şekli ve işlerinden en çok anılanı, çizgilerle belirtilmeye çalışılmıştı.[\[267\]](#)

Kâbe'ye Kapı Takılışı, Kâbe Mallarının Depoya Konuluşu ve Kâbe'ye Yemen Bürüdünden Örtü Örtülüğü

Kureyşliler; Kabe'ye, kilitlenir, açılır bir kapı da taktılar.[\[268\]](#)

Kabe yıkılacağı zaman, Ebu Talha'ya emaneten bırakmış oldukları malları ve zinet eşyasını getirip Kabe'nin deposuna yerleştirdiler.

İsmail (a.s.)ın yerine kurban edilmiş olan koçun iki boynuzunu deponun üzerine astılar. Hübel putunu da, Kabe'nin içindeki eski yerine, Kabe deposunun üzerine diktiler. Kabe'ye, Yemen bürüdünden bir örtü de örttüler. [\[269\]](#)

[\[1\]](#) İbn S a'd, Tab akâtü' l-kübrâ, c. 8,14-15, İ bn Abdil berr, İ sti âb, c. 4, s. 191 7, S üheylf, R avdu'l-ünüf, c. 2, s. 246, İ bn E sfr, U sdu¹1-gâbe, c. 7, s. 78-79.

[\[2\]](#) İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 1 31, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 144, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 49-50, İbn Hacer, el-İsâbe, c.4,s.282,Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 264, Halebî, İnsan, c. 1 , s. 223-224, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1,s. 200.

[\[3\]](#) Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 200.

[\[4\]](#) İbnîshak.İbn Hişam.Sîre, c. 1, s. 200-201, Taberî, Târih, c. 2, s. 197, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 67, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 23, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 49, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 64-65, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 225.

[\[5\]](#) İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 78, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 97.

[\[6\]](#) İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 131, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 98, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 145, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 50.

[\[7\]](#) İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 201, Taberî, Târîh, c. 2, s. 197, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s.80, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 49, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 223.

[\[8\]](#) Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226.

[\[9\]](#) Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 98, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 40

[\[10\]](#) İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 132, İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 78, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 97.

[\[11\]](#) İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 132. İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 78.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/119-121.

[\[12\]](#) Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 98, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 30.

[\[13\]](#) Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20.

[\[14\]](#) İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 79, Belâzurî, c. 1, s. 97.

[\[15\]](#) Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Ebu'l-Fenec, el-Vefâ, c. 1, s. 145, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 , s. 264, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 226, Zürkânî, M evâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 201.

[16] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 145, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2 s. 5, Diyarbekrî, Hamis, c.1 . s. 264, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 201.

[17] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 145, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, c. 1 , s. 264, Halebî, c. 1, s. 226, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 201.

[18] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20.

[19] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 238, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 145, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 264, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 201.

[20] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 238.

[21] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 238, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 145, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5, İbn Haldun, Târih, c.2 , ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 , s. 264, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226.

[22] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20.

[23] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 238, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 145, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5. Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 264, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 201.

[24] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 145, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 264, Halebî, c. 1, s. 226, Zürcânî, c. 1, s. 201.

[25] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 201, 2

[26] Yâkubî, Târih, c.2, s. 20, Süheylî, Ravd, c. 2, s. 238, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, c. 1, s. 264, Halebî, İnsân, c. 1, s. 226, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 202.

[27] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 238, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226.

[28] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 238.

[29] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, t 1, s. 145.

[30] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 145, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 50, 51 , Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 264, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1,s. 202.

[31] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 264, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 227, Zürcânî, M evâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 202.

[32] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 79, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 265.

[33] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 97, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 23, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c 1, s. 51, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226.

[34] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 201, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 65, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 265, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 225.

[35] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 226.

[36] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 97, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 177, İbn Esîr, Nihâye, c. 5, s. 56, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 23, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 51, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 226.

[37] İbn Esîr, Nihâye, c. 5, s. 56, Fîruzâbâdî, Kâmûsu'l-muhît, c. 2, s. 301.

[38] Ahmed b. Hanbel Müsned, c. 6, s. 94, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 607, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 65, İbn Esîr, Nihâye, c. 5, s.56.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/121-124.

[39] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1 , s. 265, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 227, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 201.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/124.

[40] Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 278, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 35, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 50, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 264, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 228.

[41] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 198, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c.1, s. 132, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 99, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Taberî, Târih, c. 2, s. 196, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1818, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 145, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 50, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 295.

[42] İbn Sa'd, Tabakât.c. 1,5.132, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 98,Taberî, Târih, c. 2, s. 196, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1818, E bu 'l-Ferec İ b n C evzî, el-Vefâ, c. 1, s. 1 45, İtan Seyyid, Uyûnu 'l-eser, c. 1, s. 50, Kastalânî, Mevâhi bu'l-le dünniye, c 1, s. 50, Diyarbekrî, c. 1 , s. 264, Halebî, c. 1, s. 229.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/124.

[43] Mâverdi, Ahkâmu's-Sultâniye, s. 176.

[44] Taberî, Târîh, c. 2, s. 197.

[45] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 2, s. 199, Taberî, Târih, c. 2, s. 197-198.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/125.

[46] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 264-265, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 40-42, Belâzun,Ensâ bu'l-eşrâf, c. 1, s. 467, 469, 476, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 63, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 543-545, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 281 -283, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 94, Zehebî, Siyeru a'lâ mi'n-nübelâ, c. 1, s. 162-163, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 563-564, Halebî, İnsânu'l-uyûn, C.1.S.438.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/125.

[47] İbn İshak,İbnHişam, Sîre.c. 1, s. 262-263, Taberî, Târih, c. 2, s. 213, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 37, 38, İbn Esir, Kâmil, c. 58, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 92-93, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 136, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 432, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1 , s. 241.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/126.

[48] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 321, Mus'abu'z-Zübeyrî, Nesebi Kureyş, s. 21, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 396405, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 182, İbn Abdilberr, İstiâb, s. 1, s. 500, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 23, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 288-289, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 294, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 217.

[49] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 202, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 133, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1,5.396, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 50, c. 4, s. 1819, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 105, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 23, c. 4, s. 277, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 288.

[50] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 396, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 61, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1819, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 243, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 81, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 255, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 277, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 391.

[51] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 133, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 396, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 277, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 255, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 273, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 391.

[52] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 133, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 655-656, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 289, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 334, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 195.

[53] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1862, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 147.

[54] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 133, İbn Abdilberr, İstiâb, c.1 , s. 50, c. 4, s. 1818-1819, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 655, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1 ,s.23, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 288.

[55] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 5, s. 252-253, Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 307, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 417, Ebu'l- Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 559.

[56] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 307.

[57] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 5, s. 252-253, Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 307, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 417, Ebu'l- Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 559.

[58] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 133, Mus'abü'z-Zübeyrî, Nesebi Kureyş, s. 21, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 397, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 81, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 40, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 288, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 312, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c.1 , s. 255, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 273, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 195.

[59] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 80, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1853, İbn Hazm , Cevâmiu's-Sîre, s. 39.

[60] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1853, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 289, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 312, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 255, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 273, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 195.

[61] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 207, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 133, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c.1, s. 401, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1893, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 39, İbn Esîr, Usd, c. 1, s. 23, İbn Kayyım, Zâd, c. 1, s. 40, İbn Seyyid, Uyûn, c. 2, s. 289, İbn Hacer, c. 4, s. 377, Kastalâni, c. 1, s. 255, Diyarbekrî, c. 1, s. 274, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 391 .

[62] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1839, Kastalâni, c. 1, s. 255, Diyarbekrî, c. 1, s. 274, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 197.

[63] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 202, İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 16, Belâzurî, c. 1, s. 401, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1893, İbn Esîr, Usd, c. 1,s.23, İbn Kayyım, Zâd,c.2, s. 40, İbn Seyyid, Uyûn, c. 2, s. 289, İbn Hacer, c. 4, s. 377, Kastalâni, Mevâhib, c. 1 , s. 255, Diyarbekrî, c. 1, s. 275, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 391.

[64] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 202, İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 16, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 42, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1893, İbn Esîr, Usd, c. 1,s.23, İbn Kayyım, c. 1,s.40, İbn Seyyid, c. 2, s.

289, İbn Hacer, c. 4, s. 377.

[65] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8,19, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 , s. 277.

[66] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8,19, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 2, s. 656, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 277.

[67] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, 26, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 377.

[68] İbn Sa'd. Tabakât. c. 8. s. 26. İbn Hacer. el-İsâbe. c. 4. s. 379-380.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/126-129.

[69] Bakara: 2/127.

[70] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 64.

[71] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 205, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1 , s. 66.

[72] Yâkubî, Târih, c. 1, s. 240, Mâverdî, Ahkâmu's-sultâniye, s. 1 60, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 111.

[73] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 112, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 157, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 54, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 264, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 69, 75, Heysemi, Meanau'z-zevâid, c. 3, s. 289, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 1 82-1 83.

[74] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 318-319, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 158-160, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 57, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 68, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 300, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 112, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 229.

[75] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 112, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 229.

[76] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160.

[77] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 90.

[78] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 145, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 58.

[79] İbn Sa'd, c. 1, s. 145, Ezrakî, c.1 , s. 160, Belâzurî, c. 1, s. 99, Halebî, c. 1, s. 229.

[80] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.145.

[81] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 145, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 1 60.

[82] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 205, Taberî, Târîh, c. 2, s. 198.

[83] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 205, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 1 45.

[84] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 145, Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 278, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 42.

[85] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1 , s. 204-205, Taberî, Târîh, c. 2, s. 198-200, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 44, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 300-301.

[86] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 206, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 319, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 300-301.

[87] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160.

[88] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 204, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 319, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301.

[89] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 31 9, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160.

[90] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/129-130.

[91] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 62, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 44, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5.

[92] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 103, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 77, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 300.

[93] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 204, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 145, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 99, Taberî, Târih, c. 2, s. 198, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 2, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 44, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 66, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301 .

[94] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 205, Abdurreizak, Musannef, c. 5, s. 98, Taberî, Târîh, c. 2, s. 200.

İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 145, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 54, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s.69.

[95] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160, Taberî, Târih, c. 2, s. 200, Beyhakî, c. 2, s. 54, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 69.

[96] İbn Sa'd, c. 1, s. 145, Ezrakî, c.1 , s. 160, Beyhakî, c. 2, s. 54, Zehebî, s. 69.

[97] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 205, Taberî, Târih, c. 2, s. 200.

[98] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 1 45, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 277, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1.S.233.

[99] İbn Sa'd, c. 1, s. 145, Ezrakî, c. 1, s. 160, Süheylî, c. 2, s. 277, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 351, Diyarbekrî, Hamis, c.1, s. 112.

[100] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 250, Abdurrezzak, c. 5, s. 98, İbn Sa'd, c. 1, s. 145, Ezrakî, c. 1, s. 1 60, Taberî, c. 2, s. 200, Beyhakî, c. 2, s. 54, Zehebî, s. 69, E bu'l-Fidâ, c. 2, s. 301, Heysemî, Mecm au'z-zevâid, c. 3, s. 289, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 1, s. 1 83, Diyarbekrî, c. 1, s. 11 2.

[101] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.1, s. 233.

[102] Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 278, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 233.

[103] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.1, s. 233.

[104] Mes'ûdî, Murûc, c. 2, s. 278, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 301, Halebî, c. 1, s. 233.

[105] Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 278.

[106] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 98.

[107] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 54, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 69.

[108] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 145, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 114, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 233.

[109] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 54, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s.

[110] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 102, İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s.1 45, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 157, 160, Beyhakî, Delâil, c. 2,s.54.

[111] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 54, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 69.

[112] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 205, Abdurrezzak, c. 5, s. 1 02, İbn Sa'd, c. 1 , s. 145. Ezrakî, c. 1, s. 157,160, Taberî, Târîh, c. 2, s. 200 Beyhakî, c. 2, s. 54, İbn Ea>, Kâmil, c. 2, s. 44, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 69, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 289, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 183.

[113] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 160.

[114] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1.S.145.

[115] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 205, Taberî, Târîh, c. 2, s. 200, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 44, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301.

[116] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 102, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 145, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 158, 160, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 54, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 69, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 289.

[117] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1 , s. 205, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 158,160, Taberî, Târîh, c. 2, s. 200.

[118] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 160-161.

[119] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 60, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 300.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/130-133.

[120] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 161, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 99.

[121] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 207, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 146, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 161

[122] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 s. 99, Taberî, Târîh, c. 2, s. 200-201, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301 -302, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 114-115, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 234.

[123] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1 , s. 209, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 161 , Ta ben, Târîh, c. 2, s. 201, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s.

[124] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 1 89, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 33, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 287, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s.: 301, Diyarbekrî, Hamis:, c. 1 , s.: 112.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/133.

[125] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 205, Ta ben", Târîh, t 2.S.200, İbn Esîr, Kâmil, t 2, s. 44, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301 , Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 11 2.

[126] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 102, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 158, 161, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 76, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301 , Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 289, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 183, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 112.

[127] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c.1, s. 158, 161, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 112.

[128] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.1 , s. 233.

[129] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c. 1 ,s.205, Taberî, Târih, c. 2, s. 200, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 44, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2 s. 301, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 112, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 233.

[130] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 161, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 76, Diyarbekrî, Târihu'l-hamis, c. 1, s. 112.

[131] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 102, 103, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 76, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 289, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 183, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 234.

[132] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 205, Taberî, Târih, c. 2, s. 200, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 76, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301 .

[133] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 103, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 161, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 76, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 289, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 183, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 112.

[134] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 205, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 103, Taberî, Târih, c. 2, s. 200, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 76, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301.

[135] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 13, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 76, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 289, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 183, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 112.

[136] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 170.

[137] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 103, Ezrakî, c.1, s.170, Zehebî, s. 76, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. , s. 289, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 184.

[138] Şüheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 278, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 233, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 204.

[139] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 205-206, Taberî, Târih, c. 2, s. 200, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 44, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301.

[140] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 207, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 319, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 167, Taberî, Târih, c. 2, s. 200, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 44, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, Târihu'l-hamis, c. 1, s. 115.

[141] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 319, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 158-159.

[142] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c.1, s. 158-159, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 112.

[143] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 100, 319, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c.1, s. 161-162, Diyarbekri, Hamis, c. 1, s. 112.

[144] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 112.

[145] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162.

[146] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 100, 319, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 159.

[147] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162.

[148] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 319, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 159.

[149] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 1 , s. 206, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162, Taberî, Târih, c. 2, s. 201, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 44, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115.

[150] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162.

[151] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 1,s.207, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 145, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c.1, s. 159,162, Taberî, Târih, c. 2, s. 201, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 301 , Diyarbekrî, Târihu'l-hamîs, c. 1, s. 115.

[152] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162.

[153] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s.207,Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 279, Diyarbekri, Hamis, c. 1 ,s. 115, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.1, s. 232.

[154] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 207, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 100, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 159,162, Taberî, Târih, c. 2, s. 201, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45.

[155] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 207, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 145, Taberî, Târih, c. 2, s. 201, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, Zehebî, Târihu'l-İslâm , s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115.

[156] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 207, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 100, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 159,162, Taberî, Târih, c. 2, s. 201, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 67. Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 232.

[157] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 207, Taberî, Târih, c. 2, s. 201, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 45, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 , s. 115.

[158] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162.

[159] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1 , s. 207, Taberî, c. 2, s. 201, İbn Esîr, c. 1 , s. 45, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, c. 1 , s. 115.

[160] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162.

[161] İbn İshak, c.1 , s. 207, Taberî, c. 2, s. 201, İbnEsîr, s. 45, Ebu'l-Fidâ, 202, Diyarbekrî, c. 1, s. 115, Halebî, c. 1.S.232.

[162] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 1 , s. 207, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162, Taberî, Târih, c. 2, s. 201 İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 71, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, c. 1, s. 115.

[163] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 95, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 61 -62, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 71, Diyarbekri, c. 1, s. 115.

* Ezrakî'ye göre: Velid b. Mugfre veya Ebu Vehb (Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 163, Beyhakî, Delâil, c.2, s. 61-62, Diyarbekrî, Hamis, c.1, s. 115.) Zehebî'ye göre: Velid b. Mugfre, (Zehebî, Târih, s. 71).

[164] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 207, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 162-163, Taberî,Târih, c.2,s. 201, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 71, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 232.

[165] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 1 63, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 61, Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 278-279, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 71, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, İnsân, c. 1, s. 232.

[166] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 61, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 302.

[167] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 95, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1 , s. 36, 37, 60, 62, 64, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, İnsânü'l-uyûn, c. 1, s. 248-250.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/133-138.

[168] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 208, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 149-151, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1 ,s. 78-80, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 61, Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 280, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ye'n-nihâye, c. 2, s. 302-303, Diyarbekrî, c. 1 , s. 115, Halebî, İnsan, c. 1, s. 232-233.

[169] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1 ,s.208, Ezrakî", AHBÂRU MEKKE, c. 1 , s. 80 Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 11 5, Halebî, İnsânü'l-uyûn, c. 1, s. 232.

[170] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 61.

* Ebu Kubeys dağı ile Kuaykian dağı (Halebî, İnsânü'l-uyûn, c. 1 , s. 232).

[171] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 208, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 80, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 11 5, Halebî, İnsânü'l-uyûn, c. 1, s. 234.

[172] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 313.

[173] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 78-79, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 61 .

[174] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 86, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 302, Diyarbekrî, c. 1, s. 115, Halebî, c. 1, s. 232.

[175] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 149-150, Süheylî, Ravd, c. 2, s. 280, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303, Halebî, İnsânü'l-uyûn, c. 1, s. 233.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/138-140.

[176] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 79.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/140-141.

[177] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 58, Vâkıdî, Megâzî, t 2, s. 844, İtan Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 137, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 32, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 98, Nesâî, Sünen, c. 5, s. 203.

[178] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 258, Nesâî, Sünen, c. 5, s. 203.

[179] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 58, Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 844, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 137, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 32, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 98, Nesâî, Sünen, c. 5, s. 203.

[180] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 31-32, Buhârî, Sahih, c. 1 ,s.35.

[181] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 58, Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 844, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 31, c. 6, s. 385, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 35.

[182] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 58, Vâkıdî, Megâif, c. 2, s. 844, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 2, s. 1 22, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 31, Buhârî, Sahih, c. 1 , s. 36, c. 5, s. 98, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 48, Nesâî, Sünen, c. 5, s. 204.

- [183] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 58, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 32.
- [184] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 238, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 36 c. 8, s. 38.
- [185] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 32, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 36, c. 8, s. 38.
- [186] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 58, Vâkıdî, Megâif, c. 2, s. 844, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 137, Ahmed b. Hanbel. Müsned. c. 4. s. 31-32. Buhârî. Sahîh. c. 1. s. 35. Nesâi. Sünen. c. 5. s. 206.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/141-142.
- [187] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 104, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 163, 315, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 239, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 156, İtan Mâce, Sünen, c. 2, s. 985, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 382, Nesâi, Sünen, c. 5, s. 21 6, Zehebî, Târîhu'l- İslâm , s. 71, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303.
- [188] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303.
- [189] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 179, Müslim, Sahih, c. 2, s. 970, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.2,s. 303.
- [190] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 163, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 71, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115.
- [191] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 1 04, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 303, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115.
- [192] Abdurrezzak, c. 5, s. 128, İbn Sa'd, c. 1, s. 147, Müslim, c. 2, s. 972.
- [193] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 163, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115.
- [194] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 52.
- [195] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 163, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 115.
- [196] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 53, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 , s. 115.
- [197] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 163, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 52-53, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115.
- [198] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 163.
- [199] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 163, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 71-72, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115.
- [200] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 163, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 54, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115.
- [201] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 164.
- [202] Ezrakî, c. 1, s. 312, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 92-93, Ebu Dâvud, Sünen, c 2, s. 214, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 225, Nesâi, Sünen, c. 5, s. 219.
- [203] Malik, Muvatta, c. 1, s. 363, Ahmed, Müsned, c. 6, s. 11 3, Müslim, c. 2, s. 969, Mesâf, c. 5, s. 214.
- [204] Müslim, Sahîh, c. 2, s. 969.
- [205] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 1 04,128, Ahmed, Müsned, c. 6, s. 179, Ezrakî, c. 1 , s. 311,

Nesâi, c. 5, s. 21 6.

[206] Abdurrezzak, Musannef, s. 5, s. 104, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 147, Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 156-157, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 969-970, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 304.

[207] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 128, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 147, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 311, Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 156, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 973, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 985, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 382.

[208] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 128, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 147, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 311, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 972.

[209] Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 156, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 973, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 382.

[210] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 311, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 147, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 311, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 972.

[211] Ezrakî. AHBÂRU MEKKE. c. 1. s. 174.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/142-144.

[212] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 163, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 71 -72, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, İnsânü'l-uyûn, c.1,s.235.

[213] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 163, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115.

[214] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 209, Abdurrezzak, c. 5, s. 319, İbn Sa'd, c. 1, s. 146, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 99, Taberî, Târîh, c. 2, s. 201, Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 278, Sa'lebf, Arâis, s. 53, Ebu'l-Ferec, el-Vefa, c. 1, s. 146, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 72, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 5-6.

[215] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 146.

[216] Yâkubî, Târih, c.2,s.19.

[217] Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 77.

[218] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 209, Taberî, Târîh, c. 2, s. 201, Sa'lebf, Arâis, s. 53, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303.

[219] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 163.

[220] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 209, Taberî, Târîh, c. 2, s. 201, Sa'lebf, Arâis, s. 53, Ebu'l-Ferec, el-Vefa, c. 1, s. 146, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303, Halebî, İnsânü'l-uyûn, c.1,s.235.

[221] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 163.

[222] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 209, Taberî, Târîh, c. 2, s. 201, Sa'lebf, Arâis, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303, Halebî, İnsânü'l-uyûn, c. 1, s. 235.

[223] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1, s. 209, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 163, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 100, Taberî, Târih, c. 2, s. 201, Sa'lebf, Arâis, s. 53, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, İbn Seyyid, Uyûn, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 303, Halebî, s. 236.

[224] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 100, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 236.

[225] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 146, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 164.

[226] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 319.

[227] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 146, Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 278, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 181.

[228] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 209, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 146, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 164, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 99, Taberî, Târîh, c. 2, s. 201, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 176-177, Sa'lebf, Arâis, s. 53, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 147, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 236.

[229] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 210, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 319, Taberî, Târîh, c. 2, s. 201, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 176, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 147. İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 24.

[230] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 194, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 121, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 170, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 30, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 286-287.

[231] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 209, Taberî, Târîh, c. 2, s. 201, Sa'lebf, Arâis, s. 53, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 147, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 4, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 236.

[232] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 172, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 236.

[233] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 146, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 164, Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 279, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6.

[234] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 209, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 146, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 19-20, Taberî, Târîh, c. 2, s. 201, Mes'ûdî, Murûc, c. 2, s. 279, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 236.

[235] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 146, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 164, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 19-20, Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 279.

[236] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 209-210, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 319, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 146, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 164, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 99, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 20, Taberî, Târîh, c. 2, s. 201, Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 279, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 176, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 57, Sa'lebf, Arâis, s. 53, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 147, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 45, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 236.

[237] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 164, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 164, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 100, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, c. 1, s. 237.

[238] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 100.

[239] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 146, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 164, Diyarbekrî, Hamis, c. 1,

s. 115, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 237.

[240] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 146, Diyarbekrî, Hamis, 11,3.115.

[241] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 146, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 279, Halebî, İnsânu'l-uyûn, d, s. 237.

[242] Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 279.

[243] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 237.

[244] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 146-147, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c.1, s. 164, Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 279, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 237.

[245] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 100.

[246] Mes'ûdî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 279.

[247] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 147, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 100, Mes'ûdî, Murûc, c. 2, s. 279, Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 281, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 237.

[248] Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 281.

[249] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 147, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 100, Mes'ûdî, Murûc, c. 2, s. 279, Süheylî, Ravd, c. 2, s. 281, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 237.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/145-150.

[250] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 210, Sa'lebf, Arâis, s. 53, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 147, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 45, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 67, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 303, Diyarbekrî, Hamis, C.1.S.115.

[251] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 72, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 235.

[252] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Süheylî, Ravd, c. 2, s. 265, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 52, Zehebî, s. 72, Halebî, c. 1, s. 236.

[253] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 211, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Süheylî, Ravd, c. 2, s. 265, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 52, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 303, Diyarbekrî, c. 1, s. 115, Halebî, c. 1, s. 235.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/150.

[254] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 72.

[255] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164.

[256] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 72.

[257] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164.

[258] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 147.

[259] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 72.

[260] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 147, Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 72, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 115-116.

[261] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 116.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/150-151.

[262] Ezrakî. AHBÂRU MEKKE. c. 1. s. 164.

[263] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/151.

[264] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 164-165, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 72, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 116.

[265] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 165, 167, 169.

[266] İbn İshak, İtan Hişam, Sîre, c. 4, s. 55, Vâki cîf, Megâzî, c. 2, s. 834, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 170.

[267] Mes'ûdi, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 278. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/151-152.

[268] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 166, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 116.

[269] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 1, s. 166-167, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 72, Diyarbekri, Hamis, c. 1, s. 116.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/152.

VAHYİN GELİŞİ

Peygamberimiz Muhammed (a.s.)a Vahiy ve Peygamberlik Gelmeden Birkaç Yıl Önce Cereyan Eden Hadiselerden Bazıları

1) Peygamberimiz Muhammed (a.s.)a vahiy ve peygamberlik gelmeden iki yıl kadar önce,[\[1\]](#) Şamlı Yahudi âlimlerinden İbn Heyyiban, Şam'dan Medine'ye gelip yerleşti ve çok geçmeden de Medine'de ölüm döşegine düştü.

Öleceğini anlayınca, Medineli Yahudilere:

"Ey Yahudi cemaatı! Yemesi, içmesi bol bir yerden, beni bu yoksulluk ve açlık yurduna getiren şeyin ne olduğunu sanırsınız?" dedi.

Yahudiler

"Sen, daha iyi bilirsin!" dediler.

İbn Heyyiban:

"Ben, bu memlekete, ancak, gelme zamanı çok yaklaşmış bulunan ve buraya hicret edecek olan O Peygamberi gözlemek üzere gelmişimdir!

Onun, yakında peygamber olarak gönderilmesini ve benim de ona tâbi olmamı umduğum kendisinin gelme zamanı çok yakındır.

Ey Yahudi cemaatı! Ona tâbi olmakta hiç kimse sizi geçmesin!

Çünkü, o, kendisine karşı koyanların kanlarını dökmek, çocuklarını, kadınlarını esir etmek selahiyetiyle gönderilecektir.

Siz, bu hususta ondan korunamazsınız!" dedi ve sonra, öldü.[\[2\]](#)

Peygamberimiz Muhammed (a.s.), kırk yaşına gelmeden önce,[\[3\]](#) otuzsekiz yaşında iken,[\[4\]](#) ışık, nur görür,[\[5\]](#) sesler işitir,[\[6\]](#) endişelenir dururdu.[\[7\]](#)

Yüce Allah, Muhammed (a.s.)ın kerametini açıklamayı irade buyurduğu sıralarda idi ki, Muhammed (a.s.), evinden çıkar, Mekke evlerinden uzaklaşır, vadilerin kuytu köşelerine doğru dalar giderken, hiçbir ağaç veya taş rastlamazdı ki:

"Esselâmü aleyke yâ Rasûlallah!=Selam olsun sana, ey Allah'ın Resûlü!" diyerek kendisini selamlamamış olsun!

Peygamberimiz (a.s.); hemen etrafına, sağına soluna, arkasına dönüp bakınır, fakat ağaç ve taştan başka birşey görmezdi.[\[8\]](#)

Bu da, Peygamberimiz (a.s.)ın peygamberlikle görevlendirilmesinden iki yıl önce idi.[\[9\]](#)

Ashabdan Cabir b. Semure'nin rivayetine göre, Peygamberimiz (a.s.):

"Mekke'de bir taş tanırım ki, ben peygamber olarak gönderilmeden önce, bana selam verdi. Onu hâlâ tanıyorum!" buyurmuştur. [\[10\]](#)

Sanıldığına göre, bu taş Hacerül-Esved idi.[\[11\]](#)

Bunun, Hacerül-Esved'den başka bir taş olup Mekke'de Zükaku'l-Hacer diye tanınan sokakta bulunduğu[\[12\]](#) ve "Peygamberimiz (a.s.)ı selamladı!" diye halk tarafından ziyaret ve üzerine eller sürülerek tasdik ve teberrük edildiği de bildirilmektedir.[\[13\]](#)

Hz. Muhammed (a.s.)ın Şekil ve Şemâili

Hz. Ali; Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.) Efendimizin şekil ve şemailini şöyle tarif eder:

"Peygamber (a.s.); ne öyle uzun boylu, ne de kısa idi. Uzuna yakın orta boylu idi.

Kendisinin el ve ayak parmakları kalınca; başı, vücut yapısıyla dengeli biçimde, büyükçe idi.

Omuzları, dizleri ve bilekleri, kemikli idi.

Göğsünde, göbeğine kadar çizgi halinde uzanan ince kıllar vardı.

Karnında ve göğsünde, bundan başka kıl yoktu.

Peygamber (a.s.) yürürken ayaklarını sürümez, adımlarını canlı ve uzun atar, sanki yüksekten iner gibi, önüne doğru eğilirdi.

Kendisinin saçları, ne kıvrıkcık, ne de düzdü.

Sakalı, sıkı.

Yüzü, az değirmi olup, yusuvarlak değildi.

Boynu, uzun, gümüş gibi pâk, ve parlaktı.

Teni, kırmızı ile karışık aktı.

Yüzünün teri, inci gibi idi. Miskten daha güzel kokardı.

Gözleri, büyükçe idi.

Gözbebeklerinin siyahı, pek siyahtı.

Gözlerinin beyazında biraz kırmızılık vardı.

Vücudu, ne zayıf, ne de şişmandı.

Bakmak istediği tarafa, bütün vücudu ile dönerek bakardı.

İki küreğinin arası, enli idi.

Omuz küreklerinin arasında peygamberlik hâtemi vardı.

Peygamber (a.s.)ı birdenbire görenler, onun manevî vakar ve heybetinden sarsılırlar, kendisini yakından tanıyınca da ona en derin sevgi ve saygı ile bağlanırlardı.

Onun yüce haslet ve meziyetlerini anlatmak isteyen kimse 'Ben, ne ondan önce, ne de sonra, onun bir benzerini daha gördüm!¹ demekten kendini alamazdı."[\[14\]](#)

Hz. Hatice'nin öz ve Peygamberimiz (a.s.)ın üvey oğlu Hind b. Ebi Hâle'nin ve diğer saha-bilerin bildirdiklerine göre:

"Her ululuk, Resûlullah (a.s.)da toplanmıştı.

Onun yüzü, ayın ondördü gibi parlardı.

O, uzuna yakın orta boylu idi, kısa boylu değildi.

Kendisinin saçları, ne dümdüzdü, ne de kıvrıkcıktı.

Saçları, kendiliğinden ikiye aynılıp yanlarına dökülürse, oldukları gibi bırakırdı.

Birleştiklerinde de onları ayırmaz, oldukları gibi bırakırdı.

Saçını uzattığı zaman, onlar kulaklarının memesini aşardı.
Teni, kırmızıyla karışık, ak ve güzeldi.
Alnı, açık ve genişti.
Kaşları, uzun ve kavisli idi.
Kaşlarının uçları ince, araları çok yakındı, fakat çatık değildi.
İki kaşının arasında bir damar vardı ki, kızgınlık zamanında kabanır, görünürdü.
Yüzünün iki kaş arasında başladığı yer yüksekçe, burnunun ucu da ince idi.
Yüzündeki ölçülülük ve denklik, dikkat edenlerin gözünden kaçmazdı.
Burnunda, ayrı bir parlaklık da vardı.
Sakalı, sıkı.
Peygamberimiz (a.s.)ın yanakları düzdü, yumru değildi.
Ağız, tabii büyüklükte idi.
Dişleri, inci taneleri gibi idi.
Bütün uzuvları düzgündü.
Vücudu sıkı etli idi.
Karnı ve göğsü bir seviye idi, çıkık değildi.
Göğsü ve iki küreğinin arası genişti.
İri yapılı ve iri kemikli idi.
Soyunduğu zaman, vücudundan nur saçıl irdi.
Vücudu kıllı değildi. Yalnız omuz başlarında, pazularında biraz kıllar vardı.
Bilek kemikleri uzun, el ayalan genişti.
El ve ayak parmakları, kalınca ve uzunca idi.
Ayaklarının altı, düz değil, çukurca idi.
Ayakları, hafif etli idi.
Ayaklarının üzerine su döküldüğü zaman, etrafa yayılırdı.
Yürürken, ayaklarını yerden canlıca kaldırır, iki yanına salınmaz, adımlarını geniş atar, vakar ve sükûnetle, rahatça yürürdü.
Etrafına gelişigüzel bakınmazdı.
Yeryüzüne bakışı, semaya bakışından çoktu.
Yeryüzüne bakışı da, gözucuyla idi.
Yürürken, sahabilerinin gerisinde yürürdü.
Biriyle karşılaştığı zaman, önce kendisi selam verirdi.[\[15\]](#)
Resûlullah (a.s.)ın yüzü ve sesi çok güzeldi.[\[16\]](#)
Yüzünde sanki güneş çağlardı! [\[17\]](#)

Resûlullah (a.s.), yüzce insanların en güzeli ve tence en parlağı idi.[18]

Peygamberimiz (a.s.)ın teri de, en güzel kokulardan daha güzel kokardı.[19]

Peygamberimiz (a.s.)ın eli, serinlikçe kardan daha serin, kokuca da miskten daha güzeldi."[20]

Ümmü Ma'bed'e göre:

"Peygamberimiz (a.s.)ın gözünün akı pek ak, siyahı da pek siyahtı ve Kudretten sürmeli idi. Sustuğı zaman kendisinde bir vakar ve ağırbaşlılık, konuştuğı zaman da güler yüzlülük görünür; sözleri, sanki dizilmiş birer inci gibi, ağzından tatlı tatlı dökülürdü. Sözü açık ve hak ile bâtlı arasını ayırıcı olup, ne acizlik sayılacak derecede az, ne de boş ve gereksiz sayılacak derecede çoktu. Uzaktan bakılınca, kendisi, insanların en heybetlisi idi. Yakınına gelince, herkesten daha tatlı ve çekici idi. Kendisi, ekşi ve asık suratlı değil, güleçti."[21]

Hz. Muhammed (a.s.)a Peygamberlik Vahyinin Ne Zaman ve Nasıl Gelmeye Başladığı

Hz. Muhammed (a.s.), kırk yaşında bulunduğu[22] ve Yüce Allah onun kerametini açıklamayı ve kullarına onunla rahmet etmeyi dilediği zaman,[23] kendisine ilk vahiy ve peygamberlik başlangıcı, uykuda sadık rüyalar görmekle olmuştur.

Hz. Muhammed (a.s.) hiçbir rüya görmezdi ki, sabahın aydınlığı gibi açıkça çıkmasın![24] Peygamberimiz (a.s.), Yüce Allah'ın dilediği kadar müddet,[25] altı ay, bu hal üzere kaldı.[26]

Yüce Allah, bu altı ay içinde, peygamberine önce uykuda, sonra da uyanık iken vahyetti.[27]

Sonra, kendisine halvet, yalnızlık sevdirdi.[28]

Yüce Allah, böylece ona yalnızlığa çekilmeyi sevdirdi de,[29] kendisine halvetten, yalnız başına kalmaktan daha sevgili birşey olmadı .[30]

Peygamberimiz (a.s.) bazı işleri için evlerden uzaklaşır, Mekke'nin dağ aralarındaki ıssız yerlerine, vadilerin içlerine doğru dalar giderdi.[31] Onun bu haline bakan Kureyşliler:

"Muhammed, Rabbine âşık olmuş!" derlerdi.[32]

Peygamberimiz (a.s.); her yıl Ramazan ayında, Hira (Nur) dağında* bir ay iti kafa girer, Kureyşlilerin yapageldikleri gibi, yanına gelen yoksullara yemek de yedirirdi.[33]

Kendisinin; itikattan çıktığı zaman, evine gelmeden önce ilk işi Kabe'yi yedi kere veya Allah'ın dilediği kadar tavaf etmek olur, sonra evine dönerdi.[34]

Peygamberimiz (a.s.)ın Hira'ya Hz. Hatice ile gittiği de olurdu.[35]

Peygamberimiz (a.s.); kavminin sürü sürü putlara tapıp durduklarını gördükçe, onlardan uzaklaşmayı, halvet ve uzlete çekilmeyi özler,[36] Hira dağına gider,[37] halvet ederdi.[38]

Peygamberimiz (a.s.), daha oniki yaşlarında iken bile; Rahip Bahîra'nın kendisine Lât ve Uzzâ putları adına yemin vermek istemesi üzerine, ona:

"Lat ve Uzzâ adına yemin vererek bana birşey sorma! Vallahi, ben onlardan nefret ettiğim kadar, hiçbir şeyden nefret etmem!" demiştir.[39]

Peygamberimiz (a.s.), Hira dağında kaldığı müteaddit günlerin gecelerinde tehamnüsle meşgul olurdu.[40]

Sahih-i Buharî şârihi Bedrüddin Aynî, "'Peygamber (a.s.)ın tehamnüsü, taabbüdü ne şekilde idi?¹ diye sorulacak olursa, 'Bu, düşünmek ve ibret almaktan ibaretti. Ulu atası İbrahim (a.s.)ın ibret alması gibi' diye cevap veririm" der.[41]

Hira dağında itikâfa giren kimsede üç ibadet toplanırdı:

Halvet,

Taabbüd,

Beytullah'a bakış.[42]

Peygamberimiz (a.s.)ın taabbüdü, peygamber olma arzusundan ileri gelmiyordu.

Zaten peygamberlik istemekle veya çalışmakla elde edilecek birşey olmayıp,[43] Yüce Allah onu kullarından seçip dilediğine veregelmiştir.[44]

Kendisine vahiy ve peygamberlik gelmeden önce, Peygamberimiz (a.s.) "Kitab nedir? İman nedir?" bilmezdi ki, bu hususta herhangi bir emeli, bir arzusu bulunsun.[45]

Peygamberimiz (a.s.), Hira dağına giderken, azığını da yanında götürürdü.

Azığı tükenince Hz. Hatice'nin yanına döner, bir o kadar zaman için daha azık alır, giderdi.[46]

Peygamberimiz (a.s.)ın azığı süt ile et,[47] ya da zeytinyağı ile çörek (kuru ekmek, peksimet) olup, orada gündüzleriyle birlikte üç gece, yedi gece ve hatta bazan bir ay kalır, taabbüdle meşgul olurdu.[48]

Peygamberimiz (a.s.); halvette, yalnız başına bulunduğu sıralarda ışıklar görür, sesler işitir; bunların, cinle, kehânetle ilgili olduklarını sanarak korkar durur, Hz. Hatice'ye:

"Ey Hatice! Ben bir ışık görüyor, bir ses işitiyorum.

Ben, bir kâhin olacağım diye korkuyorum.

Vallahi, ben, şu putlardan* ve kâhinlerden nefret ettiğim kadar, hiçbir şeyden nefret etmem!" der, Hz. Hatice de:

"Ey amcamın oğlu! Öyle söyleme!

Allah seni hiçbir zaman öyle yapmaz" diyerek teselli edendi.[49]

İbn İshak'ın Ebu Meysene Amr b. Şurahbil'den rivayetine göre de:

Resûlullah (a.s.), zevcesi Hz. Hatice'ye:

"Ben halvette, yalnız başıma bulunduğum zaman, bir ses işittim.

Bunun, benim için tehlikeli bir hadise olabileceğinden korktum" dedi.

Hz. Hatice:

"Allah korusun! Yüce Allah'ın sana öyle kötü birşey yapması ihtimali yoktur. Vallahi, sen emaneti eda edersin. Akrabana iyilik yaparsın. Sözü, doğru söylersin!" dedi.

Sonra, Hz. Ebu Bekir geldi.[50]

Hz. Ebu Bekir, çocukluk çağından beri, Peygamberimiz (a.s.)ın arkadaşı ve dostu idi.[51]

Hz. Ebu Bekir geldiği sırada, Peygamberimiz (a.s.) evde değildi.

Hz. Hatice; Peygamberimiz (a.s.)ın söylediklerini ona anlatıp:

"Ey Atik! Muhammed'i yanına alıp da Varakaya kadar gitsene?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) gelince, Hz. Ebu Bekir onun elinden tutup:

"Haydi, bizimle birlikte Varaka b. Nevfel'e gidiver!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Başıma geleni sana kim haber verdi?" diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

"Hatice!" dedi.

Bunun üzerine, gidip hadiseyi Varaka'ya anlattılar.

Peygamberimiz (a.s.):

"Halvette, yalnız başıma bulunduğum sırada, arkamdan:

'Ey Muhammed! Ey Muhammedi' diye seslenildiğini işittim.[\[52\]](#)

Sesi işittim, fakat hiçbir şey göremedim" dedi.

Varaka b. Nevfel:

"Bunda, senin için bir sakınca yoktur!" dedi.[\[53\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Sesi işitince, korkarak oradan uzaklaşıyor, başka yerlere doğru gidiyorum" dedi.

Varaka:

"Öyle yapma! Seslenen geldiği zaman, sana söyleyeceği şeyi dinleyinceye kadar, orada sebat edip dur! Sonra da, dinlediğin şeyleri gel bana haber ver" dedi .[\[54\]](#)

Yine, yalnız başına bulunduğu sırada, Peygamberimiz (a.s.)a "Yâ Muhammed!" diye seslenilmiş ve:

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Elhamdülillahi Rabbil'âlemîn. Errahmanirrahîm. Mâlikî yevmiddîn. İyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn. İhdinassıratalmüstakîm. Sıratallezîne en'amte aleyhim. Gayril-mağdûbi aleyhim veledallîn' de; 'Lâ ilahe illallah' de!" buyurulmuştur. [\[55\]](#)

Alkame b. Kays'tan rivayet olunduğuna göre, peygamberlere verilen şeyler kalpleri yatışınca kadar önce kendilerine uyku halinde verilir, sonra da uyanık iken, vahiy olarak indirilirdi.[\[56\]](#)

Hiz. Âişe'nin bildirdiği gibi, Peygamberimiz (a.s.)a da ilk vahiy ve peygamberlik başlangıcı, uykuda sadık, görüldüğü gibi apaçık çıkan rüyalar görmekle olmuştur.[\[57\]](#)

Peygamberlik; çok büyük ve ağır bir vazife olduğundan, Peygamberimiz (a.s.)ın da bu ağır vazifeye alıştırılması, hazırlanması ve bunun kendisine kolaylaştırılması için, vahiy[\[58\]](#) meleği Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)a uyanık iken gelmeye başlamadan önce, rüyada gelmeye başlamıştır.[\[59\]](#)

Zaten, vahiy, peygamberlere uyanık iken geldiği gibi, Sâffât sûresinin 102. âyetine göre, rüyada da gelirdi.[\[60\]](#)

Peygamberlerin rüyası vahiydir.[\[61\]](#)

Peygamberlerin gözleri uyur, kalpleri uyumaz.[\[62\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Hiz. Âişe'ye:

"Ey Âişe! Benim gözlerim uyur, kalbim uyumaz" buyurmuştur.[\[63\]](#)

Nebilik ve Resullük

Nübüvvet akıl sahibi kulların üzerlerindeki dünya ve âhiret işleri hakkında, Allah ile kulları arasında yapılan elçilik demektir.[\[64\]](#)

Nebi; kendisine, melek tarafından vahiy veya kalbine ilham olunan, ya da sâlih rüya ile uyarılan zât demektir.

Resûl ise, resûl olması haysiyetiyle, nübüvvet vahyinin üstünde özel bir vahiy ile üstün kılınmış olan ve kendisine Cebrail (a.s.)'ın Yüce Allah tarafından özel olarak indirilmiş Kitab ile vahyetmiş olduğu;[\[65\]](#) Allah'ın, hükümlerini halka tebliğ etmek üzere gönderdiği kâmil insan demektir.[\[66\]](#)

Bunun için, "Her resûl nebidir, fakat her nebi resûl değildir" denilmiştir.[\[67\]](#)

Nebilik ve resûllük Allah vergisi olup, bunu Yüce Allah'ın kullarından dilediğine ve lââyık olanına verdiği de, Kur'ân-ı Kerîm'de açıklanmıştır.[\[68\]](#)

Peygamberlerin Sıfat ve Faziletlerinden Bazıları

- 1) Bütün peygamberler (salât ve selam olsun onlara), ancak erkekler arasından seçilip gönderilmişlerdir.[\[69\]](#)
 - 2) Bütün peygamberler babaları ve dinleri bir kardeşirler.[\[70\]](#)
 - 3) Küçük,[\[71\]](#) büyük günahlardan, küfürden uzaktırlar.[\[72\]](#) Ancak, onların bazısından zelle, makamlarına göre kusur sayılabilecek bazı davranış ve sürçmeler vuku bulabilir.[\[73\]](#)
 - 4) Peygamberler, en emîn.[\[74\]](#)
 - 5) Allah'ın emir ve nehiylerini, insanlara hiç eksiltmeden, arttırmadan ulaştıran,[\[75\]](#)
 - 6) Elçilik vazifesini yaparken, Allah'tan başka hiç kimseden korkmayan,[\[76\]](#)
 - 7) En doğru sözlü, en doğru özlü.[\[77\]](#)
 - 8) Kısa akıllılıktan ve[\[78\]](#)
 - 9) Yanılgıdan uzak,
 - 10) İnsanların bilmedikleri, bilemeyecekleri şeyleri-Allah'tan telakki eyledikleri vahiy ile bilen, bildiren,[\[79\]](#)
 - 11) İnsanlara Allah'ın âyetlerini okuyan, Kitab ve Hikmeti öğreten, onları maddî ve manevî kirlilerden temizleyen,[\[80\]](#)
 - 12) İnsanları doğru yola öğütleyen, onların esirgenmelerini dileyen,[\[81\]](#)
 - 13) Mükâfatlarını dünyada insanlardan değil, âhirette Rabbü'l-âlemîn'den alacaklarını açıklayan Allah elçileridir.[\[82\]](#)
 - 14) Peygamberlerin Yüce Allah'ın izniyle mucizeler göstermeleri hak ve gerçektir ve göstermişlerdir de.[\[83\]](#)
- Peygamberimiz (a.s.)a ise, devamlı mucize olarak Kur'ân-ı Kerîm vahyedilmek suretiyle verilmiş olduğundan, kendisi Kıyamet günü peygamberlerin en çok ümmetlisi olacaktır.[\[84\]](#)

Peygamberlerin Sayısı, İlki ve Sonuncusu

Hadis-i şerifte bildirildiğine göre; peygamberlerin sayısı yûzyirmi dört bin olup,[\[85\]](#) bunlardan üçyüz onbeşi resûl idi.[\[86\]](#)

Peygamberlerin ilki Âdem (a.s.), sonuncusu da Peygamberimiz Muhammed (a.s.)dır.[\[87\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) hem nebi, hem resûl idi.[\[88\]](#)

Peygamberliğinin Hz. Muhammed (a.s.)a Bildirilişi

Peygamberimiz (a.s.)in Yüce Allah tarafından peygamber olarak gönderileceği ve ilahî rahmetin kullara onunla ihsan olunacağı gün gelmişti.

Peygamberimiz (a.s.); Ramazan ayının 15. Cumartesi ve 16. Pazar gecelerinde[89] Hira mağarasında uyuduğu sırada, rüyasında vahiy meleği Cebrail (a.s.), atlastan bir kap içinde bir Kitapla gelip Peygamberimiz (a.s.)a:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)ı, nefesi kesilinceye kadar sıktı ki, Peygamberimiz kendisini ölecek sandı.

Bundan sonra, Cebrail (a.s.) bırakıp, Peygamberimize:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)ı tekrar nefesi kesilinceye kadar sıktı.

Peygamberimiz (a.s.), kendisini ölecek sandı.

Sonra, Cebrail (a.s.) bırakıp, Peygamberimize yine:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.)ın sıkmasından kurtulmak için:

"Neyi okuyayım!" diye sorduğu zaman, Cebrail (a.s.), Alâk sûresinin başındaki beş âyeti okudu.

Cebrail (a.s.) ayrılıp gittiği ve Peygamberimiz (a.s.) uykudan uyandığı zaman, o âyetler sanki bir kitap olarak kalbine yazılmış gibi idi.

Peygamberimiz (a.s.) mağaradan ayrılıp Hira dağının ortasına geldiği zaman, gökten bir ses işitti ki:

"Yâ Muhammedi Sen, Allah'ın Resûlüsün! Ben, Cebrail'im!" diyordu.

Peygamberimiz (a.s.), başını kaldırıp bakınca, Cebrail (a.s.)ı, ayaklarını göğün ufkuna basmış bir insan suretinde gördü!

"Yâ Muhammedi Sen, Allah'ın Resûlüsün! Ben, Cebrail'im!" diyordu.

Peygamberimiz (a.s.) duraklamış, ona bakakalırı işti.

Ne bir adım ilerleyebiliyor, ne de gerileyebiliyordu.

Cebrail (a.s.)ı görmemek için, yüzünü göğün ufuklarından ne tarafa çevirip baksa, hep onu öylece görüyordu![90]

Cebrail (a.s.)ın sesi, Peygamberimiz (a.s.)a gâh gökten, gâh ağaçtan, gâh dağdan., geliyordu.[91]

Hız. Hatice'nin Peygamberimizi Aratması, Teselli ve Tebşir Etmesi

Hız. Hatice'nin aratmaya gönderdiği adamları Mekke'nin yukarısına kadar Peygamberimiz (a.s.)ı aradııarsa da, bulamayarak geri döndüler.

Peygamberimiz (a.s.) ise, hâlâ, olduğu yerde dikilip duruyordu.

Nihayet, Cebrail (a.s.) ayrılıp gidince, Peygamberimiz (a.s.) hemen evine döndü.[92]

Hız. Hatice Peygamberimiz (a.s.)a yemek yapıp göndermiş; gönderdiği adamlar Peygamberimiz (a.s.)ı Hira mağarasında bulamamışlardı.

Bunun üzerine, amcalarının ve dayılarının evlerine de adam gönderip arattırın işti.

Oralarda da bulamayınca, çok kaygılanmıştı.[93]

Peygamberimiz (a.s.) eve geldiği zaman, Hız. Hatice:

"Ey Ebu'l-Kasım! Nerede idin? Vallahi, seni aramak için adamlar saldıım. Onlar seni Mekke'nin yukarılarına kadar aradıkları halde, bulamayıp geri döndüler!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), bütün gördükleri şeyleri ona birer birer anlattı.

Rüyada gördüğü, kendisine çok ağır gelen hadiseyi anlattığı zaman, Hız. Hatice:

"Sana müjdelers olsun![94]

Yüce Allah, sana hayırdan başka bir şey yapmaz![95]

Ey amcamın oğlu! Sebat et!

Hatice'nin varlığı Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, ben senin bu ümmetin peygamberi olacağını umuyorum!" dedi.

Hemen kalktı. Elbisesini derleyip toparladıktan sonra, Varaka b. Nevfel'e kadar gitti.[96]

Varaka b. Nevfel; Hız. Hatice'nin amcasının oğlu idi.

Kendisi, Cahiliye devrinde Hıristiyanlığa girmişti; Arapça yazı yazmayı bilir, İncil'den bir şeyler yazar dururdu.

Çok yaşlanmış ve gözleri de görmez olmuştu.[97]

Tevrat ve İncil ehli olan Yahudi ve Hıristiyanlardan birçok şeyler dinlemişti.

Hız. Hatice; Peygamberimiz (a.s.)ın görüp işitip de kendisine haber vermiş olduğu şeyleri Varaka'ya haber verince, Varaka:

"Kuddûs! Kuddûs! [Pâkve kusursuz! Pâk ve kusursuz!]

Varaka'nın varlığı Kudret Elinde Bulunana yemin ederim ki: Ey Hatice, bana doğru söyledinse, ona gelen Nâmûs-u Ekber'dir ki, o Musa'ya da gelmişti[98]

O (Muhammed (a.s.)), muhakkak, bu ümmetin peygamberidir.

Kendisine söyle: Sebat etsin!" dedi.

Hız. Hatice, dönüp Varaka b. Nevfel'in söylediklerini Peygamberimiz (a.s.)a haber verdi.[99]

Varaka b. Nevfel'in Peygamberimiz (a.s.)ın Başına Neler Geleceğini Haber Verişi

Varaka b. Nevfel; Kabe'yi tavaf ederken, Peygamberimiz (a.s.) a rastlayıp: "Ey kardeşimin oğlu! Gördüğün, işittiğin şeyleri bana haber ver bakayım!" dedi. Peygamberimiz (a.s.) haber verince, Varaka:

"Varlığım Kudret Elinde Bulunana yemin ederim ki; sen, muhakkak, bu ümmetin peygamberisin! Sana gelen Nâmûs-u Ekber, senden önce Musa'ya da gelmiş olandır. Muhakkak, sen kavmin tarafından yalanlanacaksın! Sana işkence de yapılacaktır! Sen, yurdundan da çıkarılacaksın! Seninle çarpışılacak da!

Andolsun ki, eğer ben o günlere erişirsem, Allah'ın dinine-Kendisinin bildiği yardımlarla-yardımda bulunacağım!" dedikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)in yanına varıp başının tepesinden öptü. Peygamberimiz (a.s.) da, ayrılıp evine gitti .[\[100\]](#)

Hz. Hatice'nin Cebrail (a.s.) Hakkında Addas'tan Bilgi Alışı

Hz. Hatice; Utbe b. Rebia'nın kölesi Addas'a gitti.

Addas, Hristiyandı. Ninova halkındandı.[\[101\]](#)

Ona:

"Allah aşkına! Sende, Cebrail hakkında, bana verebileceğin bir bilgi var mı?" diye sordu.[\[102\]](#)

Addas:

"Kuddûs! Kuddûs! [Pâk ve kusursuz! Pâk ve kusursuz!]

Halkı putlara tapan şu belde halkına Cebrail anılır mı hiç?" dedi.[\[103\]](#)

Hz. Hatice:

"Sen, onun hakkında bildiğini bana haber ver!" dedi.[\[104\]](#)

Addas:

"Cebrail, Allah'ın Nâmûs-u Ekber'idir.[\[105\]](#)

O, Allah ile peygamberleri arasında, Allah'ın emîni, elçisidir.

Musa ve İsa (a.s.)ların sahibidir. [\[106\]](#)

O, peygamberden başkasına gelmez!" dedi.[\[107\]](#)

Hız. Hatice'nin Cebrail Hakkındaki Bir Denemesi

Varaka b. Nevfel, Hz. Hatice'ye:

"Cebrail; Allah ile peygamberler arasında, Allah'ın emînidir.

Sen, Muhammed'i, görmüş olduğu şeyleri gördüğü yere kadar götür.

Kendisine gelen şey gelince, başını saçını aç!

Eğer o Allah tarafından ise, Muhammed gördüğü şeyi göremez!" dedi.

Hz. Hatice öyle yaptı. [\[108\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)a:

"Ey amcamın oğlu! Şu sana gelen sahibin (Melek) geldiği zaman, bana haber verebilir misin?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Haber verebilirim!" buyurdu.

Hz. Hatice:

"Öyle ise, o sana gelince bana haber ver!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Hatice! İşte, Cebrail yanıma geldi" buyurdu.

Hz. Hatice:

"Kalk, gel de ey amcamın oğlu! Sol dizimin üzerine otur!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) oturunca, Hz. Hatice:

"Onu görüyor musun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Görüyorum!" buyurdu.

Hz. Hatice:

"Kalk da sağ dizimin üzerine otur!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), kalkıp onun sağ dizinin üzerine oturdu.

Hz. Hatice:

"Onu yine görüyor musun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Görüyorum!" buyurdu.

Hz. Hatice:

"Kalk da, kucağıma otur!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), kalkıp onun kucağına oturdu.

Hz. Hatice:

"Onu hâlâ görüyor musun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Görüyorum!" buyurdu.

Hiz. Hatice, başından başörtüsünü açtı ve:

"Yine onu görüyor musun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Hayır! Görmüyorum!" buyurdu.

Bunun üzerine, Hiz. Hatice:

"Ey amcamın oğlu! Sebat et! Müjdeler olsun ki, vallahi, bu sana gelen melektir; şeytan değildir!" dedi.[\[109\]](#)

Cebrail (a.s.)ın Peygamberimiz (a.s.)a Uyanırken Gelişi

Ramazan ayının 17'sinde, Pazartesi günü, Hira mağarasında, [\[110\]](#) seher vakti, [\[111\]](#) uyanık bulunduğu sırada. [\[112\]](#) Peygamberimiz (a.s.)a Hakkın emri geldi. [\[113\]](#)

Vahiy meleği Cebrail (a.s.) bir insan suretine girmiş,[\[114\]](#) en güzel bir surete bürünmüş, en güzel kokular sürünmüş olduğu halde görüldü.[\[115\]](#)

Cebrail (a.s.)ın üzerinde sırmalı atlastan elbise vardı.[\[116\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)a:

"İkra! [Oku!]" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

O zaman, melek Peygamberimiz (a.s.)ı tutup, takati kesilinceye kadar sıktı.

Sonra, bırakıp:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

Yine, melek, Peygamberimiz (a.s.)ı tutup, ikinci kez, takati kesilinceye kadar sıktı.

Sonra, bıraktı ve:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

Sonra, melek, Peygamberimiz (a.s.)ı tutup üçüncü kez sıktı.

Sonra da, bırakıp:

"Oku! Herşeyi yaratan Rabbinin ismiyle ki, O insanı bir alâktan (asılıp tutunan, ilişen birşeyden) yarattı.

Oku! Ki, senin Rabbin, kalemle yazı yazmayı öğreten, insana bilmediğini bildiren, bol kerem ve ikram Sahibidir" (Alâk: 1-5) dedi.[\[117\]](#)

Cebrail (a.s.):

"Yâ Muhammedi Yüce Allah, sana selam söylüyor ve senin için 'Sen, Benim, bütün cinlere ve insanlara resûlümsün! Onları 'Lâ ilahe illallah = Al I a h 'tan başka ilâh yok¹ kelime-i tevhidine davet et!¹ buyuruyor dedi.[\[118\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) da, bir hadis-i şeriflerinde:

"Benden önce, her peygamber münhasıran kendi kavmine gönderiliyordu.

Ben ise, bütün beyazlara ve karalara (insanlara ve cinlere) gönderildim" buyurmuşlardır.[\[119\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Yüce Allah tarafından Cebrail (a.s.)ın getirip tebliğ ettiği peygamberlik vazifesiyle evine dönerken, hiçbir ağaç ve taşla rastlamadı ki, kendisini selamlamasının [\[120\]](#)

Yüreği titreyerek eve gelince, Hz. Hatice'ye:

"Beni sarıp örtünüz! Beni sarıp örtünüz!" buyurdu.

Korkusu, titremesi geçinceye kadar, vücudunu sarıp örttüler. [\[121\]](#)

Hz. Hatice'ye:

"Uykuda, rüyada görüp de sana söylemiş, anlatmış olduğum şeyi, Rabbim bana Cebrail'i göndererek açıkladı" buyurup, Yüce Allah tarafından gelenleri ve Cebrail (a.s.)dan işittiklerini haber verdi.[\[122\]](#)

"Doğrusu, kendim hakkında, korktum!" buyurdu.

Hz. Hatice:

"Öyle söyleme! Vallahi, Allah seni hiçbir zaman utandırmaz, üzüntüye düşürmez.

Çünkü, sen akrabaları görür gözetirsin!

İşini görmekten âciz olanların yükünü taşırsın!

Yoksula verir, hiç kimsenin kazandıramayacağını kazandırırın!

Misafiri ağırlarsın!

Hak yolunda karşılaştıkları musibet ve felaket hadiselerinde, halka yardımcı olursun[\[123\]](#)

Sözü doğru söylersin![\[124\]](#)

Emaneti yerine verirsin[\[125\]](#)

Güzel huylusun da!" dedi.[\[126\]](#)

Sonra da, Peygamberimiz (a.s.)ı, yanına alıp amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü. Ona:

"Ey amcamın oğlu! Dinle, bak! Kardeşinin oğlu ne söylüyor?" dedi.

Varaka b. Nevfel:

"Ne gördün kardeşimin oğlu?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.) gördüklerini, işittiklerini haber verince, Varaka:

"Senin bu gördüğün, Allah tarafından, Musa (a.s.)a indirilmiş olan Nâmûs-u Ekber (Cebrail)'dir!

Âh! Keşke kavminin seni (yurdundan) çıkaracakları zaman, ben sağ ve genç, dinç olsaydım!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Demek, onlar beni çıkaracaklar ha?!" deyince, Varaka b. Nevfel:

"Evet! Çıkaracaklardır!

Çünkü, senin gibi birşey getirmiş bir kimse yoktur ki, düşmanlığa ve işkenceye uğramasın!

Eğer ben senin davet günlerine erişirsem, sana son derecede yardım ederim!" dedi.

Kendisi, çok geçmeden de vefat etti.[\[127\]](#)

İslamda İlk Abdest ve İlk Namaz

Peygamberimiz (a.s.)a vahyin açıktan geldiği günde, Cebrail (a.s.) Peygamberimiz (a.s.)a abdest almayı ve namaz kılmayı da öğretti.[\[128\]](#)

Mekke'nin yukarı tarafında[\[129\]](#) vadinin bir köşesinde ökçesini yine vurdu. Oradan bir su kaynakı. Cebrail (a.s.), ondan abdest aldı.

Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.)ın abdest alışına bakıyor,[\[130\]](#) Cebrail (a.s.) da namaz için nasıl abdest alınıp temizlenileceğini ona göstermek istiyordu: [\[131\]](#)

Dirseklerine kadar, ellerini yıkadı.

Ağzını su ile çalkaladı.

Burnuna su çekti.

Sonra, yüzünü yıkadı.

Başını ve kulaklarının arkasını, ıslak eliyle mesnetti.

Topuklarına kadar, ayaklarını yıkaı. [\[132\]](#)

Abdest bittikten sonra, avucuna su aldı ,[\[133\]](#) edeb yerine su serpti.[\[134\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) da, Cebrail (a.s.)dan gördüğü gibi abdest aldı.[\[135\]](#)

Bundan sonra, Cebrail (a.s.); namazın nasıl kılınacağını Peygamberimiz (a.s.)a göstermek için,[\[136\]](#) kalkıp onunla birlikte iki rekat namaz kıldı ve bu namazda yüzünün üzerine dört secde yaptı. [\[137\]](#)

Yüce Allah; Peygamberimiz (a.s.)ın gözünü, yüzünü güldürmüş, Allahtan beklediği, gönlünün hoşlandığı ibadet emri gelmiş bulunuyordu.[\[138\]](#)

Derin bir inanç ve sevinç içinde eve döndü.

Yüce Allah'ın kendisine olan üstün ikramını Hz. Hatice'ye haber verdi.[\[139\]](#)

Hemen elinden tutup, onu suyun yanına götürdü.[\[140\]](#)

Namaz için nasıl abdest alınıp temizlenileceğini göstermek üzere, Cebrail (a.s.)ın kendisine gösterdiği gibi abdest aldı.

Hz. Hatice de Peygamberimiz (a.s.)ın gösterdiği gibi abdest aldıktan sonra, Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.)ın kendisine kıldırması olduğu gibi, ona namaz kıldırıldı .[\[141\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), kendisine peygamberlik geldiği Pazartesi gününde ilk namazı kılmıştı.

Hz. Hatice de, aynı günde, günün sonuna doğru, ilk defa aynı namazı kılmak mutluluğuna ermişti.[\[142\]](#)

Vahiy ve Vahiy Tarzları

Lügatte sür'atli işaret, kitabet, risalet, ilham ve gizli kelam gibi çeşitli mânâlara gelen [\[143\]](#) vahy; Yüce Allah'ın, dilediğini, peygamberlerine, dilediği tarzlarla bildirmesidir. [\[144\]](#)

Yüce Allah; daha önceki peygamberlere vahyettiği gibi, Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)a da vahyetmiştir.

Bu gerçek, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Biz, Nuh'a, ondan sonraki peygamberlere variyetliğimiz ve İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, Yakub'un torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yûnus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyeylediğimiz ve Davud'a Zebur'u verdiğimiz gibi, şüphesiz, sana da vahyettik.

Öyle peygamberler (gönderdik ki), onların kıssalarını, önceden, sana bildirdik.

Yine, öyle peygamberler (gönderdik ki), sana onların kıssalarını bildirmedi.

Allah, Musa'ya da, hitap ile konuştu." [\[145\]](#)

Vahiy, Peygamberimiz (a.s.)a müteaddit tarzlar da gelmiştir.

1) Vahiy tarzlarından birisi, uykuda görülen ve görüldüğü gibi apaçık çıkan rüya tarzıdır. [\[146\]](#) Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)ın peygamberliği, vahyin bu tarzı ile başlamıştır. [\[147\]](#) Zaten, vahiy peygamberlere uyanık iken geldiği gibi, uyurken rüyada da gelirdi. [\[148\]](#) Peygamberlerin rüyaları, vahiydir. [\[149\]](#)

Nitekim, İbrahim (a.s.)a, İsmail (a.s.) hakkındaki ilahî emr, rüyasında verilmişti. [\[150\]](#)

Çünkü, peygamberlerin gözleri uyuşa da, kalbleri uyumaz. [\[151\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Bana: 'Yâ Muhammedi Gözlerin, uyusun! Kulağın, işitsin! Kalbin, ezberlesin!' denildi.

Benim gözlerim uyudu. Kalbim ezberledi! Kulağım işitti. [\[152\]](#)

Ey Âişe! Benim gözlerim uyur, kalbim uyumaz!" buyurmuştur. [\[153\]](#)

Uyuyanın uykusunda bazı şeyler görmesine rüya ve hulm (düş) denir. [\[154\]](#)

Fakat, rüyada görülen şeyler, daha çok hayır ve güzel şeyler üzerine olur.

Hulmda ise, görülen şeyler, daha çok çirkin şeyler üzerine olur. [\[155\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), rüya ve hulm hakkında şöyle buyurmuşlardır

"Salih rüya Allah'tan, hulm ise şeytandandır." [\[156\]](#)

"Zamanın sonu yaklaşınca, Müslümanların rüyası hemen hemen yanlış çıkmayacaktır.

Sizin en doğru rüya göreniniz, en doğru söyleyeninizdir!

Rüya, üç çeşittir:

Yüce Allah tarafından, (kuluna) müjde olan salih rüya,

Şeytan tarafından, korku, üzüntü veren rüya,

Kişinin kendi nefsinden, kendisine telkin mahiyetinde vâki olan* rüya!" [\[157\]](#)

Şeytan; Âdem oğullarına karşı beslediği şiddetli düşmanlık sebebiyle, her zaman onlara sataşır,

her yönden tuzaklar kurar, her yolla onların işlerini bozmak ister.

Gördükleri rüyalarını da, ya içlerine yanlışlar karıştırmak, ya da onlardan gaflete düşürmek suretiyle, onları belirsiz ve yararsız hale getirir.[158]

Peygamberimiz (a.s.):

"Risalet de, nübüvvet de sona ermiştir!

Benden sonra (gelecek) ne resûl vardır, ne de nebi!" buyurunca, bu ashaba çok ağır geldi.[159]

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.):

"Peygamberlikten, birşey kalmamıştır; [160] ama, mübeşşirat** vardır!" buyurdu.

"Yâ Rasûlallah! Mübeşşirat, nedir?" diye sordular.[161]

Peygamberimiz (a.s.):

"Müslüman kimsenin rüyasıdır,[162] salih rüyadır![163]

Salih rüya, peygamberlik işinin parçalarından bir parçadır. [164]

Salih kişinin gördüğü rüya,[165] peygamberlik işinin kırkaltı parçasından bir parçadır!" buyurdu.[166]

Salih rüyanın peygamberlik işinin kırkaltı parçasından bir parça oluşu; Peygamberimiz (a.s.)ın peygamberlik süresinin, onüç yıl Mekke'de, on yıl da Medine'de olmak üzere, yirmiüç yıl olup, bunun ilk altı aylık kısmının sadık ve salih rüyalar görmekle geçmiş bulunduğuna ve bunun da yirmiüç yılın kırkaltıda birini teşkil ettiğine göredir.[167]

2) Vahiy tarzlarından ikincisi, vahyedilecek kelamın,[168] melek görünmeksizin,[169] Peygamberimiz (a.s.)ın kalbine ilka olunmasıdır.[170]

Yüce Allah; Cebrail (a.s.)da, ilahî hitaba mutahap ve ilahî emri tebliğe memur olduğu hakkında zarurî bir ilim yarattığı gibi, Peygamberimiz (a.s.)ın kalbinde de zarurî bir ilim yarattı da, Peygamberimiz (a.s.) kalbine ilka olunan şeyin mücerred bir ilhamdan ibaret olmayıp Cebrail (a.s.)ın Allah'tan getirdiği bir vahiy olduğunu kesin olarak bilirdi.[171]

Peygamberimiz (a.s.)ın:

"Hiç şüphesiz, Ruhul-Kudüs (Cebrail (a.s.)) kalbime şunu ilka ve vahy etti ki, hiçbir nefisi [172] eceli dolmadıkça,[173] rızkını tamam olarak almadıkça ölmez!

Öyle ise, Allah'tan sakınınız da, onu güzel ve meşru yollardan arayınız.[174] Helal olanı alınız, haram olanı bırakınız![175]

Rızık gecikirse, onu Allah'a mâsiyetle elde etmeye kalkışmayınız! Çünkü, Allah katındaki şeye, Allah'a itaattan başkası ile nail olunamaz!"[176] hadis-i şeriflerinde olduğu gibi.[177]

3) Vahiy tarzlarından birisi de, vahiy meleğinin insan suretine girerek, vahyedilecek şeyi,[178] bir insanın bir insana tevdi edişi gibi vahyedişidir.[179]

Haris b. Hişam:

"Yâ Rasûlallah![180] Sana vahiy nasıl gelir?" diye sormuştu.

Peygamberimiz (a.s.); ona verdiği cevapta, vahyin bu tarzını şöyle cevaplamıştır:

"Bazı kere, melek, benim için insan suretine girer, benimle konuşur, ben de onun söylediklerini

iyice bellerim.[181]

Bu, bana vahyin en kolay gelenidir.[182]

Cebrail (a.s.)ı gördüm.

Gördüklerimden, ona en çok benzeyeni, Dıhye'dir!" buyurmuştur. [183]

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)a, çok kere Dıhye'nin suretinde gelirdi.[184]

Vahyin bu tarzında, Ashab-ı Kiramın Cebrail (a.s.)ı gördükleri de olurdu.[185]

Hiz. Âişe der ki:

"Dıhyetü'l-Kelbî'nin sakalı, başı ve yüzü, Cebrail'e benzerdi.[186]

Ben şu odamda oturduğum sırada,[187] Resûlullah (a.s.), birden sıçrayıp dışarı çıktı.

Bakınca, yanında bir adam bulunduğunu gördüm ki, kadana atının üzerinde duruyor, başına beyaz sarık sarmış, sarığının bir ucunu iki omuzunun arasına sarkıtmıştı.

Resûlullah (a.s.) ise, elini onun kadasının yelesinin bittiği yere koymuştu.[188]

Resûlullah (a.s.) içeri girince: [189]

'Yâ Rasûlallah! Birdenbire sıçradın, beni korkuttun! [190]

Sana gizli birşey fısıldadığını gördüğüm kişi, kimdi?' dedim.

Resûlullah (a.s.):

'Sen onu gördün mü?' diye sordu.

'Evet! Gördüm' dedim.[191]

'Sen onu kime benzettin?' diye sordu.

'Dıhyetü'l-Kelbîye benzettim! [192]

Sen iki elini onun atının yelesinin bittiği yere koymuş olduğun halde, kendisiyle konuştuğumu gördüm!' dedim.[193]

'Sen, çok hayır görmüşsün! [194] O, Cebrail'dir!' buyurdu.[195]

Çok geçmeden, 'EyÂişe! [196] Cebrail sana selam veriyor' buyurdu.

Ben de:

'Ve (a.s.)ü ve rahmetullahi ve berekâtüh! Allah, o konuğu da, sahibini de hayırla mükâfatlandırınsın!

Ne güzel sahip! Ne güzel konuk!' dedim." [197]

Abdullah b. Abbas da der ki:

"Babam Abbas'la birlikte, Resûlullah (a.s.)ın yanında idim.

Resûlullah (a.s.)ın yanında da, bir adam bulunuyor ve onunla fısıldaşıyordu.

Resûlullah (a.s.) babamdan yüz çevirmiş gibi idi (Onunla pek ilgilenmiyordu).

Resûlullah (a.s.)ın yanından, dışarı çıktık. Babam, bana:

'Oğulcuğum! Amcanın oğlunun, benden yüz çevirir gibi olduğuna dikkat etmedin mi?' dedi.

Ben:

'Babacığım! O, yanında bulunan bir adamla fısıldaşıyordu' dedim.

Bunun üzerine, hemen Resûlullah (a.s.)ın yanına döndük. Babam:

'Yâ Rasûlallah! Abdullah'a şöyle şöyle söylemiştim. O da, senin yanında bulunan bir adamla fısıldaşdığını bana haber verdi. Senin yanında bir kimse var mıydı?' dedi.

Resûlullah (a.s.), bana:

'Ey Abdullah! Sen onu gördün mü?' diye sordu. Ben:

'Evet! Gördüm' dedim.

Resûlullah (a.s.):

'İşte o, Cebrail idi. Seninle ilgilenmekten, beni o meşgul etti!' buyurdu."[\[198\]](#)

Cebrail (a.s.)ın, ashaba dinlerini öğretmek üzere, tanımadıkları bir beşer suretine girerek Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelişini de, Hz. Ömer şöyle anlatır:

"Resûlullah (a.s.)la ashabından yanındaki bir cemaatla birlikte [\[199\]](#) Mescid'de oturduğumuz sırada, [\[200\]](#) güzel yüzlü, [\[201\]](#) başının saçı kulak yumuşaklarına kadar uzamış, [\[202\]](#) güzel saçlı, [\[203\]](#) saçına güzel koku sürünmüş, [\[204\]](#) üzerindeki [\[205\]](#) elbisesi bembeyaz, [\[206\]](#) saçı simsiyah, [\[207\]](#) genç ve güzel, [\[208\]](#) üzerinde yolculuk eseri görülmeyen, bununla birlikte içimizden hiçbirinin tanımadığı bir adam [\[209\]](#) çıkageldi. [\[210\]](#)

Orada bulunan cemaat, birbirlerine bakiştılar. [\[211\]](#)

Adam:

'Esselâmü aleykeyâ Rasûlallah!' diyerek Resûlullah (a.s.)a ve 'Esselâmü aleyküm!' diyerek bizlere selam verdi.

Resûlullah (a.s.) onun selâmına karşılık verdi.

Biz de, onunla birlikte, karşılık verdik. [\[212\]](#)

Adam:

'Yâ Rasûlallah! Ben, sana geldim' dedi.

Resûlullah (a.s.):

'Evet!' buyurdu. [\[213\]](#)

Adam, Resûlullah (a.s.)ın yanına kadar varıp oturdu. [\[214\]](#)

'Bana biraz yaklaş yâ Rasûlallah!' dedi.

Resûlullah (a.s.) biraz yaklaştı.

Adam, tekrar:

'Yâ Rasûlallah! Biraz daha yaklaş!' dedi.

Resûlullah (a.s.) biraz daha yaklaştı. [\[215\]](#)

Adam:

'Yâ Rasûlallah! Biraz daha yaklaş!' dedi.

Resûlullah (a.s.); diz kapakları onun dizkapaklarına değecek kadar yaklaştı. [\[216\]](#)

Sonra, adam, ona (Resûlullah (a.s.)a) saygı olmak üzere, ayağa kalkıp oturdu. [217]

Adam; iki dizini Resûlullah (a.s.)ın iki dizine bitiştirip dayadı,[218] ellerini kendi dizlerinin üzerine koydu.[219]

'Yâ Rasûlallah![220] Yâ Muhammed![221] Bana imandan haber ver. İman, nedir?' diye sordu.

Resûlullah (a.s.):

'İman; Allah'a, Allah'ın meleklerine, Allah'ın Kitaplarına, Allah'ın resûllerine, âhiret gününe, bir de, hayır ve şer, kadere inanmandır!' buyurdu.[222]

Adam:

'Ben böyle yaparsam iman etmiş olur muyum?' diye sordu.

Resûlullah (a.s.):

'Evet!' buyurdu.[223]

Adam:

'Doğru söyledin!' dedi.[224]

Adamın 'Doğru söyledin' diyerek biliyormuşcasına Resûlullah (a.s.)ı tasdik edişine;[225] 'Hem soruyor, hem de onu tasdik ediyor?!' diye şaştık.

Adam, bundan sonra:

'Yâ Muhammed! Bana İslâm'dan haber ver![226] Nedir o?' diye sordu.

Resûlullah (a.s.):

'İslâm; Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman, yoluna gücün yeterse Beytullah'a hacetmen,[227] cünüplükten gusledip yıkanmandır!' buyurdu.[228]

Adam:

'Ben böyle yaparsam Müslüman olur muyum?' diye sordu.

Resûlullah (a.s.):

'Evet!' buyurdu.[229]

Adam, yine: 'Doğru söyledin!' dedi.[230]

Biz, yine, adamın 'Doğru söyledin!' deyişine;[231] hem soruyor, hem de onu tasdik ediyor diye, haline şaştık.[232]

Adam böyle her defasında 'Doğru söyledin!' 'Doğru söyledin!' dedikçe, cemaat:

'Biz Resûlullah (a.s.)a bu adamdan daha fazla saygı gösterenini görmedik! Sanki Resûlullah (a.s.)ı tanıyor!' demekte idiler.[233]

Bundan sonra, adam:

'Yâ Rasûlallah![234] Sen bana ihsandan haber ver![235] Yâ Muhammed![236] Yâ Rasûlallah![237] İhsan nedir?' diye sordu.[238]

Resûlullah (a.s.):

'İhsan;[239] Allah'a, O'nu görüyor gibi, ibadet etmendir. Sen O'nu görmesen de, iyi bil ki, O seni

görür!' buyurdu.[240]

Adam:

'Ben böyle yaptığım zaman muhsin (ibadeti ihsan derecesinde yapan) olur muyum?' diye sordu.

Resûlullah (a.s.):

'Evet!' buyurdu.[241]

Adam, yine:

'Doğru söyledin!' dedi.[242]

Adam böyle her defasında 'Doğru söyledin!' 'Doğru söyledin!' dedikçe, biz de, 'Doğrusu, Resûlullah'a bundan daha çok saygı gösterenini görmedik!' diyorduk.

Adam:

'Yâ Rasûlallah! [243] Bana Saat'ten (Kıyametten) haber ver! [244] O ne zaman kopacak?' diye sordu.[245]

Resûlullah (a.s.):

'Kıyamet hakkında, kendisine soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir!' buyurdu.[246]

Adam:

'Doğru söyledin!' dedi.

Resûlullah (a.s.):

'Kıyametin vakti, Allah'tan başka kimsenin bilmediği beş şeyden biridir!' buyurdu.[247]

Adam:

'Öyle ise, bana onun emare ve alâmetlerinden haber ver! [248] Kıyametin alâmetleri nedir? [249] Bana onlardan haber ver?' dedi. [250]

Resûlullah (a.s.):

'Cariyenin kendi efendisini doğurduğunu; yalınayak, çıplak, yoksul davar çobanlarının (zenginleşip) yüksek bina kurmakta birbirleriyle yarıştıklarını ve övünmeye kalkıştıklarını görmendir' buyurdu.[251]

Adam:

'Doğru söyledin!' dedi.

Sonra da, dönüp gitti.[252]

Resûlullah (a.s.):

'Adamı bana geri çeviriniz!' buyurdu.[253]

Hemen kalkıp adamın ardına düştük. Ne kendisinin nereye yönelip gittiğini anlayabildik, ne de izini tozunu görebildik!

Bunu Peygamber (a.s.)a anlattık.[254]

Resûlullah (a.s.):

'Ey İbn Hattab! [255] Ey Ömer! [256] Sen bana o sorulan soranın kim olduğunu biliyor musun?'¹

diye sordu.[257]

'Allah ve Resûlü bilir!' dedim.[258]

Bunun üzerine, Resûlullah (a.s.):

'O, Cebrail idi. Size dininizi öğretmek için gelmişti!¹ buyurdu."[259]

4) Vahiy tarzlarından birisi de, vahyin dehşet saçan bir çan, çingirak uğultusu gibi uğuldayarak gelişidir.[260]

Haris b. Hişam'ın:

"Yâ Rasûlallah![261] Sana vahiy nasıl gelir?" sorusuna Peygamberimiz (a.s.)ın verdikleri cevapta, vahyin bu tarzı şöyle açıklanmıştır:

"Vahiy bazan bana çingirak sesi gibi (müthiş bir madenî ses uğultusu ve alarm ile) gelir ki, vahyin bana en ağır geleni de budur!

Vahiy hali benden kalkınca, meleğin bana söylemiş olduğunu iyice bellemiş bulunurum" buyurmuştur.[262]

Sanıldığına göre; işitilen bu şiddetli ses ya vahiy meleğinin kendi sesi, ya da, kanatlarının uğultusu idi.[263]

Bunun hikmeti de, vahyi telakki ve hıfz için, Peygamberimiz (a.s.)ın kalbini toparlamak ve hazırlamak,[264] kulaklarının ve kalbinin vahiy meleğinin sesinden başkasıyla meşgul olmasına meydan bırakmamak içindi.[265]

Abdullah b. Amr b.Âs:

"Yâ Rasûlallah! Vahyin gelişini sezer misin?" diye sorduğu zaman, Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Sesi işitir ve susarım.

Bana hiçbir sefer bu tarzda vahyolunmamıştır ki, ruhumun alınıyor olduğunu sanmış olmayayım!" buyurmuştur. [266]

Yüce Allah bir emri vahyetmek, vahiy suretiyle dile getirmek istediği zaman, Allah'ın emrinin korkusundan, gökleri, son derece şiddetli bir titreme alır.[267]

Göklerin halkı olan meleklerde, İlahî Kelamı, düz ve sert bir kayaya çarpan demir zincir(in çıkardığı korkunç ses) gibi işitince,[268] Allah'ın Kelamı karşısında duydukları derin haşyetten dolayı kanatlarını çırparlar,[269] baygın düşüp secdeye kapanırlar!

Ayılıp secdeden başını ilk kaldıran, Cebrail (a.s.) olur.

Yüce Allah ona, vahiylerinden, dilediğini söyler.[270]

Cebrail (a.s.) yanlarına gelinceye kadar, öteki melekler öylece baygın halde kalırlar.

Cebrail (a.s.), bütün göklerdeki meleklerle uğrar.[271]

Her göğe uğradıkça,[272] kalblerinden korku kaldırılan[273] o gök halkı olan[274] melekler ona:

"Ey Cebrail![275] Rabbimiz[276] ne buyurdu?" diye sorarlar.

Cebrail de:

"Hakkı buyurdu.[277] En Yüce, en büyük olan O'dur!" der.

Meleklerin hepsi de, Cebrail (a.s.)'ın söylediği gibi söylerler.[278]

Birbirlerine de:

"Rabbimiz ne buyurdu?" diye sorarlar ve:

"Hakkı buyurdu. En yüce ve en büyük olan O'dur!" derler.[279]

Yüce Allah, vahyi nereye ulaştırmasını emir buyurmuşsa,[280] Cebrail (a.s.), gökten yere kadar, gökten göğe geçe geçe,[281] götürüp oraya ulaştırır.[282]

Zerkeşî'ye göre; vahyin bu tarzında, vahyin Peygamberimiz (a.s.)ca telakkisi, iki yolla idi.

Onlardan birisi, Peygamberimiz (a.s.)'ın beşeriyet sıfat ve suretinden soyunup sıyrılıp, melekiyet sıfat ve suretine bürünerek vahyi Cebrail (a.s.)dan alması;

Diğeri de, Peygamberimiz (a.s.) vahyi alıncaya kadar, meleğin melekiyet sıfat ve suretinden soyunup beşeriyet sıfat ve suretine girmesi idi ki, birincisi, iki halden en güç ve en zor olanı idi.[283]

Ashab-ı Kiramdan bazılarının görüp anlattıklarına göre; vahyin inişi sırasında Peygamberimiz (a.s.)a ağır bir sıkıntı basar;

Yüzü, gül gibi olur;[284]

Gözlerini kapar;[285]

Başını önüne eğdi.

Yanıdakiler de, başlarını önlerine eğlerdi.[286]

Peygamberimiz (a.s.), o hallerinde, çabuk çabuk nefis alırdı.[287]

En soğuk günde bile, alnından inci taneleri gibi terler dökülürdü.[288]

Vahiy hali sona erinceye kadar, yanındakilerden hiçbiri, başlarını kaldırıp Peygamberimiz (a.s.)'ın yüzüne bakmaya kadir olamazlardı. [289]

Vahiy kâtiplerinden Zeyd b. Sabit'in bildirdiğine göre; Peygamberimiz (a.s.)a gelen vahyin ağırlığı veya hafifliği, inen vahyin ağırlığı veya hafifliğiyle mütenasip bulunurdu.[290]

Yani, inen vahiy va'd ve tebşir mahiyetinde ise, Cebrail (a.s.) beşer suretinde gelir, hitap ve telakki Peygamberimiz (a.s.)a bir güçlük vermezdi.

İnen vahiy azap ve korkutmaya taalluk ettiği zaman, dehşet saçan bir çan, çingirak uğultusu ile gelirdi.[291]

Peygamberimiz (a.s.) deve üzerinde bulunduğu sırada da vahiy geldiği olur; devenin inen vahyin ağırlığına dayanamadığı,[292] bacaklarının iki yana ayrıldığı, büküldüğü, kırılacak gibi olduğu, bazan da çöktüğü görülürdü.[293]

Nitekim, Peygamberimiz (a.s.) Adba adlı devesinin üzerinde bulunduğu sırada Mâide sûresi inmeye başlayınca, vahyin ağırlığından, Adba'nın bacakları az kalsın kınlıverecekti![294]

Zeyd b. Sabit der ki:

"Resûlullah (a.s.)'ın yanında oturuyordum. Derken, vahiy durgunluğu gelip, Resûlullah (a.s.) baygınlaştı.

Kendisinin dizi, benim dizimin üzerine düştü.

Vallahi, Resûlullah (a.s.)'ın dizinden daha ağır basan birşey bulmamışımdır.

Sonra, üzerinden vahiy hali sıyrılınca:

'Yaz ey Zeyd!' buyurdu.

Hemen, bir kürek kemiğinin üzerine, yazdım.

Resûlullah (a.s.)ı, vahiy durgunluğu ve baygınlığı tekrar bürüdü.

Resûlullah (a.s.)ın dizi, benim dizimin üzerine düştü.

Dizinin ağırlığını, öncekinden daha ağır buldum.[295]

Neredeyse, dizim ezilecek sandım.[296] 'Ayağımın üzerinde artık yürüyemem!' dedim.[297]

Bir ve tek olan Yüce Allah'ın indirip de kemiğin üzerine eklemiş olduğum o istisna fıkrasına;[298]-varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki-[299] hâlâ bakıyor, onu görüyor gibiyimdir!"[300]

Hz. Ömer de, "Resûlullah (a.s.)a vahiy indirilirken, başucundan, arı uğultusuna benzeyen bir ses işitildiğini" söylemiştir.[301]

5) Vahiy tarzlarından birisi de, vahiy meleği Cebrail (a.s.)ın, Yüce Allah tarafından yaratıldığı aslî şekil ve suretinde, [302] inci ve yakut saçılan[303] altıyüz kanadıyla görünerek.[304] Yüce Allah'ın dilediğini, Peygamberimiz (a.s.)a vahyedişidir.[305]

Bu da, iki kere vuku bulmuş;[306] Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.)ı, yaratılmış olduğu aslî heyet ve suretinde, altıyüz kanadı ile,[307] iki kere,[308] ufku kaplayan,[309] her bir kanadından renk renk inciler, yakutlar saçılır[310] ve vücudunun büyüklüğü[311] yerle gök arasını doldurur bir halde görmüştür.[312]

6) Vahiy tarzlarından birisi de; Yüce Allah'ın, İsrâ ve Miraç gecesinde olduğu gibi.[313] göklerin üstünde,[314] perde arkasından, Peygamberimiz (a.s.)a-uyanık iken-hitapta bulunması, ya da- hadis-i şerifte açıklandığı üzere-uyurken, arada vahiy meleği bulunmaksızın Peygamberimiz (a.s.)la konuşmasıdır.[315]

Peygamberimiz (a.s.) bu hususu şöyle açıklamışlardır:

"Rabbim, bana uykuda en güzel surette geldi." [316]

"Rabbimi, en güzel surette gördüm! [317] Bana:

'Yâ Muhammedi Mele-i Âlâ (Mukarreb Melekler), birbirleriyle ne hakkında konuşur, soruşurlar; bilir misin?' diye sordu.[318]

'Hayır! Bilmiyorum yâ Rab!' dedim.

Elini, iki küreğimin arasına koydu.

Rabbimin Elinin serinliğini, memelerimin arasında duydum! [319]

Herşeyin ilmi benim için tecelli etti. [320] Gökte ve yerde olan şeyleri öğrendim. [321] Rabbim:

'Yâ Muhammedi Mele-i Âlâ (Mukarreb Melekler), birbirleriyle ne hakkında konuşur, soruşurlar; bilir misin?' diye tekrar sordu.[322]

'Evet! Bilirim[323] yâ Rab! [324] Keffaretler hakkında konuşurlar!' dedim.

'Nedir onlar?'¹ diye sordu.[325]

'Dereceler, kefareter, camiye ve cemaatlara yürüyerek gidiş,[326] namazlardan sonra namazları

bekleyiş,[327] iyiliklere doğru adım atış...' dedim.[328]

'Doğru söyledin yâ Muhammed! [329]

Kim böyle yaparsa, temiz olarak yaşar, temiz olarak ölür, gûnahtan temizlenir, anasından doğduğu gibi olur! [330]

Yâ Muhammedi Namaz kıldığın zaman:

'Ey Allah'ım! Bana hayırlı işler işletmeni,

Kötülükleri bıraktırmanı,

Yoksulları sevdirmeni,

Beni yarlıgamanı,

Bana acımanı,

Benim tevbemi kabul etmeni,

Kullarını ibtilâya uğratmak istediğin zaman da, beni fitne ve ibtilaya uğramamış olarak huzuruna almanı,

Selamı yaymak,

Yem ek yedirmek,

Herkes uyurken geceleyin kalkıp namaz kılmak derecelerini bana nasip etmeni Senden dilerim!' de!' buyurdu." [331]

7) Vahiy tarzlarından birisi de, Yüce Allah'ın, Peygamberimiz (a.s.)ı hiçbir kulun hiçbir zaman erişemediği Yakınlık Makamına, ilahî kabul ve ikrama nail kılması; [332] arada vahiy meleği bulunmaksızın, kendisine doğrudan doğruya hitap buyurmuş olmasıdır. [333] Ki, bu da, Miraç gecesinde olduğu gibi, uyanık iken vahiy buyurulacak şeyi er ya perde arkasından ya da doğrudan doğruya, yüz yüze olarak vahiy buyurulmak sûretiyle [334] vuku bulmuştur.

Abdullah b. Abbastan sahih bir senedle [335] rivayet edildiğine göre; bu mülakatta, Peygamberimiz (a.s.), Rabbini görmüştür! [336]

Yine ondan sahih bir senedle rivayet edilen hadiste de;

İbrahim (a.s.)ın hainliğine,

Musa (a.s.)ın kelîmliğine,

Muhammed (a.s.)ın Rabbini gördüğüne, şaşırmayacağını söylemiştir. [337]

Peygamberimiz (a.s.) da, bir hadis-i şeriflerinde, bu hususta açıklamalarda bulunmuşlardır:

"Göklerin ve yerin işlerinden bana emrolunan şeylerden boşaldığım zaman:

'Yâ Rab! Benden önce, kendisine ikramda bulunmadığın hiçbir peygamber yoktur. [338]

Yâ Rab! İbrahim'i halil, Musa'yı da kelîm edindin. [339]

Davud için dağları, Süleyman için rüzgâr ve şeytanları musahhar kıldın! İsa için de ölüleri dirilttin!¹ dedim.

'Benim için, ne yaptın?' diye sordum.

Yüce Allah:

'Sana, bunların hepsinden daha üstününü vermedim mi?

Senin ismini Kendi isimle birlikte anmadıkça, Kendi ismini anmadım!¹ buyurdu." [\[340\]](#)

"Ve refa'nâ leke zikrek=Senin namını yükselttik" [\[341\]](#) âyetindeki nam yüksekliği; kelime-i tevhid ve kelime-i şehâdette, [\[342\]](#) ezanda, Kur'ân-ı Kerîm'de [\[343\]](#) Peygamberimiz (a.s.)ın isminin de Yüce Allah'ın ismiyle birlikte anılmasıdır diye tefsir edilmiştir. [\[344\]](#)

Mekke'nin fethinde, Bilal-ı Habeşî Kabe'nin üzerine çıkıp Mekke'de ilk ezanı okurken "Eşhedü enne Muhammeden resûlullah!" şهادetini işiten Ebu Cehil'in kızı Cüveyriye de:

"Hayatıma yemin ederim ki; [\[345\]](#) Allah Muhammed'in namını yükseltti. [\[346\]](#) Allah seni şereflendirdi ve senin namını yükseltti! [\[347\]](#) Senin adın, şanın yükseldi!" demekten kendini alamamıştır. [\[348\]](#)

Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)ın Tebligat ve İcraatının Kaynağının İlahî Vahiy Oluşu

Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)ın tebligat ve icraatının kaynağı ilahî vahiy idi

Bu gerçek, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanmıştır:

"İşte, Biz (ey Resûlüm!), sana da böylece Emrimizden bir Ruh (Kur'ân) variyettik.

Halbuki, (vahiyden önce) sen, 'Kitab nedir? İman nedir?'¹ bilmezdin.

Fakat, Biz, onu (Kur'ân'ı) bir nur yaptık.

Bununla, kullarımızdan kimi dilersek ona hidayet veririz.

Şüphe yok ki, sen muhakkak doğru bir yolun rehberliğini yapıyorsun!"[\[349\]](#)

İbrahim ve İsmail (a.s.)ların Peygamberimiz (a.s.) Hakkındaki Dilekleri ve

Dileklerinin Kabul Olunuğu

İbrahim (a.s.)la oğlu İsmail (a.s.)ın, Kabe'nin duvarlarını örüp yükseltirlerken, Yüce Allah'a:

"Ey Rabbimiz! Bizden sâdır olan şu hizmeti kabul buyur!

Şüphe yok ki, herşeyi işiten, herşeyi bilen Sensin Sen!

Ey Rabbimiz! Bizi, Sana teslimiyette sabit kıl!

Soyumuzdan da, yalnız Sana boyun eğen Müslüman bir cemaat yetiştir!

Ey Rabbimiz! Onların içinden de, kendilerine Senin âyetlerini okuyacak, onlara Kitabı ve hikmeti öğretecek, onları iyice temizleyecek bir peygamber de gönder..." diyerek dua ettikleri[350] ve Hz. Muhammed (a.s.)ın peygamber olarak gönderilmesiyle bu dualarının kabul buyurulduğu da:

"İçinizde, kendinizden bir peygamber gönderdik ki, size âyetlerimizi okuyor, sizi tertemiz yapıyor, size Kitabı ve hikmeti öğretiyor, bilmediğiniz şeyleri size bildiriyor;"[351]

'(Ey Resûlüm!) Allah, sana Kitabı ve hikmeti indirdi. Daha önce bilmediklerini de sana öğretti. Allah'ın senin üzerindeki lütuf ve inayeti çok büyüktür"[352] mealli âyetlerle açıklanmıştır.

Bu âyetlerde anılan Kitabın Kur'ân-ı Kerîm olduğu ve Peygamberimiz (a.s.)ın da onu ümmetine bıraktığı, tarihî bir vakıa ve gerçektir.[353]

Kur'an-ı Kerîm, Kur'an-ı Kerîm'in İniş, Ezberleniş ve Yazılış

Kur'ân-ı Kerîm'in isimlerinden olan "Kur'ân" sözü, aslında masdar olup kıraat etmek, okumak demektir.[354]

Kur'ân-ı Kerîm, âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah tarafından,[355] insanları karanlıklardan aydınlığa, Allah'ın doğru yoluna çıkarmak için[356] son peygamber[357] Hz. Muhammed (a.s.)'ın kalbine, Cebrail (a.s.)'ın aracılığıyla,[358] hiç unutmamak, hafızasından silinmemek üzere[359] vahyedilmek.[360] okunmak suretiyle[361] azar azar indirilen;[362] hiç kimsenin bir benzerini daha vücuda getiremeyeceği;[363] Allah katında çok şerefli, kadri yüce; tertemiz sahifelerde kıymetli, sevgili, takva sahibi katiplerin elleriyle yazılı;[364] nesilden nesile tevatürle nakil olunagelen; doğruluğunda hiç şek ve şüphe bulunmayan Allah Kelamı dır.[365]

Kur'ân-ı Kerîm Peygamberimiz (a.s.)a, Ramazan ayında,[366] Kadir gecesinde inmeye başlamış,[367] yirmi üç yılda tamamlanmıştır.[368]

İbn Abbas'ın bildirdiğine göre; Peygamberimiz (a.s.), kendisine Cebrail (a.s.) tarafından indirilen âyetleri ezberlemek, unutmamak için acele eder, dudaklarını Cebrail'in okuyuşuna uydurarak kımıldatır dururdu.[369]

Bunun üzerine, Yüce Allah, indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

"(Ey Resûlüm!) Onu (Kur'ân'ı Cebrail sana okuyup bitirmeden) ezberlemek için, dilini onunla (Kurbânla) depretme!

Onu, (göğsünde) toplamak (ezberletmek), okutmak Bize düşer.

O halde, Biz, onu sana (Cebrail'in dili ile) okuduğumuzda, sen onun okunuşuna sadece uy! (susup kulak ver, dinle!)

Sonra onu okuman, Bize aittir (okumanı Biz tekeffül ederiz)."[370]

"Bundan böyle, Biz sana Kur'ân'ı okutacağız da, sen onu unutmayacaksın."[371]

İşte bundan sonra, ne zaman Cebrail (a.s.) gelir, vahiy getirirse, Peygamberimiz (a.s.) susar, onu dinler; Cebrail (a.s.) dönüp gidince, onun okumuş olduğu âyetleri, o nasıl okumuş idiyse öylece, ezberinden okurdu.[372]

Kur'ân-ı Kerîm'in Arapça olarak indirildiği de, Kur'ân-ı Kerîm'de açıklanmıştır.[373]

Kur'ân-ı Kerîm'in ilk hafızı, Peygamberimiz (a.s.)'dır.[374]

Cebrail (a.s.) her yıl Ramazan ayında, her gece gelir, Ramazan'ın sonuna kadar Kur'ân-ı Kerîm'i Peygamberimiz (a.s.)la mukabele eder; yani o okur, Peygamberimiz (a.s.) dinler, Peygamberimiz (a.s.) okur, Cebrail (a.s.) dinlerdi.

Peygamberimiz (a.s.)'ın vefat ettiği yılda ise, bu mukabele iki kere yapı İm işti. [375]

Yüce Allah Müslümanlara namazda Kur'ân'dan kolaylarına geleni okumalarını emir buyurduğu[376] ve Peygamberimiz (a.s.) da, Kur'ân'sız (kıraatsız) namaz olamayacağını haber verdiği için;[377] erkek kadın her Müslümanın, en az, namazlarında okuyacakları kadar sûre veya âyetler ezberlemeleri gerekiyor, bununla yetinmeyip Kur'ân-ı Kerîm'in tümünü ezberlemeye koyulanlar da oluyordu.

Peygamberimiz (a.s.), kendisine Kur'ân-ı Kerîm âyetleri nazil oldukça, vahiy katiplerinden birini

çağırır, ona "Yaz!" buyurup yazdırır, onun hangi sûreye ve sûrenin neresine konulacağını da bildirir,[378] bu da kendisine Cebrail (a.s.) tarafından bildirilmiş bulunurdu.

Nitekim, Peygamberimiz (a.s.):

"Bana Cebrail ((a.s.)) geldi. Şu 'İnnallâhe ye'muru bi'l-adli ve'l-ihsâni ve îtâi zi'l-kurbâ ve yenhâ ani'l-fahşâi ve'l-münkeri ve'l-bağyi yaizuküm lealleküm tezekkerûn' âyetini [Nahl: 90], şu sûrenin [Nahl sûresinin] şurasına [89. âyetin altına] koymamı bana emretti" buyurmuştur.[379]

Zeyd b. Sabit der ki:

"Vahyi Resûlullah (a.s.)ın huzurunda yazardım. Bitirdiğim zaman, bana:

'Yazdığımı, oku!' buyururdu.

Eğer onda yazılmayan birşey kalmışsa ekletir, fazla birşey olursa çıkarttırırdı ."[380]

Nisa sûresinin 95. âyeti nazil olunca da:

"Bana Zeyd'i çağırınız. Levhayı, diviti ve kürek kemiğini, veya kürek kemiğini ve diviti getirsin!" buyurmuş,[381] Zeyd gelince de, ona:

"Ey Zeyd!"[382] buyurarak[383] yazdıracağı âyeti yazdırmış,[384] bu âyete ait olup o anda nazil olan "zarar görenler dışında" istisnasını da ona ekletmiştir.

Zeyd b. Sabit der ki:

"Bir ve tek olan Yüce Allah'ın indirip de kemiğin üzerine eklemiş olduğum o istisnaya,[385] varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, [386] hâlâ bakıyor, onu görüyor gibiyimdir!"[387]

Kur'ân-ı Kerîm, böylece, başından sonuna kadar, Peygamberimiz (a.s.)ın huzurunda, hurma dalları, düz, yassı taşlar, kürek kemikleri ve yazı yazmaya elverişli daha başka şeyler üzerine yazılmış bulunuyordu.[388]

Kur'ân-ı Kerîm'in vahyi Peygamberimiz (a.s.)ın vefatına yakın bir zamana kadar devam ettiği için,[389] Kur'ân-ı Kerîm'in yazılı sayfaları mushaf haline getirilmemişti.

Kur'ân-ı Kerîm sûrelerden, sûreler de âyetlerden teşekkül etmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'in iki kapağı arasında yüz on dört sûre olup,[390] Berâe (Tevbe) sûresinden başka, bütün sûrelerin başında Besmele vardır.

Yani, her sûre diğerinden Besmele ile ayrı İmî şîr.[391]

Sûre; lügatta, yüksek derece ve mertebeye, büyük bir şehri kuşatan sûra benzetilerek, Kur'ân-ı Kerîm'in de en az üç âyetten müteşekkil, hususi bir isim taşıyan müstakil bölümlerinden her birine de sûre denilmiştir.[392]

Sûre sözü, Kur'ân-ı Kerîm'in müteaddit âyet ve sûrelerinde geçer.[393]

Kur'ân-ı Kerîm'in en uzun sûresi Bakara, en kısa sûresi de Kevser sûresidir.[394]

Âyet; lügatta açık alâmet, nişane, bellik demektir.

Din teriminde ise; Kur'ân-ı Kerîm'in bir hükme delâlet eden ve birbirlerinden birer fasıla ile ayrılmış bulunan uzun veya kısa cümlelerinden her birine âyet denir.[395]

Kur'ân-ı Kerîm'in âyetlerinin sayısında, sûre başlarındaki Besmeleyi o sûrenin âyetlerinden sayıp

saymamak, âyetlerdeki durak yerlerinde görüş birliğine varamamak gibi sebeplerle, altı binden sonrasında ihtilaf edilmiştir.

İbn Abbas'a göre, Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinin toplamı altı bin altı yüz altmışaltıdır.[\[396\]](#)

Şeyhülislam İbn Kemal de bunu benimsemiş ve:

"Bilmek istersen eğer sen aded-i âyâtı:

Cümlesi altıbin altı yüz altmış altı" demiştir.[\[397\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'in En Büyük ve En Devamlı Mucize Oluşu

Peygamberimiz (a.s.):

"Peygamberlerden hiçbir peygamber yoktur ki, ona, insanların iman etmek zorunda kaldığı mucizelerin bir benzeri verilmemiş olsun!

Bana verilen mucize ise, Allah'ın bana vahyettiğidir, Kur'ân'dır!

Bunun için, Kıyamet günü, Peygamberlerin en çok ümmetlisi ben olacağımı umarım!" buyurmuştur.[\[398\]](#)

Her peygamberin, zamanına göre, peygamberlik dâvasını ispatlayacak bazı harikuladeleri, mucizeleri vardır; asanın yılanı çevrilmesi gibi.

Musa (a.s.)'ın zamanında sihir yaygındı. Bunun için, Musa (a.s.) sihirden daha üstün ve baskın olan bir mucize getirip, muhataplarını iman etmek zorunda bıraktı.[\[399\]](#)

İsa (a.s.)'ın zamanında tıp (doktorluk) yaygın ye üstündü. Bunun için, İsa (a.s.), doktorluktan daha üstün ve baskın olan bir mucize getirdi: Ölüyü diriltti.

Muhammed (a.s.)'ın zamanında ise, fesahat ve belagat yaygındı.[\[400\]](#) Bunun için, Peygamberimiz Muhammed (a.s.), kavmine, bir fesahat ve belagat mucizesi olan Kur'ân-ı Kerîm'i getirdi.

Peygamberimiz Muhammed (a.s.)dan önceki peygamberlerin mucizeleri kendilerinin vefatlarıyla sona ermiş, onları, o zaman hâzır bulunanlardan başkaları da görmemişlerdir.

Peygamberimiz Muhammed (a.s.)'ın mucizesi olan Kur'ân-ı Kerîm ise, Kıyamet gününe kadar devam edecektir.[\[401\]](#)

Önceki peygamberlere verilen mucizelerin benzerleri ya suretçe, ya da hakikatça, kendilerinden öncekilere de verilmiş bulunuyordu.

Kur'ân Kerîm mucizesinin benzeri ise, daha önce hiçbir peygambere verilmemiştir.[\[402\]](#)

Kur'ân Kerîm; yalnız fesahat ve belagat yönünden değil, her yönden de bir benzeri daha ortaya konulamayacak bir mucizedir.

Yüce Allah, bu gerçeği Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklar:

"(Ey Resûlüm!) de ki: Andolsun, insanlar ve cinler, şu Kitabın benzerini vücuda getirmek üzere biraraya toplansa ve birbirlerine yardımcı da olsalar, yine de onun benzerini getiremezler!

Şanıma andolsun ki, Biz bu Kur'ân'da, insanlar için her mânâda nice türlüünü açıklamışızdır.

İnsanların pek çoğu ise, kâfirlikte ayak dirediler."[\[403\]](#)

Ebu Ubeyd'in bildirdiğine göre; bir çöl Arabi, bir zâtı "Fasda¹ bimâ tü'meru ve a'riz ani'l-müşrikîn=Şimdi, sen, sana emrolunanı açığa vur! Müşriklerden yüz çevir!" (Hicr: 94) âyetini okurken işitince, hemen secdeye kapanır ve:

"Ben, onun fesahatından dolayı secde ettim!" der.

Başka birisi de:

"Felemmestey'esû minhü halesû neciyyâ=Vaktâ ki, ondan umutlarını kestiler, fısıldaşarak bir yana çekildiler" (Yûsuf: 80) âyetini bir adamdan işitince:

"Ben şehadet ederim ki; bu sözün benzerini bir yaratık söylemeye güç yetiremez!" demiştir.

Bir cariyeden dinlediği kelamın fesahatına hayran olarak:

"Allah aşkına, sen ne kadar da fesahatlısın!" demekten kendini alamayan Asmaîye, cariyeye:

"Ve evhaynâ ilâ ümmi Mûsâ en erdnhife izâ hıfti aleyhi fe elkîhi fi'l-yemmi ve lâtehâff ve lâ tahzenî. İnnâ râddûhü ileyke ve câilûhü mine'l-mürserîn=Mûsâ'nın anasına: 'Onu, emzir. Sana onun hakkında bir tehlike gelince, kendisini denize bırak. Korkma. Kederlenme. Çünkü, Biz, onu yine sana geri döndüreceğiz. Hem onu peygamberlerden biri de yapacağız¹ diye vahyettik¹ (Kasas: 7) kavlinden sonra, şu benimki, bir fesahat mı sayılır?" demiştir.

Gerçekten de, bu bir tek âyette; iki emir, iki nehiy, iki haber ve iki müjde birleştirilmiştir.[\[404\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)'ın mucizesi sadece Kur'ân-ı Kerîm'den ibaret bulunmadığı ve daha birçok mucizeleri olduğu halde, hadis-i şeriflerinde yalnız Kur'ân-ı Kerîm'i anmakla yetinmeleri, onun mucizelerinin en büyüğü ve en yararlısı oluşundan; dine daveti, delil ve hücceti hâvi bulunuşundan; Kıyamet gününe kadar, hâzır ve gaip, herkesin ondan yararlanışındandır.[\[405\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'e Kur'ân isminin verilisi; İlahî Kitaplar arasında, Kitapların, belki bütün ilimlerin semerelerini içinde toplamış olduğu içindir. Nitekim, Yüce Allah:

"Ve tafsile külli şey'in=Herşeyin tafsilidir;" (Yûsuf: 111),

"Tibyânen li külli şey'in=Herseyin apaçık bir beyanıdır" (Nahl: 39) buyurmuştur.[\[406\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) da:

"Bana, Tevrat yerine es-Sebi¹ verildi.

Zebur yerine, Miun verildi.

İncil yerine, Mesâni verildi.

Mufassallar da, fazla olarak verildi" buyurmuştur.[\[407\]](#)

Kur'ân Kerîm'in sûreleri, âyetlerinin çokluğuna göre dörde ayrılır:

1)Tuvel,

Miun,

Mesani,

Mufassal.

Bakara, Âl-i İmrân, Nisa, Mâide, En'âm, A'râf ve Yûnus sûrelerine uzunluklarından dolayı "Seb'u't-tuvel=Yedi uzunlar" denir.

Kur'ân-ı Kerîm'in yüzden fazla veya yüze yakın âyetli; Berâe (Tevbe), Nahi, Hûd, Yûsuf, Kehf, İsrâ, Enbiyâ, Tâhâ, Mü'minûn, Şuarâ ve Sâffât sûrelerine ise Miun (Yüz âyetliler) denir.

Miun sûrelerinden sonra gelen ve yüzden az âyetli sûrelere Mesani denir.[\[408\]](#)

Kur'ân Kerîm'in yüzden az âyetli Mesani sûrelerini sık sık takip eden ve aralan Besmele ile ayrılmış bulunan kısa sûrelerine Mufassal sûreler; ve bunların uzunlarına uzun Mufassallar, orta uzunlukta olanlarına orta Mufassallar, daha az âyetli olanlarına kısa Mufassallar denir.[\[409\]](#)

Hakikat ehline göre; Kur'ân-ı Kerîm bütün hakikatları kendisinde toplayan ledün ilminin de icmalî ve özetidir.[\[410\]](#)

Hz. Ömer'in "ilimle dolu dağarcık!" diyerek takdir ettiği,[\[411\]](#) Ashab-ı Kiramdan Abdullah b. Mes'ud:

"İlim isteyen, Kur'ân'ı incelesin! Çünkü, öncekilerin de, sonrakilerin de ilmi, onun içindedir!" demiştir.[\[412\]](#)

Abdullah b. Mes'ud'un da "Kur'ân'ın ne güzel tercümanıdır!" diyerek takdir ettiği ve ilminin çokluğundan dolayı Bahr (deniz) diye anılan[\[413\]](#) ve Hz. Ömer tarafından da müşkil meselelerde çağırılıp görüşü alınan[\[414\]](#) Abdullah b. Abbas da:

"Eğer bana ait deve dizbağları yitecek olsa, muhakkak, orada, Yüce Allah'ın Kitabında bulurum!" demiştir.[\[415\]](#)

Kur'an-ı Kerîm'in Mushaf Haline Getiriliş ve Nüshalarının Çoğaltılışı

Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)'ın vefatından sonra vuku bulan Yemâme savaşında Kur'ân-ı Kerîm hafızlarından bir haylisinin şehit düşmesi, Kur'ân-ı Kerîm sayfelerinin biraraya toplanmasına sebep olmuştur.

Vahiy katiplerinden Zeyd b. Sabit der ki:

"Yemâme'de, birçok hafız sahabinin şehit düşmeleri üzerine, Ebu Bekir, bana adam gönderdi. Kendisinin yanında Ömer de bulunuyordu.

Ebu Bekir, bana dedi ki:

'Ömer, bana geldi:

'Yemâme vak'ası, Ashabdan birçoklarının ölümüne sebep oldu.

Başka yerlerdeki savaşlarda da böyle şehit düşmesiyle, Kur'ân'dan birçok kısmının zayi olup gitmesinden korkuyorum.

Kur'ân'ı toplamayı emretmeni uygun görüyorum¹ dedi.

Ömer'e:

'Resûlullah (a.s.)'ın yapmadığı birşeyi ben nasıl yaparım?!' dedim. Ömer

'Vallahi, bu, büyük bir hayırdır!' dedi.

Bana bu hususta o kadar ısrar etti ki, nihayet, ona Allah kalbimi açtı, yatıştırdı. Ömer'in görüşünü uygun gördüm.

'Sen genç ve akıllı bir adamsın.

Sana bizim emniyet ve itimadımız vardır.

Sen Resûlullah (a.s.)a vahiy yazdın.

Binaenaleyh, Kur'ân'dan, gerek senin yanında, gerek başkaları yanında yazılı bulunanları araştır, topla, biraraya getir!' dedi.

Vallahi, bana dağlardan bir dağı nakletme işini teklif etselerdi, Kur'ân'ı cem işinden daha ağır olmazdı.

'Peygamber (a.s.)'ın yapmadığı birşeyi nasıl yaparsınız?!' dedim.[\[416\]](#)

Ebu Bekir

'Vallahi, bu, büyük bir hayırdır!' dedi.

Ebu Bekir'in ve Ömer'in kalbini yatıştıran Allah, ona benim de kalbimi açtı, yatıştırdı.[\[417\]](#) Bunun üzerine, Kur'ân'ı, yazılı bulunduğu yapraksız, kabuğu soyulmuş hurma dallarından, yassı, ince, beyaz taşlardan ve hafızların hafızından araştırarak topladım.

Hatta, ezberlerde bulunan Tevbe (Berâe) sûresinin âhirindeki 'Le kad câeküm rasûlün min enfusiküm azîzün aleyhi mâ anittüm harîsun aleyküm bi'l-mü'minîne raûfun rahîm¹ âyetidir; Ebu Huzeyfetü'l-Ensârî'de buldum. Bunu, ondan başkasında yazılı olarak bulamadım.

Kur'ân'ın bu suretle toplanan sayfeleri, vefatına kadar, Ebu Bekir'in yanında; sonra, hayatı boyunca Ömer'in yanında; ondan sonra da, Resûlullahın zevcelerinden Hafsa binti Ömer'in yanında

kaldı."[\[418\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), ümmetine, Kur'ân-ı Kerîm'den, iki kapak arasındakinden başka birşey bırakmamış; Kur'ân-ı Kerîm'den olup da iki kapak arasına girmeyen birşey kalmamıştır.[\[419\]](#)

Hz. Ebu Bekir, Kur'ân-ı Kerîm sahifelerini biraraya derletip toplattığı zaman:

"Ona, bir isim veriniz!" dedi.

Bazıları "İncil" ismini verdiler, beğenmediler.

Bazıları "Sifr" ismini verdiler.

Yahudiler kitaplarına Sifr dedikleri için, onu da beğenmediler.

Abdullah b. Mes'ud:

"Habeşlilere ait bir kitap görmüştüm ki, onlar onu Mushaf diye anıyorlardı" deyince, Mushaf ismini verdiler.[\[420\]](#)

Hz. Ali:

"Allah, Ebu Bekir'e rahmet etsin!

Mushafı toplamak hususunda, insanların en büyük ecre nail olanı, o idi.

Kur'ân-ı Kerîm'i iki kapak arasında toplayan ilk kişi, o idi" demiştir.[\[421\]](#)

Kur'ân Kerîm'in, Hz. Osman devrinde nüshalarının çoğaltılışı da, şöyle olmuştur:

Fütuhata katılan gaziler arasında kıraat ihtilafları çıkmış ve her biri kendi telaffuzunun doğruluğunda ısrar etmiş, bu hususta birbirlerini bilgisizlikle suçlayacak kadar ileri gitmişlerdi.

Irak ordusu ile birlikte İrminiyye ve Azerbaycan fethinden sonra, Şam'a karşı yapılan savaşta bulunduğu sırada, Huzeyfe b. Yeman, Hz. Osman'a geldi.

Huzeyfe b. Yeman'ı, ordu efradının Kur'ân-ı Kerîm okuyuşundaki ihtilafları, telaşa düşürmüştü. Hz. Osman'a:

"Ey mü'minler emîn! Kitapları üzerinde, Yahudiler ve Nasranflergibi ihtilafa düşmeden, bu ümmete yetiş!" dedi.

Bunun üzerine, Hz. Osman:

"Mushaflara geçirmemiz için, Suhuf'u bize gönder! Sonra, sana iade ederiz!" diye, Hz. Hafsa'ya haber gönderdi.

Zeyd b. Sabit'e,

Abdullah b. Zübeyr'e,

Saîd b. Âs'a,

Abdurrahman b. Haris b. Hişam'a emretti.

Bunlar da, o suhufu mushaflara geçirdiler.

Hz. Osman, onlardan, Kureyşî olan üç âzâyâ:

"Siz, Kur'ân'dan herhangi bir şeyde, Kur'ân'ın imlâsında Zeyd b. Sabitle ihtilaf ettiğiniz vakit, onu Kureyş'in dili ile yazınız. Çünkü, Kur'ân, ancak Kureyş'in dili ile inmiştir!" dedi.

Onlar da, öyle yaptılar.

Suhuf'u mushaflara geçirdikten sonra, Hz. Osman Suhuf'u Hz. Hafsa'ya iade etti.

Yazdıklarından, her tarafa birer mushaf gönderdi.

Bunlardan başkasını, sahife olsun, mushaf olsun, yakmalarını emretti.[\[422\]](#)

Hz. Osman, Hz. Hafsa'daki Suhuf'tan dört mushaf istinsah ettirmişti.

Onlardan birini, Küfeye,

Birini, Basra'ya,

Birini, Şam'a gönderdi.

Birisini da, yanında alıkoydu.

Çoğaltılan mushafların sayısının yedi olduğu,

Mekke'ye,

Yemen'e,

Bahreyn'e de birer mushaf gönderildiği de rivayet edilir.[\[423\]](#)

Bir kısım Kûfelilerden başka, her insan bu işin faziletini anladı ve takdir etti.

Hz. Ali Kûfe'ye vardığı zaman, Kûfeli adamın biri Hz. Ali'nin yanına gelip mushaf istinsahı hususundaki hizmetinden dolayı Hz. Osman'ı ayıplamaya ve suçlamaya yeltenince, Hz. Ali ona bağırarak:

"Sus! O, bu işi, bizim ileri gelenlerimizden bir cemaatla yaptı.

Osman'ın üzerine almış olduğu vazifeyi ben üzerime almış olsaydım, muhakkak, ben de bu hususta onun yolunu tutardım![\[424\]](#)

Allah, Osman'a rahmet etsin!

Eğer idareyi ben üzerime almış olsaydım, muhakkak, mushaflar hakkında, onun yaptığını yapardım!

Ey insanlar! Mushaflar ve fazla mushafların yakılması hususunda Osman'a sakın kin beslemeyiniz! Onun hakkında, hayırdan başka bir söz de söylemeyiniz!

Vallahi, o, mushaflar hakkında yaptığı şeyi, ancak bizim ileri gelenlerimizden bir cemaat toplayarak yapmıştır!" dedi.[\[425\]](#)

Gerçekten de, Hz. Osman, mushafları istinsah ettirmek istediği zaman, Kureyşîl erden ve Ensardan.-içlerinde Übeyy b. Ka'b ile Zeyd b. Sabit'in de bulunduğu-oniki kişilik bir danışma heyeti toplam işti .[\[426\]](#)

Mushafları istinsaha memur edilenlerden:

Saîd b. Âs, halkın, dili en fasîh ve düzgün olanı,

Zeyd b. Sabit de, halkın, Kur'ân-ı Kerîm'in okunuş tarzlarını en iyi bilen idi.[\[427\]](#)

Kur'an-ı Kerîm'in Yüce Allah'ın Koruması Altında Bulunuşu

Yüce Allah; Kur'ân-ı Kerîm'i korumayı üzerine aldığını, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklar:

"Zikr'i (Kur'ân'ı) Biz indirdik Biz! Onun koruyucuları da, şüphesiz ki, Biziz!"[428]

Ona, ne önünden, ne de ardından, hiçbir bâtil yanaşamaz, gelemmez!

O, bütün kâinatın hamd ettiği yegâne hüküm ve hikmet Sahibi Allah tarafından indirilmedir!"[429]

"Doğrusu, O Kitab, çok şerefli bir Kur'ân'dır. Levh-ı Mahfuzdadır."[430]

Yüce Allah; müşrik ve münkirlerin Kur¹ ân-Kerîm hakkındaki görüşlerinin yersizliğini ve yanlışlığını da, şöyle açıklar:

"O (Kur'ân) bir şair sözü değildir.

Siz, ne az inanır adamlarsınız!

O (Kur'ân), âlemlerin Rabbinden indirilmedir.

Eğer (Peygamber, zannettiğiniz gibi) bazı şeyleri Bize karşı kendiliğinden uydurmuş olsaydı, muhakkak, onun sağ elini (kuvvet ve kudretini) alıverirdik!

Sonra da, hiç şüphesiz, kendisinin kalb damarını koparırdık!

O vakit, sizden hiçbiriniz buna mani de olamazdınız!"[431]

Peygamberimiz (a.s.)ın Getirip Tebliğ Ettiği Din ve Şeriat

Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)ın Yüce Allahtan telakki edip insanlara ulaştırmakla görevlendirildiği din ve şeriat; ulu atası İbrahim (a.s.)ın dini,[432]

Dinden Nûh, İbrahim, Musa ve İsa Aleyhi sselamlara tavsiye buyurulan ve ayrıca kendisine devahy-olunan şeriatbr.[433]

Din; lügatta ceza, İslâm, ibadet, tâat, inkıyad, tevhid, millet, şeriat, vera ve takva, hesap., gibi türlü mânâlara gelir.[434]

Şeriat dilinde din; peygamberin Allah tarafından getirip tebliğ ettiği şeyleri kabule akıl sahiplerini davet eden İlahî Kanundur.[435]

Bu İlahî Kanuna, uyulduğu için, din denir.[436]

Allah'ın açık ve geniş yolu olduğu.[437] kullar bağlansınlar diye konulan hükümlerden ibaret bulunduğu için de, şeriat denir.[438]

Şeriata şeriat denilmesi; sıdk ve sadakatla bağlananın susuzluğunu gidereceği, günah kirlerinden de temizleyip arıtacağı içindir.[439]

Dine millet denilmesi de, üzerinde toplanıldığı, yürüdüğü içindir. Din, millet, aslında bir olup aralarındaki fark itibarîdir ve dinin Allah'a, milletin de peygambere nisbet edilmiş olmasından ibarettir.[440] Din; iman, İslâm ve bütün şeriatları kapsayan umumî bir isimdir.[441]

İnsanlara ilahî nimet olan şeriatlar, milletler, açık, aydınlık yollar ve sünnetler, son peygamber Hz. Muhammed (a.s.)ın Yüce Allahtan telakki ve tebliğ ettiği İslâmiyetle en son ve mükemmel şeklini bulmuş; bu vakıa ve gerçek de, Mâide sûresinin üçüncü âyetinde açıklanmıştır.[442]

Yani, İslâm dininin en son ve en mükemmel şeklini bütün insanlara ulaştırmak vazifesiyle gönderilen Hz. Muhammed (a.s.) hem kendisinden önceki peygamberlerin bu yoldaki tebliğlerine aykırı olarak sonradan insanlar tarafından yapılmış olan katmaları, değişiklikleri, dinle ilgisi bulunmayan şeyleri kaldırıp onları aslî şekillerine çevirmiş; hem de İslâm dininin kendisine bırakılan en önemli kısımlarının tebligatını yapmış; ve böylece, İslâm dinini, her bakımdan tamamlanmış olarak insanlık dünyasına sunmuş; bu vakıa, Yüce Allah tarafından:

"...Bugün, sizin dininizi kemale erdirdim. Üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size, din olarak İslâm'ı verip ondan razı oldum..." buyurularak açıklanmıştır.

Allah katında din, İslâm dininden ibarettir.[443]

İslâm dininden başka din arayanın dini kabul olunmayacaktır.[444]

İnsanların ilk tuttukları, bağlandıkları tek ve genel din, İslâm dini idi.

Gelmiş geçmiş bütün peygamberler, İslâm dininin esaslarını tebliğe çalışmış, bu dinde can vermiş, bu dinde can vermeyi özlemişlerdir.

Âdem (a.s.)dan sonra, Ebu'l-beşer olan,[445] İkinci Âdem Baba diye tanınan Nûh (a.s.), Müslümandı.[446]

Peygamberler atası İbrahim (a.s.) da, onun oğulları ve torunları da, Müslümandılar.[447]

Musa (a.s.)ın; kavmi olan İsrail oğullarını ve Mısır Firavununu davet ettiği din de, İslâm dini idi.

Bunu, hem Musa (a.s.), hem Firavunun iman ve ihtida eden sihirbazları ve hatta, hem de bizzat

Firavun da,-denizde boğulacağını anlayınca, Musa ve Harun (a.s.)ların inandıkları Allah'a inandığını ve Müslüman olduğunu söyleyerek-ifade etmiştir.[\[448\]](#)

Musa (a.s.)dan sonra İsrail oğullarına peygamber olarak gönderilen İsa (a.s.) hakkında, Yüce Allah'ın havarilere:

"Bana ve peygamberime iman ediniz!" diye vahyettiği ve onların da:

"İman ettik! Müslüman olduğumuza şahit ol!" dedikleri;

İsa (a.s.) da, bu hususta İsrail oğullarından küfür ve inkâr taşıdığını hissedip:

"Allah'a doğru giden yolda bana yardım edecekler kimdir?" deyince, yine havarilerin:

"Biziz Allah'ın yardımcıları!

Biz, Allah'a inandık.

Sen de, ey İsa! Şahit ol ki: Biz, muhakkak, Müslümanlarız!" diyerek Müslümanlıklarını açıkladıkları görülür.[\[449\]](#)

Yine Kur'ân-ı Kerîm'de açıklandığına göre; Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)ın zamanındaki Hıristiyan rahiplerinden de, Kur'ân-ı Kerîm'e inanan ve kendilerine Kur'ân-ı Kerîm okunduğu zaman:

"Buna inandık! Şüphe yok ki, bu, Rabbimizden gelen bir haktır!

Gerçekten, biz, bundan önce de, İslâm'ı kabul etmiş kimselerdik!" diye ikrar ve şهادette bulunanlar olmuştur.[\[450\]](#)

İslam Dininin Tevhid Dini Oluşu

İslâm dini, tevhid dinidir.

Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadis-i şeriflerde açıklandığı üzere, İslâm dininde herşeyden önce, Allah'a ve Allah'ın birliğine iman etmek farzdır.[\[451\]](#)

İslâm dininin bu tevhid akidesi; Allah'ın birliğine, O'ndan başka ibadet edilecek mâbud bulunmadığına inanmak demektir ki, bu akide, Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadis-i şeriflerde "Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka ilah yoktur" kelime-i tevhidi ile en veciz bir şekilde ifade buyurulmuştur.

Tevhid; Yüce Allah'ın Zâtını, z i hini erde tasavvur ve tahayyül edilen herşeyin dışında ve üstünde tutmak demektir.

Bu da, üç şeyle:

Yüce Allah'ın Rabliğini bilmekle,

Yüce Allah'ın Vâhidliğini, birliğini ikrar etmekle,

Yüce Allah'a, hiçbir şeyi eş, ortak tutmamakla olur.[\[452\]](#)

Zaten, bütün Âdem oğullarının Rabbü'l-âlemînin Rabliğini tanımaları, asıldır.

Tanımamaları veya O'na şerik koşmaları, arızîdir, sonradandır. Çünkü:

"Yüce Allah Âdem (a.s.)'ın zürriyetini zerreler halinde çıkarıp onları akıl sahibi yapmış, kendilerine:

'Ben, sizin Rabbiniz değil miyim?' diye hitap etmiş, onlar da:

'Evet! Rabbimizsin!' (A'râf: 172-173) demişler; bu ikrar, onlar için, ilk iman olmuştur.

İşte, bunun içindir ki, bütün Âdem oğulları, daima bu selîm fıtrat üzene dünyaya getirilmişlerdir.

Kim, bundan (bu ahidden) sonra küfür etmişse, muhakkak ki, o fıtrî imanını kendisi değiştirmiş;

Kim de iman ve tasdikte bulunmuşsa, o da ilk ikrarı üzerinde sebat ve devam etmiştir."[\[453\]](#)

A'râf sûresinin 172-173. âyetlerinde açıklanmış olduğu üzere, Âdem oğullarının, daha dünyaya gelmeden ikrarlarının alınışı gerekçesi olarak da:

"Kıyamet günü, 'Bizim, bundan haberimiz yoktu!' yahut 'Daha önce, ancak atalarımız Allah'a şirk koşmuştu. Biz de, onların ardından gelen bir nesiliz. Şimdi, o bâtlı kuranların işlediği günahlar yüzünden bizi helak eder misin?!' dememeniz içindi" buyurulmuştur.[\[454\]](#)

Âdem Oğullarının, Tevhid Akidesinden Putperestliğe Ne Zaman ve Nasıl Saptıkları

Put ağaçtan veya altından veya gümüşten, insan şeklinde yapılmış olursa, ona Arapça sanem;

Taştan yapılmış olursa, ona da vesen denilir.[\[455\]](#)

Rivayete göre; Şis b. Âdem oğulları önceleri, gelir, Âdem (a.s.)'ın Nevz veya Bevz dağındaki mağarada bulunan cesedini ziyaret eder, ona tazimde bulunurlar, kendisi için Allah'tan rahmet dileri erdi.[\[456\]](#)

Kabil b.Âdem oğullarından bir adam:

"Ey Kabil oğulları! Şis oğulları, Âdem'in cesedinin çevresinde dönüp dolaşarak ona tazimde bulunuyorlar. Sizin ise, böyle birşeyiniz yok!" dedi ve onlar için bir put yonttu.

Tarihte ilk put yapan adam, bu oldu.[\[457\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'de:

1- Vedd,

2- Süva,

3- Yağus,

4- Yauk,

5- Nesr

adlan ile anılan putlar,[\[458\]](#) rivayete göre, Âdem (a.s.)'ın oğulları[\[459\]](#) veya oğullarının oğulları idiler.[\[460\]](#)

Bunlar, iyi amelli kişilerdi.[\[461\]](#)

Halk, bunlara uyarlardı.[\[462\]](#)

Süha'm Şis (a.s.)'ın oğlu olduğu; Yağus, Yauk ve Nesr'in de Süva'ın oğulları oldukları da rivayet edilir.[\[463\]](#)

Bunlar öldükleri zaman, adamları:

"Keşke onların suretlerini bize bir yapan olsaydı da, kendilerini hatırladıkça bizi ibadete teşvik etmiş olurdu!"[\[464\]](#) dediler. Onlara, yakınları çok ağladılar.

Kabil oğullarından bir adam:

"Ey kavmim![\[465\]](#) Ben can vermeye güç yetiremem, ama size onların suretlerine göre beş tane heykel yapsam, yontsam olmaz mı?" dedi.

Onlar da:

"Olur!" dediler.

Bunun üzerine, Kabil oğullarının heykel yapıcısı, onlar için,

Vedd, Süva¹, Yağus, Yauk ve Nesr'in suretlerine göre, beş tane heykel yonttu, dikti.

Adlarına heykel dikilenlerin kardeşleri, amcaları ve amca oğulları, gelip bu heykellerin çevrelerinde koşarak dolaşırlar ve onlara tazimde bulunurlardı. O asır, böylece geçti.

Yerd b. Mehlâil, b. Kaynan, b. Şis, b. Âdem zamanında da böyle yapıldı.[466]

Bazı kimseler İslâmiyetten döndü.[467]

İkinci asır gelince, bu heykellere ilk çağdakinden daha çok tazimde bulundular.

Üçüncü asır gelince; "Bizden öncekilerin bu heykellere tazimleri, ancak Allah katında şefaathetmelerini umdukları içindi!" diyerek, onlara tapmaya başladılar ve küfürlerini arturdılar.

Bunun üzerine, Yüce Allah, onlara İdris (a.s.)'ı peygamber olarak gönderdi.

İdris (a.s.) onları putlara tapmaktan men ve Yüce Allah'a ibadete davet etti.[468]

Fakat, onlar İdris (a.s.)'ı yalanladılar.

Yüce Allah da, onu yüksek bir makama kaldırdı.

Putperestlik, Nûh (a.s.)'ın zamanına kadar, artmakta devam etti.

Yüce Allah, İdris (a.s.)'dan sonra, Nûh (a.s.)'ı peygamber olarak gönderdi.

Nûh (a.s.) da, kavmini Yüce Allah'a ibadete uzun zaman davet etti.

Fakat, onlar Nûh (a.s.)'a karşı koydular ve onu yalanladılar.[469]

Nûh (a.s.), onlarla başa çıkamayınca, kendisini ve yanındaki mü'minleri onlardan kurtarması için, Yüce Allah'a dua etti.[470]

Allah da, onları Tufan suyunda boğdu.[471]

Tufan sular; Nevz veya Bevz dağından beş heykel putu sürükleyip yere indirdi.

Suların şiddetli akışları onları ülkeden ülkeye sürükledi. Nihayet, Cidde toprağına attı. Sonra, sular çekildi. Esen rüzgârlar, heykel putların üzerine toprak yığıdı .[472]

Putperestliğin Arabistan'da ne zaman ve nasıl yayıldığına gelince;

Mekke İsmail (a.s.)'ın oğullarına dar gelince başka ülkelerde bir yurt aramak üzere Mekke'den ayrılan herkes, Mekke Haremini tazim için, Harem taşlarından bir taşı muhakkak yanında taşır; ve her nereye gider, konarlarsa, onu yere koyarlar, Kabe'yi tavaf ettikleri gibi, onu da tavaf ederlerdi.

Bu tutum, kendilerini, taşlardan, güzel gördükleri, hoşlandıkları herhangi bir taşla tapınmaya kadar götürdü.[473]

Bu Cahiliye devrinde, adam sefere çıkacağı zaman yanında dört taş taşır, üçü ile tenceresine ocak çatar, dördüncüsüne tapardı .[474]

Bu dinî şaşkınlık, şöyle de anlatılır:

Bir kimse sefere çıkıp bir yerde konakladığı zaman dört taş alır, onlara göz gezdirip en yakışıklısını put edinir, ona tapar, kalan üçü ile de yemek tenceresi için ocak çatar.

Oradan göç edeceği zaman onu orada bırakır, başka bir konak yerinde konaklayınca da böyle yapardı .[475]

Yakışıklı taş bulunmazsa, kumlardan yığılıp tepe haline gelen, üzerinde sağmal devenin sağıldığı kum tepesine de tapılırdı.[476]

İsmail (a.s.)'ın oğulları; hac ve umre için telbiye yapmak gibi, İbrahim (a.s.)'dan kalma ibadetlere de-Allah'a şerik koşturmak gibi bazı şeyler karıştırmakla birlikte-bağlı kalmakta devam ettiler.[477]

Amr b. Luhay; Mekke'nin idaresini ele geçirdiği ve Cürhümîleri Mekke'den sürüp çıkardığı zaman, Kabe hizmetini de üzerine almıştı.[\[478\]](#)

Amr b. Luhay'ın her sözü, Araplarca, itirazsız uyulur bir din hükmü olarak benimsenir, yerine getirilirdi.

Kendisi, din namına birtakım bid'aüar ihdas etmiş, Kabe'nin etrafına putları o dikmiş, İbrahim (a.s.)'ın dinini ilk defa o böylece bozup değiştirmişti.[\[479\]](#)

Hübel putunu, Belka Meab yöresinden Mekke'ye getirip diken ve ona tapmalarını halka emreden, Amr b. Luhay'di .[\[480\]](#)

İsaf ve Naile heykellerini putlaştıran,

Kureyşîleri Uzzâya taptıran da, o idi.[\[481\]](#)

Lât'ı[\[482\]](#) ve Menafi putlaştıran da o i di .[\[483\]](#)

Nûh Tufanından kalma beş heykel putunu da, Cidde'ye gidip toprak altından çıkararak Mekke'ye o getirmiş, hacca gelen Arapları bu putlara tapmaya o davet ve teşvik etmiş ve davetine icabet edilerek[\[484\]](#) Vedd putu, Vâdi'l-Kura'da Dûmetü'l-Cendel'e, Yauk Yemen'de Hayvan karyesine, Yağus Yemen Ekemesine, Nesr Sebe bölgesinde Belha' mevkiine, Süva' da Nahle'de Ruhat'a götürülüp yerieştir-ilmişti.[\[485\]](#)

Araplar bu putlara tapmakla kalmamışlar,

Devs kabileleri, Zülkeffeyn putuna;

Haris oğulları, Züşşera putuna;

Müzeyneler, Nühm putuna;

Anezeler, Suayr putuna;

Kudaalar, Lahmlar, Cüzamlar, Âmileler, Gatafan kabileleri, Ukaysır putuna;

Havlanlar, Umyanus putuna;

Beni Bekrlerle Kinaneler, Sa'd putuna;[\[486\]](#)

Beni Kinane'lerden Malik ve Milkânlar, Sa'd putuna;

Tayyi'ler, Fûls putuna;

Ezdlerin Tayyi' ve Kudaalardan komşuları olan kabileler, Bacer putuna;

Beni Esedler, Ya'büb putuna;

Has'am, Becile, Ezdi S erat ve Hevazinlerie bunlara akraba olan kabileler, Zülhalasa putuna;

Kudaalardan Müleyh oğulları, cinlere[\[487\]](#) tapıyorlardı.

Araplardan, meleklerle tapanlar,[\[488\]](#) onların Allah'ın kızları olduğunu sananlar olduğu gibi;[\[489\]](#)

Şi'râ yıldızına,[\[490\]](#)

Güneşe tapanlar da vardı.[\[491\]](#)

Yalnız Mekke'de, Kabe'nin çevresinde, tapılmak üzere dikilmiş, kurşunla berkitilmiş üçyüz altmış tane put bulunuyordu![\[492\]](#)

Bunlar Arap kabilelerine ait olup, zaman zaman gelinir, ziyaret edilip kendilerine kurbanlar

kesilirdi.[493]

Mekke'de, umumî putlardan başka, her ailenin kendi evinde taptığı özel bir putu da vardı.

Bir kimse, yola çıkmak istediği ve hayvanına bineceği zaman, puta el yüz sürer; bu, onun yola çıkmadan önce yapacağı ilk iş olurdu.

Yolculuktan döndüğü zaman da, yine puta el yüz sürer; bu da, onun daha ailesini görmeden yaptığı ilk iş olurdu.[494]

Ashab-ı Kiramdan Mikdad b. Esved'in de yeminle teyid ederek dediği gibi; "Peygamberler arasında, Peygamber (a.s.), şartları en ağır bir Fetret[495] ve Cahiliye devrinde peygamber gönderilmişti ki, insanlar o zaman putlara tapmaktan daha üstün birdin bulunabileceğini sanmıyorlardı." [496]

Kan davaları, hatta en önemsiz hadiseler bile, aileleri, kabileleri birbirlerine düşürür, yıllarca birbirleriyle boğuştururdu.[497]

Kabileler arasındaki kan davaları, son Ficar kavgasında olduğu gibi, belli bir yerde karşılaşp birbirlerinin kanını akıtarak öç alınmak suretiyle halledilmeye çalışılırdı .[498]

Açlık ve geçindirememek bahanesi ile çocuklar öldürülürdü.[499]

Adam, köpeğini besleyip büyütür, çocuğunu ise öldürürdü[500]

Kız çocuğu doğurmak yüzkarası sayılır, kız çocukları diri diri toprağa gömülürdü!

Biri bir kız çocuğunun doğumu ile müjdelendiği zaman, öfkesini sineye çekerek, hiddetinden yüzü kapkara kesilir; kendisine verilen, kötü saydığı müjdeden dolayı herkesten saklanır

"Onu, ne yapayım? Hakarete katlanarak alıkoyayım mı? Yoksa, toprağa mı gömeyim?" diye şaşırır kalırdı .[501]

Kız çocukları, ellerinden tutulup su kuyularına bırakılır, onların boğulup gitmeleri karşısında acımasız, duyarsız kalınırdı![502]

Para kazanmak için cariyelerini fuhşa zorlayanlar:[503]

Asaletli bir adamdan evlat sahibi olmak için(!), karılarını onunla yatıp kalkmaya teşvik eden şerefsiz erkekler

bile vardı .[504]

İçki düşkünlüğü aşırı derecelerde idi.[505]

Kumar düşkünlüğü ise aile faciası halini almıştı:

Adam servetini, hatta ailesini ortaya koyup kumar oynar, servetini ve ailesini kaybederdi.[506]

Yabancı ve koruyucusuz kimseler için can, mal ve hatta namus güvenliği kalmamıştı.

Yabancı satıcıların malları satın alınır, parasına ise dirsek çevirilirdi.[507]

Hac veya umre yapmak üzere kızını yanına alarak Mekke'ye gelen yabancıların kızları ellerinden zorla alınıp kaçırlılır, feryad ve istimdadlarına kulak aşılmazdı.[508]

İşte, son peygamber Hz. Muhammed (a.s.)ın ilahî vahyi telakki ettiği peygamberlik vazifesiyle mükellef kılındığı zaman, Arap dünyasının dinî ve içtimâî durumu bu kadar bozuktu.

Dış dünyanın durumu ise, bundan daha az bozuk değildi.

Hz. Muhammed (a.s.); insanların elleriyle yaptıkları kötülükler yüzünden karaların, denizlerin bozulduğu[509] böyle bir ortamda; yeryüzünde tevhid bayrağını açan ilk Müslüman,[510] Peygamberler Peygamberi,[511] Son Peygamber[512] sıfatı ile, Mekke ve çevresinden başlayarak[513] insanları Yüce Allah'ın İslâm dinine, önce hikmet ve güzel öğütlerle davet etmek,[514]

(Davetini kabul edenleri Cennet nimetleriyle) müjdelemek ve (davetinden yüz çevirenleri Cehennem azabıyla) korkutup uyarmak,[515]

Sonra da, fitne ve fesat ortadan kalkıncaya, din tamamıyla Allah'ın oluncaya,[516] İslâm dini bütün dinlere üstün gelinceye,[517] insanlara "Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka ilâh yoktur!"[518] "Muhammedürresûlullah=M Muhammed, Allah'ın Resûlüdür!"[519] dedirtinceye kadar savaşmak...[520] gibi, çok ağır ve ağır olduğu kadar da şerefli bir vazifeyi tek başına yüklenmiş bulunuyordu.

Bundaki güçlüğü ve ağırlığı sadece düşünmek bile, insanı ürpertmeye ve titretmeye yeter![521]

İslamiyetin Mekke'de Gizlice Yayılışı

İlk Mü'min ve Müslümanlar

1- Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.), (kendi zamanında) Yüce Allah'a iman ve ibadetedenlerin ilki idi. Bu vakıa Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"De ki: 'Ben, Allah'a, ihlas edici olarak ibadet etmemle emrolundum. Bana, Müslümanların evveli olmam emir buyuruldu.'" [\[522\]](#)

"De ki: 'Hiç şüphesiz, Rabbim beni dosdoğru biryola, dimdik ayakta duran bir dine, İbrahim'in hakka yönelik tevhid dinine iletmıştır. Ben, (bu ümmette) Müslüman olanların ilkiyim!'" [\[523\]](#)

İlk sıralarda; Kureyş müşriklerinin ulu kişilerinden aşın inkarcı ve itirazcı olmayanları, yanlarından ve meclislerinden geçtikçe, Peygamberimiz (a.s.)a işaret ederek:

"Abdulmuttalib oğullarının gökten söz eden oğlu bu!" derlerdi. [\[524\]](#)

Kureyş müşrikleri, ilk sıralarda, Peygamberimiz (a.s.)ın Kabe Mescidinde namaz kılmasına da karışmamakta idiler. [\[525\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) gündüzün başlarında Kabe'ye gider, kuşluk namazı kılardı.

Kureyş müşrikleri, bu namazdan da hoşnutsuzluk göstermezlerdi. [\[526\]](#)

Bundan sonra, Peygamberimiz (a.s.) namaz kılacağı zaman, Hz. Ali ile Zeyd b. Harise, oturup Peygamberimiz (a.s.)ı beklerlerdi. [\[527\]](#)

2- Peygamberimiz (a.s.)dan sonra, Yüce Allah'a ve O'nun Resûlüne ilk inanan, Müslüman kadın, Peygamberimiz (a.s.)ın zevcesi Hz. Hatice idi.

Hz. Hatice; Peygamberimiz (a.s.) "Uykuda gördüğüm ve sana anlatmış olduğum şeyi, Yüce Rabbim bana Cebrail (a.s.)ı göndererek açıkladı" buyurup Yüce Allah tarafından gelenleri ve Cebrail (a.s.)dan işittiklerini haber verdiği zaman, "Sana müjdeler olsun! Vallahi, Allah senin hakkında hayırdan başka birşey yapmaz! Sana Allahtan gelen, hak ve gerçektir..." diyerek [\[528\]](#) Allah'a, Allah'ın Resûlüne ve ona Allah'tan gelenlere ilk inanan [\[529\]](#) ve Peygamberimiz (a.s.)a peygamberlik geldiği Pazartesi gününün sonuna doğru, herkesten önce namaz kılmak, [\[530\]](#) Yüce Allah'ın selamına nail olmak şerefine eren, [\[531\]](#) Allah tarafından Cennette inciden bir köşkle müjdelenen mutlu Cennet Hatunu i di. [\[532\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), kavmi tarafından reddolunmak, yalanlanmak hakaretlerine uğratılmak gibi hiç sevmediği kaba ve katı davranışlarla karşılaşarak üzüntü içinde evine döndükçe, Yüce Allah, Resûlünün üzüntüsünü Hz. Hatice'nin teselli ve teskin edici sözleriyle hafifletir, sebatını sağlar, vazifesini kolaylaştırır. [\[533\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), hadis-i şeriflerinde:

"Kendi zamanındaki kadınların hayırlısı, İmran'ın kızı Meryem'di. Bu ümmetin kadınlarının hayırlısı da Hatice'dir!" [\[534\]](#)

"Cennet halkı kadınlarının üstünü, Huveylid'in kızı Hatice,

Muhammed'in kızı Fatma,

İmran'ın kızı Meryem,

Müzâhım'ın kızı ve Firavunun zevcesi Âsiye'dir!" buyurmuşlardır. [\[535\]](#)

3-5. Hz. Hatice Müslüman olduğu zaman yanında bulunan kızları:

Hz. Rukayye,

Hz. Ümmü Külsûm,

Hz. Fâtıma

da Müslüman olmuş, Peygamberimiz (a.s.)a İslâmiyet üzerine bey'at etmiştir.[536]

Allah hepsinden razı olsun!

6. Hz. Ali; Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Hatice'nin namaz kıldıklarını görünce, "Nedir bu?" diye sordu. Peygamberimiz (a.s.):

"Bu; Allah'ın, Kendisi için seçtiği,[537] peygamberlerini onunla göndermiş olduğu[538] dinidir!

Ben seni bir ve tek olan Allah'a imana ve O'na ibadete;

Ne yarar, ne de zarar veremeyecek olan Lât ve Uzzâyı inkâra davet ediyorum!" buyurdu.

Hz. Ali:

"Ben, bu dini bugüne kadar hiç işitmedim!

Ben, babam Ebu Talib'e söylemedikçe, danışmadıkça bir iş yapamam!" dedi

Peygamberimiz (a.s.); peygamberlik işinin, açıklanmasından önce yayılmasını istemediğinden:

"Ey Ali! Sana söylediğimi yaparsan yap!

Yapmayacak, Müslüman olmayacaksan, sana söylediğim bu işi gizli tut, açığa vurma!" buyurdu.

Hz. Ali, o gece bekledi.

Yüce Allah, onun kalbine İslâm sevgisini düşürdü.

Sabahleyin, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına vardı ve: "Yâ Muhammed! Senin dün bana söylediğin şey ne idi?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

""Lâ ilahe illallâhu vahdehû lâ şerîkeleh' diyerek, Kendisinden başka ilâh bulunmayan, bir olan, şerî-ki olmayan Allah'a şهادet getirecek;

Lât ve Uzzâ'yı red ve inkâr edecek,

Allah'a denk tutulan her çeşit putlardan uzak duracaksın!" buyurdu.

Hz. Ali Peygamberimiz (a.s.)ın buyruğunu hemen yerine getirip Müslüman oldu. Allah ondan razı olsun!

Babası Ebu Talib'den korkarak, Müslümanlığını bir müddet gizli tuttu, açığa vurmadi.[539]

Hz. Ali, Müslüman olduğu zaman, on yaşında idi.[540]

Hz. Ali derki:

"Resûlullah (a.s.); Pazartesi günü peygamber gönderildi. Ben de, Salı günü Müslüman oldum ."[541]

"Ben, Resûlullah (a.s.)la birlikte namaz kılan ilk adamım !" [542]

"Mekke'de, Peygamber (a.s.)la birlikte Mekke'nin bazı taraflarına gitmiştik.

Dağların ve ağaçların arasından geçip giderken, karşısına çıkan hiçbir dağ, hiçbir ağaç yoktu ki,

Peygamber (a.s.)a:

'Esselâmü aleyke yâ Rasûlallah=Selam olsun sana ey Allah'ın Resûlü!' diyerek selam vermesin!"[543]

Namaz vakti gelince, Peygamberimiz (a.s.) Mekke vadilerine doğru çıkıp gider; Hz. Ali de, babası Ebu Talib'den, bütün amcalarından ve halktan gizli olarak, Peygamberimiz (a.s.)la birlikte gider, namazlarını oralarda kılarlar, akşamleyin de dönerlerdi.

Allah'ın dilediği zamana kadar, böyle devam ettiler.[544]

Bir gün, Hz. Ali'nin annesi Fatma Hatun, kocası Ebu Talib'e:

"Ali'nin, Muhammed'in yanına devam ettiğini görüyorum.

Senin başına, Muhammed tarafından, oğlun hakkında, güç yetiremeyeceğin bir iş gelmesinden korkuyorum!" dedi. Ebu Talib:

"Demek, oğlum bana bunun için mi görünmüyor?" dedi ve hemen Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ali'nin ardına düştü. Onlara Ebu Dübb vadisinde veya başka bir vadide,[545] Batn-ı Nahle'de,[546] namaz kıldıkları sırada rastladı

Biraz baktıktan sonra, Peygamberimiz (a.s.)a:

Ey kardeşimin oğlu! Senin edindiğini gördüğüm bu din ne dindir?" diye sordu. Peygamberimiz (a.s.):

"Ey amca! Bu Allah'ın dinidir!"[547]

Allah'ın meleklerinin dinidir!

Allah'ın peygamberlerinin dinidir!

Babamız İbrahim'in dinidir ki, Allah beni peygamber olarak bütün kullara bununla gönderdi!

Ey amca! Öğütleyeceğim, doğru yola kılavuzlayacağım kimselerden, buna en çok sen lâıksın!

Bu yoldaki davetimi kabul etmeye ve bu hususta bana yardımcı olmaya da sen herkesten daha lâıksın!" buyurdu.[548]

Onu tevhide, Allah'ın birliğine inanmaya ve putlara tapmaktan vazgeçmeye davet etti.[549]

Ebu Talib:

"Vallahi, yaptığınız veya söylediğiniz şeylerde bir sakınca yoktur.[550]

Ey kardeşimin oğlu! Ben atalarımın dininden ve ona bağlı kalmaktan ayrılmaya güç yetiremeyeceğim!

Fakat, sen gönderildiğin şey üzerinde dur!

Vallahi, ben sağ oldukça, yapmak istediğini tamamlayıncaya kadar, sana hoşlanmayacağın birşey erişmeyecektir!" dedi.[551]

Hz. Ali'ye de, hoşlanmayacağı birşey söylemedi.

"Ey oğulcuğum! Üzerinde bulunduğun bu din nedir?" diye sordu.

Hz. Ali:

"Babacığım! Ben, Allah'a, Allah'ın Resûlüne iman ve onun Allah tarafından getirdiklerini de kabul

ve tasdik ettim. Ona tâbi oldum ve kendisiyle birlikte namaz kıldım!" dedi.

Ebu Talib:

"O, seni ancak hayır ve iyiliğe davet eder. Sen, onun yolunu tutmakta devam et![\[552\]](#) Oğulcuğum! Amcanın oğlunun girdiği şeye senin de girmen yaraşır!" dedi.

Ebu Talib'in sözleri, Peygamberimiz (a.s.)ı sevindirdi.

Ebu Talib, dönüp eve gelince, zevcesi Fâtıma Hatun:

"Oğlun nerede?" diye sordu.

Ebu Talib:

"Ne yapacaksın ona?" dedi.

Fâtıma Hatun:

"Azadlı kadın kölem, Ecyad'da onu Muhammed'le birlikte namaz kılariken gördüğünü bana haber verdi.

Sen oğlunun dinini değiştirmesini uygun görüyor musun?!" diyerek çıkışınca, Ebu Talib ona:

"Sus! Sen onu bu işte kendi haline bırak!

Amcasının oğluna arka ve yardımcı olmak, elbette herkesten çok ona düşer!

Eğer nefsim Abdulmuttalib'in dinini bırakmak hususunda bana boyun eğmiş olsaydı,[\[553\]](#) eğer Kureyş kadınlarının kınamalarından korkmasaydım,[\[554\]](#) ben de muhakkak Muhammed'e tâbi olurum!

Çünkü, o Halîm'dir, Emîn'dir, Tahindir!" dedi.

Fâtıma Hatun da sustu.[\[555\]](#)

Ufeyfü'l-Kindî der ki:

"Ben ticaret adamı idim. Abbas b. Abdulmuttalib de ticaret adamı idi.[\[556\]](#)

Abbas, Yemen'e gelir, ıtır satın alıp hac mevsiminde satardı. Kendisi dostumdu.

Cahiliye devrinde Mekke'ye gitmiş, Abbas b. Abdulmuttalib'in evine inmiştim. Aile halkıma, Mekke elbisesi ve ıtırından satın almak istiyordum.[\[557\]](#)

Abbas'ın yanında oturuyor, güneş gökte yükseldiği zaman, Kabe'ye bakıp duruyordum.

O sırada, olgunluk çağına ermiş bir genç Kabe'nin yanına vardı, başını göğe kaldırıp baktı. Sonra da, ayakta, Kabe'ye yöneldi.

Sonra, bir çocuk gelip onun (biraz gerisinde) sağına (doğru) durdu.

Çok geçmeden, bir kadın gelerek onların arkalarına durdu.

Sonra, olgun genç eğilip rükûa varınca, çocuk da, kadın da rükû ettiler.

Olgun genç rükûdan başını kaldırıp doğruldu.

Çocuk da, kadın da, rükûdan başlarını kaldırıp doğruldular.

Olgun genç secdeye gitti.

Çocuk da, kadın da secdeye gittiler.

'Ey Abbas! Ben, büyük bir iş, şaşılacak bir hadise görüyorum!?' dedim.

Abbas:

'Evet! Büyük bir iştir!' dedi ve bana:

'Bu olgun genç kimdir, biliyor musun?' diye sordu.

'Hayır! Bilmiyorum' dedim.

Abbas:

'Bu, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib'dir, kardeşimin oğludur' dedi ve bana:

'Onun yanındaki şu çocuk kimdir, biliyor musun?' diye sordu.

'Hayır! Bilmiyorum! dedim.

'Ali b. Ebi Talib b. Abdulmuttalib'dir kardeşimin oğludur dedi.

'Şu kadının kim olduğunu biliyor musun?' diye sordu. Ona:

'Hayır! Bilmiyorum!' dedim.

'O da, Hatice bint Huveylid'dir ve şu kardeşimin oğlunun zevcesidir.

Kardeşimin oğlu, bize, senin şu gördüğün ve onların da sâlik bulunduğu bu dini kendisine göklerin ve yerin Rabbi olan Rabbinin emrettiğini söylemektedir.

Vallahi, ben bütün yeryüzünde bu dinde şu üçünden başka bir kimse bulunduğunu bilmiyorum!' dedi.[\[558\]](#)

Ah! Ne olurdu, o zaman itinan edeydim de, ikinci erkek mü'min ben olaydım!

Onların dördüncüleri olmayı, ne kadar arzu ederdim!"[\[559\]](#)

Yüce Allah; Hz. Ali'den de, Ufeyfü'l-Kindî'den de, Hz. Abbastan da razı olsun!

7- Zeyd b. Harise, sekiz yaşında,[\[560\]](#) kısa boylu, karayağız, yayvan burunlu bir çocukken;[\[561\]](#) annesi Sûdâ ile birlikte ziyaretlerine gittikleri Beni Maanlerin yurdunda Beni Kayn b. Cisir atlılarının baskınına uğrayıp esir edilmiş, Ukâz panayırında köle olarak satılırken, Hakîm b. Hizam tarafından halası Hz. Hatice için dört yüz dirheme satın alınmıştı.[\[562\]](#)

Hz. Hatice onu Peygamberimiz (a.s.)a bağışlayınca, Peygamberimiz (a.s.) tarafından hemen azad edilmiş,[\[563\]](#) daha sonra da evlat edinilmişti.[\[564\]](#)

Zeyd b. Harise; Hz. Ali'den sonra Müslüman olmuş, namaz kılmış,[\[565\]](#) Peygamberimiz (a.s.)ın yanından ve hizmetinden hiç ayrılmamış, Peygamberimiz (a.s.) için Tâifli ayak-takımının Peygamberimiz (a.s.)a attıkları taşlara kendi vücudunu karşı tutarak kanlar içinde kalacak kadar fedakârlık göstermiş[\[566\]](#) ve onun sevgisine mazhar olmuş bir insandı.[\[567\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun!

8- Hz. Ebu Bekir, İslâmiyet'ten önce de Peygamberimiz (a.s.)ın arkadaşı ve dostu idi.[\[568\]](#)Çocukluğundan beri, onun doğruluğunu, emînliğini, güzel ve üstün ahlâkını biliyordu. Kendisinin bu

ahlâkı halka yalan söylemesine engel olup dururken, Allah'a karşı asla yalan söylemeyeceği kanaatinde idi.[\[569\]](#)

Nitekim, Peygamberimiz (a.s.) İslâmiyete davet eder etmez, onun hemen Müslüman olduğu

görülür.

Peygamberimiz (a.s.), bu husustaki hadis-i şeriflerinde:

"İslâmiyete davet ettiğim herkes, ona karşı ağırdan davrandı, tereddüt etti ve düşündü.

Ancak, Ebu Bekir'dir ki; İslâmiyeti kendisine arz ve teklif ettiğim zaman, kabulde hiç gecikmedi ve tereddüde de düşmedi" buyurmuşlardır.[570]

Hiçbir şey, Peygamberimiz (a.s.)ı, Hz. Ebu Bekr'in Müslüman oluşuna sevindirdiği kadar sevindirmemiştir.[571]

Hz. Ebu Bekir de, Müslüman olduğu zaman, hiç çekinmeden Müslümanlığını açıklamış ve halkı da, Yüce Allah'a ve Resûlüne imana davet etmeye başlamıştır.[572]

Yüce Allah ondan razı olsun!

9-10- Bilal-i Habeşî ile annesi Hamâme Hatun köle idiler.[573]

Bilal-i Habeşî Peygamberimiz (a.s.)ın halkı İslâmiyet'e gizlice davete başladığı ilk sıralarda Müslüman olduğu gibi,[574] annesi de o sırada Müslüman oldu.[575]

Bilal-i Habeşî, Müslümanlığını ilk açıklayan yedi Müslüman'dan birisi idi.[576]

Dininden döndürülmek, Lât ve Uzzâ adı andırılmak için yapılan en ağır işkencelere katlanırdı.

"Haydi, sen de bizim gibi söyle!" diye zorlandıkça;

"Dilim onu söyleyemiyor (Ona dilim dönmüyor). Ehad! Ehad! (Birdir! Birdir!)" demekten geri durmazdı.

Müşrikler Bilâl-i Habeşî'ye "Lât ve Uzzâ mâbuddur" dedirtemezlerdi.[577]

Bilal-i Habeşî Hz. Ebu Bekir tarafından satın alınıp azad edilerek kölelikten ve dayanılmaz işkencelerden kurtarıldı .[578]

Hz. Ebu Bekir Bilal-i Habeşî'nin annesi Hamâme Hatunu da satın alıp azad ederek işkenceden kurtarmıştır.[579]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

11. Ebu Fukeyye; Abdudhar oğullarının[580] veya Safvan b. Ümeyye'nin kölesi olup,[581] ilk sıralar-da[582] Bilal-i Habeşî'nin Müslüman olduğu zaman, Müslüman oldu.[583]

Dinlerinden döndürülmek için müşrikler tarafından en ağır işkencelere uğratılanlardandı.[584]

Hz. Ebu Bekir, onu da satın alıp azad etti.[585]

Allah, ikisinden de razı olsun!

12-13. Halid b. Saîd'in Müslüman oluşu çok eskidir.[586]

Müslüman oluşuna, gördüğü korkulu rüyası sebep olmuştur:

Kendisi, bir gece, uykuda, Allah'ın bildiği kadar geniş bir ateşin kıyısında durduğunu ve babasının onu ateşin içine iterek düşürmek ister gibi davrandığını, Resûlullah ((a.s.))'ın ise hemen belinden kavrayarak onu ateşin içine düşmekten koruduğunu gördü!

Gördüğü bu rüyadan çok korktu.

Kendi kendine:

"Vallahi, bu herhalde hak ve gerçek bir rüyadır!" dedi.

Hiz. Ebu Bekir'e rastlayınca, rüyasını anlattı. Hiz. Ebu Bekir:

"Hakkında hayırlı olmasını dilerim.

İşte, Resûlullah (a.s.)! Hemen gidip ona tâbi ol!

Ona tâbi olur, İslâmiyete girer, onun yanında bulunursan, o seni ateşe düşmekten korur!

Baban ise Cehennemliktir!" dedi.

Halid b. Saîd, Ciyad mevkiinde Peygamberimiz (a.s.)ı buldu:

"Yâ Muhammedi Sen nelere davet ediyorsun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Bir olan ve şerîki olmayan Allah'a iman ve ibadete, Muhammed'in de O'nun kulu ve resûlü olduğuna inanmaya;

İşitmez, görmez, bir zarar veya yarar vermez, kendisine tapınanları tapınmayanları bilmez birtakım taş parçalarına tapmaktan-ki, sen de onlara tapmaktasın-vazgeçmeye davet ediyorum!" buyurdu.

Bunun üzerine, Halid b. Sâid:

"Ben, şehadet ederim ki: Allah'tan başka ilah yoktur!

Ve yine şehadet ederim ki: Sen de, O'nun resûlüsün!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), onun Müslüman oluşuna sevindi.[\[587\]](#) Halid b. Saîd'in babası Ebu Uhayha, oğlunun Müslüman olduğunu öğrenince; Müslüman olmayan çocuklarını onun arkasından saldı.

Halid'i bulup getirdikleri zaman, Ebu Uhayha itip kakarak ona hakaret etti.

Elindeki değneği başında kırıncaya kadar, ona dayak attı!

"Sen Muhammed'in kendi kavmine aykırı hareket ettiğini ve onların ilahlarını yerdiğini, geçmiş atalarını ayıpladığını görüp duruyorsun da, ona tâbi oluyorsun ha?!" dedi. Halid:

"Vallahi, o doğru söylüyor! Doğru yapıyor!

Ben, bunun için kendisine tâbi oldum!" deyince, Ebu Uhayha büsbütün kızdı. Ona sövüp saydıktan sonra:

"Ey zelîl! Yaramaz! İstedığın yere git!

Vallahi, senin rızkını da keseceğim!" dedi. Halid:

"Sen benim rızkımı kesersen, Allah elbette bana geçineceğim şeyi ihsan eder!" dedi.

Ebu Uhayha, Halid'i dışarı çıkarttı. Öteki oğullarına:

"Eğer sizden biriniz onunla konuşacak olursa, ona yaptığım şeyi kendisine de yaparım!" dedi. Halid'i hapsettirdi.

Mekke'nin yakıcı sıcaklığı altında, aç, susuz bıraktırdı.

Halid bir gün bir kolayını bulup babasının elinden kurtuldu. Habeş ülkesine hicret edinceye kadar, babasına görünmedi, Peygamberimiz (a.s.)ın yanından ayrılmadı.[\[588\]](#)

Halid b. Saîd'in zevcesi Ümeyne Hatun da, ilk sıralarda Müslüman olmuştur.[\[589\]](#)

Yüce Allah onlardan razı olsun!

14-15. Amr b. Saîd, kardeşi Halid b. Saîd'den biraz sonra Müslüman olmuştur.[\[590\]](#)

Amr b. Sâid'in zevcesi Fâtıma Hatun da, ilk sıralarda Müslüman olmuştur.[\[591\]](#)

Yüce Allah onlardan razı olsun!

Hz. Ebu Bekir'in teşvik ve delaletiyle:

16- Hz. Osman,

17- Zübeyr b. Avvam,

18- Abdurrahman b. Avf,

19- Sa'd b. Ebi Vakkas,

20- Talha b. Ubeydullah

Peygamberimiz (a.s.)ın yanına geldiler.[\[592\]](#) Peygamberimiz (a.s.) onlara İslâmiyeti arz ve teklif etti.

Kur'ân-ı Kerîm okudu.

İslâm hukukunu (şeriatlarını) anlattı.

Yüce Allah'ın Müslümanlara va'd buyurduğu izzet ve ikramları haber verdi. Hepsi de, iman ve İslâm hukukunu ikrar ederek sabahladılar.[\[593\]](#)

Hz. Osman:

"Yâ Rasûlallah! Şam'dan, yeni bir haberle geldim:

Maan ile Zerka arasında idik.

Uyur gibi bir halde olduğumuz sırada, birden, bir seslenici bize:

'Ey uykudakiler! Uyanınız! Çünkü, Ahmed Mekke'de zuhur etmiş bulunuyor' diyerek seslendi.

Mekke'ye gelince, seni (senin peygamber olduğunu) işittik" dedi.[\[594\]](#)

Talha b. Ubeydullah da der ki:

"Busra panayırında bulunduğum sırada, bir rahip, manastırından, panayır halkına:

'İçinizde Harem halkından bir kimse var mı diye soruyorlar¹ diye seslendi.

'Evet! Ben varım' dedim. Rahip:

'Ahmed zuhur etti mi?' diye sordu.

'Hangi Ahmed?' dedim. Rahip:

'Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğlu Ahmed!

O, Mekke şehri içinde zuhur edecektir!

Kendisi, peygamberlerin sonuncusudur!

Harem'den ayrılıp çıkacak, hurmalık, taşlık ve çorak bir yere hicret edecektir!

Ona koşmanı, sana tavsiye ederim!' dedi.

Rahibin söyledikleri kalbime tesir etti.

Oradan acele ayrılıp Mekke'ye geldim.

'Olan bitenlerden, yeni bir şeyler var mı?' diye sordum.

'Evet, var! Abdullah'ın oğlu Muhammedü'l-Emîn peygamberliğe özeniyor.

Ebu Kuhafe'nin oğlu da ona tâbi oldu' dediler.

Hemen gidip Ebu Bekir'in yanına vardım. Ona:

'Sen şu zâta tâbi mi oldun?¹ diye sordum.

'Evet tâbi oldum. Sen de hemen ona git, tâbi ol!

Çünkü, o, hak ve gerçeğe davet ediyor¹ dedi."

Talha b. Ubeydullah, rahibin söylediklerini Hz. Ebu Bekir'e haber verdi. Peygamberimiz (a.s.)ın yanına varıp Müslüman olunca, ona da haber verdi.[\[595\]](#)

Sa'd b. Ebi Vakkas'ın bildirdiğine göre; Müslüman olmadan üç gün önce, uykuda, sanki karanlık içinde hiçbir şeyi göremez bir halde iken, kendisini aydınlatan bir ayın ışığını takip etmiş, bazı kimselerin de bu aya doğru gittiklerini görür gibi olup iyice bakınca, onların Zeyd b. Harise ile Hz. Ali ve Hz. Ebu Bekir olduklarını görmüş.

Kendilerine:

"Oraya ne zaman varıp yetişeceksiniz?" diye sormuş. Onlar da:

"Bir saatte!" demişler.

Sa'd b. Ebi Vakkas, o sırada, Peygamberimiz (a.s.)ın İslâmiyet'e gizlice davete başladığını haber alınca, Mekke'nin Ecyad vadisinde ikindileyin namaz kılarken Peygamberimiz (a.s.)ı buldu. Ona:

"Sen, nelere davet ediyorsun?" diye sordu. Peygamberimiz (a.s.):

"Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehadet edersin!" buyurdu.

Bunun üzerine, Sa'd b. Ebi Vakkas:

"Ben şehadet ederim ki: Allah'tan başka ilah yoktur!

Ve yine, şehadet ederim ki: Sen, Allah'ın resûlüsün!" diyerek Müslüman oldu.[\[596\]](#)

21- Ebu Ubeyde b. Cerrah,

22- Ebu Seleme,

23- Erkam b. Ebi'l-Erkam,

24- Osman b. Maz'un,

25- Kudâme b. Maz'un,

26- Abdullah b. Maz'un,

27- Ubeyde b. Haris,

28- Saîd b.Zeyd,

29- Saîd b. Zeyd'in zevcesi Fâtıma binti Hattab,

30- Esmâ binti Ebu Bekir,

31- Habbab b. Enet,

- 32- Abdullah b. Mes'ud,
- 33- Mes'ud b. Rebi (Rebia),
- 34- Ayyaş b. Ebi Rebia,
- 35- Ayyaş b. Ebi Rebia'nın zevcesi Esmâ binti Selame,
- 36- Huneys b. Huzâfe,
- 37- Âmir b. Rebia,
- 38- Abdullah b. Cahş,
- 39- Ebu Ahmed b. Cahş,
- 40- Cafer b. Ebi Talib,
- 41- Cafer b. Ebi Talib'in zevcesi Esmâ binti Umeys,
- 42- Âmir b. Ebi Vakkas,
- 43- Ma'mer b. Haris,
- 44- Nahham Nuaym b. Abdullah,
- 45- Hâtıb b. Amr,
- 46- Ebu Huzeyfe b. Utbe b. Rebia,
- 47- Âmir b. Führeyre,
- 48- Vâkîd b. Abdullah,[597]
- 49- Süheyl b. Beyzâ,[598]
- 50- Salîtb. Amr,[599]
- 51- Muttalib b. Ezher,[600]
- 52- Muttalib b. Ezher'in zevcesi Remle binti Avf...[601]

Bunların hepsi, Peygamberimiz (a.s.)'ın halkı Dârü'l-Erkam'da İslâmiyete gizlice davete başlamasından önce Müslüman olanlardandı. Allah hepsinden razı olsun!

Abdullah b. Mes'ud; Peygamberimiz (a.s.)'ın Dârü'l-Erkam'a girip halkı İslâmiyete gizlice davete başlamasından önce,[602] Saîd b. Zeyd ve zevcesi Fâtıma Hatunun Müslüman oldukları sıra-da[603] Müslüman olmuştur.[604]

Abdullah b. Mes'ud der ki:

"Ben, Ukbe b. Ebi Muayt'ın davarlarını güden bir gençtim.

Bir gün, Peygamber (a.s.)'la Ebu Bekir, bana uğradılar:

'Ey delikanlı! Yanında, bize içireceğin süt var mı?' diye sordular.[605]

'Evet, var! Fakat[606] ben emanetçiyim![607] Size süt içirmeye mezun değilim¹ dedim.[608]

Peygamber (a.s.):

'Üzerine koç çekilmemiş bir davar var mı yanında?' diye sordu.

'Evet, var' dedim ve onu yanlarına götürdüm.

Peygamber (a.s.) onun bacaklarını ayırdı. Memelerini eliyle sıvazlayıp dua edince, memeleri sütle doldu.

Ebu Bekir ona içi çukur sıcak bir taş (kap) getirdi.

Peygamber (a.s.) sütü onun içine sağıp içti. Ebu Bekir de içti. Ben de içtim.

Peygamber (a.s.) sütlü memelere:

'Derlenip toplan!' buyurunca, memeler eski sütsüz haline döndü! [\[609\]](#)

Hemen, Müslüman oldum. [\[610\]](#)

Bundan sonra, Peygamber (a.s.)a gidip: [\[611\]](#)

'Yâ Rasûlallah! [\[612\]](#) Şu [\[613\]](#) güzel, tatlı [\[614\]](#) Kelamdan, [\[615\]](#) şu Kur'ân'dan [\[616\]](#) bana da öğretsen a!' dedim. [\[617\]](#)

Peygamber (a.s.) başımı okşadı, [\[618\]](#) ve:

'Allah, sana rahmetini ihsan etsin [\[619\]](#) Allah, öğrenmek istediğin şeyi sana mübarek kılsın! [\[620\]](#) Hiç şüphesiz, sen, öğretilmiş, [\[621\]](#) çok bilgili [\[622\]](#) bir genç olacaksın¹ buyurdu. [\[623\]](#)

Bizzat Resûlullah'ın ağzından yetmiş sûre ahz ve hıfz ettim ki, bu hususta hiç kimse benimle çek-işemez! [\[624\]](#)

Kur'ân Kerîm'in kalanını da, Resûlullah'ın ashabından ahz ve hıfz etmişimdir." [\[625\]](#)

Aşağıda isimlerini sunduğumuz erkek ve kadın sahabiler de-kaynaklara göre-ilk sıralarda veya Dârü'l-Erkam'da Müslüman olmuşlardır:

53- Ümmü Seleme Hatun, [\[626\]](#) 54. Utbeb. Mes'ud, [\[627\]](#)

54- Utbe b. Mes' ud,

55- Ümmü Ruman Hatun [\[628\]](#) (Hz. Ebu Bekir'in zevcesidir),

56- Umeyr b. Ebi Vakkas, [\[629\]](#)

57- Salîb b. Amr'ın zevcesi Fâtıma binti Alkame, [\[630\]](#)

58- Hâtub b. Hâris, [\[631\]](#)

59- Hâtub b. Hâris'in zevcesi Fâtıma Hatun, [\[632\]](#)

60- Hattab b. Hâris, [\[633\]](#)

61- Hattab b. Hâris'in zevcesi Fükeyhe Hatun, [\[634\]](#)

62- Sâib b. Osman, [\[635\]](#)

63- Halid b. Hizam, [\[636\]](#)

64- Esved b. Nevfel, [\[637\]](#)

65- Amr b. Ümeyye, [\[638\]](#)

66- Yezid b. Zem'a, [\[639\]](#)

67- Ebu'r-Rum b. Umeyr, [\[640\]](#)

68- Kays b. Abdullah, [\[641\]](#)

69- Kays b. Abdullah'ın zevcesi Bereke binti Yesar, [\[642\]](#)

- 70- Firas b. Nadr,[643]
- 71- Cüheym b. Kays,[644]
- 72- Cüheym b. Kays'ın zevcesi Harmele (Hureymele),[645]
- 73- Muaykib b. Ebi'l-Fâtıma,[646]
- 74- Şurahbil b. Hasene,[647]
- 75- Haris b. Halid,
- 76- Haris b. Halid'in zevcesi Reyta binti Haris,[648]
- 77- Amr b. Osman,[649]
- 78- Seleme b. Hişam,[650]
- 79- Hâşim b. Ebi Huzeyfe,[651]
- 80- Hebbar b. Süryan,[652]
- 81- Abdullah b. Süfyan,[653]
- 82- Ma'merb.Abdullah,[654]
- 83- Adıyy b. Nadle,[655]
- 84- Urve b. Üsâse,[656]
- 85- Mes'ud b. Süveyd,[657]
- 86- Abdullah b. Huzafe,[658]
- 87- Kays b. Huzâfe,[659]
- 88- Hişam b.Âs,[660]
- 89- Ebu Kays b. Haris,[661]
- 90- Mahmiyye b. Cez',[662]
- 91- Süfyan b. Ma'mer.[663]
- 92- Sekran b. Amr,[664]
- 93- Sekran b. Amr'ın zevcesi Şevde Hatun,[665]
- 94- Mâlik b.Zem'a,[666]
- 95- Malik b. Zem'a'nın zevcesi Amre Hatun,[667]
- 96- İbn Ümmi Mektum,[668]
- 97- Amr b. Haris,[669]
- 98- Osman b. Abdi Ganm,[670]
- 99- Sa'd b. Abdi Kays,[671]
- 100- Abdullah b. Hübeyb,[672]
- 101- Abdurrahman b. Hübeyb,[673]
- 102- Cuayl b. Sürâka,[674]

- 103- Yâsirb.Âmir,[675]
- 104- Yâsir b. Âmir'in zevcesi Sümeyye Hatun,[676]
- 105- Âkil b. Ebi'l-Bükeyr,
- 106- Halid b.Ebi'l-Bükeyr,
- 107- İyas b. Ebi'l-Bükeyr,
- 108- Âmir b. Ebi'l-Bükeyr,[677]
- 109- Ammarb. Yâsir,[678]
- 110- Abdullah b. Yâsir,[679]
- 111- Suheyb b. Sinan,[680]
- 112- Utbe b. Gazvan,[681]
- 113- Mikdadb.Amr,[682]
- 114- Mus'ab b. Umeyr,[683]
- 115- Ebu Sebre,[684]
- 116- Ebu Sebre'nin zevcesi Ümmü Külsûm Hatun,[685]
- 117- Şemmas Osman b. Osman,[686]
- 118- Ebu Musa Abdullah b. Kaysu'l-Eş'arî,[687]
- 119- Zinnîre Hatun,[688]
- 120- Zinnîre Hatunun kızı Ümmü Ubeyys[689]
- Yüce Allah hepsinden razı olsun![690]

Peygamberimiz (a.s.)ın Dârü'l-Erkam'a Girip İslâmiyeti Orada Yaymaya Devam Edişi

İslâm tarihinde "Dârü'l-İslâm" diye anılan[\[691\]](#) Dârü'l-Erkam, Ashab-ı Kiramdan Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın[\[692\]](#) Mekke'de, Safa tepeciğinin yanında bulunan evi olup[\[693\]](#) Kabe'nin arsası, Harem'i içinde idi.[\[694\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) Kureyş müşriklerinden sakınarak[\[695\]](#) bu mübarek evde gizlenir;[\[696\]](#) yanına gelenleri orada İslâmiyete davet ederdi.[\[697\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)la ashabı Dârü'l-Erkam'da[\[698\]](#) gizlice[\[699\]](#) toplanırlardı.[\[700\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), onlara orada Kur'ân-ı Kerîm okur ve öğretirdi.[\[701\]](#) Orada, topluca namaz da kılarlardı.[\[702\]](#)

Yüce Allah; dinini halka açıklamasını emir buyuruncaya kadar, üç yıl, Peygamberimiz (a.s.) işini gizli yürütmüştür.[\[703\]](#)

Bu müddet içinde, yanına gelenleri Allah'ın birliğine inanmaya ve O'na ibadet etmeye, kendisinin de peygamberliğini tasdike gizlice davet etmekle uğraşmış,[\[704\]](#) birçok insanlar Dârü'l-Erkam'a girip Müslüman olmuşlardır.[\[705\]](#)

Dârü'l-Erkam Dârü'l-İslâm olarak seçilirken herhalde, Kabe'nin arsası üzerinde yapılı ve Kabe Haremine dahil bulunuşu;[\[706\]](#) kalabalık bir çevrede oluşu; oraya giren, oradan çıkanların pek belli olmayışı; halk ile temas kolaylığı gibi bazı özellikleri gözönünde tutulmuş olabilir.

Peygamberimiz (a.s.)ın Dârü'l-Erkam'a girişi hadisesi, ilk sıralarda, Müslüman olanların Müslüman oluşu tarihlerine de esas teşkil etmiş:

"Resûlullah (a.s.)ın Dârü'l-Erkam'a girip halkı orada İslâmiyete gizlice davete başlamasından önce Müslüman olmuştu" denilerek tarih düşürülmüştür.[\[707\]](#)

Dârü'l-Erkam'a Ne Zaman Girildiği ve Orada Ne Kadar Kalındığı Meselesi

Peygamberimiz (a.s.)ın Dârü'l-Erkam'a giriş sebebi olarak, her ne kadar, nübüvvetin dördüncü yılından itibaren başlayan mücadele devri içinde müşrikler tarafından yapılan baskı ve işkencelerin arttırılışı ileri sürülmekte[708] olup, bu hususta müşahhas bir misal verilmek istenilerek, Mekke vadilerinden bir vadide Sa'd b. Ebi Vakkas'ın bazı sahabilerle birlikte namaz kıldıkları sırada üzerlerine gelen müşriklerden bazı kimselerin Müslümanlarla münakaşaya ve hatta kavgaya tutuşmaları ve Sa'd b. Ebi Vakkas'ın da eline geçirdiği bir deve çene kemiğiyle vurup onlardan birisinin başını yarması hadisesi[709] üzerine Peygamberimiz (a.s.)ın ashabı ile birlikte Dârü'l-Erkam'da gizlenmek zorunda kaldığı açıklanır da;[710] Sa'd b. Ebi Vakkas'la namaz kılan sahabiler arasında bulunan[711] Ammar b. Yâsir'in Dârü'l-Erkam'a girildikten sonra Müslüman olduğu[712] ve kendisinin Müslüman olmadan namaz kılmış olamayacağı gözönünde tutulursa, bu hadisenin Dârü'l-Erkam'a giriş sebebi olamayacağı açıktır.

Bu hususta, Müslümanlar ve gayrimüslimler tarafından kitap ve ansiklopedilerde ileri sürülen görüşler de gerçeği aksettirmekten uzaktırlar.

Meselâ, İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen İslâm Ansiklopedisi'nde:

Springer'e ve Caetani'ye dayanılarak kaleme alınmış olan "Erkam" maddesinde:

"Ömer'in ihtidasından biraz sonra, Peygamber, Erkam'ın evini bırakmıştır.

Orada ne zaman ve ne kadar kaldığı, katî olarak malûm değildir.

Fakat, 615-617 seneleri arasında kalmış olması muhtemeldir.

İbn Hişam, el-Erkam'dan hiç bahsetmez.

Taberî'nin bu vak'adan haberdar olmasına göre, İbn Hişam'ın da bilmesi icab ederdi.

Taberî umumî tarihinde vak'adan bahsederse de, Peygamberin hayatına ait fasılda bu noktaya temas etmez" denilmektedir.[713]

İngilizce, Fransızca ve Almanca "İslâm Ansiklopedisi"!erine dayanılmak ve ilmî bir tahrir heyetince gerekli incelemeler yapılmak suretiyle Arapça olarak yazılıp yayınlanmış bulunan Dâiretü'l-Maârifü'l-İslâmiye'nin "Erkam" maddesinde de:

Peygamberin mihnetli günlerinde, emniyetli, davetini yapmaya elverişli ve yararlı bulduğu Dârü'l-Erkam'ı, Hz. Ömer'in Müslüman olması üzerine terkettiği açıklandıktan sonra:

"Peygamberin, bu eve ne sığındığı tarih, ne de içinde kaldığı müddet hakkında bize tahkikli rivayeti er zikre di İm iş değildir.

Fakat, biz, bunun 615 yılı ile 617 yılları arasında olduğunu söyleyebiliriz" denilmekte ve İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen İslâm Ansiklopedisi'nde olduğu gibi, İbn Hişam'ın bu evden hiç bahsetmediği ve Taberî'nin de, bu kıssayı bildiği halde, kitabının Peygamberimiz (a.s.)ın siretine ait kısmında bundan hiç söz açmadığı görüşü tekrarlanmaktadır.[714]

Halbuki, kaynaklarımızdan bazılarında bu hususun da açıklanmış bulunduğu görülür. Meselâ:

İbn Sa'd (d. 168-Ö. 230 Hicrî) Tabakâtü'l-Kübrâ'sında; Peygamberimiz (a.s.)ın Dârü'l-Erkam'a girişinin İslâmiyetin evvelinde olduğunu, Erkam'ın oğlu Osman'dan gelen rivayetle açıklar.[715]

Hâkim (d. 321-ü. 405 Hicrî) Müstedrek'inde, İbn Sa'd'in tesbitini-" evvel" kelimesini düşürmüş

olarak-aynı senedle tekrarlar.[716]

İbn Hazm (d. 334-Ö. 456 Hicrî) Cemhere'sinde, İslâmiyet daha Mekke'de ifşa edilmeden önce, Peygamberimiz (a.s.)ın Dârü'l-Erkam'da Müslümanlarla birlikte toplandığını kaydeder.[717]

İbn Abdilber (d ?-ö. 463 Hicrî] İstiâb'ında, İslâmiyetin evvelinde Peygamberimiz (a.s.)ın Dârü'l-Erkam'da gizlenip, oradan çıkıncaya kadar insanları orada İslâmiyete davetle meşgul olduğunu bildirir.[718]

İbn Hacer (d. 77E^ö. 352 Hicrî), bu hususta Hâkim'in söylediğini-ondan aldığını açıklamak suretiyle-tekrarlar.[719]

Nihayet, Diyarbekrî de (ö. 990 Hicrî) İslâmiyetin başlangıcında Peygamberimiz (a.s.)ın Dârü'l-Erkam'da gizlendiği ve Müslümanlarla toplandığı rivayetini de kaydeder.[720]

Yukarıda sıraladığımız tarihî bilgilere göre; Peygamberimiz (a.s.)ın Dârü'l-Erkam'a giriş tarihini nübüvvetin dördüncü yılı değil, nübüvvetin birinci yılı ve hatta Erkam'ın Müslüman oluş tarihine göre, birinci yılın da ilk ayı olarak kabul etmek gerekir.

Dârü'l-Erkam'dan ne zaman çıkıldığı ve orada ne kadar kalındığı meselesine gelince; Abdullah b. Ömer'in bildirdiği gibi, Hz. Ömer, nübüvvetin altıncı yılında, Zilhicce ayında Müslüman olmuş[721] ve Dârü'l-Erkam'dan çıkış da bu hadiseyi takip etmiştir.[722]

Dârü'l-Erkam'ın Geçirdiği Safhalar

Erkam b. Ebi'l-Erkam; sonradan Dârü'l-Erkam'ı vakıf olarak oğluna bırakmış, bu husustaki Vakfiye'sinde şöyle demiştir

"Bismillâhirrahmânirrahîm,

Bu, Erkam'ın, Safâ'dan biraz ilerideki evi hakkında yaptığı ahd ve vasiyyetidir ki, onun arsası, Harem-i Şeriften mâdud bulunduğundan, o da, haremleşmiş, dokunulmazlaşmıştır: Satılmaz ve tevarüs olunmaz.

Hişam b. Âs ve Hişam b. Âs'ın azadlı kölesi filan, buna şahittir."

Erkam'ın bu mübarek evi, içinde oğulları ve torunları tarafından oturulmak veya icarlarından yararlanılmak suretiyle, Halife Ebu Cafer Mansur(ö. 158 Hicrî) zamanına kadar devam etti.

Halife Mansur; hac sırasında, Safa ile Merve arasında say ederken, Erkam'ın torunları, dedelerinin evinin arkasındaki bir çadırda bulunuyorlar, Mansur da onların alt taraflarından geçiyordu.

Aralarındaki mesafe çok kısa idi.

Mansur'un başındaki serpuşunu almak isteseler, elleriyle uzanıp alabilecek yükseklikte idiler.

Mansur; Merve'ye inip Safa tepeciğine çıkıncaya kadar, onlara baktı durdu.

Mansur; Abdullah b. Osman b. Erkam'ın, Muhammed b. Abdullah b. Hasan'a uyanlardan olduğu halde onunla birlikte hareket etmemiş olmasıyla ilgilendi.

Abdullah b. Osman b. Erkam'ı hapsetmesi ve zincire vurması için, Medine valisine yazı yazdı. Sonra da, Şihab b. Abdi Rab adındaki Kûfeli bir adamı Medine valisine gönderdi. Emrettiği şekilde hareket etmesi için valiye yazdığı mektubu da, Şihab'la gönderdi.

Şihab, Abdullah b. Osman'ın hapsedildiği yere vardı.

Abdullah b. Osman, o zaman, seksen yaşını aşmış bir ihtiyardı.

Zincire vurulmak onu son derecede üzmüş ve bunaltmıştı.

Şihab, ona:

"Ben seni içinde bulunduğun şu halden kurtarırsam, Dârü'l-Erkam'ı bana satar mısın? Çünkü, mü'minlerin emîri onu istiyor!

Eğer satacak olursan, senin hakkında onunla konuşayım, suçunu affettireyim?" dedi.

Abdullah b. Osman:

"O ev, sadakadır, vakıftır.

Benim ondan ancak bir intifa hakkım vardır. Buna da kızkardeşim ve başkaları ortaklırlar!" dedi.

Şihab:

"Sen, kendine düşen hakkını bize ver! Ondan ilişkisini kes, kurtul!" dedi.

Bunun üzerine, Abdullah'ın şehadetle sabit olan hakkı hesaplanarak onyedi bin dinarlık bir satış senedi yazıldı.

Onun arkasından, parasının çokluğuna aldanarak, kızkardeşi de hakkını sattı.

Mansur, bu evde intifa hakkı olan herkesin intifa hakkını satın alıp ondan ilişkisini kesti.

Dârü'l-Erkam; Ebu Cafer Mansur'dan sonra, oğlu Halife Mehdiye geçti.

O da, zevcesi Hayzuran'a (Musa ve Harun'un annesine) bağışladı.

Hayzuran Hatun, Dârü'l-Erkam'ın çevresindeki evleri ve arsaları satın alıp ona katmak suretiyle, Dârü'l-Erkam'ı yeniden yaptırdı .[\[723\]](#)

Dârü'l-Hayzuran diye anılan ve içinde namaz kılınır mescid haline getirilen[\[724\]](#) Dârü'l-Erkam, daha sonra, Halife Cafer b. Musa'ya geçti.

Orada, bir müddet de Mısırlılar ve Yemenliler oturdular.

Daha sonra, Gassan b. Abbad, Musa b. Cafer oğullarından, onun hepsini veya çok kısmını satın aldı .[\[725\]](#)

En sonunda, onu Mısır Kahire Defterdarı İbrahim Bey, Sultan II. Selim'e hediye etti.

III. Murad da, Hicrî 999 yılında, onu mescid tarzında yeniledi .[\[726\]](#)

Dârü'l-Erkam'ın son yapılı durumuna göre;

Kapısı doğu tarafına açılır.

Kapıdan, üzeri tavanlı, sekiz metre uzunluğunda, dört metre eninde bir sahanlığa girilir.

Sahanlığın solunda, üzeri tavanlı, eni üç metreye yakın bir sofa bulunmaktadır.

Ortadaki duvarın sağındaki kapıdan da, sekiz metre uzunluğunda ve bunun yansına yakın eninde, tabanı hasırla döşeli bir kulübeye girilmektedir.[\[727\]](#)

Dârü'l-Erkam'ın en son durumu

Dârü'l-Erkam; günümüzde, Suudî Arabistan Krallığına, Harem-i Şerif için yapılan çevre düzenlemesinde yıkılarak arası harem arasına katılmış .aslına rucu etmiştir.[\[728\]](#)

Nübüvvetin (Peygamberliğin) Beş Devresi, Davet ve İcabet Ümmetleri

Davetin beş devresi olup, birinci devresi; nübüvvet (peygamberlik) devresidir.

Davetin ikinci devresi; en yakın hısım ve akrabayı, âhiret azabıyla korkutup uyarma devresidir.

Davetin üçüncü devresi; kendi kavmini âhiret azabıyla korkutup uyarma devresidir.

Davetin dördüncü devresi; kendilerine daha önce âhiret azabıyla korkutup uyarıcı gelmemiş bulunan bütün Arap kavimlerini âhiret azabıyla korkutup uyarma devresidir.

Davetin beşinci devresi; zamanın sonuna kadar, cinlerden ve insanlardan, kendilerine davet erişebilecek olanları âhiret azabıyla korkutup uyarma devresidir.[\[729\]](#)

Ümmet; bir dinde veya bir zamanda, ya da bir yerde toplanmış olan her topluluğa denir.[\[730\]](#) Ümmet kelimesi, yalnız insan toplulukları için değil, yerde yürüyen hayvanlar, iki kanadıyla uçan kuşlar için de kullanılmıştır.[\[731\]](#)

Mütercim Âsim Efendi de, Kamus tercemesinde şöyle der

"Ümmet; kendilerine peygamber gönderilen cemaata denir; gerek iman eylesinler, (onlara) ümmet-i icabet ıtlak olunur; gerek iman eylem esinler ki (onlara) ümmet-i davet ıtlak olunur ve her kabileden bir cemaata denir ve hayvan cinsine denir."[\[732\]](#)

Kâfirler ümmet-i icabet değil, ümmet-i davettirler.[\[733\]](#)

Peygamberimiz Aleyhiselam, yalnız Araplara değil, bütün insanlara peygamber olarak gönderilmiştir.[\[734\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Abdulmuttalib oğullarına yaptığı ilk hitabında da:

"Ey Abdulmuttalib oğulları![\[735\]](#) Ben, özel olarak size, genel olarak da bütün insanlara peygamber gönderildim!" buyurmuştur.[\[736\]](#)

Ehl-i Kitab olan Yahudilerin ve Hristiyanların da, Peygamberimiz Muhammed (a.s.)'ın risalet ve daveti dışında kalmadıkları da, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanmıştır

"Ey Ehl-i Kitab! Peygamberlerin arası kesildiği bir zamanda, size (gerçekleri) apaçık söyleyip duran resûlümüz gelmiştir.

Tâ ki 'Bize ne bir rahmet müjdecisi, ne de bir azap habercisi gelmedi¹ (demenize meydan kalmasın!)

İşte, size rahmet müjdecisi de, azap habercisi de geldi artık!

Allah, herşeye hakkıyla kadirdir!"[\[737\]](#)

Bunun içindir ki, Peygamberimiz (a.s.); Hristiyan olan Rum kralı Herakliyas'a gönderdiği mektupta:

"...Ben, seni İslâm davetiyle Müslümanlığa davet ediyorum! Müslüman ol, selameti bul da, Allah sana ecir ve mükâfatını iki kat versin! Eğer bu davetimi kabul etmezsen, yoksul çiftçilerin, teb'an olan bütün halkın günahı senin boynuna olsun!"

'De ki: 'Ey Kitaplılar! Geliniz: Aramızda ve aranızda eşit ve ortak olan bir kelimedede birleşelim de, Allah'tan başkasına tapmayalım, O'na hiçbir şeyi eş, ortak tutmayalım. Allah'ı bırakıp da birbirimizi rab tanımayalım!'

Buna rağmen, onlar bu davetten yüz çevirirlerse, 'Siz şahit olunuz ki: Bizler, muhakkak, Müslümanlarız!¹ deyiniz!¹ [Âl-i İmrân: 64] buyurmuştur."[\[738\]](#)

Nübüvvetin ilk üç yıllık devresi, halkı İslâmiyete gizlice davetle geçmiş;[\[739\]](#) Peygamberimiz (a.s.) bu üç yıllık devrede Bir ve şeriksiz olan Yüce Allah'a iman ve ibadete, kendisinin de Allah'ın kulu ve resûlü olduğunu tasdike ve putlara tapmaktan vazgeçmeye halkı gizlice davetle meşgul o I muştur.[\[740\]](#)

Şiryandan Peygamberimiz (a.s.)ın,[\[741\]](#) bir yandan da Hz. Ebu Bekir'in, yanına gelenleri Allah'a imana ve İslâmiyete daveti neticesinde,[\[742\]](#) erkeklerden kadınlardan birçok insan İslâmiyete girmiş, İslâmiyet Mekke'de halk arasında konuşulur olmuştu.[\[743\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)'ın En Yakın Hısımları Uyarışı ve Kendisine Yardıma Davet Edişı

Hz. Ali der ki:

"Sen, ilkin, en yakın hısımlarını inzar et, âhiret azabıyla korkut!¹ (Şuarâ: 214) âyeti nazil olunca,[744] Resûlullah (a.s.) beni çağırđı .[745]

'Ey Ali! Yüce Allah'ın, en yakın hısımlarımı inzar etmemi emir buyurması bana çok ağır geldi, kaygı verdi.[746]

Biliyorum ki, ben ne zaman kavmime bu işi açmaya kalksam, muhakkak, hoşuma gitmeyen birşeyle karşılaşacağımı göreceğim.

Bunun üzerine, bir müddet sustum.

Cebrail (a.s.) bana geldi de:

'Yâ Muhammedi Eğer sen Yüce Rabbinin sana emrettiğı şeyi yapmayacak olursan, Rabbin sana azab edecektir!' dedi.

Yâ Ali! Bize, bir sa¹ (dört kocaman avuç dolduracak kadar) yemek yap ve üzerine de koyun budundan et koy!

Bize bir kap da süt hazırla!

Sonra, Abdulmuttalib oğullarını benim için topla![747]

Onlarla bir konuşayım ve emrolunduğum şeyi kendilerine ulaştırayım' buyurdu.

Resûlullah'ın bana emrettiğı şeyi[748] yaptım.

Abdulmuttalib oğulları Resûlullah'ın yanına toplandılar.

Onlar, o gün, kırk kişi idiler.[749]

Yahut, kırk kişiden ya bir eksik,[750] ya da bir fazla idiler.[751]

Resûlullah'ın bütün amcaları, Ebu Talib, Hamza, Abbas ve Ebu Leheb de gelenler içinde bulunuyordu.

Abdulmuttalib oğulları yanına toplandıkları zaman, Resûlullah (a.s.) beni çağırđı.

Onlar için yaptığım yemeğı getirmemi emretti.

Getirip önüne koydum.

Eti parçalayarak çanağın çevresine birer parça koyduktan sonra:

'Haydi yiyiniz, Bismillah!' buyurdu.

Hepsi, ondan yediler ve tamamıyla doydular.[752]

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki: Onların tümüne sunduğum yemeğı,[753] onlardan bir tek adam bile yalnız başına yiyebilirdi!

Bundan sonra, Resûlullah (a.s.):

'Yâ Ali! Onlara süt de iç ir!' buyurdu.

Onlara süt kabını getirdim.

Ondan da hepsi kanasıya içtiler.

Vallahi, o kaptaki süt kadarını, onlardan bir tek adam bile yalnız başına içebilirdi ![\[754\]](#)

Yemeğin ve sütün kalanları, sanki hiç el dokunulmamış, yenilmemiş, içilmemiş gibi idi![\[755\]](#)

Resûlullah (a.s.) söze başlamak istediği sırada, Ebu Leheb:

'Şaşılacak şey! Arkadaşınız sizi büyük bir sihirle sihirledi![\[756\]](#) Doğrusu, biz, bugünkü gibi bir sihir hiç görmedik!¹ dedi.[\[757\]](#)

Sonra da, Resûlullah'a hitaben:

'Bunlar senin amcaların ve amcalarının oğullarıdır. Sen, onlara istediğini söyledin! Sen, dinden sapıklığı bırak!

İyi bil ki: Kavmin, senin için bütün Arap topluluklarına karşı koymayı göze alacak değildir.

Bütün Kureyş kabileleriyle Araplar üzerlerine çullanmadan, ata oğullarının senin üzerinde durup seni haps ve esir etmeleri gerekir.

Onların böyle yapmaları, kendilerine, ötekenden daha kolaydır.

Ey kardeşimin oğlu! Ben; atanın oğullarına, gelirken senin getirdiğin gibi şer ve kötülük getiren bir kimse daha görmedim!' dedi.[\[758\]](#)

Resûlullah'ın konuşmasına imkân vermedi.

Dağıldılar.[\[759\]](#)

Ebu Leheb'in sözü, Resûlullah'ın çok ağırına gitti.

Resûlullah (a.s.), o mecliste susup hiç konuşmadı.[\[760\]](#)

Bunun üzerine, Cebrail (a.s.) gelip, Allah'ın buyruğunu hemen yerine getirmesini, Resûlullah (a.s.)a emir ve tavsiye etti.[\[761\]](#)

Kendisine bu hususta cesaret verdi.[\[762\]](#)

Ertesi günü, sabahleyin Resûlullah (a.s.):

'Yâ Ali! O adam işittiğin sözlerle tez davranıp önüme geçti de, ben kavmimle konuşmadan onlar dağılıverdiler.

Sen önceki akşam bizim için yapmış olduğun kadar, yine yiyecek içecek hazırla![\[763\]](#) Sonra onları yanıma topla!' buyurdu.[\[764\]](#)

Yemeği yaptım. Sonra da, onlar Resûlullah için topladım.[\[765\]](#)

Resûlullah (a.s.), yemeği getirmem için bana seslendi.[\[766\]](#)

Resûlullah (a.s.), geçen akşam yaptığı gibi yaptı (Yani, eti parçalayıp yemek çanağının çevresine birer parça koyduktan sonra):

'Haydi yiyiniz, Bismillah!' buyurdu.

Hepsi, ondan doyuncaya kadar yediler.[\[767\]](#)

Resûlullah (a.s.):

'Haydi, onlara süt de içir!' buyurdu.

Kendilerine, içi süt dolu kabı getirdim.[768]

O kaptan da, hepsi, kanasıya kadar süt içtiler.[769]

Vallahi, onların tümü için hazırladığım o yemeği de, o sütü de, onlardan bir tek adam bile yalnız başına yiyebilir, içebilirdi![770]

Resûlullah (a.s.), onlara:

'Borcumu benim yerime hanginiz öder?' diye sordu.

Ben sustum.

Cemaat da sustu.

Resûlullah (a.s.) sorusunu tekrarlayınca:

'Ben öderim yâ Rasûlallah!' dedim. Resûlullah (a.s.):

'Sen ödersin yâ Ali! Sen ödersin yâ Ali!' buyurdu.[771]

(Diğer bir rivayete göre; Resûlullah (a.s.) onlara:

"Benim borcumu benim yerime ödeyecek ve vaadlerimi yerine getirecek, Cennette benimle birlikte bulunacak, ev halkım içinde benim vekilim olacak kimdir?" diye sordu.

Onlardan birisi:

"Sen [kerem ve cömertlikte] denizsin! Sana bu hususta kim vekil olmaya güç yetirebilir?!" dedi.

Resûlullah (a.s.) sorusunu tekrarlayınca, Hz. Ali:

"Ben senin vekilin olurum!" dedi.[772]

Bunun üzerine, Resûlullah (a.s.), ona:

"Borcumu benim yerime sen ödeyecek ve vaadlerimi sen yerine getireceksin!" buyurdu.[773]

Bundan sonra, Resûlullah (a.s.) konuşmasını şöyle sürdürdü:

'Hamd, Allah'a mahsustur. Ben, O'na hamdederim.

Yardımlı da, O'ndan dilerim. O'na inanır, O'na dayanırım.

Şüphesiz bilir ve bildiririm ki: Allah'tan başka ilâh yoktur.

O, birdir; O'nun eşi, ortağı yoktur![774]

Herhalde, otlak aramaya gönderilen kimse, gelip de ailesine yalan söylemez.

Vallahi, ben (faraza) bütün insanlara yalan söylemiş olsam, yine, size karşı yalan söylemem!
(Faraza) ben bütün insanları aldatmış olsam, yine, sizi aldatmam!

Sizi Kendisine davet ettiğim Allah öyle bir Allah'tır ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur!

Vallahi, sizler, uyur gibi öleceksiniz! Uykudan uyanır gibi de, dirilecek ve bütün yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz!

İyiliklerinizin mükâfatını göreceksiniz, kötülüklerinizin de cezasını çekeceksiniz!

Bunların sonucu ya temelli Cennette, ya da temelli Cehennemde kalmaktır![775]

İnsanlardan, ilk inzar ettiğim kimseler, sizlersiniz![776]

Ey Abdulmuttalib oğulları! Vallahi, Araplar içinde, benim size getirdiğim, dünya ve âhiretiniz için

hayırlı olan şeyden daha üstününü ve hayırlısını kavmine getirmiş biryiğit bilmiyorum! [777]

Ben, sizi, dile kolay gelen, Mîzan'da ağır basan iki kelimeye davet ediyorum ki, o da:

Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına ve benim de Allah'ın kulu ve resûlü olduğuma şahadet etmeniz di r!768

Yüce Allah, sizi buna davet etmemi bana emir buyurdu. [778]

Ey Abdulmuttalib oğulları! Ben, özel olarak size, genel olarak da bütün insanlara peygamber gönderildim!

Siz, bu hususta, görmediğiniz mucizelerden bazısını da görmüş bulunuyorsunuz. [779] Üzerinde bulunduğum şeyde bana yardımcı ve kardeşim olmayı, Cennet kazanmayı hanginiz kabul eder? [780]

Hanginiz, bu yolda kardeşim ve sahibim olmak üzere, bana bey'at eder?' buyurdu.

Hiç kimse ayağa kalkmadı.

Hemen, ben ayağa kal küm.

Yaşça, oradakilerin en küçüğü idim. Resûlullah, bana:

'Sen, otur!'¹ buyurdu.

Sorusunu üç kere tekrarladi.

Her defasında, ben ayağa kalkıyordum. O da:

'Sen, otur!' buyuruyordu. [781]

'Yâ Rasûlallah! Bunların yaşça en küçükleri ve bacakça en inceleri olsam da, sana ben kardeş ve yardımcı olurum' dedim.

Hepsi sustular. [782]

Resûlullah (a.s.), sorularının üçüncüsünden sonra, elini elimin üzerine koydu [783] da:

'İçinizde, bu, benim kardeşim, vasîm ve vekilimdir.

Onun sözlerini dinleyiniz ve kendisine itaat ediniz!

Bu işe, amcamsız, amcamın oğlu varis oldu!'¹ buyurdu. [784]

Davetliler gülüşerek ayağa kalktılar ve Ebu Talib'e:

'Bak! Sana, oğlunu dinlemeni emrediyor! Ona itaat et!' dediler. [785]

Ebu Talib:

'Bırakınız onu! Amcasının oğlu, onun başını, hayırdan başka yana bükmez!' dedi. [786] Resûlullah (a.s.)a da:

'Bizim katımızda, sana yardım etmek kadar sevgili birşey yoktur.

Öğütlerini benimseyip kabullendik.

Sözlerini tamamıyla tasdik edip doğruladık!

Bu toplananlar, senin atalarının oğullarıdır.

Tabî ki, ben de onlardan birisiyim!

Senin istediğin şeye onlardan koşacak olanların, andolsun ki, en çabuğu, en hayırlısı da benden

başkası değildir!

Sen, emrolunduğun şeye devam et!

Andolsun ki, etrafını kuşatıp seni korumaktan bir an geri durmayacağım!

Nefsimi, Abdulmuttalib'in dininden ayrılmak hususunda bana boyun eğer bulmadım!

Artık, ben, onun üzerinde öldüğü dinde öleceğim!¹ dedi.[\[787\]](#)

Ebu Leheb'den başka, hepsi de, yumuşak ve olumlu sözler söylediler.[\[788\]](#) Ebu Leheb ise:

'Ey Abdulmuttalib oğulları! Bu, vallahi, bir serdir, kötülüktür![\[789\]](#)

Başkaları onun elini tutup bundan alıkoymadan önce, sizler onun ellerini tutup bundan alıkoyunuz!

Eğer siz bugün ona boyun eğecek olursanız, zillete, hakarete uğrarsınız!

Bunu korumaya kalkışacak olursanız, öldürülürsünüz!' dedi.[\[790\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın halası Safiyye binti Abdulmuttalib, Ebu Leheb'e:

'Ey kardeşim! Kardeşinin oğlunu ve onun dinini yardımsız, hor ve hakir bırakmak sana yakışır mı?!

Vallahi, bilginler, öteden beri, Abdulmuttalib'in soyundan bir peygamberin çıkacağını haber vergelmişlerdir.

İşte o peygamber budur!' dedi. Ebu Leheb:

"Bu, andolsun ki, boşuna bir umuttur!

Zaten, kadınların sözleri erkeklere ayakbağı ve köstek mesabesinde!

Kureyş aileleri ve onlarla birlikte bütün Araplar ayaklandığı zaman, onlara karşı koyacak bizim ne gücümüz var?

Vallahi, biz onların yanında bir lokmayız!' dedi. Ebu Talib ona:

'Ey korkak adam! Vallahi, biz, sağ oldukça, ona yardım edecek, onu savunacak ve koruyacağız!' dedi ve Peygamber (a.s.)a da:

'Ey kardeşimin oğlu! Rabbine davet etmek istediğin zamanı bilelim, silahlanıp seninle birlikte ortaya çıkarız!' dedi."[\[791\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Safâ Tepeciğinden Kureyşlilere Seslenişi

"Sen, ilkin, en yakın hısımlarımı inzar et!"[792] Yani, "küfürleri yüzünden üzerlerine azap inebileceğini hatırlatarak onları korkut, uyar!"[793] mealli âyet nazil olduğu zaman;[794] Resûlullah (a.s.), günlerden bir gün[795] Safa tepeciğine kadar gitti.[796] Orada, yüksekçe bir taşın üzerine çıktı.[797]

Şehadet parmaklarını kulaklarına tıkadı. Yüksek sesle: [798]

"Yâ Sabâhâh!*[799] Ey Kureyş cemaatı!" diyerek bağırdı.[800]

"Kim bu seslenen?" diye sordular.[801]

"Muhammed,[802] Safa tepesinden sesleniyor!" dediler.[803]

Kureyş kabileleri içinde Peygamber (a.s.)a akraba olmayan bir kabile bulunmadığından,[804] Peygamber (a.s.) da kabile kabile bütün Kureyşlilere seslenmişti.[805]

İşitenler, gelip Peygamberimizin karşısında toplandılar.[806]

Gelemeyenler de, toplantının sebebini anlamak için, yerlerine adam gönderdiler.[807]

Yanına gelen Kureyşliler Peygamber (a.s.)a:

"Yâ Muhammedi Ne haber var?" diye sordular.[808]

Peygamber (a.s.):

"Benimle sizin haliniz, düşmanı görünce ailesini haberdar etmek için koşmaya başlayan ve düşmanın kendisinden önce ailesine yetişip zarar vermesinden korkarak 'Yâ Sabâhâh!¹ diye bağırان bir adamın haline benzer.[809]

Ne dersiniz? Ben, size şu dağın eteğinden[810] veya şu vadiden,[811] sizi yağmalamak isteyen[812] birtakım atlıların çıkıvereceğini, yahut akşama, sabaha, düşman baskınına uğrayacağınızı[813] haber verirsem, beni tasdik eder, doğrular mısınız?" diye sordu.[814]

"Evet! Seni tasdik eder, doğrularız![815]

Çünkü, biz seni bütün tecrübelerimizde doğru sözlü bulduk![816]

Sen, bizim katımızda herhangi bir suçla suçlanmış bir kişi değilsin![817]

Hakkındaki tecrübelerimizde, sende hiçbir yalana rastlamış değiliz!" dediler.[818]

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.):

"Öyle ise, ben sizi şiddetli bir azap önünde inzara, korkutup uyarmaya memurum:[819]

EyAbdulmuttalib oğulları!

Ey Abdi Menaf oğulları!

EyZühre oğulları!

EyfilanoğullarıL

EyfilanoğullarıL

diyerek birer birer Kureyş kabilesinin bütün ailelerine seslenip:

"Yüce Allah; en yakın hısımlarımı azab ile korkutmamı bana emretti. Sizler 'Lâ ilahe

illallah=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur¹ demedikçe; ben size ne dünyada bir yarar, ne de âhirette bir nasip sağlayabilirim" buyurdu.[820]

Peygamberimiz (a.s.)a atmak için eline bir taş alan Ebu l_eheb:[821]

"Yuh sana! Sen, bugün, gelip de, bizi bunun için mi topladın?!" diyerek bağırdı.[822]

Resûlullah (a.s.), hitap ve uyarısına şöyle devam buyurdu:

"Ey Kureyş cemaatı! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız![823]

EyKa'b b. Lüey oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Mürre b. Ka'b oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

EyAbduşşems oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Abdi Menaf oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Hâşim oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Abdulmuttalib oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız![824]

Ey Kureyş cemaatı! Kendinizi Allah'tan satın alınız!

Ben, sizi Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim .[825]

Ey Abdi Menaf oğulları! Kendinizi Allah'tan satın alınız ![826]

Ben, sizi Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim ![827]

Ey Abdulmuttalib oğulları! Kendinizi Allah'tan satın alınız!

Ben, sizi Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim .[828]

Ey Abbas b. Abdulmuttalib! Ben, seni Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim ![829]

Ey Zübeyr b. Avvam'ın annesi! Resûlullah'ın halası Safiyye!

Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Kendinizi Allah'tan satın alınız!

Siz, benim malımdan, dilediğinizi benden isteyiniz!

Fakat, ben sizi Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim.[830]

Şu kadar ki, sizlerin bir hısımlığınız var!

Ben, hısımlık suyu ile sulayacağım!" buyurdu.[831]

Bundan sonra, Resûlullah (a.s.):

"Ey Fihr hanedanı!" diyerek seslendi.

Ebu Leheb:

"İşte, Fihr oğulları, yanındalar!" dedi.

Resûlullah (a.s.):

"Ey Galib hanedanı!" diyerek seslenince, Muharib b. Fihr oğullarıyla Haris b. Fihr oğulları, dönüp geri gittiler.

Resûlullah (a.s.):

"Ey Lüey b. Galib hanedanı!" diyerek seslenince, Teymü'l-Erdem b. Galib oğulları, dönüp geri gittiler.

Resûlullah (a.s.):

"Ey Ka'b hanedanı!" diyerek seslenince, Âmir b. Lüey oğullarıyla Avf b. Lüey oğulları, dönüp geri gittiler.

Resûlullah (a.s.):

"Ey Mürre b. Ka'b hanedanı!" diyerek seslenince, Adiyy b. Ka'b oğulları ile Husays b. Ka'b'ın iki oğlu olan Sehm ve Cumah oğulları dönüp geri gittiler.

Resûlullah (a.s.):

"Ey Kilab hanedanı!" diyerek seslenince, Teym b. Mürre oğullarıyla Mahzum b. Yakaza b. Mürre oğulları, dönüp geri gittiler.

Resûlullah (a.s.):

"Ey Kusayy hanedanı!" diyerek seslendiği zaman, Zühre oğulları, dönüp geri gittiler.

Resûlullah (a.s.):

"Ey Abdi Menaf oğulları!" diyerek seslenince, Abduddar oğulları ve onlarla beraber Esed b. Abduluzâ b. Kusayy oğulları, dönüp geri gittiler.

Ebu Leheb:

"İşte, Abdi Menaf oğulları!" dedi.

Resûlullah (a.s.):

"Ey Hâşim hanedanı!" diyerek seslenince, Abdüşşems oğullarıyla Nevfel oğulları, dönüp geri gittiler.

Orada, yalnız Abdulmuttalib oğulları kaldı.

Ebu Leheb:

"İşte, Hâşim oğulları toplanmış bulunuyorlar!?" dedi.

Resûlullah (a.s.), onlara:

"Ben, sizi 'Lâ ilahe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! O, birdir! O'nun ortağı yoktur!' diyerek şehadet getirmeye davet ediyorum!

Ben de, O'nun kulu ve resûlüyüm!

Bunu böylece kabul ve ikrar ettiğiniz takdirde, sizin Cennete gireceğinize kefil olurum![\[832\]](#)

Siz, Kıyamet günü iyi amellerinizle gelmez de dünyayı boyunlarınıza yüklenmiş olduğunuz halde gelerseniz, ben sizden yüz çeviririm (yüzünüze bakmam)!

O zaman siz bana:

'Yâ Muhammedi' dersiniz.

Ben ise, şöyle derim:

[Resûlullah Aleyhisselarn "Şöyle derim" buyururken, yüzünü onlardan başka tarafa çevirdi.

Siz, bana:

'Yâ Muhammedi' dersiniz. Ben ise, size şöyle derim.

[Resûlullah (a.s.), "Şöyle derim" buyururken, yüzünü onlardan başka tarafa çevirdi.]"[\[833\]](#)

İslâmiyeti Mekke'de Yaymaya Çalışanlar ve Müslümanlıklarını Hiç Çekinmeden Açıklayanlar

Peygamberimiz (a.s.)la yanında bulunan Müslümanlar İslâmiyeti açıkladıkları zaman, Mekke'de İslâmiyeti duymayan kalmadı. Hz. Ebu Bekir bir köşede, Saîd b. Zeyd bir köşede, Hz. Osman bir köşede,

Ebu Ubeyde b. Cerrah bir köşede., halkı, İslâmiyete davet ve teşvik etmeye koyuldular.[\[834\]](#) Her tehlikeyi göze alarak, Müslümanlıklarını, herkesten önce şu yedi mücahit açıklamıştı:

Resûlullah (a.s.),

1- Hz. Ebu Bekir,

2- Bilal-i Habeşî,

3- Mikdad b. Esved,

4- Suheyb b. Sinan,

5- Ammar b. Yâsir,

6- Sümeyye Hatun (Ammar b. Yâsir'in annesi).[\[835\]](#)

İslâmiyetin Mekke'de Açıklanışından Sonra Müslüman Olanlardan Bazıları

1- Peygamberimiz (a.s.)in halası Hz. Safiyye,[836]

2- Peygamberimiz (a.s.)ın halası Hz. Âtike,[837]

3- Peygamberimiz (a.s.)ın amcası Hz. Abbas,

4- Hz. Abbas'ın zevcesi Ümmü Fadl Hatun,

5- Hz. Abbas'ın âzadlısı Ebu Râfi¹,

6- Amr b. Abese,

7- Ebu Zerri'l-Gıfârî.

Ebu Râfi' der ki:

"Ben, Abbas b. Abdulmuttalib'in kölesi idim. İslâmiyet ev halkı içinde şayi olup, Abbas Müslüman oldu. Ümmü Fadl da Müslüman oldu. Ben de Müslüman oldum.

Abbas; kavminden korkar ve onlara aykırı davranır görünmek istemez, Müslümanlığını gizlerdi. Çünkü, kendisi servet sahibi olup, serveti de kavminin üzerinde (veresiyede) dağınık bir halde bulunuyordu." [838]

Amr b. Abese'nin Müslüman Oluşu

Amr b. Abese der ki:

"Ben, Cahiliye devrinde, kavmimin putlarına tapmaktan yüz çevirmiştim. Tapılan putların boş olduğunu[839] görüyor,[840] insanların, puflara taptıkları için, dalâletten başka birşey üzerinde bulunmadıklarını anlıyordum.[841]

Onlar birtakım taşlara tapıyorlardı ki, taş insana ne zarar, ne de yarar verebilirdi.[842]

Putlara tapmanın boşluğu, içime doğmuştu.[843]

Teymâ halkından,[844] Kitab Ehli olan bir zâta rastladım.[845] Ona:

'Ben; bir yere konup da yanlarında put bulunmayınca, içlerinden birisi giderek dört taş getiren, onlardan üçü ile tenceresine ocak çatan ve yakışıklı olan dördüncüsüne tapan, oradan göç edileceği zaman da onu orada bırakan, her konduğu yerde bulduğu daha yakışıklısına tapan kabile halkından bir kimseyim!

İnsana ne yarar, ne de zarar veremeyen birşeyi put edinmenin bâtil ve boş olduğunu sanıyorum.

Sen, beni bundan daha hayırlısına kılavuzlasana!¹ dedim.[846]

O da:

'Mekke'den bir zât zuhur edecek, kavminin tapageldikleri putlardan yüz çevirip, halkı onlardan başkasına davet edecektir.

Sen onu gördüğün, duyduğun zaman, ona hemen tâbi ol!

Çünkü, o, dinin üstününü getirecektir!' dedi.

Artık, o günden beri, Mekke'den her gelenin yanına vanp 'Mekke'de, olan biten birşey var mı?' diye sorardım.

'Birşey yok!' denilince,[847] ev halkımın yanına dönerdim.

Ev halkım, yola uzak değil, yakındı.

Mekke'den, deve üzerinde gelen kimselerin önlerine gerilip:

'Mekke'de, hadiselerden bir hadise var mı?' diye sordukça:

'Yok!' derlerdi.

Ben, yine, bir gün yola oturmuştum.

Deve üzerinde bir kimse çıkageldi. Ona:

'Nereden geliyorsun?' diye sordum.

'Mekke'den geliyorum' dedi. Ona:

'Orada, yeni bir haber var mı?' diye sordum.

'Evet, var! [848] Mekke'de birzâtzuher etti. Kavminin putlarından yüz çevirip, halkı onlardan başkasına iman ve ibadete davet ediyor!¹ dedi.

Hemen, ev halkımın yanına döndüm.[849] Devemin üzerine atlayıp Mekke'ye geldim.[850]

Mekke'de, her zaman gelişimde indiğim yere indim.

Onun nerede olduğunu sordum.[851]

Bir de ne göreyim? Resûlullah (a.s.) gizlenmiş!

Kavmi ise, ona karşı çok cüretli ve şiddetli davran m akta I ar. [852]

Bana:

'Geceleyin, tavaf ettiği sıradan başka bir zamanda, onunla görüşmeye kadir olamazsın!' denildi.

Bunun üzerine, Kabe'nin önünde yatıp uyudum.

Kendisini, ancak tehlil sesiyle tanıyabildim. Hemen yanına vardım, kendisine selam verdim .[853]

'Sen, nesen?' dedim.

'Ben, peygamberim' buyurdu.

'Peygamber, ne demek?'¹ dedim.

'Resûlullah demektir'¹ buyurdu.

'Seni kim gönderdi?' diye sordum.

'Yüce Allah gönderdi' buyurdu.

'Seni ne ile gönderdi?' diye sordum.

'Bir olan Allah'a eş, ortak koşmaksızın ibadet etmek,

Putları kırıp atmak,

Akrabaya yardım etmek,[854]

Kan dökmemek,

Yol güvenliğini sağlamak., vazifesiyle gönderdi' buyurdu.

'Sen ne güzel şeylerle gönderilmişsin!

Ben sana iman, ve senin getirdiklerini tasdik ediyorum ![855]

Uzat elini, bey'at edeyim sana!' dedim.

Elini uzattı. Kendisine, İslâmiyet üzerine, bey'at ettim.[856]

'Senin yanında, bu hususta sana yardımcı kimler var?' diye sordum.

'Bir hür ile bir köle' buyurdu.[857]

O sırada, yanında, Ebu Bekir b. Ebi Kuhâfe ile Ebu Bekir'in azadlı kölesi Bilal bulunuyordu.[858]

'Sana ben de tâbi oluyorum!' dedim.[859]

'Yanında kalayım mı? Yoksa, ev halkımın yanına döneyim mi? Ne buyurursun?' diye sordum.[860]

'Sen, şu gününde, bunu yapamazsın.[861] Benim yanımda kalamazsın![862]

Benim durumumu,[863] Allahtan getirip tebliğ ettiğim şeylere karşı[864] İnsanların[865] tutumunu,[866] nasıl katı ve kötü[867] davrandıklarını görmüyor musun?!

Sen şimdi ev halkının yanına dön! Onların yanında otur!

Benim gideceğim yere gittiğimi işittiğin zaman, yanıma gel! Bana tâbi ol!' buyurdu.

Bunun üzerine, dönüp ev halkımın yanına gittim."[868]

Allah ondan razı olsun![\[869\]](#)

Ebu Zerri'l-Gıfârî'nin Müslüman Oluşu

Ebu Zerri'l-Gıfârî; Amr b. Abese ile, bir anadan doğma kardeş idiler.[\[870\]](#)

Kendisi, Cahiliye devrinde, putlara tapmazdı.[\[871\]](#)

"Ben kavmimin tapageldikleri putlardan yüz çevirmiştim!" dediği zaman, Abdullah b. Abbas:

"Senin taptığın ne idi?" diye sormuştu.

Ebu Zerri'l-Gıfârî:

"Hiçbir şey değildi!" demiştir.[\[872\]](#)

Mekke halkından bir adam, bir gün Ebu Zerri'l-Gıfârîye:

"Mekke'de bir zât, senin dediğin gibi 'Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka ilah yoktur¹ diyor ve kendisinin peygamber olduğunu söylüyor" diye haber vermişti. Ebu Zerri'l-Gıfârî:

"O, kimlerdendir?" diye sorunca, Mekkeli adam:

"Kureyş'tendir!" demişti.[\[873\]](#)

Ebu Zerri'l-Gıfârî der ki:

"Ben Gıfâr kabilesinden bir adamdım.

'Mekke'de bir zât zuhur etmiş, kendisinin peygamber olduğunu söylüyormuş' diye, bize bir haber erişince.[\[874\]](#) Yüce Allah daha o zaman kalbime İslâmiyet sevgisini düşürdü.[\[875\]](#) Kardeşim Üneys'e:

'Hayvanına bin! Şu vadiye doğru git!

Kendisine gökten haber geldiğini söyleyen[\[876\]](#) o zât ile konuş![\[877\]](#)

Kendisinin söyledikleri şeyleri dinle![\[878\]](#)

Kendisi hakkında benim için bilgi edin![\[879\]](#) Haberi bana getir!' dedim.[\[880\]](#)

Kardeşim[\[881\]](#) Üneys, Mekke'ye kadar[\[882\]](#) gitti.[\[883\]](#)

Onunla buluştu.[\[884\]](#)

Kendisinin söylediklerini dinledikten sonra, dönüp[\[885\]](#) yanıma geldi.[\[886\]](#) Ona:

'Ne yaptın?[\[887\]](#) Ne haber var sende?' diye sordum.[\[888\]](#)

'Mekke'de, senin dininde bir zâta rastladım ki, kendisini Allah'ın gönderdiğini söylüyor' dedi.

'Halk, onun hakkında ne söylüyor?' diye sordum.

'Şair, kâhin, sihirbaz diyorlar!' dedi.

Üneys, şair kişilerdendi. O:

'Ben, doğrusu, kâhinlerin sözünü dinledim. Onun söylediği, kâhinlerin sözü değil!

Onun sözünü şiirin her çeşidine de tatbik ettim.[\[889\]](#) Vallahi,[\[890\]](#) benden sonra[\[891\]](#) ona şiir demeye kimsenin dili varamaz!

Vallahi, o muhakkak sadıktır.

Onlar ise, muhakkak yalancıdırlar![\[892\]](#)

Vallahi, ben öyle bir zât gördüm ki; hayrı ,[\[893\]](#) iyiliği, ahlâkîfaziletleri[\[894\]](#) emrediyor, serden, kötülükten de sakındıyor.[\[895\]](#)

Onu ahlâkî faziletleri emrederken ve öyle bir söz söylerken gördüm ki, o söz sihir değildir¹ dedi.[\[896\]](#)

Vallahi, ben kardeşim Üneys'ten daha üstün bir şair duymadım![\[897\]](#)

Kardeşime:

'Sen bana bu hususta arzu ettiğim, gönlüme şifa verir, müşkillerimi giderir bir haber getimmedin![\[898\]](#)

Kendim gidip onu görürüm' dedim. Üneys:

'Olur! Fakat, sen Mekke halkından sakıma ol!

Çünkü, onlar ona karşı son derecede kin besliyorlar. Hep surat asıp duruyorlar' dedi.[\[899\]](#)

Hemen, azık dağarcığımı, su tulumumu yüklendim.[\[900\]](#) Elime bir asâ alıp yola düştüm, Mekke'ye ulaştım.

Resûlullah'ı şahsen tanımıyor, başkasından sormayı da uygun bulmuyor, Mescid-i Haram'da bulunuyor ve Zenzem suyundan içip duruyordum .[\[901\]](#)

O sırada, yanıma Ali b. Ebi Talib uğradı ve:

'Şu adam herhalde garîbdir, sanırım¹ dedi. Ona:

'Evet! Garibim' dedim. Bana:

'Öyle ise, kalk, benimle birlikte bizim eve git!' dedi.

Onunla birlikte gittim.

Ne o bana birşey sordu, ne de ben ona birşey haber verdim.

Sabaha çıkınca, Resûlullah'ı sormak için, kuşluk vakti Mescid-i Haram'a gittim.

Fakat, hiç kimse onun hakkında bana bir haber vermedi.

Yine, Ali bana uğradı da:

'Bu adam için, daha yerini öğrenmek zamanı gelmedi mi?!' dedi. Ben:

'Hayır!' dedim. Ali:

'Öyle ise, gel, benimle birlikte bizim eve git!' dedi.

Evlerine varınca, bana:

'Senin işin nedir? Sen bu şehre ne için geldin?¹ diye sordu.

Ona:

'Gizli tutacağına[\[902\]](#) ve işim hakkında bana kılavuzluk edeceğine[\[903\]](#) söz verirsen, sana haber veririm' dedim.

'Öyle yaparım¹ deyince:

'Bize erişen habere göre; burada bir zât çıkmış, kendisinin peygamber olduğunu söylüyormuş![\[904\]](#) Onunla konuşması,[\[905\]](#) ondan işittiklerini ezberleyip bana haberini getirmesi

için,[906] kardeşimi göndermiştim.[907] Kardeşim bana gönlüme şifa verecek bir haber getirmedi.[908] Kardeşimin getirdiği haber gönlüme şifa vermediği için,[909] onunla kendim buluşup konuşmak üzere[910] geldim'[911] dedim.

Bunun üzerine, Ali bana:

'Sen, geldiğine isabet ettin, akıllılık etfin![912]

Bu zât Allah'ın resûlüdür, hak peygamberdir![913]

Sabahladığın vakit, sen beni takip et!

Ben senin için korkulacak bir şey görürsem[914], ya ayakkkabımı düzeltiyormuşumgibi duvara doğru yönelir dururum,[915] ya da, döküyormuşum gibi yaparım.[916]

Sen, durup beni bekleme, git![917]

Ben geçip gidersem, sen arkamdan gel ve benim girdiğim yere sen de gir!' dedi.[918]

O, gitti, ben de gittim.

Nihayet, o, Peygamber (a.s.)ın huzuruna girdi.

Ben de kendisiyle birlikte girdim.[919]

'Esselâmü aleyke yâ Rasûlallah!' diyerek onu ilk kez İslâm selâmı ile ben selamladım.[920] Bana:

'Sen, kimsin?' diye sordu.

'Gıfâr oğullarından bir adamım' dedim.[921] Kendisine:

'Yâ Muhammedi Sen insanları nelere davet ediyorsun?' diye sordum.

Resûlullah:

'Bir olan ve hiçbir şerîki olmayan Allah'a imana ve putları gidermeye ve benim de Resûlullah olduğuma şehadet etmeye davet ediyorum' buyurdu.[922]

'Bana İslâmiyeti (nasıl Müslüman olunacağını) bildir!' dedim.

Bildirince, hemen oracıkta Müslüman oldum.[923]

'Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve rasûlüh=Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki, Muhammed, Allah'ın kulu ve resûlüdür¹ diyerek şehadet getirdim.[924]

Resûlullah (a.s.)ın yüzünde sevinç belirdiğini gördüm.[925]

Resûlullah (a.s.):

'Ey Ebu Zer! Sen şimdi bu işi Mekkelilenden gizli tut, memleketine dön, git!' buyurdu.[926]

'Yâ Rasûlallah! Ben dinimi açıklamak istiyorum' dedim.[927]

Resûlullah (a.s.):

'Ben senin hakkında Mekkelilenden endişe ediyorum![928] Öldürülürsün, diye korkuyorum' buyurdu.[929]

'Yâ Rasûlallah! Ben öldürüleceğimi bilsem de, bunu muhakkak yapacağım' dedim. Resûlullah (a.s.), sustu.[930]

'Seni hak dinle peygamber gönderen,[931] varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a[932] yemin ederim ki,[933] Mescid-i Haram'da,[934] onların arasında bunu[935] İslâmiyeti[936] bağıracağım![937] İslâmiyeti haykırarak açıklamadıkça yurduma dönüp gitmeyeceğim' diyerek,[938] Kureyşlilerin Mescid-i Haram'da halkalandıkları, konuştukları sırada[939] Mescid-i Haram'a varıp yüksek sesle:[940]

'Ey Kureyş cemaatı![941] Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve rasûlüh=Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve resûlüdür!' diyerek bağırdım.[942] Müşrikler:

'Adam sapıttı! Adam sapıttı ![943] Kalkınız yürüyünüz şu Sâbiî'nin üzerine!' diyerek silkinip kalkıverdiler, beni öldüresiye[944] dövdüler, yere serdiler.[945]

O sırada, Abbas b. Abdulmuttalib yetişip üzerime kapandı ve onlara:

'Yazıklara olsun size! Siz Gıfâr kabilesinden bir adamı öldürüyorsunuz da,[946] onun Gıfâr kabilesinden olduğunu ve tüccarlarınızın Şam'a giden yolunun bunların yurdundan geçtiğini bilmiyorsunuz!?[947] Ey Kureyş cemaatı! Sizler tüccarsınız! Ticaret yolunuz da Gıfâr yurduunun üzerindedir! Yoksa, siz ticaret yolunuzun kesilmesini mi istiyorsunuz?'[948] diyerek çıkışınca, üzerimden çekildiler,[949] başımdan dağıldılar.[950]

Ertesi günü, sabahleyin, yine, Mescid-i Haram'a vardım.

Dünkü söylediğimin aynısını tekrar söyledim.

Onlarda:

'Kalkınız, yürüyünüz şu Sabîî'nin üzerine!' diyerek kalkıverdiler.

Dünkü gibi, yine, öldüresiye[951] dövdüler ve yere serdiler.

O sırada, yine Abbas yetişip, onlara dün söyledikleri gibi söyleyince, bıraktılar.[952] Beni öldürdüklerini sandılar.

Kalkıp Resûlullah (a.s.)'ın yanına vardım.

Resûlullah (a.s.), halimi görünce:

'Ben seni men etmemiş miydim?' buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! Bu, kalbimde bir istekti. Ben de onu yerine getirdim¹ dedim.

Bir müddet, Resûlullah (a.s.)'ın yanında bulundum.[953]

'Ey Allah'ın Peygamberi! Sen ne yapmamı bana emredersin?[954] Yâ Rasûlallah! İsteddiğini bana emret!' dedim .[955]

Resûlullah (a.s.):

'Emrim sana gelince, onu kavmine haber ver, tebliğ et![956]

Ortaya çıkışımızın haberi sana eriştiği zaman, yanıma gel!' buyurdular." [957]

Bunun üzerine, Ebu Zerri'l-Gıfârî:

"Yâ Rasûlallah! Şimdi ben ev halkımın yanına döneceğim!

Senin savaşla memur olacağın zamana kadar bekleyecek, o zaman, gelip yanına katılacağım!" dedi. Peygamberimiz (a.s.), ona:

"İyi edersin, hemen dön, git!" buyurdu.[\[958\]](#)

Allah ondan razı olsun![\[959\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Tevhid Akidesini Yaymaya Koyuluşu

Peygamberimiz (a.s.)ın amcası Ebu Talib; zengin olmamasına rağmen, Kureyşîlerin seyyi-di, ulu kişisi ve şerefli idi.

Kendisinin sözü dinlenir, emirlerine karşı gelmekten çekinilirdi.[960]

Ebu Talib Amca, babası Abdulmuttalib'in vasiyeti üzerine, Peygamberimiz (a.s.)ı sekiz yaşında iken yanına alıp, onu kendi çocuklarından ziyade üzerine titreyerek büyütmüş;[961] ve yirmibeş yaşında bulunduğu sırada da Hz. Hatice ile evlendirmek suretiyle, ona karşı babalık ve hâmilik vazifesini gereği gibi yerine getirmişti.[962]

Yüce Allah'ın buyruğunu yerine getirmek için yardım istediği sırada da,[963] Abdulmuttalib oğulları arasında, yalnız o, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Etrafını kuşatıp seni korumaktan bir an geri durmayacağım!" diyerek, İslâm dâvasında da kendisini destekleyeceğine kesin söz vermiş bulunuyordu.[964]

Ebu Talib Amca Peygamberimiz (a.s.)ın üzerine böyle olanca şefkatiyle eğildiği ve yanbaşına dikilerek onu koruduğu zaman, Peygamberimiz (a.s.), Yüce Allah'ın "Şimdi, sen, ne ile emrolunuyorsan apaçık bildir! Müşriklere aldırış etme!" buyruğuna uyarak,[965] vazifesini açıkça yerine getirmeye;[966] gecede gündüzde, açıkta gizlide., halkı tevhid akidesine davete koyuldu.

Kendisini bundan ne bir döndürücü döndürebildi, ne bir engelleyici engelleyebildi.

Hac mevsimlerinde; halkın toplu bulundukları yerleri durmadan dolaşarak, rastladığı herkesi,-hür köle, zayıf kavi, zengin fakir-ayrıt etmeden, Allah'ın birliğine inanmaya davet ve teşvik etti.[967]

Peygamberimiz (a.s.) müşriklerin tapmakta oldukları puflarını yermeye başladığı[968] ve putlara taparak küfür ve dalâlet üzerinde ölüp gitmiş olan baba ve atalarının da[969] Cehenneme atıldıklarını,[970] helak olduklarını[971] açıkladığı zaman, Kureyş müşrikleri Peygamberimiz (a.s.)a suratlarını astılar.[972]

Peygamberimiz (a.s.)ı ve söylediklerini, red ve inkâr ettiler.

Peygamberimiz (a.s.)a karşı koymak ve düşmanlık beslemek hususunda birieştiler.[973]

Fakat, Peygamberimiz (a.s.)ın amcası Ebu Talib'in kendi dinlerine bağlılıkta devamı,[974] onun aralarındaki saygınlığı,[975] kendisini Peygamberimiz (a.s.) üzerindeki koruyucu ve kol-layıcılığı, onların Peygamberimiz (a.s.)ın üzerine yürüyüvermelerini engellemekte idi.[976]

[1] Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 114.

[2] İbn İshak.İbn Hişam, Sine, c. 1, s. 226, 228, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 160-161, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 81 -82, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 114, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 123-124.

[3] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 1 04.

[4] Diyarbekrî, Târihu'l-hamîs, c. 1, s. 279-280.

[5] İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 224, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 294, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 161, Ebu'l- Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3. s. 5.

[6] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 224, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 294, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 104, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 161, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 5, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 280.

[7] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s.195, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 312.

[8] İbn İshak, İbn Hişam, Sire, c. 1, s. 250, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 157, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 104, Taberî, Târih, c. 2, s. 204, Beyhakî, Delâil.c.2, s. 146, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 161, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 129-130.

[9] Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 219.

[10] İbn Ebf Şeybe. Musannef, c. 11, s.464, Ahmed b. Hanbel, Müsned.c. 5,s. 59, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1732, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 593, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 19, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 397, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 388, Ebu'l-Ferec İbn Cevif, el-Vefâ, c. 1, s. 161, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 83, 89, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 125, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 5.

[11] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 388, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 361.

[12] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 220, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 361.

[13] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 221.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/153-155.

[14] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 41 0412, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 89, 96,117, 127, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 598, 600, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 386, Taberî, Târih, c. 3, s. 185, 186, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 11, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 30 5, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 4 34, 435.

[15] İbn Sa'd, Tabakâtü'l -kübrâ, c. 1, s. 422-423, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 628-629, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 286-287, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 117-118, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 387401, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 6, s. 31-32.

[16] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.376.

[17] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 406.

[18] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 638.

[19] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 376-377, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1415-1416, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 2, s. 22.

[20] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 309.

[21] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-Kübrâ, c. 1, s. 230-231, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 9-10, E bu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 338, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 279.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/155-158.

[22] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 194, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 591, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 104, İbn Kuteytoe, Kitâbu'l-maarif, s. 66, Taberî, Târih, c. 2, s. 202, Mes'ûdf, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 282, İbn Abdilbeir, İstiâb, c. 1, s. 35, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 135, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 5, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 174, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 46, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 82, İbn Kayyim, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 33, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 4, Heysemî, Mecmau'z-zeyâid, c. 8, s. 257.

[23] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 246, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 596, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 82, Halebî, İnsânu'l- uyûn, c. 1, s. 377.

[24] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 249, 250, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 321, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 232- 233, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 194, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 3, Müslim , Sahih, c. 1, s. 139-140, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 596, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 105, Taberî, Târîh, c. 2, s. 205, E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüwe, c. 1, s. 213, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 6, Vâhidî, Esbâbu'n-nüzûl, s. 5, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 392, Begavi, Mesâbıhu's-sünne, c. 2, s. 174, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 162, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 48, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 82, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1 , s. 33, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 2, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6.

[25] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 100, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 194, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 596.

[26] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 433, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 33, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 24, s. 131, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 12, s. 313, 321, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 280, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 278, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledün- niye Şerhi, c. 1, s. 207.

[27] İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 12, s. 321.

[28] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 321, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 184, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c.3, s. 377, c. 6, s. 232, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 3, Müslim, Sahih, c. 1, s. 140, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 596, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 105, Taberî, Târîh, c. 2, s. 205, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 213, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 135, Vâhidî, Esbâbu'n-nüzûl, s. 5, Begavi, Mesâbıhu's-sünne, c.2,s.174,Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 162, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.3, s. 2, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 6.

[29] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 250, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 6, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 82.

[30] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 250, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 194, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 596, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 82, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 381.

[31] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 250, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1 , s. 104, Taberî, Târîh, c. 2, s. 204, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 161.

[32] Gazalf, el-M unkizu mine'd-dalâl, s. 33.

* Hira: Mekke'nin yukarı ta rafın dan, Mekke'ye 3 mil uzaklıkta (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 233, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 5), otsuz ve susuz bir dağdır (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 233).

[33] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 252, Taberî, Târîh, c. 2, s. 206, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 147, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 165, İbn Hacer, Fethu'l-bân, c. 12, s. 312.

[34] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 252, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 147, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 165.

[35] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 252, Taberî, Târîh, c. 2, s. 206, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 166, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 86.

[36] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 5.

[37] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 321, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 213, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 135, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 117, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 51, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 281.

[38] İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 196, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 3, Müslim, Sahih, c.1, s. 140, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 105, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 6, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 174, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 84, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 2.

[39] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 2, s. 54, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 153, Taberî, Târih, c. 2, s. 195, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 169, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 28, İbn Asâkir, Târih, c. 1, s. 271, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el -Vefa, c. 1, s. 133, İbn Seyyid, Uyunu'l-eser, c. 1, s. 42, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 59, Ebu'l-Fidâ, el -Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 284, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 2209, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 258, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 194.

[40] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 321 -322, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 194, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 233, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 3, Müslim, Sahih, c. 1, s. 140, Belâzurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 105, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 213, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 6, Vâhidî, Esbâbu'n-nüzûl, s. 5, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 174, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 84, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 117, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 2, Kastalani, c. 1, s. 51, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 281, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 381.

[41] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 61.

[42] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 24, s. 128, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 12, s. 312.

[43] Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 53, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 220.

[44] Şûra: 52, Cum'a: 4, En'âm: 124.

[45] Şûra: 52..

[46] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 321 -322, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 194, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 233, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 3, Müslim, Sahih, c. 1, s. 140, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 105, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 213, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 6, Vâhidî, Esbâbu'n-nüzûl, s. 5, Begavi, Mesâbih, c. 2, s. 174, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 84, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 117, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 2, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 51, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 281, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 381.

[47] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 24, s. 128, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 12, s. 12, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 381, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 211.

[48] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 381.

* Hz. Ali'den rivayet olunduğuna göre, Peygamber (a.s.): "Senin hiç puta taptığın oldu mu?" diye sorulunca;

"Hayır!" buyurmuştur.

"Senin hiç içki içtiğin oldu mu?" diye sorduklarında da, Peygamber (a.s.):

"Hayır! Ben, daha 'Kitap nedir? İman nedir?' bilmezken bile, puta tapan, içki içenlerin küfür üzerinde olduklarını bilir dururdum!" buyurmuştur. (Ebu Nuaym'ın Delâil'inden ve İbn Asâkir'den naklen Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 6, s. 13).

[49] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 195.

[50] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 112, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c.1 , s. 105-106, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 158, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 407-408, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 78, Kurtubî, Tefsîr, c. 1, s. 115, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 83.

[51] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 165, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 137.

[52] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 112, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 106, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 158, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 408, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 78-79, Kurtubî, Tefsîr, c. 1, s. 115, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 83-84, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 64.

[53] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 106.

[54] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 112, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 165, Süheyli, Ravd, c. 2, s. 408, Kurtubî, Tefsîr, c. 1, s. 115, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 84, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 64, Kastalani, Mevâhib, c. 1, s. s. 53-54, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 221.

[55] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 112-113, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 106, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 408, Kurtubî, Tefsîr, c.1, s. 115-116, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-kârî, c. 1, s. 64, Kastalanî, Mevâhibü'l-İddünniye, c. 1, s. 54.

[56] Ebu Nuaym'dan naklen Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 4, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 377.

[57] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 249-250, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 321, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 232- 233, İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 194, Buhârî, Sahih, c. 1 , s. 3, Müslim, Sahih, c. 1, s. 139-140, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 105, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 596, Taberî, Târîh, c. 2, s. 205, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 213, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 6, Vâhidî, Esbâbu'n-nüzûl , s. 5, Süheyli, Ravd, c. 2, s. 392, Begavi, Mesâbıhu's-sünne, c. 2, s. 174, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-Vefa, c. 1, s. 162, İbn Esfir, Kâmil, c. 2, s. 48, İbn Kayyım, Zâdül-mead, c. 1, s. 33, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3. s. 2, 3, İbn Haldun, Târîh, c. 2, s. 2, s. 6, Kastalani, Mevâhib, c. 1, s. 52, Diyarbekrî Hamis, c. 1, s. 280.

[58] Vahiy; Yüce Allah'ın, dilediğini, peygamberlerine, dilediği tarzlarda bildirmesi demektir. (Şûra: 42/51)

[59] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 392-393.

[60] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 41, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 393.

[61] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 256, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 431.

[62] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 171, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 168.

[63] Mâlik, Muvatta, c. 1, s. 120, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 36, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 48, Müslim, Sahih, c. 1, s. 509, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 303, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 7, s. 62.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/158-164.

[64] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 482.

[65] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 162.

[66] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 75.

[67] Kadı I yaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 206, Fahm'r-Râzf, Tefsir, c. 23, s. 49, Kurtubf, Tefsîr, c. 12, s. 80, Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 75.

[68] Cum'a: 62/4, En'âm: 6/124.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/164-165.

[69] Nahl: 16/43, Enbiyâ: 21/7.

[70] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 541, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 142, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1837.

[71] İmam-ı Âzam.Fıkh-ı Ekber, s. 15.

[72] İmam-ı Âzam, Fıkh-ı Ekber, s. 15, Akaidi Adûdiye, s. 10.

[73] İmam-ı Âiam.Fıkh-ı Ekber, s. 15. 73.

[74] Şuarâ: 26/107, 125, 142, 162, 178.

[75] A'râf: 7/62, 64, 79, 93.

[76] Ahzâb: 33/39.

[77] Meryem: 19/56.

[78] A'râf: 7/67.

[79] A'râf: 7/61-62.

[80] Bakara: 2/129.

[81] A'râf: 7/63.

[82] Şuarâ: 26/109, 127, 145, 164, 180, Furkan: 25/57, Sebe: 34/47.

[83] İmam-ı Âzam.Fıkh-ı Ekber, s. 16.

[84] Ahmed b. Hanbel. Müsned. c. 2. s. 341. Buhârî. Sahih. c. 6. s. 97. Müslim . Sahih. c. 1. s. 134.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/165-166.

[85] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 266, Taberî, Târih, c.1 , s. 75, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 4, Heysemî, Mecmau'z-zevâid.c.8, 210.

[86] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ.c. 1, s. 32, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 179, Taberî, Târih, c. 1, s. 75, Beyhakî,Sünenü'l-kübrâ , c. 9, s. 4, İbn Asâkir, Târih, c. 2, s. 361, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 210.

[87] İbn Sa'd, Tabak ât, c. 1, s. 32, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 178, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 26, Taberî, Târih, c. 1, s. 75, İbn Asâkir, Târih, c. 2, s. 361.

[88] Ahiâb: 33/40.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/166.

[89] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 252, Taberî, T â n h, c. 2, s. 206-207, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 147, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 165-166.

[90] İ bn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 252-253, Taberî, Târih, c. 2, s. 206-207, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 147-148, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 86, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-

nihâye, c. 3, s. 12.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/167-168.

[91] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 22.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/164-165.

[92] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 253, Taberî, Târîh, c. 2, s. 207, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 148, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 86, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 12.

[93] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 386.

[94] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 253, Taberî, Târih, c. 2, s. 2207, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 148, İbn Seyyid, Uyun, c. 1,s. 86, Ebu'l-Fidâ.c.3, s. 12.

[95] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 148, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 83, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 255.

[96] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 254, Taberî, Târîh, c. 2, s. 207, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 148.

[97] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 323, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 233, Buharî", Sahîh, c. 1, s. 3-4, Müslim, Sahîh, C.1.S.142.

[98] Nâmûs; sahib-i sırr demektir (İbn Esîr, Nihâye, c. 5, s. 119).

[99] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/168-170.

[100] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 254, Taberî, Târih, c. 2, s. 207-208, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 148-149, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 87, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 12, 13, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 387.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/170.

[101] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 111, Taberî, Târih, c. 2, s. 230, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 143, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 4, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 13.

[102] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 143, Zehebî, TârThu'l-İslâm, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 13.

[103] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 111, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 143. Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 13.

[104] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 143, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 13.

[105] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 111.

[106] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 143, Zehebî, Târih, s. 128, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 13.

[107] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 111.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/170-171.

[108] Ebu'l-Fereç İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 164.

[109] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 255, Taberî, Târih, c. 2, s. 208, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1,

s. 217, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 151-152, İbn Atoclilberr, İstiâb, c. 4, s. 1820, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 164, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 49, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 87, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 134, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 15-16, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 256, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 283.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/171-172.

[110] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 194, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 104-105, Taberî, Târih, c. 2, s. 203, Mesttdf, M urûcu'z-ze heb, c. 2, s. 282, E bu'l-F erec İ bn C evzf, el-Vefa, c. 1, s. 166, İ bn E sfr, K â m i I, c. 2, s. 50, İ bn Se yvi d, U yûnu'l -eser, c. 1, s. 88, E tau'l -F idâ, el-Bi dâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 6, Bedrüddi n Aynî, U m detu'l -k ârf, c. 24, s. 29, İ bn H acer, F ethu' l-Bârî, c. 12, s. 313, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 51, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 280-281.

[111] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 385, 389.

[112] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 392, E bu'l-F idâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 4, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 389.

[113] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 322, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 232-233, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 88, Müslim, Sahih, c. 1, s. 140-141, Taberî, Târih, c. 2, s. 205, E bu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 213, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 6, Delâilü'n- nübüvve, c. 2, s. 135, Vahidî, E sbâbu 'n-nüzûl, s. 6, Bega vî, M esâb fhu's-sünne, c. 2, s. 174, E bu 'l-F erec İ b n C evzf, el-Vefa, c. 1, s. 162, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 48, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 85-86, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 117, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 3, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 51-52, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 281.

[114] Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 111.

[115] Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 57, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 424.

[116] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 120, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 22.

[117] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, 322, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 232-233, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 88, Müslim, Sahih, c. 1, s. 140-141, Taberî, Târih, c. 2, s. 205, Ebu Muaym, Delâil, c. 1, s. 213, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 6, Vâhidî, Esbâbu'n- nüzûl, s. 5-6, Begavi, M esâb fhu's-sünne, c. 2, s. 174, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 162, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 48, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 85-86, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 117, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 3, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 51-52, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 281.

[118] Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 57, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 424, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 234.

[119] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 304, c. 5, s. 145, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 86, Müslim, Sahih, c. 1, s. 371, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 234.

[120] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 143, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 13.

[121] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 322, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 233, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 88, Müslim, Sahih, c. 1, s. 141, Taberî, Târih, c. 2, s. 205, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 6, Vâhidî, Esbâbu'n-nüzûl, s. 6, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 174, E bu'l-F erec İ bn C evzf, el-Vefâ, c. 1, s. 162, İ bn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 85, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 118, Ebu'l-Fidâ, el-

Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 3, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 52, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 281.

[122] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 143, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 1 28, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 13.

[123] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 322, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 233, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 3, Müslim, Sahih, c. 1, s. 141, Taberî, Târih, c. 2, s. 205, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 214, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 6, Vâhidî, Esbâbu'n-nüzûl, s. 6, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 174, E bu'l-F er ec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 162, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 48, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 85, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 118, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 2-3, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 52, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 282.

[124] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 322, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 195, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 233, Taberî, Târîh, c. 2, s. 205, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 214, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 6, Vâhidî, Esbâb, s. 6, Begavi, c. 2, s. 174, Süheyif, Ravdu'l-ünûf, c.2, s. 408, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 163, İbn Esîr, c. 2, s. 48, İbn Seyyid, c. 1, s. 85, Zehebî, s. 118, Kastalani, c. 1, s. 52, Diyarbekrî, c. 1 , s. 282.

[125] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 ,s.195.

[126] İbn Sa'd, Tabakât, 11, s. 195, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 408.

[127] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 323, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 233, Buhârî, c. 1, s. 3-4, c. 6, s. 88, Müslim, c. 1, s. 142, Ebu Nuaym, c. 1, s. 214, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 6, Begavi, c. 2, s. 174, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 163, İbn Esîr, c. 2, s. 49, Zehebî, s. 118-119, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 3, Diyarbekrî, c. 1, s. 282.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/173-176.

[128] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 161, İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 10, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 111, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 13-14, Dârekutnî, Sünen, c. 1, s. 111, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 166, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90-91, Suyûtî, Câmiu's-sağır, c. 1, s. 7, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 57, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 426, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 235.

[129] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 260, Taberî, Târih, c. 2, s. 210, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 50, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 135, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 24, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, s. 1, s. 281.

[130] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c. 1, s. 260, Taberî, Târih, c. 2, s. 210, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 160, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 50, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 24, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 281, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 425, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 235.

[131] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 260-261 , Taberî, Târih, c. 2, s. 210, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 50, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 281, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 425, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 235.

[132] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 117, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 425.

[133] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 161, Dârekutnî, Sünen, c. 1, s. 111, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 14, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 166, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 91,

Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 235.

[134] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 117, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 161, Belâiurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 111, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 166, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 91, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 235.

[135] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 261, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 23, Taberî, Târih, c. 2, s. 210, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 50- 51, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 24.

[136] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 23.

[137] İbn İshak, Kitâbu'l-m übtedâ ve'l-m eb'as, c. 3, s. 117, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 160, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n- nihâye, c. 3, s. 24.

[138] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 261, Taberî, Târih, c. 2, s. 210, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 24.

[139] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 117, Beyhakî, Delâil.c. 2, s. 160, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 135, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 24, Diyarbekrî, c. 1, s. 281.

[140] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 111.

[141] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 117, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 160, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s.135, E bu'l -Fi dâ, el -Bidâ ye ve'n-ni hâye, c. 3, s. 24, D iyarbekrf, H a m fs, c. 1, s. 281.

[142] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1Ş20,Muhibbü't-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c.2,s. 209, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 103, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 286, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 426.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/176-178.

[143] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 515-516, İbn Esîr, Nihâye, c. 5, s. 163, Fîruzabâdî, Kâmûsu'l-Muhît, c. 4, s. 401, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 14.

[144] Şûra: 51.

[145] Nisa: 163-164.

[146] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 393, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 82, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 40, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 55, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 225.

[147] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 249-250, Abdurreizak, Musannef, c. 5, s. 321, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 232- 233, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 194, Buhârî, Sahîh, c. 1 , s. 3, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 1 39-1 40, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 105, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 596, Taberî, Târîh, c. 2, s. 205, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 213, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 6, Vâhidî, Esbâbu'n-rüzûl, s. 5, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 392, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 174, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 162, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 48, İbn Kayyım, Zad, c. 1, s. 33, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 82, Zehebî, Târîhu'l-İslâm , s. 117, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 2, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6, Kastalani, Mevâhib, c. 1, s. 51, Diyarbekrî, Hamis, c. 1,5.280.

[148] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 392, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 14, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 377.

[149] Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 209, Belâiurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 256, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 431.

[150] Sâffât: 102.

[151] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 171, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 274, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 168.

[152] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 197, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 15.

[153] Mâlik, Muvatta, c. 1, s. 120, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 36, Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 48, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 509, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 40, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 439, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 371 -372.

[154] İbn Esîr, Nihâye, c. 1, s. 434, Ffruiâbâdf, Kâmûsu'l-Muhît, c. 4, s. 100.

[155] İbn Esîr, Nihâye, c. 1, s. 434.

[156] Mâlik, Muvatta, c.2,s. 957, Abdurrezzak, Musannef, c. 11, s. 212, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 296, Buhârî, Sahîh, c. 8, s. 74, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1771, Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 305, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1286, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 498, Heysemî, Meonau'z-zevâid, c. 7, s. 181.

* Uyanık iken içinden geçirmiş oldukları şeyleri uyurken düşünde görmesi gibi (İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1285).

[157] Abdurrezzak,c. 11, s. 211, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 269, Buhârî, c. 8, s. 77, Müslim, c. 4, s. 1173, Ebu Dâvud, c. 4, s. 304-305, Tirmizî, c. 4, s. 532, Dârimî, c. 1, s. 50.

[158] İbn Hacer,Fethu'l-Bârî, c. 12, s. 311.

[159] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 267, Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 533.

[160] Buhârî, Sahîh, c. 8, s. 69.

** Kulun Levh-i Mahfuzdaki hallerine göre Mükkel Melek tarafından yapılan temsiller, işlerinde basiretli davranması için, bir müjde veya inzar ya da bir azar olmak üzere, rüyasında o kula gösterilir. (Hakfm-i Tirmizî, Nevâdiru'l-usûl, o. 1, s. 116-117).

[161] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 267, Buhârî, Sahîh, c. 8, s. 69, Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 533.

[162] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 267, Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 533.

[163] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 267, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 52, Tirmizî, Sünen, o. 4, s. 533.

[164] Ahmed b. Hanbel, Müsned, o. 3, s. 267, Tirmizî, Sünen, o. 4, s. 533.

[165] M âlik, Muvatta, o. 2, s. 956, Ahmed b. Hanbel, Müsned, o. 2, s. 314, o. 3, s. 1 26, Buhârî, Sahîh, o. 8, s. 68, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1284.

[166] Mâlik, Muvatta, c.2,s. 956, Abdurrezzak, Musannef, c. 11, s. 212, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 369, Buhârî, Sahîh, c. 8, s. 68-69.

[167] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 33, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 24, s. 131-132.

[168] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 393, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Kurtubî, Tefsîr, c. 16, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l- eser, c. 1, s. 89-90, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 121, Kastalânî,

Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 55, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 413, Zürcanî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 225.

[169] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Kastalani, c. 1, s. 55, Zürcanî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 225.

[170] Süheyli, Ravd, c. 2, s. 393, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 90, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-kârî, c. 1, s. 40, Kastalani, c. 1, s. 55, Halebî, c. 1, s. 413, Zürcanî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 225.

[171] Fahu'r-Râzî, Tefsîr, c. 28, s. 288, Kastalani, c. 1, s. 53, Halebî, s. 407-408, Zürcanî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 225.

[172] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 393, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 55. Alâuddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 4, s. 19-20, 22, 23, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 413, Zürcanî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 225-226.

[173] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 393, Kurtubî, Tefsîr, c. 16, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 121, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 413, Zürcanî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 226.

[174] İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 725, Süheyli, Ravd, c. 2, s. 393-394, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Kurtubî, Tefsîr, c. 16, s. 53, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 90, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 121, Kastalani, Mevâhib, c. 1, s. 55, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 413, Zürcanî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 226.

[175] İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 725, Kurtubî, Tefsîr, c. 16, s. 53, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 413, Zürcanî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 226.

[176] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 413, Zürcanî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 226.

[177] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 393-394, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Kurtubî, Tefsîr, c. 16, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 121, Kastalani, Mevâhib, c. 1, s. 55, Halebî, İnsân, c. 1, s. 413, Zürcanî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 225-226.

[178] Süheyli, Ravd, c. 2, s. 394, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Kastalani, Mevâhib, c. 1, s. 55, Zürcanî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 227.

[179] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 197, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 414.

[180] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 198, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 2, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 223, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 175, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 168, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 21.

[181] Mâlik, Muvatta, c. 1, s. 202-203, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 198, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 158, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 2-3, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1816-1817, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 597, Nesâf, Sünen, c. 2, s. 148, Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 223, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 175, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, 41.

[182] Taberî, Tefsîr, t 22, 5.91.

[183] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 250, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 334. Müslim, Sahîh, c. 1, s. 153.

[184] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 250, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 107, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 55, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 227.

[185] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32.

[186] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 142.

[187] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 67.

[188] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 250.

[189] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 67.

[190] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 250.

[191] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 250, c. 8,67, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 146.

[192] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, 67-68.

[193] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 146.

[194] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 68.

[195] İbn Sa'd, c. 8, s. 8, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 146, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 105.

[196] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 68.

[197] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 68, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 146, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 105.

[198] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 293-294, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 45, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 276.

[199] İmam-ı Âzam Ebu Hanffe, Müsned, s. 2.

[200] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24.

[201] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 40.

[202] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2.

[203] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27.

[204] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 40.

[205] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27.

[206] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27, 51, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24.

[207] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 51, Müslim, c. 1, s. 37, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 27.

[208] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2.

[209] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 51, Müslim, c. 1, s. 37, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.

[210] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 27, 51, Müslim, c. 1, s. 37, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.

[211] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27.

[212] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2.

- [213] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27.
- [214] Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 97, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.
- [215] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 53.
- [216] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 53.
- [217] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2.
- [218] Ebu Hanffe, s. 2, Ahmed, c. 1, s. 27, Müslim, c. 1, s. 37, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24, Begavi, Mesâbîh, c. 1, s. 3.
- [219] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 27 Müslim, c. 1, s. 37, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [220] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52.
- [221] Tirmizî, c.5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 3.
- [222] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 98, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.
- [223] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 129, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 43.
- [224] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 98, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.
- [225] Ebu Hanffe, Müsned, s. 22.
- [226] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 51, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 98, Begavi, Mesâbîh, c. 1, s. 3.
- [227] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 51, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 98.
- [228] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52.
- [229] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 129, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 43.
- [230] Ebu Hanffe, s. 2, Ahmed, c. 1, s. 52, Müslim, c. 1, s. 37, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [231] Ebu Hanffe, Müsned, s. 2.
- [232] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 51 Müslim, c. 1, s. 37, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [233] Ebu Hanffe, s. 2, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 52, Müslim, c. 1, s. 37, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [234] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 53.
- [235] Ebu Hanffe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 53, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 99, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.
- [236] İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24.
- [237] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 129.
- [238] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27, 51, c. 4, s. 129, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24.
- [239] Ebu Hanffe, Müsned, s. 3.
- [240] Ebu Hanffe, s. 3, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27, 51, Müslim, c. 1, s. 37, Tirmizî,

Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24, Nesâf, c. 8, s. 99, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.

[241] Ebu Hanffe, Müsned, s. 3.

[242] Ebu Hanffe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 129.

[243] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 129.

[244] Ebu Hanffe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 51, 53, Müslim, c. 1, s. 37, Nesâf, c. 8, s. 100, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.

[245] Ebu Hanffe, s. 3, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 27, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.

[246] Ebu Hanffe, s. 3, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 27, 51, 53, Müslim, c. 1, s. 37, Tirmizî, c. 5, s. 7, Nesâf, c. 8, s. 100, İbn Mâce, c. 1, s. 24, Begavi, c. 1, s. 3.

[247] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 129.

[248] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52, 53, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 100, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.

[249] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24.

[250] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 38, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24- 25, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 100, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.

[251] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 38, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24- 25, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 100, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.

[252] Ebu Hanffe, Müsned, s. 3.

[253] Ebu Hanffe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 40.

[254] Ebu Hanffe, Müsned, s. 3.

[255] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27.

[256] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 38, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 101, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.

[257] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27, 52, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 38, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 25, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 101.

[258] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27, 52, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 38, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 25, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 101, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.

[259] Ebu Hanffe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 27, 52, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 38, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 25, Nesâf, Sünen, c. 8, 101, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 3.

[260] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 198, Süheyli, Ravdu'l-ünuf, c. 2, s. 294, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 40 Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 55, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 228.

[261] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 198, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 257, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 2, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 175.

[262] Mâlik, Muvatta, c. 1, s. 203, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 198, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6,

s. 158, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 2-3, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1816-1817, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 597, Nesâf, Sünen, c. 2, s. 148, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 175, İbn Esfârî, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 41, Bedrüddîn Aynî, Umdetu'l-kârf, c. 1, s. 40-41, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c.1, s. 49.

[263] Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 228.

[264] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 394, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 228.

[265] Bedrüddîn Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 40-41, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 1, s. 49.

[266] Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 222, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 170, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 22, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 415.

[267] Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 94.

[268] Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 221, Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 235, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 362, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 70, Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 90, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 94.

[269] Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 221, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 362, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 70, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537.

[270] Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. , s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 294-295, Bedrüddîn Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 45, c. 25, s. 152.

[271] Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 235, Hâzin, Tefsîr, c. 3, s. 488.

[272] Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 94-95.

[273] Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 221, Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 235, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 362, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 70, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537.

[274] Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 95.

[275] Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 235, Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Bedrüddîn Aynî, Umdetu'l-Kârî, c.1,s.45,c.25, s. 152.

[276] Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 95, Bedrüddîn Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 25, s. 152.

[277] Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 235, Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, 95, Bedrüddîn Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 25, s. 152.

[278] Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 95.

[279] Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 221, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 362, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 70.

[280] Taberî, Tefsîr, c. 22, s.91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 95.

- [281] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 95.
- [282] Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 91, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 296, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 537, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 95.
- [283] Bedrüddin Zerkeşî, el-Bürhân, c. 1, s. 229.
- [284] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 197, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 327, Müslim, Sahîh, c. 3, s. 1316-1317.
- [285] İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 42, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 416.
- [286] Müslim, Sahîh, o. 4, s. 1817, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 41.
- [287] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 43.
- [288] Mâlik, Muvatta, c. 1, s. 203, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 198, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 58, 202, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 3, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1816, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 597, Nesâf, Sünen, c. 2, s. 149.
- [289] İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 42, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 416.
- [290] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 169, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 416.
- [291] Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 57, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 234.
- [292] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 176, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 22.
- [293] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 197, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, t 1, s. 171, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 22.
- [294] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 445, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 171, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 22.
- [295] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 211, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 190-191, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 10.
- [296] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 212, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 190-191, Buhârî, Sahîh, c. 3, s. 212, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 10, Taberî, Tefsîr, c. 5, s. 29.
- [297] Taberân'den naklen Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 56.
- [298] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 211, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 191, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 11.
- [299] Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 11.
- [300] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 211, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 191, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 11.
- [301] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 34, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 236, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 392, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 41, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 237, Hâzin, Tefsîr, c. 3, s. 300.
- [302] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 395, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 40, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 56, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 416, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 230.
- [303] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 395, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 40.

[304] Süheyli, Ravd, c. 2. s. 395, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Bedrüddin Aynî, Umde, c. 1, s. 40, Kastalani, Mevâhib, c.1, s. 56 .Halebî, c.1, s. 416, Zürkânî, c. 1, s. 24.

[305] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Kastalani, c. 1, s. 56, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 230.

[306] İbn Kayyım, c. 1, s. 32, Suyûtî, c. 6, s. 124, Kastalani, c. 1, s. 56, Halebî, c. 1, s. 416-417, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1 , s. 230.

[307] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 395, Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 51, Müslim , Sahîh, c. 1, s. 158-159, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 395, Taberî, Tefsîr, c.27,s.46,49,B eyhak f, D elâi lü'n-nübü we ,c.2,s.36 6,Zeheb f, Târfhu'l -İslâm , s. 25 3, E bu'l-F idâ, Tefsîr, c. 4, s. 248.

[308] Buhârî, Sahîh, c.1, s. 50, Müslim, Sahîh, c. 1 , s. 159, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 395.

[309] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 395, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 251.

[310] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 395, Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 49, Beyhakî, D elâi lü'n-nübü we, c. 2, s. 372, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 251, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1, s. 40, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 56, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 417.

[311] Müslim, Sahîh, c. 1 , s. 159, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 248.

[312] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 1,s.418, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 159.

[313] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 395, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 90, Bedrüddin Aynî, U m detu'l-kâ rf, c. 1, s. 40, Kastalân f, M evâhib, c. 1, s. 56, H al ebf, İ nsânu'l -u yün, c. 1, s. 407.

[314] İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 1 , s. 32, Kastalani, Mevâhib, c. 1, s. 56, Halebî, c. 1, s. 418, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c.1, s. 230.

[315] Süheyli, Ravd, c. 2, s. 395, İbn Seyyid, Uyun, c.1, s. 90, B. Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1 , s. 40, Kastalani, c. 1, s. 56, Halebî, İnşân, c. 1, s. 419, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.

[316] Süheyli, Ravd, c. 2, s. 395, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 90, Bedrüddin Aynî, Um de, c. 1, s. 40, Kastalani, c. 1, s. 56, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.

[317] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Suyûtî, Dürru'l-mensur, c. 6, s. 124, Halebî, c. 1, s. 419.

[318] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Süheyli, Ravd, c. 2, s. 395, İbn Seyyid, c. 1, s. 90, Bedrüddin Aynî, Umde, c. 1, s. 40, Suyûtî, Dürr, c.6, s. 124, Kastalani, c. 1, s. 56, Halebî, İnşân, c. 1, s. 419, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.

[319] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Süheyli, Ravd, c. 2, s. 395, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 6, s. 124, Halebî, İnşân, c. 1, s. 419, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.

[320] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 395.

[321] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Suyûtî, Dürr, c. 6, s. 124, Halebî, c.1, s. 419, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.

[322] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Suyûtî, Dürr, c. 6, s. 124.

[323] Abdurrezzak ve Ahmed b. Hanbel'den naklen, Fethu'l-kebf, c. 1, s. 21.

[324] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 6, s. 124.

[325] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 395.

- [326] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Suyûtî, Dürr, c. 6, s. 124, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.
- [327] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Süheyli, Ravd, c. 2, s. 395, Suyûtî, Dürr, c. 6, s. 124, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.
- [328] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 395.
- [329] Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.
- [330] Süheyli, Ravd, c. 2, s. 395, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.
- [331] Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.
- [332] Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 163.
- [333] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 32, Kastalani, Mevâhib, c. 1, s. 56, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 417-418, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 232.
- [334] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 417.
- [335] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 78.
- [336] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 285, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 78, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 19, s. 198, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 8, s. 468.
- [337] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Hâki m, Müsted rek, c. 2, s. 469, Kurtubî, Tefsîr, c. 17, s. 92, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 79, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 8, s. 468.
- [338] Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 525, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 6, s. 364.
- [339] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 525, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 6, s. 364.
- [340] Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 525, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 6, s. 364.
- [341] İnşirah: 4
- [342] Taberî, Tefsîr, c. 30, s. 235, Zemahşerf, Keşşaf, c. 4, s. 266, Neseff, Medârik, c. 4, s. 365.
- [343] Zemahşerf, Keşşaf, c. 4, s. 266, Fahu'r-Râzf, Tefsîr, c. 32, s. 5, Neseff, Medârik, c. 4, s. 365, Kurtubî, Tefsîr, c. 20, s. 106, Hâzin, Tefsîr, c. 4, s. 389, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 524-525.
- [344] Taberî, Tefsîr, c. 30, s. 235, Zemahşerf, Keşşaf, c. 4, s. 266, Fahu'r-Râzf, Tefsîr, c. 32, s. 5.
- [345] Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 846, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 274-275, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 2, s. 138.
- [346] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 356.
- [347] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 7, s. 138.
- [348] Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 846, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 274-275.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/178-200.
- [349] Şûra: 42/52.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/200.
- [350] Bakara: 2/127-129.
- [351] Bakara: 2/151.

- [352] Nisa: 4/113.
- [353] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/200-201.
- [354] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 402.
- [355] Vakıa: 56/80.
- [356] İbrahim: 14/1
- [357] Ahzâb: 33/40.
- [358] Bakara: 2/37.
- [359] A'lâ: 96/6.
- [360] Şûra: 42/7.
- [361] Kıyâme: 75/18.
- [362] İnsan: 76/23.
- [363] İsrâ: 17/88.
- [364] Abese: 80/13-16.
- [365] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 116.
- [366] Bakara: 2/185.
- [367] Kadr. 96/1.
- [368] Bedrüddin Zerk es/, el-Bürhân, c. 1, s. 232.
- [369] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 343, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 4, Müslim , Sahih, c. 1, s. 330.
- [370] Kıyâme: 75/16-19.
- [371] A'lâ: 87/6.
- [372] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 198-199, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 343, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 4, Nesâf, Sünen, c. 2, s. 149-150.
- [373] Yûsuf: 12/2, Tâhâ: 20/113, Şûra: 42/7.
- [374] A'lâ: 87/26, Kıyâme: 75/17.
- [375] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 248, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 231, 276, 326, 363, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 228, c. 4, s. 183, Müslim , Sahih, c. 4, s. 1 803, 1905.
- [376] Müzzemmil, 73/20.
- [377] Müslim, Sahih, c. 1 , s. 297, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 2, s. 193.
- [378] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 57, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 209, İbn Ebi Davud, Kitâbu'l-mesâhif, s. 30, Hâkim , Müstedrek, c. 2, s. 330, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 2, s. 48.
- [379] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 218, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 583, Heysemî, Mecmau'ievâid, c. 7, s. 4849, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 4, s. 128.
- [380] Sehavf, Irakf Eltiye, Şerhu Fethu'l-mugfs, c. 2, s. 165.
- [381] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 99-100.

- [382] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 1 00.
- [383] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 191.
- [384] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 191, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 100.
- [385] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 211 , Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 191, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 11.
- [386] Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 11.
- [387] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 211, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 191, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 11.
- [388] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 185, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 210, c. 8, s. 119.
- [389] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 98.
- [390] Bedrüddin Zerk eş/, el-Bürhân, c. 1, s. 249.
- [391] Suyûtî, el-İtkân, c. 1, s. 65.
- [392] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 247-248, Zemahserf, Keşşâf, c. 1, s. 239-240, Suyûtî, el-İtkân, c. 1 , s. 52.
- [393] Bakara: 53, Tevtoe: 64, 86 124, 127, Yûnus: 38, Hud: 1 3, Nur: 1, Müizemmil: 20.
- [394] Bedrüddin Zerk es/, el-Bürhân, c. 1, s. 252.
- [395] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 33.
- [396] Suyûtî, el-İtkân, c. 1, s. 67.
- [397] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/201-205.
- [398] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 451, Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 97, Müslim , Sahîh, c. 1, s. 134, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 543.
- [399] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 20, s. 13, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 9, s. 5.
- [400] Kurtubî, Tefsîr, c. 1, s. 77-78, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-kârî, c. 20, s. 13, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 9, s. 5.
- [401] Bedrüddin, Aynî, Umdetü'l-kârî, c. 20, s.13, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, c. 9, s. 6.
- [402] İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 9, s. 5, Kastalani, İrşadü's-sârf, c. 7, s. 529.
- [403] İsrâ, 88-89.
- [404] Kadı Iyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 215-216.
- [405] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 20, s. 13.
- [406] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 402.
- [407] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 107, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 475, TaberânPden naklen Alâuddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 1, s. 572, Bedrüddin Zerkeşf, el-Bürhân, c. 1, s. 244, 258.
- [408] Bedrüddin Zerkesf, el-Bürhân, c. 1, s. 244, 245, Suyûtî, el-İtkân, c. 1, s. 202.
- [409] Suyûtî, el-İtkân, c. 1, s. 199-201.

[410] Seyyid, Şerif, Ta'rifât, s. 116.

[411] İbn Sa'd, Tab akâtü 'l-kübrâ, c. 2, s. 344.

[412] Taberâni'den naklen Heysem f, Mecmau'z-zevâid.c. 7, s. 165, İbn Esîr, Nihâye.c. 1 ,s. 229, Bedrüddin Zerkeşf, el-Bürhân, c. 1, s. 454, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 3, s. 133.

[413] İbn Sa'd, Tab akâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 366, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 535.

[414] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 365.

[415] Suyûtî, el-İtkân, c. 2, s. 1028.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayınları: 1/205-209.

[416] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 13, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 98, İbn Ebi Davud, Kitâbu'l-mesâhif, s. 20-21.

[417] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 189, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 210, c. 6, s. 98, İbn Ebi Davud, Kitâbu'l-mesâhif, s. 20-21 .

[418] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 98-99, İbn Ebi Davud, Kitâbu'l-mesâhif, s. 20-21 , İbn Nedim, Fihrist, s. 43.

[419] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 220, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 106.

[420] Bedrüddin Zerk eş, el-Bürhân, c. 1, s. 281 -282, Suyutı, el-İtkân, c. 1, s. 1 64.

[421] İbn Ebi Davud, Kitâbu'l-mesâhif, s. 5, Bedrüddin Zerkeşf, el-Bürhân, c. 1, s. 239.

[422] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 97-98, İbn Ebi Davud, Kitâbu'l-mesâhif, s. 1 9-20.

[423] İbn Ebi Davud, Kitâbu'l-mesâhif, s. 34, Bedrüddin Zerkesf, el-Bürhân, c. 1, s. 240.

[424] İbn Esrr,Kâmil,c.3, s. 112.

[425] İbn Ebi Davud, Kitâbu'l-mesâhif, s. 22.

[426] İbn Ebi Davud, Kitâbu'l-mesâhif, s. 25-26.

[427] İbn Ebi Davud. Kitâbu'l-mesâhif. s. 22-23.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/209-213.

[428] Hicr: 9.

[429] Fussilet: 42.

[430] Buruc:21-22.

[431] el-Hâkka: 41-47.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/213-314.

[432] Hacc 78, Bakara: 128-129.

[433] Şûra: 13.

[434] Fîruzabâdî, Kâmûsu'l-Muhît, c. 3, s. 45.

[435] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 72.

[436] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 1 75, Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 72-73.

[437] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 258.

- [438] Fîruzabâdî, Kâmûsu'l-Muhît, c. 3, s. 45.
- [439] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 258.
- [440] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 73.
- [441] İmam-ı Âzam, Fıkh-ı Ekber, s. 17.
- [442] Şehristânî, el-Milel ve'n-nihâl, s. 1, s. 39.
- [443] Âl-i İmrân: 19.
- [444] Âl-i İmrân: 85.
- [445] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 5.
- [446] Yûnus 72.
- [447] Yûnus 130-133, Yûsuf 38-101.
- [448] A'râf 104, 126, Yûnus: 90, 91, 84.
- [449] Mâide: 111, Âl-i İmrân: 51-52.
- [450] Kasas: 52-53.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/214-216.

[451] Bakara: 285, İmamın Âzam, Fıkhın Ekber, s. 2, 3, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 28, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 20, Müslim, Sahih, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 224, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 98, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24-25.

- [452] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 48.
- [453] İmaru Âzam, Fıkh-ı Ekber, s. 14-15.
- [454] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/216-218.
- [455] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâtou'l-esnam, s. 53.
- [456] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 50.
- [457] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 51, Yakut, Mu'cemu'l-buldan, c. 5, s. 367.
- [458] Nûh: 23.
- [459] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 426, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 97.
- [460] Taberî, Tefsîr, c. 29, s. 99.
- [461] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 51, Taberî, Tefsîr, c. 29, s. 99, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, Tabsıra, c. 1, s. 35.

- [462] Taberî, Tefsîr, c. 29, s. 99.
- [463] Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 2, s. 348.
- [464] Taberî, Tefsîr, c. 29, s. 99.
- [465] Taberî, Tefsîr, s. 29, s. 99, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, Tabsıra, c. 1, s. 35.
- [466] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 51-52, Yakut, Mu'cemu'l-buldan, c. 5, s. 367.
- [467] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 39, Taberî, Târîh, c. 1, s. 85, İbn Esfârî, Kâmil, c. 1, s.

29.

[468] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 52, E bu'l-Ferec, Tabsıra, c. 1, s. 35, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 367.

[469] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 52-53, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 367.

[470] Şuarâ: 118.

[471] Nüh: 25.

[472] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 53, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 367.

[473] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 79-80, Ebu'l-Münzir Hişam , Kitâbu'l-esnâm, s. 6, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1 , s. 116.

- [474] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 217, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 13-14.
- [475] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 33, İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 21 7, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 57.
- [476] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 14.
- [477] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 80, Ebu'l-Münzir Hişam , Kitâbu'l-esnâm, s. 6-7, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 116.
- [478] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 367.
- [479] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 100.
- [480] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 79, Yâkubî, Târîh, c. 1 , s. 254, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 16, s. 91, Halebî,İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 17.
- [481] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 119-120, 126.
- [482] Süheyli, Ravd, c. 1, s. 357, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 4, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 16, s. 91.
- [483] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c.1, s. 125, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 204.
- [484] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 54, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 367-368.
- [485] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 55, 57, 58, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 67, 68.
- [486] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 37-43.
- [487] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 34-63.
- [488] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 318, Kalkaşandî, Nihâyetü'l-ereb, s. 452.
- [489] Nahl: 57, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 31 8, Şehristânf, el-Milel ve'n-nihâl, c. 2, s. 238.
- [490] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 76-77, Zemahşerf, Keşşaf, c. 4, s. 34.
- [491] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 110, Yâkubî, Târîh, c. 1, s. 255.
- [492] Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 832, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 136, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 377, Buhârî,Sahîh, c. 5, s. 92, Müslim, Sahîh, c. 3, s. 1408, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 333.
- [493] Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 204, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 30.
- [494] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 85, Ebu'l-Münzir Hişam , Kitâbu'l-esnâm, s. 32-33.
- [495] Fetret Devri, Yüce Allah'ın gönderdiği peygamberlerden iki peygamber arasında, İsa Al eyhisselam la Hz. Muhammed (a.s.) arasında olduğu gibi, peygamberliğin kesintiye uğradığı, peygambersiz zaman, durgunluk zamanı demektir. (İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s. 408). İsa (a.s.) I a Peygamberimiz (a.s.) arasındaki fetret müddeti ise, altı yüz yıldır (Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 270).
- [496] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 175-176, TaberânPden naklen, Heysem f, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 17.
- [497] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 3, s. 62-11 8, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 502-687.
- [498] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 195-198, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 126-128, Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 100-103,İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 3, s. 11-113, Süheyli, Ravdu'l-ünuf, c.

2, s. 233-236, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 588-595, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 46-57, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâve ve'n-nihâye, c. 1, s. 255-260, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 51-53.

[499] En'âm: 151.

[500] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 14.

[501] Nahl: 58-59.

[502] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 13.

[503] Taberî, Tefsîr, c. 18, s. 133, Hâzin, Tefsîr, c. 3, s. 330, E bu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 288, Suyûtî, Dürri'l-mensûr, c. 5, s. 46.

[504] Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 132, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 282, Dârekutnî, Sünen, c. 3, s. 216-217, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.1, s. 69.

[505] Mus'abu'z-Zübeyrf, Nesebi Kureyş, s. 292, İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 237, 240, Kurtubî, Tefsîr, c. 3, s. 56, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1295.

[506] Taberî, Tefsîr, c. 2, s. 358, Zemahşerî, Keşşaf, c.1, s. 359, Fahu'r-Râzf, Tefsîr, c. 6, s. 48, Hâzin, Tefsîr, c. 1, s. 149, Suyûtî, Dürri'l-mensur, c. 1, s. 253.

[507] Mes'ûdf, Mur'ûcu'z-zeheb, c. 2, s. 276, Süheyîf, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 72, E bu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c.1, s. 136, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 291, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 215.

[508] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 2, s. 73-74, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 292.

[509] Rum: 41.

[510] En'âm: 14,163, Zümer: 11-12.

[511] Âl-i İmrân, 81, Taberî, Tefsîr, c. 3, s. 332, Kadı I yaz, eş-Şifâ, c. s. Fahu'r-Râzf, Tefsîr, c. 8, s. 115.

[512] Ahzâb: 40.

[513] Şûra: 7.

[514] Nahl: 125.

[515] Sebe: 28.

[516] Enfâl: 39.

[517] Feth: 28.

[518] İmam-ı Azam, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 384, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 11, Müslim, Sahîh, c. 1, s.52, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 3, 4. Nesâf, Sünen, c. 6, s. 4, 5, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 137.

[519] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 384, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 11-12, Müslim, Sahîh, c.1, s. 53, Tirmizî, Sahîh, c. 5, s.5, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 7.

[520] Enfâl: 39, İmam-ı Azam, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 384, Buhârî, Sahîh, c.1, s. 4, Tirmizî, Sünen, c. 5. s. 5. Nesâf. Sünen. c. 6. s. 7.

[521] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/218-225.

[522] Zümer: 11-12.

[523] En'âm: 162-163.

[524] Abdurrezzak, M usannef, c. 5, s. 325, İ bn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 199, Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 24, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 181, Diyarbekrî, Târihul'l-hâmis, c. 1, s. 288, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 461.

[525] İbn Sa'd,Tabakât,c.8, s. 17-18, Taberî, Târih, c. 2, s. 212, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 11243, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 49, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 93, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 25, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 487.

[526] Belâzurî, Ensâbu'l-e şrâf, c. 1, s. 113, İbn E ar, Kâm il, c. 2, s. 59, Halebî, İ nsâ nu'l-uyûn, c. 1, s. 530.

[527] Belâzurî, E nsâbu'l-eşraf, c. 1, s. 113, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 59.

[528] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 142, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 93, Zehebî, TâriViu'l-İslâm, s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâyeve'n-nihâye, c. 3, s. 13.

[529] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 257, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 73, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1820, İbn Esîr,Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 82, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 91, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 24, Halebî, İnşânu'l-uyûn, c.1, s. 432.

[530] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1820, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 92, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 103, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 286, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 426.

[531] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1821.

[532] İmam-ı Azam Ebu Hanffe, Müsned, s. 38, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 231, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 231, Müslim ,Sahih, c. 4, s. 1887, Hâkim , Müstedrek, c.3, s. 185, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2,s. 204, İbn Esîr, Usdu'lgâbe, c. 7, s. 84.

[533] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 257, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1820, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 82, İbn Seyyid,Uyun, c. 1, s. 91, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 24, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 432.

[534] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 84, Buhârî, c.4, s. 230, Müslim, c.4,s. 1886, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 702-703, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1824, İbn Esîr, Usd, c. 7, s. 84.

[535] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1,s.316, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1 895.

[536] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 36, 37, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 177.

[537] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 118, Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 11 2, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 161 ,İ bn E sfr, U sdu'l -gâbe, c. 4, s. 92, Zehe bf, T ârîh u'l-İ si âm, s. 135, E bu'l -F i dâ, el -B idâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 24, H a lebf, İ nsânu 'l-uyûn,c.1,s.433.

[538] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 118, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 161, İbn Esîr, Usd, c. 4, s. 92, Zehebî,Târîhu'l-İslâm, s. 135, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 24, Halebî, c. 1, s. 433.

[539] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 118, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 112, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 161 , İbn Esîr,Usd, c. 4, s. 92, Zehebî, c. 2, s. 135, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 24, Halebî, c. 1, s. 433.

[540] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 262, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 21, Taberî, Târih, c. 2, s. 213, Hâkim,

Müstedrek, c. 3, s. 111, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1093, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 128, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 279.

[541] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 102.

[542] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 141, Heysemî, Meonau'z-zevâid, c. 9, s. 103.

[543] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 593, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 19, 20, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 620, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 153-154, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 161, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 135, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 16.

[544] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 263, Taberî, Târih, c. 2, s. 213, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 210, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 93, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 137, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 437-438.

[545] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 113.

[546] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 102.

[547] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 263-264, Belâzurî, c. 1, s. 113, Taberî, Târih, c. 2, s. 213, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 58, Muhibbüt-Taberî, c. 2, s. 210, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 93-94, Zehebî, s. 137, Halebî, t 1, s. 436.

[548] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 263-264, Taberî, Târih, c. 2, s. 213, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 58, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 210, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 93-94, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 137, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 436.

[549] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 113.

[550] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 113, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 211.

[551] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 264, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 113, Taberî, Târih, c. 2, s. 213, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 58, Muhibbüt-Taberî, Rıyâd, c. 2, s. 210, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 94, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 137, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 433.

[552] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 264, Taberî, Târih, c. 2, s. 213, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 58, Muhibbüt-Taberî, Rıyâd, c. 2, s. 210, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 94, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 137, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 433.

[553] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 113.

[554] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 436.

[555] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 113.

[556] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 119, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 209, Taberî, Târih, c. 2, s. 212, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 57, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 49, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 25.

[557] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 17, Taberî, Târih, c. 2, s. 212-213, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1243, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 49, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 93, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 25, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 487, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 439.

[558] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 17-18, Taberî, Târih, c. 2, s. 212, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1243, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 49, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 25, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 487.

[559] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 18, Taberî, Târih, c. 2, s. 213, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1243, İbn Hacer, el-İsâbe, c.2, s. 487.

[560] Süheyif, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 17, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 281, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 438-439.

[561] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 44, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 476, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 161.

[562] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 4041, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 467, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 63, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 543-544, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 281, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 563.

[563] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 264-265, İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 40, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 467, 476, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 63, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 281, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 94, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 162, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 563.

[564] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 42, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 469, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 545, Süheyif, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 18, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 582-583, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 563-564.

[565] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 264, Taberî, Târih, c. 2, s. 215, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 165, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 283, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 94, Zehebî, Tânhu'l-İslâm, s. 137-138.

[566] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 212, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 212, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 134, Kastalânî, Mevâhi bu'l-le dünniye, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 303, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.2, s. 52.

[567] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 44.

[568] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 165, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 71, 78, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 137, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 29.

[569] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 27.

[570] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 120, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 164, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 310-311, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 71-72, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 95, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 136-137, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 27.

[571] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 313, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 71, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 3, s. 30.

[572] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 266-267, Taberî, Târîh, c.2, s. 215, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c.2, s. 165, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 59, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 77, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 94, Zehebî, Tânhu'l-İslâm, s. 178, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 29.

[573] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 184, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 66.

[574] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 184.

[575] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 283.

[576] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 233, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s.404, İbn Mâce Sünen, c. 1, s.53, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ.c.1, s. 149, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 170, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 178-179, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 245, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 74, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 251, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 28.

[577] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 232, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 1 84-1 85.

[578] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 340, İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 232, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 186, Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 148, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 284, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 178-179, İbn Esîr, Usd, c. 1, s. 243, İbn Hallikân, Vefeyâtü'l-ayân, c. 3, s. 70, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 253-254.

[579] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1813, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 55, İbn Esîr, Usd, c. 7, s. 69, İbn Mâce, el-İsâbe, c. 4, s.274, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 481.

[580] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 123, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1730, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 68-69, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 156.

[581] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 194-1 95, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1730, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 68-69, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 481.

[582] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 248, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s.1 56.

[583] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 195, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 669, Halebî, c. 1, s. 481.

[584] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 123, Belâzurî, c. 1, s. 195, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1730, İbn Esîr, Usd, c. 6, s.2 48, İbn Hacer, c.4, s.1 56.

[585] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 195, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 69, İbn Hacer, c. 4, s. 156, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 481-482.

[586] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 96, İbn Abdilberr, c. 2, s. 421, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 97, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s.188, İbn Hacer, c. 1 ,s.406.

[587] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 94, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 4, s. 125, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 173, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 248, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 423424, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 97-98, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 32-33, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 424.

[588] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 94-96, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 97-98, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 454.

[589] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 286, Belâzun, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 199, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1790-1791 , İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 26, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 240.

[590] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 101 , İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1177, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 230.

[591] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 287, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 382.

[592] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 266-269, Ta ben, Târîh, c.2, s. 215, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c.2, s. 165, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 59, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c, 1, s. 94-95, Zehebî, Tânu'l-İslâm, s. 138, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.29.

[593] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, s. 3, s. 121, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 165, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 29.

[594] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 55.

[595] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 214-215, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 166, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 336, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 139-140, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 29, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 229, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 448.

[596] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 368, BegavPnin Mu'cem'inden naklen Muhibbüt-Taben", Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 391.

[597] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 267-278, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3 ve 4'ün sahabilere ait sahifeleri, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c.2, s. 173-174, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 95-97, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 138-139.

[598] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 213.

[599] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 273, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1.S.219.

[600] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 368, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 307.

[601] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 276, İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 368, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 307.

[602] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 151, Hakim, Müstedrek, c. 3, s. 312, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 334.

[603] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 983, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 385.

[604] İbn Sa'd, c. 3, s. 151, İbn Abdilberr, c. 3, s. 983, İbn Esîr, Usd, c. 3, s. 385, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1,s.334.

[605] İbn Sa'd, c. 3, s. 150,151, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 379, E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 329, Beyhakî,Delâil, c. 2, s. 171, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ye'n-nihâye, c. 3, s. 32.

[606] Ahmed b. Hanbel, c.1, s. 379, İbn Abdilberr, c. 3,s.988, İbnEsîr, c.3, s.385,İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 98, Zehebî,Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 334-335.

[607] İbn Sa'd, c. 3, s. 151, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 462, Ebu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, c. 2, s. 171, İbn Abdilberr, c. 3,s. 988, İbnEsîr, Usd, c. 3, s. 385, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 98, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s.335, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 32.

[608] İbn Sa'd, c. 3, s. 151, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 462, E bu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 171, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ye'n-nihâye, c. 3, s. 32.

[609] İbn Sa'd, c. 3, s. 151, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 379, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 329, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 171, İbnAbdilberr, c. 3, s. 988, İbn Esîr Usd, c.3, s. 385.

[610] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335.

[611] İbn Sa'd, c.3, s. 151, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 379, Ebu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, c. 2, s. 171, İbn Abdilberr, c. 3,s. 988, İbn E sfr, Usd, c. 3, s. 385.

[612] Ahmed b. Hanbel, c.1, s. 379, Ebu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, c. 2, s. 171, İbn Abdilberr, c. 3, s. 988, İbn Esîr, Usd, c.3, s. 385, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 98, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335.

[613] İbn Sa'd, c. 3, s. 151, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 379, Ebu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, c. 2, s. 171, İbn Abdilberr, c. 3,s. 988, İbn E sfr, Usd, c. 3, s. 385, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s.

335.

[614] Ebu Nuaym, Delâil, c.2, s. 329, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 171.

[615] İbn Sa'd, c.3, s. 151, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 462, Ebu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, c. 2, s. 171, İbn Abdilberr, c. 3, s. 988, İbn Esîr, Usd, c. 3, s. 385, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335, Ebu'l-Fidâ, c.3, s.32.

[616] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 379, Ebu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, c. 2, s. 171. İbn Abdilberr, c. 3, s. 988, İbn Esîr, Usd, c. 3, s. 385, İbn Seyyid, c. 1, s. 98, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 32.

[617] İbn Sa'd, c. 3, s. 151, Ahmed, c. 1, s. 379, Ebu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, c.2, s. 171, İbn Abdilberr, c. 3, s. 988, İbn Esîr, c. 3, s. 385, İbn Seyyid, c. 1, s. 98, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 32.

[618] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 379, İbn Abdilberr, c. 3, s. 988, İbn Esîr, Usd, c. 3, s. 385, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 98, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335.

[619] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 379, İbn Abdilberr, c. 3, s. 988, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335.

[620] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 98.

[621] İbn Sa'd, c. 3, s. 151, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 379, Ebu Nuaym, c.2, s. 329, Beyhakî, c. 2, s. 171, İbn Abdilberr, c. 3, s. 988, İbn Esîr, c. 3, s. 385, İbn Seyyid, c. 1, s. 98, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335.

[622] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 379, İbn Abdilberr, c. , s. 988, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335.

[623] İbn Sa'd, c.3, s. 151, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 379, Ebu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, c. 2, s. 171, İbn Abdilberr, c. 3, s. 988, İbn Esîr, c. 3, s. 385, İbn Seyyid, c. 1, s. 98, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335.

[624] İbn Sa'd, c. 3, s. 151, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 462, Ebu Nuaym, c. 2, s. 329, Beyhakî, c. 2, s. 171, İbn Esîr, c. 3, s. 385, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 335, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.3, s. 32.

[625] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 98.

[626] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 458.

[627] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 126.

[628] İbn Şa'd, Tabakât, c. 8, s. 276, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 450.

[629] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 272, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 35.

[630] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 272.

[631] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 201 .

[632] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 272, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 438.

[633] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 202.

[634] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 246.

- [635] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. , s. 318, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 11.
- [636] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 119, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 92.
- [637] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 120.
- [638] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 120.
- [639] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 121 , İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 488.
- [640] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 121 , İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1660.
- [641] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 104, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 255.
- [642] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 246.
- [643] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 122.
- [644] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 122.
- [645] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 246.
- [646] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 116, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 200-201 , İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1478, İbn Esîr, Usd,c. 5, s. 240, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 451.
- [647] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 513, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 143.
- [648] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 128,130, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 286, c.2, s. 643, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 435.
- [649] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4,128.
- [650] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 130, Hâkim, Müstedrek, c.3, s. 251 , İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 643, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 435.
- [651] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 135.
- [652] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 385.
- [653] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 136, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 319.
- [654] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 139, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1434, İbn Esîr, c. 5, s. 236, İbn Hacer, c. 3, s. 448.
- [655] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 140.
- [656] İbn Sa'd, c. 4, s. 140, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1064, İbn Esîr, c. 4, s. 26.
- [657] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 141 .
- [658] İbn Sa'd, c. 4, s. 189, İbn Abdilberr, c. 3, s. 888, İbn Esîr, c. 3, s. 211 .
- [659] İbn Sa'd, c. 4, s. 191 , İbn Esîr, c. 4, s. 418.
- [660] İbn Sa'd, c. 4, s. 191 .Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 240, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1539, İbn Esîr, c. 5, s. 401.
- [661] İbn Sa'd, c. 4, s. 194, İbn Esîr, c. 6, s. 259, İbn Hacer, c. 4, s. 160-161.
- [662] İbn Sa'd, c. 4, s. 198, İbn Esîr, c. 5, s. 119, İbn Hacer, c. 3, s. 388.
- [663] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 202.
- [664] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 204.

- [665] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 52.
- [666] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 204, İbn Esîr, c. 5, s. 46.
- [667] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 273.
- [668] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 205, İbn Hacer, c. 2, s. 523.
- [669] İbn Sa'd, c. 4, s. 213, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1171 , İbn Esîr, c. 4, s. 21 0.
- [670] İbn Sa'd, c. 4, s. 214, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1037, İbnEsîr, c. 3, s. 583.
- [671] İbn Sa'd, c. 4, s. 214, İbn Esîr, c.2, s. 295.
- [672] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 245.
- [673] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 245.
- [674] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 245, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 338.
- [675] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 1 36, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 181, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 111, İbn Abdilberr,İstiâb, c. 4, s. 1589, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 467, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 292, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 647.
- [676] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 264.
- [677] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 388.
- [678] İbn Sa'd, c. 3, s. 247, Belâzurî, Ensâb, c.1, s. 158, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 397, İbn Abdilberr, c. 2, s. 728, İbn Esîr,c. 4, s. 130.
- [679] İbn Sa'd, c. 4, s. 136, Belâzurî, c. 1 , s. 157, İbn Kuteybe, s. 111, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1589, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 221, İbn Hacer, c. 2, s. 382.
- [680] İbn Sa'd, c. 3, s. 227, Belâzurî, c. 1, s. 158, Hâkim, c. 3, s. 397, İbn Abdilberr, c. 2, s. 728, İbn Esîr, Usd, c. 4, s. 130.
- [681] İbn Sa'd, c. 3, s. 99, Hâkim, c. 3, s. 260, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1026, İbn Esîr, Usd, c. 3, s. 565, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 221 ,İbn Hacer, c. 2, s. 455.
- [682] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 172, İbn Abdilberr, c. 4, s.1 480, İbn Esîr, Usd, c. 5, s. 252, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 278,İbn Hacer, c. 4, s. 454.
- [683] İbn Sa'd, c . 3, s. 116, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1 47.
- [684] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 84.
- [685] İbn Sa'd, c. 8, s. 272, İbn Hacer, c. 4, s. 490.
- [686] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 529.
- [687] İbn Sa'd, c. 4, s. 105, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1763, İbnEsîr, c. 6, s. 306.
- [688] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 123.
- [689] İbn Esîr, c. 7, s. 365, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 475.
- [690] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/225-247.
- [691] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 243.
- [692] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 242, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 2, s. 260, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 502, İbn Abdilberr, İstiâb,c. 1, s. 131, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 74, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1,

s. 28.

[693] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 243, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 502.

[694] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 2, s. 260, İbn Abdilberr, c. 1, s. 131, İbn Esîr, c. 1, s. 74.

[695] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 74.

[696] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 2, s. 200, 260, İbn Abdilberr, c. 1, s. 131, İbn Esîr, c. 1, s. 74, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamis, c. 1, s. 293, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 456.

[697] İbn Sa'd, c. 3, s. 242, Hâkim, c. 3, s. 502, İbn Abdilberr, c. 1, s. 131, İbn Esîr, c. 1, s. 74, Diyarbekrî, c. 1, s. 293.

[698] Ezrakî, c. 2, s. 260, İbn Hazm, Cemhere, c. 1, s. 143.

[699] İbn Hazm, Cemhere, c. 1, s. 143.

[700] Ezrakî, c. 2, s. 260, İbn Hazm, Cemhere, c. 1, s. 143, Diyarbekrî, c. 1, s. 293.

[701] Ezrakî, AHBÂRU MEKKE, c. 2, s. 260.

[702] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 457.

[703] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 280, İbn Sa'd, c. 1, s. 199, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 116, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 24, Taberî, Târîh, c. 2, s. 216, Mes'ûdf, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 282, İbn Abdilberr, c. 1, s. 35, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 181, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 34, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, 146, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 60, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 287.

[704] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 24.

[705] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 242, Hâkim, c. 3, s. 502, İbn Abdilberr, c. 1, s. 131, İbn Esîr, Usd. c. 1, s. 74, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 28.

[706] İbn Sa'd, c. 3, s. 243, Hâkim, c. 3, s. 502.

[707] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 243, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 4.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/247-249.

[708] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 293, Ahmed Zeynf Dahlan, Sîretü'n-nebf, c. 1, s. 99.

[709] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 281 -282, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 116, Taberî, Târîh, c. 2, s. 216, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 51, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 367, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 33, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 456.

[710] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 456, Ahmed Zeynf Dahlan, Sîretü'n-nebf, c. 1, s. 99.

[711] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 281-282, Belâzurî, c. 1, s. 116, Taberî, c. 2, s. 216, İbn Hazm, s. 51, İbn Esîr, Usd. c. 2, s. 367, İbn Hacer, c. 2, s. 33.

[712] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 456.

[713] İslâm Ansiklopedisi, c. 4, s. 316.

[714] Dâiretü'l-maârif el-islâmiye, c. 4, s. 316.

[715] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 242.

[716] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 502.

[717] İbn Hazm, Cemhere, c. 1 , s. 143.

[718] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 131.

[719] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1 , s. 28.

[720] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 293.

[721] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 269-270, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 272.

[722] . İbn Sa'd, c. 3, s. 243, 269, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 502, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 1, s. 132, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 1 32, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 74, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 31, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1 , s. 28.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/249-251.

[723] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 243-244, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 502-503.

[724] Ezrakî, Wıbâru Mekke, c. 2, s. 260.

[725] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 244, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 503.

[726] Eyvub Sabri Paşa, Mir'at-ı Mekke, s. 1050-1051.

[727] İbrahim Rifat Paşa, M ir'atu'l-Haremeyn, c. 1, s. 193.

[728] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/252-254.

[729] İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 1, s. 34.

[730] İbn Kuteybe, Te'lffu muhtelifu'l-Kur'ân, s. 345-346.

[731] En'âm: 38.

[732] Mütercim Asım Efendi, Kamûsu'l-muhit Tercemesi, c. 3, s. 394.

[733] Ebu'l-Beka, Külliyyat, s. 73.

[734] A'râf 158, Sebe: 28.

[735] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 159, Taberî, Târih, c . 2, s. 217, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302.

[736] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c.1 ,s. 159, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 119, Taberî, Târih, c. 2, s. 217-218, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 61 , Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302.

[737] Mâide: 19.

[738] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 346, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 263, Buhâri, Sahih, c. 1, s. 6, c. 4, s. 4-5, c. 5,s. 169, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1396, Ebu Ubeyde, Kitâbu'l-emvâl, s. 34, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 77, Taberî, Târih, c. 3, s. 87, EbuNuaym, Delâil, c. 2, s. 345-346, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 2, s. 724, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 71, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 261, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. ks. 2, s. 36, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1 , s. 290, Diyarbekrî, Hamis, c. 2, s. 35,Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 121, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 261.

[739] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 280, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 199, Belâzuri, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 116, Yâkubî,Târih, c. 2, s. 24, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 265, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 35, Ebu'l-Ferecİbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 181, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 34, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye,c. 3, s. 37, Kastalani, Mevâhib, c. 1, s. 60, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 456.

[740] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 94, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 248, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 161, 173, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 423-424, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 97-98, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 32-33.

[741] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 199, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 115, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 181, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 98-99.

[742] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 266-267, Taberî, Târih, c. 2, s. 215, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 165, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 77, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 59, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 585, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 94, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 138, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 29.

[743] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 280, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 175, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 59, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 98.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/254-256.

[744] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 126, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Tefsir, c. 19, s. 121, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 425-426, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 179-180, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 184, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 62, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 144-145, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 39.

[745] Taberî, Târih, c. 2, s. 216-217, Tefsir, c. 19, s. 121, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 426, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 62.

[746] Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsir, c. 19, s. 121, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 425, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 184, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 62.

[747] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 126-127, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsir, c. 19, s. 121-122, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 425, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 179-180, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 184, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 62, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 144-145, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 39.

[748] Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsir, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 425, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 184, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 62.

[749] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 127, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsir, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 425, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 180, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 184, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 62, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 144-145, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 39.

[750] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 127, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 27, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsir, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 425, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 180, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 184, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 62, Zehebî, Târih, s. 145, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 39.

[751] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 227, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsir, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 425, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 180, İbn Esîr, c. 2, s. 62, Zehebî, s. 145, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 39.

[752] İbn İshak, c. 3, s. 127, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsir, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, c. 2, s. 425, Beyhakî, c. 2, s. 180, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 184, İbn Esîr, c. 2, s. 62, Zehebî, s. 145, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 39.

[753] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 1 59, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 221, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 350, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302.

[754] İbn İshak, c. 3, s. 127, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 187, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Beyhakî,c.2, s. 180, Ebu'l-Ferec, c.1, s. 184, İbnEsîr, c. 2, s. 62, Zehebî, s. 145, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 39.

[755] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 1 59, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 221, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 350, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302.

[756] İbn İshak, c. 3, s. 127, Taberî, Târih, c.2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, c. 2, s. 425, Beyhakî, c. 2, s. 180,Ebu'l-Ferec, c.1, s. 185, İbn Esîr, c. 2, s. 62, Zehebî, s. 145, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 39.

[757] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.1, s. 460.

[758] Belâzurf, E nsâbu'l -e şraf, c.1, s. 118, İ bn E sfr, Kâm il, c. 2, s. 61, H alebf, İ nsâ nu'l-uyûn, c. 1, s. 458.

[759] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 127, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 425426, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 180, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 185, İbn Esîr, Kâmil, c.2, s. 62, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 1 45, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 39.

[760] Belâzuri, E nsâbu'l-eşraf, c. 1, s. 118.

[761] Belâzuri, E nsâbu'l-eşraf, c.1, s. 118, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.1, s. 459.

[762] Belâzuri, E nsâbu'l-eşraf, c. 1, s. 118.

[763] İbn İshak, c. 3, s. 127, Taberî, Târih, c.2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, c. 2, s. 426, Beyhakî, c. 2, s. 180,Ebu'l-Ferec, c.1, s. 185, İbn Esîr, c. 2, s. 62, Zehebî, s. 145, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 39.

[764] Taberî, Târih, c.2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, c.2, s. 426, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 185, İbn Esîr, c.2, s. 62.

[765] İbn İshak, c. 3, s. 127, Taberî, Târih, c.2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, c. 2, s. 426, Beyhakî, c. 2, s. 180,Ebu'l-Ferec, c.1, s. 185, İbn Esîr, c. 2, s. 62, Zehebî, s. 145, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 39.

[766] Taberî, Târih, c.2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, c.2, s. 426.

[767] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 127, Taberî, Târih, c. 2, s. Tefsîr, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve , c. 2, s. 426, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 180, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 62, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 145, E bu'l-Fidâ,el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 39.

[768] Taberî, Târih, c.2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, Delâil, c.2, s. 426.

[769] İbn İshak, c. 3, s. 127, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Ebu Nuaym, c. 2, s. 426, Beyhakî, c. 2, s. 180, İbnEsîr, c. 2, s. 62, Zehebî, s. 145, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 39.

[770] İbn İshak, c.3, s. 127, Beyhakî, c. 2, s. 180, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 39.

[771] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302-303.

[772] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 111, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c.2, s. 221.

- [773] Ahmed b. Hanbel'in Menâkıb'ından naklen Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 221.
- [774] Belâzurî, E nsâbu'l-eşraf, c. 1, s. 118, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 61.
- [775] Belâzurî, E nsâbu'l -e şraf, c.1, s. 118, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 61, Halebi, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 459.
- [776] Belâzurî, E nsâbu'l-e şraf, c. 1, s. 119.
- [777] İbn İshak, Kitâbu'l-mübeddâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 127, Taberî, Târih, c. 2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 180, Ebu'l -Ferec İbn Cevzî, el -Vefâ, c. 1, s. 185, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 62-63, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 145, Ebu'l -Fi dâ, el-Bi dâyeve'n-nihâye, c. 3, s. 39.
- [778] Halebi, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 460461.
- [779] Taberî, Târih, c.2, s. 217, Tefsîr, c. 19, s. 122, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 185, İbn Esîr, Kâmil, c.2, s. 63.
- [780] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 187.
- [781] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 159, Taberî, Târih, c. 2, s. 218, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 221, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 350, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302.
- [782] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 187.
- [783] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 159, Taberî, c. 2, s. 218, Muhibbüt-Taberî, c. 2, s. 221, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 350, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302.
- [784] Taberî, Târih, c.2, s. 217.
- [785] Taberî, Târih, c.2, s. 217-218, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63.
- [786] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 187.
- [787] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 119, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 61.
- [788] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c.1, s. 119, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 27, Halebi, İnsânu'l-uyûn, c.1, s. 459.
- [789] Belâzurî, E nsâbu'l -e şraf, c.1, s. 119, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 61, Halebi, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 459.
- [790] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 119, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 27, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 61, Halebi, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s.459.
- [791] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 119, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 27-28, Halebi, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 459.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/256-264.
- [792] Şuarâ: 214.
- [793] Taberî, Tefsîr, c. 19, s. 118.
- [794] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 200, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c.1, s. 307, Buhârî, Sahih, c. 3, s. 190, Müslim, Sahih, c. 1, s. 192-193, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 338, Belâzurî, E nsâbu'l-eşraf, c. 1, s. 120, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 248, Taberî, Târih, c. 2, s. 216.
- [795] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 307, Müslim, Sahih, c. 1, s. 194, Belâzurî, Ensâbu'l-

eşrâf, c. 1, s. 121 , Taberî, Târih,c. 2, s. 21 6.

[796] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 307, Müslim, Sahih, c. 1, s. 194, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 181, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 38.

[797] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 16, Müslim, Sahih, c. 1, s. 193, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 178, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1 ,s. 183, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 460.

[798] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 339, Taberî, Tefsîr, c. 19, s. 120.

* "Yâ Sabab âh," "Düşman taratın dan, kuşatıldık! Sarıldık! Sabah vakti gelip çattı! Hemen çarpışmaya hazırlanın!" gibi anlamlara gelir. (İbn Esîr, Nihâye, c. 1, s. 6-7).

[799] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 307, Müslim, Sahih, c. 1, s. 194, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 339, Belâzurî, Ensâb, c. 1 ,s. 121, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 183, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 144, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 38, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 7, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 288, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 460.

[800] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 200, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 1 83.

[801] Müslim, Sahih, c. 1 , s. 194, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Zehebî, s. 1 44, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1,s.460.

[802] İbn Sa'd.c. 1, s. 200, Müslim, c. 1, s. 194, Taberî, c. 2, s. 216, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 183, Zehebî, s. 144, Halebî, c.1, s.460.

[803] İbn Sa'd, c. 1, s. 200, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 183.

[804] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 24, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 154.

[805] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 1 60.

[806] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 200, Ahmed b.Hanbel, c. 1,s. 307, Müslim, c. 1, s. 194, Taberî, Târih, c.2, s. 216, Beyhakî,Delâil, c. 2, s. 181, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 7.

[807] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 307, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 16,Taberî, Tefsîr, c. 19,s. 121, Begavi, Mesâbihu's-sünne,c. 2, s. 175, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 38, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 ,s. 460.

[808] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 200, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 281, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 121 ,Taberî, T ârih, c. 2, s. 216, E bu'l-F erec İ bn C evzf, el-Vefa, c. 1, s. 183.

[809] Ahmed b.Hanbel, Müsned, c. 3, s. 476, Müslim, Sahih, c. 1.S.193, Taberî, Tefsîr, c. 19, s. 120, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c.1, s. 1 83, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 350.

[810] İbn Sa'd, c. 1, s. 200, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 307, Müslim, c. 1, s. 194, Belâzurî, c. 1, s. 120, Begavi, Mesâbihu's-sünne, c. 2, s. 175, Ebu'l-Ferec, c. 1,s. 183, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 146, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 38.

[811] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 1 7, Begavi, Mesâbihu's-sünne, c. 2, s. 175.

[812] Ahmed b. Hanbel, c.1, s. 307, Buhârî, c. 6, s. 17, Begavi, c. 2, s. 175, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 183, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 38.

[813] Ahmed b. Hanbel, c. 1 , s. 307, Belâzurî, c. 1, s. 121, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 182,Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 146, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 7.

[814] İbn Sa'd, c. 1, s. 200, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 281, Buhârî, c. 6, s. 17, Müslim, c. 1, s. 194, Belâzurî, c. 1, s. 120, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Beyhakî, c. 2, s. 182, Begavi, c. 2, s. 175, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 183, İbn Esîr, c. 2, s. 60, Zehebî, s. 146, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 38.

[815] İbn Sa'd, c. 1, s. 200, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 281, Buhârî, c. 6, s. 17, Belâzurî, c. 1, s. 183, İbn Esîr, c. 2, s. 60, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 38, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 7.

[816] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 17, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 175.

[817] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 200, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 183.

[818] İbn Sa'd, c. 1, s. 200, Müslim, Sahih, c. 1, s. 194, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 120, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 183, İbn Esîr, c. 2, s. 60, Zehebî, Târih, s. 146.

[819] 810. İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 200, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 281, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 17, Müslim, Sahih, c. 1, s. 194, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 120, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 182, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 175, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 183, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 146, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 38.

[820] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 200, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 120, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 184.

[821] Zemahşerî, Keşşâf, c. 4, s. 290, Fahrü'r-Râzî, Tefsîr, c. 3, s. 166, Kurtubî, Tefsîr, c. 20, s. 235, Hâzin, Tefsîr, c. 4, s. 424, Beyzâvî, Tefsîr, c. 2, s. 580, Ebussuud, Tefsîr, c. 9, s. 210, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 288.

[822] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 200, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 281, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 17, Müslim, Sahih, c. 1, s. 194, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 120-121, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 182, Begavi, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 175, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 184, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60-61, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 146, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 38.

[823] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 338, Deylemî, Firdevs, c. 5, s. 285.

[824] Müslim, Sahih, c. 1, s. 192, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 248, Taberî, Tefsîr, c. 19, s. 120, Kurtubî, Tefsîr, c. 13, s. 143.

[825] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 17, Müslim, Sahih, c. 1, s. 193, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 249, Taberî, Tefsîr, c. 19, s. 119.

[826] Nesâf, Sünen, c. 6, s. 248-249.

[827] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 128, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 17, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 248-249.

[828] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 128, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 161, c. 6, s. 17, Müslim, Sahih, c. 11, s. 193, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 249-250, Taberî, Tefsîr, c. 19, s. 119.

[829] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 17, Müslim, Sahih, c. 1, s. 193, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 249-250.

[830] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 128, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 161, c. 6, s. 17, Müslim, Sahih, c. 1, s. 193, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 249.

[831] Müslim, Sahih, c. 1, s. 192, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 339, Nesâf, Sünen, c. 6, s. 248, Taberî, Tefsîr, c. 19, s. 119.

[832] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 119-120, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 27.

[833] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 128.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/264-270.

[834] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 200, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, t 1, s. 123.

[835] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 233, İbn Ebf Şeybe, Musannef, c. 13,. 4748, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c.1 , s. 404, Belâzurî, c.1, s. 158, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 349, Ebu Nuaym, Hilyetu'l-evliyâ. c. 1, s. 172, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1864, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 152, Zehebî, Siyeru a'lamu'n-nübelâ, c. 1 , s. 293, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 58.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/270-271.

[836] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 41.

[837] İbn Sa'd, c. 8, s. 43, Zehebî, c. 2, s. 195, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 358.

[838] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 10, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 477, Hâkim, Müstednek, c. 3, s. 323, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 106.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/271-272.

[839] İbn Sa'd, Tabakât, c . 4, s. 217, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 111, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 257, İbn Atodilberr, İstiâb, c .3, s. 1192.

[840] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 257, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1192.

[841] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 112, Müslim, Sahîh, c.1, s. 569, İbn Esîr, Camiu'l-usûl, c. 10, s. 76, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 6.

[842] Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 257, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1193.

[843] İbn Abdilberr, c. 3, s. 1192, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 251 .

[844] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 217.

[845] İbn Sa'd, c. 4, s. 217, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s.2 57, İbn Abdilberr, c. 3, s. 11 93.

[846] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 217.

[847] İbn Sa'd, c. 4, s. 217-218, Ebu Nuaym, c.1, s. 257, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1193.

[848] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1 ,s.257, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1193-1194.

[849] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1192-1194.

[850] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112, Müslim, Sahih, c.1, s. 569, Ebu Nuaym , Delâil, c. 1, s. 257, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1194.

[851] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 111, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1 , s. 257, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1194.

[852] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 112, Ebu Nuaym , Delâil, t 1, s. 257-258, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1194.

[853] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 111, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 258, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1194.

[854] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 569, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 258, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1194, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 617, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 168, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 251-252, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 6.

[855] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 111, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 258, İbn Abdilberr, İstiâb c. 3 s. 1194.

[856] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1193, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 252.

[857] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 569, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 617, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 76, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 252.

[858] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112.

[859] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 569, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 77.

[860] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 111, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 258, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1194, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 6.

[861] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 569, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 77.

[862] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 218.

[863] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112, Müslim, c. 1, s. 569, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 77.

[864] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 112, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 258, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1194.

[865] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 111, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 569, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 258, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1194, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 77.

[866] Müslim, Sahîh, c. 1, s. 569.

[867] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 218, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 111, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 569, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 258, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1194.

[868] İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 77.

[869] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/272-275.

[870] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 252.

[871] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 222, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 156, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 38.

[872] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 327.

[873] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 223.

[874] Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 158, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 338, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 38.

[875] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 222.

[876] Buhârî, Sahih, c.4, s. 241, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1923, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1653, İbn E ar, Câmiu'l-usûl, c. 10,s. 38, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 100, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 34, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 62.

[877] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 158, Hâkim , Müstedrek, c. 3, s. 338, İbn Ea>, Câmiu'l-usûl, c. 1 0, s. 38, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[878] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 224, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 241, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1923, İbn Abdilberr, İstiâb, c.4, s. 1653, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 38, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 100, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 34.

[879] Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 241, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1923, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4,s. 1653, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10,s. 38, İbn E sfr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 100, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 34.

[880] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 224, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 158, Müslim, c. 4, s. 1923, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 338, İbnAbdilberr, İstiâb, c . 4, s. 1653, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 38, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 100, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 34.

[881] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 241.

[882] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 224, Müslim, c. 4, s. 1923, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 38.

[883] İbn Sa'd, c. 4, s. 224, Ahmedb. Hanbel.c. 5, s. 174, Buhârî, c. 4, s. 158, Müslim, c. 4, s. 1923, Ebu Muaym , Delâil, c. 1 ,s. 254, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 209, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1653, Zehebî, Siyeru alâmu'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[884] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 1 58, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[885] İbn Sa'd, c. 4, s. 224, Buhârî, c. 4, s. 241, Müslim, c.4, s. 1923, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1653, İbn Ea'r, Câmiu'l-usûl, c. 10,s. 38, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 34.

[886] Ahmedb. Hanbel.c. 5, s. 174, Beyhakî, c. 2, s. 209, Zehebî, T ârfhu'l-İslâm , s. 166.

[887] Müslim, Sahîh, c.4, s. 1923, İtan Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 35.

[888] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 1 58, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 338, Zehebî, Siyer, c. 2, s. 37.

[889] İbn Sa'd, c.4, s. 220, Ahmed b. Hanbel, c.5,s. 174, Müslim, c. 4, s. 1923, Ebu Nuaym , c. 1, s. 254, Beyhakî, c. 2, s.209, İbn E sfr, c. 10, s.35, Zehebî, Târih, s. 166, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 35.

[890] Ahmedb. Hanbel, M üsned, c. 5, s. 174.

[891] Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1923, Beyhakî, Delâil, c . 2, s. 209, İbn E sfr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 36, Zehebî, T ârfhu'l-İslâm , s.167.

[892] İbn Sa'd, c.4, s. 220, Ahmed b. Hanbel, c.5,s. 174, Müslim, c. 4, s. 1923, Ebu Nuaym , c. 1, s. 254, Beyhakî, c. 2, s.209, Zehebî, T ârfhu'l-İsla m, s. 167, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 35.

[893] Buhârî, Sahih, c.4, s. 1 58, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 338, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[894] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 224.

[895] İbn Sa'd, c. 4, s. 224, Buhârî, c. 4, s. 158, Hâkim, c. 3, s. 338, Zehebî, c. 2, s. 37.

[896] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 241 .Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1922-1923, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s.

1653, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 38, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 100, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 34, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 62.

[897] Kadı I yaz, es-Şitâ, c. 1, s. 219.

[898] Buhârî, Sahîh, c.4, s. 158,241 , Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1924, Hakim, Müstedrek, c. 3, s. 338, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4,s. 1653, İbn E ar, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 39, Zehebî, T ârfhu'l-İslâm , s. 167, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 34, İbn Hacer, c. 4, s. 62.

[899] Ben senin için korkulacak birşey görürsem,904 ya ayakkabımı düzeltiyomnuşum gibi duvara doğru yönelir, İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 220, Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 174, Müslim, c. 4, s. 1924, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s.254, Beyhakî, Delâil, c . 2, s. 209, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 38, Zehebî, Târih, s. 167, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 35.

[900] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 1 58, 241 .

[901] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 1 58-1 59, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 338, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[902] Buhârî, Sahih, c.4, s. 159, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 338, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[903] Buhârî, Sahih, c.4, s. 241, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1924.

[904] Buhârî, Sahih, c.4, s. 1 59, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 338, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[905] Buhârî, Sahih, c.4, s. 159.

[906] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 225.

[907] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 225, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 159.

[908] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 225.

[909] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 1 59.

[910] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 225, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 159.

[911] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 225.

[912] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 1 59, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 338-339.

[913] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 241, Müslim , Sahîh, c. 4, s. 1924, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6,s. 100.

[914] İbn Sa'd, Tabakât, c.4, s. 225, Buhârî, c. 4, s. 1 59, Müslim, c. 4, s. 1924, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 339, İbn Abdilberr,İstiâb, c. 4, s. 1654, İbn Ea'r, Câmiu'l-usûl, c. 1 0, s. 38, İbn E sfr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 100, Zehebî, Siyer, c. 2, s. 37.

[915] Buhârî, c. 4, s. 159, Hâkim, c. 3, s. 339, Zehebî, c. 2, s. 37.

[916] İbn Sa'd, c.4, s. 225, Buhârî, c. 4, s. 241 , Müslim, c. 4, s. 1924, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1654, İbn Esîr, Cami, c. 10,s. 39, İbn E ar, Usd, c. 6, s. 100.

[917] Buhârî, c. 4, s. 159, Hâkim, c. 3, s. 339, Zehebî, Siyer, c. 2, s. 37.

[918] Buhârî, c. 4, s. 159, Müslim, c. 4, s. 1924, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 39.

[919] Buhârî, Sahih, c.4, s. 1 59, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 339, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ,

c. 2, s. 37.

[920] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 136,159, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 342, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1654, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 212, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 168, 170.

[921] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1654.

[922] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 225.

[923] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 1 59.

[924] İbn Sa'd, c. 4, s. 222, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 342, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1654, Beyhakî, c. 2, s. 212, Zehebî, s. 170.

[925] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 342, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 212, Zehebî, s. 1 70.

[926] Buhârî, c. 4, s. 159, Hâkim, c. 3, s. 339, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1654, İbn Esîr, Cami, c. 10,s. 40, Zehebî, s. 170, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 34.

[927] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 158, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 328.

[928] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1624.

[929] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 328.

[930] Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 158, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 328.

[931] Buhârî, c. 4, s. 159, Hâkim, c. 3, s. 339, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 34.

[932] İbn Sa'd, c.4, s. 225, Buhârî, c.4, s. 242, Müslim, c. 4, s. 1924, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10,s. 39, İbn EaV, Usd, c. 6, s. 100, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 63.

[933] İbn Sa'd, c.4, s. 225, Buhârî, c. 4,s. 159, 242, Müslim, c. 4, s. 1924, Hâkim, c. 3, s. 339, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1654, İbnEsîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 39, İbn Esîr, Usd, c. 6, s. 1 00, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[934] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 225.

[935] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 159, 242, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1924, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 339, İbn Abdilberr, İstiâb, c.4,s. 1954, İbn EaV, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 39, İbn Ea'r, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 100, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[936] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 225, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 158.

[937] Buhârî, c. 4, s. 159, Müslim, Sahîh, c.4, s. 1924, Hâkim, c. 3, s. 339, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1 654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl,c. 10, s. 39, İbn Esîr, Usd, c. 6, s. 100, Zehebî, c. 2, s. 37.

[938] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 225, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 158.

[939] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 328.

[940] İbn Sa'd, c. 4, s. 225, Buhârî, c. 4, s. 159, Müslim, c.4, s. 1924, Ebu Nuaym, c. 1, s. 158, Hâkim, c. 3, s. 339, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 39, İbn Ea>, Usd, c. 6, s. 100, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 34, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 328.

[941] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 1 59, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 339, Zehebî, T ârfhu'l-İsla m, s. 170.

[942] İbn Sa'd, c. 4, s. 225, Buhârî, c. 4, s. 159, Müslim, c. 4, s. 1924, Ebu Nuaym, c. 1, s.1 58,

Hâkim, c. 3, s. 339, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 39, İbn Esîr, Usd, c. 6, s. 100, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 170, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 34, Heysemî, c. 9, s. 328, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 68.

[943] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 225, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 158-159.

[944] Buhârî, c. 4, s. 159, Hâkim, c. 3, s. 339, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 170.

[945] İbn Sa'd, c. 4, s. 225, Buhârî, c. 4, s. 242, Müslim, c. 4, s. 1924, Ebu Nuaym, c. 1, s. 159, Hâkim, c. 3, s. 339, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1954, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 39, İbn Esîr, Usd, c. 6, s. 100, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 34.

[946] Buhârî, c. 4, s. 159, Hâkim, c. 3, s. 339, Zehebî, Târih, s. 170.

[947] Buhârî, c. 4, s. 242, Müslim, c. 4, s. 1924-1925, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 3940, İbn Esîr, Usd, c. 6, s. 101, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 34.

[948] İbn Sa'd, c. 4, s. 225, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 159.

[949] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 159, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 339.

[950] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 159.

[951] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 159, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 339.

[952] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 225, Buhârî, c. 4, s. 159, 242, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1924-1925, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 159, Hâkim, c. 3, s. 339, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 40, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 100, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 34.

[953] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 328.

[954] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 225.

[955] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 158.

[956] İbn Sa'd, c. 4, s. 225, Buhârî, c. 4, s. 241-242, Müslim, c. 4, s. 1924, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 39, İbn Esîr, Usd, c. 6, s. 100, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 34.

[957] Buhârî, c. 4, s. 159, Hâkim, c. 3, s. 339, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 158, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 10, s. 40, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 37.

[958] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 222.

[959] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/275-283.

[960] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 14.

[961] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 119-120, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 166, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 130-131, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s. 282-283.

[962] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 198-201, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 132, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 99, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 20, Taberî, Târih, c. 2, s. 196, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1818, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 145, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 50, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 65, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 295, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 264.

[963] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 159, Taberî, Târih, c. 2, s. 218, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 221, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 350, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302.

[964] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 119, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 61.

[965] Hicr:94.

[966] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 282, Taberî, Târih, c. 2, s. 218, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 147.

[967] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 40-41.

[968] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 282, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 199, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 116, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 24, Taberî, Târih, c. 2, s. 218, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 181, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 148, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 288, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 461.

[969] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 199, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 116, Yâkubî, c. 2, s. 24, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 181, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 283.

[970] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 116.

[971] İbn Sa'd, c. 1, s. 199, Yâkubî, c. 2, s. 24, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 181.

[972] İbn Sa'd, c. 1, s. 199, Belâzurî, c. 1, s. 116, Diyarbekrî, c. 1, s. 288.

[973] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 282, Taberî, Târih, c. 2, s. 218, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 148, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 7, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 461.

[974] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 284, Taberî, Târih, c. 2, s. 218, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63, İbn Seyyid, Uyûn, c. 1, s. 99, Zehebî, s. 148, Halebî, c. 1, s. 461.

[975] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 284, İbn Sa'd, c. 1, s. 202, Taberî, c. 2, s. 218, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63, İbn Seyyid, c. 1, s. 99, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 148.

[976] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 282, Taberî, c. 2, s. 218, İbn Esîr, c. 2, s. 63, İbn Seyyid, c. 1, s. 99, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 148, Halebî, c. 1, s. 461.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/283-285.

KUREYŞ'İN DÜŞMANLIĞI VE İŞKENCE

Kureyş Müşriklerinin Ebu Talib'e Başvurmaları

Peygamberimiz (a.s.)ın kendi dinlerinden ayrılmak ve putlarını yermek., gibi davranışlarından şikâyetlerine Ebu Talib'in aldırış etmemekle kalmayıp yanına dikilerek onu koruduğunu, kolladığını gören Kureyş müşriklerinin eşrafından: [\[1\]](#)

1- Utbe b. Rebia,

2- Şeybe b. Rebia,

3- Ebu Süfyan b. Harb,

4- Ebu'l-Bahterî b. Hişam,

5- Esved b. Muttalib,

6- Ebu Cehil Amr b. Hişam,

7- Velid b. Mugîre,

8- Nübeyh b. Haccac,

9- Münebbih b. Haccac,

10- Âs b. Vâil..[\[2\]](#) gibi birtakım kişiler, Ebu Talib'in yanına vardılar.[\[3\]](#) Ona:

"Ey Ebu Talibi Kardeşinin oğlu bizim ilahlarımıza dil uzattı.

Dinimizi yerdi.

Akıllarımızı, hafif akıllılık ve akılsızlık saydı.

Baba ve atalarımızın da dalâlet ve sapkınlık içinde ölüp gitmiş olduklarını iddia etti. Sen ya onu bizimle uğraşmaktan alıkoyarsın, ya da aramızdan çekilir (bizi onunla başbaşa bırakır)sın!

Zaten, sen de ona karşısın; bizim gibi, muhalifsin![\[4\]](#)

(Sen aradan çekilersen) biz onun hakkından geliriz!" dediler.[\[5\]](#)

Ebu Talib onları güzellikle, güleryüzle, yumuşak ve tatlı sözlerle başından savdı .[\[6\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)a ve İslâmiyete Düşman Olan Müşrik Uluları

İslâmiyet Mekke'de yayılmaya başlayınca, müşriklerin ulu kişileri kızdılar. Peygamberimiz (a.s.)a karşı, kıskançlığa ve azgınlığa başladılar.

Aşağıda isimleri sıralanan müşriklerden bazıları, kıskançlık ve düşmanlıklarını açıkça, bazıları da kapalı ve sinsi bir biçimde sürdürdüler:

- 1- Ebu Cehil Amr b. Hişam,
- 2- Ebu Leheb b. Abdulmuttalib,
- 3- Esved b. Abdi Yağus,
- 4- İbn Gaytala Haris b. Gays,
- 5- Velid b. MugiYe,
- 6- Ümeyye b. Halef,
- 7- Übeyyb. Halef,
- 8- Ebu Kays b. Fâke,
- 9- Âs b. Vâil,
- 10- Nadr b. Haris,
- 11- Münebbih b. Haccac,
- 12- Züheyr b. Ebi Ü meyye,
- 13- sâib b. Ebi sâib,
- 14- Esved b. Abdulesed,
- 15- Âs b. Saîd,
- 16- Ebu'l-BahterîÂs b. Hişam,
- 17- Ukbe b. Ebi Muayt,
- 18- İbnü'l-Asda',
- 19- Hakem b. Ebi'l-Âs,
- 20- Adiyy b. Hamra',[\[7\]](#)
- 21- Esved b.Muttalib.[\[8\]](#)
- 22- Ebu Süfyan b. Haris,
- 23- Hanzale b. Ebi Süfyan,
- 24- Muaviye b. Mugîre,
- 25- Esed b. Abduluzzâ,
- 26- Ebu Zem'a Zem'a b. Esved,
- 27- Sayfiy b. Sâib,
- 28- Amr b.Âs,

- 29- Nübeyh b. Haccac,
- 30- Üneys b. Miyer,[\[9\]](#)
- 31- Tuayme b. Adiyy,[\[10\]](#)
- 32- Rükâne b. Abdi Yezid[\[11\]](#)
- 33- Mâlik b. Tulatıla.[\[12\]](#)
- 34- Hübeyrab.Ebi Vehb,[\[13\]](#)
- 35- Mutim b. Adiyy.[\[14\]](#)

Bunlardan, Peygamberimiz (a.s.)a Düşmanlıklarını Aşırı Derecede Sürdürenler

- 1- Ebu Cehil Amr b. Hişam,
- 2- Ebu Leheb b. Abdulmuttalib,
- 3- Ukbe b. Ebi Muayt idi.[\[15\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)a Düşmanlıkta Fazla İleri Gitmeyenler

1- Utbe b. Rebia,

2- Şeybe b. Rebia,

3- Ebu Süfyan b. Harb olup, bunlar Peygamberimiz (a.s.)a düşman olmakla birlikte, öteki müşrikler kadar düşmanlıkta ileri gitmezlerdi.[\[16\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)a düşman olan bu müşrik ulularından Ebu Süfyan b. Haris,[\[17\]](#) Ebu Süfyan b. Harb, Amr b. Âs, ve Hakem b. Ebi'l-Âs'tan başka, hiçbirisi Müslüman olmamıştır. [\[18\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)la Alay Eden Müşriklerden Başlıcaları

- 1- Esved b. Muttalib,
- 2- Esved b. Abdi Yağus,
- 3- Velid b. Mugîre,
- 4- Âs b. Vâil,
- 5- Haris b. Tulatıla (Gaytala) idi.[\[19\]](#)

Buna mukabil:

- 1- Mut'im b. Adiyy,
- 2- Ebu'l-Bahterî Âs b. Hişam, Peygamberimiz (a.s.)ı ve ashabını en az üzen müşriklerden di.[\[20\]](#)

Müşrik Ulularının Peygamberimiz (a.s.)a ve İslâmiyete Düşman Olmalarının Başlıca Sebepleri

Kureyşî müşrik ulularının Peygamberi iniz (a.s.)a ve İslâmiyete düşman olmalarının birtakım sebepleri vardı:

1- Kureyşîler yüzlerce yıldan beri putperest idiler. Ataları İbrahim ve İsmail (a.s.)ların tevhid mabedi olan Kabe, çevresine dikilen üçyüz altmış putla, puthaneye çevrilmişti.[21]

Kureyşlilerden, evlerinde putu bulunmayan, evlerine girerken de, evlerinden çıkarken de ona el yüz sürmeyen kimse yoktu.[22]

Peygamberimiz (a.s.) ise, onların bu putperestliğini yeriyor,[23] hatıra gönüle bakmaksızın ve hiç kimseyi istisna etmeksizin, putlara taparak küfür ve dalâlet içinde ölüp gitmiş olan baba ve atalarının da[24] Cehenneme atıldıklarını,[25] helak olduklarını söylemekten çekinmiyordu.[26]

Kureyş müşriki erince ise, puflara tapmaktan daha üstün bir din yoktu ve olamazdı.[27]

2- Mekke şehri, İlahî Mâbed olan Kabe'si ile, Arap ülkesinin biricik dinî merkezi olup, her yıl oraya hac mevsiminde hac için, diğer zamanlarda da umre için, her taraftan akın akın gelinirdi.[28]

Bunun için, Kabe'yi açmak, kapamak, korumak demek olan hicâbe;[29]

Hacıların su ihtiyacını karşılamak demek olan sıkâye;[30]

Hacılara yemek yedirmek demek olan rifâde[31] gibi dinî hizmetlerin yanısıra,

Dârü'n-NecVe diye anılan idare meclisi ile;

Sancaktariik demek olan liva;[32]

Başkumandanlık demek olan kıyâde[33] gibi askerî hizmetlerde ihdas,[34]ve kabilelerin ulularına tevcih edilmiş bulunuyordu.

Babadan evlada geçen bu hizmetler, kendilerine hem büyük nüfuz, hem de büyük çıkarlar sağlamakta idi.

Bunun için, müşrik uluları, kendilerinin dinî ve ticarî durumlarını sarsabilecek her harekete karşı koymayı çıkarlarının bir gereği saymakta idiler.

3- Peygamberimiz (a.s.), Kureyşîlerin azılı müşriklerinin kötülüklerini ortaya döken âyetleri[35] okuyup duruyordu.

Müşrik ulularından kimi, bu ve benzeri âyetlerde sıralanan kötülüklerin tümünü, kimisi de bir kısmını kendisinde bulup gocunmakta; bu kötülüklerle teşhir edile edile, bir gün gözden düşebileceklerinden kaygılanmakta ve tedirgin olmakta idiler.

4- Kureyş uluları; kendileri için üstün bir hak tanımayan, herkesi bir tarağın dişleri gibi eşit tutan[36]

ve "Sizin, Allah katında en şerefli ve değerli olanınız, Allah'tan (Allah'ın emirlerini yerine getirmemekten)

en çok sakınanınızdır"[37] diyen bir dini, nasıl benimseyebilirler, içlerine sindirebilirlerdi?

Nitekim, İslâm düşmanlarının en azılılarından olan Ebu Leheb:

"Ey Muhammedi Ben sana iman eder, Müslüman olursam, bana ne verilir?" diye sormuş,

Peygamberimiz (a.s.) da:

"Müslümanlara ne verilirse, sana da o verilir!" buyurmuştu. Ebu Leheb:

"Onların üzerinde, benim için bir üstünlük olmayacak mıdır?" diye sormuş, Peygamberimiz (a.s.) da:

"Daha ne istersin?!" buyurunca, Ebu Leheb:

"Benim şu sıradan insanlarla bir tutulacağım bu dine yuh olsun!" demekten kendisini alamamıştı. [\[38\]](#)

Yine Ebu Leheb:

"Muhammed, bana, görmediğim birtakım şeyler vaad ediyor! Onların öldükten sonra olacağını söylüyor!

O, bu vaadlerden başka, acaba ellerime (avucuma) ne koydu?!" diyerek ellerine üfledikten sonra;

"Yuh sizlere! Ben sizde Muhammed'in söylediklerinden hiçbir şeyin mevcut olduğunu görmüyorum!" demiştir. [\[39\]](#)

5- Kureyş aileleri arasında, öteden beri, birbirlerine karşı çekememezlik huyları ve üstünlük dâvaları vardı.

Bunun için, Peygamberimiz (a.s.)'ın Hâşim oğulları arasından peygamber olarak ortaya çıkmasıyla Hâşim oğulları ailesinin öteki ailelere karşı ezici bir üstünlük sağlayacağını düşünerek bundan telaşlananlar olmuştu. Nitekim, Ebu Cehil bu yoldaki duygusunu açıklamaktan kendisini alamamış:

"Biz ve Abdi Menaf oğulları, şeref ve şan hususunda şimdiye kadar çekiştik durduk:

Onlar halka yemek yedirdiler, biz de yemek yedirdik.

Onlar arabuluculuk ederek diyet yüklendiler, biz de arabuluculuk ederek diyet yüklendik.

Onlar halka bağışta bulundular, biz de bağışta bulunduk.

Onlarla kulak kulağa giden iki yarış atı durumuna gelince, onlar:

'İşte, bizden, kendisine gökten vahiy gelen bir peygamber de var!' dediler. Biz bunun dengini nereden bulup onların dengine ulaşacağız?

Vallahi, biz hiçbir zaman ona inanmayız, onu tasdik etin eyiz! [\[40\]](#)

Ona vahiy geldiği gibi, bize de vahiy gelinceye kadar!" demiştir. [\[41\]](#)

Mugîre b. Şu'be derki:

"Ben ve Ebu Cehil b. Hişam Mekke sokaklarından birisinde yürüyüp giderken, Resûlullah (a.s.) bizimle karşılaştı. Ebu Cehil'e:

'Ey Hakem'in babası! Gel, Allah'a ve Allah'ın Resûlüne tâbi ol da, ben senin hakkında Allah'a dua edeyim?' dedi. Ebu Cehil:

'Yâ Muhammed! Sen ilahlarımıza dil uzatacak, onlara tapmaktan bizi men edeceksin, değil mi?

Sen ancak tebliğ ettiğin şeylere şehadet getirmemizi isteyeceksin, değil mi?

Vallahi, ben söylediğin şeylerin hak ve gerçek olduğunu bilseydim, sana tâbi olurum' dedi.

Resûlullah (a.s.) ayrılıp gidince de, bana dönüp:

'Vallahi, ben iyi biliyorum ki; onun söyledikleri hak ve gerçektir.

Fakat, Kusayy oğulları 'Kabe'nin hıcâbe hizmeti bizdedir¹ dediler. Biz:

'Evet!' dedik. Onlar:

'Nedve hizmeti bizdedir¹ dediler. Biz:

'Evet!' dedik. Onlar:

'Liva hizmeti bizdedir' dediler. Biz:

'Evet!' dedik. Onlar:

'Hac mevsiminde sıkâye hizmeti bizdedir¹ dediler. Biz:

'Evet!' dedik.

Sonra, onlar halka yemek yedirdiler, biz de yedirdik.

Öyle ki, atbaşı beraber oluncaya kadar, onlarla yarıştık durduk.

Onlar, şimdi:

'Bizden, bir peygamber de var" dediler.

Hayır! Vallahi, işte buna 'Evet' diyemeyeceğim' dedi."[\[42\]](#)

6- Kureyş ulularının telakkilerine göre; Kur'ân incek idiyse, ne diye Kureyş ileri gelenlerinin yaşlı ve zengin olanlarından birisine inmiyordu?!

Nitekim, Velid b. Mugîre:

"Ben Kureyşlilerin seyyidi, ulu kişisi olduğum halde nasıl geri bırakılırım da, Muhammed'e vahiy iner?

Yahut, Sakîf kabilesinin seyyidi, ulu kişisi Ebu Mes'ud Amr b. Umeyru's-Sakafî de bu hususta nasıl geri bırakılır?

Biz, bu iki kentin ulu kişileriyiz!" diyordu.[\[43\]](#)

Velid b. Mugîre, yine bir gün, aziz dostu Ebu Uhayha Saîd b. Âs ile de böyle konuşmuştu. Velid b. Mugîre:

"Ne olurdu, Muhammed'e gelen bu Kur'ân, Mekkelilerden yahut Tâiflilerden bir adama; meselâ Ümeyye b. Halef gibi birine inseydi ya?" deyince, Ebu Uhayha:

"Yahut, ey Abdüşşems'in babası! Senin gibi birine, ya da Sakîf kabilesinden birisine ve meselâ:

Mes'ud b. Amr'a veya Kinane b. Abdi Yalil'e, yahut Mes'ud b. Muttalib'e veya onun oğlu Urve b. Mes'ud'a inseydi ya?!" demişti.[\[44\]](#)

Münebbih ve Nübeyh b. Haccac da, bir gün Peygamberimiz (a.s.)la karşılaştınca:

"Allah, senden başka, peygamber gönderecek kimse bulamadı mı?

İşte, orada şu kişi var. O senden daha yaşlı, daha zengin![\[45\]](#)

Eğer sadık isen, yanında bulunacak, senin peygamberliğine şehadet edecek bir melek getir!" demişlerdir.⁴⁵

Ümeyye b. Ebi's-Saltî's-Sakafî de, bir gün Ebu Süfyan'a:

"Ben, en son gelecek olan peygamberin sıfatını, kitablarda yazılı buldum ve sanırım ki, o bizim ÷lkemizde ba's olunacaktır.

Sonra, bana şu da zahir oldu ki; o, Abdi Menaf oğulları içinden çıkacaktır.

Bakıyorum: Onların içinde de, gelecek peygamberin ahlâkı ile muttasıf, Utbe b. Rebia'dan başka bir kimse bulamıyorum!

Fakat, ona da, kırk yaşını geçmiş bulunduğu halde, vahyolunduğu yok!" demişti.

Ebu Süfyan derki:

"Muhammed (a.s.)ın peygamber olarak gönderildiğini Ümeyye b. Ebi's-Salt'a haber verdim. Ümeyye:

'O gerçekten peygamberdir! Kendisine tâbi ol!' dedi. Ümeyye'ye:

'Seni ona tâbi olmaktan alıkoyan nedir?' diye sordum. Ümeyye:

'Sakıf kadınlarının Abdi Menaf oğullarından bir gence tâbi olduğumu haber almalarından utanışım dır!' dedi."[\[46\]](#)

Velid b. Mugîre'nin Kur'ân-ı Kerîm Karşısında Hayranlığı

Velid b. Mugîre bir gün Peygamberimiz (a.s.)'ın yanına gelmişti. Peygamberimiz (a.s.), ona Kur'ân-ı Kerîm okudu. Velid b. Mugîre dinlediği Kur'ân-ı Kerîm'den rikkate gelir, duygulanır gibi oldu.[\[47\]](#)

Başka rivayete göre; Velid b. Mugîre gelip, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Bana Kur'ân oku!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) da;

"İyi biliniz ki, Allah, size adaleti, ihsanı, akrabaya vermeyi, emr, ve sizi fuhşiyattan, fenalıklardan ve zulüm yapmaktan nehy eder. Dinleyip futasınız diye, size öğüt verir" (Nahl: 90) mealli âyeti okudu.

Velid b. Mugîre:

"Bunu bana bir daha oku!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) âyeti tekrar okuyunca, Velid b. Mugîre:

"Vallahi, bu sözde öyle tatlılık, öyle güzellik ve parlaklık var ki, o, tepesi bol yemişli, dibi ve kökü sulak yemyeşil bir ağaç sanki![\[48\]](#) Bunu beşer söyleyemez![\[49\]](#) Bu, bir beşer sözü değildir!"[\[50\]](#) demekten kendisini alamadı.[\[51\]](#)

Rivayete göre; Velid b. Mugîre, Hz. Ebu Bekir'in evine gitti. Kur'ân-ı Kerîm hakkında ona birtakım sorular sordu. O da, ona istediği bilgiyi verdi.

Bunun üzerine, Velid b. Mugîre Kureyşlilerin yanına vardı ve:

"Ebu Kebşe'nin oğlunun söylediği, doğrusu hayretlere şâyân şey!

Vallahi, o ne şiidir, ne sihirdir, ne de delilik saçmalarındandır!

Onun söylediği, hiç kuşkusuz, Allah kelimelerindendir!" dedi.

Velid b. Mugîre'nin bu sözünü işiten Kureyşîlerden bazıları, bir araya gelerek:

"Vallahi, Velid dininden dönecek olursa, muhakkak, bütün Kureyşîler de dinlerinden dönerler!" dediler.[\[52\]](#)

Ebu Cehil bunu işitince;

"Ben, vallahi, sizin için, onun hakkından gelirim!" diyerek Velid b. Mugîre'nin evine vardı.

"Ey amca! Kavminin, senin için sadaka mal toplamak istediklerini, topladıklarını[\[53\]](#) gördün mü?" dedi.[\[54\]](#) Velid b. Mugîre:

"Ne için topluyorlar?" diye sordu. Ebu Cehil:

"Sana vermek için! Çünkü, sen kendisinden birşeyler elde etmek için Muhammed'in yanına gidiyormuşsun!" dedi. Velid b. Mugîre:

"Kureyşîler benim malca kendilerinin en zengini olduğumu bilirler.[\[55\]](#)

Ben mal ve evlatça onlardan daha zengin değil miyim?" dedi.[\[56\]](#)

Ebu Cehil:

"Öyle ise, sen Kur'ân hakkında bir söz söyle de, kavmin işitsinler ve senin ondan hoşlanmadığını,

inkâr ettiğini anlasınlar!" dedi.

Velid b. Mugîre:

"Ne söyleyeyim bilmem ki! Vallahi, içinde şiirlerin her çeşidini; recezini, kasidesini ve cin şiirlerini benden daha iyi bilen kimse yoktur.

Vallahi, onun söylediği bunların hiçbirine benzemiyor!

Vallahi, onun söylediği sözde öyle bir tatlılık, öyle bir parlaklık ve güzellik var ki, sanki tepesi bol yemişli, dibi sulak yemyeşil bir ağaç o!

Hiç kuşkusuz, o söz, herşeye üstün gelir.

Fakat, ona hiçbir şey üstün gelemmez!

O, altındakini de kırar!" dedi. Ebu Cehil:

"Onun hakkında birşey söylemedikçe, kavmin senden hoşnut olmayacaktır" deyince, Velid b. Mugîre:

"Öyle ise, beni kendi halime bırak da, ben bir düşüneyim!" dedi.[\[57\]](#)

Kureyş Müşriklerinin İslâmiyetin Yayılmasını Önlemeye Çalışmaları

Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden:

1- Ebu Cehil,[58]

2- Ebu Leheb,

3- Ebu Süfyan,

4- Nadr b. Haris,

5- Ümeyye b. Halef,

6- Âs b. Vâil.[59]

7- Mut'im b. Adiyy... gibi[60] kişilerin de içlerinde bulunduğu bir topluluk, Velid b. Mugîre'nin yanın-da,[61] Dârü'n-Nedve'de[62] toplandılar.

Velid b. Mugîre, onların içinde oldukça yaşlı[63] ve nüfuzlu bir kimse idi.[64]

Kabe'ye bir yıl onun dışındaki Kureyşîler topluca örtü örterlerdi. Bir yıl da, tek başına o örter, İdi diye anılır, yani Kabe'ye örtü örtmekte Kureyşîlerin tümüne denk sayılırdı.[65]

Velid b. Mugîre, onlara:

"Ey Kureyş cemaatı! İşte, hac mevsimi de geldi!

Bu mevsimde Arap heyetleri yanınıza geleceklerdir.

Tabiî ki, onlar şu sahibinizin işini de işitmiş bulunuyorlardır.[66]

Onlar hac günlerinde yanınıza gelince, Muhammed hakkında size birtakım sorular soracaklardır.

Kiminiz 'O bir sihirbazdır! diyecek.

Kiminiz 'O bir şairdir! diyecek.

Kiminiz de 'O bir kâhindir! diyecek.

Onun hakkında ihtilafa düşeceksiniz.[67]

Halk da bu kadar şeylerin bir kimsede birleşemeyeceğini anlayacak, sözlerinize kulak asmayacaktır.[68]

Siz onun hakkında bir tek görüşte birleşin!

Birbirinizi yalanlayıp, birbirinizin sözünü reddedip de anlaşmazlığa düşmeyin!" dedi.

"Ey Abduşşems'in babası! Haydi, sen, bizim için birşey söyle, bir görüş ileri sür de, onun hakkında onu söyleyelim?" dediler.

Velid b. Mugîre:

"Hayır! Siz söyleyiniz de, ben dinleyeyim!" dedi.

Kureyşîler

""Kâhindir¹ deriz" dediler.

Velid:

"Hayır! Vallahi, o bir kâhin değildir! Biz kâhinleri görmüşüzdür.

Onun okuduğu şeyler, ne kâhin mırıldanışı, ne de kâhin düzmesi, koşmasıdır![\[69\]](#)

Kehanet sahibi olan, doğru da söyler, yalan da söyler.

Biz, şimdiye kadar, Muhammed'de hiçbir yalan görmedik ki!" dedi .[\[70\]](#)

Kureyşîler

"O mecnundur, delidir' deriz" dediler.

Velid b. Mugîre:

"O mecnun da değildir! Biz delilikleri ve delilik alâmetlerini, belirtilerini çok iyi biliriz. Onun ne boğulması, ne çarpınıp titremesi, ne de evhamlanması var" dedi.

Kureyşîler

"Şairdir¹ deriz" dediler.

Velid b. Mugîre:

"O şair de değildir! Biz şiirin her çeşidini; recezini, hacezini, karizasını, makbuzasını ve mebsutasını.. çok iyi biliriz. Onun okudukları şiir değildir" dedi.

Kureyşîler

"Öyle ise 'O sihirbazdır' deriz" dediler.

Velid b. Mugîre:

"O sihirbaz da değildir. Biz sihirbazları ve onların yaptıkları sihirlerini görmüşüzdür. Onun okudukları ne sihirbazların okuyup üfledikleridir, ne de düğümleyip bağladıklarıdır" dedi.

Kureyşîler

"Ey Abdüşşems'in babası! Haydi, sen söyle! Ne diyelim!" dediler.

Velid b. Mugîre:

"Siz, onun hakkında, söylediğiniz şeylerden hangisini söylerseniz, boş ve yersiz olduğu anlaşılır. Bence, yine onun hakkında 'Sihirbazdır' demeniz, herhalde, akla en yakın olanıdır!

Çünkü, onun getirdiği söz bir sihir gibidir: İnsanın babasıyla arasını açıyor. İnsanın kardeşiyle arasını açıyor. İnsanın karısıyla arasını açıyor. İnsanın kabilesiyle arasını açıyor!" dedi.

Velid'in yanından dağıldılar.[\[71\]](#)

Bunun üzerine, Müddessir sûresinin 11-29. âyetleri, Velid b. Mugîre hakkında nazil oldu.[\[72\]](#)

Kureyş müşrikleri, Mekke'de bağırıp başlarına topladıkları halka:

"Muhammed sihirbazdır" dediler.

Halk arasında bunu yaydılar.[\[73\]](#)

Hac mevsiminde, halkın gelip geçeceği yollara dikildiler.

Kendilerine rastlayıp da Peygamberimiz (a.s.)ı anmadıkları, Peygamberimiz (a.s.)la görüşmekten sakındırmadıkları bir kimse bırakmadılar.[\[74\]](#)

Kureyş müşrikleri; Peygamberimiz (a.s.) hakkında uydurdukları şeyleri kendileriyle buluşan insanlara böylece söylemekle, Peygamberimiz (a.s.)ın işini, yani İslâmiyeti de bütün Arap

kabilelerine duyurmuş, yaymış oluyorlardı .[\[75\]](#)

Ebu Talib Amca, Arap halkı topluluklarının da Kureyş müşriki eriyle birlikte kendisine karşı harekete geçebileceklerinden korkunca, söylediği uzunca bir kasidede;

Mekke'nin ve Mekke'deki Kutsal Makamların dokunulmazlığına sığındığını açıkladı. Kureyşîlerin ileri gelenlerinden birçoklarını vefasızlıklarından ve samimiyetsizliklerinden dolayı kınadı.

Peygamberimiz (a.s.) hakkında da:

"Beytullah'a andolsun ki; mızraklar ve oklarla savaşmadıkça, çoluk ve çocuklarımızı bize unutturacak derecede çevresinde çarpışarak yerlere serilmedikçe, Muhammed'i teslim etmeyiz!" dedi.[\[76\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); kavminin hür veya köle her müşrikinin hiç sevmediği kötü tutum ve davranışlarıyla karşılaşarak üzüntüler içinde evine döndükçe, Yüce Allah onun üzüntüsünü Hz. Hatice'nin teselli ve teşvik edici sözleriyle hafifletiyor, gideriyor, vazifesini kolaylaştırıyordu.[\[77\]](#)

Üç Müşrikin Üç Gece Peygamberimiz (a.s.)ın Evinde Okuduğı Kur'ân-ı Kerîm'i

Dışarıdan Dinlemeleri

Bir gece; Ebu Süfyan Sahr b. Harb, Ebu Cehil Amr b. Hişam, ve Ahnes b. Şerik, birbirlerine duyurmadan, Peygamberimiz (a.s.)ın geceleyin evinde namaz kılarken okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemek için gidip, her biri bir yere sindi.

Hiçbirisi, arkadaşlarının orada sindikleri yerleri bilmiyordu.

Bunlar, Peygamberimiz (a.s.)ın okuduğunu dinleyerek gecelediler.

Tan yeri ağarırken, yerlerinden ayrılıp dağıldılar.

Yolda birleştiler, birbirlerini kınadılar.

"Bir daha buraya dönüş yapmayınız!

Eğer sizi hafif akıllılarınızdan herhangi birisi görmüş olsa, muhakkak onun kalbine şüphe düşürmüş olursunuz!" dediler ve oradan ayrıldılar.

İkinci gece olunca, onlardan her biri, yine aynı yere, birbirlerinden habersiz olarak tekrar gidip sindiler.

Peygamberimiz (a.s.)ın okuduğunu dinleyerek gecelediler.

Tan yeri ağarınca, yerlerinden ayrılıp dağıldılar ve yine, yolda birleştiler.

Önceki gece birbirlerine söyledikleri sözleri tekrarladıktan sonra oradan ayrıldılar.

Üçüncü gece olunca, yine, onlardan her biri eski yerlerini aldılar.

Peygamberimiz (a.s.)ın okuduğunu dinleyerek gecelediler.

Tan yeri ağarınca dağıldılar.

Yine, yolda birleştiler. Birbirlerine:

"Bir daha buraya dönmeyeceğimize and içmedikçe buradan ayrılmayalım!" dediler. Andlaştıktan sonra, dağıldılar.

Ahnes b. Şerik, sabaha çıkınca, sopasını eline aldı.

Ebu Süfyan'ın evine kadar gidip, içeri daldı:

"Ey Hanzale'nin babası! Muhammed'den dinlemiş olduğun şey hakkındaki görüşünü bana bildir!" dedi. Ebu Süfyan:

"Ey Sa'lebe'nin babası! Vallahi, ben ondan mânâsını bildiğim ve anlatılmak istenileni anladığım şeyler de işittim; mânâsını bilmediğim ve anlatılmak istenileni anlayamadığım şeyler de işittim!" dedi.

Ahnes b. Şerik:

"Ben de öyle!" dedi. Ebu Süfyan'ın yanından ayrılıp Ebu Cehil'in evine vardı. Ona:

"Ey Hakem'in babası! Muhammed'den işitmiş olduğun şey hakkındaki görüşün nedir?" diye sordu.

Ebu Cehil:

"Ondan ne işitmişim de?!"

Biz ve Abdi Menaf oğulları, şan ve şeref hususunda şimdiye kadar hep çekiştik durduk:

Onlar halka yemek yedirdiler, biz de yemek yedirdik.

Onlar arabuluculuk ederek diyet yüklendiler, biz de arabuluculuk ederek diyet yüklendik.

Onlar halka bağısta bulundular, biz de bağısta bulunduk.

Onlarla, kulak kulağı giden iki yarış atı durumuna gelince, onlar:

'İşte, bizden, kendisine gökten vahiy gelen bir peygamber de var!' dediler.

Biz bunun dengini nereden bulup onlara ulaşacağız?!

Vallahi, biz hiçbir zaman ona inanmayız ve onu tasdik etmeyiz!" dedi.

Bunun üzerine Ahnes ayağı kalktı ve Ebu Cehil'i kendi haline bıraktı .[\[78\]](#)

Kureyş Müşriklerinin Ebu Talib'e Ültimatoları

Peygamberimiz (a.s.) Allah'ın dini İslâmiyeti açıklayıp herkesi ona girmeye davet ve teşvik etmeye koyulunca, Peygamberimiz (a.s.)la Kureyş müşrikleri arasında, iş büyüdü.

Kureyşîler kendi aralarında hep Peygamberimiz (a.s.)ı konuştular ve birbirlerini onunla savaşmaya kışkırttılar.

Bir kez daha, Ebu Talib'in yanına varıp:

"Ey Ebu Talibi Sen aramızda yaşça, şeref ve mevkice bizden ileridesin!

Biz senden kardeşinin oğlunu bizimle uğraşmaktan men etmeni istemiştik.

Sen onu bizimle uğraşmaktan men etmedin!

Biz, vallahi, artık onun atalarımıza dil uzatmasına, akıllarımızı akılsızlık saymasına, ilahlarımızı yermesine., kazanamayacağız!

Sen ya onu bizimle uğraşmaktan vazgeçirirsin, ya da iki taraftan birisi yok oluncaya kadar, onunla da, seninle de çarpışırız!" dedikten sonra, dönüp gittiler.

Kavmi ile ilgisini kesmek ve onlara düşman kesilmek gibi bir durumla karşılaşmak, Ebu Talib'e çok ağır gelmişti.

Fakat, Peygamberimiz (a.s.)ı yardımsız bırakmak da, müşriklere teslim etmek de, gönlünün asla razı olamayacağı bir keyfiyetti .[\[79\]](#)

Ebu Talib Amca; adam gönderip Peygamberimiz (a.s.)ı getirtti[\[80\]](#) ve ona:

"Ey kardeşimin oğlu! Kavminin ileri gelenleri bana geldiler.[\[81\]](#) Şöyle şöyle söylediler.[\[82\]](#)

Senden, bana şikâyetlendiler. Senden dolayı beni çok üzdüler.

Atalarına dil uzatmak, ilahlarını yermek., gibi, onların hoşlanmayacakları şeylerden vazgeç![\[83\]](#)

Hem bana, hem kendine acı![\[84\]](#) Güç yetiremeyeceğim, altından kalkamayacağım bir işi bana yüklemel!" dedi.[\[85\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Ebu Talib Amcasının bu sözlerinden, fikir değiştirdiğini, artık yanında dikilip kendisine yardım etmekten âciz kaldığını, desteklemeyi bırakacağını,[\[86\]](#) kendisini müşriklere teslim edeceğini sandı[\[87\]](#) ve:

"Ey amca! Vallahi, bu işi bırakmam için Güneşi sağ elime ve Ayı sol elime koysalar da, Allah onu üstün kılıncaya ya da ben bu yolda ölüp gidinceye kadar bırakmam!" dedi.

Gözleri yaşardı ve ağladı.[\[88\]](#)

Ayağa kalkarak dönüp giderken, Ebu Talib:

"Gel ey kardeşimin oğlu!" diye seslendi.

Peygamberimiz (a.s.) dönüp gelince, Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Git, istediğini söyle![\[89\]](#)

İşine devam et! İsteddiğini yap![\[90\]](#)

Vallahi, ben seni hiçbir zaman onlara teslim edici değilim!" dedi.[\[91\]](#)

Bu yoldaki azmini, söylediği beş beyittik şiirle de dile getirdi.[\[92\]](#)

Kureyş Müşriklerinin Ebu Talib'e Gülünç Bir Teklifleri

Kureyş müşrikleri; Ebu Talib'in Peygamberimiz (a.s.)ı yardımsız bırakmaktan ve kendilerine teslim etmekten kaçındığını ve bu uğurda kavminden ayrılmayı ve onlara düşman olmayı bile göze aldığını anladıkları zaman, Umâre b. Velid b. Mugîreyi Ebu Talib'e götürdüler[93] ve:

"Sen, bizim içimizde, seyyidimiz ve üstünümüzsün![94]

Bu Umâre b. Velid b. Mugîre, Kureyş gençleri içinde en güçlü, en yakışıklı[95] bir gençtir.

Sen, bunu al! Kendisinin aklından ve yardımından yararlan!

Kendine, onu oğul edin! Senin olsun!

Senin dinine, baba ve atalarının dinine karşı olan, kavminin topluluğunu bölen, akıllarını akılsızlık ve beyinsizlik sayan şu kardeşinin oğlunu bize teslim et, öldürelim!?

İşte, sana adam yerine adam!" dediler.[96]

Ebu Talib:

"Vallahi, siz bana ne kötü şey teklif ediyorsunuz?![97]

İnsaflı davranış bu mudur?!

Vallahi, siz bana hiç de insaflı davranmıyorsunuz.[98]

Siz bana oğlunuzu vereceksiniz, ben onu sizin için besleyeceğim.

Ben oğlumu size vereceğim, siz ise onu öldüreceksiniz, öyle mi?[99]

Vallahi, bu hiçbir zaman olur şey değildir![100]

Eğer dişi devenin kendi yavrusundan başkasının üzerine titreyebileceği vâki olsaydı, oğlumu size verir, sizinkini alındım![101]

Siz önce bana kendi oğullarınızı verirsiniz, ben onları öldürürüm!

Ancak o zaman, ben de size onu verebilirim!" dedi.

Kureyş müşrikleri:

"İyi amma, bizim çocuklarımız onun yaptığını yapmıyorlar ki" dediler. Ebu Talib:

"Vallahi, o, sizin çocuklarınızdan daha hayırlıdır" dedi.[102]

Mut'im b. Adiyy:

"Vallahi, ey Ebu Talib! Kavmin sana çok insaflı davrandı.

Onlar senin de hoşuna gitmeyen şeyden seni kurtarmak için çalışıyorlar, ama senin onlardan gelen hiçbir şeyi kabul etmediğini görüyorum!" dedi. Ebu Talib:

"Vallahi, onlar bana hiç de insaflı davranmadılar.[103]

Bu mu iyi ve sağlam görüş, akrabalık gayreti güdüş?! Ne kadar uzak[104]

Anlaşılan, beni küçük düşürmek için sen de onlarla birleşmiş, bana karşı onlara yardıma karar vermişsin.

O halde, sen de dilediğini, elinden geleni yap!" dedi .[105]

Kureyş Müşriklerinin Tevhid Akidesini İkrara Davet Edilişi

Kureyş müşrikleri Ebu Talib'e:

"Ona [Hz. Muhammed (a.s.)a] haber sal! Gelsin de ona insaflılık gösterelim?" dediler.[\[106\]](#)

Ebu Talib haber salınca, Peygamberimiz (a.s.) hemen geldi.[\[107\]](#)

E bu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Bunlar, senin amcaların ve kavminin eşrafıdır.

Sana karşı insaflı davranmak istiyorlar. Söyleyeceklerini dinle!" dedi.[\[108\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Söylesinler, dinliyorum!" buyurdu.[\[109\]](#)

Kureyş müşriklerinden Ahnes b. Şerik söze başlayıp:

"Sen bizi ve ilahlarımızı yermeyi bırak!

Biz de seni ve ilahını bırakalım" dedi.

Ebu Talib Peygamberimiz (a.s.)a:

"Kavmin sana insaflı davrandı. Onların isteklerini kabul et!" dedi.[\[110\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) başını kaldırıp semaya baktı:

"Şu güneşi görüyor musunuz?" diye sordu.

"Evet! Görüyoruz" dediler. Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.):

"Ben sizi bu güneşin ışıklarından aydınlanmanızdan alıkoymaya güç yetirebilir miyim?" buyurdu.

Ebu Talib:

"Vallahi, kardeşimin oğlu bize hiçbir zaman yalan söylememiştir!" dedi.[\[111\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben onları öyle bir kelimeye davet ediyorum ki; kendilerinin onunla Cennete gireceklerine kefilim!" buyurdu. Ebu Cehil:

"Ne kadar sevindirici bir kelime imiş o! Haydi, söyle bakalım onu?" dedi.[\[112\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Ne dersiniz, size öyle bir kelime vereyim mi ki, siz o kelimeyi söylediğinizde, onunla Araplara hakim olasınız, Arap olmayanlarda size karşı yumuşasın, uysallaşsın?" buyurdu.

Ebu Cehil:

"O kelime ne ise, biz onu on kat katlayarak söyleyelim!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Lâ ilahe illallah=Al I a h 'ta n başka ilah yoktur¹ deyiniz![\[113\]](#)

Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve benim de Resûlullah olduğuma şehadet getiriniz!"[\[114\]](#) buyurunca, Kureyş müşrikleri öfkelenildiler ve ürktüler. [\[115\]](#) Birbirlerine:

"O, bütün ilahları bir tek ilah mı yapmış?! Bu cidden acaip, şaşılacak birşey!

Yürüyünüz! Siz ilahlarınıza tapmakta sebat ediniz!

Şüphe yok ki, arzu edilecek olan budur!

Biz bunu başka bir dinde işitmedik.

Bu uydurmadan başka birşey değildir.

O Kuran, aramızdan, ona mı indirilmiş?!"[\[116\]](#) diyerek kalkıp gittiler. Giderken de:

"Onun yanına hiçbir zaman dönmeyeceğiz! Muhammed'in aldandığı şeylerde hayır yoktur!"
dediler.[\[117\]](#)

Hâşim Oğulları Yiğitlerinin Peygamberimiz (a.s.)ı Öldüreceklerle Kâbe'de Kılıçlarını Sıyirmaları

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz (a.s.)ın yanından kızarak ayrılıp gittikten sonra, o gün o gece, Peygamberimiz (a.s.) gaip olmuş, nerede olduğu bilinmemişti.

Ebu Talib ile Peygamberimiz (a.s.)ın öteki amcaları, Peygamberimiz (a.s.)in evine gittiler. Peygamberimiz (a.s.)ı orada da bulamadılar.

Ebu Talib Hâşim oğullarıyla Muttalib oğullarının gençlerini topladı. Onlara:

"Her biriniz, yanına keskin bir kılıç aldıktan sonra, Mescid-i Haram'a girdiğim zaman beni takip edecektir!

Sizlerden her genç, bakacak; Muhammed öldürülmüşse, Kureyş büyüklerinden meselâ İbn Hanzaliye [Ebu Cehil] gibi bir büyüğün yanına oturacaktır!" dedi. Gençler:

"Öyle yaparız" dediler.

O sırada Zeyd b. Harise geldi. Ebu Talib, ona:

"Ey Zeyd! Kardeşimin oğlundan bir sezgin var mı?" diye sordu. Zeyd:

"Evet! Az önce kendisinin yanında idim" dedi. Ebu Talib:

"Ben onu görmedikçe evime gitmeyeceğim!" dedi.

Zeyd, hemen Peygamberimiz (a.s.)ı aramaya gitti.

Safa tepciğinin yanındaki evde ashabıyla konuşurken buldu ve durumu kendisine haber verdi. Peygamberimiz (a.s.) hemen oradan kalkıp Ebu Talib'in yanına geldi.

Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Nerede idin? Hayırlı bir işte mi idin?" diye sordu. Peygamberimiz (a.s.):

"Evet!" buyurdu.

Ebu Talib:

"Hemen gir evine!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) da evine girdi.

Rivayete göre; Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri Kabe'nin Hicr'inde toplanmış, Peygamberimiz (a.s.)ı görür görmez hep birden üzerine yürüyüp öldürmedikçe oradan ayrılmayacaklarına and içmiş bulunuyorlardı.[\[118\]](#)

Ebu Talib ertesi günü sabaha çıkınca, Peygamberimiz (a.s.)ın elinden tutup Kureyş müşriklerinin toplantı yerine vardı.

Hâşim ve Muttalib oğullarının yiğitleri de yanında idi.

"Ey Kureyş cemaatı! Maksudımı biliyor musunuz?" diye sordu.

Müşrikler:

"Hayır! Bilmiyoruz" dediler.

Ebu Talib durumu onlara haber verdi ve yanındaki gençlere de:

"Çıkarınız yanlarındakini!" dedi.

Gençlerin hepsi birden yanlarındaki yağlı kılıçları çıkardılar.

Ebu Talib:

"Vallahi, onu [Muhammed (a.s.)ı] öldürecek olursanız, sizden hiç kimse sağ kalmaz!

Nihayet, siz de, biz de yok olur gideriz!" dedi.

Orada bulunan Kureyş cemaat hayal kırıklığına uğradılar.

Hele Ebu Cehil 'in hayal kırıklığı, hepsinden daha ağır, daha beterdi.[\[119\]](#)

Kureyş Eşrafının Peygamberimiz (a.s.)ı Türlü Tekliflerle Peygamberlikten Vazgeçirmeye ve Ölümlle Tehdide Kalkışmaları

Kureyş müşriklerinin eşrafından:

- 1- Utbe b. Rebia,
- 2- Şeybe b. Rebia,
- 3- Ebu Süfyan Sahr b. Harb,
- 4- Nadr b. Haris (Abduddar oğullarının kardeşi),
- 5- Ebu'l-Bahterî b. Hişam,
- 6- Esved b. Muttalib,
- 7- Zem'a b. Esved,
- 8- Velid b. Mugîre,
- 9- Ebu Cehil Amr b. Hişam,
- 10- Abdullah b. Ebi Ümeyye,
- 11- Âs b. Vâil,
- 12- Nübeyh b. Haccac,
- 13- Münebbih b. Haccac,
- 14- Ümeyye b. Halef

ve onlarla toplanabilen kimseler, bir gün, güneş battıktan sonra Kabe'nin arka yanında toplandılar. Birbirlerine:

"Muhammed'e haber salınız da, onunla konuşunuz, tartışınız; tâ ki mazur görülesiniz, kınanmayasınız!" dediler ve Peygamberimiz (a.s.)a:

"Kavminin eşrafı seninle konuşmak üzere toplandılar, onların yanına gel!" diye haber saldılar.

Resûlullah (a.s.), acele, onların yanlarına geldi.

Onların iyiniyet taşıdıklarını sanıyor, doğru yola erişmelerini son derecede arzu ediyor, yüz çevirmekte direnip durmaları ise kendisinin çok ağırına gidiyordu.[\[120\]](#)

Hemen varıp yanlarına oturdu. Kureyş müşrikleri:

"Ey Muhammedi Biz seninle konuşalım diye sana haber saldık.

Biz vallahi Araplardan, senin kavminin başını derde soktuğun gibi kavminin başını derde sokan bir adam daha bulunduğunu bilmiyoruz!

Sen babalara, atalara dil uzattın!

Dini ayıpladın!

İlahlara dil uzattın!

Akıllan akılsızlık, beyinsizlik saydın!

Birliği böldün, dağıttın!

Aramızda yapmadığın, başımıza getirmediğin kötü iş kalmadı!

Eğer sen getirip ortaya attığın o sözlerle mal, servet elde etmek istiyorsan; malca bizden daha zengin oluncaya kadar, senin için mallarımızdan mal toplayalım!

Eğersen onunla içimizde en büyük şan ve şerefi kazanmak istiyorsan; biz seni seyyid ve ulu kişimiz tanıyalım!

Eğer sen onunla kral olmak istiyorsan; seni kendimize kral edinelim!

Şayet o sana gelen şey görüp de tesiri altında kaldığın cinlerden bir tâbi¹ işi ise-ki bu bazan olabilir-biz seni ondan kurtarıncaya veya senin hakkında mazur sayılıncaya kadar[121] tedavi çareleri araştıralım" dediler.

Resûlullah (a.s.), onlara:

"Dediğiniz şeylerin hiçbirisi bende yoktur!

Ben size getirdiğim şeylerle ne mallarınızı istemek,

Ne içinizde büyük şeref ve şan kazanmak,

Ne de üzerinize hükümdar olmak için gelmiş değilim.

Fakat, beni Allah size bir peygamber olarak gönderdi ve bana bir de Kitab indirdi.

Sizin (kabul edenleriniz) için, (Cennetle) bir müjdeleyici ve (kabul etmeyenleriniz) için de (Cehennemle) bir korkutup uyarıcı olmamı bana emretti.

Ben Rabbimin bana yüklediği elçilik vazifelerini size tebliğ ettim ve sizi öğütledim de!

Size getirdiğim şeyi kabul ederseniz, o, dünyada ve âhirette nasip ve azığınız olur!

Eğer onu kabul etmez, reddederseniz, Yüce Allah benimle sizin aranızda hükmünü verinceye kadar bana düşen, Allah'ın emrini yerine getirmek üzere, her güçlüğe göğüs gerip katlanmaktır" buyurdu.

Kureyş müşrikleri:[122]

"Ey Muhammedi Sen iyi bilirsin ki, geçimi bizden daha kıt, daha sıkıntılı kimse yoktur.

O halde, seni gönderdiği şeylerle göndermiş olan Rabbinden dile de:

Bizi sıkıkan, daraltan şu dağları ortadan kaldırıp bizden uzaklaştırsın!

Yurdumuzu bizim için genişletsin!

Geçmiş baba ve atalarımızdan bazı kimseleri de bizim için diriltsin!

Bizim için diriltilecek olanlar arasında Kusayy b. Kilab da bulunsun!

Çünkü, o, doğru sözlü bir şeyh, bir ulu kişi idi.

Senin söylediğin şeyler hak ve gerçek mi, yoksa bâtil mı? Ona soralım!

O seni tasdik ederse, sen de istediklerimizi yaparsan, seni tasdik eder, doğrularız!

Hem bunlarla senin Allah katındaki mevkiini ve dediğin gibi Allah'ın seni peygamber olarak gönderdiğini öğrenmiş oluruz!" dediler.

Resûlullah (a.s.) onlara:

"Ben size bunlarla gönderilmedim.

Allah beni ne ile gönderdi ise, ben ancak Allah tarafından size onu getirdim, size onu tebliğ ettim.

Eğer getirip tebliğ ettiğim şeyleri kabul ederseniz, o, dünyada ve âhirette sizin nasip ve azığınız olur.

Onu kabul etmez, reddederseniz, Yüce Allah benimle sizin aranızda hükmünü verinceye kadar bana düşen, Allah'ın emrini yerine getirmek üzere, her güçlüğe göğüs gerip katlanmaktır!" buyurdu. Kureyş müşrikleri:

"Sen bizim için bunları yapmazsan, kendin için Rabbinden birşeyler edin:

Söylediğin şeylerde seni tasdik edecek, doğrulayacak, bizi senin üzerinden geri çevirecek bir meleği seninle birlikte göndermesini Rabbinden iste!

Yine, Rabbinden iste de:

Sana bahçeler, köşkler, altın, gümüş hazineleri versin de, senin geçimini aradığını gördüğümüz çabalardan, bunlarla seni müstağni kılsın!

Çünkü, bizim gibi, sen de çarşılarda dolaşıp duruyor; bizim gibi, sen de geçimini arıyorsun!

Eğer sen dediğin gibi gerçekten bir peygambersen (kavuşacağın bu nimetlerle) Rabbinin katındaki mevkiini öğrenmiş oluruz!" dediler.

Resûlullah (a.s.) onlara:

"Ben bunları yapmam!

Ben bunları Rabbinden isteyecek bir insan da değilim!

Zaten ben size bunlarla gönderilmedim.

Fakat, Allah beni (getirdiklerimi kabul edenleriniz için Cennetle) bir müjdeleyici ve (kabul etmeyip reddedenleriniz için de Cehennemle) bir korkutup uyarıcı olarak gönderdi.

Eğer size getirdiğim şeyleri kabul ederseniz, o, dünyada ve âhirette sizin nasip ve azığınız olur.

Onu kabul etmez, reddederseniz, Yüce Allah benimle sizin aranızda hükmünü verinceye kadar bana düşen, Allah'ın emrini yerine getirmek üzere, her güçlüğe göğüs gerip katlanmaktır!" buyurdu. Kureyş müşrikleri:

"Öyle ise haydi, Rabbin 'isterse muhakkak yapar dediğin gibi; göğü parçalar halinde üstümüze düşür bakalım?!

Sen bunu yapmadıkça, biz sana inanmayız!" dediler.

Resûlullah (a.s.):

"Bu iş Allah'a aittir.

O size bunu yapmak isterse yapar!" buyurdu. Kureyş müşrikleri:

"Ey Muhammedi Bizim seninle oturacağımızı, kendisinden sormuş olduğumuz şeyleri senden soracağımızı ve kendisinden istediğimiz şeyleri senden isteyeceğimizi Rabbin bilmiyor muydu?

Ne diye, bize vereceğin cevaplan daha önceden sana öğretmedi? Getirip bize tebliğ ettiğin şeyleri kabul etmediğimiz takdirde kendisinin bize ne yapacağını sana ne diye haber vermedi?!

İşittiğimize göre, bunları sana Yemâme'de Rahman diye anılan bir adam öğretiyormuş![\[123\]](#)

Biz vallahi hiçbir zaman Rahmân'a inanmayız!

Ey Muhammedi Artık sana karşı bir sorumluluğumuz ve kınanacağımız yoktur! Biz, vallahi, senin yakarı bırakmayacağız!

Ya biz seni yok edeceğiz, ya da sen bizi yok edeceksin!" dediler.

Müşriklerden birisi:

"Biz meleklerle taparız! Melekler Allah'ın kızlarıdır!" dedi.

Başka birisi de:

"Allah'ı ve melekleri (sözlerinin doğruluğuna) kefil (tanık) olarak getirmediğin, sana inanmayız" dedi.

Kureyş müşrikleri bunları söyleyince, Resûlullah (a.s.) onların yanından ayrıldı.

Abdullah b. Ebi Ümeyye ki, bu kişi, Peygamberimiz (a.s.)'ın halası Âtike Hatunun oğlu idi- Peygamberimiz (a.s.)la birlikte kalkıp giderlerken:

"Yâ Muhammedi Kavmin sana bazı tekliflerde bulundu.

Sen onların tekliflerinden hiçbirini kabul etmedin!

Sonra, Allah katındaki mevkiini, dediğin gibi, peygamberliğini öğrenmek, seni doğrulamak ve sana uymak üzere senden kendileri için birşeyler istediler.

Sen yine yapmadın!

Sonra,yine, kendilerini korkuttuğun azaplardan bir kısmının kendileri için acele getirilmesini senden istediler, yapmadın!

Artık vallahi sen gözümlün önünde göğşe merdiven kurarak çıkıp gitmedikçe ve oradan[124] dediğin gibi peygamber olduğuna şahadet edecek dört de melek yanında getirmediğin, sana hiçbir zaman inanmam!

Vallahi, bunu yapacak olsan bile seni doğrulayacağımı sanmıyorum!" dedikten sonra, o Resûlullah (a.s.)dan, Resûlullah (a.s.) da ondan ayrıldı.

Resûlullah (a.s.) kavminin kendisine yaklaşacak yerde böyle büsbütün uzaklaştığını görünce, kendisini çağırdıkları sıradaki ümidini yitirmiş olmanın üzüntüsü içinde ailesinin yanına döndü.[125]

Müşriklerin İstek ve Sorularının Allah Tarafından Cevaplandırılışı

"Onlara, Rallilerinin âyetlerinden herhangi bir âyet gelmez ki, onlar muhakkak ondan yüz çevirmiş olmasınlar.

İşte, onlar, hak (Kur'ân) kendilerine gelince de onu yalanlamışlardır.

Fakat, yakında onlara ne ile alay etmekte olduklarının (dehşetli) haberi gelecektir!

Görmediler mi ki, Biz kendilerinden önce nice nesiller helak ettik?

Biz onlara, yeryüzünde, size vermediklerimizi vermiştik ve üzerlerine gökyüzünü (yağmuru) bol bol salmıştık.

Altlarından ırmaklar akıtmıştık.

Öyle iken, onları günahları yüzünden helak edip arkalarından yeni bir nesil olarak başkalarını var ettik.

Sana; kâğıt üzerinde yazılı bir kitap indirmiş olsaydık, kendileri de elleriyle onu tutmuş bulunsalardı, yine, o küfür edenler muhakkak:

'Bu, apaçık bir sihirden başka birşey değildir derlerdi. Bir de:

'Onun üzerine, bir melek indirilseydi yal' dediler.

Eğer biz öyle bir melek indirseydik, muhakkak iş bitirilmiş olurdu: Kendilerine bir an bile göz açtırılın azdı!

Eğer Biz onu (peygamberi) bir melek yapsaydık, yine, o meleği de bir adam suretinde gösterir ve herhalde, onları yine düşmekte oldukları şüpheyi düşürürdük.

Andolsun ki: Senden önceki peygamberlerle de alay edildi de, eğlenmekte oldukları şey, içlerinden o maskaralık edenleri çepeçevre kuşaüverdi!

De ki: Yeryüzünde gezip dolaşınız! Sonra da bakınız ki, peygamberleri yalanlayanların sonu nasıl olmuştur?"[126] "Bir Kur'ân ki, dağlar onunla yürütülseydi, veya yer onunla parçalansaydı, yahut ölümler onunla konuşturul s aydı, (o kâfirler yine iman etmezlerdi).

Ne var ki, bütün iş Allah'ındır!

İman edenler hâlâ anlamadılar mı ki, Allah dileyseydi elbette hepsine birden hidayet ederdi.

O kâfirier(e gelince), Allah'ın va'di erişinceye kadar, kendi sun' ve taksirleri, küfürleri, kötü amelleri yüzünden, ya ansızın başlarına büyük bir belâ çatıp duracak, ya da (o belâ) yurtlarının yakınına konacaktır!

Şüphesiz ki, Allah va'dinden dönmez!

Andolsun ki, senden önceki peygamberlerle de alay edildi.

Ben, o küfür edenlere bir müddet için meydan verdim. Sonra da, tutup onları azaba uğrattım!

Uğratıldıkları azap nasıl da dehşetli idi!"[127]

"Onlar: 'Bu peygambere ne oluyor? Yemek yiyor. Çarşılarda pazarlarda gezip yürüyor. Ona bir melek indirilse de, yanında azapla bir korkutucu; yahut, ona (gökten) bir hazine bırakılsa ya! Yahut onun güzel bir bahçesi olsa da ondan yese ya!' dediler.

Hem o zalimler (mü'minlere de):

'Siz,' dediler, 'büyülenmiş bir adamdan başkasına tâbi olmuyorsunuz.'

Bak! Onlar senin hakkında ne kötü misaller (kıyaslar) getirip saptılar. Artık onlar hidayete hiçbir yol bulamazlar.

(Allah) Öyle yüce bir Allaktır ki, dilerse sana bu (dediklerinden) daha hayırlısını (verir), altından ırmaklar akan Cennetler verir, saraylar da yapar!"[128]

"Biz, senden önce de, peygamberleri bundan başka şekilde göndermedik.

Şüphe yok ki, onlar (o peygamberler) de, hem yemek yerler, hem çarşılarda pazarlarda yürür gezerlerdi.

Sizin bir kısmınızı diğer bir kısım için bir ibtilâ (veya imtihan konusu) yaptık ki, sabredecek misiniz (bilinsin) diye.

(Bununla birlikte) Senin Rabbin herşeyi hakkıyla Görendir!

Bize kavuşmayı ummayanlar: 'Bizim üzerimize de melekler indirilse ya? Yahut biz de Rabbimizi görsek ya?' dediler.

Andolsun ki, onlar nefislerinde kibirlendiler, büyük bir azgınlıkla haddi aştılar.¹"[129]

"Biz sana kat'iyen inanmayız! Meğer ki, bizim için şu yerden bir pınar akıtasın!

Yahut senin hurmalıklardan, üzümlüklerden bir bahçen olsun da, aralarından şırıl şırıl ırmaklar akıtasın!

Yahut, dediğin gibi, gökyüzünü üstümüze parça parça düşüresin!

Yahut Allah'ı ve melekleri kefil (tanık) getiresin!

Yahut senin altından bir evin olsun!

Yahut semaya çıkasın!

Bize oradan okuyacağımız bir Kitab indirmediğin, göğe çıktığına da asla inanmayız!' dediler.

De ki: 'Rabbimin şanı yücedir! Ben Allah'ın Resûlü bir beşerden başkası mıyım?'

Kendilerine hidayet (rehberi) geldiği zaman insanların iman etmelerine, ancak 'Allah bir beşeri mi peygamber gönderdi?' demeleri engel olmuştur.

(Taraftmdan) söyle onlara: 'Eğer yeryüzünde insanlar gibi sakın sakın yürüyen melekler olsaydı, elbette onlara gökten melek bir peygamber gönderirdik!'

De ki: 'Sizinle benim aramda, şahit olarak, Allah yeter!'

Çünkü, O, kullarının yaptıklarından hakkıyla haberdardır, her yaptıklarını hakkıyla Görendir!

Allah kime hidayet nasip ederse, işte o doğru yolu tutar.

Kimi de şaşkınlıkta bırakırsa, artık onlar için Allah'tan başka asla yardımcıları bulamazsın!

Biz onları Kıyamet günü körler, dilsizler, sağırlar olarak, yüzükoyun hasrederiz!

Onların varacağı yer Cehennemdir ki, ateşi yavaşladıkça Biz onun alevini arttırırız!"[130]

"Biz senden önce nasıl peygamberler gönderdikse, seni de öylece, kendilerinden önce nice ümmetler gelip geçmiş olan bir ümmete sana vahyettiğimiz Kur'ân'ı onlara okuman için gönderdik.

Onlar Rahmân'ı tanımazlar. Sen, de ki:

'O, benim Rabbimdir! O'ndan başka, hiçbir ilah yoktur!

Ben ancak O'na dayanırım!

Benim tevbem de, dönüşüm de yalnız O'nadır!"[131]

". . . Biz, eğer dilersek, onları yere geçiririz!

Yahut gökten üstlerine parçalar düşürürüz!"[132]

"Şimdi, onlar çarçabuk azabımızı mı istiyorlar?!

Fakat, bu onların bölgesine çökünce, (gelecek tehlikelerle) korkutulan onların sabahı ne kötü olacaktır!"[133]

"Birde, onlar Allah'a kızlar isnad ederler.

Hâşâ! O'nun sâni bundan tamamıyla münezzehtir!"[134]

"Onlar, ondan (peygamberden) yüz çevirdiler de, ona kimi 'Bir öğretilmiş!', kimisi de 'Bir mecnun!' dediler."[135]

"Sen, Rabbinin nimeti sayesinde, bir mecnun değilsin!"[136]

"Sen, hemen öğütlemekte devam et!

Sen, Rabbinin nimeti sayesinde, ne kâhinsin, ne de mecnunsun!"[137]

"Hiç şüphesiz, sen büyük bir ahlâk üzerindesin!

Sen yakında göreceksin, onlar da görecekler ki, delilik hanginizde imiş?"[138]

Onlardan öncekilere de herhangi bir peygamber gelmedi ki, onun hakkında da mutlaka böylece sihirbaz yahut mecnun demişlerdir.

Hepsi de, bunu birbirine tavsiye mi ettiler?!

Hayır! Onlar, umumiyetle, azgınlık gürhunun ta kendisidirler!"[139]

"İnsanları, korkut! İman edenlere, Rableri katında, kendileri için muhakkak bir kadem-i sıdk (şefa'at ve ecir) olduğunu müjdele!' diye içlerinden bir Erte yaptığımız vahiy insanlar için şaşılacak birşey mi oldu ki, o kâfirler 'Bu, seksiz şüphesiz, apaçık bir sihirbazdır!' dediler."[140]

"O kâfirler, içlerinden, başlarına gelecek tehlikeleri bildiren bir peygamber geldiğine şaşılar da 'Bu, bir büyücü, bir yalancıdır!' dediler."[141]

"Onlar seni dinlerken, nasıl dinlediklerini ve fısıldaştıklarını ve o zalimlerin (mü'minlere) 'Siz ancak büyülenmiş bir adama tâbi oluyorsunuz' dediklerini de Biz çok iyi biliyoruz!"[142]

"Fakat, o kâfirler hâlâ Kur'ân'ı yalanlama içindeler. Halbuki, o şanlı bir Kur'ân'dır ve onun aslı Levh-ı Mahfuzdadır."[143]

Kureyş Müşriklerinin Yahudilerden Öğrendikleri Sorularla Peygamberimiz (a.s.)ı Susturmaya Kalkışmaları

Kureyş müşrikleri Nadr b. Haris ile Ukbe b. Ebi Muayt Medine Yahudilerinin bilginlerine gönderdiler ve:

"Onlara, Muhammed'in sıfatlarını ve sözlerini anlatınız, kendisini onlardan sorunuz! Çünkü, Yahudiler kendilerine ilk Kitab inen millettir. Peygamberlere ait bilgilerden, bizde bulunmayan bilgi, onlarda bulunur" dediler.

Bunun üzerine, Nadr b. Haris ile Ukbe b. Ebi Muayt, Mekke'den yola çıkıp Medine'ye vardılar.

Medine Yahudilerinin bilginlerine, Peygamberimiz (a.s.)ın işini anlattılar ve bazı sözlerini naklettiler ve:

"Sizler bu sahibimizin dinî durumunu bize haber veresiniz diye size geldik!" diyerek, Peygamberimiz (a.s.)ı onlara sordular.

Yahudi bilginleri:

"Size emredeceğimiz üç şeyi ona sorunuz! Eğer onları size haber verirse, kendisi Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir. Eğer bunu yapamaz (sorularınızı cevaplayamaz) ise, yalan uydurucu bir adam demektir. Artık, kendisi hakkında istediğinizi yapınız.

1- İlk zamanlarda gelmiş geçmiş bulunan gençlerin maceralarının ne olduğunu ona sorunuz. Çünkü, onların çok şaşılacak hadiseleri vardır.

2- Yeryüzünü, doğularına ve batılarına varıncaya kadar gezip dolaşan adamın haberinin de ne olduğunu sorunuz ona.

3- Bir de, kendisine, ruhtan, 'Nedir o?' diye sorunuz bakalım.

Size bunları haber verdiği zaman kendisine uyunuz; çünkü o bir peygamberdir!

Eğer yapamaz (sorularınızı cevaplayamaz) ise, o yalan uydurucu bir adam demektir. Kendisine, istediğinizi yapınız!" dediler.

Nadr b. Haris ile Ukbe b. Ebi Muayt, dönüp Mekke'ye, Kureyşlilerin yanına geldiler ve:

"Ey Kureyş cemaatı!" dediler, "sizin aranızla Muhammed'in arasını kesip aralayacak şeyi bulup getirdik size. Yahudi bilginleri; ona sormamızı emrettikleri şeyleri bize haber verdiler 'Eğer size onu haber verebilirse, kendisi bir peygamberdir. Eğer yapamaz (sorularınızı cevaplayamaz) ise, kendisi yalan uydurucu, lafçı bir adamdır. Kendisine, istediğinizi yapınız!¹ dediler." Bunun üzerine, Kureyş müşrikleri Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelip:

"Ey Muhammed!

1- İlk zamanlarda gelip geçmiş ve şaşılacak kıssaları bulunan gençlerden,

2- Yeryüzünü, doğularına ve batılarına varıncaya kadar dolaşan adamdan, bize haber ver bakalım.

Birde:

3- Ruhtan haber ver ki, nedir o?" dediler.

Peygamberimiz (a.s.), onlara:

"Sorduğunuz şeyleri yarın size haber vereyim" buyurup, bir istisnada bulunmamış, yani "İnşâallah=Allah dilerse" dememişti.

Vahyin gelmesi gecikince, müşrikler;

"Muhammed Yarın haber vereyim" diye bize söz verdiği halde, kendisine sorduğumuz şeylerden hiçbirini hakkında bize bir haber vermiyor!" diyerek yaygaraya başlamışlardı.

Peygamberimiz (a.s.)ın vahyin gecikmesine ve müşriklerin yaygaralarına üzülüp durduğu sırada, Cebrail (a.s.), Yüce Allah tarafından Kehf sûresini getirdi.[\[144\]](#)

Bu sûrede, Peygamberimiz (a.s.)a, hiçbir şey hakkında, "İnşâallah=Allah dilerse" demeksizin "Ben bunu her halde yarın yapıcıyım!" dememesi tavsiye buyuruldu.[\[145\]](#)

Kureyş müşriklerinin Yahudi bilginlerinden öğrenip Peygamberimiz (a.s.)a sordukları üç sorudan ikisi, Yüce Allah tarafından indirilen Kehf sûresindeki Ashab-ı Kehf ve Zülkarneyn kıssalarıyla;[\[146\]](#)

Ruh hakkındaki üçüncü sorulan ise, "Sana Ruh hakkında soruyorlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrindendir. (Zaten, onun hakkında) size az bir ilimden başka (birşey) de verilmemiştir" mealli âyetle cevaplanmıştır.[\[147\]](#)

Kureyş müşrikleri; Peygamberimiz (a.s.)ın kendilerine tebliğ ettiği şeylerin hak ve gerçek, söylediklerinin doğru olduğunu Yahudi bilginlerinden öğrenip sordukları-bilinmeyen şeylerin cevaplarını vermesiyle onun peygamberlik makamını anladıkları halde, kıskançlıkları kendilerinin Peygamberimiz (a.s.)a inanmalarına ve bağlanmalarına engel oldu. Allah'a isyan ve O'nun emrini terketmekte, küfürde direndiler durdular.

İçlerinden birisi de:

"Şu Kur'ân'ı dinlemeyiniz!

Onu birtakım boş ve asılsız sözler yerine koyunuz! Eğlenceye alınız!

Belki ona bununla galebe çalarsınız.

Eğer siz bir gün onunla münazaraya, tartışmaya kalkarsanız, o size galebe çalar" dedi.[\[148\]](#)

Yüce Allah, bunu da, indirdiği âyette şöyle açıkladı:

"O küfredenler 'Bu Kur'ân'ı dinlemeyiniz. Onun hakkında yaygaralar koparınız. Belki (böylelikle) galebe çalarsınız' dediler."[\[149\]](#)

Nadr b. Hâris ve Onun Peygamberimiz (a.s.)a ve İslâmiyete Karşı Tutum ve Davranışı

Nadr b. Haris Kureyş müşriklerinin şeytanlarından, cin fikirlilerinden[150] ve zındıklarındandı .[151]

Kendisi bir ara Hîre'ye gitmiş, orada Acem şahlarının hikâyelerini, Rüstem ve İsfendiyar'a ait birtakım hikâye ve haberleri öğrenmişti.[152]

Acem kitapları okur, Hristiyanlar ve Yahudilerle düşer kalkardı.

Peygamberimiz (a.s.)ı yalanlamakta ve incitmekte Kureyş müşriklerinin en aşırı gidenlerinden ve söz sahiplerindendi.

Hîre'de, bırbıt (ud, kopuz) çalmayı ve Hîrelilerin şarkılarını öğrenmiş; bunları Mekkelilerden birçok kimselere de öğretmişti.

Kendisi, şarkıcı iki köle kadın da satın almıştı.

Halkı, İslâmiyetten alıkoymak için, bunlarla oyalardı.[153]

Peygamberimiz (a.s.) bir meclise oturup Allah'ı anar,[154] Allah'a inanmaya davet eder, Kur'ân-ı Kerîm okur,[155] kendilerinden önceki milletlerden hangilerinin ne gibi musibetlere uğradıklarını anlatarak kavmini uyarır; o meclisten kalkar kalkmaz, arkasından Nadr b. Haris gelir, Peygamberimiz (a.s.)ın yerine geçer ve:

"Ey Kureyş cemaatı! Vallahi, ben ondan daha güzel söylerim. Siz benim yanıma geliniz! Ben size onun anlattıklarından daha güzelini anlatırım" dedikten sonra, Acem şahlarının, Rüstem ve İsfendiyah'nın hikâyelerini anlatır; [156]

"Muhammed benden ne ile daha güzel konuşurmuş? [157] Ben size anlattığım hikâyeleri nasıl başkalarından yazıp aldımsa, o da bunları başkalarından yazıp almıştır!" der; [158]

"Hangimizin sözü daha güzel? Benimki mi, yoksa Muhammed'inki mi?" diye sorardı.

Peygamberimiz (a.s.), bir ara, Ebu Uhayha Saîd b. Âs'ın yanına uğrar, ona İslâmiyeti anlatırdı.

Ebu Uhayha, Peygamberimiz (a.s.) hakkında "O, semadan konuşuyor!" demeye başlamıştı.

Nadr b. Haris, Ebu Uhayha'nın yanına gidip:

"İşittiğime göre; sen Muhammed'in sözlerini güzel buluyor, beğeniyormuşsun. Bu nasıl olur?! O, ilahlara dil uzatıyor! Baba ve atalarımızın Cehennemde olduklarını söylüyor! Kendisine tâbi olmayanları azapla tehdid ediyor!" dedi.

Bunun üzerine, Ebu Uhayha, Peygamberimiz (a.s.)a düşman kesildi. Peygamberimiz (a.s.)ı yermeye ve getirdiklerini ayıplamaya ve "Doğrusu, biz bunun getirdiklerinin bir benzerini daha işitmedik! Böylesi ne Yahudilikte, ne de Hristiyanlıkta var!" demeye başladı.

Ebu Uhayha ilk sözünden döndüğü zaman, Nadr b. Haris ona teşekkür etmeye gitti.[159]

Halbuki, Nadr b. Haris, bundan önce, Peygamberimiz (a.s.)ın zikrini ve gönderileceği zamanın yaklaştığını işittiği zaman:

"Vallahi, bize bir uyarıcı gelecek olursa, biz milletlerden herhangi birisinden daha çok, doğru yolu tutarız" demişti.

Yüce Allah, bu münasebetle indirdiği âyette şöyle buyurdu:

"Onlar; kendilerine azapla korkutucu (bir peygamber) gelirse, herhalde, (diğer) ümmetlerden herhangi birisinden daha ziyade doğru yolu tutacaklarına, yeminlerinin bütün hızıyla Allah'a and etmişlerdi.

Fakat, onlara azapla korkutan (bir peygamber) gelince, bu onların (haktan) uzaklaşmalarından başka birşey artırmadı.[\[160\]](#)

Nadr b. Haris; Kur'ân-ı Kerîm okunduğu zaman:

"Bunlar, öncekilerin masallarıdır! Ben de size, Allah'ın indirdiği gibi, indireceğim!" derdi.

Kur'ân-ı Kerîm'de içinde "esâtîr" kelimesi geçen sekiz âyet, Nadr b. Haris hakkında nazil olmuştur.[\[161\]](#)

Nadr b. Haris:

"O, getirdiği kitap üzerinde, ancak, şu Esved b. Muttalib'in kölesi Cebr ile Şeybe veya Utbe b. Rebia'nın kölesi Addas'ın ve daha başkalarının yardımını görüyor!" diyordu.

Yüce Allah, indirdikleri âyetlerle bu isnad ve iftirayı da şöyle reddetti:

"Andolsun ki, biz onların 'Bunu ancak bir beşer öğretiyor!' diyeceklerini biliyoruz.

Haktan sapmak suretiyle kendisine nisbet edecekleri o (sanığın) dili Acemî'dir, bu Kur'ân'ın dili ise apaçık Arapça bir dildir."[\[162\]](#)

"O küfredenler, 'Bu (Kur'ân) onun uydurduğu yalandan başka (birşey) değildir. Bu hususta diğer bir zümre de ona yardım etmiştir' dediler de, muhakkak bir haksızlık ve tevzir meydana getirdiler.

'Onun başkasına yazdırıp, kendisine sabah akşam okunmakta olan eskilere ait masallardır' dediler.

De ki: 'Onu göklerde ve yerdeki bütün gaybı bilen (Allah) indirdi. Şüphe yok ki, O çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir!'"[\[163\]](#)

"De ki: 'Andolsun, bütün insanlar ve cinler şu Kur'ân'ın bir benzerini meydana getirmek üzere bir araya toplansalar ve birbirlerine yardımcı da olsalar, yine, onun benzerini meydana getiremezler.'" [\[164\]](#)

Nadr b. Haris bir gün Peygamberimiz (a.s.)a rastlayıp:

"Sen Kureyşîlerin yakın bir zamanda vurulup yere düşeceklerini ve bunun sana Allah tarafından vahyedildiğini söylüyormuşsun, öyle mi?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet, ben söyledim! Sen de onlardansın!" buyurdu.[\[165\]](#)

Yüce Allah, Rasûlüne indirdiği ayette "Yakında o cemaat bozulacak, onlar arkalarını dönüp kaçacaklar" buyurmuş; Peygamberimiz (a.s.) da, Bedir savaşında Kureyş müşriklerinin bozguna uğrayıp kaçıştıklarını görünce, bu âyeti okum ustü.[\[166\]](#)

Nadr b. Haris Bedir savaşında esir edilen müşriklerden olup, Hz. Ali tarafından boynu vurulmuştur.[\[167\]](#)

Peygamberimizin Ümmîliği ve Bütün Hayatının Belliliği, Bildiklerini İlahî Vahiy İle Bildiği ve Bildirdiği

Kur'ân-ı Kerîm'de açıkça bildirildiği üzere, Peygamberimiz (a.s.) ümmî idi, okuma-yazma bilmezdi.[\[168\]](#)

Arap kavmi de, genellikle ümmî idiler.[\[169\]](#)

Bunu, Peygamberimiz (a.s.) da:

"Biz ümmî bir cemaatız. Ne yazı yazarız, ne de hesap biliriz!" buyurarak açıklamışlardır.[\[170\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), peygamberliğe nail olduğu gece Cebrail (a.s.) tarafından "İkra'!=Oku!" diyerek okumaya tekrar tekrar zorlandığı zaman, hep "Mâ ene bi kârîîn=Ben okuma bilmem" cevabını vermişti.[\[171\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın okuryazar olmadığı da, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanmaktadır:

"Sen, bundan önce, hiçbir kitap okur değildin. Hâlâ da, elinle yazı yazmazsın. Öyle olsaydı (okur yazar olsaydın) bâtil söyleyenler, muhakkak, şüphelenebilirlerdi."[\[172\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın doğumundan peygamberliğe erdiği tarihe, kırk yaşına kadar olan hayatı, Kureyş müşriklerinin gözleri önünde geçmişti. Kendisinin hayatından, onlara gizli, kapalı kalan bir taraf yoktu.

Müşriklerin arasında, Peygamberimiz (a.s.)ın doğumunu, çocukluğunu, gençliğini, peygamberliğe erinceye kadar geçirdiği hayatını günü gününe bilenler bile vardı; ve onlar Peygamberimiz (a.s.)a karşı olanların safında bulunuyorlardı.

Peygamberimiz (a.s.)ın aralarında doğup büyümüş olduğu müşrik hemşehrilerine, akrabalarına karşı, Yüce Allah tarafından "De ki: 'Ben, ondan (Kur'ân'dan) önce, aranızda bir ömür durmuş, yaşamı sırrıdır! Siz hâlâ

aklınızı kullanmaz mısınız?'"[\[173\]](#) buyurularak inkâr ve itiraz damarlarına basıldığı halde, Mekkeli müşrikler susmuşlar, susmak zorunda kalmışlarsa, bu ancak Peygamberimiz Aleyhiselamın hayatından kendilerince bilinmeyen bir taraf bulunmadığını gösterir.

Peygamberimiz (a.s.)ın, vahiy gelmeye başladığı tarihe kadarda, ne Kitabdan, ne de imandan haberi yoktu.

Bu gerçeği de, Yüce Allah, Peygamberimiz (a.s.) tarafından mü'min, münkir, müşrik herkese okunan şu âyetle açıklamıştır:

"İşte, Biz, sana da böylece Emrimizden bir Ruhu variyettik. Halbuki, (bundan önce) sen 'Kitab, nedir? İman, nedir?'¹ bilmezdin. Fakat, Biz, onu (Kufân'ı) bir nur yaptık. Bununla, kullarımızdan kimi dilersek, ona hidayet veririz. Şüphesiz ki sen her halde doğru bir yolun rehberliğini yapıyorsun!"[\[174\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), kendisine birşey sorulduğu zaman, o hususta vahiy nazil olmamışsa "Bilmiyorum!" buyurur veya vahiy gelinceye kadar susar, kendiliğinden birşey söylemezdi.[\[175\]](#)

Bu gerçek de, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır

"Sahibiniz (doğru yoldan) sapmadı, bâtila da inanmadı. O, kendi (rey ve) nevasından söylemez! O (Kur'ân), kendisine (Allah tarafından) ilka edilegelen vahiyden başka (birşey) değildir."[\[176\]](#)

"O, âlemlerin Rabbinden indirilmedir! Eğer (Peygamber) bazı sözleri Bize karşı kendiliğinden uydurmuş olsaydı, onun sağ elini (kudret ve kuvvetini) alıverirdik! Sonra da, hiç şüphesiz, kendisinin kalb damarını koparırdık. O vakit, sizden hiçbiriniz buna engel de olamazdınız!"[177]

Peygamberimiz (a.s.)a kendiliğinden bilemeyeceği birçok gerçeğin Allah tarafından vahiy ile bildirildiği de Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

1- Nûh Tufanı[178] anlatıldıktan sonra:

"Bunlar gayb haberlerindendir ki, sana vahy ediyoruz.

Onları bundan önce ne sen biliyordun, ne de kavmin biliyordu.

O halde, sen de (Nûh gibi) katlan!

Akıbet, hiç şüphesiz, takvaya erenlerindir!"[179]

2- Hz. Meryem'le İsa ve Yahya (a.s.)ların doğumları[180] anlatıldıktan sonra:

"Bunlar sana vahyetmekte olduğumuz gayb haberlerindendir.

Meryem'i onlardan hangisi himayesine alacak, diye kalemlerini atarlarken sen yanlarında değildin. Onlar bu hususta çekişirlerken de yine yanlarında değildin."[181]

3- Yûsuf (a.s.)ın kıssası[182] anlatıldıktan sonra:

"Bu (kıssa) sana vahiy ile bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindendir.

(Yoksa) onlar hile yaparak işleyecekleri işi kararlaştırdıkları zaman sen onların yanlarında değildin."[183]

4- Musa (a.s.)ın kıssası [184] anlatıldıktan sonra:

"Musa'ya o emri vahyettiğimiz vakit, sen batı tarafında (bulunuyor) değildin, görenlerden de değildin.

Fakat, Biz daha birçok nesiller yarattık da, onların (ömürleri) uzadıkça uzadı.

Sen, Medyen ahalisi içinde ikamet edici olup da, âyetlerimizi onlardan okuyarak öğrenmiş de değilsin!

Ancak (geçmişlerin haberlerini sana) gönderenler, Biziz!

Musa'ya nida ettiğimiz vakit de, sen Tûr'un yanında değildin!

Fakat, sen Rabbinden bir rahmet olarak (gönderildin). Tâ ki, senden önce kendilerine inzar edici (bir peygamber) gelmemiş olan bir kavmi sen inzar edesin!

Olur ki, onlar iyice düşünüp öğüt kabul ederier."[185]

Meallerini yazdığımız bu âyetler; Peygamberimiz (a.s.)ın hiçbir kimseden hiçbir şey öğrenmediğini, bütün bilgilerinin İlahî Vahye dayandığını açıklamakta ve buna aykırı görüşleri topyekün reddetmektedir.

Peygamberimiz (a.s.) kendisinden asırlarca sonra keşfe di I ece k veya keşfine çalışılacak birtakım ilmî, fennî gerçekleri de vahiy ile bildirmiştir. Meselâ:

Güneş, Ay gibi semavî ecranıdan her birinin birer yörüngede yüzdükleri, döndükleri,[186]

Güneşin kendi karargâhına doğru seyrve cereyan ettiği,[187]

Göklere muvazene kanununun konulduğu,[188]

Semanın ilk halinin gaz olduğu,[189]

Dünyanın döndüğü,[190]

Her canlı şeyin sudan yaratıldığı, su ile canlı kılındığı,[191]

Âdem oğullarının zü niyeti eri ne zerreler halinde iken Yüce Allah tarafından idrak ve şuur verilerek ilahî rububiyetin ikrar ettirilmiş olduğu,[192]

Bazı ürünlerin ilkah edici, aşılâyıcı rüzgârlar gönderilerek meydana gelmelerinin sağlandığı,[193]

Salanlarında görülen harikulade işlerin kendilerine Allah tarafından ilham yoluyla yaptırılmakta olduğu,[194]

Yerde yürüyen, havada uçan hayvanların da, insanlar gibi, birer topluluk oldukları,[195]

Ruhun mahiyetini kavramaya insan ilminin yetmeyeceği,[196]

İnsanların bütün tutum ve davranışlarının istinsah edilmekte (filme alınmakta) olduğu,[197]

Cansız, dilsiz sanılan şeylerin de insanların kolay kolay anlayamayacakları özel dillerle Allah'ı teşbih ettikleri, [198]

İki denizin, aralarına konulan perde ile, sularının birbirlerine karışmamalarının sağlandığı,[199]

Üç bin küsur yıl önce denizde boğulan Firavunun cansız cesedinin (karada yüksekçe bir yere) atılıp arkasından geleceklere ibret olmak üzere korunacağı,[200]

Bir sultan'la (aşıp bastırıcı bir araçla) göklerin sınırlarının (uzayın) aşılabileceği,[201]

Göklerde de, yerdekiler gibi yaratıklar bulunduğu ve Allah dilediği zaman onların yerdekilerle biraraya getirileceği,[202]

İlim ve fen dünyasınca ancak son zamanlarda farkına varılabilen; semanın genişletilmekte olduğu (Zâriyât: 47) gerçeği ve daha birçok gerçekler Yüce Allah tarafından vahiy ile bildirilmemiş olsaydı, Peygamberimiz (a.s.)ın onları ondört asır önce bilmesi, bildirmesi mümkün mü idi?[203]

Putu Tapanların Peygamberimiz (a.s.)la Tartışmaları

Peygamberimiz (a.s.) bir gün Mescid-i Haram'a girdiği sırada, Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden[204] Velid b. Mugîre ve daha birçok kimseler[205] Kabe'nin Hatîm'inde oturuyorlardı .[206]

Peygamberimiz (a.s.) da, varıp onların yanına oturmuştu.[207]

Kabe'nin çevresinde, tapılmak üzere dikilmiş, kurşunla berkitilmiş[208] üçyüz altmış put bulunuyordu.[209]

O sırada, Nadr b. Haris de gelip yanlarına oturdu.

Peygamberimiz (a.s.) konuşmaya başlayınca, Nadr b. Haris itiraz etti.

Peygamberimiz (a.s.), verdiği cevapla onu susturdu. Sonra da, ona ve oradakilere Enbiyâ sûresinin:

"Siz de, ve Allah'ı bırakıp tapmakta olduklarınız da, hiç şüphesiz, Cehennem odunasunuz! Siz oraya gireceksiniz! Onlar (tapmakta olduğunuz yalancı tanrılar) eğer mabud olsalardı, oraya girmeyeceklerdi. Onların hepsi orada temelli olarak kalıcıdır! Onların orada (halkları) inim inim inlemektir! Onlar orada da (sağır olup hiçbir şey) işitmeyeceklerdir!"[210] mealli âyetlerini okudu.[211] Sonra da kalkıp gitti.[212]

Putları aleyhinde okunan âyetler Kureyş müşriklerinin çok ağırına gitti.[213]

O sırada oraya Abdullah b. Zibârâ geldi.[214]

Cemaatin susup durduğunu görünce:

"Neye daldınız?!"[215] Sizin neyiniz var?"[216] diye sordu.

Velid b. Mugîre:

"Biraz önce, Abdulmuttalib'in oğluna karşı Nadr b. Haris ne kalkabilirdi, ne oturabilirdi: Muhammed, bizim tapığımız şu ilahların Cehennem odunu olacağını söyledi!" deyip[217] Peygamberimiz (a.s.)ın söylediklerini nakledince,[218] Abdullah b. Zibârâ:

"Vallahi, onu bulsaydım, kendisiyle tartışmaya tutuşur ve muhakkak dâvayı ben kazanırdım!"[219] Sorunuz Muhammed'e" dedi, "Allah'tan başka, tapılan herşeyle, onlara tapan herkes Cehennemde midir? Öyle ise, biz meleklerle tapıyoruz. Yahudiler Üzeyr'e tapıyorlar. Hristiyanlar Meryem oğlu İsa'ya tapıyorlar. Bunlara ne diyeceksin bakalım?" Velid b. Mugîre ile yanında bulunanlar, Abdullah b. Zibârâ'nın sözünü, dayanılacak ve dâvayı kazandıracak en sağlam bir delil saydılar.[220]

Abdullah b. Zibârâ:

"Çağırın onu bana!" dedi.[221]

Peygamberimiz (a.s.)ı hemen çağırdılar.

Abdullah b. Zibârâ:

"Ey Muhammed! Bunu sen mi söyledin?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet!" buyurdu.[222]

Abdullah b. Zibârâ:

"Ey Muhammed! Bu söylediğin şey, yalnız bizim ilahlarımıza mı mahsus, yoksa Allah'tan başkasına tapan herkese mi şâmilidir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhiselam:

"Evet! Allah'tan başkasına tapan herkese şâmilidir!" buyurunca,[\[223\]](#)

Abdullah b. Zibârâ:

"Şu Beyt'in (Kabe'nin) Rabbine andolsun ki: dâvayı ben kazandım.[\[224\]](#)

Meryem oğlu İsa'nın bir peygamber olduğunu söyleyen, onu da, anasını da hayırla anan, öven sen değil misin? Pekâlâ bilirsin ki: Hristiyanlar bu ikisine tapıyorlar!

Üzeyr'e de, meleklerle de tapılıyor![\[225\]](#)

Meleklerin salih kullar olduğunu, İsa'nın salih bir kul olduğunu söyleyen sensin, değil mi?

Halbuki, şu Benî Müleyhler meleklerle tapıyorlar!

Şu Hristiyanlar İsa'ya tapıyorlar!

Şu Yahudiler de Üzeyr'e tapıyorlar![\[226\]](#)

Yahudiler Üzeyr'e, Hristiyanlar Mesih'e, Benî Müleyhler meleklerle tapıyor değiller mi?[\[227\]](#)

Eğer bütün bunlar Cehennemde iseler, biz de, ilahlarımız da, onlarla birlikte bulunmaya razıyız!" deyince, müşrikler sevindiler[\[228\]](#) Güldüler,[\[229\]](#) bağıştılar.[\[230\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Her kim, Allah'tan başka, kendisine tapılmasını isterse, o, kendisine tapanlarla birliktedir![\[231\]](#) Çünkü, bunu (onlara tapmayı) onlara şeytanlar emretmişlerdir!" buyurdu.[\[232\]](#)

Bunun üzerine, inen âyetlerde şöyle buyuruldu:

"Şüphe yok ki, kendileri için Bizden en güzel (bir saadet) sebketmiş (takdir olunmuş) olanlar, işte bunlardır ki, oradan (Cehennemden) uzaklaştırılmışlardır. Bunlar, gönüllerinin dilediği (nimetler) içinde temelli yaşar(larken), onun (Cehennemin) gizli sesini bile duymazlar."[\[233\]](#)

Gerek İsa b. Meryem ve genek Üzeyr (a.s.)lar ile Yahudi ve Hristiyan din adamlarından kendilerine tapılmış olanlar, Allah'a boyun eğen ve O'nun emri üzere yürüyen mübarek kişiler olup, birtakım sapkınlar sonradan sonraya onları Allah'tan gayrı mâbud edinmişlerdi.

Kureyş müşriklerinin meleklerle taptıklarını söylemeleri ve meleklerin de Allah'ın kızları olduğunu iddia etmeleri üzerine,[\[234\]](#) Yüce Allah, indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

"O çok Esirgeyici (Allah), bir evlat edindi' dediler.

O'nun sâni (böyle şeylerden) münezzehtir, uzaktır.

Hayır! Onlar ('evlat edinildi' denilenler) ikrama mazhar kılınmış kullardır.

Bunlar (melekler) sözleri ile asla O'nun (Allah'ın) önüne geçmezler (Allah emretme dikçe, hiçbir şey söylemezler).

Bunlar O'nun (Allah'ın) emriyle hareket ederler.

Önlerindeki de, arkalarındaki de hep O bilir.

Bunlar O'nun rızasına ermiş olanlardan başkasına şefa'at edemezler.

Bunlar O'nun (Allah'ın) korkusundan titreyenlerdir.

Bunlardan kim (şeytanın dediği gibi) 'İlah O değil, benim!' derse, onu derhal Cehennemle cezalandıracaktır!"[235]

Abdullah b. Zibârâ'nın Allah yerine İsa b. Meryem'e de tapı İdi gı nı söylemesi Velid b. Mugîre ile yanında bulunanların çok hoşlarına gitmiş, bunu, Peygamberimiz (a.s.)la tartışmalarında kendilerini kazandırıcı bir delil saymışlardı.[236]

Yüce Allah, bu hususta indirdiği âyetlerde de, şöyle buyurdu:

"Meryem'in oğlu bir misal olarak (ileri) sürülünce, kavmin bundan (şımanıp kahkahalarla) gülüyorlardı. Dediler ki:

'Bizim ilahlarımız mı daha hayırlı, yoksa o mu?'

Bunu sana karşı (bâtıl) bir mücadeleden başka (bir maksatla ortaya) atmadılar.

Doğrusu, onlar çok düşman bir kavimdir.

O (İsa) Bizim kendisine nimet (peygamberlik) verdiğimiz, İsrail oğullarına (ibret verici, babasız yaratmak gibi) bir misal yaptığımız bir kuldan başkası değildi.

Eğer Biz dileseydik, size bedel, yeryüzünde ardınızda kalacak melekler yaratırdık.

Şüphe yok ki, o Saat'in (Kıyametin) ilmi, kendisiyle bilinenlerdendir.

Artık buna karşı sakın şüpheye düşmeyiniz!

Onlara de ki:

'Bana tâbi olunuz! (Sizi davet ettiğim) bu yol, doğru bir yoldur!

Sakın sizi şeytan çevirmesin! Çünkü, o sizin açık bir düşmanınızdır'

İsa, o apaçık delilleri getirdiği zaman, İsrail oğullarına şöyle demişti:

'Ben size gerçek Hikmeti getirdim.

Bir de, hakkında ihtilafa düştüğünüz şeylerden bazısını da size açıklayayım diye (geldim).

Artık, Allah'tan korkun, bana tâbi olun!

Şüphe yok ki, Allah benim de Rabbidir, sizin de Rabbinizdir. Haydi, hepiniz O'na kulluk edin! Doğru yol, budur!¹

Sonra, aralarından partiler (çıktı da) ihtilafa düştüler.

Artık, pek acıklı bir günün azabından vay o zulmedenlere!

Onlar kendileri farkında olmayarak başlarına gelecek Saatten başkasını mı gözlüyorlar?! Dostlar o gün birbirlerine düşmandır-takvâ sahipleri müstesna!"[237]

Übeyy b. Halef'in Öldükten Sonra Dirilmeyi İnkâr Ederek Peygamberimiz (a.s.)la Tartışması

Kureyş müşriklerinden, içlerinde Übeyy b. Halef, Âs b. Vâil ve Velid b. Mugîre'nin de bulunduğu bir cemaat, öldükten sonra dirilmenin imkânsızlığını aralarında konuştular.

Übeyy b. Halef onlara:

"Muhammed'in 'Hiç şüphesiz, Allah ölüleri diri İte çektir¹ dediğini görmüyor musunuz?" dedi ve sonra da:

"Lâtve Uzzâ'ya andolsun ki, onun yanına vanp tartışacak, kendisine galebe çalacağım!" dedi.[\[238\]](#)

Gerek Übeyy b. Halef ve gerek kardeşi Ümeyye b. Halef, Peygamberimiz (a.s.)ı yalanla-malarıyla en çok üzen azılı müşriklerdendi.[\[239\]](#)

Übeyy b. Halef eline aldığı[\[240\]](#) çürümüş bir kemikle Peygamberimiz (a.s.)in yanına geldi .[\[241\]](#)

"Ey Muhammedi Demek sen, çürüdükten sonra,[\[242\]](#) şu kemiği[\[243\]](#) İlahının,[\[244\]](#) Allah'ın dirilteceğini söylüyorsun ha!?" dedi.[\[245\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Bunu ben söylüyorum!" buyurdu.

Übeyy b. Halef:

"Demek sen bunu çürüdükten sonra Allah'ın dirilteceğini sanıyor, mümkün görüyorsun ha!?" dedi.[\[246\]](#) Onu elinde ufaladı,[\[247\]](#) tozunu da Peygamberimiz (a.s.)a doğru[\[248\]](#) havaya[\[249\]](#) üfürdü![\[250\]](#)

"Ey Muhammedi Bunu, çürüdükten sonra, kim diriltecek?[\[251\]](#)

Biz, öldüğümüz ve şu çürümüş kemik olduğumuz zaman, iade mi olunacaktıyız?!

Biz bunun gibi olunca, kimmiş diriltecek bizi?!" dedi .[\[252\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet![\[253\]](#) Allah seni de öldürecek![\[254\]](#) Onu da,[\[255\]](#) böyle olduktan sonra[\[256\]](#) seni de Allah diriltecek[\[257\]](#) sonra da, seni Cehenneme sokacaktır!" buyurdu.[\[258\]](#)

Bunun üzerine Yüce Allah tarafından indirilen âyetlerde şöyle buyuruldu:

"İnsan, kendini bir nutfeden yarattığımızı görmedi mi ki; o açıktan açığa aşırı bir mücadelecî, kavgacı kesilmektedir!

O, kendi yaratılışını unutarak, bize bir misal getirdi:

'Bu çürümüş kemiklere kim can verebilir?!¹ dedi.

De ki: 'Onları, ilk defa yaratan, diriltecek!

O, her yaratmayı hakkıyla bilendir.

O, yemyeşil ağaçtan sizin için bir ateş çıkarandır.

İşte bakınız: Ateşi ondan çıkıp alıyorsunuz.

Gökleri ve yeri yaratan, kendileri gibisini yaratmaya kadir değil midir?

Elbette kadirdir!

O, bütün kâinatı yaratandır.

Herşeyi hakkıyla bilendir.

Onun emri, birşeyi dilediği zaman, ona ancak 'Ol! demesinden ibarettir.

O da, oluverir!

Demek, herşeyin mülk ve tasarrufu kendi Elinde bulunan Allah'ın şanı ne kadar yücedir, münezzehtir!"[259]

Aynı konuda indirilmiş olan âyetlerden bazılarında da, şöyle buyurul maktadır

"Dediler ki: 'Biz bir sürü kemik, kırıntı ve döküntü (halinde bir toprak) olduğumuz vakit mi hakikaten yeni bir yaratılışla diriltileceğiz?!'¹

De ki: 'Gerek bir taş, gerek demir olunuz! Yahut, göğüslerinizde büyüyen herhangi bir halk olunuz! Muhakkak, diriltileceksiniz!'

'Öyle ise, bizi kim (dirilterek) geri çevirebilecek?!' diyeceklerdir.

Sen onlara de ki: 'Sizi ilk defa yaratmış olan!'

O vakit sana başlarını sallayacaklar da (alay ederek):

'Ne vakit o?!' diyecekler.

De ki: Yakın olması umulur!'

(Allah'ın) sizi çağıracağı gün, hemen (kabirlerinizden kalkıp) O'nun emrine icabet edeceksiniz ve sanacaksınız ki (kabirlerinizde) pek az bir müddet kalmışsınız."[260]

"Kaf! O çok şerefli Kur'ân'a andolsun ki: (İmandan nasibi olmayanlar, peygambere, peygamberin bildirdiklerine inanamazlar!)

Doğrusu, o kâfirler, kendilerine içlerinden âhiretazabıyla korkutucu (peygamber) geldi diye, şaşılar da: 'Bu çoktuhaf birşey!Biz öldüğümüz ve bir toprak olduğumuz vakit mi (tekrar hayata dönecekmişiz?! Bu ihtimalden) uzak bir dönüştür!' dediler.

Toprak onlardan neleri (yiyip) eksiltir, bizce malûmdur!

Nezdimizde (herşeyi) hıfz (ve tesbit) eden bir Kitab vardır."[261]

Müşriklerin Peygamberimiz (a.s.)a Acayip Teklifleri

1- Mekkeli müşriklerin[262] inkarcı ve itirazcılarında[263] olan ve Peygamberimiz (a.s.)la, Kur'ân-ı Kerîm'le alay eden, öldükten sonra dirilmeye, Kıyamet gününe inanmayan beş kişi-ki, bu beş kişi:

- 1- Velid b. Mugîre,
- 2- Âs b.Vâil,
- 3- Esved b. Muttalib,
- 4- Esved b. Abdi Yağus,

5- Haris b. Hanzale[264] idi-birgün, Peygamberimiz (a.s.)a Kur'ân-ı Kerîm hakkında birtakım acayip tekliflerde bulundular.

Bu adamlar; Peygamberimiz (a.s.)ın ümmî olduğunu[265] hiçbir kitap okumadığını[266] çok iyi bilmekte, soy ve ahlâkî faziletleri bakımından herkese üstünlüğünü bütün Kureyşîlerle birlikte itiraf etmekte ve kendisini el-Emîn diye anmakta idiler.[267]

Peygamberimiz Muhammed (a.s.), böylece kırk yaşına bastıktan sonra, onlara[268] öyle fesatlı[269] bir Kitab[270] getirip[271] okumuştı ki, o herfesahatli kelamı susturuyor, her manzum ve mensur kelama üstün bulunuyordu.

Onun içi, usul ve fûru¹ ilimleriyle dolu idi.[272]

İlmin en nefislerini, ahkâm ve ahlâk ilminin en incelerini, geçmiş ümmet ve peygamberlere ait kıssaların en gizli noktalarını,[273] Allahtan başkasının bilemeyeceği gayb haberlerini bildiriyordu.[274]

Edebleri ve ahlâkî faziletleri[275] öğretti yordu.[276]

Bütün belagat ve fesahat sahipleri ve ilim adamları,[277] Kur'ân-ı Kerîm'in fesahat ve belagatı, derinliği, genişliği karşısında acizlik ve hayranlık içinde kalıyorlardı.[278]

Bu mübarek Kitabda yer alan ve putperestliği yeren, putperestlerin Cehenneme atılacaklarını bildiren âyetler, Kureyş müşriklerini kızdırmaktaydı.[279]

Bunun için, yukarıda adlarını andığımız kişiler, Peygamberimiz (a.s.)a şu tekliflerde bulundular:

"Eğer bizim sana iman etmemizi istiyorsan, bize; içinde Lâfa, Uzzâya, Menât'a tapmayı bırakmak[280] ve ilahlarımızı yermek., gibi, hoşumuza gitmeyen,[281] bizi kızdırıyor olan[282] öldükten sonra dirilmek, âhiret mükâfat ve cezası., gibi imkânsız saydığımız[283] şeyler bul unmayan[284] başka bir Kurbân getir![285]

Eğer Allah sana öyle bir Kur'ân indirmezse, sen kendinden uydur![286]

Yahut, şu elinde bulunandakinin tehdit âyetlerini tebşir âyetine, tebşir âyetini tehdit âyetine, haramı helale, helali harama çevir![287]

Azab âyeti yerine rahmet âyetini koy!

İlahları ve onlara tapmayı yeren âyetleri onun içinden çıkar![288] (Öylece) sana inanalım,[289] sana tâbi olalım!" dediler.[290]

Onların bundan maksatlan, alay etmek,[291] Peygamberimiz (a.s.)ı susturmaktı.[292]

Bunun üzerine, Yüce Allah, indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

"Âyetlerimiz onlara apaçık deliller olarak okunduğu zaman, (öldükten sonra) bize kavuşmayı ummayan onlar:

'Sen ya bize bundan başka bir Kur'ân getir! Ya da onu değiştir!' dediler.

Sen, de ki:

'Onu kendiliğimden değiştirmek, benim için, hiç olmayacak şeydir. Ben, bana vahyolunandan başkasına tâbi olamam!

Rabbime isyan edecek olursam, şüphesiz, büyük bir günün azabından korkarım.'

De ki:

'Allah dileseydi bana bu Kufân'ı indirmezd. Ben de onu size okumazdım. Allah onu benim dilimle size bildirmezdi de! Ben ondan (o Kur'ân'dan) önce, aranızda bir ömür durmuşum (yaşamışım)dır. Siz hâlâ aklınızı kullanmaz mısınız?!"[293]

2- Bir gün; Peygamberimiz (a.s.) Kabe'yi tavaf ederken,[294] Kureyş müşriklerinden birtakım kimseler,[295]Esved b. Muttalib, Velid b. Mugîre, Ümeyye b. Halef, Âs b. Vâil[296] ki, bunlar kavimleri içinde en yaşlı kişilerdi[297] Peygamberimiz (a.s.)la karşılaştılar[298] ve:

"Biz sana bir haslet teklif edeceğiz ki, onda hem senin için, hem bizim için iyilik vardır!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ne imiş o?" diye sordu.[299] Bu müşrikler

"Ey Muhammed! Gel, sen bizim dinimize tâbi ol; biz de senin dinine tâbi olalım ![300]

Sen bizim ilahlarımız olan Lâtve Uzzâ'ya bir yıl tap; biz de senin İlahına bir yıl tapalım ![301]

Sen bizim ilahlarımıza bir ay tap; biz de senin İlahına bir ay tapalım ![302]

Sen bizim ilahlarımıza bir gün veya bir ay veya bir yıl tap; biz de senin İlahına bir gün veya bir ay veya bir yıl tapalım ![303]

Böylece bizimle senin aramızda barış meydana gelsin ve aramızdaki düşmanlık gitsin![304]

Ey Muhammed! Eğer senin taptuğun bizim taptuğumuzdan daha hayırlı,[305] senin işin bizimkinden daha doğru ise,[306] biz ondan nasibimizi almış oluruz.[307]

Eğer bizim işimiz daha doğru ise,[308] sen de ondan nasibini almış olursun!" dediler.[309]

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben Allah'a ibadet ederken başkasını O'na şerik koştuktan Allah'a sığınırım!" buyurdu.[310]

Zaten, Peygamberimiz (a.s.) bu hususta Yüce Allah'tan şöyle talimat almış bulunuyordu:

"De ki: 'Gökleri ve yeri yoktan var eden ki, O yedirip besliyor, Kendisi ise yedirilip beslenmiyor (böyle şeyden münezzehtir bulunuyor)! Ben Allah'tan başkasını mı tanrı edinecekmişim?!"

De ki: 'Bana, hakikaten, Müslüman olanların birincisi olmaklığım emredildi! 'Sakın Allah'a eş tutanlardan olma!' (buyuruldu)."[311]

Müşrikler:

"Öyle ise, bazı ilahlarımıza elini sür! Biz de seni tasdik edelim. Senin İlahına tapalım" dediler.

Peygamberimiz (a.s.), ertesi günü, Mescid-i Harama vardı. Orada, Kureyş müşriklerinden bir topluluk bulunuyordu.[312]

Peygamberimiz (a.s.), onların başucuna dikilerek Kâfirûn sûresini okudu.[313]

Yüce Allah, onlar hakkında indirdiği âyetlerde[314] ve sûrede[315] şöyle buyurdu:

"De ki: 'Siz, ey câhiller! Bana Allahtan başkasını mı tapmamı emrediyorsunuz?!"

Andolsun ki: Sana da, senden önceki (peygamber)lere de şu vahyolunmustur:

'Eğer (Allah'a) şerik tanırsan (bütün) amel(ler)in boşa gider ve sen, muhakkak, hüsrana düşenlerden olursun!'

Hayır! Sen ancak Allah'a kulluk et! Şükredenlerden ol!"[316]

"De ki: 'Ey kâfirler! Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam!

Benim (Kendisine) ibadet(te devam) ettiğime de siz ibadet ediciler değilsiniz.

Ben (zaten) sizin taptıklarınıza (hiçbirzaman)tapmış değilim!

Siz de benim ibadet etmekte olduğuma (hiçbir vakit) ibadet ediciler değilsiniz!

Sizin dininiz size, benim dinim de bana!"[317]

Peygamberimiz (a.s.) sûreyi okuyunca, Kureyş müşrikleri[318] Peygamberimiz (a.s.)a sövüp saydılar[319] ve ümitlerini kestiler.[320]

Peygamberimiz (a.s.)a ve ashabına işkence yapmaya başladılar.[321]

Peygamberimiz (a.s.)ın İbn Ümmi Mektum Yüzünden Uyarılması

Bir gün Peygamberimiz (a.s.) Kuneş müşriklerinin ulularından, yanında bulunan[322] Velid b. Mugîre'yi[323] İslâmiyete davet ettiği[324] ve "Söylediklerimde bir sakınca görüyor musun?" diye sorduğu, onun da "Hayır!" dediği[325] ve Peygamberimiz (a.s.)ın onun Müslüman olmasını umduğu[326] bir sırada, âmâ İbn Ümmi Mektum[327] geldi[328] ve:

"Yâ Rasûlallah! Beni irşad et![329] Allah'ın sana öğrettiği şeylerden, bana da öğret!" demeye,[330] kendisine Kur'ân okumasını Peygamberimiz (a.s.)dan isteyip durmaya başladı.[331]

İbn Ümmi Mektum'un böyle araya girip Peygamberimiz (a.s.)ın sözünü kesmesi,[332] Peygamberimiz (a.s.)ı sıktı, bunalttı.[333]

Kendisini meşgul ettiği,[334] Velid b. Mugîre'nin Müslüman olması hakkındaki ümidini boşa giderdiği için,[335] ona yüzünü ekşitti, ondan yüzünü çevirip ötekine yöneldi.[336]

İbn Ümmi Mektum isteğini çoğaltınca da, Peygamberimiz (a.s.) yüzünü ekşiterek bırakıp evine gitü .[337]

Bunun üzerine, Yüce Allah, indirdiği Abese sûresinde Peygamberimiz (a.s.)ı şöyle uyardı:

"Yüzünü ekşitip çevirdi, kendisine o âmâ geldi diye! (Onun halini) sana hangi şey bildirdi?

Belki o (senden öğrenecekleriyle günahlarından) temizlenecekti. Yahut, öğüt alacaktı da, (senin) bu öğüt(ün) kendisine fayda verecekti.

(Amma, zengin olduğu için) kendisini müstağni gören (adam yok mu?) İşte, sen onu karşına alıyor (ona yöneliyor)sun!

Halbuki, temizlenmemesinden (imana gelmemesinden) sana ne? Amma, sana koşarak gelen kişi, o (Allah'tan) korkar olduğu halde, sen onu bırakıp da (öteki ile) oyalanırsın.

Sakın (bir daha böyle yapayım deme!) Çünkü, o (Kur'ân) bir öğüttür! Binaenaleyh, onu dinleyen beller.

O (Allah katında) çok şerefli, kadri yüce, tertemiz kılınmış sahifelerdedir.

Kıymetli, sevgili, takva sahibi katiplerin elleriyle (yazı İm ıştır)."[338]

Bundan sonra, Peygamberimiz (a.s.) İbn Ümmi Mektum'a ikram eder,[339] kendisiyle konuşur; "Bir hacetin var mı?"[340]"Birşey ister misin?" diye sorar,[341] "Merhaba,[342] Rabbimin bana kendisi yüzünden itab buyurduğu kişi!" diye iltifatta bulunurdu.[343]

Müşriklerin Peygamberimiz (a.s.)a ve Müslüman Olanlara İşkenceler Yapmaya Başlamaları

Kureyş müşrikleri; Peygamberimiz (a.s.)a ve Kureyşîlerden Müslüman olup Peygamberimiz (a.s.)la birlikte bulunanlara karşı düşmanlıkta daha şiddetli, daha kat davranmaya başladılar.

Aşağılık adamlarını kışkırttılar, Peygamberimiz (a.s.)a saldırttılar.

Peygamberimiz (a.s.)ı yalanladılar.

Ona şairlik, sihirbazlık, kâhinlik ve mecnunluk.. gibi, kendilerinin de inanmadıkları türlü isnad ve iftiralarda bulunarak eziyet ettiler.

Peygamberimiz (a.s.) ise; Allah'ın emrini açıklamaktan; müşrikleri putlarından ayırmak, küfürlerinden uzaklaştırmak için, dinlerini yermek gibi, hiç hoşlanmadıkları şeyleri söylemekten geri durmadı.[\[344\]](#)

Yüce Allah; müşriklere karşı Peygamberimiz (a.s.)ı amcası Ebu Talib ile, Hz. Ebu Bekir'i de kavim ve kabilesi ile korudu.

Diğer Müslümanlara gelince;

Müşrikler onları yakalıyorlar, çıplak vücutlarına demir gömlekler giydiriyorlar, kızgın güneşin altına yatırıp vücutlarının yağlarını eritiyorlardı!

Müşriklerden hiçbiri yoktu ki, yaptıkları dayanılmaz işkencelerle istediklerini onlara söyletmesin![\[345\]](#)

Ancak, Bilal-i Habeşî'ye söyletemediler.[\[346\]](#)

Kureyşîlerden her kabile; içlerinden Müslüman olanları,[\[347\]](#) Peygamberimiz (a.s.) a sahabi olanları;

Hapsetmek,

Dövmek,

Aç ve susuz bırakmak,

Mekke'nin en sıcak saatlerinde, en sıcak yerlerinde güneş altında tutmak.. gibi[\[348\]](#) türlü işkencelerle yıldırıp dinlerinden döndürmeye kalkıştılar. [\[349\]](#)

Kimisi karşılaştığı ağır işkencelere dayanamayıp dininden dönüyor; kimisi de direniyor, dönmüyor, Allah da onu dininden dönmekten koruyordu.[\[350\]](#)

Ammar b. Yâsir'in babası, annesi ve kardeşi gibi, dinlerinden dönmeyip işkenceler altında can verenlerde vardı.[\[351\]](#) Kureyş müşrikleri, adamına ve yerine göre, her hakareti ve işkenceyi yapıyorlardı.

Ebu Cehil şerefli ve arkalı bir kimsenin Müslüman olduğunu işitince varıp ona çatıyor, hakaret ediyor

"Sen babanın dinini bıraktın ha! Halbuki, o senden daha hayırlı idi. Demek sen onun fikrini hiçe saydın, şerefini düşürdün, öyle mi? Andolsun ki; biz de senin aklını akılsızlık ve ahmaklık sayacağız! Senin görüşünün yanlışlığını ortaya koyacağız! Şerefini kaybettireceğiz!" diyerek tehditlerde bulunurdu.

Eğer Müslüman olan zât ticaretle uğraşan bir kimse ise, ona:

"Vallahi, senin ticaretini durgunluğa uğratacağz, servetini yok ettireceğiz!" derdi.

Müslüman olan zayıf ve fakir bir kimse ise, onu döver, aldatıcı sözlerle kandırmaya[352] ve Müslümanlıktan döndürmeye çalışırdı.[353]

Abdullah b. Abbas'a:

"Resûlullah (a.s.)ın ashabı, dinlerini bırakmak için mazur sayılacak kadar, müşriklerden işkence görürler miydi?" diye sorulmuştu.

Abdullah b. Abbas:

"Evet!" dedi. "Vallahi, müşrikler onlardan yakaladıkları herhangi birisini o kadar döverler,[354] o kadar aç ve susuz bırakarak döverlerdi ki,[355] atlan dayağın şiddetinden[356] oturamaz hale gelir, dininden döndürmek için söylemesini istedikleri herşeyi söylerdi.[357]

Hatta kendisine 'Allah'tan başka, Lât ve Uzzâ da tanrı mıdır?' diye sorarlar, o da 'Evet!' derdi.

Yanlarından geçmekte olan cual (yellengen) böceğini gösterip, 'Şu cual de, Allahtan başka, tanrın mıdır?' diye sorarlar; o da, kendisine yaptıkları ağır işkenceden kurtulabilmek için 'Evet!' derdi." [358]

Aylıp aklı başına geldiği zaman ise, tevhide dönerdi.[359] İşte "Kalbi iman üzere sabit ve bununla mutmain ve müsterih olduğu halde cebr ve ikraha uğratılanlar müstesna olmak üzere, kim imanından sonra Allah'a inanmaz, küfre göğüs açarsa, işte Allah'ın gazabı o gibilerin başındadır! Onların hakkı, en büyük bir azabdır!" [360] mealli âyetteki istisna, böyleleri hakkında inmiştir.[361]

Peygamberimiz (a.s.)ı Korumak Üzere Hâşim ve Muttalib Oğullarının Ebu Talib'in Çevresinde Toplanmaları

Kureyş müşrikleri birbirlerini Peygamberimiz (a.s.)in ashabına işkence yapmaya kışkırttıkları zaman, her kabile kendi aralarında bulunan Müslümanlara işkence etmeye ve onları dinlerinden döndürmek için zorlamaya başladılar.

Ebu Talib Kureyş müşriklerinin yaptıklarını görünce, Hâşim ve Muttalib oğullarını toplayıp, onları, kendisinin yaptığı gibi, Peygamberimiz (a.s.)ı korumaya davet etti.

Bu iki kabile Ebu Talib'in teklifini hemen kabul ettiler ve onunla birlikte oldular.

Ancak, Allah düşmanı Ebu Leheb, Ebu Talib'in teklifini, davetini kabul etmedi.[\[362\]](#)

Ebu Talib, bu münasebetle söylediği yedi beyitlik bir manzumesinde:

Kureyşîler içinde Abdi Menaf oğullarının,

Abdi Menaf oğulları içinde Hâşim oğullarının,

Hâşim oğulları içinde de Muhammed (a.s.)ın üstünlüğünü dile getirdi .[\[363\]](#)

Müşriklerin Tavaf Sırasında Peygamberimiz (a.s.)a Laf Atmaları ve Saldırmaları

1- Bir gün Kureyş eşrafı Kâbe'nin Hicr diye anılan yerinde toplanarak Peygamberimiz (a.s.)ı konuşmaya başladılar:

"Bizim, bu adamın işinde sabrettiğimiz kadar, hiçbir şeye sabrettiğimizi görmedik!

O, akıllarımızı akılsızlık saydı. Baba ve atalarımıza dil uzattı. Dinimizi yerdi. Topluluğumuzu bölüp dağıttı. İlahlarımıza hakaret etti.

Biz onun yapmış olduğu bu kadar ağır şeylere hep katlandık durduk" dediler.

Onlar böyle konuştukları sırada idi ki, Peygamberimiz (a.s.) göründü, yürüyerek geldi.

Hacerül-Esved'i istilam ettikten sonra, Kabe'yi tavaf ederken, yanlarından geçti.

Yanlarından geçerken, Peygamberimiz (a.s.)a laf attılar.

Müşriklerin bu hareketine Peygamberimiz (a.s.)ın kızdığı, yüzünden belli olmakta idi.

Peygamberimiz (a.s.) Kabe'yi tavafa devam etti.

İkinci kere, yanlarından geçtiği sırada, onlar yine aynı şekilde laf attılar.

Onların bu hareketine Peygamberimiz (a.s.)ın kızdığı, yüzünden belli olmakta idi.

Peygamberimiz (a.s.)ın üçüncü geçişinde, onlar yine önceki gibi laf attılar.

Bunun üzerine Peygamberimiz (a.s.) durdu, sonra da:

"Ey Kureyş cemaati! İştiyor musunuz? Varlığım Kudret Elinde bulunan (Allah)'a yemin ederim ki, hakkınızda telakki eylediğim helak haberiyle geldim!" buyurunca, onlar tutulakaldılar, başlarına kuş konmuş gibi başlarını önlerine eğip, kımıldamadılar.

Hatta, bundan önce Peygamberimiz (a.s.)a karşı onların en şiddetli davrananı (Ebu Cehil) bile, bulabildiği en güzel, en yumuşak sözleri kullandı da:

"Ey Kasım'ın babası! Geç git, doğru yolda olduğun halde git! Vallahi, sen cahil bir kişi değilsin!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) onların yanından ayrıldı.

Ertesi günü, Kureyş müşrikleri yine Hicr'de toplandılar. Birbirlerine:

"Onun size yaptıklarını ve hakkında size anlatılanları anıp duruyorsunuz. Fakat, o karşınıza dikilerek hoşlanmadığınız şeyleri size tekrarladıği zaman kendisini serbest bırakıyorsunuz!" dediler.

Onların böyle konuştukları sırada, Peygamberimiz (a.s.) çıkageldi.

Hemen, oldukları yerden sıçrayıp Peygamberimiz (a.s.)ın çevresi sardılar. İlahları ve dinleri hakkındaki sözlerini anarak, Peygamberimiz (a.s.) a:

"Şöyle şöyle söyleyen sen misin?" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Bunları söyleyen benim" buyurunca, içlerinden birisi Peygamberimiz (a.s.)ın yakasına yapıştı.

Hz. Ebu Bekir hemen kalkıp Peygamberimiz (a.s.)ın önünde durdu ve ağlayarak,[\[364\]](#) "Yazıklar

olsun size![\[365\]](#) Siz bir adamı 'Rabbim Allah¹ diyor diye öldürecek misiniz?" deyince, Peygamberimizin üzerinden ayrıldılar.[\[366\]](#)

Müşrikler, Hz. Ebu Bekir'i de, o gün başının sık ve uzun saçından ve sakalından çekerek yaraladılar.[\[367\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın İki Kötü Komşusundan Çektikleri

2- Peygamberimiz (a.s.)ın evi; iki kötü komşusu Ebu Leheb ile Ukbe b. Ebi Muayt'ın evleri arasında idi.

Bunlar; hayvan işkembesini[\[368\]](#) getirip Peygamberimiz (a.s.)ın kapısının önüne atarlardı.

Peygamberimiz (a.s.) bu iki komşusunun yaptıklarına üzülür:

"Ey Abdi Menaf oğulları! Bu ne biçim komşuluk?!" diye sitemlenerek pislikleri kapısının önünden yayı ile ilerilere doğru iterdi.[\[369\]](#)

Ebu Leheb bir gün getirdiği pisliği Peygamberimiz (a.s.)ın kapısının önüne dökmek isterken, Hz. Hamza gördü. Pisliği onun elinden alıp onun başına döktü!

Ebu Leheb pislikleri başından yere silerken, Hz. Hamza'ya:

"Ahmak!" diyerek hakaret etti.[\[370\]](#)

Ebu Leheb, yaptığı bu kötülükle de kalmaz, kendi evinden ve komşusu Adiyy b. Hamrau's-SakafT'nin evinden, Peygamberimiz (a.s.) a taş atar dururdu.[\[371\]](#)

Ebu Leheb'in Karısı Ümmü Cemil'in Peygamberimiz (a.s.)a Düşmanlığı ve İşkenceleri

Ebu Leheb'in karısı Ümmü Cemil[372]ki, Ebu Süfyan'ın kızkardeşi ve Muaviye b. Ebi Süfyan'ın da halası idi-Peygamberimiz (a.s.)a düşmanlıkta aşırı gider;[373] küfründe, inkârında ve inadında kocasına yardımcı olurdu.[374]

Ümmü Cemil her gece[375] pıtrakları,[376] dikenleri,[377] dikenli ağaç dallarını[378] toplayıp[379] büyük demet yapar, boynuna bağlar,[380] geceleyin[381] ayağına batsın.[382] yaralar açsın diye Peygamberimiz (a.s.)ın geçeceği yollara atar, saçardı.[383]

Peygamberimiz (a.s.) ise, onlara kum yığınınca,[384] ipeküzerine[385] basar gibi basar, geçerdi.[386]

Yüce Allah, gerek Ebu Leheb, gerek karısı Ümmü Cemil hakkında indirdiği sûrede:

"Yuh oldu iki eli Ebu Leheb'in, kendisi de yuh oldu!

Ona ne malı yarar verdi, ne de kazandığı!

O da, boğazında kısıvrak bükülmüş bir urgan bulunduğu halde odun hammalı olarak karısı da, yaslanacak bir alevli ateşe!"[387] buyurdu; onların âhiretteki durumlarını duyurdu.[388]

Ümmü Cemil kendisi ve kocası hakkında Tebbet sûresinin indiğini işitince.[389] Peygamberimiz (a.s.)ın Hz. Ebu Bekir ile birlikte[390] Kabe Mescidinde[391]* oturduğu sırada oraya vardı. Kendisinin elinde bir taş bulunuyordu.[392]

Hiz. Ebu Bekir, onu görünce,[393] Peygamberimiz (a.s.)a:

"Yâ Rasûlallah! Bu Ümmü Cemil'dir.[394] Eziyet edici bir kadındır.[395] Sana doğru[396] geliyor! Onun seni görmesinden korkuyorum![397] Keşke bu kadın sana bir zarar vermeden,[398] eziyet etmeden[399] kalkıp gitmiş olsaydın,[400] bir köşeye çekilseydin!" dedi.[401]

Peygamberimiz (a.s.):

"O beni göremez!" buyurdu.[402]

Gerçekten de, Ümmü Cemil Peygamberimiz (a.s.)ı göremedi! Yüce Allah ona göstermedi.

O ancak Hiz. Ebu Bekir'i görebildi. Gelip, Hiz. Ebu Bekir'in başına dikildi.[403] Ona:

"Ey Ebu Bekir! Arkadaşın nerede?" diye sordu.[404]

Hiz. Ebu Bekir:

"Ne yapacaksın onu?[405] Sen benim yanımda hiç kimse görmüyor musun?" dedi.

Ümmü Cemil:

"Benimle alay etme! Ben senin yanında senden başkasını göremiyorum[406]. Bana haber verildi ki, arkadaşın beni hicvetmiş.[407]

O şairse,[408] vallahi, ben de şair bir kadını[m].[409] Kocam da şairdir.[410]

İşte, ben de onu hicvediyorum:[411]

'Biz o verilmişe isyan ediyoruz.

Onun peygamberlik işinden yüz çeviriyoruz.

Onun dininden hiç hoşlanmıyoruz.'[\[412\]](#)

Vallahi, onu bulsaydım, sutaşı kendisinin ağzına vuracaktım!" dedi.[\[413\]](#)

Hiz. Ebu Bekir:

"Hayır![\[414\]](#) Vallahi, arkadaşım şair değildir.[\[415\]](#) O şiir söylemez de.[\[416\]](#)

Şu Beyt'in (Kabe'nin) Rabbine andolsun ki, o seni hicvetmiş değildir" dedi.[\[417\]](#) Ümmü Cemil:

"Muhakkak ki, sen benim katımda doğru sözlüsündür.

Kureyşîler iyi bilir ki, ben onların ulu kişilerinin[\[418\]](#) kızıyım!" diyerek dönüp gidince, [\[419\]](#)
Hz. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! O seni görmedi mi?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Beni görmedi! Allah onun gözünü alıp beni göremez hale getirdi!" buyurdu.[\[420\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) dan hoşlanmayan Kureyş müşrikleri, Peygamberimiz (a.s.)ın 'Övülmüş' mânâsına gelen Muhammed ismini zıddına çevirerek, Müzemmem (Yerilmiş) derlerdi.[\[421\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), bunu şu hadis-i şerifleriyle açıklamışlardır:

"Yüce Allah'ın Kureyş müşriklerinin sövmelerini, lanetlemelerini benden nasıl uzaklaştırdığına şaşmaz mısınız?

Onlar 'Müzeminem =Yerilmiş' diye söver ve 'Müzemmem¹ diye lanetlerlerdi.

Halbuki ben Muhammed'im ('Övülmüş'üm)."[\[422\]](#)

Ebu Leheb ile Karısının, Oğullarını Peygamberimiz (a.s.)ın Kızlarından Ayırmaları

Peygamberimiz (a.s.)a peygamberlik gelmeden önce, Peygamberimiz (a.s.)ın kızı Hz. Ümmü Külsûm Ebu Leheb'in oğlu Uteybe ile, Hz. Rukayye de Ebu Leheb'in diğer oğlu Utbe ile nişanlanmış olup, henüz evlenmemiş bulunuyorlardı.

Tebbet sûresi nazil olunca, Ebu Leheb'in kansı Ümmü Cemil oğullarına:

"Rukayye ve Ümmü Külsûm dinden çıkmışlardır. Onları boşayın, ayrılın onlardan!" dedi.[\[423\]](#)

Ebu Leheb de, oğullarının her ikisine:

"Muhammed'in kızını boşamazsan, başım başına haram olsun!" diyerek yemin etti.[\[424\]](#)

Bunun üzerine, Uteybe Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelerek:

"Ben senin dinini tanımıyorum. Kızından da ayrı İdi m .[\[425\]](#) Artık ne sen beni sev, ne de ben seni severim.[\[426\]](#) Ne sen bana gel, ne de ben sana gelirim !" [\[427\]](#) dedikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)ın gömleğini yırttı![\[428\]](#)

Uteybe o sırada ticaret maksadıyla[\[429\]](#) Şam tarafına[\[430\]](#) gitmek üzere idi.[\[431\]](#)

Ebu Leheb, Uteybe'nin satması için, Şam'a elbise yüklem işti .[\[432\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) Uteybe'nin yapmış olduğu çılgınlığa karşı:

"Dilerim ki,[\[433\]](#) Allah köpeklerinden birköpeği[\[434\]](#) senin üzerine salar!"[\[435\]](#)

"Allah köpeklerinden bir köpeği senin üzerine salsın!"[\[436\]](#)

"Allah'ım! Köpeklerinden bir köpeği[\[437\]](#) onun üzerine sal!" diyerek aleyhinde dua etti.[\[438\]](#)

Buna binaen, Ebu Leheb:

"Muhammed'in oğlum aleyhindeki duasından korkuyorum!" dedi.[\[439\]](#)

Uteybe'nin Bir Arslan Tarafından Isırılıp Öldürölüşü

Uteybe Kureyşîlerden bir ticaret kafilesiyle yola çıktı.

Zerka'[440] diye anılan bir yerde geceleyin konakladılar.

O gece bir arslan gelip çevrelerinde dolaşmaya başlayınca, Uteybe:

"Vay anam! Vallahi, Muhammed'in dediği gibi, bu beni yiyecek! Benim katilim İbn Ebi Kebşe'dir. Kendisi Mekke'de, ben Şam'da olsam da!" dedi.

Arslan o gece çevrelerinde dolaştıktan sonra dönüp gitti!

Arkadaşları Uteybeyi ortalarına alıp uyudular.[441]

Arslan geri geldi. Aralarından geçti.[442] Yavaş yavaş ve koklaya koklaya, Uteybe'nin yanına kadar vardı,[443] başını yakalayıp öyle bir ısırışla ısırıldı ki, işini bitiriverdi![444]

Uteybe, can çekişirken:

"Ben size 'Muhammed insanların en doğru sözlüsüdür'¹ demedim mi?" diyerek ölüp gitti.[445]

Oğlunun arslan tarafından öldürölüşünü işitince, Ebu Leheb de:

"Ben size 'Muhammed'in oğlum hakkındaki duasından korkuyorum'¹ dememiş miydim?" demiştir.[446]

4- Ukbeb. Ebi Muaytda, Peygamberimiz (a.s.)a düşmanlıkta ve işkence yapmakta müşriklerin en aşırılarındanı.

Peygamberimiz (a.s.), ona:

"Ey Eban'ın babası! Senden gördüğümüz şeyleri sen daha kısmayacak, azaltmayacak mısın?" diye sorduğu zaman, Ukbe:

"Hayır! Sen üzerinde durduğun şeyi [peygamberliği] bırakıncaya kadar, kısmayacağım!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Vallahi, sen ya bu davranışlarından vazgeçersin, ya da başına ansızın bir belâ gelip çatar!" buyurdu.

Ukbe b. Ebi Muayt bir gün bir zenbile doldurduğu insan pisliğini Peygamberimiz (a.s.) m kapısının önüne dökmek isterken, Peygamberimiz (a.s.)ın halası Ervâ Hatunun oğlu Tuleyb b. Umeyr gördü. Hemen zenbilini elinden alarak, Ukbe'nin başına döktü!

Ukbe, Tuleyb'e yapışıp, onu çeke çeke annesi Ervâ Hatunun yanına götürdü. Ona:

"Oğlunun Muhammed yüzünden bana şu yaptığını görmüyor musun?" dedi.

Ervâ Hatun:

"Sen, ondan, bundan daha lâıyk bir davranış mı beklerdin? O, onun dayısının oğlu olur. Mallarımız ve canlarımız Muhammed'in uğruna feda olsun!" dedi.[447]

Peygamberimiz (a.s.)ın Kureyş Müşriklerinden Yedi Kişi Aleyhinde Dua Edişi

5- Abdullah b. Mes'ud der ki:

"Peygamber (a.s.), Beytullah'ın yanında durup[448] namaz kılıyordu.[449]

Kureyşîl erden birtakım kimseler;[450] Ebu Cehil ve arkadaşları,[451] ki onlar

1- Ebu Cehil b. Hişam,

2- Şeybe b. Rebia,

3- Utbe b. Rebia,

4- Ukbe b. Ebi Muayt,

5- Ümeyye b. Halef[452]

ve daha başka iki kişiden oluşan[453] yedi kişilik bir topluluk.[454] Hicr'de,[455] Peygamber (a.s.)ın çevresinde[456] oturuyorlardı .[457]

Bir gün önce bir dişi deve boğazlanmıştı;[458] onun dölyatağı[459] ve işkencesinin pisliği, tersi,[460] yakın bir yerde bul un uy ordu.[461]

Peygamber (a.s.) secdesini uzattı .[462]

Müşriklerin içlerinden birisi,[463] Ebu Cehil:[464]

'Görmüyor musunuz şu mürayi (gösterişçiyi)?[465] Hanginiz varıp filan oğullarının[466] boğazlanan devesinin dölyatağını,[467] işkembe içindeki tersini,[468] kanını[469] getirir ve secdeye vardığı zaman[470] Muhammed'in sırtına,[471] iki omuzunun arasına koyar? diye sordu.[472]

Oradakilerin en şakîsi, en bedbahtı olan[473] Ukbe b. Ebi Muayt[474] 'Benyapanm' dedi.[475] Hemen kalkıp[476] gitti.[477] Dölyatağını,[478] işkembe içindeki tersini[479] alıp[480] getirdi .[481]

Peygamber (a.s.)ın secdeye gitmesini bekledi.[482]

Secdeye vardığı zaman,[483] onları Peygamber (a.s.)ın[484] iki omuzunun arasına[485] koyunca, gülmeye başladılar.[486]

Katıla katıla gülmekten,[487] (yere yıkılmamak için) birbirlerinin üzerine eğildiler, dayandılar![488]

Peygamber (a.s.) secdeden ayrılmıyor.[489] başını kaldırmıyordu,[490]

Ben ise, hiçbir işe yaramıyor,[491] ayakta dikilip duruyor,[492] sadece ona bakıyordum.[493]

Konuşmaya bile gücüm yetmiyordu.

Beni koruyacak kavim ve kabilem yoktu.[494]

Ne olurdu, o zaman, koruyacak bir gücüm ve koruyucum olaydı da, Resûlullah (a.s.)ın sırtından onları hemen kaldırıp ataydım![495]

Nihayet, bir insan gidip Fâtıma'ya haber verdi.[496]

Fâtıma o zaman küçük bir kızdı.[497] Koşarak[498] geldi

Resûlullah (a.s.)ın üzerinden, onları alıp attı.[499]

Bunu yapanlara ilendi.[500] Ağır sözler söyledi.[501]

Onlar Fâtıma'ya hiçbir karşılık vermediler.[502]

Peygamber (a.s.), her zaman olduğu gibi, secdesini tamamlayıp başını kaldırdığı[503] ve namazını bitirdiği zaman,[504] Beytullah'a,[505] Kâbe'ye[506] yöneldi.[507] Sesini yükseltti.[508] Kureyşilerden, içlerinde:

Ebu Cehil,

Ümeyye b. Halef,

Utbe b. Rebia,

Şeybe b. Rebia,

Ukbe b. Ebi Muayt'ın da bulunduğu[509] yedi kişi aleyhinde dua etti.[510]

Resûlullah (a.s.)'ın üç kere:

'Ey Allah! Kureyş'i Sana havale ediyorum I[511]

Ey Allah! Kureyş'i Sana havale ediyorum ![512]

Ey Allah! Kureyş'i Sana havale ediyorum ![513]

Ey Allah! Kureyş'ten şu topluluğu Sana havale ediyorum ![514]

Ey Allah! Ebu Cehl Amrb. Hişam'ı Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Utbe b. Rebiayı Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Şeybe b. Rebiayı Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Ukbe b. Ebi Muayt'ı Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Ümeyye b. Halefi Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Velid b. Utbe'yi Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Umâre b. Velid'i Sana havale ediyorum!'

diyerek aleyhlerinde dua ettiğini işittikleri zaman, onların gülmeleri, gülüşmeleri birden kesilip gidiverdi.[515]

Peygamber (a.s.)'ın onların aleyhlerinde dua etmesi çok ağırlarına gitti.

Çünkü, kendileri de, bu beldeye yapılacak duanın muhakkak kabul olunacağı inancında idiler.[516]

Bunun için, Peygamber (a.s.)'ın aleyhlerindeki duasından korktular.[517]

Muhammed (a.s.) a Kitabı indiren,[518] Muhammed (a.s.)'ı hak dinle Peygamber gönderen,[519] canım Kudret Elinde bulunan[520] Allah'a yemin ederim ki:[521] Resûlullah'ın adlarını saymış olduğu[522] bu kişilerin hemen hepsinin[523] Bedir Günü öldürüldüklerini,[524] yerlere serildiklerini,[525] kuyuya atıldıklarını gördüm.[526] Çok sıcak bir gündü. Güneş onları değiştirmiş (kokutmuş) idi.[527] Sonra onlar çukura, Bedir kuyusuna sürüklendiler,[528] atıldılar!"[529]

Bundan sonra, Resûlullah (a.s.) Mescid-i Haram'dan[530] çıktı.

Ebu'l-Bahterî'ye rastladı.[531]

Ebu'l-Bahterî'nin elinde bir sopa vardı.[532] Ona dayanıyordu.[533]

Ebu'l-Bahterî, Peygamber (a.s.)ı görünce,[534] onun benzi hiç de boşuna gitmedi.[535]

Kendisini tutup:

"Gel![536] Bana söyle bakayım, sana ne oldu?" dedi.

Peygamber (a.s.):

"Bırak beni gideyim!" buyurdu.

Ebu'l-Bahterî:

"Sen bana ya halini bildireceksin, ya da, Allah bilir ki, seni bırakmayacağım! Muhakkak senin başına birşeyler gelmiş!" diyerek,[537] halini sordu.[538]

Peygamber (a.s.), Ebu'l-Bahterî'nin söyletmedikçe kendisini bırakmayacağını anlayınca:

"Ebu Cehil benim üzerime pislik atılmasını emretti"[539] diyerek, kendisine yapılanı ona haber verdi.[540]

Bunun üzerine, Ebu'l-Bahterî:

"Haydi, gel benimle birlikte Mescid'e!" dedi.[541]

Peygamber (a.s.) gelmek istemeyince, Ebu'l-Bahterî tutup onu zorla Mescid'e koydu.[542] Mescid'e girince, Ebu Cehil'e yönelerek:

"Ey Hakem'in babası! Muhammed'in üzerine pislik atılmasını sen mi emrettin?" diye sordu. Ebu Cehil:

"Evet!" der demez,[543] elindeki sopayı kaldırıp Ebu Cehil'in başına vurdu!

Orada bulunan adamlar; Ebu Cehil'in mensup bulunduğu Mahzum oğullarıyla, Ebu'l-Bahterî'nin mensup bulunduğu Esed b. Abduluzza oğulları, yerlerinden sıçrayıp birbirlerinin üzerine atıldılar. Ebu Cehil:

"Yazıklar olsun sizlere! Sizin şu davranışınız kimin için olmuş (kimin işine yaramış) oluyor? Muhammed ancak aranızda düşmanlık sokup kendisinin ve ashabının kurtulmasını istiyor" diyerek bağırdı .[544]

Ukbe b. Ebi Muayt'la Ebu Cehil'in Peygamberimiz (a.s.)ı Öldürmeye Kalkışmaları

Abdullah b. Amr b. Âs'ın bizzat görüp anlattığına göre; bir gün Peygamberimiz (a.s.) Kâbe'nin Hicr mevkiinde namaz kılarken, Ukbe b. Ebi Muayt gelmiş, Peygamber (a.s.)ı boğmak için ridasını boynuna dolayarak şiddetle çekmeye başlamış, Hz. Ebu Bekir yetişerek onu omuzundan tutup Peygamber (a.s.)ın üzerinden def etmiştir.[545]

Peygamberimiz (a.s.) Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden birtakım kişilerin güneş battıktan sonra Kabe'nin arkasında toplanarak konuşmak bahanesiyle kendisini çağırıp, peygamberlikten vazgeçirtmek için kendisine türlü hakaret ve yersiz tekliflerde ve ölümle tehditlerde bulunmaları üzerine, meclislerinden kalkıp derin bir üzüntü içinde evine gittikten sonra,[546] Ebu Cehil:

"Ey Kureyş cemaatı! Görüyorsunuz ki, Muhammed dininizi ayıplamaktan, baba ve atalarınıza dil uzatmaktan, akıllarınızı akılsızlık saymaktan, ilahlarınıza dil uzatmaktan başka birşey kabul etmedi![547]

Ben Allah'a söz veriyorum ki, yarın kolay kolay taşıyamayacağım bir taş alıp oturacak, namazda secdeye kapandığı zaman, o taşla Muhammed'in başını ezeceğim![548]

Bunun üzerine, siz beni ister koruyunuz, ister Abdi Menaf oğullarına teslim ediniz. Bundan sonra, Abdi Menaf oğulları bana istediklerini yapsınlar (razıyım)" dedi. Kureyş müşrikleri:

"Vallahi, biz seni hiçbir zaman onlara teslim etmeyiz! Git, istediğini yap!" dediler.

Ebu Cehil, sabaha çıkınca, vasıfladığı gibi, güçlkle taşıyabileceği iri bir taş aldı. Oturup Peygamber (a.s.)ın gelmesini bekledi.

Peygamberimiz (a.s.); her zaman olduğu gibi, sabahleyin Kabe'ye geldi. Kendisinin, Mekke'de kiblesi, Şam'a doğru idi.

Bunun için, namaz kılacağı zaman, Yemen köşesiyle Hacerül-Esved arasında kılar, Kabe'yi Şam ile kendi durduğu yer arasına alırdı.

Peygamberimiz (a.s.) durup namaz kılmaya başladı.

Kureyş müşrikleri toplantı yerlerine gelip oturmuşlar, Ebu Cehil'in ne yapacağını bekliyorlardı.

Ebu Cehil taşı yüklendikten sonra Peygamberimiz (a.s.)a doğru ilerledi.

Peygamberimiz (a.s.)ın yanına yaklaşır yaklaşmaz, yenilgiye uğramış, benzi sararmış, büyük bir korkuya tutulmuş, elleri taşı tutamaz olmuş, hatta taş elinden yere düşmüş olarak hemen geri döndü.

Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri ona doğru vardılar.

"Ey Hakem'in babası! Sana ne oldu?!" dediler. Ebu Cehil:

"Dün size söylediğim şeyi ona yapmak üzere kalkıp ona doğru vardım. Kendisinin yanına yaklaştığım zaman, önüme develerden bir puğur çıkıverdi! Hayır! Vallahi, o puğurun ne tepesi ve boyun kökü, ne de dişleri gibisini hiçbir puğurda görmem isimdir. O beni hemen yemek istemişti!" dedi.[549]

Hz. Ebu Bekir'le Talha b. Ubeydullah'a Yapılan İşkence

8-9. Hz. Ebu Bekir ile Talha b. Ubeydullah'ı[550] İslâm dininden döndürmek[551] ve kendilerinin namaz kılmalarına mani olmak için;[552] "Kureyşîlerin Arslanı" diye anılan Nevfel b. Huveylidü'l-Adevî[553] ile Talha b. Ubeydullah'ın ağabeyi Osman b. Ubeydullah,[554] tutup ikisini bir ipe bağlarlardı. Bundan dolayı, Hz. Ebu Bekir'le Talha b. Ubeydullah'a "Karman," "Karîneyn" denilmiştir.[555]

Hz. Ebu Bekir ile Talha b. Ubeydullah, kendilerine yapılan bu işkenceye rağmen, yaptırılmak istenileni yapmazlardı .[556]

Hz. Ebu Bekir'in mensup olduğu Teym oğulları, bunlara işkence yapıldığını gördükleri halde pek aldırış etmezler, onları pek korum azlardı.[557]

Osman b. Ubeydullah, her ikisinin bağlarından kurtulmuş oldukları halde namaz kıldıklarını görüp korkuya düşmedikçe, onlara bu işkenceyi yapmaktan vazgeçmedi .[558]

Mes'ud b. Hıraş der ki:

"Safa ile Merve arasında sa'y ettiğimiz sırada, birçok insanların elleri boynuna bağlı bir gencin ardına düştüklerini gördüm.

'Kimdir bu genç? Nedir kendisinin suçu?' diye sordum.

'Talha b. Ubeydullah'tır! Dininden çıkmış, başka bir dine girmiş' dediler.

'Ya şu kadın da kim?' diye sordum.

'Onun annesidir¹ dediler.'"[559]

Zübeyr b. Avvam'a Yapılan İşkence

10. Zübeyr b. Avvatm'ı amcası bir hasıra bağlar, yaktığı ateşin dumanını ona doğru tuttürür: "Eski dinine dön!" diye zorlar, Zübeyr b. Avvam da: "Ben hiçbir zaman küfre dönmem!" derdi.[\[560\]](#)

Hız. Osman'a Yapılan İşkence

11- Hz. Osman'ı, amcası Hakem b. Ebi'l-Âs bir ipe bağlayıp:

"Sen atalarının dinini bıraktın da,[\[561\]](#) sonradan sonraya ortaya çıkarılmış bir dine,[\[562\]](#) Muhammed'in dinine[\[563\]](#) girdin hal? Vallahi, sen üzerinde bulunduğun bu dini bırakıncaya kadar seni çözmeyeceğim!" derdi. Hz. Osman da:

"Vallahi, ben onu hiçbir zaman bırakmam! Ondan hiçbir zaman ayrılmam" derdi.

Hakem b. Ebi'l-Âs, Hz. Osman'ın dinine son derece bağlı olduğunu görünce, onu kendi haline bıraktı.[\[564\]](#)

Mus'ab b. Umeyr'e Yapılan İşkence

12- Mus'ab b. Umeyr, annesinden ve kavminden korkarak, Müslümanlığını gizli tutar, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gizlice giderdi.[\[565\]](#)

Osman b. Talha, Mus'ab b. Umeyrln namaz kıldığını görüp onu annesine ve kavmine haber verdi.

Onlar da Mus'ab'ı tutup hapsedtiler.[\[566\]](#)

Allah yolunda Habeş ülkesine yapılan ilk hicrete katılıp Mekke'den ayrılıncaya kadar, kendisini serbest bırakmadılar.[\[567\]](#)

Zinnîre Hatuna Yapılan İşkence

13- Zinnîre Hatun; müşrikler tarafından kendi dinlerine döndürölmek için[568] en ağır işkencelere uğratılan kadın köleler arasında idi .[569]

Hız. Ömer'in de Müslüman olmadan önce yaptığı gibi, kendisinin üzerine yürünüp boğazı sıkılır, elleri yanlarına düşer, öldü sanılırdı.[570]

Ebu Cehil'in yaptığı işkenceler yüzünden[571] Zinnîre Hatunun gözleri görmez olmuştu.[572]

Ebu Cehil:

"Gördün mü? Lât ve Uzzâ senin gözünü de kör etti!" dedi .[573]

Zinnîre Hatun:

"Hayır! Vallahi, bu öyle değildir!

Benim gözümü böyle eden onlar değildirler! [574]

Lât ve Uzzâ, ne yarar, ne de zarar vermeye asla kadir olamazlar.[575]

Lât ve Uzzâ, hiçbir şeyi göremezler!

Onlar kendilerine tapanları da, tapmayanları da bilemezler! [576]

Fakat, bu, semavî bir iştir.

Benim Rabbim gözümü geri vermeye, beni gördürmeye de kadirdir!" dedi.[577]

Diğer Kureyş müşrikleri de:

"Onun gözlerini ancak Lât ve Uzzâ kör etmiştir!" dediler.[578]

Zinnîre Hatun, bunu işitince:

"Allah'ın Beyt'ine (Kabe'sine) yemin ederim ki, onlar yalan söylüyorlar!

Lât ve Uzzâ ne zarar verebilir, ne de yarar" dedi.[579]

O gece geçip sabaha çıkınca,[580] Yüce Allah, Zinnîre Hatunun gözünü geri çevirdi, gördürdü. [581] Kureyş müşrikleri:

"Bu da Muhammed'in sihirlerindendir!" dediler. [582]

Ebu Cehil, Zinnîre Hatun ve benzeri Müslümanlar hakkında:

"Muhammed'in izinden giden şu akılsızlara şaşmaz mısınız?! Eğer Muhammed'in getirdiği şey hayırlı ve gerçek olsaydı, biz ona uymakta bunlardan daha önce davranır ve kendilerini geçerdik! Zinnîre'nin doğruyu bulmakta bizi geçeceğini mi sanırsınız?" demişti.[583]

Bunun üzerine inen âyette[584] şöyle buyuruldu:

"O kâfirler, iman edenler için 'Eğer onda bir hayır olsaydı, bu hususta onlar bizim önümüze geçemezlerdi, bizden önce ona kusamazlardı dediler.

Halbuki, onlar onunla (Kur'ân'la) hidayeti kabul etmedikleri için de 'Bu, eski bir yalandır' diyeceklerdir." [585]

Ümmü Ubey's Hatuna Yapılan İşkence

14- Ümmü Ubey's; Zinnâre Hatunun kızı olup,[\[586\]](#) Allah yolunda işkenceye uğrayanlar arasında idi.[\[587\]](#)

Müslümanlıktan döndürölmek için, ona, müşriklerden Abdi Yağus işkence yapardı .[\[588\]](#)

Nehdiye Hatun ile Kızına Yapılan İşkence

15-16- Nehdiye Hatun ile kızı da, Allah yolunda işkenceye uğratılan Müslüman köle kadınlardandı.[\[589\]](#)

Lübeyne Hatuna Yapılan İşkence

17- Lübeyne Hatun Müemmel oğullarının kölesi olup;[\[590\]](#) Hz. Ömer, Müslüman olmadan önce, onu Müslümanlıktan döndürmek için en ağır işkencelere uğrattı.[\[591\]](#)

Hassan b. Sabit der ki:

"Ben umre hacısı olarak Mekke'ye varmışım.

Peygamber (a.s.) halkı İslâmiyete davetle uğraşıyor, ashabı da işkencelere uğratılıyorlardı.

Ömer b. Hattab'ın başucuna dikildim.

Kendisi beline izar (fota) tutunmuştu.

Müemmel oğullarının kölesi olan kadının boğazını, elleri gevşeyip yanlarına düşünceye kadar sıkı durdu! Ben, kendi kendime:

'Öldü artık kadıncağz!¹ dedim.

Ömer b. Hattab onu bırakıp Zinnîre'nin üzerine yürüdü, ona da bunun gibi yaptı."[\[592\]](#)

Hz. Ömer, Müslüman olmadan önce, yine bir gün, Müslümanlıktan döndürmek için Lübeyne Hatuna işkence yapıyor, vurup duruyordu. Dövmekten bıkınca, yorulunca, ona:

"Senden özür dilerim! Ben seni yorulduğum için bıraktım!" dedi.[\[593\]](#) Lübeyne Hatun da ona:

"Eğer Müslüman olmazsan,[\[594\]](#) Allah da sana böyle yapacaktır!" dedi.[\[595\]](#)

Âmir b. Fûheyre'ye Yapılan İşkence

18- Amir b. Fûheyne; Müslümanlıktan döndürölmek için müşrikler tarafından işkenceye uğratılan kölelerdendi.[\[596\]](#)

Kendisinin bazan Bilal-i H abeşî ile birlikte bir urgana bağlanarak çocuklar tarafından çekilip işkence yerlerine götüröldüğü görölür[\[597\]](#) bazan da ne söylediğini bilemeyecek kadar işkenceye tutulduğu olurdu.[\[598\]](#)

Ebu Fukeyhe'ye Yapılan İşkence

19- Ebu Fukeyhe, Müslümanlıktan döndürölmek için en ağır işkencelere uğratılan kölelerdendi.[599]

Ebu Fukeyhe'ye, Abdüddar oğulları işkence yaparlardı.[600]

Kendisini elbisesiz olarak[601] ayağından [602]zincirle[603] bağlarlar,[604] öğlenin en şiddetli sıcağında Remda'ya çıkarırlar, göğsünün üzerine kocaman bir taş, kaya parçası koyarlar,[605] aklı başından gider,[606] ne söylediğini bilmez olur,[607] dili ağzından dışarı çıkardı.[608]

"Öldü artık!" denilip bırakılırdı.

Sonra, ayı lir, kendine gelirdi.[609]

Bir gün, Ümeyye b. Halef de Ebu Fukeyhe'nin ayağını iplerle bağlattı. Sürükleyip Remda'ya götürmelerini emretti. Kendisini oraya bıraktırdı.[610]

Ümeyye b. Halef, o sırada yanlarından yürüyüp geçmekte olan cual (yellengen) böceğini göstererek, Ebu Fukeyhe'ye:

"Senin Rabbin bu değil mi?" dedi.

Ebu Fukeyhe:

"Benim Rabdim Allah'tır!

Beni de, seni de yaratan O'dur!

Şu cual böceğini de O yarattı!" deyince, Ümeyye b. Halef kızdı.[611]

Ebu Fukeyhe'nin boğazını boğarcasına sıktı.

Ümeyye b. Halefin kardeşi Übeyy b. Halef de:

"Arttır onun azabını, Muhammed gelip onu kurtarıncaya kadar!" dedi.

O gün, öldüğünü sanıncaya kadar Ebu Fukeyhe'ye bu şekilde işkence yapıp durdular.[612]

Ebu Fukeyhe Habeş ülkesine yapılan ikinci hicrete katılıp Mekke'den ayrılıncaya kadar, müşrikler ona işkence yapmaktan geri durmadılar.[613]

Bilal-i Habeşî ile Annesine Yapılan İşkence

20-21- Bilal-i Habeşî Müslümanlığını gizlemeyip açıklayan ilk yedi mücahidden birisi olup,[\[614\]](#) Allah yolunda en ağır işkencelere uğratılan kölelerden,[\[615\]](#) Müslümanların zayıf ve fakir tabakasındandı.

Dininden döndürülmek için yapılan en ağır işkencelere katlanırdı.

İşkencelere tutulup:

"Haydi, sen de bizim gibi söyle!" diye zorlandıkça;

"Dilim onu iyi söyleyemiyor! Ona dilim dönmüyor! Ehad! Ehad! [Birdir! Birdir!]" demekten geri durmaz, müşrikler söyletmek istedikleri hiçbir şeyi ona söyletmezlerdi.[\[616\]](#)

Kendisine, Allah yolunda canını feda etmek, küfür sözünü söylemekten daha kolay gelirdi![\[617\]](#)

Kureyş müşriklerinden Ümeyye b. Halef; Bilal-i Habeşî'nin ellerini, ayaklarını sıkıca bağlattırır,[\[618\]](#) öğle vakti kızgın güneşin altında Mekke vadisinde sırtüstü yatırtır, sonra büyük bir kaya parçasının onun göğsünün üzerine konulmasını emredip koydurur, Bilal-i Habeşî'ye de:

"Vallahi, ya ölünceye kadar böyle kalırsın, ya da Muhammedi inkâr eder, Lât ve Uzzâyâ taparsın!" derdi.

Bilal-i Habeşî ise, bu bela içinde:

"Ehad! Ehad! [Birdir! Birdir!]" derdi.[\[619\]](#) Kendisinin:

"Vallahi, onları kızdırdığım, bundan daha ağır bir kelime bilseydim, muhakkak onu söylerdim!" dediği de rivayet edilir.[\[620\]](#)

Bilâl-i Habeşî'yi bir gün bir gece susuz bıraktıktan sonra,[\[621\]](#) kendisine demir gömlek giydirip Remda'nın şiddetli sıcağı altında da tutar, vücudunun yağın eritirlerdi![\[622\]](#)

Bilal-i Habeşî'nin bu ağır işkenceler altında bayılıp ayıldığı da olurdu.[\[623\]](#)

Hassan b. Sabit der ki:

"Ben, hacc veya umre yaptığım sırada görmüştüm:

Bilal ile birlikte Âmir b. Führeyre bir urgana bağlanmış, çocuklar onları çekip götürüyorlar, Bilal ise 'Ehad! Ehad! [Birdir! Birdir!] Ben Lâfı, Uzzâyı, Hübel'i, İsafı, Nâile'yi ve Büvâneyi tanımıyorum¹ diyordu."

Ümeyye b. Halef onu Remda'da yere yatırdı.

İsteddiği kadar işkence yaptıktan sonra, boynuna ip taktırdı.[\[624\]](#)

Çocuklara teslim etti. Onlar da Mekke sokaklarında dolaştırdılar.

Bilal-i Habeşî, o halde, yine;

'Ehad! Ehad! [Birdir! Birdir!]" demekte idi."[\[625\]](#)

Bilal-i Habeşî'nin annesi Hamâme Hatun da, Allah yolunda işkenceye uğrayan köle kadınlardandı.[\[626\]](#)

Habbab b. Eret'e Yapılan İşkence

22- Müşrik kadınlardan Ümmü Enmar'ın azadlı kölesi olan Habbab b. Eret,[627] Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen,[628] dininden döndürülmek için Mekke'de en ağır işkencelere uğratılan koruyucusuz Müslümanlardandı.[629]

Müşrikler onun çıplak vücudunu dikenler içinde sürürlerdi.[630]

Kendisinin, çıplak vücuduna demir gömlek giydirilip, en sıcak günde Remda'da güneş altında vücudunun yağı eritilmesine tutulduğu da olurdu.[631]

Güneşten kızgın hale gelmiş ya da ateşle kızdırılmış olan taşla çıplak sırtı bastırıldığı halde, söyletmek istedikleri şeyi, küfür sözünü ona söyletmezlerdi.[632]

Nitekim, müşrikler bir gün onu yakalayıp soydular. Düz bir yerde yaktıkları ateşin içine, sırtının üzerine yatırdılar.

İçlerinden birisi onun göğsünün üzerine ayaklarıyla bastı.

Ateş sönünceye ve yer soğuyuncaya kadar, kendisini öylece tuttular!

Yıllar geçtiği halde bile, Habbab'ın sırtındaki yanıkların yerleri, alacaları kaybolmadı.[633]

Hz. Ömer, halifeliği sırasında, Habbab'a müşriklerden çektiği işkenceyi sormuştu. Habbab:

"Ey mü'minler emîri! Bak sırtıma!" dedi.

Hz. Ömer onun sırtına bakınca:[634]

"Doğrusu ben insan sırtının[635] bugünkü gibisini hiç görmemiştim!" dedi. Habbab:

"Benim için bir ateş yakmışlardı da,[636] ben onun üzerine sürüklenip atılmışım.[637] O ateşi benim sırt etimin yağı söndürmüştü!" dedi.[638]

Habbab demirci idi.[639] Kılıç yapardı.[640] Habbab'ın hanımefendisi Ümmü Enmar da, Habbab'ın başını ateşte kızdırdığı demirle dağlardı!

Habbab, Peygamberimiz (a.s.)a varıp, Ümmü Enmar'dan şikâyetlendi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Allah! Habbab'a yardım et!" diyerek dua edince, Ümmü Enmar başından bir derde tutulup, köpeklerle birlikte ulur oldu! Kendisine:

"Başını dağlat!" diye tavsiye edildi.

Bunun üzerine, Habbab demiri alır, ateşte kızdırır, Ümmü Enmar'ın başını onunla dağlardı![641]

Habbab'a, müşriklerden Abdi Yağus da işkence yapardı.[642]

Habbab b. Eret der ki:

"Bizler, müşriklerin en ağır işkencelerine uğramış bulunuyorduk.[643]

Resûlullah (a.s.), Kabe'nin gölgesinde, bürdesini, kaftanını yastık edinerek ona dayanmış olduğu bir sırada idi ki, yanına vardık, halimizi (müşriklerden çektiklerimizi) kendisine arz ve şikâyet edip:[644]

'Yâ Rasûlallah! Yüce Allah'a bizim için dua et![645] Bizim için Yüce Allah'tan yardım dile![646]

Yâ Rasûlallah![\[647\]](#) Bizi dinimizden döndürmelerinden korktuğumuz şu kavme karşı[\[648\]](#) bizim için Yüce Allah'tan yardım dilemez misin?[\[649\]](#) Bizim için, Allah'a dua etmez misin? dedik.[\[650\]](#)

Resûlullah (a.s.)'ın hemen yüzünün rengi değişti.[\[651\]](#) Yüzü al al olduğu halde,[\[652\]](#) doğrulup oturdu:[\[653\]](#)

'Vallahi,[\[654\]](#) sizden öncekiler içindeki[\[655\]](#) mü'minlerden[\[656\]](#) bir kimse yakalanır,[\[657\]](#) kendisi için yerde bir çukur kazılır,[\[658\]](#) o kimse o çukura dizlerine kadar gömülür.[\[659\]](#) sonra bir testere getirilir,[\[660\]](#) başının üzerine konulup biçilerek ikiye bölünürdü de, bu işkence kendisini dininden döndüremezdi![\[661\]](#)

Yahut,[\[662\]](#) onun kemiğinin üzerinden eti ve siniri demir taraklarla taranır, kazınırdı da, yine, bu işkence kendisini dininden döndüremezdi![\[663\]](#)

Allah'tan korkunuz!

Hiç şüphesiz, Allah sizin için fetih ihsan edecektir![\[664\]](#)

Vallahi,[\[665\]](#) Yüce Allah bu işi muhakkak tamamlayacaktır![\[666\]](#)

Bu iş muhakkak tamamlanacaktır![\[667\]](#)

Bu işin hükmü muhakkak yerine getirilecektir![\[668\]](#)

O kadar ki, hayvanına binmiş bir kimse, San'a ile Hadramevt arasında,[\[669\]](#) San'a'dan çıkıp Hadramevte kadar[\[670\]](#) gidecek de, Yüce Allah'tan başka, hiçbir şeyden korkmayacak; ancak (varsa) koyunu hakkında kurt saldırmasından kaygı duyacaktır!

Fakat, siz acele ediyorsunuz!¹ buyurdu."[\[671\]](#)

Mikdad b. Amr'a Yapılan İşkence

23- Mikdad b. Aımr (Esved); Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen[672] ve dininden döndürölmek için müşrikler tarafından demir gömlek giydirilip Remda'nın şiddetli sıcağı altında tutularak vücudunun yağı eritilecek derecede ağır işkencelere uğratılan Müslümanlardandı.[673]

Suheyb b. Sinan'a Yapılan İşkence

24. Kureyş müşriklerinden Abdullah b. Cüd'an'ın azadlı kölesi olan Suheyb b. Sinan,[\[674\]](#) Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen yedi mücahidden birisi idi.[\[675\]](#)

Müslümanlıktan döndürülmek için, en ağır işkencelere uğratılırdı .[\[676\]](#)

Yapılan işkencenin ağırlığından, ne söylediğini bilmez hale gelirdi.[\[677\]](#)

Kendisine demir gömlek giydirilip en sıcak günde Remda'da güneşin altında tutulur, vücudunun yağı eritilirdi.[\[678\]](#) Suheyb b. Sinan, bir gün, yanında Habbab b. Eretve Ammar b. Yâsir olduğu halde Kureyş müşriklerinin yanlarından geçerken, müşrikler:

"İşte, Muhammed'in meclisinde bulundurduğu kişiler şunlar!?" diyerek alay etmeye başlayınca, Suheyb:

"Evet! Biz Allah'ın Peygamberinin meclisinde bulundurduğu kişileriz!

Ona biz iman ettik; siz ise küfrettiniz!

Onu biz tasdik ettik; siz ise tekzip ettiniz!

Müslümanlıkla zelillik ve hakirlik, müşriklik ile de azizlik bir arada bulunmaz!" deyince, müşrikler ona saldırdılar.[\[679\]](#)

"Demek Allah aramızdan (bula bula) bunlara lutfunu lâıyk görmüş ha!?"[\[680\]](#) diyerek onu dövdüler.[\[681\]](#)

Müşrikler Mekke'de, böyle kavim ve kabilesi ve kendilerinin koruyucuları bulunmayanları, dinlerinden döndürmek için, öğlenin en sıcak saatlerinde Remda'da işkenceye uğratmaktan geri durmadılar.[\[682\]](#)

Yâsir ve Aile Efradına Yapılan İşkenceler

25-28. Yâsir b. Amir, Yemen'den gelip Mekke'de yerleşmiş ve Ebu Huzeyfie'nin kölesi Sümeyye Hatunla da evlenerek ondan Ammar ve Abdullah adlarında iki oğulları dünyaya gelmişti.[\[683\]](#)

Bu ev halkı topluca Müslüman olmuşlar,[\[684\]](#) dinlerinden döndürülmek için, Mahzum oğulları tarafından toplu olarak işkenceden işkenceye uğratılmışıdır.[\[685\]](#) Mahzum oğulları;

Ammar¹!

Ammar'ın babası Yâsirl,

Yâsirl'nin zevcesi ve Ammar'ın annesi Sümeyye Hatunu öğlenin en sıcak saatinde güneşin kızdırdığı Mekke kayalığına götürüp işkence yaparlardı.[\[686\]](#)

Bathâ'da Yâsir'e ve Ammar ile Sümeyye Hatuna işkence yapıldığı sırada, Peygamberimiz (a.s.) onlara rastlamıştı .[\[687\]](#) Yâsir:

"Yâ Rasûlallah![\[688\]](#) Zaman hep böyle, işkenceli mi olacak?" diye sordu. Peygamberimiz (a.s.):

"Sabrediniz!" buyurduktan sonra:

"Ey Allah! Yâsir ailesini (ev halkını) yarlığa!" diyerek dua etti.[\[689\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), yine, bir gün, işkenceye uğratıldıkları sırada onlara rastlamıştı:

"Sabrediniz ey Yâsir ailesi (ev halkı)"[\[690\]](#)

"Sevininiz ey Yâsir ailesi (ev halkı)!"[\[691\]](#)

"Sevininiz ey Ammar ailesi (ev halkı)!"[\[692\]](#)

"Hiç şüphesiz, sizin mükâfat yeriniz Cennettir!" buyurdu.[\[693\]](#)

Yâsir; müşriklerin söyletmek istedikleri şeyi söylemedi. İslâm'ın şerefi için ölmeyi göze aldı![\[694\]](#) Müşriklerin işkenceleri altında can verdi.[\[695\]](#)

İslâm'da ilk erkek şehit o oldu.[\[696\]](#)

Abdullah b. Yâsir de okla vurulup yere düşürüldü![\[697\]](#)

Yüce Allah onlardan razı olsun!

Yâsir b. Âmirin zevcesi ve Ammar ile Abdullah'ın anneleri olan Sümeyye Hatun ise,[\[698\]](#) Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen ilk yedi Müslümandan birisi olup,[\[699\]](#) dininden döndürülmek için yapılan en ağır işkencelere çok zayıf ve yaşlı olmasına rağmen katlanır, müşriklerin yaptırmak istediklerini yapmaz,[\[700\]](#) İslâm'ın şerefi için ölmeyi göze alır, müşriklerin söyletmek istediklerini söylemezdi.[\[701\]](#)

Kocası Yâsir işkenceler altında can verdikten sonra, Sümeyye Hatun, işkence için Ebu Cehil'e teslim edilmişti.[\[702\]](#)

Ebu Cehil; akşamleyin, harbesini yanına alıp, Müslümanlara işkence yapılan yere uğrar,[\[703\]](#) onlara[\[704\]](#) ve Sümeyye Hatuna söver sayardı.[\[705\]](#)

Sümeyye Hatun da, Ebu Cehil'e ağır karşılık verirdi.[\[706\]](#)

Nihayet, Sümeyye Hatunun bir bacağı bir deveye, öteki bacağı da başka bir deveye bağladılar.[\[707\]](#)

Ebu Cehil, harbesini Sümeyye Hatunun önüne sapladı ve onu şehit etti.[708]

İslâm'da ilk kadın şehit de Sümeyye Hatun oldu.[709]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Ammar b. Yâsir de, Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen yedi mücahidden birisi olup,[710] dinlerinden döndürülmek için en ağır işkencelere uğratılan Müslümanlardandı .[711]

Kendisi öğlenin en sıcak saatinde Mahzum oğulları tarafından Remda'ya, Mekke kayalığına götürülür,[712] demir gömlek giydirilip yakıcı güneş altında tutulur, vücudunun yağı eritilir,[713] yapılan işkencenin ağırlığından, ne söylediğini bilmez hale gelirdi![714]

Ammar b. Yâsir'e-sırtı ateşle yakılarak da-işkence yapıldığı olurdu.

Sırtındaki yanıkların izleri, yıllar geçtiği halde bile kaybolmamış:

"Nedir bunlar?" diye sorulduğu zaman:

"Bunlar Kureyşîlerin Mekke'de, Remda'da bana ateşle yaptıkları işkencelerin izleri!" demiştir.[715]

Ammar b. Yâsir, bir gün, Peygamberimiz (a.s.)a gelip:

"Yâ Rasûlallah! Bize yapılan işkenceler son derecelerine vardırdı!" dedi. Peygamberimiz (a.s.):

"Sabrediniz ey Yakzan'ın babası!" buyurduktan sonra:

"Ey Allah! Ammar ailesinden hiç kimseye Cehennem azabını tattırma!" diyerek dua etti.[716]

Müşrikler; Ammar b. Yâsir'e gâh güneşin en yakıcı sıcaklığı altında göğsüne ağır kaya parçası koyarak, gâh boğarcasına başını suya batırarak da işkence yaparlardı.[717]

Mugîre oğulları onu Meymun kuyusuna batırırlardı.[718]

Müşriklerin suya batırarak işkence yapmış oldukları bir sırada Peygamberimiz (a.s.) Ammar b. Yâsir'e rastlamıştı.

Ammar ağlıyordu!

Peygamberimiz (a.s.) elini onun gözlerinin üzerine sürdü ve:

onların söyletmek istediklerini söyleyiver, işkenceden kurtul!" buyurdu.[719]

Kureyş müşriklerinden[720] Mugîre oğulları[721] Ammar b. Yâsir'i bir gün yakaladılar,[722] Meymun kuyusunun içine hatırdılar.[723]

"Sen Muhammed'e sövünceye ve 'Lât ve Uzzâ[724] Muhammed'in dininden[725] daha iyidir¹ deyinceye kadar seni bırakmayacağız!" dediler.[726]

Peygamberimiz (a.s.)a dil uzatmadıkça ve putlarının daha hayırlı olduğunu söyletmedikçe de, onu bırakmadılar.[727]

Peygamberimiz (a.s.)a:

"Yâ Rasûlallah! Ammar kâfir olmuş!" diye haber verildi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Hayır![728] Ammar, tepesine kadar,[729] tepesinden tırnağına kadar[730] imanla doludur![731] İman onun etine ve kanına karışmış, işlemiştir!" buyurdu.[732]

O sırada, Ammar b. Yâsir, Peygamberimiz (a.s.)'ın yanına geldi.[733] Ağlıyordu.

Peygamberimiz (a.s.), onun gözlerini eliyle silerken:

"Sana ne oldu?[734] Arkanda ne haber var?" diye sordu.

Ammar b. Yâsir:

"Şer var[735] yâ Rasûlallah![736] Beni sana sövdürmedikçe,[737] beni senden vazgeçirtmedikçe,[738] Lât ve Uzzâ[739] putlarının da[740] senin dininden[741] daha iyi olduğu bana söylettirilmedikçe bırakıldım!" dedi.[742]

Peygamberimiz (a.s.):

"Sana bunlar söylettirildiği zaman, kalbini nasıl bulmuştun? Söylemiş olduğun sözlerden, kalbin ferahlı mı idi; değil mi idi?"[743] diye sordu.

Ammar b. Yâsir:

"Hayır! Ferahlı değildi![744]

Kalbimi Allah'a ve Resûlüne imanın ferahlığı ve rahatlığı içinde[745] ve dinime bağlılığımı da demirden daha sağlam bulmuşumdur!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.):

"Öyle ise, sana bir vebal yok![746]

Ey Ammar![747] Eğer onlar bir daha bu söylediğini tekrarlatmak için seni zorarlarsa, tekrarlayıver!" buy urdu.[748]

"Kalbi iman üzere (sabit ve müsterih) olduğu halde ikraha (cebre) uğratılanlar müstesna olmak üzere, kim imandan sonra Allah'ı tanımaz, fakat küfre göğsünü açarsa, işte Allah'ın gazabı o gibilerin başındadır. Onların hakkı en büyük azabdır!"[749] mealli âyetteki istisnanın Ammar b. Yâsir hakkında nazil olduğu rivayet edilir.[750]

İslâm'da Ruhsat ve Azimetin Mahiyeti ve Hükümleri

Ruhsat; Yüce Allah tarafından kullara teklif olunan hükümlerde,[751] kendilerinin özürleri sebebiyle[752] gösterilen kolaylık ve genişliktir.[753]

Azimet de; özürlerle ilişkisi bulunmayan asıl hüküm I erdir. [754]

Meselâ, misafirin Ramazan orucunu tutması azimet, tutmaması ise ruhsattır.

Misafir azimetini tercih ederek oruç tuttuğu zaman, ruhsatı terketmiş olur.[755]

Misafirin oruçta böyle yapması, kendisi için daha hayırlıdır.[756]

Kalbi Allah'a iman ile mutmain bulunan bir kimseye dayanılmaz işkencelerle söylendirilen küfür sözünden dolayı birvebal terettüp etmez.[757]

Çünkü, mecbur, mâzurdur.[758]

Mecbura küfür sözünü tecvizde, âlimler ittifak etmiştir.[759]

Ancak, yapılan işkencenin, ölümle tehdit olunmak, şiddetle dövülmek,[760] ateşte yakılmak[761] gibi dayanılmaz derecelerde bulunması gerekir.[762]

O takdirde mecbur, ya ruhsatla amel eder, kurtulur; ya da azimetini tercih eder, ölür.[763]

Ammar'ın babası Yâsir ile annesi Sümeyye Hatun, dinlerinin izzet ve şerefi uğruna, azimet ile hareket edip ölmeyi tercih etmişler; müşriklerin söyletmek istedikleri küfür sözünü söylememişlerdir.[764]

Ammar b. Yâsir ise ruhsat ile amel etmiş;[765] kalbi Allah'a ve Resûlüne imanla dopdolu olduğu halde, müşriklerin söylemeye zorladıkları küfür sözünü dil ucu ile söyleyip işkenceden kurtulmuştur.[766]

Zemahşerî'ye göre:

"Bu iki işten hangisi, Ammar'ın yaptığı mı, yoksa baba ve annesinin yaptıkları mı efdaldır?¹ diye sorulacak olursa, 'Ammar'ın ebeveyninin fiili efdaldır' denilir. Çünkü, bunlarınkinde, İslâmiyeti izaz için, öldürülmeye katlanma vardır." [767]

Abdullah b. Mes'ud'un Kâbe'de Açıkta Kur'ân Okuyuşu ve Dövülüğü

İbn İshak'ın Urve b. Zübeyr'den rivayetine göre; Mekke'de Resûlullah (a.s.)dan sonra Kur'ân-ı Kerîm'i yüksek sesle ilk okuyan kişi Abdullah b. Mes'ud idi:

Bir gün, Resûlullah (a.s.)ın ashabı toplanıp:

"Kureyşîler şu Kur'ân'ın yüksek sesle okunduğunu hiç dinlemediler. Kur'ân'ı onlara yüksek sesle okuyup dinletecek kim var?" dediler.

Abdullah b. Mes'ud:

"Ben varım!" dedi.

Arkadaşları:

"Biz, senin hakkında, Kureyşîlerden korkanı!

Biz öyle bir adam istiyoruz ki, kendisinin kavim ve kabilesi bulunsun da, Kureyşîler birşey yapmak istedikleri zaman, onlara karşı onu korusunlar!" dediler.

Abdullah b. Mes'ud:

"Siz beni bırakın, ben gideyim. Yüce Allah beni korur!" dedi.

Ertesi günü, kuşluk vakti, Kabe'nin Makam'ına kadar ilerledi.

Kureyşîlerin toplantı yerinde bulundukları sırada, Makam'da, ayak üzerinde yüksek sesle Besmele çekerek er-Rahmân sûresini okumaya başladı.

Kureyş müşrikleri ona yönelip:

"Şu Ümmü Abd'in oğlu ne diyor?!" diyerek mırıldandılar ve sonra da:

"O herhalde Muhammed'in getirdiği bazı şeyleri okuyor!" dediler, hemen kalkıp üzerine yürüdüler, yüzüne gözüne vurmaya başladılar.

Abdullah b. Mes'ud ise, okumaya devam ederek, Yüce Allah'ın sûreyi onun okuyup erişmesini dilediği yere kadar okuyup erişti!

Fakat dövülmekten yüzü gözü ezik ve bere içinde olarak arkadaşlarının yanına döndü.

Arkadaşları:

"Zaten, biz senin bu akıbete uğrayacağından korkmuştuk!" dediler.

Abdullah b. Mes'ud:

"Benim nazarımda şu anda onlardan daha hafif, zayıf durumda Allah düşmanları yoktur!

İsterseniz ben yarın da gider, onlara bir o kadar daha Kur'ân dinletebilirim!" dedi.

Arkadaşları:

"Hayır! Onlara, hoşlanmadıkları şeyi dinletmiş bulunuyorsun. Sana bu kadarı yeter!" dediler.[\[768\]](#)

Ebu Dübb Vadisinde Namaz Kılan Müslümanların Takipçi Müşriklerle Çarpışmaları

Peygamberimiz (a.s.)ın ashabından bazıları, namaz kılacakları zaman Mekke vadilerine gider, namaz kıldıklarını kavim ve kabilelerinden gizli tutmak isterlerdi.[769]

Nitekim, Sa'd b. Ebi Vakkas'la[770] bazı sahabiler, Ebu Dübb vadisine kadar gitmişlerdi.

Orada abdest alıp[771] namaz kılıyorlar,[772] namaz kıldıklarını kavim ve kabilelerinden hiç kimsenin işitmesini istemiyorlardı.

Fakat, kendilerini gözetleyen ve izleyen[773] müşriklerden bazı kimseler;[774] Ebu Süfyan Sahr b. Harb, Ahnes b. Şerik ve daha başkaları,[775] üzerlerine çıkageldiler.

Sahabilerin yaptıkları ibadetlerini ayıplamaya, kötölemeye kalkışınca, dövüşüler.

Sa'd b. Ebi Vakkas eline geçirdiği bir deve çene kemiği ile vurup onlardan birinin başını yardı, kanattı .[776]

Bunun üzerine, müşrikler bozguna uğradılar.

Müslümanlarda, cesaretlenerek onları vadiden sürüp dışarı çıkardılar.[777]

Bu, İslâm'da bu konuda akıtılan ilk kan oldu.[778]

[1] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 282, Taberî, c. 2, s. 218, İbn Esîr, c. 2, s. 663, İbn Seyyid, c. 1, s. 99, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 148, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 7-8.

[2] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 282-284, Taberî, c. 2, s. 218, İbn Esîr, c. 2, s. 63, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 8.

[3] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 283-284, Taberî, Târih, c. 2, s. 218, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 148, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 8, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 461.

[4] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 282-283, Taberî, Târih, c. 2, s. 218, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 99, Zehebî, Târih, s. 148, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 461 .

[5] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 284, Taberî, Târih, c. 2, s. 218.

[6] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 284, Taberî, c. 2, s. 218, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63, İbn Seyyid, c. 1, s. 99, Zehebî, Târih, s. 148, İbn Haldun, c. 2. ks. 2. s. 8. Halebî. c. 1. s. 461 .

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/287-288.

[7] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 200-201, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 123-124.

[8] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 124, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 115-116.

[9] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 111.

[10] Belazurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 148, İbn Hazm, Cemhene, c. 1, s. 115-116.

[11] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 115, İbn Hazm, Cemhere, c. 1, s. 242.

[12] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 154, İbn Hazm, Cemhere, c. 1, s. 141.

- [13] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 156, İbn Hazm, Cemhere, c. 1, s. 141.
- [14] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 153.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/288-289.
- [15] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/290.
- [16] İbn Şa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 201, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, t 1, s. 124.
- [17] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 43, Vâki cîf, Megâzî, c. 2, s. 811, Taberî, Târih, c. 3, s. 114.
- [18] İbn Sa'd. Tabakât. c. 1.S.201.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/290.
- [19] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.2, s. 50-51, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 24, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 268, İbn E ar, Kâmil, c. 2, s. 71, 72, 74, 75, İbn Seyyid, Uvûnu'l-eser, c. 1, s. 113.
- [20] Bel âzurî, Ensâbu'l -eşraf, c. 1, s. 153,146.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/290.
- [21] Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 832, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 136, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 377, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 121 -122, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 92, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1408, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 333.
- [22] Vâkıdî, Megâzî, c.2, s. 870, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 123.
- [23] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 282, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 199, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 116, Yâkubî, Târîh,c.2, s. 24, Taberî, Târih, c. 2, s. 218, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetî, c. 1, s. 181, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 63, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 148, Diyarbekrî, Hamfs, c. 1, s. 288, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 461.
- [24] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 199, Belâzurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 116, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 24, Ebu'l-Ferec İbn Ceraf, el-Vefâ, c. 1, s. j81, Diyarbekrî, Hamfs, c. 1, s. 228.
- [25] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 116.
- [26] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.199, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 24, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 181.
- [27] E bu N uaym, H i lyetü'l-evli yâ, c. 1, s. 175-176, Tabe rânî'den na ki en H eysem f, M ecm au'z-zevâ id, c. 6, s. 17.
- [28] Bakara: 158, Âl-i İmrân: 96, Hacc: 27.
- [29] İbn Esîr, Nihâye, c. 1.S.340, c. 2, s. 242.
- [30] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 110.
- [31] İbn Esîr, Nihâye, c. 242.
- [32] İbn Esîr, Nihâye, c. 4, s. 279.
- [33] Ffruzâbâdf, Kâmusu'l-Muhît, c. 1, s. 343.
- [34] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s.1 36-137, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 73. Taberî, Târih, c. 2, s. 184.

[35] Kalem: 10-14, AJâk: 15-16.

[36] Ahmed Ziyâüddîn, Ramûzu'l -ehâdis, s. 238.

[37] Hucurat: 13.

[38] Taberî, Tefsir, c. 20, s. 336, Kurtubi, Tefsir, c. 20, s. 235.

[39] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 376, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 167, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 87, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 6, s. 408.

[40] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 337-338, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 206-207, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 s. 111-112, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 161.

[41] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 497.

[42] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 5, s. 191, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 206-207, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 111-112, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 161, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 64-65, İbn Ebf Şeybe'den naklen Alâuddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 14, s. 39-40.

[43] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 387.

[44] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 144, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 73.

[45] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 144.

[46] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 301.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/291-296.

[47] Taberî, Tefsir, c. 29,s.156,Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 506-507, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 295, Ebu'l -Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 203, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 154-155, Suyûtî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 230.

[48] Beyhakî,Delâil,c.2,s. 198, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 165, Hâzin, Tefsir, c.3, s. 1322, Nesefî, Medârik, c. 2, s. 297.

[49] Beyhakî,Delâil,c.2,s. 198.

[50] Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 165, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 132, Nesefî, Medârik.c. 2, s. 297.

[51] Beyhakî, Delâil, c.2, s. 198, Kurtubi, c. 10, s. 165, Hâzin, c. 3, s. 132, Nesefî, Medârik, c. 2, s. 297.

[52] Taberî, Tefsir, c. 29, s. 156, Ebussuud, Tefsir, c. 9, s. 57.

[53] Taberî, Tefsir, c. 29, s. 156, Hâkim, Müstedrek, c.2, s. 507, Beyhakî, c.2, s. 198, Vahidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 295, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 203, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 443, Suyûtî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 230.

[54] Taberî, Tefsir, c. 29, s. 156.

[55] Taberî, Tefsir, c. 29, s. 156, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 507, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 198, Vahidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 295,Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 203, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 443, Suyûtî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 230.

[56] Taberî, Tefsir, c. 29, s. 156.

[57] Taberî, Tefsir, c. 29, s. 156, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 507, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 198, Vahidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 295,Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 203, Ebu'l-Fidâ, Tefsir,

c. 4, s. 443, Suyûtî, E sbâbü 'n-n üzü, s. 230.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/296-298.

[58] Fahu'r-Râzî, Tefar, c. 29, s. 1 89.

[59] Fahu'r-Râzî, Tefar, c. 29, s. 1 89, Kurtubi, Tefsir, c. 19, s. 60.

[60] Kurtubi, Tefsir, c. 19, s. 60.

[61] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 288, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c.1, s. 1 33, Ebu Nuaym, Delâil ü'n-nübüvve, c. 1, s. 232, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 198, Ebu'l-Ferec, el-Vefa, c. 1, s. 202, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 101, Zehebî, Târîhu'l-İslâm , s. 155, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 61.

[62] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 133.

[63] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 288, E bu Nuaym, Delâil, c . 1, s. 232, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 198, Zehebî,Târîhu'l-İslâm, s. 155, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 61.

[64] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 198.

[65] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 133, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 71.

[66] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 288, Ebu Muaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 232, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s.198, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 202, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 101, Zehebî, Târîhu'l-İslâm , s. 1 55, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 61.

[67] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 133, İbn Esîr, Kâmil, c. 2,s. 71, Kurtubi, Tefsir, c. 1 9, s. 60-61.

[68] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 133, Kurtubi, Tefsir, c. 19, s. 61 .

[69] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 288-289, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 232, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 198, Ebu'l-Ferec, c.1, s. 202, İbn Seyyid, c. 1, s. 101, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 156, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 61.

[70] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 133, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 29, s. 189, Kurtubi, Tefsir, c. 19, s. 61.

[71] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 289, Ebu Nuaym , Delâil ü'n-nübüv ve, c. 1, s. 232, Beyhakî, Delâil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 200, E bu'l-Ferec İ bn Cevzî, el -Vefa, c. 1 , s. 202-203, İbn Seyyid, Uyû nu'l-eser, c. 1, s. 101, Zehebî, Târîhu¹-İslâm, s. 156, E tau'l-F idâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 61.

[72] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 289-290, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 133, Taberî, Tefsir, c. 29, s. 156, Hâkim ,Müstedrek, c. 2, s. 507, Beyhakî, Delâil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 200-201, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 295.

[73] Fahu'r-Râzî, Tefar, c. 29, s. 1 90, Kurtubi, Tefsir, c. 19, s. 61.

[74] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 289, Ebu Nuaym , Delâil ü'n-nübüvve, c. 1, s. 232, Beyhakî, Delâil ü'n-nübüv ve, c. 2, s.200, İbn Seyyid Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 1 01, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 1 56, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 61.

[75] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 291, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 101.

[76] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 291-299, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 162-163, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.53-57.

[77] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 257,300, İbn Atodilberr, İstiâb, c. 4, s. 1820, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 82, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 91, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 24, Halebî, İnşânu'l-uyûn, c. 1, s. 432.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/298-302.

[78] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1 , s. 337-338, Taberî, Târih, c. 2, s. 218-219, İbn E ar, Kâmil, c. 2, s. 63-64, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 160-161 , Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 47, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1. s. 462.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/302-304.

[79] İbnİshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 284, Taberî, Târih, c. 2, s. 218-219, İbnEsîr, Kâmil, c. 2, s. 63-64, İtan Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 148, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 47, Halebî, İnşânu'l-uyûn, c. 1, s. 462.

[80] İbn İshak, İtan Hişam , Sîre, c. 1, s. 284, İtan Esîr, Kâmil, c. 2, s. 64, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 99, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 148-149, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 47.

[81] İbn İshak, İbn Hişam ,Sîre, c.1 ,s. 284, Belâiurf, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 229, Taberî, Târih, 2, s. 220, Ebu'l-FerecİbnCevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 191, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 64, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 149, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 462.

[82] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 284, Taberî, Târih, c. 2, s. 220, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 191, İbn Esîr,Kâmil, c. 2, s. 64, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 99-100, Zehebî, Târih, s. 149, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 48,Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 462.

[83] Belâzuî, Ensâbu'l -eşraf, c. 1, s. 229.

[84] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 284, Taberî, Târih, c. 2, s. 220, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 64, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 100, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 149, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 462.

[85] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 284, Taberî, Târih, c. 2, s. 219, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 100, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 149, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 462.

[86] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 284-285, Taberî, Târih, c. 2, s. 220, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 187, İbn Esîr, Kâmil, c. 2,s. 64, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 100, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 149, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 3, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn,c.1, s. 462.

[87] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 284-285, Taberî, Târih, c. 2, s. 220, Beyhakî, c. 2, s. 187, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 100,Zehebî, s. 149, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 48, Halebî, c. 1, s. 462.

[88] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 285, Belâiurf, c. 1 , s. 229-230, Taberî, c. 2, s. 220, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 191, İbn Seyyid, c.1, s. 100, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 149, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 48, Halebî, c.1, s. 462.

[89] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 285, Taberî, c. 2, s. 220, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 191, İbn Seyyid, c. 1, s. 100, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 149, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 48, Halebî, c. 1, s. 462.

[90] Belâiurf, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 230.

[91] İbn İshak, c.1 ,s.285, Belâiurf, c. 1, s. 230, Taberî, c. 2, s. 220, Ebu'l-Ferec, c.1, s. 191, İbn Esîr, Kâmil, c.2, s. 64, Zehebî, T ârfhu'l-İ slâm, s. 149-150, E bu'l -F idâ, c. 3, s. H al ebf, c. 1, s. 462.

[92] İ b n İ shak, Kitâ bu'l-m übte dâ ve'l-m eb'as, c. 3, s. 136, Be yhak f, D elâi I, c. 2, s. 187. Ze hebf, T ârfhu'l-İ siâm, s. 150, E bu'l-F idâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 42.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/304-306.

[93] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 285, Taberî, Târih, c. 2, s. 220, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 64, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 1 00, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 152, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 48.

[94] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 202.

[95] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 285, İbn Sa'd, c. 1, s. 202, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, 1, s. 100, Zehebî, s. 152, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 48.

[96] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 285, Taberî, c. 2, s. 220, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 64-65, İbn Seyyid, c. 1, s. 100, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 152, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 463.

[97] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 285, İbn Sa'd, c. 1, s. 202, Belâzurî, c. 1, s. 231 -232, Taberî, c. 2, s. 220, İbn Esîr, c. 2, s. 65, İbn Seyyid, c. 1, s. 1 00, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 152, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 48, Halebî, c. 1, s. 463.

[98] İbn Şa'd, Tabakât, c. 1, s. 202, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 25.

[99] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 285, İbn Sa'd, c. 1, s. 202, Belâzurî, c. 1, s. 232, Yâkubî, c. 2, s. 25, Taberî, c. 2, s. 220, İbn Esîr, c. 2, s. 65, Zehebî, s. 152, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 48, Halebî, c. 1 , s. 463.

[100] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 285, Taberî, c. 2, s. 220, İbn Esîr, c.2, s. 65, İbn Seyyid, c. 1, s. 1 00, Zehebî, s. 152, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 48, Halebî, c. 1, s. 463.

[101] Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 60, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 463.

[102] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 231-232.

[103] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 285-286, Taberî, Târih, c. 2, s. 220, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 65, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 100, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 153, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 463.

[104] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 232.

[105] İbn İshak, İbn Hişam, c.1 , s. 286, Taberî, Târih, c. 2, s. 220, İbn Esîr, c.2, s. 65, İbn Seyyid, c. 1 , s. 1 00, Zehebî, s. 153, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 48, Halebî, c. 1, s. 463.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/306-308.

[106] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 202.

[107] İbn Sa'd, c. 1, s. 202, Belâzurî, c. 1, s. 231.

[108] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 231.

[109] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 202.

[110] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 202, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 231.

[111] Buhârî, Târîhu'l-kebîr, c. 7, s. 51, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 187, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 149, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 42.

[112] Belazuri, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 231.

[113] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 202, Taberî, Târih, c. 2, s. 219.

[114] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 231.

[115] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 202.

[116] Sâd: 5-8.

[117] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 202-203.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/308-310.

[118] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 303, E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 192-193, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c.2, s. 277-278, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 186, Heysemî, Meonau'z-zıevâid, c. 8, s. 228.

[119] İbn Sa'd. Tabakât. t 1. s. 203.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/310-311.

[120] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 315, Taberî, Tefsir, c. 15, s. 164, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1 , s. 205, Kurtubi,Tefsir, c. 10, s. 328, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 62, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 180, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 4, s. 202.

[121] "Üzerimizden vebal kalkıncaya kadar" (Zürkân, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 257).

[122] Nadr b. Haris, Ümeyye b. Halef ve E bu Cehil (Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 142).

[123] Yemâmeli Müseylimetü'l-Kezzab "Rahmânü'l-Yemâme" diye anılırdı (Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 443, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâyeve'n-nihâye, c. 5, s. 50).

[124] Yanı nda aç ı k lanm ı ş b eyanatı hâvf sahife ler (E bu'l -Fi dâ, Tefsir, c. 3, s. 1 80, S uyutî, D ürü'l -m ensû r, c. 4, s. 2 03.

[125] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 31 5-31 9, Taberî, Tefsir, c. 15, s. 164-166, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 198-199, Kurtubi,Tefsir, c. 10, s. 128-130, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c . 3, s. 62-63, H âzi n, Tefsir, c. 3, s. 180 -181 , Suyûtî, D ürü'l -m e nsür, c. 4, s. 202-203.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/311-316.

[126] En'âm: 4-11 .

[127] Ra'd: 31-32.

[128] Furkan: 7-10.

[129] Furkan: 20-21.

[130] İsrâ: 90-97.

[131] Ra'd: 30.

[132] Sebe: 9.

[133] Saffat: 176-177.

[134] Nahl: 57.

[135] Duhan: 14.

[136] Kalem: 2.

[137] Tûr: 29.

[138] Kalem: 4-6.

[139] Zâriyât: 52-53.

[140] Yûnus 2.

[141] Sâd:,4.

[142] İsrâ: 47.

[143] Buruc: 19,21, 22.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/317-321.

[144] İbnİshak,İbnHişam, Sîre, c. 1, s. 321-322, Taben, Tefeîr, c. 15, s. 191, 192, Fahru'r-Râzî, Tefefr, c. 21, s. 82, Kurtubi, Tefar, c. 10, s. 346-347, İbn Se'îd, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 108-109, Etaul-Fidâ, Tefar, c. 3, s. 71-72, Suyuti Dürm'l-mensûr, c.4, s. 210.

[145] Kehf 23-24.

[146] Kehf 1-26, 83-98.

[147] İsrâ: 85.

[148] İbn İshak.İbnHişam, Sîre.d, s. 334-335.

[149] Fussilet: 26.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/321-323.

[150] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 321, Bevtiakf, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 202, Zehebî, TârîViu'l-İsJâm, s. 157.

[151] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 161.

[152] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.d, s. 321, Taberî, Tefsir, c. 13, s. 182.

[153] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 139-140.

[154] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.l, s. 321, Taberî, Tefsir, c. 13, s. 182, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 21, s. 82.

[155] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.l, s. 383.

[156] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.l, s. 383-384, Taberî, Tefsir, c. 13, s. 182. Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 21, s. 82.

[157] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 321, Taberî, Tefsir, c. 13, s. 182.

[158] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 384, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 88.

[159] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 140-141.

[160] Fâtır: 42, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 139.

[161] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 321, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 139-140, Taberî,

Tefsir, c. 1 3, s. 182.

[162] Nahl: 103, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 1 40-1 41.

[163] Furkan: 4-7, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 141. 16O.İsrâ: 88.

[164] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 140.

[165] Kamer: 45.

[166] Taberî, Târih, c. 2, s. 296.

[167] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 367, Vâkıdî, Megâzî, c. 1 ,s.149.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/324-327.

[168] A'râf 157-158.

[169] Cum'a: 2.

[170] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 52, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 220, Müslim , Sahih, c. 2, s. 761, E bu Dâvud, Sünen, c. 2,s. 296, Nesai, Sünen, c. 4, s. 1 39.

[171] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 322, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 232-233, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 88, Müslim,Sahih, c. 1, s. 140-141, Taberî, Târih, c. 2, s. 205, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 21 3-21 4, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 6. Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 5-6, Begavf, Mesâbihu's-sünne, c. 2, s. 174, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 ,s. 162, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 48, İbnSeyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 85-86, Zehebî, Târihu'l-İslâm , s. 117, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c . 3, s. 3.

[172] Ankebût: 48.

[173] Yûnus 16.

[174] Şûra: 52.

[175] Buhârî, Sahih, c. 8, s. 148.

[176] Mecm: 2-4.

[177] el-Hâkka: 43-47.

[178] Hûd: 36-48.

[179] Hûd: 49.

[180] Ali-iİmrân: 33-43.

[181] Âli-İmrân: 44.

[182] Yûsuf 4-101.

[183] Yûsuf 102.

[184] Kasas: 3-43

[185] Kasas: 44-46.

[186] Yasin: 40.

[187] Yasin: 38.

[188] Enbiyâ: 30.

[189] er-Rahmân: 7.

- [190] Fussilet: 11.
- [191] Neml: 88.
- [192] A'râf 172-173.
- [193] Hicr:22.
- [194] Nahl:68-69.
- [195] En'âm: 38.
- [196] İsrâ: 85.
- [197] Câsiye: 29.
- [198] İsrâ: 44.
- [199] Nemi: 61.
- [200] Yûnus: 92.
- [201] er-Rahmân: 33.
- [202] Şûra: 29.
- [203] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/327-331.
- [204] Zemahşerî, Keşşaf, c. 2, s. 584, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 22, s. 223.
- [205] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.d , s. 384, Taberî, Tefsir, c.17, s. 96, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 198.
- [206] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 584, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 22, s. 223.
- [207] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre.d, s. 384, Taberî, Tefsir, c. 17, s. 96, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 198.
- [208] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre.c.4, s. 59, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 266, Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 92.
- [209] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 136, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 92, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 1 20-1 21.
- [210] Enbiyâ: 98-100.
- [211] . İbn İshak, İbn Hişam, c. 1 , s. 384-385, Taberî, Tefsir, c . 17, s. 96-9 7, Zemahşerî, Keşşâf, c. 2, s. 28 4, Farıhru'r-R âzfî Tefsir,c. 22, s. 2 23, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 198-199.
- [212] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1,s.385, Taberî, Tefsir, c. 1 7, s. 97, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 199.
- [213] Vâhidi, Esbâbü'n-nüiûl, s. 206.
- [214] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 385, Taberî, Tefsir, c. 17, s. 97, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 206, Zemahşeri, c. 2, s. 584,Fahru'r-Râzî, c. 22, s. 222, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 99.
- [215] Zemahseri, Keşşaf, c. 2, s. 584, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 22, s. 222.
- [216] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 206.
- [217] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre,c.1, s. 385, Taberî, Tefsir, c . 1 7, s. 97, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 199. 21 4.

- [218] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 584, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 22, s. 223.
- [219] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1,s.385, Taberî, c. 17, s. 97, Zemahşen, c. 2, s. 584. Fahru'r-Râzî, c. 22, s. 223, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 199.
- [220] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1,s.385, Taberî, c. 17, s. 97, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 199.
- [221] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 206.
- [222] Zemahşeri, c. 2, s. 584, Fahru'r-Râzî, c. 22, s. 223
- [223] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 206.
- [224] Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 206, Zemahşeri, c. 2 , s. 584, Fahru'r-Râzî, c. 22, s. 225.
- [225] Nesefî, Medârik, c. 4, s. 121 -122.
- [226] Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 206.
- [227] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 584, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c . 22, s. 223.
- [228] Nesefi, Medârik, c. ,s.122.
- [229] Fahru'r-Râzî, Tefsir, c .2 , s. 223, Nesefi, Medârik, c. 4, s. 122.
- [230] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 206.
- [231] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre,c.1, s. 385, Taberî, Tefsir, c. 17, s. 97, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 584.
- [232] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1,s.385, Taberî, c. 17, s. 97, Zemahşeri, c. 2, s. 584. Fahru'r-Râzî, c. 22, s. 223, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 584.
- [233] Enbiyâ: 101-102.
- [234] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 385-386, Taberî, c. 17, s. 97, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 199.
- [235] Enbiyâ: 26-29.
- [236] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 386, Taberî, Tefsir, c. 17, s. 97, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 199.
- [237] Zuhuf 57-67.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/331-336.
- [238] Zemahşeri, Keşşaf, c. 3, s. 331, Ebussuud, Tefsir, c. 7, s. 180.
- [239] Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 1, s. 1 37.
- [240] Zemahşeri, c. 3, s. 331, Fahru'r-Râzî, c. 26, s. 107, Meseff, Medârik, c. 3, s. 14, Etau'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 581, Ebussuud, c.7,s.180.
- [241] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 387, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 137, Taberî, Tefsir, c. 23, s. 30, Fahru'r-Râzî, c.26, s. 107, Kurtubi, Tefsir, c. 15, s. 58, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 581, Hâzin, Tefsir, c. 4,s. 13, Beyzâvî, Tefsir, 2, s. 286, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 5, s. 270.
- [242] İbn İshak, İbn Hişam , c. 1 , s. 387, Belâzurî, c. 1 , s. 1 37, Zemahşeri, c. 3, s. 331, Fahru'r-Râzî, c. 26, s. 107, Nesefi, c. 3,s. 14, Kurtubi, c. 15, s. 58, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 581, Beyzâvî, c. 2, s. 286, Ebussuud, c. 7, s. 180, Suyûtî, c. 5, s. 270.
- [243] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 387, Belâzurî, c. 1, s. 137, Zemahşeri, c. 3, s. 331, s. 581,

Beyzâvî, c. 2, s. 286, Ebussuud, c. 7, s. 180, Suyûtî, c. 5, s. 270.

[244] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 387, Belâzurî, c. 1, s. 137, Fahru'r-Râzî, c. 26, s. 107, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 581 .

[245] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 387, Fahru'r-Râzî, c. 26, s. 107, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 581.

[246] Zemahşeri, c. 3, s. 331, Nesefî, c. 3, s. 14, Kurtubi, c. 15, s. 58, Hâzin, c. 4, s. 13. Beyzâvî, c. 2, s. 286 Ebussuud, c. 7, s. 180.

[247] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 387, Belâzurî, c. 1, s. 137, Taberî, Tefsir, c. 23, s. 30, Zemahşeri, c. 3, s. 331, Nesefî, c. 3, s. 14, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 581, Hâzin, c. 4, s. 13, Beyzâvî, c. 2, s. 286, Ebussuud, c. 7, s. 180, Suyûtî, c. 5, s. 270.

[248] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 387.

[249] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 581.

[250] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 387, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 137, Taberî, Tefsir, c. 23, s. 30, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 581 ,Suyûtî, Dürü'l-mensur, c. 5, s. 270.

[251] Taberî, Tefsir, c. 23, s. 30, Suyûtî, c. 5, s. 270.

[252] Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 5, s. 270.

[253] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 387, Taberî, c. 23, s. 31, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 246, Zemahşeri, Keşşaf, c. 3, s. 331 ,Kurtubi, Tefsir, c. 15, s. 58, Nesefî, Medârik, c. 3, s. 14, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 581.

[254] Taberî, c. 23, s. 31, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 248, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 581.

[255] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 387, Taberî, c. 23, s. 31 .

[256] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 387.

[257] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 387, Taberî, c. 23, s. 31 , Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 246, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 581 .

[258] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 387, Taberî, c. 23, s. 31, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 246, Zemahşeri, c. 3, s. 331, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 26, s. 107, Kurtubi, c. 15, s. 58, Nesefî, c. 4, s. 14, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 13, Beyzâvî, Tefsir, c. 2, s. 286, Ebussuud, Tefsir, c. 7, s. 180.

[259] Yasin: 36/77-83.

[260] İsrâ: 17/49-52.

[261] Kaf: 50/1-4.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/336-339.

[262] Taberî, Tefsir, c. 11, s. 96, Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 228, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 17, s. 75, Nesefî, Medârik, c. 2, s. 156, Hâzin, Tefsir, c. 2, s. 289, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 410, Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 442.

[263] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 410.

[264] Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 17, s. 55.

[265] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 229, Hâzin, Tefsir, c. 2, s. 289.

[266] Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 17, s. 57, Hâzin, Tefsir, c. 2, s. 289.

[267] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 194, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 121, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s.170, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 30, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 2, s 286-287.

[268] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 229, Fahru'r-Râzî, c. 17, s. 57, Hâzin, c. 2, s. 289.

[269] Zemahşeri, c. 2, s. 229, Nesefi, Medârik, c. 2, s. 156, Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 442.

[270] Zemahşeri, c. 2, s. 229, Fahru'r-Râzî, c. 17, s. 57, Nesefi, c. 2, s. 156, Beyzâvî, c. 1, s. 442.

[271] Fahru'r-Râzî, c. 17, s. 57, Hâzin, c. 2, s. 289.

[272] Zemahşeri, c. 2, s. 229, Nesefi, c. 2, s. 156-157, Beyzâvî, c. 1, s. 442.

[273] Fahru'r-Râzî, c. 17, s. 57, Hâzin, c. 2, s. 289.

[274] Zemahşeri, c. 2, s. 229, Nesefi, c. 2, s. 157, Beyzâvî, c. 1, s. 442.

[275] Hâzin, Tefsir, c. 2, s. 289.

[276] Zemahşeri, c. 2, s. 229, Nesefi, c. 2, s. 157, Beyzâvî, c. 1, s. 442.

[277] Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 17, s. 57.

[278] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 229, Fahru'r-Râzî, c. 17, s. 57, Hâzin, Tefsir, c. 2, s. 289.

[279] Zemahşeri, c. 2, s. 229, Nesefi, Medârik, c. 2, s. 156.

[280] Hâzin, Tefsir, c. 2, s. 288.

[281] Hâzin, c. 2, s. 288, Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 442.

[282] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 228.

[283] Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 442.

[284] Zemahşeri, c. 2, s. 228, Beyzâvî, c. 1, s. 442.

[285] Zemahşeri, c. 2, s. 228, Fahru'r-Râzî, c. 17, s. 57.

[286] Hâzin, Tefsir, c. 2, s. 288.

[287] Taberî, Tefsir, c. 11, s. 95, Kurtubi, Tefsir, c. 8, s. 319.

[288] Zemahşeri, c. 2, s. 228, Kurtubi, c. 8, s. 319, Nesefi, Medârik, c. 2, s. 156.

[289] Fahru'r-Râzî, c. 17, s. 56, Hâzin, c. 2, s. 288.

[290] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 228.

[291] Fahru'r-Râzî, c. 17, s. 56, Hâzin, c. 2, s. 288.

[292] Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 442.

[293] Yûnus: 15-16.

[294] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 388.

[295] Taberî, Tefsir, c. 30, s. 330, Zemahşeri, Keşşaf, c. 4, s. 292, Nesefi, Medârik, c. 4, s. 380, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 417, Beyzâvî, Tefsir, c. 2, s. 579.

[296] İbn İshak, İbn Hişam, c.1, s. 388, Taberî, c. 30, s. 331, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 144, Kurtubi, Tefsir, c. 20, s. 225, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 417, Suyutî, Dürü'l-mensûr, c. 6, s. 404.

[297] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 388.

[298] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 388, Taberî, c. 30, s. 331, Kurtubi, c. 20, s. 225, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 6, s. 404.

[299] Taberî, c. 30, s. 331, Kurtubi, c. 20, s. 227, Suyûtî, Dürr, c. 6, s. 404.

[300] Vâhidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 307, Zemahşeri, c. 4, s. 292, Nesefi, c. 4, s. 380, Hâzin, c. 4, s. 417.

[301] Taberî, Tefsir, c. 30, s. 331, Taberânî, Mu'cemu's-sağır, c. 1, s. 265, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 307, Zemahşeri, Keşşaf, c. 4, s. 292, Kurtubi, Tefsir, c. 20, s. 227-228, Nesefi, Medârik, c. 4, s. 380, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 417, Beyzâvî, Tefsir, c. 2, s. 579, Suyûtî, Dürü'l-mensur, c. 6, s. 404.

[302] Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 146.

[303] İbn Kuteybe, Te'vflu Müşkili'l-Kur'ân, s. 185.

[304] Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 144.

[305] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 388, Taberî, c. 30, 331, Kurtubi, c. 20, s. 225, Suyûtî, Dürr, c. 6, s. 404.

[306] Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 144.

[307] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 388, Taberî, c. 30, s. 331, Fahu'r-Râzî, c. 32, s. 144, Kurtubi, c. 20, s. 225, Suyûtî, Dürr, c.6,5.404.

[308] Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 144.

[309] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 388, Taberî, c. 30, s. 331, Fahu'r-Râzî, c. 32, s. 144, Kurtubi, c. 20, s. 225, Suyûtî, c. 6, s.404.

[310] Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 307, Zemahşeri, c. 4, s. 292, Nesefi, c. 4, s. 385, Hâzin, c. 4, s. 417.

[311] En'âm: 14.

[312] Zemahşeri, c. 4, s. 292, Nesefi, c. 4, s. 380, Hâzin, c. 4, s. 417, Suyûtî, c. 6, s. 404.

[313] Zemahşeri, c. 4, s. 292, Fahu'r-Râzî, c. 32, s. 144, Nesefi, c. 4, s. 380, Hâzin, c. 4, s. 417, Suyûtî, c. 6, s. 404.

[314] Taberî, Tefsir, c. 30, s. 331, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 144, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 6, s. 404.

[315] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 388, Taberî, c. 30, s. 331, Zemahşeri, Keşşaf, c. 4, s. 292, Fahu'r-Râzî, c. 32, s. 144, Nesefi, Medârik, c. 4, s. 380, Hâzin, 64-66.

[316] Zümer: 64,66.

[317] Kâfirûn: 1-6.

[318] . Zemahşeri, c. 4, s. 292, Fahu'r-Râzî, c. 32, s. 144, Nesefi, c. 4, s. 380, Hâzin, c. 4, s. 417, Suyûtî, c. 6, s. 404.

[319] Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 144.

[320] Zemahşeri, c. 4, s. 292, Fahu'r-Râzî, c. 32, s. 144, Nesefi, c. 4, s. 380, Hâzin, c. 4, s. 417.

[321] Hâzin. Tefsir. c.4. s. 417.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/339-344.

[322] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 432, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 50, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 514, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 328-329, Kurtubi, Tefsir, c. 19, s. 212, Suyûtî, Dürri'l-mensûr, c. 6, s. 314.

[323] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre.d, s. 389, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, 11, s. 151, Kurtubi, Tefsir, c.19, s. 212.

[324] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 209, Nesefi, Medârik, c. 4, s. 332, Suyûtî, Dürri'l-mensûr, c. 6, s. 315.

[325] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 432, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 50, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 514, Kurtubi, Tefsiri-, c. 11 , s. 211-212, Suyûtî, Dürri, c. 6, s. 314.

[326] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 389.

[327] İbn Ümmi Mektum, Hz. Hatice'nin dayısı Kays'ın oğlu idi. (İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 514.)

[328] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 209, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 432.

[329] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 432, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 50, Kurtubi, c. 19, s. 211 -212, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 470, Suyûtî, Dürri, c. 6, s. 314.

[330] Belâzurî, Ensâb, c. 1 , s. 152, Taberî, c. 30, s. 51, Fahu'r-Râzî, c. 31, s. 54, Kurtubi, c. 19, s. 212, Nesefi, c. 19, s. 212.

[331] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 389, Taberî, c. 30, s. 51 , Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 470.

[332] Fahu'r-Râzî, c. 31, s. 54, Kurtubi, c. 19, s. 212, Nesefi, c. 4, s. 332.

[333] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 389-390.

[334] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 390, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 328, Kurtubi, c. 19, s. 212, Nesefi, c. 4, s. 332.

[335] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 390.

[336] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 209, Tirmizî, c. 5, s. 432, Taberî, c. 30, s. 51.

[337] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 390.

[338] Abese: 1-16.

[339] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 209, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 51, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 31, s. 54, Nesefi, Medârik, c. 4,s. 332, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 470-471.

[340] Taberî, Tefsir, c. 30, s. 51 , Fahu'r-Râzî, c. 31, s. 54, Kurtubi, Tefsir, c. 19, s. 212, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 471.

[341] Taberî, c. 30, s. 51, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 471 .

[342] Fahu'r-Râzî, c. 31, s. 54, Kurtubi, c. 19, s. 212, Nesefi, c. 4, s. 332, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 490.

[343] Taberî, c. 30, s. 51, Fahu'r-Râzî, c. 31, s. 54, Kurtubi, c. 19, s. 213, Nesefi, c. 4, s. 332, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s.490.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/344-346.

[344] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 308-309.

[345] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 3, s. 233, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 404, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 53, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 158, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 284, Ebu Nuaym, Hilyetu'l-evliya, c. 1, s. 149, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c.2, s. 282. İbn Abdilbetr, İstiâb, c. 1, s. 179, Muhibbüt-Taben, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 74, Zehebî, Târîhu'l-İsiâm, s. 217, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 28.

[346] İbn Sa'd, c. 3, s. 233, Ahmedb. Hanbel, c. 1.S.404, İbn Mâce, c. 1, s. 53, Hâkim, c. 3, s. 284, Ebu Nuaym, c.1 ,s.149,Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 281, İbn Abdilberr, c. 1, s. 179, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 74, Zehebî, s. 217, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.28.

[347] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 339, Taberî, Târih, c. 2, s. 220, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 66, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser,c. 1, s. 100, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 57, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 478.

[348] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1,s.339, Taberî, c. 2, s. 220, İbn Esir, c. 2, s. 66, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 57, Halebî, c. 1.S.478.

[349] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 339, Taberî, Târîh, c. 2, s. 220, İbn Esîr Kâmil, c. 2, s. 66, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 100, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 57, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 475.

[350] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 339, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 66, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 57.

[351] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 8, s. 261-265, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 112, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 160,Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 281-282, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1865, Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430, Süheylî, Ravdu'lünûf, c. 3, s. 220, İ bn Esîr, K âmil, c. 2, s. 67, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 180, Zehebî, Târîhu'l -İ si âm, s. 217-218, E b u'l-F idâ, el-Bi dâyeve'n-nihâye, c. 3, s. 59, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 648, Halebî, İnşân, c. 1, s. 483.

[352] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1,s.342, Belâzurî, c. 1,s.198, İbn Esîr, c. 2, s. 70, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 59, Halebî, c. 1, s. 478.

[353] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 478.

[354] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 342-343, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 197, Zehebî, Târîhu'l-İ slâm, s. 219, E bu'l-Fidâ, c. 3,s. 59.

[355] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 197, Zehebî, Târîhu'l-İslâm , s. 219, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 59.

[356] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1,s.343, Zehebî, s. 219, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 59.

[357] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 343, Belâzurî, c. 1, s. 197, Zehebî, s. 219.

[358] İ bn İshak, İ bn Hişam , Sîre, c. 1, s. 343, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 197, İbn Kayy m, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 49, Zehebî,Târîhu'l-İ slâm, s. 219.

[359] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 197.

[360] Nahl: 106.

[361] Taberî, Tefsir, c. 14, s. 181, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 190, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 59.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/346-349.

[362] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 282, Taberî, TâriTı, c. 2, s. 220, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 65, İbn Seyyid, Uvûnu'l-eser,c.1,s.100.

[363] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 287-288, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 49. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/349-350.

[364] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 309-310, *fihm* ed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 218, Taberî, Târih, c. 2, s. 223, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 275-276, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 187-188, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 164-165, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâyeve'n-nihâye, c. 3, s. 46, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 15-16, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 423.

[365] Taberî, Târih, c. 2, s. 223, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 276.

[366] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 310, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 218, Taberî, c. 2, s. 223, Beyhakî, c. 2, s. 276, Ebu'l-Ferec, d, s.188, Zehebî, s. 165, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 46, Halebî, c. 1, s. 473.

[367] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 310, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 165, M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/350-352.

[368] Hatta insan terslerini ve kokmuş şeyleri (İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 70).

[369] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 201, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 131, Taberî, Târih, c. 2, s. 229, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 182, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 21.

[370] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 70.

[371] Ezrakî. Ahbâru Mekke. c. 2. s. 200. Taberî. Târih. c. 2. s. 197.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/352.

[372] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 380, Belâmin, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1,s.120.

[373] Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 171, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 425, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 564.

[374] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 564.

[375] Kurtubî, Tefsir, c. 20, s. 240.

[376] Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 171, Kurtubi, Tefsir, c. 20, s. 240, Nesefi, Medârik, c. 4, s. 382, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 425, Beyzâvî, Tefsir, c. 2, s. 581, Ebussuud, Tefsir, c. 9, s. 211.

[377] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 380, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 338, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 171.

[378] Belâzulî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 122, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 339, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 425.

[379] Taberî, Tefsir, c. 30, s. 338-339.

[380] Zemahşeri, Ke ssâf, c. 4, s. 297, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 171, 173, Meseff, Medârik, c. 4, s. 382, 383.

[381] Taberî, c. 30, s. 339, Fahru'r-Râzî, c. 32, s. 171, Kurtubi, c. 20, s. 240, Nesefi, c. 4, s. 382, Hâzin, c. 4, s. 425, Beyzâvî, c.2,s.581,Ebussuud,c.9,s. 211.

[382] Taberî, Tefsir, c. 30, s. 338.

[383] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 380, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 122, Taberî, c. 30, s. 339, Fahru'r-Râzî, c. 32, s. 171, Kurtubi, c. 20, s. 240, Nesefî, c. 4, s. 382, Beyzâvî, c. 2, s. 581, Ebussuud, c. 9, s. 211 .

[384] Taberî, Tefsir, c. 30, s. 339, Kadı İ yaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 291.

[385] Kurtubi, Tefsir, c. 20, s. 240, Ebussuud, c. 9, s. 211.

[386] Taberî, c. 30, s. 339, Kadı İ yaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 291, Kurtubi, c. 20, s. 240. Ebussuud, c. 9, s. 211.

[387] Tebbet: 1-5.

[388] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1, s. 380, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 200, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c.1 ,s. 281, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 17, Müslim , Sahih, c. 1, s.194, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s.120,121, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, Beyhakî, Delâil, c. 2, s.183, Begavf, Mesâbfhu's-sünne, c. 2, s. 175, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 184, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60-61.

[389]

[390] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 381, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 316, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 123, Beyhakî, Delâil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 195, Kadı İ yaz, eş-Şifâ, c.1, s. 291 , Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 173, Muhibbüt-Ta berî, R ı yâdu 'n-n adrâ, c. 1, s. 81, Kurt ubf, Tefsir, c. 20, s. 234, İ bn Seyyid, Uy un u'l-eser, c. 1, s. 102, Zeheb f, T ârfh u'l-İ si âm, s. 147, E bu'l -Fi dâ, Tefsir, c. 4, s. 565, Diyarbekrî, Hamfs, c. 1, s. 288.

[391] İbn İshak, İbn Hişam, c.1 , s. 381, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 123, Beyhakî, c. 2, s. 195, Kadı İ yaz, c. 1, s. 291 , Fahru'r-Râzî, c. 32, s. 172, Muhibbüt-Ta berî, c. 1, s. 81, Kurtubi, c. 20, s. 234, Zehebî, s. 147, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 565.

* Hicr'de (Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 316).

[392] İbn İshak, İbn Hişam, t 1, s. 381-382, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 316, Beyhakî, c. 2, s. 195, Fahru'r-Râzî, c.32, s.17, Muhibbüt-Ta berî, c. 1, s. 81, Kurtubi, Tefsir, c. 20, s. 234, Zehebî, Târih, s. 147, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 565, Diyarbekrî, Hamfs, c.1, s. 288.

[393] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 316, Beyhakî, c. 2, s. 195, Muhibbüt-Ta berî, c. 1, s. 80, 81, İbn Seyyid, Uy un, c. 1 , s. 103, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 565.

[394] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 316.

[395] Ebu Nuaym, Delâil ü'n-nübüvve, c. 1, s. 193, İbn Seyyid, Uy un, c. 1, s. 103, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 62.

[396] Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 172.

[397] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 195, Fahru'r-Râzî, c. 32, s. 172, Muhibbüt-Ta berî, c. 1, s. 81, Zehebî, s. 147, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s.565.

[398] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 316.

[399] Ebu Nuaym, c. 1, s. 193, İ bn Seyyid, c. 1 , s. 103, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 565.

[400] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 316, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 103.

[401] E b u N uaym .Delâil ü'n-nübüvve, c. 1, s. 193, E bu 'l-Fi dâ, Tefsir, c. 4, s. 565, K asta lânf, M evâ hibu'l -ledün niye, c. 1, s. 62.

[402] Ezrakî, c. 1 , s. 316, Ebu Nuaym, c. 1, s. 193, Beyhakî, c. 2, s. 195, Fahru'r-Râzî, c. 32, s. 172, Muhibbüt-Taberî, c. 1,s.81, İbn Seyyid, c. 1, s. 103, 147, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 565.

[403] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 381, Ezrakî, c. 1, s. 316, Belâzurî, c. 1, s. 81, Kurtubi, c. 20, s. 234, Ebu'l-Fidâ, c. 4,s. 565.

[404] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 381, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 316, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 123, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c.1, s. 291.

[405] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 123.

[406] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamıs, c. 1, s. 288.

[407] İbn İshak, İbn Hişam, c.1, s. 381, Ezrakî, c. 1, s. 316, Belâzurî, c. 1, s. 123, Beyhakî, c. 2, s. 195, Kadı İyaz, c.1, s. 291 ,Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 172, Muhibbüt-Taberî, R ı yâdu 'n-n adrâ, c. 1, s. 81, Kurtubi, Tefsir, c. 20, s. 234, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 103, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 147, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 565, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 62, Diyarbekrî,Hamfs, c.1, s. 288.

[408] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 123.

[409] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 381, Ezrakî, c. 1, s. 316, Kurtubi, c. 20, s. 234.

[410] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 316.

[411] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 122, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 147.

[412] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 381-382, Belâzurî, c. 1, s. 122, Fahru'r-Râzî, c. 32, s. 172, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 80,Kurtubi, t 20, s. 234, Zehebî, s. 147, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 565, Kastalani, İrşâdü's-sârf, c. 6, s. 25, Diyarbekrî, c. 1,s.288.

[413] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1,s. 381, Belâzurî, c. 1, s. 123, Kadı İyaz c.1, s. 291, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 81, Kurtubi, c.20, s. 234.

[414] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 195, Fahru'r-Râzî, c. 32, s. 172, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 81, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 103, Zehebî, s. 147, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 565.

[415] Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 81, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 62.

[416] Ebu Nuaym , Delâil, c. 1, s. 194, İbn Seyyid, c. 1, s. 103, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 565, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 62.

[417] Beyhaki, D el âil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 195, F ahru'r-Râ zf, c. 32, s. 172, M u hibbü't-Taberî, c. 1, s. 81, Ze hebi, T ârîhu'l -İslâm, s. 147.

[418] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 193, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 103, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 565.

[419] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 382, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 195, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 172, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 81, Kurtubi, Tefsir, c. 20, s. 234-235, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 1 47.

[420] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 234-235, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 147.

[421] Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 16, s. 97.

[422] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 382, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 244, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 162, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 194, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 81, Bedrüddin Aynf,

Umdetu'l-kârf, c. 16, s. 97, Kastalani, İrşâdü's-sârf, c. 25.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/352-356.

[423] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 384, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 18, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 490.

[424] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 36-37, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 338-339, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 384, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 18.

[425] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 339, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 18.

[426] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 339.

[427] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 18.

[428] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 339, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 18.

[429] Belâzurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 131, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 19.

[430] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 339, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 19.

[431] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 131, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 19.

[432] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 339.

[433] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 339, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 19.

[434] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 131, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 339.

[435] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 19.

[436] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 131.

[437] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 19.

[438] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 339.

[439] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 339.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/356-358.

[440] Zerka', Havran'dadır. (Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, t 1, s. 131)

[441] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 339, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 19.

[442] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 19.

[443] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 131.

[444] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 131, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 339, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 19.

[445] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 131.

[446] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 338.

[447] İbn Sa'd'dan naklen Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 147.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/358-359.

[448] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 65,131, Müslim, Sahih, c. 3, s. 141 8, Nesai, Sünen, c. 1, s. 162. Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 279, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 216, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 62.

[449] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 417, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 65,131, Müslim, Sahih, c. 3, s. 141 8, Belâiurî, Ensâb, c.1, s. 125, Beyhakî, Delâil.c. 2, s. 279, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1 ,s. 190, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 103, Zehebî,Târihu'l-İslâm, s. 216, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 44, Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 17, Kastalani, Mevâhib, c.1, s. 62.

[450] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417,Buhârî, c. 1, s. 131, Müslim, c. 3, s. 1419, Nesai, Sünen, c. 1, s. 162, Beyhakî, c. 2, s.279, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 1 90, Zehebî, s. 216, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 44, Diyarbekrî, Hamfs, c. 1, s. 292.

[451] Buhârî, c. 1, s. 65, Müslim, c. 3, s. 1418, Beyhakî, c. 2, s. 279.

[452] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 397, Ebu Nuaym , Delâil, c. 1, s. 266-267, Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 1, s. 17.

[453] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 267, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 17.

[454] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 397, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 17.

[455] Belâiurf, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 125, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 17.

[456] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 397, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1419, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 279, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 216.

[457] Ahmed b. Hanbel, c. 1,s.417, Buhârî, Sahih, c. 1 , .65, 131, Müslim, c. 3, s. 1418, Nesai, Sünen, c. 1,s.162, Beyhakî,c. 2, s. 279, Zehebî, s. 216, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 44, Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 17, Diyarbekrî, Hamfs, c. 1, s. 292.

[458] Müslim, c. 3, s. 1418, Beyhakî, c. 2, s. 279, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 103, Zehebî, s. 216.

[459] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 286.

[460] Nesai, Sünen, c. 1 , s. 162, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 103.

[461] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 190, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 44, Diyarbekrî, c. 1, s. 292.

[462] Belâzuri, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 125, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 17.

[463] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 1 31, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 62, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 469.

[464] Müslim, c. 3,5.141 8,Belâzurî,c. 1,s. 125, Ebu Nuaym,c.1,s. 267, Beyhakî, c. 2, s. 279, İbn Seyyid, c.1, s. 104, Zehebî,s. 216, Halebî, c. 1, s. 469.

[465] Buhârî, c. 1, s. 131, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 7, Kastalani, c. 1 , s. 62, Halebî, c. 1, s. 469.

[466] Buhârî, c. 1 , s. 131, Müslim, c. 3, s. 1418, Belâiurf, c. 1, s. 1 25, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 7,Heysemî, c. 6, s. 17, Kastalani, c. 1, s. 62, Halebî, c. 1, s. 469.

[467] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417, Buhârî, c. 1, s. 65, Müslim, c. 3, s. 1418, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 1 ,s. 190, Zehebî, s. 21 6, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 44, Kastalani, c. 1 ,s.62.

[468] Buhârî, c. 1, s. 131 , Belâiurf, c. 1, s. 125, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Nesai, Sünen, c. 1 , s. 1 62, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ,c. 9, s. 7, Heysemî, c. 6, s. 18, Kastalani, c. 1, s. 62, Halebî, c. 1, s. 469.

[469] Buhârî, c. 1, s. 131, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 7, Kastalani, c. 1, s. 62, Halebî, c. 1.S.469.

[470] Buhârî, c.1, s. 131 .Müslim, c. 3, s. 1 418, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 216. Kastalani, c. 1, s. 62, Halebî, c.1,s. 469.

[471] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417, Buhârî, c. 1, s. 65, Ebu Nuaym, c. 1 , s. 267, Beyhakî, c. 2, s. 279, Ebu'l-Ferec, c. 1, s.190, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 44, Diyarbekrî, c. 1, s. 292.

[472] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 131 , Müslim , Sahih, c. 3, s. 1418, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 279, Zehebî, Târihu'l-İslâm ,s. 216, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 62, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 469.

[473] Buhârî, c. 1, s. 65, 131, Müslim, c. 3, s. 141 8, E bu Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 1 , s. 267, Nesai, Sünen, c. 1, s. 162,Beyhakî, Delâil, c.2,s. 279, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s.1 03, Zehebî, s. 216,Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 18, Kastalani,c.1, s. 62, Halebî, s. 469.

[474] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 417, Buhârî, c. 1, s. 65,131, Müslim ,c.3, s. 141 8 Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Nesai, Sünen, c. 1, s. 162, Beyhakî, c. 2, s. 279, E bu'l-Ferec, c. 1, s. 190, İbn Seyyid, c. 1, s. 103, Zehebî, s. 216, Heysemî, c. 6, s. 18,Kastalani, s. 62, Halebî, s. 469.

[475] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 41 7, Ebu'l-Ferec İbn Cevif, el-Vefâ, c. 1, s. 190, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 44,Diyarbekrî, c. 1 , s. 292.

[476] Buhârî, c. 1, s. 65, Müslim, c. 3, s. 1418, İbn Seyyid, c.1 ,s.103, Zehebî, s. 21 6.

[477] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 125, Nesai, Sünen, c. 1, s. 162, E bu Nuaym, c. 1, s. 267, Beyhakî, c. 2, s. 279, Heysemi ,c. 6, s. 18.

[478] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417, Buhârî, c. 1, s. 65, Müslim, c. 3, s. 1 418, Beyhakî, c. 2, s. 279, Ebu'l-Ferec, c. 1.S.190, Zehebî, s. 216, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 44.

[479] Buhârî, c. 1,3.131, Belâiurf, c. 1, s. 125, Nesai, c. 1, s. 62, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 6, s. 18, Halebî,c.1, s. 469.

[480] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417, Müslim, c. 3, s. 1418, Nesai, c. 1, s. 1 62, Beyhakî, c. 2, s. 279, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 190, Zehebî, s. 216, E bu'l-F idâ, c. 3, s. 44, Kastal ânf, c. 1, s. 62, Diyarbekrî, c. 1, s. 292.

[481] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 393, Belâiurf, c. 1,s.125, Nesai, c. 1,s.162, Ebu Nuaym, c. 1,s.267, Beyhakî, c. 2, s. 279, Heysemî, c. 6, s. 18, Kastalani, c. 1, s. 62, Halebî, c. 1, s. 469.

[482] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 65,132.

[483] Buhârî, c. 1, s. 65,132, Müslim, c. 3, s. 1418, Belâiurf, c. 1, s. 1 25, Nesai, c. 1, s. 162, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Beyhakî, c. 2, s. 279.

[484] Ahmed b. Hanbel, c.1, s. 417, Buhârî, c. 1, s. 65, Nesai, c. 1, s. 162, Ebu'l-Ferec, c. 1,s.190, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 44.

[485] Buhârî, c. 1, s. 132, Müslim, c. 3, s. 1 418, Belâiurf, c. 1, s. 125, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Beyhakî, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 216, Heysemî, c. 6, s. 18, Kastalani, c. 1, s. 62, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 469.

[486] Buhârî, c. 1, s. 132, Müslim, c. 3, s. 1418, Beyhakî, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 216.

[487] Buhârî, c. 1, s. 132, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 7, Halebî, c. 1,s.469.

[488] Buhârî, c. 1, s. 132, Müslim, c. 3, s. 1418, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 7, Delâil, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 216, Kastalani, c. 1 ,s. 62, Halebî, c. 1,5.469.

[489] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417, Buhârî, c. 1, s. 65, Müslim, c. 3, s. 1418, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 7, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 190, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 44, Kastalani, c. 1, s. 62, Diyarbekrî, c. 1, s. 292.

[490] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 393, Buhârî, c. 1, s. 65, Müslim, c. 3, s. 1418, Beyhakî, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 216.

[491] Buhârî, Sahih, c.1, s. 65.

[492] Müslim, Sahih, c. 3, s. 141 8, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Beyhakî, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 21 6, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 18.

[493] Müslim, c. 3, s. 1418, Beyhakî, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 216, Halebî, c. 1, s. 469.

[494] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 267, Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 18.

[495] Müslim, Sahih, c. 3, s. 1418, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 279, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 217, Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 18, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 469.

[496] Buhârî, Sahih, c.1, s. 132, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1418, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 279, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c.1, s. 62, Halebî, c.1, s. 469.

[497] Buhârî, c. 1, s. 132, Müslim, c. 3, s. 1418, Nesai, Sünen, c. 1, s. 162, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 7, Delâil, c. 2, s. 279, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 216, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 62.

[498] Buhârî, c. 1, s. 132, Nesai, c. 1, s. 162, Kastalani, c. 1, s. 62.

[499] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 417, Buhârî, c. 1, s. 132, Müslim, c. 3, s. 1418, Belâiurf, c. 1, s. 125, Nesai, c. 1, s. 162, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Beyhakî, c. 2, s. 279, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 190, Zehebî, s. 216, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 44, Heysemî, c. 6, s. 18, Kastalani, c. 1, s. 62, Diyarbekrî, Hamfs, s. 1, s. 293, Halebî, c. 1, s. 469.

[500] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 393, Müslim, c. 3, s. 1419, Beyhakî, c. 2, s. 279.

[501] Buhârî, c. 1, s. 132, Müslim, c. 3, s. 1419, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Beyhakî, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 21 6, Heysemî, c. 6, s. 18, Kastalani, c. 1, s. 62.

[502] Belâiurf, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 125, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 18.

[503] Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 18.

[504] Buhârî, c.1, s. 132, Müslim, c. 3, s. 1418, Nesai, c. 1, s. 162, Ebu Nuaym, c.1, s. 267, Beyhakî, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 217, Heysemî, c. 6, s. 18, Kastalani, c. 1, s. 62, Halebî, c. 1, s. 470.

[505] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 23, Müslim, c. 3, s. 1420, Beyhakî, c. 2, s. 279.

[506] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 397.

[507] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 23, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 397, Müslim, c. 3, s. 1420.

[508] Müslim, c. 3, s. 1418, Beyhakî, c. 2, s. 279, Zehebî, s. 216.

[509] Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 217.

[510] İbn Sa'd, c. 2, s. 23, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 397, Nesai, c. 1, s. 162, Beyhakî, c. 2, s. 280, Zehebî, s. 21 6, Heysemî, c. 6, s. 18, Halebî, c. 1, s. 470.

[511] Buhârî, c. 1, s. 65, Müslim, c. 3, s. 1418, Nesai, c. 1, s. 162, Beyhakî, c. 2, s. 280, Zehebî, s. 216, Heysemî, c. 6, s. 18, Halebî, c.1, s. 470.

[512] Buhârî, c. 1 , s. 132, Müslim, c. 3, s. 1 418, Belâiurf, c. 1, s. 125, Nesai, c. 1, s. 162, E bu Nuaym, c. 1, s. 267, Beyhakî,c. 2, s. 280, Zehebî, s. 217, Heysemî, c. 6, s. 18, Kastalani, c. 1,s.62, Halebî, c. 1,s.470.

[513] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 132, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1418-1419, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 267, Zehebî,Târihu'l-İslâm, s. 217, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 18, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 470.

[514] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 393, 417, Müslim , c. 3, s. 1419, Zehebî, s. 217, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.3, s. 44, Diyarbekrî, Hamfs, c. 1, s. 293.

[515] Müslim, c. 3, s. 1 418, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 280, Zehebî, s. 217, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 44, 45, Halebî, c. 1,s.470.

[516] Buhârî, Sahih, c.1, s. 65.

[517] Müslim, c. 3, s. 1419, Beyhakî, c. 2, s. 280, Zehebî, s. 217, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 44, 45, Halebî, c. 1, s. 470.

[518] Nesai, Sünen, c. 1.S.162.

[519] Müslim, c. 3, s. 1419, Beyhakî, c. 2, s. 280.

[520] Buhârî, Sahih, c.1, s. 65.

[521] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 23, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 397.

[522] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 280.

[523] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417, Buhârî, c. 1, s. 65, Diyarbekrî, c. 1, s. 293.

[524] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417, Müslim, c. 3, s. 1419, Diyarbekrî, c. 1, s. 293.

[525] İbn Sa'd, c. 2, s. 23, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 397, Buhârî, c. 1, s. 132, Müslim , c. 3, s. 1419, Nesai, c. 1, s. 162, Ebu'l-Ferec İbn Cevif, el-Vefâ, c. 1, s. 191, Zehebî, s. 216, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 62, Halebî, c. 1, s. 470.

[526] Müslim, Sahih, c. 3, s. 1419, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 280.

[527] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 23, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 397, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1 420, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 280.

[528] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 417,puhârî, Sahih, c. 1, s. 132, Müslim, c. 3, s. 1419. Ebu'l-Ferec İbn Cevif, el-Vefâ, c.1 ,s.191,Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 217, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1 , s. 62, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 470.

[529] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 393, Müslim, c. 3, s. 1419.

[530] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 267, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 18.

[531] Belâiurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 125, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 18.

[532] Belâiurî, Ensâb, c. 1 , s. 125, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267.

[533] Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 18.

[534] Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 18.

[535] Belâiurî, c. 1, s. 125, Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 18.

[536] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 267.

[537] Ebu Nuaym, c.1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 18.

[538] Belâiurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 125.

[539] Ebu Nuaym, c.1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 18.

[540] Belâiurî, c. 1, s. 125, Ebu Nuaym, c.1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 18.

[541] Ebu Nuaym, c.1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 18.

[542] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 267.

[543] Ebu Nuaym, c. 1, s. 267, Heysemî, c. 6, s. 18.

[544] Belâiurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 125, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 267, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 18.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/359-366.

[545] İbnEbi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 297, Ahmed b. Hanbel.Müsned.c. 2, s. 204. Buhârî, Sahîh.c. 6, s. 34-35, E bu Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 209, Beyhakî, Delâil, c. 2 , s. 274, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 190, Zehebî, Târîhu'l-İslâm , s. 215, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 46, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 16.

[546] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 31 5, 319, Taberî, Tefsir, c. 15, s. 164-166, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 198-199, Kurtubi,Tefsir, c. 10, s. 128 -130, E bu 'l-Fi dâ, Tefsir, c. 3, s. 62-63, H âlin, Tefsir, c. 3, s. 180-181, Suy utf, D ürru'l-m ensûr, c. 4, s. 202, 203.

[547] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 319, Taberî, Tefsir, c. 15, s. 166, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1 , s. 205, 206, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 190, Zehebî, Târîhu'l-İslâm , s. 153-154.

[548] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 319, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 205-206, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 1 90, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 153-154.

[549] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 1, s. 319-320, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 206, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 190, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 108, Zehebî, Târîhu'l-İslâm , s. 1 53-1 54, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 4243.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/366-368.

[550] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 166-167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 86, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 410

[551] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 167, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 86.

[552] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 86, İbn Hacer, c. 3, s. 41 0.

[553] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 215, Hâkim , Müstedrek, c. 3, s. 369, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 166-167, İbn Esîr, Usd,c. 3, s. 86, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 336, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 140, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.29.

[554] İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, c. 101, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 167, İbn Esîr, Usd, c. 3, s. 86, İbn Hacer, c. 3, s. 410.

[555] İbn Sa'd, c. 3, s. 215, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 369, Beyhakî, c. 2, s. 167, İbn Esîr, c. 3, s. 86, Muhibbüt-Taberî, c. 2,s. 336, Zehebî, s. 140, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 29, İbn Hacer, c. 3, s. 410.

[556] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 86.

[557] İbn Sa'd, c. 3, s. 215, Hâkim, c. 3, s.369, Beyhakî,c. 2, s. 167, İbn Esîr, c. 3, s. 86, Muhibbüt-Taberî, c. 2, s. 336, Zehebî, s. 140, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 29.

[558] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 167, İbn Esîr, Usd. c. 3, s. 86.

[559] Buhârî'nin Târîh'inden naklen İ bn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 410.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/368-369.

[560] Hâkim , Müstedrek, c. 3, s. 360. E bu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 89, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 353, İ bn H acer, c. 1, s. 545, Ta berâ nfden nakl en H eyse m T, M ecm au'i-zevâid, c. 9, s. 151 .

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/369.

[561] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 55, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 446.

[562] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 55.

[563] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 446.

[564] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 55, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 446.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/369-370.

[565] İbn Sa'd, c. 3, s. 116, (tan .Abdilbeir, İstiâb.c.4, s. 1474, İbnEsîr, Usd, c. 5, s. 181, İbnHacer, el-İsâbe, c. 3, s. 421.

[566] İbn Sa'd, c. 3, s. 116, İbn Esir, c. 5, s. 181, İtan Hacer, c. 3, s. 421.

[567] İbn Sa'd, c. 3, s. 116-117, İbn Aicdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1473, İbn E ar, Usd, c. 5, s. 181 .

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/370.

[568] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 156.

[569] İbn İshak, İtan Hişam, Sîre, c.1, s. 339-340, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 196-197, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1849.

[570] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 195.

[571] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 196, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 69.

[572] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 340, Belâzurî, c. 1, s. 196, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 218, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 385.

[573] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 196, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 69, Usd,c.7, s. 123, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 482.

[574] Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 1 28, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 66.

[575] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 482.

[576] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 196, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 69, Usd, c. 7, s. 123.

[577] Belâzurî, c. 1, s. 196; İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 69, Usd, c. 7, s. 123, Halebî, c. 1, s. 482.

[578] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 340, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 283, İbn Abdilberr, İstiâb, c.1, s. 849, İbn Esîr, Usd, c. 7,s. 123, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 117, Zehebî, s. 218, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 385, Kastalani, c. 1, s. 66.

[579] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 340, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 117, Hâzin, c. 4, s. 385,

İbn Hacer, c. 4, s. 312.

[580] Belâzurî, Ensâb, c. 1 , s. 196, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 69, Usd, c. 7, s. 123, Halebî, c. 1.s.482.

[581] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1,s.340, Belâzurî, c. 1,s.196, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 283, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 69, Usd, c.7, s. 123, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 117, Zehebî, s. 218, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 59, İbn Hacer, c. 4, s. 312, Hâzin, c. 4, s. 385, Kastalânî,c.1, s. 66. Halebî, c.1, s. 482.

[582] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 196, İbn Esîr, c. 2, s. 69, Usd, c. 7, s. 123, Halebî, c. 1, s. 482.

[583] Belâzurî, c. 1, s. 196 Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 269-270.

[584] Kurtubi, Tefsir, c. 16, s. 189, Suyûtî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 1 96.

[585] Ahkâf 11.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/370-372.

[586] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 482.

[587] Mus'abu'z-Zübeyyir, Nesebi Kureyş.s. 147, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 77, İbn Abdilberr, İstiâb, c.4,s. 1946, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 222.

[588] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 196, İbn Esîr, Kâmil, c. 2,s. 70, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 475.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/372.

[589] İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 77.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/372.

[590] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 195, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 399.

[591] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 341, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 195, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 55, İbn E ar, Kâmil, c.2, s. 69, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 117, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 58.

[592] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 195.

[593] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1 , s. 341, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 195, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 69, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 117-118, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1 , s. 482.

[594] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 195, İbn Esîr, c. 2, s. 69, Halebî, c. 1.S.482.

[595] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 341, Belâzurî, c. 1, s. 1 95, İbn Esîr, c. 2,s. 69, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 11 8, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 58, Halebî, c. 1 , s. 482.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/372-373.

[596] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 230, 231, Belâzurî, c. 1 ,s. 1 94, İbn Esîr, c. 2, s. 68, Usd, c. 3, s. 136,1 37, İbn Hacer, el-İsâtae, c. 2, s. 256.

[597] Belâzuî, Ensâb, c. 1, s. 185, İbn Haim, Cevâmiu's-sfne, s. 54.

[598] Halebî, İnsânu'l-uvûn, c. 1, s. 481 .

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/373.

[599] İbn Sa'd, c. 4, s. 123, Belâzurî, c. 1, s. 195, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1730, İbn E ar,

Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 248, İbnHacer, c. 4, s. 156, Halebî, c. 1 , s. 481.

[600] İbn Sa'd, c. 4, s. 123, Belâzurî, c. 1, s. 195, İbn Abdilberr, c. 4, s. İbn E ar, Usd, c. 6, s. 248.

[601] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1730.

[602] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 248.

[603] İbn Sa'd, c. 4, s. 123, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1730.

[604] İbn Sa'd, c. 4, s. 123, Belâzurî, c. 1 ,s. 195, İbn Abdilberr, c. 1, s. 1 730.

[605] İbn Sa'd, c. 4, s. 123, Belâzurî, c. 1 ,s.1 95, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1730, İbn E ar, Usd, c. 6, s. 248.

[606] İbn Sa'd, c. 4, s. 123, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1730, İbn Esîr, Usd, c. 6, s. 248.

[607] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 123, Belâzurî, Ensâbu'l-eş râf ,c. 1, s.158, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 4, s. 132.

[608] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 134.

[609] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 195.

[610] Belâzurî, c. 1, s. 195, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 248, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 156, Halebî, İnsânu'l-uvûn, c. 1, s. 481-482.

[611] Belâzurî, c. 1, s. 195, İbn Esir, Usd, c. 6, s. 248, Halebî, c. 1. s. 482.

[612] Belâzurî, c. 1, s. 195, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 69, Usd, c. 6, s. 248, Halebî, c. 1, s. 482.

[613] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 123, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1730, Halebî, c. 1,s.482.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/374-375.

[614] İbn Sa'd, c. 3, s. 233, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 404, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 53, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliya,c. 1, s. 149, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 281 , İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 178-179, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 245,Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 74, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 251.

[615] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 48.

[616] İbn Sa'd, c. 3, s. 232, Belâzurî, c. 1, s. 185-186.

[617] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 233, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 404, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 53, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 284, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 179, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 74, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 49, Zehebî, TânTiu'l-İslâm, s. 1 41-1 42, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 28.

[618] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 186.

[619] İbnİshak,İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 339-340, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 186, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 148, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 66, Muhibbüt-Taberî, Rıyâd, c. 1 , s. 117, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 57-58.

[620] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588.

[621] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 186.

[622] İbnSa'd,Tabakât,c.3,s.233, Ahmedb.Hanbel, c. 1, s.404, İbn Mâce c.1 ,s. 53, Hâkim, c. 3,

284, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1 , s. 149, İbn Abdilberr, c. 1, s. 179, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 74, Zehebî, Târih, s. 217. Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 58.

[623] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 185.

[624] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 185, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 54.

[625] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 404, İbn Mâce, c. 1, s. 53, Hâkim , c. 3, s. 284, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-e'vliyâ, c. 1, s. 149, İbn Abdilberr, c. 1, s. 179, İbn Hazm, s. 54, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 74, Zehebî, Târih, s. 217-218, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 58.

[626] İbn Abdilberr, c. 4, s. 181 3, İbn Hazm, s. 55, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 69, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s.111, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 274, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 481.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/375-377.

[627] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 175.

[628] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 3, s. 233, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 156, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliya, c. 1 , s. 1 40, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 20, s. 121 , İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 11 4, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 181 , Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 136.

[629] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 165.

[630] Suyûtî, Düru'l-m ensûr, c. 4, s. 132.

[631] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 233, Belâzurî, Ensâb, c.1, s. 158, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 140, İbn Esîr, Usd, c. 2,s.114.

[632] Taberî, Tefar, c. 14, s. 182, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 68.

[633] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 165, Belâzurî, Ensâb, c.1, s. 178, Alâuddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 13, s. 375.

[634] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 144, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 439, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 115.

[635] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 115.

[636] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 144, İbn Abdilberr, c. 2, s. 439, Fahu'r-Râzî, c. 20, s. 121, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 115, Hâzin, c. 3, s. 136.

[637] İbn Abdilberr, c. 2, s. 439, İbn Esîr, Usd, c, 2, s. 11 5.

[638] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 144, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 439, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 20, s. 121, İbn Esîr,Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 11 5, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 136.

[639] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1 , s. 383, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 164, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 237, Belâzurî,Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 176, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 438, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 115, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2,s. 235.

[640] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 383, İbn Abdilberr, c. 2, s. 438, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 115, İbn Hacer, el-İsâbe, 11, s. 416,Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 511.

[641] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 178-179, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 115.

[642] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 179.

[643] Buhârî, Sahîh, c.4, s.238-239,Beyhakî, Delâil, c.2, s.283,Zehebî,Târîhu'l-İslâm,s. 218-219,

Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 59.

[644] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 110, Buhârî, Sahîh, c. 8, s. 56, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 47, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 144, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 283, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 115.

[645] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 109, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 28.

[646] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 109.

[647] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 110, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 383, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 283.

[648] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 383.

[649] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 110, Buhârî, c. 8, s. 56, Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 1, s. 144, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 115.

[650] Buhârî, c. 8, s. 56, Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, Hâkim, c. 3, s. 383, Ebu Nuaym, c. 1, s. 144, Beyhakî, c. 2, s. 283.

[651] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 109.

[652] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 110, Buhârî, c. 4, s. 239, Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, Ebu Nuaym, c. 1, s. 144, Beyhakî, c. 2, s. 283, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 115, Zehebî, s. 219, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 59.

[653] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 110, Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, Ebu Nuaym, c. 1, s. 144, İbn Esîr, c. 2, s. 115, Zehebî, s. 219.

[654] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 110, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 383, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 144.

[655] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 111, Buhârî, Sahîh, c. 8, s. 56, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 47, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 176, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 383, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 144, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 283, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 115, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 219, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 59.

[656] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 383.

[657] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 111, Buhârî, c. 8, s. 56, Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 144, İbn Esîr, c. 2, s. 115.

[658] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 11, Buhârî, c. 8, s. 56, Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, İbn Esîr, c. 2, s. 115.

[659] Buhârî, Sahîh, c. 8, s. 56.

[660] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 11, Buhârî, c. 8, s. 56.

[661] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 11, Buhârî, c. 8, s. 56, Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, Hâkim, c. 3, s. 383, Beyhakî, c. 2, s. 283, İbn Esîr, c. 2, s. 115, Zehebî, s. 219, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 59-60.

[662] Ebu Nuaym, c. 1, s. 144.

[663] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 11, Buhârî, c. 8, s. 56, Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, Belâzurî, c. 1, s. 176, Ebu Nuaym, c. 1, s. 144, Beyhakî, c. 2, s. 283, İbn Esîr, c. 2, s. 115, Zehebî, s. 219, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 57.

[664] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 383.

[665] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 11, Buhârî, c. 8, s. Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, Belâzurî, c.1 , s. 176, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 28.

[666] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 109, Buhârî, c. 4, s. 239, Ebu Dâvud, c. 3, s. 47, Yâkubî, c. 2, s. 28, Ebu Nuaym , c. 1, s. 144, Beyhakî, Delâil, c.2, s. 283, İbn Esîr, c. 2, s. 115, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 60.

[667] Buhârî, Sahîh, c. 8, s. 56, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 219.

[668] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 176.

[669] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 109, E bu Dâvud, Sünen, c . 3, s. 47.

[670] Buhârî, c. 8, s. 56, Belâzurî, c. 1, s. 176, Ebu Nuaym, c. 1,s.144, Beyhakî, c. 2, s. 283, İbn Esîr, c.2, s. 115, Zehebî, s.219, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 60.

[671] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 109, Buhârî, c. 8, s. 56, Belâzurî, c. 1, s. 176, Yâkubî, c. 2,s. 28, Ebu Nuaym, c. 1, s. 144, Beyhakî, c.2, s. 283, İbn Esîr, c.2, s. 115, Zehebî, s. 219, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 60.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/377-380.

[672] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 404, İtan Mâce, Sünen, c. 1, s. 58, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 349, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-e'vliyâ, c. 1 , s. 172, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1481 , Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 281, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 253, Zehebî, Siyeru a'lami'n-nübelâ, c. 1, s. 293, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 58, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 454.

[673] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 404, İbn M âce, Sünen, c. 1, s. 53, E bu Nuaym, c. 1, s. 172, Zehebî, Siyer, c. 1, s.

293, Ebu'l-Fidâ. c. 3. s. 58.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/380-381.

[674] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 226, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 1 81, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 114, Hâkim,Müstedrek, c. 3, s. 397, İbn Abdilberr, c. 2, s. 727, İbn E ar, Usd, c, 3, s. 36, Zehebî, Siyer, c. 2, s. 10,12,İbnHacer, c. 2, s. 195.

[675] İbn Sa'd, c. 3, s. 233, Ahmed b. Hanbel, c. 1 , s. 404, İbn Mâce, c. 1, s. 53. Belâzurî, c. 1, s. 158, Ebu Nuaym, c. 1, s. 172,Hâkim, c. 3, s. 349, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 281, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1481, İbn Ear, Usd, c. 2, s. 38, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1 , s. 74, Kurtubî, Tefsir, c. 10, s. 182, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 12, Ebu'l-Fidâ, t 3, s. 58.

[676] İbn Sa'd, c. 3, s. 227, Belâzurî, c. 1, s. 181, İbn Esîr, Usd, c. 3, s. 37, Zehebî, Siyer, c. 2, s. 1 2,13, İbn Hacer, c. 2, s. 195.

[677] İbn Sa'd, c. 3, s. 248, Suyûtî, Dürü'l-mensur, c. 4, s. 132.

[678] İbn Sa'd, c. 3, s. 233, Ahmed b. Hanbel, c. 1 , s. 404, İbn Mâce, c. 1, s. 53, Belâzun, c. 1, s. 158, Ebu Nuaym, c. 1, s. 140,İbn Ear, Usd, c. 3, s. 38, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 21 7.

[679] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 184.

[680] En'âm: 53.

[681] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 184.

[682] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 248, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 156.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/381-382.

[683] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 136, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 157, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 111, İtan Abdilberr, İstiâb, c.4, s. 1 863, Zehebî, Si yem a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 292.

[684] İbn Sa'd, c. 3, s. 246, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 467.

[685] İbn Sa'd, t 3, s. 248, 249, Belâzurî, c. 1,s.160, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1589, İbn Esîr, Usd, c, 4, s. 131, Zehebî, Siyer, c.1, s. 293.

[686] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 32, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 58.

[687] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 342, İbn Sa'd, c. 3, s. 249, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 62, Belâzurî, c. 1, s. 161, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1589, Zehebî, Siyer, c . 1, s. 294, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 293.

[688] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 293.

[689] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 62, Belâzurî, c. 1, s. 161, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1589, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 294, Heysemî, c. 9, s. 293, Alâuddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 13, s. 528.

[690] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1,s.342, Belâzurî, c. 1 , s. 160, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 383, EbuNuaym, Hilyetü'l-evliya, c.1, s. 140, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Zehebî, Siyer, c .1, s. 393, Heysemî, c. 9, s. 293, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 648.

[691] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 342, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 282, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 388-389, Zehebî, Târîhu'l-İslâm ,s. 218, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 59, Heysemî, c. 9, s. 293.

[692] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Beyhakî, c. 2, s. 282, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1589, Heysemî, c. 9, s. 293.

[693] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 1, s. 342, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 249, Hâkim , Müstedrek, c. 3, s. 383, EbuNuaym, Hilyetü'l-eviiyâ, c. 1, s. 140, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 3, s. 282, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1589, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 468, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 21 8, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 59, Heysem f, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s.293, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 648, Alâuddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 11, s. 728.

[694] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430, Nesefi, Medârik, c. 2, s. 301.

[695] "Bir daha kâfirler seni yakalayıp suya batırırlar ve sana 'Şöyle şöyle söyle!' derler ve bu işkenceyi tekrarlarlarsa, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 160, Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s.67, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s.180, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 648, Halebî, İ nsânu'l-uyün, c. 1, s. 483.

[696] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 20, s. 121, Kurtubi, Tefsir, c. 1 0, s. 1 80, Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s.571, Ebussuud, Tefsir, c. 5, s. 143.

[697] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 160, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 148.

[698] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 136, Belâzurî, c. 1, s. 157, İbn Kuteybe, Maârif, s. 111, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1863, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 292.

[699] İbn Sa'd, c. 3, s. 233, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 404, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 53, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 349, EbuNuaym, Hilye, c. 1, s. 1 40, Beyhakî, c. 2, s. 281, İbn Abdilberr, c. 4, s.

1864, İbn Esîr, Usd, c. 7, s. 152, Zehebî, Târîh, s. 218, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 58.

[700] İbn Sa'd, Tab akât, c. 8, s. 264, Zürk ânî, M evâ hibu'l -ledünn iye Şerhi, c. 1, s. 266.

[701] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430, Neseî, Medârik, c. 2, s. 301.

[702] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 483, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledün niye Şerhi, c. 1, s. 266.

[703] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 140, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1865, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 181.

[704] Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 140, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 20, s. 121, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 181.

[705] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1865, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 181.

[706] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 160, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67.

[707] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 20, s. 121, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 180, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 136, Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 571.

[708] İbn Sa'd, Tab akâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 264-265, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 160, Beyhakî, Delâilü'n-nübüve, c. 2, s. 82, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 54, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1865, Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 218, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 59, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 483.

[709] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 264-265, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 160, İbn Kuteybe, Mâârif, s. 112, Beyhakî, Delâilü'n-nübüve, c. 2, s. 282, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1865, Zemahşeri, c. 2, s. 430, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 220, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 20, s. 121, Kurtubî, Tefsir, c. 10, s. 180, Zehebî, s. 218, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 59, Halebî, c. 1, s. 483.

[710] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 233, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 404, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 53, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 349, Ebu Nuaym, c. 1, s. 140, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 282, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1864, İbn Esîr, Usd, c. 4, s. 130, Zehebî, Târîh, s. 217, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 58.

[711] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 248.

[712] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 342, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 58.

[713] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 233, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 404, İbn Mâce, c. 1, s. 53, Belâzurî, c. 1, s. 158, Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 140, Zehebî, Târîh, s. 53, Belâzurî, c. 1, s. 158, Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 140, Zehebî, Târîh, s. 217.

[714] İbn Sa'd, c. 3, s. 248, Belâzurî, c. 1, s. 158, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 293, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 4, s. 132.

[715] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 248, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 158.

[716] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1864, Süheylî, Ravtiü'l-ünûf, c. 3, s. 220, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 483-484.

[717] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67.

[718] Taberî, Tefsir, c. 14, s. 181, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 136, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 4, s. 132.

[719] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 249, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 159, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 294.

[720] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Belâzurî, c. 1, s. 159, Taberî, Tefsir, c. 14, s. 182.

- [721] Taberî, Tefsir, c. 14, s. 181, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 136, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 4, s. 132.
- [722] İbn Sa'd, c. 3, s. 249, Belâzurî, c. 1, s. 159, Taberî, c. 14, s. 181-182, E bu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 140, Zehebî, c. 1, s. 294, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 587, Suyûtî, Dürr, c. 4, s. 132.
- [723] Taberî, c. 14, s. 181, Hâzin, c. 3, s. 136.
- [724] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 159, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67.
- [725] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 159.
- [726] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 159, İbn E ar, Kâmil, c. 2, s. 67.
- [727] İbn Sa'd, c. 3, s. 249, Belâzurî, c. 1, s. 159, Ebu Nuaym, c. 1, s. 140, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 130-131.
- [728] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 20, s. 121, Nesefi, Medârik, c. 2, s. 301, Hâzin, c. 3, s. 136, Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 571, Ebussuud, Tefsir, c. 5, s. 143.
- [729] Tirmizî, Sünen, c. 1, s. 52, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 392, Ebu Nuaym, c. 1, s. 139, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 296, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 295.
- [730] Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 139-140, Zemahşeri, c. 2, s. 430, Fahu'r-Râzî, c. 20, s. 121, Nesefi, Medârik, c. 2, s. 301, Hâzin, c. 2, s. 136, Beyzâvî, c. 1, s. 571, E bussuud, c. 5, s. 143, Alâuddin Ali, Kenzu'l-umm âl, c. 11, s. 724.
- [731] Tirmizî, c. 1, s. 52, Zemahşeri, c. 2, s. 430, Fahu'r-Râzî, c. 20, s. 121, Hâzin, c. 3, s. 136, Beyzâvî, c. 1, s. 571, Ebussuud, c. 5, s. 143, Heysemî, c. 9, s. 295.
- [732] Zemahşeri, c. 2, s. 430, Fahu'r-Râzî, c. 20, s. 121, Nesefi, c. 2, s. 301, Hâzin, c. 3, s. 136, Beyzâvî, c. 1, s. 571, Ebussuud, c. 5, s. 143.
- [733] İbn Sa'd, c. 3, s. 249, Belâzurî, c. 1, s. 159, Taberî, c. 14, s. 182, Ebu Nuaym, c. 1, s. 140, Zemahşeri, c. 2, s. 430, Fahu'r-Râzî, c. 20, s. 121, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Nesefi, c. 2, s. 301, Hâzin, c. 3, s. 136, Beyzâvî, c. 1, s. 571. Ebussuud, c. 5, s. 143.
- [734] Zemahşeri, c. 2, s. 430, Fahu'r-Râzî, c. 20, s. 121, Nesefi, c. 2, s. 301, Hâzin, c. 3, s. 136, Beyzâvî, c. 1, s. 571, Ebussuud, c. 5, s. 143.
- [735] İbn Sa'd, c. 3, s. 249, Belâzurî, c. 1, s. 159, Ebu Nuaym, c. 1, s. 140, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 294.
- [736] İbn Sa'd, Tab akâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 249, E bu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 140, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 294.
- [737] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588.
- [738] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 159, Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 140, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 294.
- [739] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 159.
- [740] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 159, E bu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 140, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 294, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588.
- [741] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 159.

[742] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Belâzurî, E nsâb, c. 1, s. 159, E bu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 140, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 294, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588.

[743] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Belâzurî, Ensâb, c.1, s. 159, Taberî, Tefsir, c. 14, s. 182, Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 140, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Zehebî, Siyer, c. 1 , s. 294, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588.

[744] Suyûtî, Dürri'l-m ensûr, c. 4, s. 132.

[745] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Belâzurî, Ensâb, c.1, s. 159, Taberî, Tefsir, c. 14, s. 182, Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 140, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Zehebî, Siyer, c. 1 , s. 294, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588.

[746] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 160.

[747] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67.

[748] İbn Sa'd, c. 3, s.249, Belâzurî, c. 1, s. 160, Taberî, c. 14, s. 182, EbuNuaym, c.1, s.1 40, Zemahşeri, c. 2, s.430, Fahru'r-Râzî, c. 2, s. 121 , İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 180, Nesefî, c. 2, s. 301, Hâzin, c. 3, s. 136, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 294, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588, Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 571, Ebussuud, c. 5, s. 143.

[749] Nahl:106.

[750] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Belâzurî, c. 1, s. 159-160, Taberî, c. 14, s. 182, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 190, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 67, Kurtubi, c. 10, s. 180, Zehebî, Siyer, c. 1, s.295, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/382-388.

[751] Firuzâbâdi, Kâmüsu'l-Muhît, c. 2, s. 316.

[752] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 74-75.

[753] Kâmüsu'l-muhit, c. 2, s. 316, Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 74-75.

[754] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 100.

[755] Kâsânî, Bedâiyu's-sanâyi, c. 2, s. 84.

[756] Bakara: 1 84.

[757] Taberî, Tefsir, c. 14, s. 182, Kurtubi, Tefsir, c. 10, s. 181 -182.

[758] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 587, Ebussuud, Tefsir, c. 5, s. 143.

[759] Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 20, s. 121, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588.

[760] Fahru'r-Râif, Tefsir, c. 20, s. 121, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 136.

[761] Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 136.

[762] Fahru'r-R âzf, Tefsir, c. 20, s. 121, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 136.

[763] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 587, Ebussuud, Tefsir, c. 5, s. 143.

[764] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430, Nesefî, Medârik, c. 2, s. 301.

[765] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 232, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 404, İbn M âce, Sünen, c. 1 , s. 53, Belâzurî, Ensâb, c.1, s. 185-186, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 284, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 179, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 74, İbnKayy m, Zâdu'l-m ead, c. 2, s. 49, Zehebî,

Târîhu'l-İslâm, s. 217, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 28.

[766] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 249, Belâzurî, c. 1, s. 159, E bu Muaym, c. 1, s. 140, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 294, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 588.

[767] Zemahşeri, Keşşaf, c. 2, s. 430.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/388-390.

[768] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 336, Taberî, Târih, c. 224-225, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 385-386, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 476.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/390-391.

[769] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 281, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 367, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 147-148, Hajebf, İnşânu'l-uvûn, c. 1, s. 456.

[770] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 281-282, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 116, Usd, c. 2, s. 367, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 33, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 456.

[771] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 116, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 60.

[772] İbn İshak, İbn Hişam, c.1, s. 282, Belâzurî, c.1, s. 116, Taberî, Târih, c. 2, s. 216, İbn Hazm, s.51, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 367, İbn Hacer, c. 2, s. 33, Halebî, c. 1, s. 456.

[773] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 116.

[774] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 282, Belâzurî, c. 1, s. 116, Taberî, c. 2, s. 216, İbn Hazm, s.51, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 367, İbn Hacer, c. 2, s. 33, Halebî, c. 1, s. 456.

[775] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 116, İbn Esîr, Kâmil, t 2, s. 68.

[776] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s.282, Belâzurî, c. 1, s. 116, Taberî, c. 2, s. 216, İbn Hazm, s.51, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 367, İbn Hacer, c. 2, s. 33, Halebî, c. 1, s. 456.

[777] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s.1 16.

[778] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 282, Belâzurî, c. 1, s. 116, Taberî, c. 2, s. 216, İbn Esîr, Usd, c. 2, s. 367, İbn Hacer, c. 2, s. 33, Halebî, c. 1, s.456.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 1/391-392.

HABEŞ ÜLKESİNE HİCRET

Hicretin Sebebi

Peygamberimiz Aleyhiselam; Kureyş müşriklerinin, kendi kabilelerinden iman edenleri dinlerinden döndürmek için[1] hapsedtiklerini,[2] işkencelere uğrattıklarını,[3] işkencelerini şiddetlendirdiklerini[4] görünce[5], Müslümanlara:

"Siz şimdi yeryüzüne dağılın[6]

Yüce Allah sizi yine biraraya toplar!" buyurdu.

Müslümanlar

"Yâ Rasûlallan! Nereye gidelim?" diye sordular.

Peygamberimiz (a.s.), Habeş ülkesinin bulunduğu yana eliyle işaret ederek:

"İşte, oraya![7] Habeş toprağına giderseniz iyi olur![8]

Çünkü orada yanındakilerin hiçbirine zulmetmeyen bir kral vardır.[9] Hem, orası bir doğruluk ülkesidir.[10]

Yüce Allah içinde bulunduğunuz sıkıntılardan bir çıkış ve kurtuluş yolu açıncaya kadar, siz orada bulunun!" buyurdu.[11]

Habeş ülkesi, hicret için, Peygamberimiz (a.s.)ın en hoşuna giden yerdı.[12]

Zaten, Kureyşlilerin Habeşlilerle ticaret anlaşmaları vardı.[13]

Habeş ülkesi, öteden beri, Kureyşlilerin ticaret için[14] kışın gidip geldikleri,[15] geçimlerini bol bol sağladıkları emniyetli bir yerdı.[16]

Bunun için, Peygamberimiz (a.s.), Habeş ülkesine gitmelerini Müslümanlara emretti.[17]

Habeş Ülkesine İlk Hicretin Tarihi ve İlk Hicrete Katılanlar

Habeş ülkesine ilk hicret, nübüvvetin beşinci yılında ve Recep ayında idi.[\[18\]](#)

Dinlerinden döndürülmekten korkup, dinî bir vazife olarak[\[19\]](#) Allah'a doğru kaçmak üzere;[\[20\]](#) kimi

yalnız başına, kimi zevcesiyle birlikte,[\[21\]](#) kimi binitli, kimisi de yaya olarak[\[22\]](#) Habeş ülkesine hicret etmek

için Mekke'den gizlice yola çıkanlar:

- 1- Hz. Osman b. Affan,
- 2- Hz. Osman'ın zevcesi Hz. Rukayye,
- 3- Ebu Huzeyfe b. Utbe,
- 4- Ebu Huzeyfe'nin zevcesi Sehle Hatun,
- 5- Zübeyr b. Avvam,
- 6- Mus'ab b. Umeyr,
- 7- Abdurrahman b. Avf,
- 8- Ebu Seleme b. Abdülesed,
- 9- Ebu Seleme'nin zevcesi Hz. Ümmü Seleme,
- 10- Osman b. Maz'un,
- 11- Âmir b. Rebia,
- 12- Âmir b. Rebia'nın zevcesi Leyla Hatun,
- 13- Ebu Sebre b. Ebi Rühm,[\[23\]](#)
- 14- Ebu Sebre'nin zevcesi Ümmü Külsûm Hatun,[\[24\]](#)
- 15- Hâtüb b. Amr,
- 16- Süheyl b. Beyzâ,[\[25\]](#)

17- Abdullah b. Mes'ud[\[26\]](#) olup, oniki erkek ile beş kadından oluşan onyedili kişilik bu hicret, İslâm' da Habeş ülkesine yapılan ilk hicret idi.[\[27\]](#)

Hz. Osman'la Hz. Rukayye'nin yolculukları hakkındaki haberleri, Peygamberimiz (a.s.)a ulaşmakta biraz gecikmişti.

O sırada, Kureyşîlerden bir kadın, Habeş ülkesinden gelmişti.

Ona sorulunca:

"Yâ Muhammedi Damadını, yanında zevcesi olduğu halde gördüm!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Kendilerini ne halde gördün?" diye sordu.

Kadın:

"Damadın, zevcesini şu hayvanlardan bir merkebin üzerine bindimnişti. Kendisi de onu sürüp

gidiyordu" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Onların sahipleri Allah olsun!

Şüphesiz ki, Osman; Lut ((a.s.))'dan sonra, zevcesiyle birlikte hicret eden ilk kişidir!"
buyurdu.[\[28\]](#)

Muhacirlerin Şuaybe'den[29] Vapurla Habeş Ülkesine Gidişleri

Mekke'den gizlice ayrılmış olan ilk Muhacir kafilesi Şuaybeye vanp kavuştukları sırada, Yüce Allah'ın lutfundan olmalı ki, iki tüccar vapuru gelivermiş; Muhacirleri, Habeş ülkesine götürmek üzere, yanm altına bindirmişti.[\[30\]](#)

Müşriklerin Muhacirleri Yakalamaya Gitmeleri

Kureyş müşrikleri, yakalamak için Muhacirlerin arkalarına c!üştüler.[\[31\]](#) Onları denize kadartakip ettilerse de,[\[32\]](#) kaybettiler;[\[33\]](#) onlara yetişemedier.[\[34\]](#)

Deniz sahiline vardıkları sırada vapurlar Muhacirleri bindirip denize açılmış bulunduğu için, onlardan hiçbirini yakalayamadılar.[\[35\]](#) Muhacirler, Necaşî'nin ülkesine selametle varıp kavuştular.[\[36\]](#)

Garanik Hadisesi ve Bu Hadisenin İçyüzü

Kureyş müşrikleri Kabe'yi tavaf ederlerken:

"Lât ve Uzzâ ve diğer üçüncü olarak Menat hürmetine!

Çünkü, onlar, o yüce ak kuğulardır ve her halde, kendilerinin şefaati umulur.

Onlar Allah'ın kızlarıdır! O'nun katında şefaati ederlerse!" derlerdi.[\[37\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); nübüvvetin beşinci yılında, Ramazan ayında,[\[38\]](#) Necm sûresini Kabe'de, müşriklerden bazılarının da hazır bulunduğu sırada, açıktan okumaya başlamıştı.

Sûrenin:

"Gördünüz mü Lât ve Uzzâ'yı ve, diğer üçüncü olarak da, Menafi?" mealindeki 19. ve 20. âyetlerini okuyup:

"Erkek sizin de, dişi O'nun mu?!

O takdirde, bu, insafsızca bir taksim!

Bunlar [bu putlar], sizin ve atalarınızın taktığınız adlardan başka birşey değildir! Allah, onlara hiçbir hüccet (delil) indirmedir.

Onlar, kuruntulardan ve nefislerinin arzuladığı heva ve hevesten başkasına uymuyorlar!

Halbuki, andolsun, kendilerine Rablerinden o hidayet rehberi de gelmiştir.

Yoksa, insana her umduğu mu var?

Ahi ret de, dünya da Allah'ındır!

Göklerde nice melek vardır ki, onların şefaati bile hiçbir şeye yaramaz!

Meğer ki (o şefaati), Allah'ın dileyeceği ve razı olacağı kimseler için izin vermesinden sonra ola!

Hakikat, ahirete inanmaz olanlar, meleklere, alabildiğine dişi adı takarlar.

Halbuki, onların buna dair de hiçbir bilgisi yoktur. Onlar, kuruntudan başkasına uymazlar.

Kuruntu ise, hiç şüphesiz, haktan hiçbir şeyi ifade etmez.

Onun için, sen, bizim Zikr'imize arka çeviren, dünya hayatından başkasını arzulamayan kimselerden yüz çevir!

Onların, ilimden erebildikleri, işte budur!

Şüphesiz ki, Rabbin, yolundan sapan kimseleri çok iyi bilendir. Hidayet bulan kimseleri de çok iyi bilen O'dur"[\[39\]](#)

mealli âyetleri okurken, Kureyş müşrikleri, putlarının zemmedileceğinden korkarak, öteden beri putları hakkında söyleyegeldikleri:

"Onlar, o yüce ak kuğulardır. Her halde, onların şefaati umulur" sözünü, aralıkta söyleyiverdiler.[\[40\]](#)

Zaten, böyle yapmak, onların âdetleri idi.[\[41\]](#) Çünkü, onlar:

"Kur'ân'ı dinlemeyiniz! Onun hakkında mânâsız yaygaralar, gürültüler yapınız! Belki galebe çalar, susturursunuz!" derlerdi.[\[42\]](#)

Garanik hadisesinin, sahih hadislerde açıklanan tarzına gelince:

Resûlullah (a.s.), bir gün, Mekke'de, Kabe'de, Necm sûresini açıktan okumaya başlayıp,[43] sûrenin son âyeti ve de secde âyeti olan 62. âyetini okuduktan sonra orada secde etmiş;[44] orada bulunan,[45] yanındaki,[46] arkasındaki[47] herkes,[48] Müslümanlar, Peygamberimiz (a.s.)a uyarak[49] secde etmiş;[50] cemaattan, secde etmeyen kimse kalmamıştır.[51]

Müşriklerde, putlarının adını işittikleri için,[52] putlarını tazim maksadıyla secde etmişlerdir.[53]

Hatta, Kureyş[54] kavminden[55] yaşlı, eğilmeyen[56] bir adam da, bir avuç[57] toprak[58] veya çakıl taşı[59] alıp[60] alına.[61] yüzüne[62] kaldırarak[63] onun üzerine secde etmiş[64] ve "Bana bu kadarı yeter!"[65] demiştir.

Abdullah b. Mes'ud: "Andolsun ki, bundan sonra, ben onun kâfir olarak öldürüldüğünü gördüm."[66]

"O, Ümeyye b. Halef idi" demiştir.[67]

Kur'an-ı Kerîm'deki Secde Âyetleri ve Hükümleri

Kur'ân-ı Kerîm'deki secde âyetleri okununca, Kibleye dönölüp "Allahuekber" denilerek bir kere secde edilir ve "Allahuekber" denilerek, baş secdeden kaldırılır.

Teşehhüdsüz ve selamsız böylece tilavet yapmak, okuyana ve dinleyene vâcibdir.[\[68\]](#) Secde âyetleri:

- 1- A'râf sûresinin 206.,
- 2- Ra'd sûresinin 15.,
- 3- Nahl sûresinin 49.,
- 5- Meryem sûresinin 58.,
- 6- Hacc sûresinin 18.,
- 7- Furkan sûresinin 60.,
- 8- Nemi sûresinin 25.,
- 9- Secde sûresinin 15.,
- 10- Sâd sûresinin 24.,
- 11- Fussilet sûresinin 37.,
- 12- Necm sûresinin 62.,
- 13- İnşıkak sûresinin 21.,
- 14- Alâk sûresinin 19. âyetleridir.[\[69\]](#)

Gerekli Bir Açıklama

Garanik hadisesi konusunda, herşeyden önce, bilmek gerekir ki: Peygamberi m iz (a.s.) Kureys müşriklerinin evvel ve âhir yaptıkları anlaşma tekliflerini, Yüce Allah'ın kendisine indirdiği şu âyetlerle reddetmiş bulunuyordu:

"De ki: 'Gökleri ve yeri, yoktan var Eden-ki, O yedirir, besler; Kendisi ise yedirilmez, beslenmez-böyle şeyden münezzehdir.

Ben Allah'tan başkasını mı tanrı edinecekmişim?!"

De ki: 'Bana, hakikaten, Müslüman olanların birincisi olmaklığım emredildi.

'Sakın Allah'a eş tutanlardan olma!' denildi."[\[70\]](#)

"De ki:

'Siz ey câhillere! Bana, Allah'tan başkasına mı tapmamı emrediyorsunuz?'

Andolsun ki, sana da, senden öncekilere de, şu vahyolunmuştur:

'Eğer Allah'a şerik tanırsan, (bütün) amel(ler)in boşa gider ve muhakkak, hüsrana düşenlerden olursun!'

Hayır! Onun için, sen ancak Allah'a kulluk et! Şükredenlerden ol!"[\[71\]](#)

"De ki:

'Ey kâfirler! Ben, sizin tapmakta olduklarınıza tapmam!

Benim (Kendisine) ibadete devam edeceğime de, siz ibadet ediciler değilsiniz.

Ben, (zaten) sizin taptıklarınıza (hiçbir zaman) tapmış değilim.

Siz de, benim ibadet etmekte olduğuma ibadet edecek değilsiniz!

Sizin dininiz size, benim dinim de bana!"[\[72\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'deki bu kadar açık ve kesin beyanlara rağmen, Garanik hadisesini Peygamberimiz (a.s.)'ın güya müşrikleri yumuşatmak, aradaki düşmanlığı kaldırmak için duyduğu samimi bir temayülün neticesi imiş gibi kabul etmek; ve hatta müşriklerin uydurup tavaf sırasında okuyageldikleri sözlerin[\[73\]](#) de, şeytan tarafından Peygamberimiz (a.s.)'ın diline getirilmiş ve Kur'ân-ı Kerîm âyetleri arasında yanlışlıkla okunmuş olduğunu sanmak ne kadar yanlışsa, o sözlerin Necm sûresinin 21-30. âyetleri ile ortadan kaldırılmış ve düzeltilmiş olduğunu sanmak da o kadar yanlıştır. Kur'ân-ı Kerîm hakkındaki ilâhî te'minatla da bağdaşır değildir.[\[74\]](#)

Kadı İyaz, Fâhru'r-Râzî, Kurtubî ve Bedrüddin Aynî... gibi birçok büyük ilim adamları, Garanik hadisesinin dayanağı olmak üzere ileri sürülen rivayetleri ilim süzgecinden geçirerek, hiçbirinin sabit ve delil edinilmeye elverişli olmadıklarını ispatlamışlardır.[\[75\]](#)

Fâhru'r-Râzî, Beyhakî'nin de bu hadisenin nakil cihetinden sabit bulunmadığını ve ravileri arasında ta'n olunanlar bulunduğunu bildirdiğini açıkladığı gibi; ayrıca, Muhammed b. İshak b. Huzeyme'ye (223-311 Hicrî) Garanik hadisesi sorulunca, onun bunun zındıkların uydurması olduğunu söylediğinin ve kendisinin bu hususta bir de kitap yazdığının da rivayet edildiğini bildirir.[\[76\]](#)

Mîzânü'l-İtidâl müellifi Zehebî'ye göre; Ebu Bekr Muhammed b. İshak b. Huzeyme hadis ve sünnet hafızlarının büyüklerinden, imamlar imamı ve şeyhülislam idi.[\[77\]](#)

Muhacirlerin Habeş Ülkesinden Mekke'ye Dönüşleri

Nübüvvetin beşinci yılında Recep ayında Habeş ülkesine sığınmış olan Müslümanlar.[78] Şaban ve Ramazan ayında orada oturdular.[79]

Mekkelilerin[80] Peygamberimiz (a.s.)la birlikte[81] secde ettiklerini,[82] Müslüman olduklarını,[83] Mekke'deki Müslümanların güvenliğe kavuştuklarını,[84] Velid b. Mugîre ve Ebu Uhayha'nın, Peygamberimiz (a.s.)ın arkasında secde ettiklerini işitince:

"Bunlar Müslüman olduktan sonra, Mekke'de Müslüman olmayan kim kalır?

Bize, kendi kavim ve kabilemiz daha sevgilidir!"[85]

Onlar iman etmiş olunca, dönelim yanlarına!" dediler.[86]

Bunun üzerine:

- 1- Hz. Osman,
- 2- Hz. Osman'ın zevcesi Hz. Rukayye,
- 3- Ebu Huzeyfe,
- 4- Ebu Huzeyfe'nin zevcesi Senle Hatun,
- 5- Abdullah b. Cahş,
- 6- Utbe b. Gazvan,
- 7- Zübeyr b. Avvam,
- 8- Mus'ab b. Umeyr,
- 9- Suveyb b. Sa'd,
- 10- Tuleyb b. Umeyr,
- 11- Abdurrahman b. Avf,
- 12- Mikdad b. Amr,
- 13- Abdullah b. Mes'ud,
- 14- Ebu Seleme b. Abduledes,
- 15- Ebu Seleme'nin zevcesi Hz. Ümmü Seleme,
- 16- Şemmas b. Osman,
- 17- Ayyaş b. Ebi Rebia,
- 18- Seleme b. Hişam,
- 19- Ammar b. Yâsir,
- 20- Muattib b. Avf,
- 21- Osman b. Maz'un,
- 22- Sâib b. Osman,
- 23- Kudame b. Maz'un,
- 24- Abdullah b. Maz'un,

- 25- Huneys b. Huzafe,
- 26- Hişam b.Âs,
- 27- Âmir b. Rebia,
- 28- Âmir b. Rebia'nın zevcesi Leylâ Hatun,
- 29- Abdullah b. Mahreme,
- 30- Abdullah b. Süheyl,
- 31- Ebu Sebre b. Ebi Rühm,
- 32- Ebu Sebre'nin zevcesi Ümmü Külsûm Hatun,
- 33- Sekran b. Amr,
- 34- ekran b. Amfin zevcesi Hz. Şevde,
- 35- Sa'd b. Havle,
- 36- Ebu Ubeyde b. Cerrah,
- 37- Amr b. Haris,
- 38- Süheyl b. Beyzâ,

39- Amr b. Ebi Serh'ten oluşan, otuzüç erkek, altısı kadın otuzdokuz kişilik bir kabile[87] nübüvvetin beşinci yılında Şevval ayında[88] Mekke'ye yaklaşıp da müşriklerin Müslümanlığı kabul ettiklerine dair işittikleri haberin asılsız olduğunu öğrendikleri zaman.[89] Habes ülkesine geri dönüp gitmek kendilerine çok ağır geldi. [90]

Himayesiz olarak Mekke'ye girmekten de korktular.[91]

Aralarında uzun uzadıya konuştuktan sonra;

"Mekke'ye girelim, Kureyşlilerin ne durum ve tutumda olduklarına bakalım, sonra da Habeş ülkesine tekrar dönüp gidelim!" dediler.[92]

Bunun üzerine, içlerinden her biri, Mekkelilerden birisinin himayesine girinceye kadar beklediler.[93]

Ancak müşrik olan akraba veya dostlarından birisinin himayesinde, ya da müşriklere hiç görünmeden, gizlice, Mekke'ye girebildiler.[94]

Nitekim, Hz. Osman, akrabasından Ebu Uhayha Saîd b. Âs'ın himayesine girdi.

O da:

"Ey Kureyş cemaatı! Ebu Uhayha, Osman b. Affan'ı himayesine aldı! Ona dokunmayınız!" diyerek Mekke'de nida ettirdi.

Hz. Osman, bu suretle, güvenliğe ve sabah akşam Resûlullah (a.s.)ın yanına gitme imkânına kavuşmuş oldu.

Ebu Huzeyfe b. Utbe, Ümeyye b. Halefin himayesine girdi.

Mus'ab b. Umeyr, Nadr b. Hâris'in veya Ebu Aziz b. Umeyr'in himayesine girdi.

Zübeyr b. Avvam, Zem'a b. Esved'in himayesine girdi.

Abdurrahman b. Avf, Esved b. Abdi Yağus'un himayesine girdi.

Kendisinin hiç kimsenin himayesine girmediği de rivayet edilir.[\[95\]](#)

Osman b. Maz'un, Velid b. Mugi'ye'nin himayesine girdi.[\[96\]](#)

Ebu Seleme b. Abdused, dayısı olan Ebu Talib'in himayesine girdi.[\[97\]](#)

Âmir b. Rebia, Âs b. Vâil'in himayesine girdi.

Ebu Sebre b. Ebi Rühm, Ahnes b. Şerik'in veya Süheyl b. Amfin himayesine girdi.

Hâtub b. Amr, Huvaytub b. Abduluzzâ'nın himayesine girdi.

Süheyl b. Beyzâ, mensup bulunduğu Benî Fihrierden bir adamın himayesine girdi.

Abdullah b. Mes'ud ise, hiç kimseye sığınmadan, Mekke'ye gizlice girdi.[\[98\]](#)

Ebu Talib Ebu Seleme b. Abdused'i himayesine aldığı zaman, Mahzum oğullarından bazı adamlar ona gittiler ve:

"Ey Ebu Talib! Haydi, kardeşinin oğlu Muhammedi bize karşı koruyup durdun!

Bizim adamımızı [Ebu Seleme'yi] bizden koruman, seni ne ilgilendirir?!" dediler. Ebu Talib:

"Onu himayeme aldımsa, kendisi kızkardeşimin oğludur. Ben kızkardeşimin oğlunu korumayacak mıyım?!" dedi.

Ebu Leheb kalkıp:

"Ey Kureyş cemaatı! Vallahi, siz şu şeyhe karşı çok oldunuz (ileri gittiniz)!

Kavmi arasında himayesine aldığı kimseler hakkında ayaklanmaktan geri durmuyorsunuz!?

Vallahi ya onunla uğraşmaya son verirsiniz, ya da onun üzerinde durduğu herşeyde istediği yerini buluncaya kadar kendisiyle birlikte ayaklanırsınız!" dedi.

Bunun üzerine, Manzum oğulları:

"Hayır! Ey Ebu Utbe! Biz senin hoş görmediğin şeyden vazgeçeriz!" dediler.[\[99\]](#)

Osman b. Maz'un'un Kul Himayesini Bırakışı

Osman b. Maz'un, Velid b. Mugîre'nin himayesi altında yiyip içip rahatça yaşarken, Resûlullah (a.s.) ve ashabının ibtilâya uğradıklarını (belâlara maruz kaldıklarını)[100] ve bazılarının ateşle dağlandıklarını, kırbaçla dövüldüklerini görünce, düşünceye daldı. Kendisi için de, afiyette bulunma yerine, ibtilâya uğramayı istedi:[101]

"Vallahi, arkadaşlarımla ve ev halkının Allah yolunda uğradıkları türlü belâ ve işkencelere, bir müşrikin himayesi altında bulunarak benim uğramayışım, emniyet içinde bulunuşum, benim için büyük bir noksandır!"[102]

Şaşılacak şey! Bir müşrikin himayesi altında nasıl bulunabilirim?!

Allah'ın himayesi, daha şerefli, daha emniyetlidir!"[103] diyerek Velid b. Mugîre'nin yanına gitti.

Velid b. Mugîre, o sırada, Mescid-i Haram'da bulunuyordu.[104] Osman b. Maz'un ona:

"Ey Abdüşşems'in babası!"[105] Ey amca!"[106] Ey amcamın oğlu!"[107]

Sen beni himayene aldın!"[108] Güzelce de himaye ettin!"[109] Taahhüdünü yerine getirdin!

Şu ana kadar senin himayen altında idim.

Şimdi senin himayenden çıkıp Resûlullah (a.s.)'ın yanına gitmek istiyorum ki, o ve ashabı, benim için örnektir!"[110]

Artık, üzerimdeki himayeni sana iade ediyorum!"[111]

Beni Kureyşlilerin içine götürüp üzerimdeki himayenden vazgeçtiğini bildirmeni istiyorum!" dedi.[112] Velid b. Mugîre:

"Ey kardeşimin oğlu!"[113] Ne için himayemden çıkmak istiyorsun?"[114]

Yoksa, kavimimden[115] bir kimse sana işkence mi yaptı?"[116] Veya küfür mü etti?"[117] e Sana bir kimseden kötülük mü erişti?"[118]

Yoksa, benim himayem sana yeterli olmadı mı?" diye sordu.[119]

Osman b. Maz'un:

"Hayır! Vallahi, bana ne bir kimse çatmış, ne de işkence yapmıştır."[120] Fakat, ben Yüce Allah'ın himayesinde bulunmaya razı oluyor, O'ndan başkasının himayesinde bulunmayı istemiyorum!"[121] diyerek ısrar edince,[122] Velid b. Mugîre:

"Öyleyse, Mescid'deki toplantı yerine gidelim de, senin üzerinde bulunan himaye taahhüdümü orada bana açıktan iade ve red et-benim seni himaye edişimi orada açıklamış olduğum gibi!" dedi.

Kalkıp Mescid'deki toplantı yerine gittiler.[123]

O sırada Kureyşliler, her zaman olduğu gibi, toplu bir halde bulunuyorlar; ünlü şairLebid de onlara şiir okuyordu.

Velid b. Mugîre, Osman b. Maz'un'un elinden tutup, Kureyşlilerin yanına vardı:[124]

"Bu Osman b. Maz'un,[125] üzerinde bulunan himaye taahhüdümünden vazgeçmem için ısrar edip bana galebe çaldı."[126] Himaye taahhüdümü bana red ve iade etmek üzere buraya geldi.[127]

Sizi şahit tutarım ki, ben onu himaye etmekten vazgeçtim,[128] kendisi himayem altına girmeyi tekrar isteyinceye kadar!" dedi.[129]

Osman b. Maz'un da:

"Kendisine, üzerimdeki himaye taahhüdünü red ve iade ettiğim doğrudur.

Gerçekten, ben onu ahdine vefakâr, himayesini de çok iyi buldum.

Fakat, ben istedim ki, Allah'tan başkasının himayesinde bulunmayayım. Bunun için, onun üzerimdeki himayesini kendisine red ve iade ettim!" dedi ve oradan ayrıldı.[\[130\]](#)

Kureyşlilerin oradaki meclislerine varıp oturdu.

Şair Lebid, o sırada, Kureyşlilere şiir okuyordu ve:

"İyi biliniz ki, Allah'tan başka, herşey bâtıldır" deyince, Osman b. Maz'un:

"Doğru söyledin!" dedi.

Lebid:

"Her nimet de zaildir" deyince, Osman b. Maz'un:

"Yalan söyledin! Cennet nimeti zevale ermez!" dedi.[\[131\]](#)

Halk, Lebid'e yöneldiler ve:

"Okuduğunu tekrarla!" dediler.

Lebid ilk mısraı tekrar okuyunca, Osman b. Maz'un onu tekrar doğruladı.

Lebid ikinci mısraı okuyunca da, Osman b. Maz'un onu tekrar yalanladı[\[132\]](#). Bunun üzerine, Lebid:

"Vallahi, ey Kureyş cemaatı! Sizin meclislerinizdekine böyle şeyler yapılmaz,[\[133\]](#) sövülmezdi.[\[134\]](#)

Sizin meclisinizdeki,[\[135\]](#) hiç üzülmeydi.[\[136\]](#)

Akılsızlık, sizin hal ve sâninizden değildi.[\[137\]](#)

Meclisinizdekini böyle üzmek âdeti, içinizde ne zaman çıktı?!" dedi.[\[138\]](#)

Mecliste kiler

"Bu, beyinsiz bir gençtir. Kavminin dinine aykırı tutum ve davranıştadır" dediler.[\[139\]](#)

Mecliste bulunan asıl beyinsizlerden[\[140\]](#) bir adam,[\[141\]](#) Abdullah b. Ebi Mugîre,[\[142\]](#) Osman b. Maz'un hakkında, Lebid'e:

"Bu, onun yanındaki beyinsizler içinde bir beyinsizdir!

Kendisi bizim dinimizden ayrılmıştır.

Sen, onun sözünden, kendine üzüntü verme!" dedi.

Osman b. Maz'un onun akılsızlık isnadını kendisine red ve iade edince, iş büyüdü. O adam kalkıp[\[143\]](#) Osman b. Maz'un'un gözüne şiddetli bir şamar attı, onun gözünü gövertti.[\[144\]](#)

Sa'd b. Ebi Vakkas da, sıçrayıp indirdiği bir yumrukla, Abdullah b. Ebi Mugîre'nin bumunu kırdı.[\[145\]](#)

Velid b. Mugîre o sırada Osman b. Maz'un'un yakınında bulunuyor, yeğenine yapılanı görüyor,[\[146\]](#) hatta gülüyordu![\[147\]](#)

Osman b. Maz'un'un çevresindekiler

"Vallahi, ey Osman! Sen o koruyucu himayede kalsaydın, ondan istiğna göstermeşeydin, gözün bu musibete uğramazdı!" dediler.

Osman b. Maz'un ise:

"Allah'ın himayesi daha emin, daha şerefli dir!

Sağlam kalan gözüm de öbür kardeşinin uğradığı şeye uğramaya muhtaçtır.

Bana, Resûlullah (a.s.) bir örnektir! Onun yanında bulunanlar da bir örnektir!" dedi .[\[148\]](#)

Velid b. Mugîre:

"Vallahi, ey kardeşimin oğlu! Eğer sen benim koruyucu himayemden müstağni davranmamış, himayemde kalmış olsaydın, gözün bu musibete uğramazdı!" dedi.

Osman b. Maz'un:

"Hayır! Vallahi, ey Abduşşems'in babası! Sağlam kalan şu gözüm de, Allah yolunda öbür kardeşinin uğradığı musibet gibi bir musibete uğramaya muhtaçtır!

Ben senden daha aziz ve daha güçlü bir Zâtın himayesindeyim!" dedi.

Velid b. Mugîre:

"Gel, kardeşimin oğlu![\[149\]](#) İstersen ben seni tekrar himayeme alayım" dedi.

Osman b. Maz'un:

"Hayır!" dedi.[\[150\]](#)

Dinlerinden Döndürölmek İçin Mekke'de İşkencelere Uğratılan Sahabilerden Bazıları

Dinlerinden döndürölmek için Kureyş müşrikleri tarafından türlü işkencelere uğratılan; ateşle dağlanan, kırbaçla dövölen sahabiler vardı.[\[151\]](#)

Osman b. Maz'un'un Müslöman arkadaşları ve ev halkı da, dinlerinden döndürölmek için türlü işkencelere uğratılmakta idiler.[\[152\]](#)

Habeş ölkesinden Mekke'ye döndüğü zaman, Seleme b. Hişam.[\[153\]](#) amcası[\[154\]](#) ve kardeşi tarafından[\[155\]](#) hapsedildi.[\[156\]](#)

Kardeşi Ebu Cehil onu dövdü, aç ve susuz bıraktı.[\[157\]](#)

Abdullah b. Süheyl; Habeş ölkesinden Mekke'ye dönönce, babası Süheyl b. Amr, onu Müslömanlıktan döndürmek için sımsıkı bağlayıp yanında tuttu,[\[158\]](#) hapsetti.

Hişam b. Âs da, Habeş ölkesinden dönönce, yakalanıp Mekke'de hapsedildi.[\[159\]](#)

Müslömanlardan yedisinin Mekke'de tutuklulukları, uzun müddet devam etti.[\[160\]](#)

Habeş Ülkesine İkinci Hicret

Kureyş müşrikleri Habeş ülkesinden Mekke'ye dönen Muhacir Müslümanların Habeş Necaşî'si tarafından çok iyi korunduğunu işitip,[\[161\]](#) onlardan yakaladıklarını en ağır işkencelere uğratmaya başladıkları zaman, Peygamberimiz (a.s.) onların Habeş ülkesine ikinci kez hicret etmelerine, gitmelerine izin verdi.[\[162\]](#)

Hiz. Cafer b. Ebi Talib de, Peygamberimiz (a.s.)a başvurup "Hiç kimseden korkmaksızın Allah'a ibadet edebileceğim bir yere gitmeme izin ver" dedi, ve kendisine izin verildi.[\[163\]](#)

Bunun üzerine, içlerinde Hiz. Cafer'in de bulunduğu bir Müslüman topluluğu; dinlerinden döndürölmek tehlikesinden korunmak için, Habeş ülkesine firar ve hicret ettiler.[\[164\]](#)

Habeş ülkesine yapılan bu ikinci hicret de, yine, nübüvvetin beşinci yılında idi.[\[165\]](#)

Habeş ülkesinden Mekke'ye gelip de müşriklerin işkencelerine uğrayınca geri dönen Muhacirlerin yanına, Mekke'deki Müslümanlardan katılanlar olduğu gibi; sonradan, fırsat buldukça, kabile kabile Habeş yolunu tutanlar da olmuş ve orada toplanmışlardır.

Bu ikinci hicrete katılmış olanların isimleri gruplar halinde şöyle sıralanmıştır:

- 1- Hiz. Cafer b. Ebi Talib,
- 2- Hiz. Cafer'in zevcesi Esmâ binti Ümeys Hatun,
- 3- Hiz. Osman b. Affan,
- 4- Hiz. Osman'ın zevcesi Hiz. Rukayye,
- 5- Amr b. Saîd,
- 6- Amr b. Saîd'in zevcesi Hiz. Fâtüma Hatun,
- 7- Halid b. Saîd,
- 8- Halid b. Saîd'in zevcesi Ümeyne (Hümeysne) Hatun,
- 9- Abdullah b. Cahş,
- 10- Ubeydullah b. Cahş,
- 11- Ubeydullah b. Cahş'ın zevcesi Hiz. Ümmü Habibe,
- 12- Kays b. Abdullah,
- 13- Kays b. Abdullah'ın zevcesi Bereke Hatun,
- 14- Muaykâb b. Ebi Fâtüma,
- 15- Ebu Huzeyfe b. Utbe,
- 16- Ebu Mûse'l-Eş'arî*
- 17- Utbe b. Gazvan,
- 18- Zübeyr b. Avvam,
- 19- Esved b. Nevfel,
- 20- Yezid b. Zem'a,
- 21- Amr b. Ümeys,

- 22- Tuleyb b. Umeyr,
- 23- Mus'ab b. Umeyr,
- 24- Suveybıt b. Sa'd,
- 25- Cehm b. Kays,
- 26- Amr b. Cehm,
- 27- Huzeyme b. Cehm,
- 28- Ebu'r-Rûm b. Umeyr,
- 29- Firas b. Nadr,
- 30- Abdurrahman b. Avf,
- 31- Âmir b. Ebi Vakkas,
- 32- Muttalibb.Ezher,
- 33- Muttalib b. Ezher'in zevcesi Remle Hatun,
- 34- Abdullah b. Mes'ud,
- 35- Utbe b. Mes'ud,
- 36- Mikdad b. Amr,
- 37- Haris b. Halid,
- 38- Haris b. Halid'in zevcesi Reyta Hatun,
- 39- Amr b. Osman,
- 40- Ebu Seleme Abdullah b. Abdulesed,
- 41- Ebu Seleme'nin zevcesi Hz. Ümmü Seleme,
- 42- Şemmas b. Osman,
- 43- Hebbarb. Süfyan,
- 44- Abdullah b. Süfyan,
- 45- Hişam (Hâşim) b. Ebu Huzeyfe,
- 46- Seleme b. Hişam,
- 47- Ayyaş b. Ebi Rebia,
- 48- Muattib b. Avf,
- 49- Osman b. Maz'un,
- 50- Sâib b. Osman,
- 51- Kudâme b. Maz'un,
- 52- Abdullah b. Maz'un
- 53- Hâtub b. Haris,
- 54- Hâtub b. Hâris'in zevcesi Fatma Hatun,

- 55- Muhammed b. Hâtub,
- 56- Haris b. Hâtub,
- 57- Hattabb. Haris,
- 58- Hattab b. Hâris'in zevcesi Fûkeyhe Hatun,
- 59- Süfyan b. Ma'mer,
- 60- Süfyan b. Ma'mer'in zevcesi Hasene Hatun,
- 61- Câbir b. Süfyan,
- 62- Cünâde b. Süfyan,
- 63- Şurahbil b. Hasene,
- 64- Osman b. Rebia,
- 65- Huneys b. Huzafe,
- 66- Abdullah b. Haris,
- 67- Hişam b. Âs,
- 68- Kays b. Huzâfe,
- 69- Ebu Kays b. Haris,
- 70- Abdullah b. Huzâfe,
- 71- Haris b. Haris,
- 72- Ma'mer b. Haris,
- 73- Bişrb. Haris,
- 74- Saîd b. Haris,
- 75- Sâib b. Haris,
- 76- Umeyr (İmran) b. Riab,
- 77- Mahmiyye b. Cez',
- 78- Ma'mer b. Abdullah,
- 79- Urve b. Ebi Üsâse,
- 80- Adiyy b. Nadle,
- 81- Numan b. Adiyy,
- 82- Âmir b. Rebia,
- 83- Âmir b. Rebia'nın zevcesi Leylâ Hatun,
- 84- Ebu Sebre b. Ebi Rühm,
- 85- Ebu Sebre'nin zevcesi Ümmü Külsûm Hatun,
- 86- Abdullah b. Mahreme,
- 87- Abdullah b. Süheyl,

- 88-** Salîtb. Amr,
- 89-** Sekran b. Amr,
- 90-** Sekran b. Amfin zevcesi Hz. Şevde,
- 91-** Malik b.Zem'a,
- 92-** Malik b. Zem'a'nın zevcesi Âmire Hatun,
- 93-** Hâtub b. Amr,
- 94-** Sa'd b. Havle,
- 95-** Ebu Ubeyde b. Cerrah,
- 96-** Süheyl b. Beyzâ,
- 97-** Amr b. Ebi Şerh,
- 98-** lyaz b. Züheyr,
- 99-** Osman b. Abdi Ganm,
- 100-** Saîd b. Abdi Kays,
- 101-** Haris b. Abdi Kays.[\[166\]](#)

Hicret Edeceği Sırada Leylâ Hatuna Hz. Ömer'in Rastlayışı

Leylâ Hatun der ki:

"Habeş ülkesine doğru gitmeye hazırlandığımız sırada, (kocam) Âmir, bazı ihtiyaçlarımızı sağlamak üzere yanımdan ayrılıp (çarşıya) gitmişti.

Ömer b. Hattab, beni görünce, gelip başucuma dikildi.

Kendisi o zaman müşrikti, daha Müslüman olmamıştı.

Bize karşı çok sert ve katı davranırdı. Kendisinden hep eza ve cefa çeker dururduk. Bana:

'Ey Ümmü Abdullah [Ey Abdullah'ın annesi]! Demek, buradan gidiş var ha?' dedi. Ben de:

'Evet! Vallahi, artık Allah'ın yerlerinden bir yere çıkıp gideceğiz.

Siz bizi işkencelere uğrattınız ve ezdiniz!

Allah bize bir kurtuluş ve çıkış yolu açıncaya kadar, oralarda kalacağız¹ dedim.

Bana:

'Allah size yoldaş olsun!' dedi.

Kendisinden o güne kadar hiç görmediğim bir yumuşaklık ve yufka yüreklilik gördüm.

Sonra dönüp gitti. Sanırım ki, bizim gidişimiz ona üzüntü vermişti.

O sırada, Âmir işini bitirip yanıma gelince, kendisine:

'Ey Abdullah'ın babası! Biraz önce Ömer'in bize karşı gösterdiği yumuşaklığı ve yufka yürekliliği, gideceğimize duyduğu üzüntüyü bir görmeliydin!¹ dedim. Amir

'Sen onun Müslüman olacağını mı umuyorsun?!' dedi. Ben:

'Evet! Umuyorum' deyince, Âmir:

'Şunu iyi bil ki; sen Hattab'ın eşeğinin Müslüman olduğunu görünceye kadar, o kişi Müslüman olmaz!' dedi.

Ömer'den o zamana kadar görülegelen sertlik ve Müslümanlığa karşı kaskatı yüreklilik, kendisinden böylece ümit kestirmişti."[\[167\]](#)

Kureyş Müşriklerinin Muhacirleri Geri Çevirmeleri İçin Necaşî'ye Elçiler ve Hediyeler Göndermeleri

Kureyş müşrikleri Resûlullah (a.s.)'ın ashabının Habeş ülkesinde emniyet ve sükûnete kavuşmuş ve orada yurt yuva edinip yerleşmiş olduğunu görünce, aralarında toplantı yaptılar.

Onların; eski dinlerine döndürülmek üzere, yerleşmiş oldukları yerlerinden çıkarılmaları ve kendilerine geri çevrilmeleri için, Kureyşlilerden, gözü özü pek iki adamı, Abdullah b. Ebi Rebia ile Amr b. Âs'ı Necaşîye göndermeyi kararlaştırdılar.

Necaşî ve kumandanları için topladıkları hediyeleri de, iki elçi ile birlikte yolladılar.[\[168\]](#)

Ebu Talib; Kureyşflerin bu kararlarını ve Necaşî elçi ile hediyeler gönderdiklerini öğrenince, Muhacirleri müşriklerden korumaya teşvik için söyleyip Necaşîye gönderdiği beyitlerde şöyle dedi:

"Keşke, Cafer ile Amr'ın ve akrabadan düşmanların, uzaklarda, gurbette nasıl ve ne halde olduklarını bir bilseydim.

Acaba Necaşî'nin ihsanları Cafer ile arkadaşlarına ulaştı mı?

Yoksa bir arabozucu buna engel mi oldu ki?

Dilerim: Lanet ve nefret ettirici haller zât-ı devletinden sâdır olmasın!

Hiç şüphesiz, sen asaletli ve cömert bir zâtsın!

Senin himayende olanlar sıkıntı çekmezler.

Muhakkak ki, Allah sana geniş bir saltanat ve pek çok iyilikler vermiştir.

Sen yaşadıkça, Allah'ın bu bağışları sende kalacaktır.

Sen çok cömertsin, bol bağışlısın!

Senin bağışlarından dostlarda, düşmanlar da yararlanırlar!" [\[169\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)'ın zevcesi Hz. Ümmü Seleme demiştir ki:

"Biz, Habeş ülkesine ayak bastığımızdan itibaren, Necaşî'de, en hayırlı bir komşuluk ve koruyuculuk gördük.

Dinimiz hakkında güvenlik içinde bulunduk.

Hiç eziyet edilmeksizin ve hoşlanmayacağımız hiçbir şey işitmeksizin, Yüce Allah'a ibadet ettik.

Kureyş müşrikleri, bu durumumuzu haber alınca, aralarında görüşme, konuşma yaptılar. Bizi geri çevirmesini istemek üzere, içlerinden, özü gözü pek iki kişiyi Necaşî'ye göndermeyi ve ona Mekke eşyasından, nâdir, kıymetli gördükleri şeylerden hediyeler sunmayı kararlaştırdılar.

Necaşî'ye, Mekke'den götürülecek şeylerin en hoş a gideni, beğenileni ise meşin olanlardı.

Bunun için, Kureyş müşrikleri, bol miktarda Mekke meşini topladılar.

Necaşî'nin kumandanlarından her birine ayrı ayrı hazırladıktan sonra, Abdullah b. Ebi Rebia ile Amr b. Âs'ı, hediyelerle birlikte yolladılar.

Yollarken de, emirlerini yerine getirmelerini onlara emrettiler ve:

'Muhacirler hakkında Necaşî ile konuşmadan önce, her kumandana hediyelerini verin! Sonra da, Necaşî'ye hediyesini sunun ve kendisinden, yanındaki Muhacirlerle hiç konuşmadan, onları size

teslim etmesini isteyin!' dediler.

Bu iki adam, Necaşî'nin yanına geldiler.

O sırada, biz, Necaşî'nin katında, hayırlı bir yurtta, hayırlı bir koruyucu yanında idik.

Mekke'den gelen iki Kureyşî, Necaşî ile konuşmadan önce, bütün kumandanların hediyelerini verdiler. Hediye verilmeyen kumandan kalmadı.

Onların her birine hediyelerini verirken de:

'Bizden, birtakım akıllı ermez gençler gelip hükümdarın ülkesine sığındılar.

Onlar kendi kavimlerinin dininden ayrıldılar, sizin dininize de girmediler.

Kavimlerinin eşrafı, onları kendilerine geri çevirmesi için, bizi sizin hükümdara yolladılar.

Biz onlar hakkında hükümdarla konuştuğumuzda, onları bize teslim etmesini ve onların söyleyecekleri sözlere kulak asmamasını hükümdara tavsiye edin!

Çünkü, kendi kavimleri onları daha iyi bilirler ve kusurlarını daha iyi anlarlar¹ dediler.

Kumandanların hepsi, Kureyş elçilerine 'Olur' dediler.

Bundan sonra, elçiler, Necaşî'ye hediyelerini sundular.

Necaşî hediyeleri kabul ettikten sonra, elçiler

'Ey hükümdar! Bizden birtakım akıllı ermez gençler senin ülkeneye gelip sığındılar.

Onlar kavimlerinin dininden ayrıldılar, senin dinine de girmediler.

Onlar bizim de bilmediğimiz, senin de bilmediğin bir din icad ettiler, ortaya çıkardılar.

Onların babalarından, amcalarından ve yakın akrabasından olan kavimlerinin eşrafı, onları kendilerini geri çevirmeniz için, bizi sana yolladılar.

Çünkü, onlar bunları başkalarından daha iyi bilirler, kusurlarını, kabahatlarını başkalarından daha iyi anlarlar¹ dediler.

Abdullah b. Ebi Rebia ile Amr b. Âs'ın en çok korktukları, istemedikleri şey, Necaşî'nin Muhacirleri çağırıp dinlemesi idi.

Hükümdarın yanında bulunan kumandanları, ona:

'Ey hükümdar! Bu iki adam doğru söylüyorlar.

Kavimleri onları daha iyi bilirler ve kusurlarını daha iyi anlarlar.

Sen onları bu iki adama teslim et, ülkelerine ve kavimlerine geri götürsünler!' dediler.

Necaşî kızdı ve:

'Hayır! Vallahi, ben onları bu iki adama hemen teslim edivermem! Gelip ülkeme konmuş, beni başkalarına tercih ederek bana sığınmış olan bir cemaata kötülük yapılmaz!

Onları yanıma çağırıp, şu iki adamın söyledikleri şeyler hakkında onlara sorular sorarım.

Eğer onlar şu iki adamın dedikleri gibi iseler, kendilerini bu iki adama teslim eder, kavimlerine geri çeviririm.

Şayet onlar bu iki adamın söyledikleri gibi değillerse, kendilerini bunlara karşı korur ve

himayemde kaldıkları müddetçe de en güzel şekilde korur ve kollarım' dedi.

Sonra da, haber salıp Resûlullah (a.s.)ın ashabını yanına çağırttı.

Necaşî'nin davetçisi gelince, Muhacirler toplandılar, sonra da birbirlerine:

'Şimdi bu adamın [Necaşî'nin] yanına gittiğiniz zaman ona ne söyleyeceksiniz?' dediler ve yine birbirlerine:

'Vallahi, biz ancak bildiklerimizi, Peygamberimiz (a.s.)ın bize emrettiklerini söyleriz. Ne olacaksa olsun!' dediler."[\[170\]](#)

Habeş Necaşî'sinin Sorularını Hz. Cafer'in Cevaplayışı

Ümmü Seleme Validemiz anlatıyor ki:

"Muhacirler Necaşî'nin yanına vardıkları zaman, Necaşî, daha önceden kendi din adamlarını da yanına çağırmişti. Onlar, Necaşî'nin çevresinde mushaflarını yaymış, açmış bulunuyorlardı. Necaşî, Muhacirlere:

'Siz, ne benim dinime, ne de şu milletlerden hiçbirinin dinine girmediğinize göre, sizin kavimlerinizden ayrılarak tutmuş olduğunuz bu din nasıl bir dindir?' diye sordu.

Muhacirler adına, Cafer b. Ebi Talib:

'Ey hükümdar!' dedi.

'Biz Cahiliye halkından bir kavim idik.

Putlara tapardık.

Ölmüş hayvan eti yerdik.

Bütün kötülükleri yapardık.

Akrabalarımızla ilgilerimizi keser, akraba hakkı gözetmezdik.

Komşularımızı unuttur, komşuluk vazifelerini yerine getirmezdik.

İçimizden güçlü olan, güçsüz, zayıf olanı yerd.

Yüce Allah bize kendimizden, soyunu sopunu, doğruluğunu, eminliğini, iffet ve nezahetini bildiğimiz Resûlü gönderinceye kadar, biz hep bu kötü durum ve tutumda idik.

O peygamber, bizi, bizim ve babalarımızın Allahtan başka tapageldiğimiz, taştan, ağaçtan, altın ve gümüşten yapılmış putları bırakarak Allah'ın birliğine inanmaya ve yalnız O'na ibadet etmeye davet etti. Yine o peygamber:

Doğru söylemeyi,

Emaneti sahibine vermeyi,

Akraba haklarını gözetmeyi,

Komşulara iyi davranmayı,

Haramlardan uzak,

Kan dökmekten geri durmamızı bize emretti.

Yine o, bizi her türlü çirkin, yüz kızarcı söz ve işlerden,

Yalan söylemekten,

Yetim malı yemekten,

İffetli kadınlara dil uzatmak ve iftira etmekten de men ve nehy etti.

Ayrıca:

Hiçbir şeyi kendisine eş ve ortak tutmaksızın, yalnız Allah'a ibadet etmemizi,

Namaz kılmamızı,

Zekât vermemizi,

Oruç tutmamızı da bize emretti.

Biz onu doğruladık ve ona iman ettik.

Allah tarafından getirdiği şeylere göre, ona tâbi olduk.

Bir ve Tek olan Allah'a ibadet ettik, O'na hiçbir şeyi şirk koşmadık.

O'nun bize haram kıldığını haram, helâl kıldığını helâl olarak kabul ettik.

Bunun üzerine, kavmimiz bize düşman kesildi.

Bizi dinimizden döndürmek, Yüce Allah'a ibadetten vazgeçirip puflara taptırmak, öteden beri helâlleştirip serbestçe işleyegeldiğimiz kötülükleri tekrar işletmek için, bizi işkenceden işkenceye uğrattılar.

Onlar bize böylece galebe çalıp zulmettikleri, bizimle dinimiz arasına gerildikleri ve tazyiklerini arttırdıkları zaman, biz senin ülkene çıkmak, sığınmak zorunda kaldık.

Seni başkalarına tercih ile, senin korurluğun ve komşuluğunda bulunmayı arzu ettik.

Ey hükümdar! Biz senin yanında hiçbir zulme uğramayacağımızı umuyoruz!"

Necaşî:

'Allah tarafından peygamberinizin getirip sizlere bildirdiği şeylerden, senin yanında birşey var mı?' diye sordu. Cafer

'Evet! Var' dedi.

Necaşî:

'Onu bana oku!' dedi.

Cafer, Meryem sûresinin baş tarafından, Yahya ve İsa (a.s.)ların doğumları ile ilgili âyetleri [1-35] okuyunca, vallahi Necaşî o kadar ağladı ki, (akan gözyaşlarından) sakalı ıslandı.

Necaşî'nin din adamları da, okunan âyetleri dinledikleri zaman, ağladılar ve hatta onların mushafları da gözyaşlarından ıslandı.

Bundan sonra, Necaşî, Mekke'den gelen iki Kureyşîye:

'Bu (dinlediğim şey), İsa'ya gelmiş olanla muhakkak aynı yerden çıkıyordur! Siz ikiniz, gidin artık! Hayır! Vallahi ben onları size ne teslim ederim, ne de onlara dokunulur!' dedi."

İki elçi, Necaşî'nin yanından dışarı çıktıkları zaman, Amr b. Âs:

"Vallahi, ben yarın Necaşî'nin yanına gidip onlar hakkında söyleyeceğim şeyle onların köklerini kazıtacağım!" dedi.

Abdullah b. Ebi Rebia ise:

"Sen böyle birşey yapma! Onlar bize muhalif olsalar da, aramızda onlarla akrabalık var!" dedi.

Amr b.Âs:

"Vallahi, Necaşî'ye, bunların İsa b. Meryem'in bir kul olduğunu iddia ettiklerini haber vereceğim!" dedi.

Ertesi gün, Necaşî'nin yanına gidip:

"Ey hükümdar! Onlar İsa b. Meryem hakkında çok büyük, ağır bir söz söylüyorlar! Onları çağır da, onun hakkında ne söylediklerini onlara bir sor" dedi.

Bunun üzerine, Necaşî, bu hususu sormak için onları tekrar yanına çağırdı.

Muhacirler toplandılar. Birbirlerine:

"Necaşî size İsa b. Meryem hakkında sorduğunda, ne söyleyeceksiniz?" diye sordular ve:

"Vallahi, onun hakkında Allah'ın dediklerini ve Peygamberimizin bize bildirdiklerini söyleriz. İşin sonu ne olursa olsun!" dediler.

Muhacirler Necaşî'nin yanına vardıkları zaman, Necaşî onlara:

"Söyleyin bakalım; Meryem oğlu İsa hakkında ne söylüyorsunuz?" diye sordu.

Cafer b. Ebi Talib, ona:

"Biz, onun hakkında, Peygamberimizin bildirdiklerini söylüyoruz. O, diyor ki:

'İsa Allah'ın kulu, resûlü, Ruh'u ve O'nun dünyadan ve erden geçerek Allah'a bağlanmış bir kız olan Meryem'e ilka eylediği Kelimesidir'" deyince, Necaşî, elini yere uzatıp oradan bir çöp aldıktan sonra:

"Vallahi, İsa b. Meryem de, senin söylediğinden başka birşey değildir! Arada, şu çöp kadar bile fark yoktur!" dedi.

Necaşî bunu söylediği zaman, çevresindeki kumandanlar homurdanmaya başladılar. Necaşî, kumandanlara:

"Vallahi, siz homurdansanız da, gerçek olan budur!" dedi. Muhacirlere de:

"Gidiniz! Sizler, benim ülkemde, tamamıyla emniyet içindesiniz!

Size söven, dil uzatan kimse cezalandırılacaktır!

Size söven, dil uzatan kimse cezalandırılacaktır!

Size söven, dil uzatan kimse cezalandırılacaktır!

Ben, sizden birinize, bir dağ altın karşılığında bile, eziyet etmek istemem!

Getirdikleri hediyeleri de şu iki adama geri verin! Benim onlara ihtiyacım yok!

Vallahi, Allah bana saltanatımı geri verdiği zaman benden rüşvet almadı ki, ben bu hususta rüşvet alayım!" dedi.

Bunun üzerine, Amr b. Âs ile Abdullah b. Ebi Rebia, getirdikleri hediyeleri geri verilerek, suçlanmış ve reddedilmiş bir halde Necaşî'nin yanından çıkıp gittiler.

Muhacirler de, Necaşî'nin ülkesinde, en iyi yurttaki ve en iyi koruyucunun yanında kaldılar.[\[171\]](#)

Hız. Ebu Bekir'in Hicret İçin Yola ıkışı ve Geri evrilişı

Hız. Ebu Bekir; Müslümanların müşrik kavim ve kabileleri arasında[172] türlü işkencelere uğratıldıklarını[173] ve Mekke'de işkenceler altında yaşamının günden güne güçleştğini, ağırlaştığını gördüğü zaman, hicret etmek üzere Peygamberimiz (a.s.)dan izin istemiş ve kendisine izin verilince de,[174] Habeş ülkesine yapılan ikinci hicrete dahil olmak üzere dayısının oğlu Haris b. Halid ile birlikte Mekke'den ayrılıp[175] Habeş ülkesine doğru gitmişti.[176]

Bir-iki gün gittikten sonra,[177] Birku'l-Gımad mevkiine erişince,[178] Kare kabilesinin ulu kişisi İbnu'd-Dagınne ile karşılaştı.

İbn Dagınne:

"Ey Ebu Bekir! Nereye gitmek istiyorsun?" diye sordu.

Hız. Ebu Bekir:

"Beni (Mekke'den) kavmim çıkardı,[179] bana eza ve cefa yaptılar. Beni sıkıştırdıkça sıkıştırdılar.[180] Ben de yeryüzünde biraz gezip dolaşmak ve Rabbime serbestçe ibadet etmek istiyorum!" dedi.

İbn Dagınne:

"Ey Ebu Bekir! Senin gibi bir zât ne yurdundan çıkar, ne de çıkan lir.[181] Bu nasıl olur?!

Vallahi, sen kavmini, kabileni zinetlendirirsin! İyilik işlersin[182] Sen kimsenin kazandırmayacağını kazandırırısın![183]

Akrabayı, görür gözetirsin!

İşini görmekten âciz olanların yükünü taşırsın!

Konuğu ağırlarsın![184]

Hak yolunda zuhur eden hadiselerde halka yardım edersin![185]

Geri dön![186]

Sen benim himayemdesin![187]

Ben senin koruyucunum![188]

Haydi, dön de, kendi yurdunda Rabbine ibadet et!" dedi.[189]

Hız. Ebu Bekir, yoldaşı Haris b. Halid için:

"Yanımda, kabilemden şu zât var!?" dedi.

İbn Dagınne:

"Bırak onu! O yüzünün doğrusuna gitsin! Sen de, ev halkının yanına dön!" dedi.

Haris b. Halid:

"Senin geri dönüp gitmen sana helâldir! Sen dön, git!

Ben de, arkadaşlarımla birlikte, yüzümün doğrusuna giderim!" dedi. Habeş yolculuğuna devam edip gitti.[190]

Hız. Ebu Bekir de İbn Dagınne ile birlikte döndü.[191]

Mekke'ye girince, İbn Dagınne:

"Ey Kureyş cemaatı! Ben Ebu Kuhâfe'nin oğlunu himayeme aldım! Ona hiç kimse dokunmayacak, ancak iyilik edecektir!" dedi.[192]

O akşam[193] Kureyş eşrafı arasında dolaşarak, onlara da:

"Ebu Bekir gibi bir zât ne yurdundan çıkar, ne de çıkarılır.

Siz hiç kimsenin kazandırmayacağını kazandıran, akrabayı görüp gözeten, işini görmekten âciz olanların yükünü taşıyan, konuğu ağırlayan, hak yolunda zuhur eden hadiselerde halka yardım eden bir adamı nasıl çıkarırsınız?!" diyerek çıkıştı.[194]

Kureyş müşrikleri İbn Dagınne'nin Hz. Ebu Bekir hakkındaki himayesini reddetmediler,[195] yerine getirdiler.[196] Hz. Ebu Bekir'e işkence etmekten vazgeçtiler.[197] Eman verdiler.[198]

Fakat, İbn Dagınne'ye:

"Ebu Bekir'e söyle! O Rabbine ibadetini evinin içinde yapsın! Orada istediği kadar namaz kılsın, Kur'ân okusun! Evinden başka yerde açıktan namaz kılıp Kur'ân okuyup da bizi rahatsız etmesin![199] Çünkü, biz onun kadınlarımızı ve çocuklarımızı meftun etmesinden korkarız!" dediler.

İbn Dagınne, müşriklerin bu isteklerini Hz. Ebu Bekir'e söyledi.[200]

Hz. Ebu Bekir de öyle yaptı .[201]

Namazını açıkta kılmadı. Kur'ân-ı Kerîm'i de evinden başka yerde okumadı.[202]

Sonradan kendisinde bir fikir değişikliği olup, evinin önünde bir namazgah yaptı .[203]

Orada namaz kılmaya, Kur'ân okumaya başladı.[204]

Hz. Ebu Bekir'in evi Cumah oğullarının mahallesinde idi.[205]

Hz. Ebu Bekir yufka yürekli olup,[206] Kur'ân-ı Kerîm'i okurken ağlamaklı olur,[207] ağlar durur, gözünün yaşını tutam azdı.[208]

Kur'ân-ı Kerîm okurken, müşriklerin çocukları, kadınları onun başına dikilir, yığılır, ona bakışırlar, meftun olurlardı.[209]

Bu hali Kureyş müşriklerinin eşrafını korkuttu.

Onlar İbn Dagınne'ye haber saldılar. İbn Dagınne yanlarına gelince,[210] ona:

"Ey İbn Dagınne![211] Biz Ebu Bekir hakkında Rabbine evinde ibadet etmek şart ile-himaye ve sıyanetine müsaade etmiştik.

Ebu Bekir ise bu haddi tecavüz ederek evinin önünde bir namazgah yapmış, içinde açıktan namaz kılmaya, Kur'ân okumaya başlamıştır.

Doğrusu, biz kadınlarımızın ve çocuklarımızın dinlerinden döndürülmelerinden korkuyoruz!

Sen Ebu Bekir'i bundan men et!

Eğer buna yanaşmaz, ille de namaz ve kıraatim ilan etmek isterse, kendisine verdiği eman ve himaye sözünü sana iade etmesini iste! Gerçekten, biz, sana verdiğimiz sözden caymayı çirkin görüyoruz. Fakat, Ebu Bekir'in açıktan ibadet etmesine de söz vermiş değiliz" dediler.

Bunun üzerine İbn Dagınne Hz. Ebu Bekir'in yanına varıp:[212]

"Ey Ebu Bekir! Ben sana kavmini rahatsız edesin diye himaye taahhüdünde bulunmadım!

Onlar, senin şu yerinde bulunmandan, asla hoşlanmamakta ve senden rahatsız olmaktadır! Sen evinin içine gir de, istediğini evinin içinde yap![\[213\]](#) Ey Ebu Bekir! Benim sana ne üzerinde söz vermiş olduğumu pekâlâ bilirsin! Şimdi sen ya o şarta göre hareket edersin, ya da senin üzerindeki himaye taahhüdümü bana iade edersin! Ben bir kimseye vermiş olduğum himaye taahhüdümü bozduğumu Arapların işitmesini istemem!" dedi.[\[214\]](#)

Hz. Ebu Bekir:

"Ben senin üzerimdeki himaye taahhüdünü sana iade edip de Allah'ın himayesiyle yetineyim mi?" diye sordu.

İbn Dagıne: "Evet! Himaye taahhüdümü bana iade et!" dedi.[\[215\]](#)

Hz. Ebu Bekir:

"Ey İbn Dagıne! Ben artık senin himayeni sana iade ediyorum.

Ben Yüce Allah'ın ve Resûlünün himayesine razıyım!" dedi.[\[216\]](#)

Bunun üzerine, İbn Dagıne:

"Ey Kureyşliler! Ebu Kuhâfe'nin oğlu himaye taahhüdümü bana iade etmiş, benim işim bitmiştir! Artık, sizin işiniz adamınızlardır!" dedi.[\[217\]](#)

Hz. Ebu Bekir Kabe'ye giderken, Kureyş müşriklerinden bir beyinsiz, Hz. Ebu Bekir'in başına toprak saçtı.

O sırada, Velid b. Mugîre veya Âs b. Vâil ile karşılaşınca, ona:

"Şu beyinsizin yaptığını göremiyor musun?" diyerek yakındı.

Fakat, o müşrik:

"Bunu sen başına kendin getirdin!" dedi.

Hz. Ebu Bekir, başından toprağı silkelerken:

"Ey Rabbim! Sen ne kadar da Halîm'sin! Ey Rabbim! Sen ne kadar da Halîm'sin! Ey Rabbim! Sen ne kadar da Halîm'sin!" diyordu.[\[218\]](#)

[\[1\]](#) Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 384, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 203, Taberî, Târih, c. 2, s. 221, İbn Haldun, Tarih, c. 2, ks. 2, s. 8, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 270.

[\[2\]](#) Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 384-384, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 203.

[\[3\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 344, Abdurrezzak, c. 5, s. 384, İbn Sa'd, c. 1, s. 203, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 29, Taberî, c. 2, s.222, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 76, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 115, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 184, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 66, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 8, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1 , s. 270.

[\[4\]](#) Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 285, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 55, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 1 , s. 38, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks.2,s.8.

[\[5\]](#) İbn İshak, İbn Hisam , c. 1, s. 344, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 29, Taberî, Târih, c. 2, s. 222, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 285, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 76, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 115, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 66, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 8, Halebî, c. 2, s. 3, Zürkânî,

Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 270.

[6] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 384, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 203, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 622, Halebî, c. 2, s. 3, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 270.

[7] Abdurrezzak, c. 5, s. 384, İbn Sa'd, c. 1, s. 203-204, İbn Seyyid, c. 1, s. 115, Halebî, c. 2, s. 3, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 270.

[8] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1, s. 344, Taberî, Târih, c. 2, s. 222, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 76, Zehebî, Târih, s. 184, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 66.

[9] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 344, Taberî, c. 2, s. 222, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 193, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 76, İbn Kayyım, Zâd, c. 1, s. 38, Zehebî, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 66, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 388, Halebî, c. 2, s. 3.

[10] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1, s. 344, Taberî, c. 2, s. 222, Zehebî, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 66, Halebî, c. 2, s. 3, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 270.

[11] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1, s. 344, Taberî, c. 2, s. 222, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 76, Zehebî, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 66, Halebî, c. 2, s. 3, Zürcânî, c. 1, s. 270.

[12] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 384, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 204.

[13] İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 8.

[14] Taberî, Târih, c. 2, s. 221, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 288.

[15] Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 622.

[16] Taberî, Târih, c. 2, s. 221.

[17] Taberî, Târih, c. 2, s. 221, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 622, Beyhakî, Delâilü'n-nübüwe, c. 2, s. 285, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 193, Zehebî, Târihu'l-İslâm, s. 184, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 8.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/13-14.

[18] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 204, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 228, Taberî, c. 2, s. 221, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 193, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 77, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 116, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 66, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 66, Diyarbekrî, c. 1, s. 288, Halebî, c. 2, s. 5, Zürcânî, c. 1, s. 270.

[19] Zâriyât: 50.

[20] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 344, Taberî, c. 2, s. 222, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 76, Zehebî, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 66, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 270.

[21] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 384, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 204, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 116, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 66.

[22] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 204, Taberî, c. 2, s. 221, İbn Seyyid, c. 1, s. 116, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 66, Halebî, c. 2, s. 5, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 271.

[23] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 344-345, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 204, Taberî,

Târîh,c.2, s. 221-222, İbn Hazm , Cevâmiu's-Sîre, s. 55-56, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 115, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 184, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.3, s. 66, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8.

[24] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 56, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 115, Zehebî, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 67, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 66, Halebî, İnsanu'l-uyûn, c. 2, s. 5.

[25] İbn İshak, İbn Hişam , c. 1, s. 345, İbn Sa'd, c. 1 ,s.204, Taberî, c. 2, s. 222, İbn Seyyid, c. 1, s. 116, Zehebî, s. 184-185, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 66, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 8.

[26] İbn Sa'd, c. 1, s. 204, Taberî, c. 2, s. 222, İbn Seyyid, c.1, s. 116, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 66, Halebî, c. 2, s. 5.

[27] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1, s. 344, Taberî, c. 2, s. 221, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 622, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 76, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 66.

[28] Beyhak f, D elâ ilü "n-n übüwe, c. 2, s. 297, M uh ibbüt -Taberî, R ı yâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 113-114, Zehe bf, s. 183, E bu'l -F i dâ, c.3, s. 66-67, Heysemî, Mecmau'z-ievâid, c. 9, s. 80-81, Kastalâni, Mevâhib, c. 1, s. 66, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 289, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 271.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/14-16.

[29] Şuaybe, o zaman, M ekke'nin Cidde taralından iskelesi idi. (İbn Sa'd, c. 1, s. 145, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 160, Süheyli, Ravd, c. 2, s. 277, Yakut, M u'cemu'l-buldan, c. 3, s. 351).

[30] İbn Sa'd, c. 1, s. 204, Taberî, c. 2, s. 221, İbn Seyyid, c. 1, s. 116, Diyarbekrî, c. 1, s. 288, Halebî, c. 2, s. 5, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 271.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/16.

[31] İ bn S a'd, Tabak âtü'l-kübrâ ,0.1,5.204, Ta ben, Târîh, c. 2, s. 221, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ.c. 1, s. 193, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 116, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 289, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 5, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 271.

[32] İbn Haldun, Tarih, c. 2, ks. 2, s. 8.

[33] Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 1 93, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 289.

[34] İbn Haldun, Tarih, c. 2, ks. 2, s. 8.

[35] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 204, Taberî, Tarih, c. 2, s. 221, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 116, Halebî, İnşân, c. 2, s. 5, Zürkânî, Mevâhib, Şerhi, c. 1, s. 271.

[36] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 384, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 115, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 184.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/16-17.

[37] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 1 9, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 116.

[38] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 206, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 121, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 5.

[39] Necm: 21-30.

[40] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 7, s. 100, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 70.

[41] Kastalâni, Mevâhib, c. 1, s. 70, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 285.

[42] Fussilet: 26.

[43] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 388, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 52, Müslim, Sahih, c. 1, s. 405, Ebu Davud, Sünen, c. 2, s. 59, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 281-282, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 2, s. 314, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 90.

[44] Müslim, Sahih, c. 1, s. 405, Ebu Davud, Sünen, c. 2, s. 59, Dârimî, c. 1, s. 282, Beyhakî, c. 2, s. 314, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 90.

[45] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 388.

[46] Müslim, Sahih, c.1, s. 405, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 90.

[47] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 52.

[48] Buhârî, c. 6, s. 52, Müslim, c.1, s. 405.

[49] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 388.

[50] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 388, Buhârî, c. 6, s. 52, Müslim, c. 1, s. 405.

[51] Ebu Davud, c. 2, s. 59, Dârimî, c. 1, s. 282, Beyhakî, c. 2, s. 314.

[52] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 7, s. 101.

[53] Beyhakî, Delâilü'n-nübüwe, c. 2, s. 287, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 187, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 33, Bedrüddin Aynî, c. 7, s. 99, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 6.

[54] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 388.

[55] Ebu Davud, Sünen, c. 2, s. 59.

[56] Müslim, Sahih, c. 1, s. 405, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 282.

[57] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 388, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 52, Müslim, Sahih, c. 1, s. 405, Ebu Davud, Sünen, c. 2, s.59, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 282, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 2, s. 314.

[58] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 388, Buhârî, c. 6, s. 52, Müslim, c. 1, s. 405, Ebu Davud, c. 2, s. 59.

[59] Müslim, c. 1, s. 405, Ebu Davud, c.2,s. 59, Dârimî, c. 1, s. 282, Beyhakî, c. 2, s. 314.

[60] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 388, Buhârî, c. 6, s. 52, Müslim, c. 1, s.405, Ebu Davud, c. 2, s. 59, Dârimî, c.1 ,s. 282, Beyhakî,c. 2, s. 314.

[61] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 388, Müslim, c. 1, s. 405, Dârimî, c. 1, s. 282, Beyhakî, c. 2, s. 314.

[62] Ebu Davud, Sünen, c. 2, s. 59.

[63] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. Müslim, c. 1,s.405, Ebu Davud, c. 2, s. 59, Dârimî, c. 1, s. 282, Beyhakî, c. 2, s. 314.

[64] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 388, Buhârî, c. 6, s. 52.

[65] Müslim, c.1, s. 405, Ebu Davud, c. 2, s. 59, Dârimî, c. 1, s. 282, Beyhakî, c. 2, s. 314.

[66] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 388, Buhârî, c. 6, s. 52, Müslim, c. 1, s. 405, Ebu Davud, c. 2, s. 59, Beyhakî, c. 2, s. 314.

[67] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 52.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/17-20.

[68] Tahâvf, Muhtasar, s. 29.

[69] Tahâvı", Muhtasar, s. 29, Kâsanf, Bedâiyu's-sanâvi', c. 1, s. 1 93, Suvutf, İtkân, c. 1, s. 110.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/20.

[70] En'am: 14.

[71] Zümer: 64-66.

[72] Kâfirûn: 1-6.

[73] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâ m, s. 1 9, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. , s. 116.

[74] Fussilet: 42, Hicr: 9, el-Hâkka, 43-46.

[75] Kadı İyaz, Şifâ, c. 2, s. 130-157, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 23, s. 50-54, Kurtubf, Tefsir, c. 12, s. 82-84, Bedrüddin Aynî¹, Umdetu'l-Kârî, c. 7, s. 90-1 01, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c.1 ,s. 68-71, Halebîjnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 8-9, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1 , s. 280-286.

[76] Fahu'r-Râzî, Tefsîr, c. 23, s. 50-54.

[77] Zehebî, Tezkiretü'l-huffâz, c. 2, s. 720-721.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/20-22.

[78] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 228, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 77, İbn Se y-yid, Uyûn u'l-ese r, c. 1, s. 121, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 289.

[79] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 206, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 228, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 121, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 289, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1 , s. 271.

[80] İbn İshak. Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 206.

[81] İbn İshak, Kitâbu l-mübtedâ ve l-meb'as, c. 3, s. 158, Taberî, Târîh, c. 2, s. 227, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598.

[82] İbn İshak, Kitâbu'l-m übtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 206, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 227, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 115.

[83] İ bn Sa'd Taba kât, c. 1, s. 206, Bel âzu rf, E nsâb, c. 1, s. 227, İ bn H aim, C e vâm i u's-Sîre, s. 65, Süheyli, R a vdu' l-ünüf, c. 3,s. 344, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 77. Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 187, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 280.

[84] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 187, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 280.

[85] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 206, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 9.

[86] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 1 94, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 285.

[87] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 3-8, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 65-66, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 91.

[88] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 206, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 228, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 77, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 91, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 289.

[89] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 3, İbn Sa'd, c. 1, s. 206, Taberî, Târîh, c. 2, s. 227, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 77.

- [90] İbn İshak, K itâbu 1-m übtetâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158.
- [91] İbn İshak, K itâbu 1-m übtetâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, Heysemî, Meanau'i-ievâid, c. 6, s. 33.
- [92] . İbn Sa'd, c. 1, s. 206, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 120, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 9, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c.1, s. 280.
- [93] İbn İshak, K itâbu 1-m übtetâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, Belâzurî, c. 1, s. 227, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 598.
- [94] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 3, İbn Sa'd, c. 1, s. 206, Belâzurî, c. 1, s. 227, Taberî, Târîh, c. 2, s. 227, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 194, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 120, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 33-34, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 10, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 280.
- [95] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 227-228.
- [96] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 8, Belâzurî, c. 1, s. 227, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 598, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92.
- [97] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 8, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 92.
- [98] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 228.
- [99] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 10, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 93, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 1 2.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/22-26.
- [100] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtetâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 291, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 34.
- [101] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 291 , Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 188, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 34.
- [102] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtetâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598.
- [103] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 227, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 77.
- [104] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtetâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158.
- [105] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtetâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, Ebu Nuaym , Hilyetü'l-evliya, c. 1 , s. 103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 92.
- [106] Be yhak f, D el âil ü'n-nübüv ve, c. 2, s. 291 , Zehebî, Târîhu'l -İslâm, s. 1 88.
- [107] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 34.
- [108] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 291, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 188, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 34.
- [109] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 291, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 188, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 34.
- [110] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtetâ, ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598.
- [111] İbn İshak, İbn Hişam Sîre, c. 2, s. 9, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 1 03, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.92.
- [112] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 291, Zehebî, s. 188, Heysemî, c. 6, s. 34.

[113] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 103, Beyhakî, c. 2, s. 291, Zehebî, s. 188, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598, Zehebî, s. 188, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Heysemî, c. 6, s. 34.

[114] E bu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 103.

[115] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 9, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92.

[116] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 9, Ebu Nuaym, c. 1, s. 103, Zehebî, s. 188, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Heysemî, c. 6, s. 34, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 10.

[117] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 188, Heysemî, Mecma, c. 6, s. 34.

[118] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 227.

[119] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 291, Heysemî, c. 6, s. 34, Halebî, c. 2, s. 10.

[120] Beyhakî, c. 2, s. 291, Zehebî, s. 188, Heysemî, c. 6, s. 34, Halebî, c. 2, s. 10.

[121] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, ve'l-meb'as, c. 3, s. 158-159, Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 593, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Halebî, c. 2, s. 10.

[122] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 291, Zehebî, s. 188, Heysemî, c. 6, s. 34.

[123] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 159, E bu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 103, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 291, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 92, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 10.

[124] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 291, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 188, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 34.

[125] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 159, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Halebî, c. 2, s. 10.

[126] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 291, Zehebî, s. 188, Heysemî, Mecma, c. 6, s. 34.

[127] İbn İshak, c. 3, s. 159, Ebu Nuaym, c. 1, s. 103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 2, s. 599, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Halebî, c. 2, s. 10.

[128] Beyhakî, c. 2, s. 291, Zehebî, s. 188, Heysemî, c. 6, s. 34, Halebî, c. 2, s. 10.

[129] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 291, Zehebî, s. 188, Halebî, c. 2, s. 10.

[130] İbn İshak, c. 3, s. 159, Ebu Nuaym, c. 1, s. 103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 599, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Halebî, c. 2, s. 10.

[131] İbn İshak, c. 3, s. 159, Ebu Nuaym, c. 1, s. 103, Beyhakî, c. 2, s. 292, İbn Esîr, c. 3, s. 599, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Heysemî, c. 6, s. 34, Halebî, s. 10.

[132] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 159, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. , s. 292, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 599, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 92.

[133] İbn İshak, c. 3, s. 159, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 599.

[134] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 228.

[135] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 10, Belâzurî, c. 1, s. 228, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 103, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 10.

[136] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 10, Ebu Nuaym, Hilye, c. 1, s. 103, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92,

Halebî, c. 2, s. 10.

[137] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 2, s. 10.

[138] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 10, Ebu Nuaym , c. 1, s. 103, Halebî, c. 2, s. 10.

[139] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 228.

[140] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s.1 59, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 599.

[141] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 10, Ebu Nuaym, c. 1, s. 103, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 34, Halebî, c. 2, s. 10.

[142] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 228.

[143] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 10, Ebu Nuaym, c. 1, s. 103, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 292, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Halebî, c.2, s. 10-11.

[144] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, c. 3, s. 159, İbn Hişam, c. 2, s. 10, Belâzurî, c. 1, s. 228, Ebu Nuaym, c. 1, s. 103, Beyhakî, c. 2, s. 292, İbn Esîr, c. 3, s. 599, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Heysemî, c. 6, s. 34, Halebî, c. 2, s. 11.

[145] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 228.

[146] İbn İshak, İbn Hişam, c.2, s. 10, Belâzurî, c. 1 ,s. 228, Ebu Nuaym, c.1 , s. 104, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 92, Halebî, c.2, s.11.

[147] Belâzurî, Ensâb, c. 1 , s. 228, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 78.

[148] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 159, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 599.

[149] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 1 0, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 104, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.92-93, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 34, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 11.

[150] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 292.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/26-31.

[151] Bevhakf, Delâil, c. 2, s. 292, Zehebî, Târıhu'l-islâm, s. 188, Heysemî, c. 6, s. 34.

[152] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 158, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 598.

[153] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 6, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 130, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 66.

[154] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 5, İbn Haim, s. 66.

[155] İbn Hazm, Cevâmiu's-a>e, s. 66.

[156] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 5, İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 130, İbn Hazm, s. 66.

[157] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 130.

[158] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 406.

[159] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 6,7.

[160] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 207, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 119.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/31-32.

[161] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 ,s.206, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 50.

[162] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 207, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 194, İbn Kayyım, Zad, c. 2, s. 50, Diyarbekrî, Hamis, C.1.S.289.

[163] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 27, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliyye, c. 4, s. 195.

[164] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 293.

[165] Zehebî, Tarihu'l-islâm, s. 191.

* Ebu Musa el-Eşari'nin peygamberimiz (a.s.)la buluşmak üzere Yemen'den bindiği gemi fırtınaya tutulup kendilerini Habeş ülkesine atmış, orada Hz. Caferle buluşmuş ve böylece Habeş Muhacirleri arasına katılmıştır. (İbn Sa'd Tabakâtü'l-Kübrâ, c.4, s. 106, Buhari, Sahih, c.5, s. 79-80, müslim, Sahih, c. 4, s. 1946).

[166] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s.345-353, Belâzu'f, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 198-227, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 57-63, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 115-118, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 67-69.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/32-35.

[167] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 367, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 221-222, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 84, Zehebî, Târfü'l-islâm, s.

181, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâyeve'n-nihâye, c.3, s.79, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 23-24, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c .2, s. 4-5.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/36.

[168] İbn İshak. İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 357.

[169] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 357, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 76-77.

[170] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/37-40.

[171] İbn İshak, İbn Hişam, Sine, c. 1, s. 357-362, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 202-203, c. 4, s. 290, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1 , s. 247-250, Beyhakî, Delâilü'n-nübüwe, c. 2, s. 301-304, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 191-192, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 72-75, Heysemî, Mecma, c. 6, s. 25-27, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 290-291.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/40-43.

[172] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 205.

[173] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 385, Buhârî, Sahih, c. 4, s.2 54, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 82, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c. 1 , s. 319.

[174] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 12, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 82,, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c.1,s.319.

[175] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 205.

[176] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 385, Buhârî, c. 5, s. 254, Belâzurî, c. 1, s. 205, Muhibbül-Taberî, c. 1, s. 81, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c. 1 , s. 319.

[177] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 12, Muhibbül-Taberî, c. 1,s.81, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94,Halebî, İnsanu'l-uyûn, c. 1, s. 484.

[178] Abdurrezzak, c. 5, s. 385, Buhârî, c. 4, s.2 54, Muhibbül-Taberî, c. 1, s. 81, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c. 1, s. 319, Halebî, c.1, s. 484.

[179] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 12, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 385-386, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 254, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 205-206, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 81-82, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 319, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 484.

[180] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 12, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 94, Halebî, c. 1,s.484.

[181] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Muhibbü't-Taberî, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c.1, s. 31 9, Halebî, c.1, s. 484.

[182] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 12, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94.

[183] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 1 2, Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Belâzurî, c. 1, s. 206, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c. 1, s. 319, Halebî, c. 1 , s. 484.

[184] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Belâzurî, c. 1, s. 206, Muhibbü't-Taberî, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c. 1 , s. 319, Halebî, c. 1, s. 484.

[185] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 1 2, Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Belâzurî, c. 1, s. 206, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c. 1, s. 319, Halebî, c. 1 , s. 484.

[186] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 12, Belâzurî, c. 1 , s. 206, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94.

[187] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 12, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94.

[188] Abdurrezzak, c.5,s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Belâzurî, c. 1, s. 206, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c. 1, s. 319, Halebî, c.1, s. 484.

[189] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4,s. 254, Muhibbüt-Taberî, c.1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, c. 1, s. 319,Halebî, c.1, s. 484.

[190] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 206.

[191] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 12, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 386, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 254, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 94, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 319, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 484.

[192] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 12-13, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94.

[193] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 254, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 94.

[194] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Belâzurî, c. 1, s. 206, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Halebî, c. 1, s. 484.

[195] Buhârî, c. 4, s. 254, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94, Halebî, c. 1, s. 484.

[196] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Belâzurî, c.1, s. 206, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 82.

[197] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 13, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94.

[198] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 82.

[199] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 29, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 94-95.

[200] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 254, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 95, Halebî, c. 1, s. 484.

- [201] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Ebu Nuaym, c. 1,s.29, Muhibbüt-Taberî, c. 1,s.82.
- [202] Buhârî, c. 4, s.2 54, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 95, Diyarbekrî, c. 1, s. 319, Halebî, c. 1, s. 484.
- [203] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Belâzurî, c. 1, s. 206, E bu Nuaym , c. 1, s. 29, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s.82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 95, Diyarbekrî, c. 1, s. 391 , Halebî, c. 1, s. 484.
- [204] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 13, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 386, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 254, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 206, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evüyâ, c. 1, s. 29, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 95, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1 , s. 71, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 319, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 484.
- [205] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 13, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 95.
- [206] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 13, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 178.
- [207] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 13.
- [208] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Ebu Nuaym, c. 1, s. 30, Muhibbü't-Taberî, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.95, Kastalâni, c. 1, s. 71, Diyarbekrî, c. 1 , s. 320, Halebî, c. 1, s. 484.
- [209] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 1 3, Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254, Ebu Nuaym, c. 1, s. 29-30, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 82, Kastalâni, c. 1, s. 71, Diyarbekrî, c. 1, s. 320.
- [210] Abdurrezzak, c. 5, s. 386, Buhârî, c. 4, s. 254-255, Bel âzu rf, c. 1, s. 206, Ebu Nuaym, c. 1, s. 30, Muhibbüt-Taberî c.1,s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 95, Kastalâni, c. 1 , s. 71, Diyarbekrî, c. 1, s. 320, Halebî, c. 1, s. 484.
- [211] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 13.
- [212] Abdurrezzak, c. 5, s. 386-387, Buhârî, c. 4, s. 254-255, Muhibbü't-Taberî, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 95, Kastalâni, c.1, s. 71, Diyarbekrî, c. 1, s. 320, Halebî, c. 1, s. 484-485.
- [213] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 13.
- [214] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 387, Buhârî, Sahih, c. 4, s.255, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 206, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 30, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 95. Kastalâni, Mevâhib, c. 1, s. 71 , Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 485.
- [215] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 13.
- [216] Abdurrezzak, c. 5, s. 387, Buhârî, c. 4, s. 255, Belâzurî, s. 206, Ebu Nuaym, c. 1, s. 30, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 82, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 95, Kastalâni, Mevâhib, c. 1, s. 71 , Diyarbekrî, c. 1, s. 320, Halebî, c. 1, s. 485.
- [217] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 13.
- [218] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 13, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 95, Halebî, c. 1, s. 485.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/43-48.

HAMZA VE ÖMER

Hız. Hamza'nın Müslüman Oluşu

Hız. Hamza; Peygamberimiz (a.s.)'ın amcası olup,[1] Süveybe Hatun önce Hız. Hamza'yı, sonra da Peygamberimiz (a.s.)ı emzirmiş olduğu için, Hız. Hamza Peygamberimiz (a.s.)'ın sütkardeşi idi.[2]

Hız. Hamza nübüvvetin 6. yılında Müslüman oldu.[3]

Peygamberimiz (a.s.)'ın bir gün Safa tepciğinin yanında oturduğu sırada, Ebu Cehil[4] ile Adıyy b. Hamrâ ve İbn Esda, oraya uğradılar.[5] Ebu Cehil Peygamberimiz (a.s.)a sövüp saydı.[6] İslâm dinini ayıplamak, peygamberliğini tahkir etmek., gibi, Peygamberimiz (a.s.)'ın hiç sevmediği şeyleri söyleyip; kendisini çok incitti. Peygamberimiz (a.s.) ise ona hiçbir şey söylemedi, kalkıp evine gitti.

Abdullah b. Cüd'an'ın azadlı kölesi bir hatun, evinden, Ebu Cehil'in bütün söylediklerini işitmişti. Ebu Cehil, Peygamberimiz (a.s.)a söyleyeceklerini söyledikten sonra, Kabe'nin yanında, Kureyşlilerin toplandıkları yere gitti, onlarla oturdu.

Çok geçmeden, Hız. Hamza, yayı omuzunda olduğu halde, avlanmaktan dönüp oraya geldi.

Kendisi avcı idi, daima avlanmaya giderdi. Avlanmaktan döndüğü zaman, Kabe'yi tavaf etmedikçe, sonra da Kureyşlilerin toplantı yerine uğrayarak onları selamlayıp kendileriyle biraz konuşmadıkça, evine gitmezdi.

Hız. Hamza, Kureyş yiğitleri arasında en şerefli ve en güçlü olanı, taşkınlığa ve haksızlığa hiç dayanmayanı idi.

Safa tepciğinden Kabe'ye doğru giderken, azadlı cariye ona:

"Ey Umâre'nin babası! Kardeşinin oğlu Muhammed'e biraz önce Ebu'l-Hakem Amr b. Hişam tarafından yapılan kötülüğü görmüş olsaydın, sen hiç dayanamazdın.

Onu orada otururken bulup sövdü saydı, hoşuna gitmeyecek şeyler söyledi, incitti. Sonra da dönüp gitti.

Muhammed ise ona hiçbir şey söylemedi" dedi.

Yüce Allah Hız. Hamza'nın iyiliğini dilediği için, kendisi, kadının söylediği şeylerden son derece öfkелendi; ve hiç kimsenin yanında durmayıp, Ebu Cehil ile karşılaşınca ona yapacağını yapmak üzere hızla Mescid-i Haram'a girdi.

Ebu Cehil'in Kureyşlilerden bir cemaat arasında oturduğunu gördü, ona doğru vardı. Başucuna dikildi, hemen yayını kaldırıp onun başına şiddetle vurdu. Başını fena halde yaraladı.

"Sen misin ona sövüp sayan?

İşte, ben de onun dinindeyim!

Onun söylediğini söylüyorum!

Gücün yetiyorsa, o yaptıklarını bana da yap bakayım" dedi.[7]

Ebu Cehil'in mensup bulunduğu Manzum oğullarından bazı kimseler, Hız. Hamza'ya karşı Ebu Cehil'e yardım etmek üzere ayağa kalkıverdiler[8] ve ona:

"Biz seni dininden dönmüş görüyoruz!" dediler.

Hız. Hamza:

"Onun [Hız. Muhammed (a.s.)'ın] dininin hak ve gerçek olduğu, bence belli olmuştur!

Beni ondan kim men edebilir?

Ben Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehadet ediyorum. Onun söyledikleri hak ve gerçektir.

Vallahi, ben ondan ayrılmam!

Eğer sözünüzde sadıklar iseniz, haydi bana engel olun bakayım?" dedi.[9]

Ebu Cehil kendi kavminden olanlara:

"Bırakın Ebu Umâre'yü

Vallahi ben onun kardeşinin oğluna çok kötü sövüp saymıştım" dedi.[10]

Hız. Hamza evine dönünce, şeytan ona vesvese vermeye ve:

"Sen Kureyşlilerin seyyidi, ulu kişisi idin!

Şu, dinden dönen kişiye uyup, atalarının dinini bıraktın ha!?

Ölmek, bu yaptığın şeylerden, senin için daha hayırlıdır!" diyerek kalbini, zihnini karıştırmaya başladı.

Öfkeye kapılarak "Ben de onun dediği üzereyim!" deyip babalarının ve kavminin dinini bıraktığına pişmanlık duyar gibi oldu!

Geceyi, gözüne uyku girmeksizin, ağır bir iş ve şüpheler içinde geçirdi, ve:

"Ey Allah! Şu yaptığım şey doğru ise, onun doğru olduğunu kalbime tasdik ettir! Değilse, bu hususta benim için çıkar yolu kalbime doğdur!" diyerek Allah'a yalvardı.[11] Sonra da, Kabe'ye gidip, göğsünü hakka açmasını ve kendisinden şüpheyi, şüphelenmeyi gidermesini Yüce Allah'tan diledi.[12] Ertesi günü, sabahleyin Peygamberimiz (a.s.)ın yanına vardı.[13] Uykusunu kaçırarak şüphe ve tereddütlerini Peygamberimiz (a.s.)a haber verdi:[14]

"Ey kardeşimin oğlu! Ben öyle bir iş içine düştüm ki, onun çıkış yolunu bilemiyorum. Ey kardeşimin oğlu! Senin bana bir söz söylemeni çok arzu ediyorum" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) ona va'z u nasihatta bulundu. Ahiret azab ve nimetlerini anlattı. Onu azab ile korkuttu, Cennet ile sevindirdi.

Yüce Allah Hız. Hamza'nın kalbine iman Resûlullah (a.s.)ın sözleri ile yerleştirdi.[15] Kalbini yakîn ile doldurdu.[16]

Hız. Hamza bu yolda söylediği bir şiirinde şöyle dedi:

"Kalbimi İslâmiyete, hanîf olan dine yönelttiği zaman, Allah'a hamdettim. O din ki, kullarının bütün yaptıklarından haberdar olan; hepsinin iyisini kötüsünü bilen; mâsiyetleri sebebiyle kendilerini açlıktan, susuzluktan öldürmeyip, lutfu ile muamele eden; kudretiyle herşeye üstün gelen Rabbü'l-âlemîn tarafından gelmiştir.

Onun emirleri bize okunduğu zaman, kalb ve akıl sahibi olanların gözlerinden yaşlar boşanır.

Onlar apaçık Kur"ân âyetleri olarak Ahmed'e gelmiştir ki, Ahmed Mustafa içimizde sözü dinlenir ve kendisine boyun eğilir biridir!

Hayır! Vallahi, biz o kavimle aramızdakini kılıçla halletmedikçe, kendisini hiç kimseye vermeyiz! Ona yardımı kesmeyiz!"[17]

Hız. Hamza'nın Müslüman oluşu, Peygamberimiz (a.s.)ı çok sevindirdi[18] ve güçlendirdi.[19]

Hz. Hamza, Yüce Allah'ın dinini kendileriyle güçlendirdiği sayılı kişilerdendi.[\[20\]](#)

Allah, ondan razı olsun!

Hz. Hamza Müslüman olunca; Kureyş müşrikleri Peygamberimiz (a.s.)a yapageldikleri işkencelerin bir kısmından vazgeçtiler.[\[21\]](#)

Hz. Ebu Bekir'in Mescid-i Haram'da Müşrikleri İslamiyete Davet Edişı

Hz. Hamza'nın Müslüman olduğu günde idi[22] ki, Peygamberimiz (a.s.)ın yanında, o sırada, toplu bir halde[23] otuzsekiz[24] veya otuzdokuz[25] sahabe bulunuyordu.

Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz (a.s.)ın Müslümanlarla birlikte Mescid-i Haram'a gidip herkesi İslâm iyeteye davet ve teşvik etmesi için ısrar ediyor, Peygamberimiz (a.s.) da "Ey Ebu Bekir! Biz henüz azız, bu işe yetmeyiz" buyuruyordu.

Hz. Ebu Bekir ısrar edip durunca, Peygamberimiz (a.s.) ashabıyla birlikte Dârül-Erkam'dan çıkıp Mescid-i Haram'a gitti.

Müslümanlardan her biri, Mescid-i Haram'da bulunan kendi kabilelerinden insanların yanlarına dağıldılar.

Peygamberimiz (a.s.) oturduğu sırada[26] Hz. Ebu Bekir ayağa kalkıp halkı Allah'a ve Resûlullah'a inanmaya davet edince, müşrikler Hz. Ebu Bekir'in[27] ve Müslümanların[28] üzerlerine yürüdüler.

Hz. Ebu Bekir'i[29] ve oradaki Müslümanları, Mescid-i Haram'ın her tarafında,[30] en şiddetli bir şekilde[31] dövmeye başladılar.[32]

Hele Hz. Ebu Bekir'i, fâsık Utbe b. Rebia, kamının üzerine çıkıp çiğnedi.

Yüzünü demir ayakkabı I arıyla tekmeledi, şişirdi.

Hz. Ebu Bekir'in yüzünde, bumu belirsiz oldu!

Kabileleri olan Teym oğulları gelip yetişince, müşrikler Hz. Ebu Bekir'den uzaklaştılar.

Teym oğulları Hz. Ebu Bekir'i baygın bir halde, bir örtünün içinde evine götürüp koydular. Kendisinin öleceğini sandılar.

Hemen geri dönüp Mescid-i Haram'a girdiler ve:

"Vallahi, Ebu Bekir ölecek olursa, biz de muhakkak Utbe b. Rebiayı öldürürüz!" dediler ve yine Hz. Ebu Bekir'in yanına döndüler.

Hz. Ebu Bekir ancak günün sonuna doğru kendine gelip konuşabilmiş ve:

"Resûlullah (a.s.) ne yapıyor? Ne haldedir?"

Müşrikler ona dil uzatmaya ve hakaret etmeye başlamışlardı!" deyip durmuştu.[33]

Teym oğulları, Hz. Ebu Bekir'in yanından kalktılar ve ayrılırken, annesi Ümmü'l-Hayr'a:

"Birşey yemek veya içmek isteyip istemediğini kendisine bir sor bakalım?" dediler.

Evtenhalaşınca, annesi Ümmü'l-Hayr, Hz. Ebu Bekir'e:

"Birşey yesen, içsen!" deyip duruyor, Hz. Ebu Bekir ise:

"Resûlullah (a.s.) ne yapıyor? Ne haldedir?" diyordu.

Ümmü'l-Hayr:

"Vallahi, arkadaşın hakkında benim hiçbir bilgim yok!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Öyle ise, Ümmü Cemil binti Hattab'a git. Resûlullah'ı ondan sor" dedi.

Ümmü'l-Hayr, Ümmü Cemil'in yanına gitti, ve:

"Ebu Bekir senden Muhammed b. Abdullah'ı soruyor" dedi.

Ümmü Cemil:

"Ben ne Ebu Bekir'i, ne de Muhammed b. Abdullah'ı tanırım! İstiyorsan, seninle birlikte, oğlunun yanına kadar gideyim" dedi.

Ümmü'l-Hayr:

"Olur!" dedi.

İkisi birlikte, Hz. Ebu Bekir'in yanına geldiler.

Ümmü Cemil Hz. Ebu Bekir'i böyle, yerlere çalınmış, mahvolmuş bir halde bulunca, kendisini tuta-mayarak çığlık kopardı:

"Vallahi sana bunu yapan bir kavim muhakkak azgın ve sapkındır!

Ben, senin öcünü onlardan almasını, Allah'tan diler ve umarım!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Resûlullah (a.s.) ne yapıyor? Ne haldedir?" diye sordu.

Ümmü Cemil:

"Şu annen, onun hakkında söyleyeceğimi işitir!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Ondan sana hiçbir kötülük gelmez" dedi.

Bunun üzerine, Ümmü Cemil:

"Selâmettedir ve iyidir" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Şimdi nerededir o?" diye sordu.

Ümmü Cemil:

"Erkam'ın evindedir" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Allah'a andolsun ki, Resûlullah (a.s.)a gitmedikçe ne bir yiyecek tadarım, ne de bir içecek içerim!" dedi.

Ortalık sakinleşip halkevlerine çekilinceye kadar bekledikten sonra, annesi ve Ümmü Cemil, koltuklarına girerek Hz. Ebu Bekir'i Peygamberimiz (a.s.)ın yanına götürdüler.[\[34\]](#)

Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz (a.s.)ı görür görmez, kendisini üzerine attı ve öptü.

Orada bulunan Müslümanlarda Hz. Ebu Bekir'e sarıldılar.[\[35\]](#)

Hz. Ebu Bekir'in hali Peygamberimiz (a.s.)ı son derecede rikkate getirdi.

Hz. Ebu Bekir:

"Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah!

O fâsık adamın yüzümü gözümü belirsiz etmesinden başka bir sıkıntım yok!" dedi.[\[36\]](#)

Hız. Ebu Bekir'in Annesinin Müslüman Oluşu

Hız. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! Şu annem, ebeveynine ve çocuklarına karşı çok iyiliktir.

Sen mübareksin! Onun için Allah'a dua ve kendisini de İslâmiyete davet et! Belki Allah senin sayende onu Cehennem ateşinden korur!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) onun için Allah'a dua edip kendisini Allah'a imana davet edince, Ümmü'l-Hayr Müslüman oldu.[\[37\]](#)

Allah ondan razı olsun![\[38\]](#)

Tuleyb b. Umeyr'in Teşviki ile Ervâ Hatunun Müslüman Oluşu

Ervâ Hatunun oğlu Tuleyb b. Umeyr Darü'l-Erkam'da Müslüman olmuş,[39] Habeş ülkesine yapılan hicrete de katılmıştı.[40] Tuleyb b. Umeyr, bir gün, annesi Ervâ binti Abdulmuttalib'in yanına varıp:

"Bak! Ben Muhammed (a.s.)a uydum, Allah'a boyun eğdim, Müslüman oldum!" dedi.

Ervâ Hatun:

"Hiç şüphesiz, dayının oğlu, senin yardımına ve desteğine herkesten daha lâyıktır. Vallahi, onu erkeklere karşı korumaya gücümüz yetseydi, her tecavüzden korurduk!" dedi.

Tuleyb b. Umeyr

"Ey anne! Seni Müslüman olmaktan ve ona uymaktan alıkoyan nedir? Halbuki, kardeşin Hamza da Müslüman oldu!" dedi.

Ervâ Hatun:

"Bakarım. Kızkardeşlerim ne yaparsa, ben de öyle yapar, onlardan birisi olurum" dedi.

Bunun üzerine Tuleyb:

"Öyle ise, sen ona giderek Müslüman oluncaya ve kendisinin peygamberliğini tasdik edip 'Allah'tan başka ilâh yoktur deyinceye kadar, ben de Allah'a yalvarır dururum" deyince, Ervâ Hatun:

"Şehadet ederim ki: Allah'tan başka ilâh yoktur! Ve yine şehadet ederim ki: Muhammed, Allah'ın Resûlüdür!" dedi.

Ervâ Hatun, Peygamberimiz (a.s.)a dili ile yardımcı olmaktan, oğlunu da bu yolda yardımcı olmaya, İslâm davası üzerinde durmaya teşvik etmekten geri durmadı .[41]

Tuleyb b. Umeyr, bir gün, Ebu Cehil'in[42] Kureyş müşriklerinden yanındaki birkaç kişi ile[43] Peygamberimiz (a.s.)ın önünün keserek[44] ona eza ettiğini,[45] sövüp saydığını[46] görünce, dayanamamış:[47] eline geçirdiği deve çene kemiği ile[48] vurup, Ebu Cehil'in başını yanmıştı. Tuleyb'i tutup bağlamışlar.[49] dayısı Ebu Leheb de bağını çözmüş,[50] onu kurtarmıştı.[51] Ervâ Hatuna:

"Tuleyb'in Muhammed için kendisini tehlikeye attığını görüyor musun?!" denildiği zaman, Ervâ Hatun:

"Onun günlerinin hayırlısı, dayısının oğluna yardım ettiği gündür. O, Allah katından hakkı ve gerçeği getirmiştir!" dedi. Kendisine:

"Demek, sen de Muhammed'e tâbi oldun ha?!" dediklerinde Ervâ Hatun:

"Evet! Tâbi oldum" dedi.

Müşriklerden bazıları, gidip bunu Ebu Leheb'e haber verdiler.

Ebu Leheb hemen Ervâ Hatunun yanına vardı ve:

"Senin, baban Abdulmuttalib'in dinini bırakıp da Muhammed'e tâbi olduğuna şaşılır!" dedi.

Ervâ Hatun:

"Kalk! Sen de kardeşinin oğlunun yanında durup ona yardımcı, onu savunucu ol! Eğer onun dini üstün gelirse, sen onun dinine girip kendisiyle birlikte bulunmayı veya kendi dininde kalmayı

seçmekte serbest olursun! Aksi halde ise, ona yardımında mazur sayılırsın!" dedi.

Ebu Leheb:

"Onun sonradan sonraya ortaya çıkarıp getirdiği bir dini bütün Araplara karşı savunmaya bizim gücümüz mü var?" diyerek dönüp giderken,[\[52\]](#) Ervâ Hatun:

"Tuleyb dayısının oğluna yardım etti. Ondan canını, malını esirgemedi" dedi.[\[53\]](#)

Allah onlardan razı olsun![\[54\]](#)

Müslüman Olan Sahabe Annelerinden Bazıları

Hz. Ali'nin annesi Fâtıma Hatun,[\[55\]](#)

Hz. Ebu Bekir'in annesi Ümmü'l-Hayr Hatun (İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 326),

Hz. Osman'ın annesi ve Peygamberimiz (a.s.)'ın halası Ümmü Hakîm Beyzâ Hatunun kızı olan Ervâ Hatun,[\[56\]](#)

Abdurrahman b. Avf'ın annesi Şifâ Hatun.[\[57\]](#)

Talha b. Ubeydullah'ın annesi Sâbe Hatun,[\[58\]](#)

Zübeyr b. Avvam'ın annesi ve Peygamberimiz (a.s.)'ın halası Safiyye Hatun, Mekkeli sahabe annelerindendi.[\[59\]](#)

Müşriklerin Peygamberimiz (a.s.)a Eski Tekliflerini Tekrarlamaları

Hz. Hamza'nın Müslüman olduğu ve Müslümanların sayılarının günden güne arttığının görüldüğü sıralarda idi.[60] ki; içlerinde Ebu Cehil de bulunan,[61] Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri, bir gün toplantı yaptılar[62] ve:

"Muhammed'in işi yaygınlaştı, işlerimizi karıştırdı.[63]

Sihirde, kehanette, şiirde en bilginiz kim ise araştırın da,[64] topluluğumuzu dağıtan, işimizi karıştıran, dinimizi ayıplayan[65] şu adamın yanına varıp kendisiyle bir konuşsun,[66] üzerinde direndiği şeyle ne yapmak istediğine bir baksın![67] Onun haberini bize getirsin![68] Buna da, Utbe b. Rebia'dan daha uygun bir kimse bilemiyoruz" dediler.[69]

O sırada Utbe b. Rebia müşriklerin yanında bulunuyor, Peygamberimiz (a.s.) da toplantı yerine yakın bir tarafta yalnız başına oturuyordu.[70]

Utbe b. Rebia:

"Vallahi, ben şiir, kehanet ve sihrin her çeşidini işitmiş ve bunlar hakkındaki bilgilere vukuf hâsıl etmiş bulunuyorum. Bana, bunların gizli, kapalı kalan bir tarafı yoktur![71]

Ey Kureyş cemaatı! Ben kalkıp Muhammed'in yanına varayım. Onunla konuşayım.

Kendisine bazı şeyler teklif edeyim.

Teklif edeceğim şeylerden hangisini kabul ederse, istediğini kendisine veririz.

Belki artık bizimle uğraşmaktan vazgeçer!" dedi.

Müşrikler:

"Olur, ey Ebu'l-Velid! Kalk, onun yanına var, kendisiyle konuş!" dediler.

Utbe hemen kalktı, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına varıp oturdu ve:

"Ey kardeşimin oğlu! Sen de biliyorsun ki; kabile içinde, şeref ve soyca aramızda üstün bir mevki desin.

Fakat, kavminin başına büyük bir iş, bir gaile getirdin!

Onunla, onların topluluklarını dağıttın!

Onunla, onların akıllarını akılsızlık saydın!

Onunla, onların ilahlarını ve dinlerini ayıpladın!

Onunla, onların babalarından gelip geçmiş olanları tekfir ettin![72]

Ey Muhammedi Sen mi daha hayırlısın? Yoksa Hâşim mi daha hayırlı[73]

Ey Muhammedi Sen mi daha hayırlısın? Yoksa Abdulmuttalib mi daha hayırlı?

Sen mi daha hayırlısın? Yoksa Abdullah mı daha hayırlı?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.), Utbe'nin bu sorularına hiç karşılık vermedi, sustu.[74]

Utbe:

"Eğer bunların senden daha hayırlı olduğunu kabul ediyorsan, bunlar senin ayıplamakta olduğun ilahlara tapıyorlardı!

Yok, eğer sen onlardan hayırlı olduğunu sanıyorsan, konuş! Bu yoldaki sözünü de dinleyelim?

Biz hiçbir zaman kavmine senden daha uğursuz ve ağır gelen birşey görmedik.

Topluluğumuzu dağıttın! İşimizi karıştırdın! Araplar içinde bizi rezil ettin!

Kureyşliler içinde bir sihirbaz, bir kâhin türemiş!¹ dedirttin!

Vallahi, biz kılıçlarımızla birbirimizi yok etmeye kalkacağımız, çığlık koparılacak andan başkasını bekleyemiyoruz![\[75\]](#)

Gel, sen beni dinle:

Sana bazı şeyler teklif edeceğim!

Onların üzerinde dur! Düşün! Belki onlardan bazısını kabul etmek işine gelir" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Söyle ey Ebu'l-Velid! Dinliyorum" buyurdu.

Utbe:

"Ey kardeşimin oğlu! Eğer sen getirdiğin bu işle mal elde etmek istiyorsan, sen malca en zenginimiz oluncaya kadar, mallarımızdan senin için mal toplayalım.

Eğer sen bununla şeref ve şan kazanmak istiyorsan, seni üzerimize seyyid yapalım ve sensiz hiçbir işe karar vermeyelim.

Eğersen bununla kral olmak istiyorsan, seni kendimize kral yapalım.

Eğer bu sana gelen şey, sana görünüp de kendinden uzaklaştırmaya güç yetiremediğin bir tâbi' cin işi ise, seni tedavi ettirelim? Seni ondan kurtarıncaya kadar, mallarımızı bu uğurda saçarcasına harcayalım? Tedavi edilinceye kadar tâbi cinin adama sataşp durduğu olabilir!" dedi.

Utbe sözlerini bitirinceye kadar Peygamberimiz (a.s.) onu dinledi ve:

"Ey Ebu'l-Velid! Söyleyeceklerini, söyleyip bitirdin mi?" diye sordu.

Utbe "Evet" deyince, Peygamberimiz (a.s.):

"Sen de, şimdi beni dinle!" buyurdu.

Utbe "Öyle yapayım" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), Besmele çekerek Fussilet sûresini okumaya başladı.

Utbe de, susup, iki elini arkasından yere dayayıp onu dinledi.

Peygamberimiz (a.s.), Fussilet sûresinin secde âyeti olan 37. âyetini de okuyup secde ettikten sonra:

"Ey Ebu'l-Velid! Hiç işitmediğini dinlemiş bulunuyorsun!

Artık işte sen, işte o!" buyurdu.

Bundan sonra, Utbe kalkıp arkadaşlarının yanına varırken, arkadaşları birbirlerine:

"Allah'a and içeriz ki; Ebu'l-Velid, size, buradan gidişinden başka biryüzle geldi!" dediler.

Gelip yanlarına oturduğu zaman, Utbe'ye:

"Ey Ebu'l-Velid! Arkanda ne haber var?" diye sordular.

Utbe:

"Arkamdaki haber; vallahi, ben şimdiye kadar bir benzerini daha işitmemiş olduğum bir sözü işitmiş bulunuyorum.

Vallahi, o ne şiiirdir, ne sihiridir, ne de kehânettir!

Ey Kureyş cemaatı! Gelin, beni dinleyin!

Siz bu işi bana bırakın. Şu adamı, üzerinde durduğu şeyle başbaşa bırakın! Siz aradan çekilin! Ondan uzak durun!

Vallahi, kendisinden dinlemiş olduğum söz, büyük bir haber olacaktır!

Eğer onu Araplar öldürürlerse, sizden başkasıyla onun hakkından gelmiş olursunuz.

Eğer o Araplara hakim olursa, onun hakimiyeti sizin hakimiyetiniz, onun kudret ve şerefi sizin kudret ve şerefiniz demektir.

Siz böylece, onun sayesinde, insanların en mutlusu olursunuz! [\[76\]](#)

Ey kavmim! Gelin, bugün bana itaat edip sözümü dinleyin de, sonra tek bana isyan edin!" dedi. [\[77\]](#)

Kureyşliler:

"Vallahi, ey Ebu'l-Velid! O, seni de diliyle sihirlemiş!" dediler.

Utbe:

"Bu, benim onun hakkındaki görüşümdür. Siz nasıl istiyorsanız öyle yapın!" dedi. [\[78\]](#)

Utbe'nin, Kureyş müşriklerine "Muhammed 'Onlar bu beyandan sonra yine imandan yüz çevirirlerse, 'Âd ve Semûd'u çarpan yıldırım gibi, size de bir azabın gelip çatabileceğini hatırlatırım' de!¹ dediği zaman, ağzını elimle tutarak, daha fazla okumaması için, kendisine akrabalık adına and verdim. Çünkü, Muhammed birşey söylediği zaman hiç yalanlanmadığını bildiğim için, üzerinize azab ineceğinden korktum" dediği de rivayet edilir. [\[79\]](#)

Hız. Ömer'in Müslüman Oluşu

Hız. Ömer'in annesi Hanteme[80] Ebu Cehil'in amcasının kızı olduğuna göre, Ebu Cehil Hız. Ömer'in dayısı sayılırdı.[81]

Hız. Ömer, Müslüman olmadan önce, Peygamberimiz (a.s.)a ve Müslümanlara karşı, insanların en katı davrananı idi.[82]

Hız. Ömer'in Müslüman oluşu Kureyş müşriklerinin Habeş ülkesine hicret eden Müslümanları kendilerine teslim etmesi için ona ve kumandanlarına sunulacak hediyelerle birlikte Necaşî'ye gönderdikleri Amr b. Âs ve Abdullah b. Ebi Rebia'nın elleri boş olarak, hoşlarına gitmeyen bir şekilde geri çevrildikleri sıralarda,[83] ve Hız. Hamza'nın Müslüman oluşundan üç gün sonra olup;[84] bu da, nübüvvetin altıncı yılında,[85] Zilhicce ayından[86] bir Cuma günü idi.[87]

Peygamberimiz (a.s.), Dârü'l-Erkam'da Pazartesi günü:[88]

"Ey Allah! Şu iki adamdan, Ebu Cehil veya Ömer b. Hattab'dan, sana sevgili olanı ile İslâm'ı aziz kıl, güçlendir!" diyerek dua etmişti.[89]

Hız. Ömer der ki:

"Ben, Müslüman olmadan önce, Resûlullah (a.s.)a sataşmak için evden çıkıp, kendisini buldum. O, Mescid-i Haram'a erişmekte beni geçmişti. Ben de, vanp arkasında, ayakta durdum.

Resûlullah (a.s.) el-Hâkka sûresini okumaya başladı .[90]

Dinlediğim kelamın belagatına, düzgünlüğüne, derii-topluluğına hayran oldum. Kendi kendime:

'Bu, vallahi, Kureyşlilerin dediğı gibi, bir şair galiba!' dedim.

O sırada, Resûlullah, sûrenin şu (mealdeki) âyetlerini okudu:

'Gördüğünüz, görmediğiniz şeylere and ederim ki: Hiç kuşkusuz, o (Kur'ân), Allah katında çok şerefli bir resûlün (Allah'tan telakki ettiği) sözüdür!

O, bir şair sözü değildir! Siz ne az inanır (adamlar)sınız!'[91]

Ben, yine, kendi kendime:

'Galiba, bu bir kâhindir! (İçimden geçirdiklerimi anladı!)' dedim.

Resûlullah (a.s.) şu (mealdeki) âyetleri okumaya devam etti:

'O, bir kâhin sözü de değildir! Siz ne kıt düşünür (adamlarsınız!

O (Kur'ân), âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

Eğer, (Peygamber, söylemediğimiz) bazı sözleri bize karşı kendiliğinden uydurmuş olsaydı, elbette, onun sağ elini (kuvvet ve kudretini) alıverir, sonra da, muhakkak onun kalb damarını koparır (kendisini yaşatın az) dik!

O vakit, sizden hiçbiriniz, buna mâni de olamazdınız!

Şüphe yok ki, o (Kur'ân), fenalıktan korunanlar için kafi bir öğüttür.

İçinizde onu yalan sayanlar bulunduğunu, elbette, Biz de biliyoruz. Muhakkak ki, o (Kur'ân), kâfirler üzerine bir hasrettir (iç yarasıdır)!

Hiç kuşkusuz, o (Kur'ân) kesin bilginin tam gerçeğidir.

O halde, o büyük Rabbini, Kendi ismiyle teşbih (ve tenzih)e devam et!"[92]

Resûlullah (a.s.) sûreyi böylece okuyup bitirdiği zaman, her yerde, kalbime İslâm meylî düştü."[93]

Yine, Hz. Ömer der ki:

"Ben Cahiliye devrinde içkici idim. İçki içmeyi çok sever ve içince neşelenirdim.

İslâmiyetten nefret duyar ve uzak dururdum.

Hazvere'de, Ömer b. Abd b. İmrânül-Mahzumilere ait evlerin yanında, Kureyş erkeklerinden bazılarının içinde toplandığı bir toplantı yerimiz vardı.

Bir gece, toplantı arkadaşlarımla buluşmak arzusu ile bu toplantı yerine gitmiştim.

Oraya vardığımda, toplantı yerinde onlardan hiç kimseyi bulamadım. Kendi kendime 'Filan içkicinin yanına gideyim. Belki onda biraz içki bulur, içerim' dedim. Kendisi Mekke'de içki satardı.

Bu maksatla ona gittim. Fakat kendisini bulamadım. Yine, kendi kendime 'Bari Kabe'ye gideyim, onu yedi veya yetmiş kere tavaf edeyim' dedim.

Kabe'yi tavaf etmek arzusuyla Mescid-i Haram'a vardım.

Bir de gördüm ki, Resûlullah (a.s.) durmuş, namaz kılıyordu.

Kendisi, namaza durduğu zaman Şam'a doğru yönelir ve Kabe, Şam ile kendisinin arasında kalırdı. Namaz kıldığı yer, Rüknu'l-Esved ile Rüknu Yemânî arası idi.

Onu görünce, kendi kendime:

'Vallahi, ne olursa olsun, bu gece Muhammed'in söylediklerini işitmek için durup dinlemek istiyorum' dedim.

Yine, kendi kendime:

'Dinlemek için onun yanına yaklaşacak olursam, belki kendisini korkutmuş olabilirim' dedim. Hicr köşesine gittim. Orada, Kabe'nin örtüsünün altına girdim. Örtünün arkasından yavaş yavaş yürüdüm. Resûlullah (a.s.), ayakta durup namaz kılıyor ve Kur'ân okuyordu.

Ben, yürüyerek onun karşısına kadar gelip, kıblesinde durdum.

Aramızda, Kabe'nin örtüsünden başka birşey yoktu.

Kur'ân'ı dinlediğim zaman, kalbim ona karşı yumuşadı."[94]

İbn İshak, İbn Hişam; Hz. Ömer'in Müslüman oluşunu şöyle anlatırlar:

Hz. Ömer'in kızkardeşi Fâtıma binti Hattab Hatun, Saîd b. Zeyd ile evli olup, ikisi de Müslüman olmuşlardır.

Fakat, Müslümanlıklarını Hz. Ömer'den gizli tutuyorlardı.

Yine Hz. Ömer'in mensup bulunduğu Adiyy b. Ka'b oğullarından Nuaym b. Abdullah da Müslüman olmuştu. O da, kavminden korktuğu için, Müslümanlığını gizli tutuyordu.

Habbab b. Enet, Fâtıma Hatuna gelip gidip Kur'ân okur ve okuturdu. Bir gün, Hz. Ömer, Peygamberimiz (a.s.) ile ashabından bir cemaata saldırmak üzere, kılıcını kuşanmış olarak evinden çıkmıştı.

Peygamberimiz (a.s.)la ashabının Safa tepesiğinin yanındaki bir evde toplandıkları ve kadınlı-

erkekli kırk kişiye yakın oldukları, kendisine haber verilmişti.

Dârü'l-Erkam'da; Peygamberimiz (a.s.) ile amcası Hz. Hamza, Ashab-ı Kiramdan Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali ve Habeş ülkesine hicret etmeyip Peygamberimiz (a.s.)la birlikte Mekke'de oturan Müslümanlardan bazıları da bulunuyordu.[\[95\]](#)

Nuaym b. Abdullah Hz. Ömer'e rastladı ve:

"Ey Ömer! Nereye gitmek istiyorsun?" diye sordu.[\[96\]](#)

Hz. Ömer:

"Kureyşlilerin işlerini darmadağın eden, akıllarını akılsızlık sayan, dinlerini ayıplayan, ilahlarına dil uzatan, şu ata dinini bırakıp yeni din tutan Muhammed'e gitmek istiyorum. Öldüreceğim onu!" dedi.

Nuaym b. Abdullah:

"Vallahi ey Ömer! Seni nefsin aldatmıştır, nefsin!

Sen Muhammed'i öldürünce Abdi Menaf oğullarının seni yeryüzünde gezer bırakacağını mı sanıyorsun?!

Sen kendi ev halkına dönsen de, onların işi üzerinde dursan olmaz mı?" dedi.

Hz. Ömer:

"Sen benim ev halkından, hangisini kastediyorsun?" diye sordu.

Nuaym b. Abdullah:

"Amcanın oğlu enişten Saîd b. Zeyd ile kızkardeşin Fâtımayı kastediyorum! Vallahi, onların ikisi de Müslüman oldular, Muhammed'e uydular ve onun dinine girdiler! Sana önce onlarla ilgilenmek düşer" dedi.

Hz. Ömer, hemen geri dönüp kızkardeşiyle eniştesinin evine kadar gitti.

O sırada, onların yanında Habbab b. Enet ve onun yanında da, içinde Fatıha sûresi yazılı bir sahife bulunuyor, onu onlara okuyordu.

Hz. Ömer'in tıktısını işittikleri zaman, Habbab evin bir köşesinde gizlendi.

Fâtıma Hatun sahifeyi alıp uyluğunun altına sakladı.

Hz. Ömer, evin yanına geldiği zaman, Habbab'ın Fâtıma Hatunla Saîd b. Zeyd'e Kur'ân okuduğunu işitmişti. Eve girince:

"İşitmiş olduğum o şey ne idi?" diye sordu.

Kızkardeşiyle eniştesi:

"Sen birşey işitmedin!" dediler.

Hz. Ömer:

"Evet! Vallahi, ikinizin de Muhammed'e uyduğunuzu ve onun dinine girdiğinizi haber aldım!" dedi ve hemen eniştesi Saîd b. Zeyd'in üzerine çullandı.

Fâtıma Hatun da kalkıp onu kocasının üzerinden ayırmak, uzaklaştırmak isteyince, Hz. Ömer vurup Fâtıma Hatunun başını yardı!

Hz. Ömer bunu yapınca, kızkardeşi de, eniştesi de:

"Evet! Biz Müslüman olduk! Allah'a ve Resûlüne iman ettik!

Sen istediğini yap!" dediler.

Hiz. Ömer kızkardeşinin başını yarıp kanattığını görünce, yaptığına pişman oldu, yapmak istediği şeylerden vazgeçti. Kızkardeşine:

"Demin okuduğunuzu sizden dinlediğim şeylerin yazılı bulunduğı sahifeyi bana ver de, Muhammed'in getirdiğı şeyin ne olduğuna bir bakayım?" dedi.

Kızkardeşi:

"Biz senin sahifeye birşey yapmandan korkanz!" dedi.

Hiz. Ömer:

"Korkma!" dedi ve onu okuduktan sonra geri vereceğine, ilahları üzerine yemin etti.

Bunun üzerine, Fatma Hatun, onun Müslüman olacağını umarak:

"Ey kardeşim! Sen, puta taptığın müddetçe, pissin (temiz değilsin)! Halbuki, ona (Kur'ân-ı Kerîm yazılı sahifeye), pâk olandan başkası dokunamaz!" dedi.

Hiz. Ömer kalkıp yıkanınca, Fâtıma Hatun ona sahifeyi verdi. Verdiği sahifede Tâhâ sûresi yazılı idi. Hiz. Ömer sûreyi baş tarafından okumaya başladı[97] ve onaltı âyet okudu.[98]

"Bu sözler ne kadar güzel! Ne kadar değerli!" demekten, kendini alamadı.

Habbab, bunu işitince, saklandığı yenden çıkıp Hiz. Ömer'in yanına geldi ve:

"Ey Ömer! Vallahi, Allah'ın, Peygamberinin duasını sana nasip edeceğini umuyorum. Ben dün Peygamber (a.s.)dan işittim ki; o, 'Ey Allah! İslâm'ı, Ebu'-Hakem b. Hişam veya Ömer b. Hattab ile güçlendir!' diyerek dua etmişti.

Ey Ömer! Artık Allah'tan kork, Allah'tan" dedi.

Hiz. Ömer, Habbab'a:

"Ey Habbab! Sen bana Muhammed'in bulunduğu yeri göster de, yanına varıp Müslüman olayım!" dedi.[99]

Habbab:

"O, Safa tepesiğinin yanındaki bir evin içindedir. Kendisinin yanında da, ashabından bazıları bulunuyor" dedi.

Hiz. Ömer hemen kalkıp kılıcını kuşandı. Sonra, Peygamberimiz (a.s.)la ashabının bulunduğu yere vanp kapılarını çaldı.

Hiz. Ömer'in sesini işitince, Peygamberimiz (a.s.)ın yanında bulunan bir zât[100] kalkıp kapının gediğinden dışarı baktı.

Hiz. Ömer'i kılıcını kuşanmış olarak görünce, korktu. Peygamberimiz (a.s.)ın yanına döndü:

"Yâ Rasûlallah! Bu, Ömer b. Hattab'dır! Kılıcını kuşanmış bir haldedir!" dedi.

Hiz. Hamza:

"Ona izin ver! Eğer iyilik için geldiyse, kendisine bol bol iyilik ederiz!

Eğer kötülük için geldiyse, onu kendi kılıcıyla öldürürüz!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ona izin veriniz!" buyurdu.

Kapıdaki zât (Bilal-i Habeşî) ona izin verdi.

Peygamberimiz (a.s.) kalkıp ona doğru vardı ve kendisiyle avluda karşılaştı.

Kuşağından ve ridasının toplandığı yerden tutup, kendisine doğru hızlıca çekti ve:

"Ey Hattab'ın oğlu! Neye geldin?!"

Vallahi, Allah'ın senin başına bir musibet indirmesine kadar duracağını sanmıyorum" buyurdu.

Hz. Ömer:

"Ey Allah'ın Resûlü! Ben Allah'a, Allah'ın Resûlüne ve ona Allah'tan gelen şeylere iman edeyim diye senin yanına geldim" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) "Allahuekber" diyerek tekbir getirdi.

Peygamberimiz (a.s.)'ın ashabından olan ve evde bulunan halk, Hz. Ömer'in Müslüman olduğunu anladılar.[\[101\]](#) Onlar da tekbir getirdiler.

Tekbir sesleri Mekke'nin yollarında duyuldu.

Hz. Ömer der ki:

"Müslüman olup da dövülmeyen, dövmeyen bir kimse görmedim.

Ancak, benim payıma bunlardan hiçbir şeyin düşmediğini gördüm.[\[102\]](#) Kendi kendime:

'Müslümanlar musibete uğrarlarken, ben musibete uğramamak istemem!' dedim.[\[103\]](#)

Müslüman olduğum gece, kendi kendime düşündüm ki: Mekke halkından, Resûlullah (a.s.)a düşmanlıkta en azılsı kim ise, gidip Müslüman olduğumu ona haber vereyim!

'Tamam! Ebu Cehil'e haber vereyim!' dedim.

Sabaha çıktığım zaman, Ebu Cehil'in kapısını çaldım.

Ebu Cehil yanıma çıkıp:

'Hoş geldin kızkardeşimin oğlu! Ne haber getirdin?' dedi.

Kendisine:

'Allah'a ve O'nun Resûlü olan Muhammed'e iman ve kendisinin bildirdiği şeyleri tasdik ettiğimi sana haber vereyim diye geldim¹ deyince, kapıyı yüzüme çarparcasına kapayıp:

'Allah seni de, senin getirdiğin haberi de kötü etsin, iyilikten uzak kılsın! (Allah senin de belânı versin! Senin getirdiğin haberin de belâsını versin!) dedi.'[\[104\]](#)

Hz. Ömer, Müslüman olduğunu haber vermek için dayısı Velid b. Mugîreye[\[105\]](#) nasıl gittiğini ve nasıl karşılandığını da, şöyle anlatır:

"Evden çıkıp dayıma gittim. Kendisi Kureyşlilerin eşrafından idi. Kapısını çaldım. İçeriden:

Kim o?' diye sordu.

'İbn Hattab!' dedim.

Yanıma çıktı. Kendisine:

'Benim müşriklikten çıkıp yeni dine girdiğimi biliyor musun?'¹ dedim.

Dayım bana:

'Sen gerçekten böyle yaptın mı?' diye sordu. Ben:

'Evet, yaptım!' dedim. Dayım:

'Sakın yapma!' dedi. Ben:

'Yapmış bulunuyorum bile!'[\[106\]](#)

Ey dayım! Ben Allah'a ve Allah'ın Resûlüne iman ettim. Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehadet ediyorum.

Sen bunu kavmine böylece haber ver!' dedim.

Dayım Velid:

'Kızkardeşimin oğlu! Sen eski işinin üzerinde sebat et! Seni halk kendi halinde bilsin! Er kişi kendi hali üzere sabahlar, kendi hali üzere akşamlar!' dedi.

Kendisine:

'Vallahi benim için iş açıkça belli olmuştur!

Sen benim Müslüman olduğumu kavmine haber ver!' dedim.

Velid:

'Senin bu işini haber veren ilk kişi ben olmayacağım!' dedi[\[107\]](#) ve evine girip kapıyı yüzüme karşı kapadı. Kendi kendime:

'Bu birşey değil!' dedim.

Kureyş müşriklerinden, başka bir adama gidip kapısını çaldım. İçeriden:

'Kim o?' diye sordu.

İbn Hattab!' dedim.

Yanıma çıktı. Kendisine:

'Benim müşriklikten çıkıp yeni dine girdiğimi biliyor musun?'¹ dedim.

'Sen gerçekten böyle yaptın mı?' diye sordu.

'Evet! Yaptım!'¹ dedim. Bana:

'Sakın, yapma!' dedi. Ben:

'Yapmış bulunuyorum bile!' dedim.

O da, hemen içeri girip, kapıyı yüzüme karşı kapadı.[\[108\]](#) Kendi kendime:

'Müslümanlar dövülüyor, ben ise dövülmüyorum.'[\[109\]](#)

Müslümanları dövüyorlar,[\[110\]](#) ben ise dövülmüyorum.[\[111\]](#) Beni hiç kimse dövmüyor!' dedim.[\[112\]](#) Geri döndüm.[\[113\]](#)

Bana, bir adam:

'Sen Müslümanlığını bildirmek istemiyor musun?' dedi. Ona:

'Evet! Bildirmek istiyorum' dedim.

'Öyle ise, Kureyşliler Hicr'de oturdukları sırada, sır saklamayı bilmeyen filan adama git! İkinizin arasında gizli kalmasını hatırlat!

Kendisine:

'Ben müşriklikten çıktım, başka bir dine girdim' de, yeter. Çünkü, onun sır sakladığı pek azdır' dedi."[\[114\]](#)

Abdullah b. Ömer der ki:

'Babam, Müslüman olduğu zaman, Kureyşlilerin en çok söz taşıyanı, en çok söz yayanı kimdir?' diye sordu. Kendisine:

'Cemil b. Ma'meru'l-Cumahî'dir!' denildi.

Bunun üzerine, babam onun yanına gitti.

Ben de babamın arkasından gittim. Babam ona:

'Ey Cemil, biliyor musun? Ben Müslüman oldum, Muhammed'in dinine girdim der demez, vallahi Cemil ayağa kalkıverdi.

Acelesinden ridasını sürükleyerek, o önde, babam arkada, gittiler. Ben de babamı takip ettim.

Mescid-i Haram'm kapısına varıldı.

O sırada, Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri Kabe'nin kapısı civarındaki toplantı yerinde bulunuyorlardı.

Cemil, Kabe'nin kapısında ayakta dikilerek, avazının çıktığı kadar:

'Ey Kureyş cemaati! Haberiniz olsun ki, Ömer b. Hattab dininden çıkmış, başka bir dine girmiştir!' diyerek bağırdı.

Babam ise:

'O yalan söylüyor! Ben Müslüman oldum ve Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şehadet ettim!' deyince, Kureyş müşrikleri babama saldırdılar.

Güneş başlarının üzerinde yükselinceye kadar, babamla Kureyşliler, çarpıştılar.

Sonunda, babam yorulup oturdu.

Müşrikler babamın başucuna dikildiler. Babam onlara:

'Siz bana istediğinizi yapın! Allah'a yemin ederim ki, biz üçyüz kişi olsaydık, ya biz yenilir, burayı size bırakırdık; ya da siz yenilir, burayı bize bırakırdınız!' diyordu.

Babam Ömer ile Kureyş müşrikleri bu durumda bulundukları sırada, üzerinde Yemen işi çizgili bir elbise ile nakışlı bir gömlek bulunan, Kureyşlilerden yaşlı bir adam gelip üzerlerine dikildi ve:

'Nedir bu haliniz?' diye sordu. Saldırganlar:

'Ömer dininden çıkmış, başka bir dine girmiştir¹ dediler. Gelen adam onlara:

'Bırakın onu kendi haline! Adam kendisi için bir iş (birdin) seçmişse, size ne oluyor? Ne istiyorsunuz siz ondan?!

Adiyy b. Ka'b oğullarının size adamlarını böylece teslim edeceklerini (öldürteceklerini) mi

sanırsınız?!

Açılın, dağılırı adamın başından![\[115\]](#)

Ben onun koruyucusuyum!' dedi.[\[116\]](#) Vallahi, onlar babamın üzerinden, bir elbisenin soyuluşu gibi, sıyrıldılar, dağıldılar.

Medine'ye hicret ettikten sonra, babama:

'Ey babacığım! Mekke'de, Müslüman olduğun gün, seninle çarpışan müşrikleri azarlayıp başından dağıtan adam kimdi?' demiştim. Babam:

'Ey oğulcuğum! O, Âs b. Vâilü's-Sehmî[\[117\]](#) idi' dedi."[\[118\]](#)

Hiz. Ömer, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Yâ Rasûlallah! İçinde İslâmiyeti açıklamadığım bir küfür meclisi bırakmayacağım!" dedikten sonra Mescid-i Haram'a giderek, müşriklerin oradaki toplantı meclislerinde Müslüman olduğunu açıklamış; Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve Muhammed (a.s.)ın Resûlullah olduğuna şahadet getirince müşriklerin saldırısına uğramış; bu onları, onlar bunu dövmeye başlamış; müşriklerin sayısının çoğaldığı sırada, daha önce kendisini korumaya alan Âs b. Vâil yetişip müşriklerin ellerinden Hiz. Ömer'i tekrar kurtarmıştır.[\[119\]](#)

Hiz. Ömer:

"Yüce Allah İslâm'ı güçlendirinceye kadar, İslâm uğrunda dövmekten, dövölmekten geri kalmadım!" demiştir.[\[120\]](#)

Ashab-ı Kiramdan Abdullah b. Mes'ud da:

"Ömer'in Müslüman oluşu bir fetih idi. Hicreti bir yardım idi. Halifeliği de bir rahmet idi![\[121\]](#) Vallahi, Ömer Müslüman oluncaya kadar, Kabe'nin yanında açıktan namaz kılmadık.[\[122\]](#)

O, Müslüman olunca, Kureyş müşrikleriyle dövüştü.[\[123\]](#)

Kendisi, Kabe'nin yanında namaz kıldı, biz de namaz kıldık!" demiştir.[\[124\]](#)

Allah ondan razı olsun![\[125\]](#)

Müşriklere Karşı Dârü'l-Erkam'dan Sert Bir Yürüyüş Gösterisi

Hz. Ömer der ki:

"Müslüman olduğum ve Peygamber (a.s.)la ashabının da müşriklerden gizlendikleri sıra-da:[126]

'Yâ Rasûlallah! Biz, ister ölü, ister diri olalım;[127] hak üzere değil miyiz?¹ dedim.

Resûlullah (a.s.):

'Evet! [128] Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; siz, ister ölü olunuz, ister diri olunuz, [129] hiç şüphesiz hak üzeresiniz!¹ buyurdu. [130]

Bunun üzerine:

'Yâ Rasûlallah! Biz hak üzere bulunduğumuza, onlar bâtil üzere olduklarına göre, biz ne diye dinimizi gizliyoruz?! [131]

Vallahi, biz İslâmiyet] küfre karşı açıklamaya daha haklı, daha lâîyıkız! Allah'ın dini Mekke'de muhakkak üstün gelecektir!

Kavmimiz bize karşı taşkınlık etmek isterlerse, kendileriyle çarpışırız. İnsaflı davranmak isterlerse, onu da kabul ederiz!' dedim. [132]

Resûlullah (a.s.):

'Biz, sayıca çok azız!' buyurunca:

'Seni hak din ve Kitab ile peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; [133] hiç çekinmeden, korkmadan, [134] oturup İslâm inanç esaslarını açıklamadığım bir küfür meclisi kaim ayacaktır! [135]

Seni hak din ve Kitab ile peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; biz muhakkak ortaya çıkacağız!¹ dedim. [136]

İki saf halinde çıktık. Saflardan birinin başında Hamza, diğer safın başında ben vardım. [137]

Sert adımlarla, yerin topraklarını un gibi tozuta tozuta, [138] Mescid-i Haram'a girdik.

Kureyş müşrikleri bir bana, bir Hamzaya bakıyorlardı.

Onlar, o gün, bir benzerine daha uğramadıkları hüznün ve kedere uğradılar.

O zaman, Resûlullah (a.s.), bana:

'Hak ile bâtili ayırdı!' diye, 'Faruk' adını verdi." [139]

Müşriklerin Peygamberimiz (a.s.)ı Öldürmeye Yemin Etmeleri

Peygamberimiz (a.s.)ın İslâm davasından vazgeçmediği takdirde öldürülmek üzere kendilerine teslimi için Kureyş müşriklerinin Ebu Talib'e yaptıkları teklifler neticesiz kalmıştı.[\[140\]](#)

Habeş ülkesine çıkan İslâm Muhacirleri Habeş Necaşî'si tarafından korunarak emniyet ve huzura kavuşmuş, Hz. Hamza ve onun arkasından da Hz. Ömer Müslüman olup Peygamberimiz (a.s.)la ashabının yanında yer almış,[\[141\]](#) İslâmiyet Arap kabileleri arasında duyulmaya ve yayılmaya başlamış bulunuyordu.[\[142\]](#)

Hele Necaşî'nin Hz. Cafer ve arkadaşlarına yaptığı ikramlar, Kureyş müşriklerinin çok ağırlarına gitmiş,[\[143\]](#) onları Peygamberimiz (a.s.)a ve ashabına karşı son derece kızdırmıştı.[\[144\]](#)

Bunun üzerine, müşrikler Peygamberimiz (a.s.)ı öldürmek hususunda birleştiler[\[145\]](#) ve:

"Onu, gizlice veya açıktan, muhakkak öldüreceğiz!" diyerek, öldürmeye yemin ettiler.

Ebu Talib Kureyş müşriklerinin bu cinayeti işlemeye azimli olduklarını görünce, kardeşinin oğlunun hayatı hakkında korkuya düştü.

Kureyş müşriklerinin Kabe çevresinde toplanmış bulundukları bir sırada, gidip Kabe örtüsünün arasına girdi.

Kureyş müşriklerinin zulümlerinden, Allah'a şikayetlendi:

"Ey Allah! Kavmimiz bana karşı azgınlığa ve taşkınlığa kalkıştı!

Bize acele yardımını yetiştir! Onların önlerine geril! Kardeşimin oğlunu öldürmelerine imkân verme!" diyerek Allah'a yalvardı.

Kureyş müşrikleri:

"Şu yalancı ve akılsız [hâşâ!] adam öldürülmedikçe, bizimle H âsim ve Muttalib oğulları arasında ne barış, ne akrabalık ve ahid, ne de dokunulmazlık var!" dediler.[\[146\]](#)

Hâşim ve Muttalib Oğullarının Şı'b-ı Ebu Talib'de Toplanmaları

Ebu Talib Hâşim ve Muttalib oğullarını yanında topladı.

Peygamberimiz (a.s.)ı kendilerine ait Şı'b'da[147] yanlarında bulundurmalarını ve onu-öldürmek isteyenlere karşı-korumalarını onlara emretti.[148] Müslüman olan olmayan, hepsi; kimi din ve iman, kimisi de-müşrik olmalarına rağmen-aile ve akrabalık gayretiyle, bu hususta birleştiler.[149]

Muttalib oğulları da, Hâşim oğullarının yanında yer aldılar.[150]

Zaten, Muttalib oğullarıyla Hâşim oğulları, bir soy sayılırlardı.[151] Hâşim b. Abdi Menafın kardeşi Muttalib'e vasiyeti üzerine, Hâşim oğulları öteden beri birlikte hareket ederi erdi.[152]

Cahiliye devrinde de, İslâm devrinde de onlardan ayrılmadılar.[153] Nübüvvetin altıncı yılından sonra,[154] yedinci yılında,[155] Muharrem hilalinin doğduğu gece,[156] Ebu Talib başlarında olmak üzere, Peygamberimiz (a.s.) ve bütün Hâşim ve Muttalib oğulları Şı'b'da toplandılar.[157] Hâşim oğullarından yalnızca Ebu Leheb, Şı'b'a girmediği gibi, Hâşim ve Muttalib oğullarına karşı, müşrikleri desteklemeye devam etti.[158] Amca oğulları olan Abdüşşems ve Nevfel oğulları da, Hâşim ve Muttalib oğullarını desteklemediler.[159]

[1] İbn Sa'd Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 8, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 192, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 369.

[2] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 108-110, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 291, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 125, Müslim, Sahih, c.2, s. 1072, Ebu Davud, Sünen, c. 2, s. 222, İbn Mace, Sünen, c.1, s. 624, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 9, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 7,s. 453, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 370, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 51.

[3] İbn Sa'd,Tabakât,c.3,s.9, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 192, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1,s. 369, Kastalâni, Mevâhib.c.1, s.62, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 294.

[4] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 311, Taberî, Târih, c. 2, s. 224, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 192, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 213, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 83, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 104, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 171, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 3, s. 33, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 283, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 9.

[5] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 9.

[6] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s.311, İbn Sa'd, c.3, s.9 Taberî, Târîh, c. 2, s.224,Hâkim ,Müstedrek,c. 3,s. 192, Beyhakî,Delâil,c.2,s. 213, İbn Esîr,Kâmil,c. 2, s. 83, İbn Seyyid,Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 104,Zehebî,Târîhu'l-islâm, s. 171,Diyarbekrî, Hamis,c. 1, s. 293, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 477.

[7] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 311 -312, Taberî, Târîh, c. 2,s. 224, Hâkim , M üstedrek, c. 3, s. 192-193, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 213, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 83, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 105, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 171, Diyarbekrî,Hamis, c. 1, s. 283, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 477.

[8] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1,s. 312, Taberî, c.2,s. 224, Hâkim, c. 3, s. 193, Beyhakî, c. 2, s. 213, İbn Esîr, c. 2, s. 83, İbnSeyyid, c. 1, s. 105, Zehebî, s. 171, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 33, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9, Diyarbekrî, c.1, s. 293, Halebî, c.1, s. 477.

[9] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 151-152, Hâkim, c. 3, s. 193, Beyhakî, c. 2, s. 213, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 52, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 33, Diyarbekrî, c. 1, s. 293, Halebî, c. 1, s. 477.

[10] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, ve'l-meb'as, c. 3, s. 152, Taberî, c. 2, s. 224, Hâkim, c. 3, s. 193, Beyhakî, c. 2, s. 213, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 83, İbn Seyyid, c. 1, s. 105, Zehebî, s. 171, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 33, İbn Haldun, c. 2, ks.2,s.9 Diyarbekrî, c. 1, s. 293, Halebî, c. 1, s. 477-478.

[11] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 3, s. 152, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 193, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 213-214, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 33, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 151.

[12] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 151.

[13] İbn İshak, c. 3, s. 152, Hâkim, c. 3, s. 193, Beyhakî, c. 2, s. 214, Süheyli, Ravd, c. 3, s. 151, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 33, Halebî, c.1, s. 478.

[14] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 151.

[15] İbn İshak, c. 3, s. 152, Hâkim, c. 3, s. 193, Beyhakî, c. 2, s. 214, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 33, Halebî, c. 1, s. 478, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 236.

[16] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 151.

[17] İbn İshak, c. 3, s. 153, Süheyli, Ravd, c. 3, s. 151, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 63, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 293-294, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 256-257.

[18] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 478.

[19] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 9, Kastalâni, c. 1, s. 63.

[20] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 193, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 214, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 33.

[21] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 312, Taberî, Târîh, c. 2, s. 224, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 83, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 105, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 171, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 33, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 293, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 478.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/49-53.

[22] Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 64, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. Diyarbekrî, c. 1, s. 294.

[23] Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 63, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c. 1, s. 475.

[24] Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, Halebî, c. 1, s. 475.

[25] Muhibbül-Taberî, c. 1, s. 63, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 31, Diyarbekrî, c. 1, s. 295.

[26] Muhibbül-Taberî, c. 1, s. 63, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c. 1, s. 475.

[27] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 326, Muhibbül-Taberî, c. 1, s. 63, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 447, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c. 1, s. 475.

[28] Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 63, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c. 1, s. 475.

[29] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 326, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 63, Ebu'l-Fidâ,

el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.30, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 447, Diyarbekrî Hamis, c. 1, s. 294, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 475.

[30] Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 63, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c. 1, s. 475.

[31] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 426, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 63, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c. 1, s. 475.

[32] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 326, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 63, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, İbn Hacer, c. 4, s. 447, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c. 1, s. 475.

[33] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 326. Muhibbüt-Taberî, c.1, s. 63, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c.1, s.475.

[34] Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 63-64, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 30, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s.294, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 476.

[35] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 326, Muhibbüt-Taberî, c.1, s. 64, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c.1, s. 476.

[36] Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 64, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30, Diyarbekrî, c. 1, s. 294, Halebî, c. 1, s. 476.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/53-56.

[37] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 326, Muhibbül-Taberî, c. 1, s. 64, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 30-31, Diyarbekrî, c. 1, s. 294-295, Halebî.d.s. 476.

[38] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/56.

[39] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 123, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 239, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 772-773,

İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 94, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 234.

[40] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 123, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 202, Zehebî Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 228.

[41] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 123, c. 8, s. 42, Hâkim, c. 3, s. 239, İbn Abdilberr, c. 2, s. 722-723, c. 4, s. 1779, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. c. 3, s. 94, c. 7, s. 7, İbn Hacer, c. 2, s. 234, c. 4, s. 227, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 171.

[42] İbn Sa'd, c. 8, s. 42-43, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 228, İbn Hacer, c. 4, s. 227.

[43] İbn Sa'd, c. 8, s. 43, İbn Hacer, c. 4, s. 227.

[44] İbn Sa'd, c. 8, s. 43, Zehebî, c. 1, s. 228, İbn Hacer, c. 4, s. 227.

[45] İbn Sa'd, c. 8, s. 43, İbn Hacer, c. 4, s. 227.

[46] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 228.

[47] İbn Sa'd, c. 8, s. 43, Zehebî, c. 1, s. 228, İbn Hacer, c. 4, s. 227.

[48] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 228.

[49] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 43, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 228, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 227.

- [50] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 43, İbn Hacer, c. 4, s. 227.
- [51] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 228.
- [52] . İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 42-43, İbn Hacer, c. 4, s. 227.
- [53] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 43, Mus'abu'z-Zübeyrî, Nesebi Kureyş, s. 19-20, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 227.
- [54] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/56-58.
- [55] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 222, Mus'abu'z-Zübeyrî, Nesebi Kureyş, s. 40, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1891, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 217.
- [56] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 53, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s.82, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s.1038, İbn Hacer, el-İsâbe, c.2, s. 362.
- [57] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 124, Mus'abu'z-Zübeyrî, Nesebi Kureyş s. 265-266, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 480, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 45.
- [58] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 214, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 100, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 764, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c.3, s.85.
- [59] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 326.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/59.
- [60] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 313, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 105, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 157-158.
- [61] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 202-203, Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 448, Fahu'r-Râzf, Tefsir, c. 27, s. 111, Kurtubî, Tefsir, c. 15, s. 338, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 158.
- [62] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 295, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 230, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 203, Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 448, Fahu'r-Râzf, c. 27, s. 111, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 201, Kurtubî, c. 15, s. 338, Zehebî, s. 158, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 62.
- [63] Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 448, Fahu'r-Râzf, c. 27, s. 111
- [64] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 295, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 230, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 203, Zemahşerî, c. 3, s.448, Fahu'r-Râzf, c. 27, s. 111, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 201, Kurtubî, c. 15, s. 338, Zehebî, s. 158, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 62.
- [65] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 295, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 230, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 201, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.62, Halebî, c.1, s. 486.
- [66] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 295, Ebu Nuaym, c. 1, s. 230, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 203, Zemahşerî, c. 3, s. 448, Fahu'r-Râzf, c. 27, s. 111, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 201, Kurtubî, c. 15, s. 338, Zehebî, s. 158, 62, Halebî, c. 1, s. 486.
- [67] Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 201, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 62, Halebî, c. 1, s.486.
- [68] Zemahşerî, c. 3, s. 448, Beyhakî, c. 2, s. 203, Fahu'r-Râzf, c. 27, s. 111, Kurtubî, c. 15, s. 338, Zehebî, s. 158.
- [69] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 295, Ebu Nuaym, c. 1, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 201, Ebu'l-Fidâ,

c. 3, s. 92.

[70] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 313.

[71] Beyhakî, c. 2, s. 203, Zemahşerf, c. 3, s. 448, Fahu'r-Râzf, c. 27, s. 111, Kurtubf, c. 15, s. 338, Zehebî, s. 158.

[72] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 313, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 105, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 158, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 63, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 486.

[73] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 295, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 203, Zemahşerf, Keşşaf, c. 3, s. 448, Fahu'r-Râzf, Tefsir, t 27, s. 111, Kurtubf, Tefsir, c. 15, s. 338, Zehebî, TârThu'l-islâm, s. 158.

[74] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 295-296, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 230, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 203, Zemahşerf, c. 3, s. 448, Fahu'r-Râzf, c. 27, s. 111, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-Vefâ, c. 1, s. 201, Zehebî, Târîh, s. 158, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 62, Halebî, c.1, s. 486.

[75] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 296, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 230-231, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-Vefâ, c. 1.S.201, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 62.

[76] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 313-314, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 204-206, Kurtubf, Tefsir, c. 15, s. 338-339, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 105-106, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 158-160, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 63-64, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 487.

[77] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 233-234, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 205, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 160, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 64.

[78] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 314, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 205-206, Kurtubf, Tefsir, c. 15, s. 338-339, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 106, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 160, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 64, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s.487.

[79] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 203, Kurtubf, Tefsir, c. 15, s. 339, Zehebî, Târîh, s. 160, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.63.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/59-64.

[80] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 265, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 81, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1144, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 145, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 60-61, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 518.

[81] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1144, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. c. 4, s. 145.

[82] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 325, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2,s. 216, İbn E a>, Usdu'l-gâbe, c. 4,s. 147, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 250, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 122, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 17, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s.518, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 12.

[83] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 366, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 256, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 79.

[84] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 241, Zehebî, TârThu'l-islâm, s. 179, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 66, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 295, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 16.

[85] İbn Sa'd, c. 3, s. 269, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. c. 4, s. 151.

[86] İbn Sa'd, c. 3, s. 269, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 272.

[87] Heysemî, Mecma, c. 9, s. 62, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 333.

[88] Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 251, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 123.

[89] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 267, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 95, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 617, Hâkim, Müstedrek, c.3, s. 83, Beyhakî, Delâil.c. 2, s. 216, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 257, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 172, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 518, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 296-297, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 272.

[90] el-Hâkka: 1-37.

[91] el-Hakka: 38-41.

[92] el-Hakka: 42-52.

[93] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 17, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 277, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 147, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 248, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 125, Ebu'l-Fidâ, Tefasîr, c. 4, s. 417, Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, c. 9, s. 62, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 518, Suyûtî, Dürri'l-mensûr, c. 6, s. 258, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 17, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 277.

[94] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 371 -372, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 252-253, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 81, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 18, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 277.

[95] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 367-368, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 85, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 251 -252, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 79-80.

[96] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 368, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 85, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 252, Kurtubî, Tefsir, c. 11, s. 163, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 80.

[97] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 368-370, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 85-86, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 252, Kurtubî, Tefsir, c. 11, s. 163-164, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 79-80.

[98] Tâhâ:1-16.

[99] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 370, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 86, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 80.

[100] Bilâl-i Habeşî (Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 15).

[101] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 370-371, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 86, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 252, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, s. 80-81.

[102] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 41, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 218. İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 149, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 253-254, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 178, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 64.

[103] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 44, s. 149, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 123.

[104] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 375, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 87, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 254, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 16.

[105] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 327.

[106] Beyh akf, Delâ ilü'n-n übü vve, c. 2, s. 218, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 149, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 253, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 123, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 178.

[107] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 327.

[108] Beyh akf, Delâ ilü'n-n übü vve, c. 2, s. 218, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 149, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 253-254, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 123, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 178, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 64.

[109] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 178.

[110] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 41, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 218.

[111] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 218, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 178.

[112] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 1, s. 41.

[113] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 149, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 123.

[114] Ebu Nuaym, c.1, s. 41, Beyhakî, c. 2, s.218, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 149, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 254, İbn Seyyid, c. 1, s. 123, Zehebî, s. 178. Heysemî, c. 9, s. 64.

[115] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 373-374, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 85, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 86-87, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 254-255, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 176, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.3, s. 81-82, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 17.

[116] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 242, Beyhakî, Delâil, t 2, s. 221, Zehebî, Târih, s. 176, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 17.

[117] Hz. Ömer'in annesinin annesi Âsb. Vâil'in mensup bulunduğu Sehmflerden olduğu için, Âsb. Vâil Hz. Ömer'in dayısı sayılırdı(İbn Esîr Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 151).

[118] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 374, Hâkim, c. 3, s. 85, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 87, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 255, Zehebî, s. 176, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 82, Halebî, c. 2, s. 17.

[119] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 65.

[120] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 219, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 124, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 179.

[121] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 367, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 152, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c.9, s.62, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 277.

[122] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 367, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 83-84, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 152, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 63, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 21, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 277.

[123] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 367, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 152.

[124] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 367, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 62.

[125] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/64-75.

[126] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 21.

[127] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 242, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 246, 256, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 296, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 21-22, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 275.

[128] Ebu Nuaym , c. 1, s. 242, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 246, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 180, Diyarbekrî, c. 1, s. 296, Halebî, c.1, s. 21, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 275.

[129] Ebu Muaym, c. 1, s. 242, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 246, Diyarbekrî, c. 1, s. 296, Halebî, c. 2, s. 22, Zürkânî, c. 1, s. 275.

[130] EbuNuaym,c.1 ,s.242, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 246, Zehebî, s. 180,Diyarbekrî ,c.1 ,s.296, Halebî, c.2, s.22,Zürkânî, c. 1,s.275.

[131] Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 246, 256, Diyarbekrî, c. 1 , s. 296, Zürkânî, c. 1, s. 275.

[132] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 150.

[133] Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 246, 256, Diyarbekrî, c. 1 , s. 296, Halebî, c. 2, s. 22, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 275.

[134] Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 256, Halebî, c. 2, s. 22.

[135] Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 256, Diyarbekrî, c. 1, s. 296, Halebî, c. 2, s. 22.

[136] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 242, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 246, Halebî, c. 2, s. 22.

[137] E bu Nuaym, D elâi lü'n-nübü we, c. 1, s. 242, M u hibbü t-Taberî, R ı yâdu "n-n adrâ, c. 1, s. 246, Zehebî, T ârfhu'l -i si âm, s. 180, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 296, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 22, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 275.

[138] Ebu Muaym, c. 1, s. 242, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 246, Diyarbekrî, c. 1, s. 296, Halebî, c. 2, s. 22, Zürkânî, c. 1, s. 275.

[139] E bu Muaym, c. 1, s. 242, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 246, Zehebî, s. 180-181, Diyarbekrî, c. 1, s. 296, Halebî, c. 2, s. 22,Zürkânî, c. 1, s. 275.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/76-77.

[140] İbn İshak, İ bn Hişam, Sîre, c. 1, s. 285, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 202, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 229-232,Yâkubr, Târîh.c. 2, s. 25-31, Taberî, Târih, c. 2, s. 220, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 65, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 100, Zehebî,Târîhu'l-islâm, s. 152, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 48, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 463.

[141] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 375.

[142] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 375, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 67, Halebî, c. 2, s. 26.

[143] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 208, Halebî, c. 2, s. 26.

[144] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 208.

[145] İbn Sa'd, c. 1, s. 208, Yâkubı, c.2, s. 31 , Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 272, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 311, İbnSeyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 126, Zehebî, s. 221, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 84, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1 , s. 67, Diyarbekrî,Hamis, c. 1, s. 297, Halebî, c. 2, s. 26.

[146] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 230.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/77-78.

[147] Hasj m oğullarının Şı'b'ı, Hacun'da idi (Halebî, İ nsânu'l-uyûn, c. 1, s. 102). Hacun da, Mekke'nin yukarı kısmında, Mekkelilerin yanında kabirleri bulunan bir tepelik olup, Kabe'ye uzaklığı

bir buçuk mildir. (Yakut, Mu'cemu'l-buldan, o. 2, s. 225). Şı'b'da bulunan konak Hâşim b. Atodi Menafin birtakım evlerden oluşan evi barkı olup, kendisinin vefatından sonra oğlu Abdulmuttalib'e geçmişti (İbn Hacer, Fethu'l-bârî, c. 3, s. 360-361). Abdulmuttalib, gözlerine zaaf geldiği zaman, bu evleri oğulları arası nda böl üstürmüştü. Hâşim oğullarının bütün menzil ve meskenleri Şı'b'da idi. (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 347).

[148] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve.c. 1, s. 272, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, o. 2, s. 311, Zehebî, Târîhu'l-islâm ,s.221, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 84, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 67.

[149] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 230, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 272-273, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 311 -332, İbn Kayyım ,Zâdü'l-mead, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 1 26, Zehebî, Târîh, c. 221, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 84, İbn Haldun, Târîh, c. 2,ks. 2, s. 9, Kastalâni, c. 1, s. 67, Diyarbekrî, c. 1, s. 297, Halebî, c. 2, s. 25-26.

[150] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 ,s.209, 188, İbn Seyyid, c. 1, s. 126, Halebî, o. 2, s. 26.

[151] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 85, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 57, Belâzurî, c. 1 , s. 230, Halebî, c. 2, s. 26.

[152] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 79.

[153] İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 73.

[154] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 31, İbn AMİberr, İstiâb, c. 1, s. 27, Diyarbekrî, c. 1, s. 297-298.

[155] İbn Sa'd, c. 1, s. 209, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-"vefâ, c. 1, s. 197, İbn Kayyım , Zâdü'l-mead, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, Uyun,o. 1, s. 129, Kastalâni, o. 1, s. 67, Diyarbekrî, o. 1, s. 297, Halebî, c. 2, s. 26.

[156] İbn Sa'd, c. 1, s.209, İbn Kayyım, c.2,s. 51, İbn Seyyid,c. 1, s. 129, Kastalâni, c. 1,s. 67, Diyarbekrî, c.1 ,s. 297, Halebî, o. 2, s.26.

[157] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 230, Taberî, Târîh, c. 2, s. 225.

[158] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1, s. 376, İbn Sa'd, c. 1, s. 188, 209, Belâzurî, c. 1, s. 230, Taberî, c. 2, s. 225, İbn Hazm,Cevâmiu's-Sîre, s. 64, Ebu'l-Ferec, o. 1, s. 197, İbn Kayyım, c. 2, s. 51, Halebî, o. 2, s. 25.

[159] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 26.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/78-79

MEKKE AMBARGO UYGULUYOR

Müşriklerin Hâşim ve Muttalib Oğullarına İçtimaî ve İktisadî Ambargo Uygulamaları

Hâşim ve Muttalib oğullarının Müslüman olan ve olmayanlarının tümünün Şı'b'da toplandıklarını ve Peygamberimiz (a.s.)ı korumaya azmettiklerini görünce,[1] Kureyş müşrikleriyle Kinane'ler,[2] Mekke'nin yukarı tarafında, kabirler yanındaki[3] "Kinane oğullarının Hayfı" diye anılan Muhassab'da[4] toplandılar.[5]

Hâşim oğulları ile Muttalib oğullarına karşı:[6]

1- Öldürmek için[7] Peygamberimiz (a.s.) kendilerine[8] teslim edilinceye kadar, Haşim oğullarından gelecek barış dileği asla kabul edilmemek,

2- Kendilerine acınmamak.[9]

3- Onlara kız vermemek, onlardan kız alınmamak,[10]

4- Onlara birşey satmamak.[11]

5- Onlardan birşey satın almamak.[12]

6- Onlarla oturmamak, görüşmemek,[13] konuşmamak,[14]

7- Onların evlerine girmemek[15] üzere, küfür üzerinde[16] aralarında andlaştılar.[17] Kararlaştırdıkları üzerinde andlaştıkları bu maddeleri bir sahifeye yazdılar.[18] Sahifenin üzerine üç mühür bastılar.[19]

Verdikleri sözlerinde durmalarını sağlamak için de,[20] onu Kabe'nin içine astılar.[21]

Bu sahifeyi yazan, Mansur b. İkrime idi.[22]

Sahifeyi yazdığı gün,[23] Peygamberimiz (a.s.) dua edince,[24] Mansur'un eli[25] çolak oldu,[26] kurudu.[27]

Bunun üzerine, Kureyş müşrikleri aralarında:

"Hâşim oğullarına zulmettik de,[28] işte bakınız! Mansur b. İkrime musibete uğradı!" demeye başladılar.[29]

Bu zulüm sahifesinin Ebu Cehil'in anası,[30] veya halası Ümmü'l-Cülas'ın[31] ve daha başkalarının yanında bulundurulduğu da rivayet edilir.[32]

Sanıldığına göre; sahifenin şahıslar yanında bulundurulduğu, Kabe'nin içine asılısından önce idi .[33]

Ebu Talib'in Kureyşlileri Uyarışı ve Kendisine Karşı Saygılı ve Merhametli Davranmaya Çağırışı

Kureyş müşriklerinin, Haşim ve Muttalib oğullarına karşı aldıkları acımasız tedbirler üzerine, Ebu Talib, söylediği bir manzumesinde:

Lüeyy oğullarına ve bilhassa onlardan Ka'b oğullarına;

Muhammed ((a.s.))ın, Musa ((a.s.)) gibi bir peygamber olduğunu eski semavî kitablarda yazılı bulduklarını kendilerinin de bildiklerini; Kabe duvarına astıkları yazının, başlarına ancak uğursuzluk ve felaket getireceğini hatırlattı.

Suçsuzlar suçlu durumuna düşmeden ayılmalarını, fesatçılara uyup aradaki akrabalık ve dostluk bağlarını koparmamalarını, sonucu çok acı olabilecek kanlı bir savaşı davet etmemelerini tavsiye etti.

Zağlı kılıçlarla boyunlar ve kollar kesilip başlar uçurulmadan, Muhammed (a.s.)ı kendilerine teslim edebileceğini hiç ummamalarını, babaları Hâşim'in vasiyetini tutan Hâşim oğullarının hiçbir zaman savaştan yılmayacaklarını hatırlattı .[\[34\]](#)

Ebu Talib'in Peygamberimiz (a.s.) İçin Her Gece Koruma Tedbiri Alışđı

Ebu Talib; Peygamberimiz (a.s.)a herhangi bir kötölük veya suikastta bulunmak isteyeceklerle karşı bir koruma tedbiri olmak üzere, her gece, yatağı yatılacağı zaman, herkesin gözü önünde, Peygamberimiz (a.s.)a yatağına yatmasını söyler; halk uykuya dalınca da, oğullarından veya kardeşlerinden ya da amca oğullarından birisine, Peygamberimiz (a.s.)ın yatağına yatmasını emreder. Peygamberimiz (a.s.)a da onun yatağında uyumasını söylerdi.[\[35\]](#)

Şı'b Sakinlerinin Yokluk ve Açlık Sıkıntısına Düşmeleri

Kureyş müşrikleri; Peygamberimiz (a.s.)ı ve Peygamberimiz (a.s.)ın kabile halkı olan Hâşim oğullarıyla Muttalib oğullarını, Şı'b'cia[36] üç yıl kuşatıp gözaltında tuttular.[37]

Onlara sıkı bir içtimaî ve iktisadî ambargo uyguladılar.

Çarşı ve pazarların, Şı'b sakinlerine giden yollarını kestiler.[38] Şı'b'a yiyecek ve katık gitmesini önlediler.[39]

Kureyş müşrikleri; Mekke'den gelen yiyecekleri veya satılan herhangi bir şeyi Şı'b'a bırakmamakta, hemen varıp onları kendileri satın almakta,[40] Şı'b sakinlerini açlıktan öldürüp,[41] böylece Peygamberimiz (a.s.)ın kanını dökmeye muvaffak olabileceklerini um m aktaydılar.[42]

Şı'b sakinlerinin hac mevsimlerinde-dinî geleneğe uyarak-Şı'b'dan çıkıp alışverişte bulunmalarına her ne kadar engel olmamakta iseler de,[43] Mekke çarşısına bir deve yükü yiyecek geldiği ve Şı'b sakinlerinden birisi çocuk için biraz yiyecek almak üzere oraya vardığı zaman, Ebu Leheb hemen erzak yüklerinin başına dikilir:

"Ey tüccar topluluğu! Muhammed'in ashabına fiyatları öyle yükseltiniz ki, onlar yanınızdaki şeylerden birşey alamasınlar!

Siz benim zengin ve verdiği sözü yerine getirir bir kimse olduğumu bilirsiniz.[44] Böyle yapmanızdan size bir zarar gelmeyeceğine ben kefilim!" der,[45]

Tüccarlar da meta'larının fiyatını öyle kat kat arttırdılar ki, Müslümanlar açlıktan ağlaşan çocuklarının yanına, ellerinde onlara yedirecek birşey bulunmaksızın dönmek zorunda kalırlardı.

Ertesi günü, sabahleyin, tüccarlar Ebu Leheb'in yanına varırlar; o da kalan yiyecek ve giyecekleri onlardan yüksek fiyatla satın alıp,[46] mü'minleri ve yanındakileri aç ve çıplak bırakırdı .[47]

Şı'b sakinlerini geçindirmek için Peygamberimiz (a.s.) bütün malını harcadı.

Hz. Hatice de, Ebu Talib de, bu yolda bütün mallarını harcadılar.[48]

Yiyecek birşey bulunup satın alınmadığı için, açlıktan ölenler,[49]

Ağaç yapraklarını yiyenler,[50]

Buldukları kuru deri parçalarını su içinde yumuşatıp ateşe tuttuktan sonra, onunla üç gün idare edenler oldu![51]

Açlıktan ağlaşan çocukların feryatları, Şı'b'ın arkasından duyulmaya başladı.[52]

Müşriklerden kimisi bundan sevinç, kimisi de üzüntü duymakta; üzüntü duyanları, "Bakınız! Sahifeyi yazan Mansur b. İkrime nasıl felakete uğradı!" demekte idi.[53]

Kureyş müşrikleri Şı'b sakinlerine birşey göndermemekte, akrabalarına birşey göndermek isteyenler de, onu ancak gizlice salabilmekte idiler.[54]

Ebu Cehil Şı'b'ı sık sık gözetler dururdu.

Hz. Abbas, bir gün, yiyecek satın almak için Şı'b'dan çıkmıştı.

Ebu Cehil ona çatmak istedi. Fakat, Allah onu Ebu Cehil'in şerrinden korudu.

Hz. Hatice, Zem'a b. Esved'e:

"Ebu Cehil'e bir söz dinlet" diye bir haber saldı.

O da söz dinletti, Ebu Cehil geri durdu.[55]

Hakîm b. Hizam; bir ticaret kafilesiyle, Şam'dan buğday yükleyip getirmişti.

Üzerine, buğday yüklediği bir deveyi, gizlice, Şı'b yoluna yöneltti, arkasına vurup Şı'b sakinlerinin yanına soktu. Onlarda, devenin üzerindeki buğdayı aldılar.[56]

Yine Hakîm b. Hizam; başka bir gece, devenin üzerine un yükleyip Şı'b'ın içine saldı .[57]

Hişam b. Amr da; bir gece, deveye yiyecek yükleyip Şı'b'ın ağzına kadar götürdü. Devenin başından yularını çözdü. İki böğrüne vurup onu Şı'b'a soktu.[58]

Hişam b. Amr Şı'b sakinlerine böyle yardım etmekte devam etti.[59]

Başka bir gecede üç yük yiyecek gönderdi.

Kureyş müşrikleri bunu öğrenince, sabahleyin ona bu hususta ihtarda bulundular. Hişam da:

"Ben artık böyle birşeyi tekrarlar ve size aykırı davranır değilim!" dedi.

Bunun üzerine, müşrikler onun yanından ayrıldılar.

Fakat, Hişam; bundan sonra, tekrar Şı'b sakinlerine geceleyin bir veya iki deve yükü daha yiyecek salınca, müşrikler ona ağır sözler söylediler.[60] Hatta, onu öldürmeye kalktılar![61]

Ebu Süfyan b. Harb:

"Bırakınız adamı! Şı'b'daki akrabalarına iyilik etmiş!

Vallahi, keşke biz de onun yaptığı gibi yapaydık! Ne güzel olurdu!" diyerek, onu kayırdı.[62]

Hakîm b. Hizam; bir gün, kölesinin sırtına biraz buğday yükleyip Peygamberimiz (a.s.)ın zevcesi Hz. Hatice'ye götürmek üzere Şı'b'a giderken, yolda Ebu Cehil'e rastladı.

Ebu Cehil hemen Hakîm'in yakasına yapıştı.

"Demek sen Haşim oğullarına yiyecek götürüyorsun ha?!

Vallahi, ben seni Mekke'de rezil etmedikçe, buradan ne sen ileri geçebilirsin, ne de yiyecek geçebilir!" dedi.

O sırada, Ebu'l-Bahterî b. Hişam, yanlarına geldi. Ebu Cehil:

"O," dedi, "Hâşim oğullarına yiyecek taşıyor!?"

Ebu'l-Bahterî:

"Halasına ait olup yanında bulunan bir yiyeceği ona götürmesine sen nasıl engel olursun?!

Çekil adamın yolundan, gideceği yere gitsin!" dedi.

Ebu Cehil kabul etmedi ve hatta Hakîm'in veya kölesinin yakasına yapışınca, Ebu'l-Bahterî kızdı. Eline geçirdiği bir deve çenesi kemiği ile vurup Ebu Cehil'in başını yardı, kendisini yere yıktı, tepeledi, tekmeledi durdu.[63]

Hiz. Hamza oraya yakın bir yerde bulunuyor ve onları seyrediyordu.

Müşrikler ise, aralarında geçen bu gibi hadiseleri Peygamberimiz (a.s.)la ashabının görüp veya işitip kendilerine gülmelerini hiç istemezlerdi.[64]

Müşriklerin Kuraklık ve Kıtlık Azabına Uğramaları

Peygamberimiz (a.s.); Kureyş müşriklerinin kendisini dinlemediklerini,[65] yalanlayıp durduklarını,[66] İslâmiyete karşı çok yavaş ve isteksiz davrandıklarını[67] ve sırt çevirdiklerini[68] görünce:

"Ey Allah! Şunlara da, Yusuf (a.s.)'ın zamanındaki yedi (kıtlık) yılı gibi, yedi (kıtlık azabı) verip[69] bana yardım et!" diyerek.[70] Kureyş müşrikleri aleyhinde dua etti.[71]

Bunun üzerine, yağmurlar kesildi. Yer kupkuru oldu, kurudu![72]

Kureyş müşriklerini öyle bir kuraklık ve kıtlık yakaladı ki,[73] herşeyi kökten kazıdı, silip süpürdü![74]

Birçokları açlıktan öldüler![75]

Yiyecek birşey bulamayınca,[76] açlıktan dolayı, ölü hayvanların etlerini,[77] kokmuş leşleri,[78] derileri,[79] kemikleri,[80] köpekleri,[81] kanla deve yününden yapılan "ılhız" denilen şeyi., yediler.[82]

Onlardan herhangi biri, gökyüzüne baksa, açlıktan dolayı, ortalığı duman kaplamış gibi görürdü![83]

Mekke'de kuraklık ve kıtlık son dereceyi bulunca,[84] Ebu Süfyan Sahr b. Harb, Peygamberimiz (a.s.)'ın yanına geldi:[85]

"Ey Muhammed![86] Sen kendinin rahmet olmak üzere gönderildiğini söylüyor,[87] Allah'a itaati,[88] akrabayı görüp gözetmeyi bize emredip duruyorsun![89]

Kavmin ise, kuraklık ve kıtlıktan ölüp gitmektedirler![90]

Onlardan bu felâketin kaldırılması için.[91] Allah'a bir dua ediver![92]

Eğer sen dua edersen, Allah da şu belayı üzerimizden kaldıracak olursa, Allah'a iman edeceğiz!" diye and içerek söz verdi.[93]

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) Allah'a dua etti.

Yağmur sularıyla sulandılar.[94]

Yüce Allah onların üzerinden kuraklık ve kıtlık azabını kaldırdınca, onlar eski şirklerine döndüler.[95]

Yüce Allah, bu hususta indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

"Hayır! Onlar (öldükten sonra dirilmekten) şüphe içindedirler. (Bununla) eğlenirler.

O halde, semanın apaşikâr bir duman getireceği günü gözle!

(Öyle bir duman ki) insanları, saracaktır o!

('Bu,' diyecekler) 'pek yaman bir azab!

Ey Rabbimiz! Bizden bu azabı açıp kaldır!

Çünkü, biz artık iman edeceğiz!" diyecekler.

Onlara, düşünmek, ibret almak nerede?

Kendilerine gerçekleri apaçık anlatan bir Resûl geldi de, ondan yüz çevirdiler.

Ona: 'Bir ğretilmiştir!', 'Bir mecnundur!' dediler.

Biz o azabı biraz açacak, kaldıracağız!

Fakat, siz yine küfre döneceksiniz!

Amma, o büyük satvetle sıkıvereceğimiz gün, her halde, Biz onlardan intikam alacağız!"[96]

Acem-Rum Savaşı Hakkında Müşriklerle Bahse Girişilmesi

Nübüvvetin sekizinci yılında icii[97] ki, İran ordusu ile Rum ordusu,[98] Şam toprağı ile İran toprağı arasında,[99] Ezriat'ta[100] Busra'da[101] karşılaşarak çarpışmışlar; İranlılar Rumları ağır bir yenilgiye uğratmışlardı.[102]

Rumların şehirlerini yakıp yıkmışlar,[103] ağaçları kesmişler,[104] hatta İstanbul'a kadar ilerlemişler.[105] Halic'in üzerine konmuşlardı.[106] İstanbul'u uzun müddet kuşattıkları halde, yarısı denizde, yansı karada olduğu için, ele geçirememişlerdi.

İran Şahı, Kayserden tazminat olarak, dünya hükümdarlarından hiçbirinin sağlamaya güç yetinemeyeceğı kadar çok altın, mücevherat, kumaşlar, hizmetçi kadınlar, uşaklar ve daha pek çok türlü mallar da istemiş; o da, muvafakat etmişti .[107]

Kureyş müşrikleri, Farslıların (İranlıların) Rumları yenmelerini isterlerdi.

Çünkü, onlar putperest idiler.

Müslümanlar ise, Rumların Farslıların yenmelerini isterlerdi.

Çünkü, onlar Kitab ehli idiler.[108]

Rumların mağlubiyet haberi Peygamberimiz (a.s.)la ashabına çok ağır geldi.

Peygamberimiz (a.s.); Kitabsız Mecusilerin Kitab ehli olan Rumlara galip gelmelerini istemezdi.

Kureyş müşrikleri, Müslümanlara:

"Siz ehl-i Kitabsınız, Hıristiyanlar da Kitab ehlidirler.

Biz Kitabsız ümmîleriz.

Farslı kardeşlerimiz sizin Kitab ehli olan kardeşlerinize galip gelmişlerdir.

Siz de bizimle çarpışacak olursanız, muhakkak, biz size galip geliriz!" dediler.[109]

Hız. Ebu Bekir müşriklerin bu sözlerini Peygamberimiz (a.s.)a anınca, Peygamberimiz (a.s.):

"Şu muhakkak ki, onlar (Farslılar, er geç) mağlup olacaklardır!" buyurdu.[110]

Yüce Allah da, bu hususta indirdiğı âyetlerde şöyle buyurmuştur:

"Elif Lâm Mîm!

Rum(lar) mağlup oldu yakın bir yerde.

Halbuki, onlar, bu yenilmelerinin ardından, galip olacaklar. Bid'-i sinînde (üçten dokuza kadar olan yıllar içinde)[111]

Önünde de, sonunda da, emr Allah'ındır.

O gün, mü'minler de Allah'ın yardımıyla ferahlanacak.

O (Allah), kime dilerse yardım eder.

O (Allah) kudretiyle herşeye üstün gelen Azîz, rahmetiyle mü'minleri esirgeyen Rahîm'dir.

Bu, Allah'ın va'didir.

Allah va'dinden caymaz.

Fakat, insanların çoğı (bunu) bilmezler." [112]

Bunun üzerine, Hz. Ebu Bekir Kureyş müşriklerinin yanına varıp:

"Sizler (putperest) kardeşleriniz (Farslılar)ın, bizim (Kitab ehli) kardeşlerimiz (Rumlar)a galip gelmesine seviniyor musunuz? Hiç de sevinmeyin!

Allah sizin gözlerinizi aydın etmeyecektir!

Vallahi, Rumlar muhakkak Farslılara galip geleceklerdir!

Bunu bize Peygamberimiz (a.s.) haber verdi!" deyince, Übeyy b. Halef kalkıp Hz. Ebu Bekir'e doğru vardı ve:

"Sen yalan söyledin!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Ey Allah düşmanı! Sensin yalancı olan!

Eğer üç yıla kadar, Rumlar Farslılara galip gelirse, bana on deve vermeyi borçlan!

Fakat, Farslılar Rumlara galip gelirse, ben sana on deve vermeyi borçlanayım!" diyerek bahse giriştiler.

Bundan sonra, Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelip, Übeyy b. Halef ile aralarında geçeni haber verince, Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, böyle mi andım?!"

Âyetteki 'bid'i' sözü ancak üç ile dokuz arasındaki müddeti ifade eder.

Sen hemen gidip devenin sayısını da, müddeti de (ona göre) uzat!" buyurdu.

Hz. Ebu Bekir gitti. Übeyy b. Halefle karşılaştı.

Übeyy b. Halef:

"Sen galiba (bahse giriştiğine) pişman oldun?!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Hayır! Pişman olmadım!

İstersen, aramızdaki bahiste alınacak, verilecek develerin sayısını arttırai im, müddeti de uzatalım:

Bahiste kazanacak olan, yüz deve alsın! Kaybeden de yüz deve versin!

Müddet de dokuz yıla kadar uzatılsın!" dedi.

Übeyy b. Halef:

"Öyle yaptım!" dedi.[\[113\]](#)

Hz. Ebu Bekir'in Peygamberimiz (a.s.)la gizlice Mekke'den ayrılıp Medine'ye hicret edeceği sıralarda idi ki, Übeyy b. Halef Hz. Ebu Bekir'e:

"Bahiste yenilecek olursan bana ödeyeceğin develer hakkında bir kefil ver" dedi.

Hz. Ebu Bekir de, oğlu Abdurrahman'ı kefil verdi.

Übeyy b. Halef de Uhud savaşına gitmek istediği zaman, Abdurrahman ondan bir kefil istedi, o da verdi.[\[114\]](#)

Übeyy b. Halef Uhud'da Peygamberimiz (a.s.)ı öldürmek isterken, Peygamberimiz (a.s.)ın mızrağından aldığı yaradan kurtulamayarak, Mekke yakınındaki Şerifte öldü.[\[115\]](#)

Rumlar belirlenen müddet içinde[\[116\]](#) birdenbire kalkınarak İranlıları ağır bir hezimete uğrattığı zaman;[\[117\]](#) Hz. Ebu Bekir Übeyy b. Halefin veresesinden yüz deveyi alıp.[\[118\]](#) Peygamberimiz (a.s.)a getirdi.[\[119\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) da Hz. Ebu Bekir'e:

"Bunları fakirlere dağıt!" buyurdu.[\[120\]](#)

O da fakirlere dağıttı.[\[121\]](#)

Rumların İranlıları dokuz yıl içinde mağlup edecekleri hakkındaki ihbar-ı Kufâniyenin böylece gerçekleşmesi üzerine, Mekkeli müşriklerden birçok kimseler Müslüman oldular.[\[122\]](#)

Dımâdu'l-Ezdî'nin Peygamberimiz (a.s.)ı Tedaviye Kalkışı ve Müslüman Oluşu

Ezd-i Şenûe kabilesinden[123] Dımâd b. Sa'lebe, umre yapmak üzere[124] Mekke'ye gelmişti.[125]

Kendisi, Cahiliye devrinde, Peygamberimiz (a.s.)ın tanışı, dostu idi. Doktorluğa özenir,[126] delilere okur,[127] ilim elde etmeye çalışırdı.[128]

Dımâd, Mekke'ye gelince, Ebu Cehil, Utbe b. Rebia ve Ümeyye b. Halefin bulunduğu bir mecliste oturdu.

Ebu Cehil:

"Şu adam bizim topluluğumuzu dağıttı. Akıllarımızı akılsızlık, ölüp gitmiş baba ve atalarımızı dalâlete düşmüş saydı. İlahlarımıza dil uzattı" dedi.

Ümeyye b. Halef de:

"O, hiç şüphesiz, deli bir adamdır!" dedi.[129]

Dımâd, müşriklerin "Muhammed delidir!" dediklerini işitince,[130] kendi kendine: [131]

"Ben gidip[132] şu zâtı bir görseydim,[133] tedavi etseydim,[134] belki Allah ona benim ellerimle şifa verirdi"[135] diyerek, müşriklerin meclislerinden kalktı.

O gün, Peygamberimiz (a.s.)ı aradı, bulamadı.

Ertesi gün, tekrar aramaya çıktı.[136] Buldu[137] ve:

"Yâ Muhammed! Ben deliliği tedavi ederim.[138] İstersen seni de tedavi edeyim.[139] Belki Allah sana fayda verir![140]

Ben delilere okurum. Belki Allah benim elimle senin deliliğine de şifa verir!

Okumamı istersen, gel, sana da okuyayım.[141]

Sen, üzerindeki, gözünde büyütme!

Ben sendekinden daha ağırını tedavi etmişimdir, kurtulmuştur!

Ben senin hakkında;

Kavminin akıllarını akılsızlık saymak,

Topluluklarını dağıtmak,

Onlardan ölüp gitmiş olanların dalâlet içinde bulunduklarını ileri sürmek,

İlahlarını ayıplamak... gibi birtakım kötü huylardan söz ettiklerini işittim.

Bunu, kendisinde delilik bulunan adamdan başkası yapmaz!" dedi.[142]

Peygamberimiz (a.s.), Dımâd'a şöyle mukabele buyurdu:

"Hamd Allah'a mahsustur.

Biz O'na hamdeder; yardımı,[143] yarlıganmayı da[144] O'ndan dileriz.[145]

Nefislerimizin şerlerinden de Allah'a sığınırız.[146]

Allah'ın doğru yola erıştirdiğini saptıracak yoktur!

Saptırdığını da doğru yola eriştirecek yoktur!

Şüphesiz bilir ve bildiririm ki: Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur!

O, birdir, tektir!

O'nun eşi, ortağı yoktur!

Yine, şüphesiz bilir ve bildiririm ki: Muhammed, O'nun kulu ve resûlüdür!"[147]

Peygamberimiz (a.s.)ın söyledikleri, Dımâd'ın çok hoşuna gitti: [148]

"Ben, hiçbir zaman, bundan daha güzel bir kelam dinlememişimdir!"[149]

Sen şu sözlerini bana tekrarı asana?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) tekrarladı.[150]

Dımâd onu Peygamberimiz (a.s.)a iki kere daha tekrarlattı .[151]

"Vallahi,[152] ben kâhinlerin sözlerini de, sihirbazların sözlerini de, şairlerin sözlerini de dinlemişimdir. Fakat, senin şu sözlerin gibi hiçbir söz işitmemişimdir. Bunlar, denizin dibine kadar varıp dayanmıştır!" dedi. "Sen nelere davet ediyorsun?" diye sordu.[153]

Peygamberimiz (a.s.):

"Seni boynundan putları atıp, eşi, ortağı olmayan, bir ve tek olan Allah'a iman etmeye ve benim de Allah'ın resûlü olduğuma şehadet getirmeye davet ediyorum" buyurdu.

Dımâd:

"Ben bunu yaparsam, bana ne var?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Sana Cennet var!" buyurdu,

Dımâd:

"Ben, boynumdan putları atıp onlardan uzaklaşarak[154] şehadet ederim ki: Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur!

O, birdir; O'nun eşi, ortağı yoktur!

Yine şehadet ederim ki: Sen de, Allah'ın kulu ve resûlüsün!

Getir, ver elini, sana İslâmiyet üzerine bey'at edeyim!" dedi.[155]

Peygamberimiz (a.s.) elini uzattı. Dımâd bey'at etti.[156]

Peygamberimiz (a.s.):

"Bu bey'at kavmin adına da mı?" diye sordu.

Dımâd:

"Kavmim adına da!" dedi.[157]

Peygamberimiz (a.s.):

"Kendin adına da, kavmin adına da mı?" diye sordu.

Dımâd:

"Hem kendi adıma, hem kavmim adına!" dedi.[158]

Dımâd, böylece, hem kendi adına, hem kavmi adına bey'at edip Müslüman oldu.[\[159\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun![\[160\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Halkı İslamiyete Davetten Geri Durmaması ve İman Ettirmek İçin

Kureyş Pehlivanı Rükâne ile Güreşmesi

Kureyş müşriklerinin İslâmiyeti önlemek için her tedbire başvurmalarına bakmayarak, Peygamberimiz (a.s.), Yüce Allah'ın emriyle, hiç kimseden korkmaksım, gece gündüz, gizli açık, halkı İslâmiyete davet ve teşvik etmekten geri durmamakta idi.[\[161\]](#)

Rükâne b. Abdi Yezid,[\[162\]](#) Kureyşlilerin en güçlü ol anlarından,[\[163\]](#) sırtı yere getirilmeyen pehlivan-larındandı.[\[164\]](#)

Rükâne, bir gün, Mekke vadilerinden[\[165\]](#) veya dağlarından birisinde,[\[166\]](#) Peygamberimiz (a.s.)a rastlamıştı.[\[167\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) ona:

"Ey Rükâne! Sen hâlâ Allah'tan, korkmamakta ve seni davet ettiğim şeyi kabul etmemekte direnip duracak mısın?[\[168\]](#) Müslüman ol!" diyerek,[\[169\]](#) kendisini İslâmiyete davet etti.[\[170\]](#)

Rükâne:

"Eğer söylediklerinin hak ve gerçek olduğunu bilseydim, sana tâbi olurum.[\[171\]](#)

Yâ Muhammedi Sen beni yıkarsan, sana iman ederim!" dedi.[\[172\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben seni yıkarsam, ne dersin? Söylediklerimin hak ve gerçek olduğunu bilir ve kabul eder misin?" diye sordu. Rükâne:

"Evet.[\[173\]](#) Sen beni yıkacak olursan, ben ya Müslüman olurum, ya da şu koyunlarım senin olur! Ben seni yıkacak olursam, sen şu peygamberlik işinden vazgeç!" dedi.[\[174\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Kalk haydi! Seninle güreşelim!" buyurdu.

Rükâne, Peygamberimiz (a.s.)la güreşmeye kalktı.

Peygamberimiz (a.s.), onu tutar tutmaz yere yıkıverdi!

Rükâne kendisini korumaya, savunmaya kadir olamadı.[\[175\]](#)

"Yâ Muhammedi Bir daha güreşelim!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) tekrar güreşti ve onu yine yıkıverdi.[\[176\]](#) Rükâne:

"Ey amcamın oğlu! Haydi bir kez daha güreşelim?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) onu üçüncü güreşte de yi ki verdi.[\[177\]](#)

Rükâne:

"Vallahi, yâ Muhammedi Bu çok şaşılacak bir iş! Sen beni nasıl yıkabiliyorsun, anlayamadım.[\[178\]](#)

Şehadet ederim ki, sen muhakkak bir sihirbazsın!" dedi.[\[179\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Bundan daha çok şaşılacak olanı davar. İstersen, sana onu da göstereyim-Allahtan korkar ve davetime uyarsan!" buyurdu.

Rükâne:

"Ne imiş o daha acaib olan şey?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Şu gördüğün ağacı senin için çağıracağım. O da bana gelecektir!" buyurdu.

Rükâne:

"Haydi çağır, gelsin bakayım?!" dedi.[\[180\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), kendilerine yakın bir yerdeki, dallı budaklı[\[181\]](#) semüre[\[182\]](#) veyatalha ağacını "Allah'ın izniyle, gel benim yanıma!" diyerek çağırınca,[\[183\]](#) ağaç yeri yi ita yi ita gelip,[\[184\]](#) Peygamberimiz (a.s.)ın önünde durdu![\[185\]](#)

Rükâne:

"Doğrusu, ben şimdiye kadar bugünkü gibi büyük bir sihir görmedim![\[186\]](#) Ona emret de, yerine dönsün!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) ağaca:

"Allah'ın izniyle,[\[187\]](#) dön yerine!" buyurdu.

Ağaç eski yerine döndü.[\[188\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Rükâne'ye:

"Yazıklar olsun sana! Müslüman olsana!" buyurdu.

Rükâne:

"Hayır! Müslüman olmam" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Öyle ise, ben de senin davarlarını alırım!" buyurdu.

Rükâne:

"Kureyşlilere bu hususta ne söyleyeceksin?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Onunla güreştim. Kendisini yıkıp, davarlarını aldım' diyeceğim" buyurdu.

Rükâne:

"Böyle söylersen, beni rezil rüsvay etmiş olursun!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Öyle ise, onlara ne söylemeliyim?" diye sordu.

Rükâne:

"Onlara 'Rükâne ile bahse girişip, bahsi, kumarı kazandım¹ dersin" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"O zaman ben yalan söylemiş olurum" buyurdu.

Rükâne:

"Sabahtan akşama kadar hep yalan içinde bulunuyor, yalan söyleyip duruyor değil misin?" deyince, Peygamberimiz (a.s.) Rükâne'nin bu çirkin sözlerinden çok müteessir oldu ve ona:

"Al git davarını!" buyurdu.

Bunun üzerine, Rükâne:

"Sen, vallahi, benden daha hayırlı ve daha şerefliyin!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Böyle olmaya, elbette, ben senden daha layı ki m!" buyurdu.[\[189\]](#)

Rükâne, kavminin yanına gidip:

"Ey Abdi Menaf oğulları! Sahibinizin sayesinde, bütün yeryüzü halkıyla sihir yarışması yapın! Vallahi, ben şimdiye kadar ondan daha üstün sihirbaz görmedim!" dedi. Sonra da, onlara, Peygamberimiz (a.s.)'ın yaptığını gördüğü şeyleri haber verdi.[\[190\]](#)

Rükâne Mekke'nin fethinde Müslüman olmuş, Medine'ye de giderek, orada yerleşmiştir.[\[191\]](#)

Allah ondan razı olsun![\[192\]](#)

Ayın İkiye Ayrılması Mucizesi

İnşıkak-ı Kamer (Ayın ikiye ayrılması) mucizesinin Medine'ye hicretten beş yıl önce,[\[193\]](#) nübüvvetin dokuzuncu yılında,[\[194\]](#) Kureyş müşriklerinin istekleri üzerine-Yüce Allah'ın izniyle-Peygamberimiz (a.s.) tarafından gösterildiği:

Enes b. Malik.[\[195\]](#)

Hz. Ali,

Huzeyfe b. Yeman.[\[196\]](#)

Abdullah b. Mes'ud,[\[197\]](#)

Abdullah b. Abbas.[\[198\]](#)

Abdullah b. Ömer.[\[199\]](#)

Abdullah b. Amr b.Âs.[\[200\]](#)

Cübeyr b. Mut'im196 ve daha başka sahabiler tarafından bildirilmiştir.[\[201\]](#)

Abdullah b. Mes'ud der ki:

"Resûlullah (a.s.)ın zamanında, Ay iki parçaya ayrılınca, Resûlullah (a.s.):

'Şahit olunuz!' buyurdu."[\[202\]](#)

"Bir kere, biz, Resûlullah (a.s.)la birlikte Mina'da bulunuyorduk.

Ay iki parçaya ayrıldı!

Ayın bir parçası dağın gerisinde, bir parçası da berisinde oldu!

Bunun üzerine, Resûlullah (a.s.), bize:

'Şahit olunuz!' buyurdu."[\[203\]](#)

"Resûlullah (a.s.)ın zamanında, Ay iki parçaya ayrıldı da, parçanın birisini dağ örttü[\[204\]](#) diğer parça dağın üzerinde oldu!

Bunun üzerine, Resûlullah (a.s.):

'Ey Allah! Şahit ol!' dedi."[\[205\]](#)

Cübeyr b. Mut'im de:

"Resûlullah (a.s.)ın zamanında, Ay, şu dağın üzerinde olmak üzere iki parçaya ayrıldı!" demiştir.[\[206\]](#)

Abdullah b. Mes'ud ile Enes b. Malik'in diğer rivayetlerinde de:

"Ay iki parçaya ayrıldığı zaman, dağın, Hira dağının, Ayın iki parçası arasında görüldüğü" açıklan-mıştır.[\[207\]](#)

Hadisenin ayrıntılarına gelince:

Kureyş müşriklerinden,

1- Velid b. Mugîre,

2- Ebu Cehil Amr b. Hişam,

3- Âs b. Vâil,

4- Âs b. Hişam,

5- Esved b. Abdi Yağus,

6- Esved b. Muttalib,

7- Zem'a b. Esved,

8- Nadr b. Haris; ve daha başkaları ,[\[208\]](#) Peygamberimiz (a.s.)a:

"Eğersen gerçekten peygambersen, bize Kameri (Ayı), yansı Ebu Kubeys dağı,yarısı daKuaykian dağı üzerinde görülmek üzere ikiye ayır!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Eğer bunu yaparsam iman eder misiniz?" diye sordu.

Müşrikler:

"Evet! İman ederiz" dediler.

Ayın bedir, yani dolunay olduğu, iyice görüldüğü gece, Peygamberimiz (a.s.), müşriklerin istedikleri şeyi kendisine vermesini, Yüce Allahtan diledi.[\[209\]](#)

Cebrail (a.s.) inip:

"Yâ Muhammedi Mekkelilere:

'Bu gece mucizeyi seyredin; yararlanabilmeniz!' de" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.)ın söylediğini, onlara haber verdi. Müşrikler Ayın ondördüncü gecesinde, Ayın ikiye ayrıldığını gördüler![\[210\]](#)

Yüce Allah Ayın yansını Ebu Kubeys dağı, yarısını da Kuaykian dağı arasında doğdurunca, Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Ebu Seleme b. Abduleded! Erkam b. Ebi'l-Erkam! Şahit olunuz!" diyerek Müslümanlara;[\[211\]](#)

"Ey filan! Ey filan! Şahit olunuz!" diye de, müşriklere seslendi.[\[212\]](#)

Fakat müşrikler "Bu, Ebu Kebşe'nin oğlunun bir sihridir!"[\[213\]](#)

"Ebu Kebşe'nin oğlu sizi sihirledi!"[\[214\]](#)

"Muhammed bizi sihirledi!" dediler.[\[215\]](#)

Bazısı da:

"Muhammed bizi sihirlediyse,[\[216\]](#) bütün insanları da sihirlemez ya!" dedi .[\[217\]](#)

"O ayı sihirledi, nihayet Ay yanıldı!" dediler.[\[218\]](#)

Kimisi de:

"Muhammed Ayı sihirledi ise, sihrini bütün yeryüzünü sihiriemeye de yetiştiremez ya!"[\[219\]](#)

Başka beldeler halkından, yanınıza gelecek olanlara, sorun bakalım: Bunu onlar da görmüşler mi?"[\[220\]](#)

"Siz gelecek olan yolcularınızı da gözleyin![\[221\]](#) Onlara da sorun bakalım ![\[222\]](#)

Eğer onlar sizin gördüğünüz şeyin tıpkısını gördüklerini size haber verirlerse,[\[223\]](#) gördüğünüz

doğru demektir.[224]

Şayet sizin gördüğünüz gibi birşey görmem işlerse, o sizi bir sihirle sihirlem iştir!" dediler.[225]

Ebu Cehil de:

"Bu bir sihirdir! Çevre ülkeler halkına adam salın! Bakalım, onlar da Ayı böyle yarılmış görmüşler mi? Yoksa görmemişler mi?" dedi.[226]

Sordular.[227]

Hertaraftan[228] gelenler:[229]

"Evet![230] Onu biz de öyle gördük![231] Ayı ikiye yanlmış gördük!" dediler.[232] Ayın ikiye ayrılmış olduğunu haber verdiler,[233] doğrul adı lar.[234]

Her taraftan gelenlerden, Ayın ikiye ayrıldığını görüp de haber vermeyen bir kimse kalmadı .[235]

Fakat müşrikler iman etmekten, Müslüman olmaktan yüz çevirip:

"Bu, müstemir (olagelen) bir sihirdir!" dediler.[236]

Yüce Allah, Kamer sûresinde bu mucizeye şöyle temas buyurur

"Saat yaklaştı.

Ay (ikiye) yarıldı (ayrıldı).

Onlar (ne zaman) bir âyet, bir mucize görseler, yüz çevirirler ve:

'Müstemir (olagelen) bir sihir!' derler.

(Ayın ikiye ayrılması mucizesini görünce de) hevalarına uydular:

'Yalan!' dediler (Peygamberi yalanladılar).

Oysa ki, her iş bir gayeye bağlıdır.

Andolsun ki; onlara (kendilerini küfür ve inattan) vazgeç irecek öyle önemli haberler gelmiştir ki, her biri, gayesine ermiş bir hikmet ve ibrettir.

Fakat, onları tehdit eden bütün o hadiseler kendilerine fayda vermiyor!

O halde, sen de onlardan yüz çevir!

O Çağırıcının benzeri görülmedik korkunç şeye (Kıyamete) çağıracağı gün, onlar gözleri zelil ve hakîr (korkudan, dehşetten donmuş) olarak dağılmış çekirgeler gibi kabirlerden çıkacak, o Çağırıcıya doğru koşacaklar. Kâfir olanlar

'Bu,' diyecekler, 'pek çetin bir gün!'"[237]

Müşriklerin Kâbe'ye Astığı Anlaşma Sahifesinin Güve Tarafından Yenilişi

Haşim ve Muttalib oğulları Şı'b'da üç yıl kuşatılmış bir halde kaldıktan sonra,[238] Kabe'nin içinde asılı sahifeye, Yüce Allah ağaç kurdunu (güvesini) musallat etti.

Güve; sahifede, Allah'ın ismi anılan[239] "Bismik'allahümme=5enin isminle başlarım ey Allah" cümlesi dışında,[240] zulüm ve cevr ifade eden herşeyi yedi, bırakmadı.[241]

Bunu Yüce Allah Peygamberimiz (a.s.)a vahiyle bildirdi .[242]

Peygamberimiz (a.s.) da, Ebu Talib'e:

"Ey amca! Benim Rabbim olan Allah, Kureyşlilerin sahifesine ağaç kurdunu (güvesini) musallat etti. Allah'ın isminden başka, onda tesbit edilen,zulüm, akraba ile ilgi kesme, bühtan., gibi şeylerden hiçbirini bırakmadı, yok etti!" buyurdu.

Ebu Talib:

"Bunu sana Rabbin mi haber verdi?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Rabbim haber verdi" buyurdu.[243]

Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Bana haber verdiğin şey gerçek midir?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Vallahi gerçektir!" buyurdu.[244]

Ebu Talib:

"Vallahi, bizim yanımıza da,[245] senin yanına da, (bunu haber verecek) hiç kimse girmemiştir![246] Bunu sana kim haber verdi?" diye tekrar sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Rabbim haber verdi. Doğrudur bu ey amca!" buyurdu.

Ebu Talib:

"Ben şahadet ederim ki; sen ancak doğru söylersin!" dedi.[247]

Ebu Talib bu haberi kardeşlerine anlattı. Kardeşleri:

"Senin bu husustaki kanaatin nedir?" diye sordular.

Ebu Talib:

"Vallahi, o bana hiçbir zaman yalan söylememiştir!" dedi.

Ebu Talib'e:

"Sen bu hususta ne yapmamızı uygun görürsün?" diye sordular.

Ebu Talib:

"Elbiselerden, bulabildiğiniz en güzelini giymenizi, sonra da Kureyşlilerin yani arına kadar varmanızı, onlara bu sahifenin haberini -kendilerine haber erişmeden önce- anmanızı uygun görüyorum!" dedi.

Hep birlikte gittiler, Mescid-i Haram'a girdiler, Hicr'e kadar vardılar. O sırada, Kureyşlilerin emir ve nehiy sahipleri olan yaşlıları orada oturuyorlardı.[248] Onlar Ebu Talib ile yanındakileri görünce, çektiklerine dayanamayarak Peygamberimiz (a.s.)ı kendilerine teslim etmek üzere gelmek zorunda kaldıklarını sandılar.[249] Ebu Talib'le yanındakileri, hemen meclislerine aldılar.

"Ne söyleyecekler?" diye, onlara bakmaya başladılar.

Ebu Talib:

"Biz, sizce bilinen, kabul edeceğiniz bir iş için gelmiş bulunuyoruz" dedi. Müşrikler:

"Hoşgeldiniz, safa geldiniz!" dediler.[250] Ebu Talib:

"Ey Kureyş cemaatı![251] Hiçbir zaman yalan söylememiş olan[252] kardeşimin oğlu bana haber verdi[253] ki; sizin yazmış olduğunuz sahifenize, Allah ağaç kurdunu (güvesini) musallat kılmış; o, onun içindeki cevr, zulüm ve akrabalarla ilişkisi kesme., gibi herşeye dokunmuş, onda sadece Allah'ın ismi anılan sözler kalmıştır![254] Haydi,[255] aleyhimizde yazdığınız[256] sahifenizi getiriniz![257] Eğer kardeşimin oğlu doğru söylemiş ise,[258] sahife onun dediği gibi çıkarsa,[259] vallahi biz en sonuncumuz ölmedikçe onu size teslim etmeyiz![260] Artık siz de kötü görüşünüzden,[261] bizimle ilginizi kesmek-ten[262] vazgeçin![263] Eğer dediği doğru çıkmazsa, kardeşimin oğlunu size teslim ederim[264] Siz de onu ister öldürürsünüz, isterseniz sağ bırakırsınız!" dedi.[265]

Müşrikler:

"Kabul ettik![266] Sen bize insafılı davrandın!" dediler.[267]

Bu hususta akıtyaptılar.[268]

Sahifeyi getirmek üzere,[269] acele[270] adam gönderdiler.[271]

Müşrikler bu işin arzularına uygun geleceğini sandılar.[272]

Sahife getirilince, Ebu Talib:

"Okuyunuz onu!" dedi.

Sahife açıldığı zaman,[273] onu Peygamberimiz (a.s.)ın dediği gibi buldular.[274]

Sahifede; Allah'ın isminden başka herşey, güve tarafından yenilmiş, bitiriliri işti ![275]

Kureyş müşriklerinin elleri yanlarına düştü![276]

Ebu Talib, bundan kuvvet ve cesaret alıp bağırarak:[277]

"Her halde, zulmettiğiniz, akraba ile ilişkisi kesip kötülük yoluna saptığınız sizce de belli oldu, değil mi?!" dedi.[278]

Müşriklerden hiçbiri Ebu Talib'e cevap vermedi.[279]

Ancak:

"Siz bize sadece sihir ve bühtan getirdiniz![280]

Bu, sahibinizden sâdır olan bir sihirden başka birşey değildir!" dediler.[281] Red ve inkâr ettiler.

Peygamberimiz (a.s.)la ashabına yapageldikleri kötülükleri, katlıkları tekrarladılar.[282]

Kureyşlilerin ileri gelenlerinden bazıları ise, Hâşim oğullarına karşı yaptıkları şeylerden dolayı, birbirlerini kınadılar.[283]

Ebu Talib ile ashabı, Kabe örtüsü arasına girerek:

"Ey Allah! Bize zulmedenlere, akrabalarla ilişini kesenlere, bize yapılması haram olan şeyleri helâleştirenlere karşı bize yardım et!" diyerek yalvardıktan sonra, şı'b'a döndüler.[\[284\]](#)

Müşriklerden bir topluluk:

"Bu, kardeşlerimize karşı, tarafımızdan yapılmış bir zulümdür!" dediler,[\[285\]](#) pişmanlık duydular.[\[286\]](#)

Şı'b Sakinlerinin Şı'b'dan Çıkarılışları

Nübüvvetin onuncu yılında idi[287] ki, Kureyş müşriklerinin Haşirin ve Muttalib oğulları aleyhindeki yazılı antlaşmalarını bozup yürürlükten kaldırmak için, Kureyşlilerden birkaç kişi, harekete geçti. Onların içinde, bu hususta, Hişam b. Amfin çabasından daha güzel çabalı kimse yoktu.[288]

Hişam b. Amr; Nadle b. Hişam b. Abdi Menafin ana bir kardeşinin oğlu olduğu için,[289] Hâşim oğullarından sayılırdı.

Kendisi, kavmi arasında şerefli ve itibarlı idi.[290]

Hişam b. Amr, Züheyr b. Ebi Ümeyye'nin yanına vardı.

Züheyr b. Ebi Ümeyye'nin annesi Âtlke Hatun, Abdulmuttalib'in kızı idi.

Hişam b. Amr, Züheyr'e:

"Ey Züheyr! Dayılarının birşey almaktan, satmaktan, evlenmekten, evlendirmekten., mahrum edildiklerini;[291] darlık ve yokluk içinde kıvrandıklarını[292] bilip durduğun halde, istediğini yemeye, içmeye, giyinip kuşanmaya, istediğin kadınla evlenmeye senin gönlün nasıl razı oluyor? Nasıl içine siniy-or?[293]

Allah'a yemin ederim ki; [Ebu Cehil] Ebu'l-Hakem Amr b. Hişam'ın seni dayıların aleyhinde antlaşmaya davet ettiği gibi, sen de onu kendi dayıları aleyhinde böyle bir antlaşmaya davet etmiş olsaydın, senin davetine hiçbir zaman icabet etmez, yanaşmazdı" dedi.[294]

Züheyr b. Ebi Ümeyye:

"Allah senin iyiliğini versin ey Hişam! Ben bir tek adamım .[295] Tek başıma ne yapabilirim?!

Vallahi, yanımda başka bir kişi daha olsaydı, muhakkak o antlaşma sahifesini bozmaya kalkar, bozuncaya kadar uğraşırdım!" dedi.[296]

Hişam b. Amr:

"Ben sana ikinci bir adam buldum!" dedi.

Züheyr b. Ebi Ümeyye:

"Kim imiş o?" diye sordu.

Hişam b. Amr:

"Benim!" dedi.

Züheyr b. Ebi Ümeyye:

"Sen bize üçüncü bir adam daha ara!" dedi.

Hişam b. Amr, kalkıp Mut'im b. Adiyy'e gitti. Ona: "Ey Mut'im! Kureyşlilere uyararak Abdi Menaf oğullarından iki batın ailenin gözünün önünde yok edilmelerine gönlün nasıl razı oluyor? Nasıl içine siniyor?!"[297] Vallahi, onları bundan kurtarmaya imkân bulabilseydim, içinizden onlara ilk koşacak olanı, beni bulurdun!" dedi.[298]

Mut'im b. Adiyy:

"Allah senin iyiliğini versin! Ben bir tek adamım! Tek başıma ne yapabilirim?" dedi.

Hişam b. Amr:

"Ben sana ikinci bir adam buldum!" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Kim imiş o?" diye sordu.

Hişam b. Amr:

"Benim!" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Bize üçüncü bir adam daha ara, bul!" dedi.

Hişam b. Amr:

"Buldum bile!" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Kim imiş o?" diye sordu.

Hişam b. Amr:

"Züheyr b. Ebi Ümeyye'dir" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Sen bize dördüncü bir adam daha ara, bul!" dedi.

Hişam b. Amr, kalkıp Ebu'l-Bahterî b. Hişam'ın yanına gitti.[\[299\]](#) Onunla konuştu.[\[300\]](#)

Ona da, Mut'im b. Adiyy'e söylediklerine benzer sözler söyledi.

Ebu'l-Bahterî:

"Bize bu hususta yardım edecek,[\[301\]](#) bu görüşte[\[302\]](#) kimseler var mı?" diye sordu.

Hişam b. Amr:

"Evet! Vardır" dedi.[\[303\]](#)

Ebu'l-Bahterî

"Kim imiş onlar?" diye sordu.

Hişam b. Amr:

"Züheyr b. Ebi Ümeyye, M ur/im b. Adiyy'dir. Ben de yanındayım!" dedi.

Ebu'l-Bahterî:

"Sen bize beşinci bir adam daha ara, bul!" dedi.

Hişam b. Amr, kalkıp Zem'a b. Esved'e gitti. Onunla konuştu.[\[304\]](#) Kendisinin onlarla olan akrabalığını ve haklarını andı.

Zem'a b. Esved:

"Beni davet ettiğin bu iş üzerinde duran kimselervar mı?" diye sordu. Hişam b. Amr:

"Evet! Vardır" dedi.

Zem'aya, onların isimlerini birer birer saydı.

Mekke'nin yukansındaki Hacun mevkiinin başlangıcında, geceleyin toplanmaya hazırlandılar.

Orada toplanıp, yapacakları işi konuştular.

Sahife üzerinde durup, onu bozuncaya kadar uğraşmaya ahd ve akd ettiler.

Züheyr b. Ebi Ümeyye ise:

"Sizden, işe ilk başlayan ve ilk konuşan kimse ben olayım!" dedi.

Ertesi günü, sabahleyin, Kureyş müşriklerinin toplantı yerine gittiler.

Züheyr b. Ebi Ümeyye; üzerine ağır ve kıymetli bir elbise giyinmiş olduğu halde Kabe'yi yedi kere tavaf ettikten sonra, halkın yanına geldi ve:

"Ey Mekkeliler! Bizler istediğimiz gibi yiyip içelim, giyinip kuşanalım da, Hâşim ve Muttalib oğulları alışverişten mahrum edilerek helak olsunlar, yakışır mı?!"

Vallahi, akrabalık bağlarını kesen şu zalim sahife yırtıluncaya kadar, oturmayacağım!" dedi.

O sırada, Mescid-i Haram'ın bir köşesinde oturan Ebu Cehil:

"Sen yalan söylüyorsun!"

Vallahi, o sahife yırtılamaz!" dedi.

Zem'a b. Esved:

"Vallahi, asıl sen yalan söylüyorsun!"

Zaten, biz o yazıya-yazıldığı zaman-razi değildik!" dedi.

Ebu'l-Bahterî:

"Zem'a doğru söylüyor!"

Biz onda yazılı şeyleri ne kabul, ne de ikrar ettik!" dedi.

Mut'im b. Adiyy:

"Her ikiniz de doğru söylüyorsunuz."

Bunun aksini söyleyen yalan söyler!"

Biz bu sahifeden ve onun içinde yazılı olanlardan uzaklaşır, Allah'a sığınırız!" dedi.

Hişam b. Amr da, Mut'im b. Adiyy'in sözlerine yakın sözler söyledi.

Ebu Cehil:

"Her halde, bu, buradan başka bir yerde geceleyin konuşulmuş, üzerinde karara varılmış bir iş olsa gerek!?" dedi.

O sırada, Ebu Talib de, Mescid-i Haram'ın bir köşesinde oturuyordu.

Mut'im b. Adiyy kalkıp, Kabe'nin içinde asılı sahifeyi yırtmak için yanına vardığı zaman; "Bismik'allahümme" sözleri dışındaki bütün yazılan ağaç kurdu (güvesi) yemiş bir halde buldu![\[305\]](#)

Bunun üzerine, Adiyy b. Kays, Zem'a b. Esved, Ebu'l-Bahterî ve Züheyr b. Ümeyye silahlanarak Hâşim ve Muttalib oğullarının yanlarına gittiler, onları Şi'b'dan evlerine döndürdüler.[\[306\]](#)

Kureyş müşriklerinin elleri yanlarına düştü!

Hâşim oğullarının Peygamberimiz (a.s.)ı sonuna kadar koruyacaklarına, kendilerine teslim

etmeyeceklerine kanaat getirdiler.[307]

Peygamberimiz (a.s.) ile cemaatı, Şı'b'dan çıkarak, halk arasına karıştılar.[308]

Ebu Talib; sahifeyi ve içindekini iptal edip Şı'b'dan çıkmalarını sağlayanları, söylediği yirmialtı bey-itlik bir şiirle övdü.[309]

[1] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 273, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 312, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 126, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 221, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 84, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 26.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 237, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 158, Müslim, Sahih, c. 2, s. 952, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 160, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el -Vefa, c. 1, s. 199, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 25, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledün niye Şerhi, c. 1, s. 278.

[3] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 297, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 25.

[4] Muhassab; Mekke ile Mina arasında bir yer olup, Mina'ya Mekke'den daha yakındır. (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 62).

[5] Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 237, Buhârî, c. 2, s. 158, Müslim, c. 2, s. 952, E bu'l-Ferec, c. 1, s. 199, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9, Halebî, c. 2, s. 25, Zürkânî, c. 1, s. 278.

[6] İbn İshak, İbn Hişam, c.1, s.375, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 237, Buhârî, c. 2, s. 158, Müslim, c. 2, s. 952, Belâzurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 234, Taberî, Târîh, c. 2, s. 225, Ebu Nuaym, c. 1, s. 273, Beyhakî, c. 2, s. 312, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 199, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 87, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 9, Diyarbekrî, c. 1, s. 297.

[7] E bu Nuaym, c. 1, s. 273, Beyhakî, c. 2, s. 312, İbn Seyyid, c. 1, s. 126, Zehebî, s. 221, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 84, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 67, Diyarbekrî, c. 1, s. 297, Halebî, c. 2, s. 25.

[8] Ahmed b. Hanbel, c.2, s. 237, Buhârî, c. 2, s. 158, Müslim, c. 2, s. 952, Ebu Nuaym, c. 1, s. 273, Beyhakî, c. 2, s. 312, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 197, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 51, 221, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 84, Kastalâni, c. 1, s. 67. Diyarbekrî, c. 1, s.297, Halebî, c. 2, s. 25.

[9] Ebu Nuaym, c. 1, s. 273, Beyhakî, c. 2, s. 312, İbn Seyyid, c. 1, s. 126, Zehebî, s. 221, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 84, Halebî, c. 2, s. 25.

[10] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 375, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 188, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 237,

Buhârî, c. 2, s.158, Müslim, c. 2, s. 952, Taberî, c. 2, s. 225, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 197, İbn Esîr, c. 2, s. 87, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, Kastalâni, c. 1, s.67, Halebî, c. 2, s. 25.

[11] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 375, İbn Sa'd, c. 1, s. 188, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 237, Buhârî, c. 2, s. 158, Müslim, c. 2, s. 952, Belâzurî, c. 1, s. 234, Taberî, c. 2, s. 225, Ebu Nuaym, c. 1, s. 273, Beyhakî, c. 2, s. 312, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 64, Ebu'l-Ferec, c. 1, s.197, İbn Esîr, c. 2, s. 83, İbn Kayyım, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, c. 1, s. 126, Zehebî, s. 221, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 84, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 9, Kastalâni, c. 1, s. 67, Diyarbekrî, c. 1, s. 297, Halebî, c. 2, s. 25.

[12] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 375, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 188, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 237, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 158, Müslim, Sahih, c. 2, s. 952, Taberî, Târîh, c.

2, s. 225, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 197, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 87, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 197, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 87, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 67, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 25.

[13] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 188, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 234, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 273, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 312, İbn Haim, Cevâmiu's-Sîre, s. 64, İbn Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 26, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 51, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 221, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 84, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 9.

[14] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 188, Belâzurî, c. 1, s. 234, İbn Hazm, s. 64, İbn Esîr, c. 1, s. 26, İbn Kayyım, c. 2, s. 51, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 9.

[15] Ebu Nuaym, c.1, s. 273, Beyhakî, c. 2, s. 312, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 84.

[16] Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 237, Buhârî, c. 2, s. 158, Müslim, c. 2, s. 952, Ebu Nuaym, c.1, s. 273, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 160, Ebu'l-Ferec, c.1, s. 199.

[17] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 375, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 237, Buhârî, c. 2, s. 158, Müslim, c. 2, s. 952, Taberî, c. 2, s.225, Ebu Nuaym, c. 1, s. 273, Beyhakî, Sünen, c. 9, s. 160, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 199.

[18] İbn İshak, İbn Hişam, c.1, s. 375-376, İbn Sa'd, c.1, s. 208-210, Belâzurî, c. 1, s. 234, Taberî, c. 2, s. 225, Ebu Nuaym, c. 1, s. 273, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 312, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 87, İbn Kayyım, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, c. 1, s. 126, Zehebî, s. 221, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 9, Kastalâni, c. 1, s. 67, Diyarbekrî, c. 1, s. 297, Halebî, c. 2, s. 25.

[19] İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 209.

[20] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s.376, Taberî, c. 2, s. 225, İbn Esir, c. 2, s. 87, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, Halebî, c. 2, s.25.

[21] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s.376, İbn Sa'd, c.1, s.

[22] İbn İshak, İbn Hişam, c.1, s. 376, İbn Sa'd, c.1, s. 209, Belâzurî, c. 1, s. 235, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 31, Taberî, c. 2, s. 229, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 3, s. 352, İbn Kayyım, c. 2, s. 51, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c.1, s. 377, Kastalâni, c. 1, s. 67, Diyarbekrî, c. 1, s. 297.

[23] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 376, Belâzurî, c. 1, s. 235, Yâkubî, c. 2, s. 31.

[24] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.1, s. 376.

[25] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 376, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 209, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 235, Taberî, Târîh, c. 2, s. 229, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 278, Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 3, s. 352, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 129, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 86, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c.1, s.

67, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 297.

[26] İbn İshak, İbn Hişam, c.1, s. 376, İbn Sa'd, c.1, s. 209, Belâzurî, c. 1, s. 235, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 31, Taberî, c. 2, s.229, Ebu Nuaym, c.1, s. 278, Süheyli, c. 3, s. 352, İbn Kayyım, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, c. 1, s. 129, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 377, Kastalâni, c. 1, s. 67, Diyarbekrî, c. 1, s. 297.

[27] Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 377.

[28] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 86, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 375.

[29] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 209, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, Suyûtî, c. 1, s. 377.

[30] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 235.

[31] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 209.

[32] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c.1, s. 235.

[33] Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 25.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/81-83.

[34] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 377-379, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 87.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/84.

[35] . E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 273, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 312, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 127, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 221, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 84, Halebî, İnsanu'l-Uyûn, c. 2, s. 34, Zürkânî, M evâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 279.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/84.

[36] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 188, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 31, İbn Haim, Cevâmiu's-Sîre, s. 64, İbn Abdilberr, İstiâb, c.1, s. 37, İbn Kaybın, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 51.

[37] Vâkıdî, Megâzî, c.2, s. 828, İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 188, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c.1 , s. 234, Yâkubî, Târîh, c. 2, s.31, Taberî, Târîh, c. 2, s. 225, Ebu Nuaym , Delâil, c. 1 ,s.273, Beyhakî, c. 2, s. 312, İbn Haim, s. 64, İbn Abdilberr, c. 1, s. 37, İbnEsîr, Kâmil, c. 2, s. 88, 89, İbn Kayyım, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, c. 1, s. 127, Zehebî, s. 221, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 84, İbn Haldun, Târîh,c. 2, ks. 2, s. 9, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 374, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 298.

[38] Ebu Nuaym, c. 1, s. 273, Beyhakî, c. 2, s. 312, İbn Seyyid, c. 1, . 126, Zehebî, s. 221, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 84.

[39] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 209, Belâzurî, c. 1 , s. 234, Ebu Nuaym , c. 1, s. 273, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 197,İbn Kayyım, c. 2, s. 51.

[40] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1 , s.. 273, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 312, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s.126.

[41] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 273.

[42] Ebu Nuaym, c. 1, s. 273, Beyhakî, c. 2, s. 312, İbn Seyyid, c. 1, s. 126, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 84.

[43] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 209, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 234. Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 197,Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 297.

[44] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 3, s. 354-355, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 25-26.

[45] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 3, s. 355.

[46] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 3, s. 355, Halebî, c. 2, s. 26.

[47] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 3, s. 355.

[48] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 31.

[49] Belâzurî, c. 1, s. 234, Ebu Nuaym, c. 1, s. 273.

- [50] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 3, s. 354, Halebî, c. 2, s. 25.
- [51] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 3, s. 354.
- [52] İbn Sa'd, c. 1, s. 209, Belâzurî, c. 1, s. 234, Beyhakî, c. 2, s. 312, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 51, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86.
- [53] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 209.
- [54] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 379, Taberî, Târîh, c. 2, s. 225, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 87, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s.223, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 67, Diyarbekrî Hamis, c. 1, s. 297.
- [55] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 235.
- [56] Zübeyr b. Bekkâr, Nesebi Kureyş, s. 355.
- [57] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 235.
- [58] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 14, Belâzurî, c. 1, s. 235, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 273, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 88, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 96.
- [59] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 14, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 275.
- [60] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 128, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 34, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 290.
- [61] AhmedZeynf Dahlan.Sîre, c. 1, s. 137.
- [62] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 128, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 34, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 290.
- [63] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 379-380, Taberî, Târîh, c. 2, s. 225, E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 275, İbnEsîr, Kâmil, c. 2, s. 87-88, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 128, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 223, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.3, s. 87-88, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 34.
- [64] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 379-380, Taberî, c. 2, s. 225, Ebu Nuaym, c. 1, s. 275-276, İbn Esîr, c. 2, s. 87-88, Zehebî,s. 223, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 88.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/85-88.
- [65] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 381, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 379.
- [66] Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 27, 242, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 113.
- [67] Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 19, Taberî, Tefsir, c. 25, s. 111, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 326, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s.225, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 107, Suyûtî, Dürü'l-mensur, c. 6, s.: 28.
- [68] Müslim, Sahih, c. 4, s. 2156, Taberî, Tefsir, c. 25, s. 112, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 227, Zehebî, Târîh, s.: 226, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 3, s. 107, Hâzin, Tefsîr, c. 4, s.: 113.
- [69] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 441, Müslim, c. 4, s. 2156, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 380, Taberî, Tefsîr, c. 25, s. 112, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 447, Beyhakî, Delâil, c. 2, s.: 326.
- [70] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s.: 431, Buhârî, c. 6, s.: 19, Tirmizî, c. 5, s.: 380, Ebu Nuaym, c. 2, s.: 447, Beyhakî, c. 2, s.: 326, Zehebî, s. 225-226, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 107, Hâzin, c. 4, s. 113, Suyûtî, D ürü'l-mensur, c. 6, s. 28.

[71] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 431, Buhârî, c. 6, s. 19, Müslim, c. 4, s. 2157, Taberî, Tefsîr, c. 25, s. 111, Ebu Nuaym, c. 2, s. 447, Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 502, Fahru'r-Râzî, Tefsîr, c. 27, s. 242, Kurtubî, Tefsîr, c. 16, s. 131, Neseffî, Medârik, c. 3, s. 128.

[72] Fahru'r-Râzî, Tefsîr, c. 27, s. 242-243.

[73] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 441, Buhârî, c. 6, s. 19, Müslim, c. 4, s. 2156, Tirmizî, c. 5, s. 380, Taberî, c. 25, s. 112, Ebu Nuaym, c. 2, s. 447, Beyhakî, c. 2, s. 326, Zehebî, s. 226, Hâzin, c. 4, s. 113, Suyûtî, c. 6, s. 28.

[74] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 441, Müslim, c. 4, s. 2156, Tirmizî, c. 5, s. 380, Taberî, c. 25, s. 112, Beyhakî, c. 2, s. 326, Zehebî, s. 226, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 107, Hâzin, c. 4, s. 113.

[75] Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 19.

[76] Zehebî, Tâ rîhu'l-islâm, s. 226, Ebu'l -Fidâ, c. 3, s. 108.

[77] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 431, Buhârî, c. 6, s. 19, Müslim, c. 4, s. 2156, Tirmizî, c. 5, s. 380, Taberî, c. 25, s. 111, Beyhakî, c. 2, s. 326, Zehebî, s. 226, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 107, Hâzin, c. 4, s. 113, Suyûtî, c. 6, s. 28.

[78] Taberî, c. 25, s. 112, Ebu Nuaym, c. 2, s. 447, Beyhakî, c. 2, s. 326, Zemahşerî, c. 3, s. 502, Fahru'r-Râzî, c. 27, s. 242, Neseffî, c. 4, s. 128, Zehebî, s. 226, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 107.

[79] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 431, Müslim, c. 4, s. 2156, Tirmizî, c. 5, s. 380, Taberî, c. 25, s. 112, Beyhakî, c. 2, s. 326, Zehebî, s. 226, Hâzin, c. 4, s. 113, Suyûtî, c. 6, s. 28.

[80] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 431, Buhârî, c. 6, s. 19, Taberî, Tefsîr, c. 25, s. 112, Ebu Nuaym, c. 2, s. 447, Beyhakî, c. 2, s. 326, Fahru'r-Râzî, c. 27, s. 242, Kurtubî, c. 16, s. 131, Zehebî, s. 226, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 138, Suyûtî, c. 6, s. 28.

[81] Fahru'r-Râzî, Tefsîr, c. 27, s. 243.

[82] Zemahşerî, c. 3, s. 502, Neseffî, c. 4, s. 128, Zehebî, s. 226, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 107.

[83] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 431, Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 19, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2156, Taberî, Tefsîr, c. 25, s. 111, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 447, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 326, Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 502, Fahru'r-Râzî, Tefsîr, c. 27, s. 242, Kurtubî, Tefsîr, c. 16, s. 131, Neseffî, Medârik, c. 4, s. 128, Zehebî, Tâ rîhu'l-islâm, s. 226, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 3, s. 107.

[84] Fahru'r-Râzî, Tefsîr, c. 27, s. 243.

[85] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 441, Buhârî, c. 6, s. 19, Müslim, c. 4, s. 2156, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 380, Taberî, c. 25, s. 112, Ebu Nuaym, c. 2, s. 447, Beyhakî, c. 2, s. 326, Zemahşerî, c. 3, s. 502, Fahru'r-Râzî, c. 27, s. 243, Zehebî, s. 226, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 107-108, Hâzin, c. 4, s. 113, Suyûtî, c. 6, s. 28.

[86] Buhârî, c. 6, s. 19, Müslim, c. 4, s. 2156, Taberî, c. 25, s. 112, Beyhakî, c. 2, s. 326, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 107.

[87] Beyhakî, c. 2, s. 326, Zehebî, s. 226, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 107, Suyûtî, c. 6, s. 28.

[88] Müslim, c. 4, s. 2156, Taberî, c. 25, s. 112, Hâzin, c. 4, s. 113.

[89] Buhârî, c. 6, s. 19, Müslim, c. 4, s. 2156, Taberî, c. 25, s. 112, Ebu Nuaym, c. 2, s. 447,

Hâzin, c. 4, s. 113.

[90] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 441, Buhârî, c. 6, s. 19, Müslim, c. 4, s. 2156, Taberî, c. 25, s. 112, Ebu Nuaym, c. 2, s. 447, Beyhakî, c. 2, s. 326, Zehebî, s. 226, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 107, Suyûtî, c. 6, s. 28.

[91] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 441.

[92] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 441, Buhârî, c. 6, s. 19, Müslim, c. 4, s. 2156, Tirmizî, c. 5, s. 380, Taberî, c. 25, s. 112, Ebu Nuaym, c. 2, s. 447, Beyhakî, c. 2, s. 326, Zehebî, s. 226, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 107, Suyûtî, c. 6, s. 28.

[93] Zemahşerî, c. 3, s. 502, Fahu'r-Râzî, c. 27, s. 243.

[94] Beyhakî, c. 2, s. 326, Zehebî, s. 226, Suyûtî, c. 6, s. 28.

[95] Zemahşerî, c. 3, s. 502, Fahu'r-Râzî, c. 27, s. 243, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 107.

[96] Duhan: 9-16.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/88-91.

[97] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 295.

[98] Ta ben, Tefar, c. 21, s. 18, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 424.

[99] Ta ben, Tefsir, c. 21, s. 21.

[100] Eiriat, Şam taraflarında, Belka ve Anman aranda bulunan Şam kasabalarındandır (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 130).

[101] Taberî, Tefsir, c. 21, s. 18, Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 214, İbn Esîr, Kâmil, c. 1, s. 476, Kurtubî, Tefsir, c. 14, s. 4, Nesefî, Medârik, c. 3, s. 265, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 424, Beyzâvî, Tefsir, c. 2, s. 215, Hâzin, Tefsîr, c. 3, s. 427, Ebussuud, Tefsir, c. 7, s. 49.

[102] Taberî, c. 21, s. 18, İbn Esir, c. 1, s. 476, Kurtubî, c. 14, s. 4, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 423, Beyzâvî, c. 2, s. 215-216, Hâzin, c.3, s. 427.

[103] Taberî.c 21, s. 18, İbn Esîr, c. 1, s. 475, Kurtubî, c. 14, s. 4, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 423-424-425.

[104] Taberî.c 21, s. 18, İbn Esîr, c. 1, s. 475, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 423-424.

[105] İbn Esîr, Kâmil, c.1, s. 475, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 425.

[106] Taberî, c.21, s. 18, İbn Esîr, c. 1, s. 475, Kurtubî, c. 14, s. 4.

[107] Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 425.

[108] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 276, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 343, Taberî, c.21, s. 16, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 410, Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 391, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 330, Kurtubî, c. 14, s. 1, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s.227, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 422, Suyûtî, Dürru'l-mensur, c. 5, s. 1 50.

[109] Taberî, Tefsîr, c. 21, s. 1 7-18, Zemahşerî, Keşşaf, c.3, s. 214, Nesefî, Medârik, c.3,s. 265, Hâzin, Tefsîr, c. 3, s. 427, Ebussuud, Tefsîr, c. 7, s. 49, Suyûtî, Dürru'l-m Mensûr, c. 5, s. 152, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 298.

[110] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 276.

[111] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 276.

[112] Rûm, 1-6.

[113] Taberî, Tefsîr, c. 21, s. 18, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 424, Hâzin, Tefsîr, c. 3, s. 427, Suyûtî, Dürü'l -mensûr, c. 5, s. 152.

[114] Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 3, Hâzin, Tefsîr, c. 3, s. 427, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 298.

[115] İbnîşak.İbnHişam, Sîre, c. 3, s. 89, Vâkıdî, Megâzî, c. 1,s. 251-252, Taberî, Târih, c. 3, s. 26, Hâkim, Müstedrek, c.2, s. 327.

[116] Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 3.

[117] Zemahşerî, Keşşaf, c. , s. 214, Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 3, Ebussuud, Tefsîr, c. 7, s. 49, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 298.

[118] Zemahşerî, c. 3, s. 214, Kurtubî, c. 14, s. 3, Ebussuud, c. 7, s. 49, Diyarbekrî, c. 1, s. 298.

[119] Zemahşerî, c.3, s. 214, Beyzâvî, Tefsîr, c. 2, s. 216, Hâzin, c.3, s. 428, Ebussuud, c. 7, s. 49, Diyarbekrî, c. 1, s. 298.

[120] Zemahşerî, c. 3, s. 214, Kurtubî, c. 14, s. 3, Nesefî, c. 3, s. 265-266, Beyzâvî, c. 2, s. 216, Hâzin, c. 3, s. 428.

[121] Kurtubî, Tefsîr, c. 14, s. 3.

[122] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 345, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, t 3, s. 422.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/91-95.

[123] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 241 , Müslim, Sahih, c. 2, s. 593, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 751, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 200, İbn Esîr, Usdu'l -gâbe, c. 3, s. 26, Zehebî, Târîhu'l -i si âm, s. 197, E bu'l-F idâ, el-Bi dâye ve'n-nihâye, c. 3,s. 36, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 210.

[124] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 241 , Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 235.

[125] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 241, Ahmed b. Hanbel, Müsned.c.1, s. 302, Müslim, Sahih, c. 2, s. 593, Ebu Nuaym, c. 1,s.235, İbn Abdilberr, c. 2, s. 751 , Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 56, Zehebî, s. 197, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 36, İbnHacer, c. 2, s. 210.

[126] İbn Abdilberr, c. 2, s. 751, İbn Hacer, c. 2, s. 210.

[127] İbn Abdilberr, c. 2, s. 751, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 200, İbn Hacer, c. 2, s. 210.

[128] İbn Abdilberr, c. 2, s. 751, İbn Hacer, c. 2, s. 210.

[129] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 235.

[130] İbn Sa'd, c. 4, s. 241, Müslim, c. 2, s. 593, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. c. 3, s. 56, Zehebî, s. 197, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 36, İbnHacer, c. 2, s. 210.

[131] İbn Sa'd, c. 4, s. 241 , Müslim, c. 2, s. 593, E bu Nuaym, c. 1 , s. 235, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 200, İbn Esîr, c. 3, s. 56, Zehebî,s. 197.

[132] İbn Sa'd, c. 4, s. 241 , Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 177, Zehebî, s. 197.

[133] Müslim, Sahîh, c. 2, s. 593, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 200, İbn Esîr, c. 3, s. 56.

[134] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 241 .

[135] Müslim, c. 2, s. 593, Begavî, Mesâbîh, c. 2, s. 177, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 200, İbn Esîr, c. 3, s. 56, Zehebî, s. 197, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 56.

[136] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s.2 35.

[137] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 241, Müslim, c. 2, s. 593, Ebu Nuaym, c. 1, s. 235, İbn Esîr, c. 3, s. 56, Zehebî, s. 197, İbnHacer, c. 2, s. 210.

[138] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 241, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 302, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1 , s.235, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 210.

[139] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 241 ,Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 235.

[140] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 241.

[141] Müslim, Sahîh, c. 2, s. 593, E bu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vfefâ, c. 1, s. 200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 56, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 197, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 36.

[142] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 235.

[143] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 302, Müslim, c. 2, s. 593, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 177, Ebu'l-Ferec, c. 1 ,s. 200, İbn Esîr, c. 3, s. 56, Zehebî, s. 197, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 36.

[144] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 302.

[145] Ahmed b. Hanbel, c. 1 , s. 302, Müslim, c. 2, s. 593, Ebu Nuaym, c. 1, s. 235, Begavî, c. 2, s. 1 77, Ebu'l-Ferec, c. 1, s.200, İbn Esîr, c. 3, s. 56, Zehebî, s. 1 97, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 36.

[146] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 302.

[147] Ahmed b. Hanbel, c.1 , s. 302, Müslim, c. 2, s. 593, Ebu Nuaym, c.1, s. 236, Begavî, c. 2, s. 1 77, Ebu'l-Ferec, c.1, s.200, İbn Esîr, c. 3, s. 56, Zehebî, s. 1 97, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 36.

[148] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 241 .

[149] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 236.

[150] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 241, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 302, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 593, Ebu Nuaym ,Delâil, c. 1, s. 236, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 177, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. , s.56, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 197, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye vie'n-nihâye, c. 3, s. 36.

[151] Müslim, c. 2, s. 593, Begavî, c. 2, s. 177, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 200, İbn Esîr, c. 3, s. 56.

[152] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 56, Zehebî, s. 197, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 36.

[153] İbn Sa'd, c. 4, s. 241, Ahm ed b. Hanbel, c. 1, s. 302, Müslim, c. 2, s. 593, Begavî, c. 2, s. 177, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 200,İbn Esîr, c. 3, s. 56.

[154] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 236.

[155] Ahmed b. Hanbel, c.1, s. 302, Müslim, c. 2, s. 593, Ebu Nuaym, c. 1, s. 236, İbn Esîr, c. 3, s. 56.

[156] Müslim, Sahîh, c. 2, s. 593, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 56.

[157] Müslim, c. 2, s. 593, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 200, İbn Esîr, c. 3, s. 57, Zehebî, s. 197, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 36.

[158] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 302.

- [159] İbn Sa'd. Tabakât. c. 4. s. 241 .
- [160] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/.95-99.
- [161] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 380, EbuNuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 276,Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 223-224.
- [162] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 31, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 155, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 507, İbn Esîr,Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 236.
- [163] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, Mus'abu'z-Zübeyrî, Nesebi Kureyş, s. 96, Belâzurî, c.1, s. 155, İbn Abdilberr, c. 2, s.507, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 6, s. 250, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 236, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 107, İbnHacer, el-İsâbe, c. 1, s. 521, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 322.
- [164] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 155.
- [165] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103.
- [166] Belâzurî, c. 1, s. 155, İbn Hacer, c. 1, s. 520.
- [167] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, Belâzurî, c. 1 , s. 155, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103, İbn Hacer, c. 1, s. 522.
- [168] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103.
- [169] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 6, s. 250.
- [170] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 155.
- [171] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, Beyhakî, c. 6, s. 250, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103.
- [172] Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 96, İbn Hacer, c. 1, s. 521.
- [173] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103, Süyutî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 322.
- [174] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 155.
- [175] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 31, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 103.
- [176] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 31, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1 ,s.322.
- [177] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 155.
- [178] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103.
- [179] Mus'abu'z-Zübeyrî, Nesebi Kureyş, s. 96, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1 , s. 521.
- [180] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103.
- [181] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 236, Suyûtî, Hasâis, c. 1, s. 323.
- [182] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 155.
- [183] Belâzurî, c. 1,s.155, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 236.
- [184] Belâzurî, c. 1,5.155.
- [185] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, İbn Esîr, c. 2, s. 236, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103.
- [186] Belâzurî, Ensâb, c. 1 , s. 155.

- [187] Belâzurî, c. 1, s. 155, İbn Esîr, c. 2, s. 236.
- [188] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 31, Belâzurî, c. 1, s. 155, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 103.
- [189] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 155.
- [190] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 31, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 3, s. 103.
- [191] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 236.
- [192] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/99-102.
- [193] Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 466, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 298, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 5, s. 108.
- [194] Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 298.
- [195] Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 186, Müslim, Sahih, c. 4, s. 2159, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 397, Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 84-85, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 472, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 262, 265, Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 235, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 114, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 209, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 118.
- [196] Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 235, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 115, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 118-119, Diyarbekrî, c. 1, s. 298, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 5, s. 108.
- [197] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 377, 413, Buhârî, c. 4, s. 186, Müslim, c. 4, s. 2158, Tirmizî, c. 5, s. 397-398, Taberî, c. 27, s. 85, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 471, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 279, 281, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 264-265, Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 234, İbn Seyyid, c. 1, s. 114, Zehebî, s. 209-211, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 118.
- [198] Buhârî, c. 4, s. 186, Müslim, c. 4, s. 2159, Taberî, c. 27, s. 86, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 472, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 279-280, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 267, İbn Seyyid, c. 1, s. 114, Zehebî, s. 211, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 118.
- [199] Müslim, c. 4, s. 2159, Tirmizî, c. 5, s. 398, Taberî, c. 27, s. 85, Ebu Nuaym, c. 1, s. 279, Beyhakî, c. 2, s. 267, Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 235, İbn Seyyid, c. 1, s. 114.
- [200] Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 472, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 118.
- [201] Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 235, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 466, Diyarbekrî, c. 1, s. 298, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 5, s. 108.
- [202] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 377, Buhârî, c. 4, s. 186, Müslim, c. 4, s. 2158, Tirmizî, c. 5, s. 398.
- [203] Buhârî, c. 6, s. 52, Müslim, c. 4, s. 2158, Tirmizî, c. 5, s. 398, Taberî, c. 27, s. 85.
- [204] Dağın arkasında kaldı (Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 447, Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 87).
- [205] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 447, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 52, Müslim, Sahih, c. 4, s. 2159.
- [206] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 81 -82, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 398.
- [207] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 413, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 243, Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 85.
- [208] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 280, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 119, Suyûtî, Dürru'l-mensûr, c. 6, s. 133, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 467, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 299, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 5, s. 110.

[209] Ebu Nuaym, c. 1, s. 280, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 272-273, Kurtubî, Tefsîr, c. 17, s. 127, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 119-120, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 6, s. 133, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 467, Diyarbekrî, Hamis, c.1, s. 299, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 5, s. 110.

[210] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 85, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 120, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 6, s. 133.

[211] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 280-281, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 119-120, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 6, s. 133.

[212] Kurtubî, Tefsîr, c. 17, s. 127.

[213] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 85, Ebu Nuaym, c. 1, s. 281, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 266, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s.268, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 273, Kurtubî, Tefsîr, c. 17, s. 127, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 210, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 121, Kastalâni, Mevâhib, c. 1, s. 466, Diyarbekrî, c. 1, s. 299, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 5, s. 109.

[214] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 281, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 266, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 268, Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 234, Kurtubî, Tefsîr, c. 17, s. 127, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 121.

[215] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 82, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 398, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 114, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 119, Kastalâni, c. 1, s. 466, Diyarbekrî, c. 1, s. 299, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 5, s. 109.

[216] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 82, Tirmizî, c. 5, s. 398, Beyhakî, c. 2, s. 266, İbn Seyyid, c. 1, s. 114-115, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 119, Kastalâni, c.1, s. 466, Diyarbekrî, c. 1, s. 299, Zürcânî, c. 5, s. 109.

[217] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 82, Tirmizî, c. 5, s. 398, Ebu Nuaym, c. 1, s. 281, Beyhakî, c. 2, s. 266, İbn Seyyid, c. 1, s. 114-115, Zehebî, s. 211, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 119-121, Kastalâni, c. 1, s. 466, Diyarbekrî, c. 1, s. 299, Zürcânî, c.5, s. 109.

[218] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 87, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 122.

[219] Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 234, 235, İbn Seyyid, c. 1, s. 114-115, Zürcânî, c. 5, s. 109.

[220] Kadı İyaz, c. 1, s. 235, İbn Seyyid, c. 1, s. 114.

[221] Ebu Nuaym, c. 1, s. 281, Beyhakî, c. 2, s. 266, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 121, Kastalâni, c. 1, s. 466, Diyarbekrî, c. 1, s. 299, Zürcânî, c. 5, s. 109.

[222] Taberî, c. 27, s. 85, Kadı İyaz, c. 1, s. 235, Kurtubî, c. 17, s. 127, Kastalâni, c. 1, s. 467, Diyarbekrî, c. 1, s. 299, Zürcânî, c.5, s.109.

[223] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 281.

[224] Ebu Nuaym, c. 1, s. 281, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 266, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 273, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 121, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 467, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 5, s. 109.

[225] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 267, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 121.

[226] Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 235, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 114.

[227] Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 85, Beyhakî, c. 2, s. 267, Kadı İyaz, c. 1, s. 235, Kurtubî, Tefsîr, c. 17, s. 127.

[228] Beyhakî, c. 2, s. 267, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 121, Kastalâni, c. 1, s. 467, Diyarbekrî, c. 1, s.

299, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c.5, s. 109-110.

[229] E bu Nuaym , c. 1, s. 281, Beyhakî, c. 2, s. 267, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 121, Kastalâni, c. 1, s. 467, Diyarbekrî, c. 1, s. 299, Zürcânî, c. 5, s. 109-110.

[230] Taberî, c. 27, s. 85, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 273, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 121, Kastalâni, c. 1, s. 467, Diyarbekrî, c. 1, s. 299, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 5, s. 110.

[231] Taberî, c. 27, s. 85, Ebu Nuaym, c. 1, s. 281, Beyhakî, c. 2, s. 267, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 268, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.121, Kastalâni, c. 1, s. 467, Diyarbekrî, c. 1, s. 299, Zürcânî, c. 5, s. 110.

[232] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 275, Kurtubî, Tefsîr, c. 17, s. 133.

[233] Kadı İyaz, c. 1, s. 235.

[234] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 211.

[235] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 281 .

[236] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 397, Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 87, Kurtubî, Tefsîr, c. 17, s. 127.

[237] Kamer: 1-8.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/102-108.

[238] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 188, 209, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1 , s. 273, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c.2, s. 312, Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 221, 222.

[239] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 188-189, 209, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 31 , Ebu Nuaym , c. 1, s. 273, Beyhakî, c. 2, s. 312, İbnEsîr, Kâmil, c. 2, s. 89-90, Zehebî, s. 222.

[240] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.2, s. 16, İbn Sa'd, c. 1, s. 209.

[241] İbn Sa'd, c.1, s. 209, Yâkubî, c. 2, s. 31, Ebu Nuaym, c. 1, s. 273-274, Beyhakî, c. 2, s. 312, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ,c.1,s. 197, Zehebî, s. 222.

[242] İbn Sa'd, c. 1, s. 188-189, Belânın, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 234, Ebu Nuaym, c. 1, s. 274, Beyhakî, c. 2, s. 312, Zehebî,s. 222.

[243] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 16, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 128, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 97,Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 35, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 5, s. 290.

[244] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, c. 1, s. 197.

[245] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 234.

[246] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 16, İbn Seyyid, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, t 3, s. 97.

[247] Belâzulî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 234.

[248] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1,s.189, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 197-198.

[249] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 274, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 313, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s.127, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 85, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 375, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 35, Zürcânî,Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 290.

[250] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 198.

[251] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.2, s. 16, İbn Seyyid, Uyun, c. 1 , s. 128, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 97.

- [252] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198.
- [253] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 16, İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 90, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 97, Halebî, c. 2, s. 36.
- [254] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, İbn Esîr, c. 2, s. 90, Halebî, c. 2, s. 36.
- [255] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 16, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 234, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 97.
- [256] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 234.
- [257] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 16, Belâzurî, c. 1, s. 234, İbn Esîr, c. 2, s. 90.
- [258] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 198.
- [259] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 16, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 97.
- [260] Ebu Nuaym, c. 1, s. 274, Beyhakî, c. 2, s. 313, İbn Seyyid, c. 1, s. 127, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 222, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.85, Suyûtî, c. 1, s. 375, Halebî, c. 2, s. 36, Zürkânî, c. 1, s. 290.
- [261] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 128, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 36.
- [262] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 16, İbn Sa'd
- [263] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 16, İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 97, Halebî, c. 2, s. 36.
- [264] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 16, İbn Sa'd, c. 1, s. 209, Beyhakî, Delâilü'n-nübüwe, c. 2, s. 313, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 97, Halebî c. 1,s.36.
- [265] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 274, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 313, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, İbn Seyyid,Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 127, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 85, Halebî, c. 1, s. 36, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 290.
- [266] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.2, s. 17, İbn Seyyid, c. 1, s. 127, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 97.
- [267] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, Halebî, c. 2, s. 36.
- [268] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 17, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 97.
- [269] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Bel âzurf, E nsâbu'l -eşraf, c. 1, s. 234, E bu'l-F erec, c. 1, s. 198.
- [270] Belâzurî, c. 1, s. 234, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 90.
- [271] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198.
- [272] Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 234.
- [273] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, İbn Seyyid, c. 1, s. 127, Halebî, c. 2, s. 36.
- [274] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 17, İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Belâzurî, c.1, s. 234, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, İbn Esîr, c. 2, s.90, İbn Seyyid, c. 1, s. 127, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 97.
- [275] İbn Sa'd, Tabakât, 11, s. 189.
- [276] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Belâzurî, c. 1, s. 234, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1,s.379.
- [277] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Belâzurî, c. 1, s. 234, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, İbn Esîr, c. 2, s. 90.

[278] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, İbn Esîr, c. 2, s. 90, Suyûtî, c.1, s. 376.

[279] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, Suyûtî, c. 1, s. 376, Halebî, c. 2, s. 36.

[280] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 234, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 90.

[281] Yâ kubf, T ârfh, c. 2, s. 3 2, E b u N uay m, D el âil ü'n-nübüvve, c. 1, s. 2 74, B eyhak f, D e lâi lü'n-nübüvve, c. 2, s. 313, Zeheb f,Târîhu'l-islâm, s. 222, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 85.

[282] Ebu Nuaym, c. 1, s. 274, Beyhakî, c. 2, s. 313, Zehebî, s. 222, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 85.

[283] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 189, Ebu Nuaym , c. 1, s. 274.

[284] İbn Sa'd, c. 1, s. 189, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 36.

[285] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 128, Halebî, c. 2, s. 36.

[286] Ebu Nuaym, c. 1, s. 274, İ bn Seyyid, c. 1 , s. 128, Halebî, c. 2, s. 36.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/108-112.

[287] İbn Sa'd, c. 1, s. 210, Belâzurî, c. 1,s.236, İbn Kayy,m, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 52, İbnSeyyid, c. 1, s. 129, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 98, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 298. Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 290

[288] .İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.2, s. 14, Taberî, Târih, c. 2, s. 228, EbuNuaym, c. 1.S.276, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96.

[289] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 14, Belâzurî, c. 1, s. 235, Taberî, Târih, c. 2, s. 228, Ebu Nuaym.c. 1, s. 276, İbn Esîr.c. 2,s. 88, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96.

[290] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 14, Taberî, c. 2, s. 228, Ebu Nuaym.d, s 276, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96.

[291] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 14, Taberî, c. 2, s. 228, Ebu Nuaym , c. 1, s. 276-277, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 ,s. 198, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96, Halebî, c. 2, s. 37.

[292] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 235.

[293] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c. 2, s. 1 4-15, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. , s. 235-236, Taberî, Târih, c.2, s. 228, Ebu Nuaym ,Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 277, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 198, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 88, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 96, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 37.

[294] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 15, Taberî, c. 2, s. 228, Ebu Nuaym, c. 1,s. 277, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, İbn Esîr, c.2,s.88, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96.

[295] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 15, Belâzurî, c. 1, s. 236, Taberî, c.2, s. 228, Ebu Nuaym, c. 1, s. 277, Ebu'l-Ferec, c. 1,s.198, İbn Esîr, c. 2, s. 88, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96, Halebî, c. 2, s. 37.

[296] İbn İshak, İbn Hişam, c.2, s. 15, Taberî, c. 2, s. 228, Ebu Nuaym, c. 1, s. 277, Ebu'l-Ferec, c. 1,s.198, İbn Esîr, c. 2, s.88, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96, Halebî, c. 2, s. 37.

[297] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 15, Belâzurî, c. 1, s. 236, Taberî, c. 2, s. 228, E bu Nuaym, c. 1, s. 277, Ebu'l-Ferec, c. 1, s.198, İbn Esîr, c. 2, s. 88, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96.

[298] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 15, Taberî, c.2, s. 228, Ebu Nuaym, c. 1, s. 277, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198, İbn Esîr, c. 2, s.88, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96.

[299] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 15, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 236, Taberî, Târih, c. 2, s. 228, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 277, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 198-199, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 89, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 96, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c.2, s. 37.

[300] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 236.

[301] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 15, Taberî, c. 2, s. 228, Ebu Nuaym, c. 1, s. 277, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 198-199, İbn Esîr, c.2, s. 89, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96, Halebî, c. 2, s. 37.

[302] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 236.

[303] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 15, Belâzurî, c. 1.S.236, Taberî, c. 2, s. 228, Ebu Nuaym, c. 1, s. 277, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.96, Halebî, c. 2, s. 38.

[304] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 15, Belâzurî, c. 1, s. 236, Taberî, c.2, s. 228, Ebu Nuaym, c. 1, s. 277, Ebu'l-Ferec, c. 1,s.199, İbn Esîr, c. 2, s. 89, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 96, Halebî, c. 2, s. 38.

[305] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 15-16, Taberî, Târih, c. 2, s. 228-229, E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 275-277-278, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 199, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 89, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 96.

[306] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 210, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 236, Halebî, İnsânu'l-Uyûn, c. 2, s. 38.

[307] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 210, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 236.

[308] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 395, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 315, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 224.

[309] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.2, s. 17-19, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 314.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/112-117.

HÜZÜN YILI

Ebu Talib'in Hastalanışı ve Müşriklerin Onunla Konuşmaya Gelişi

Ebu Talib nübüvvetin onuncu yılında,[1] Şı'b'dan çıktıktan sonra[2] hastalanıp[3] ölüm döşeğine düşünce,[4] günden güne ağırlaştığını haber alan Kureyş müşrikleri, birbirlerine:

"Hamza, Ömer, Müslüman oldu. Muhammed'in işi bütün Kureyş kabileleri arasında yayıldı.

Vallahi, onun işimizi elimizden zorla almayacağından emin değiliz!

Ebu Talib'e gidelim. O, bizim için, kardeşinin oğlundan bir söz alsın! Bizden de, ona bir söz versin!" dediler ve:

1- Utbe b. Rebia,

2- Şeybe b. Rebia,

3- Ebu Cehil Amr b. Hişam,

4- Ümeyye b. Halef,

5- Ebu Süfyan Sahr b. Harb ve Kureyş eşrafından daha bazı adamlarla gidip Ebu Talib'le konuştular.

"Ey Ebu Talib! Biliyorsun ki, sen bizdensin!

Gördüğün gibi, ölüm döşeğine de düşmüş, ölüme yaklaşmış bulunuyorsun! Biz senin ansızın ölüvereceğinden korkuyoruz! Bizim aramızla kardeşinin oğlu arasındaki durumu pekâlâ biliyorsun. Kendisini çağır!

Bizden onun için alacağın sözü al; ondan da bizim için alacağın sözü al da, o artık bizimle uğraşmaktan vazgeçsin! Biz de onunla uğraşmaktan vazgeçelim!

O, bizimle ve dinimizle uğraşmayı bıraksın! Biz de, onunla ve onun dini ile uğraşmayı bırakalım!" dediler.

Bunun üzerine, Ebu Talib, Peygamberimiz (a.s.)a haber saldı. Gelince:

"Ey kardeşimin oğlu! Bunlar senin kavminin eşrafıdır!r!

Sana söz vermek ve senden de söz almak için toplanıp gelmişlerdir" dedi.[5]

"Ey kardeşimin oğlu! Senin kavminden istediğin nedir?" diye sordu.[6]

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey amcam![7] Ben onların bir tek kelimeyi söylemelerini istiyorum ki, onlar onunla bütün Araplara hakim olurlar, Arap olmayanlar da kendilerine cizye [vergi] öderler!" buyurdu.[8]

Müşrikler, o kelimededen korktular.[9]

"Evet! Nedir o kelime?!

Babam sana feda olsun. Sen onu bize söyle de, biz onu bir tek yerine on defa söyleyelim!" dediler. [10]

Ebu Cehil de aynı sözleri tekrarladı.[11]

Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Hangi kelimedir o?" diye sordu.[12]

Peygamberimiz (a.s.):

"'Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka ilah yoktur" dersiniz; Allah'tan başka tapmakta olduğunuz şeyleri de söker atarsanız!" buyurunca,[13] müşrikler hemen kalkıp[14] ellerini,[15] elbiselerini[16] çırpıtlar.[17]

"Ey Muhammedi Sen bunca ilahları bir tek ilah mı yapmak istiyorsun? Senin işin şaşılacak şey doğrusu!" dediler.

Birbirlerine de:

"Vallahi, bu adam istediğiniz şeylerden size birşey verici değildir! Gidiniz! Allah sizinle onun arasında hükmünü verinceye kadar atalarınızın dini üzerinde sebat ediniz!" diyerek dağıldılar. [18]

Ebu Talib, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Vallahi, ey kardeşimin oğlu! Ben senin hiç de haktan uzak birşey istediğini görmedim" dedi.[19]

Peygamberimiz (a.s.), Ebu Talib'in bu sözünden, kendisinin Müslüman olacağını umdu.[20]

Ebu Talib'in yanına vardığı zaman, Ebu Cehil ile Abdullah b. Ebi Ümeyye orada bulunuyordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey amca! 'Lâ ilahe illallah = Al I a h 'ta n başka hiçbir ilah yoktur' kelime-i tevhidini söyle de, ben Allah katında senin imanına bununla şehadet edebilirim" buyurdu.

Ebu Cehil ile Abdullah b. Ebi Ümeyye:

"Ey Ebu Talib! Sen Abdulmuttalib'in milletinden (dininden) yüz mü çevireceksin?" dediler.

Peygamberimiz (a.s.) kelime-i tevhidi Ebu Talib'e teklife devam ettiği müddetçe, Ebu Cehil ile Abdullah b. Ebi Ümeyye, sözlerini tekrarlayıp durdular.

Ebu Talib'in onlara son sözü:

"Ben, Abdulmuttalib'in milleti (dini) üzereyim" demek oldu.[21]

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey amca! Sen o kelime-i tevhidi söyle ki, Kıyamet gününde, sana onunla şefaet etmek helalleşir" buyurdu.[22]

Ebu Talib:

"Vallahi, ey kardeşimin oğlu! Benden sonra, sana ve senin atanın oğullarına sövülmesi ve Kureyşîlerin bunu benim ölümden korkarak söylediğimi sanmaları korkusu olmasaydı, senin gözünü aydın etmek için, söyledim!" dedi.[23]

Peygamberimiz (a.s.):

"Vallahi, ben de, Yüce Allah tarafından men olununcaya kadar, senin için muhakkak istiğfarda bulunmaya, yarlıganmanı dilemeye devam edeceğim" buyurdu.[24] Bunun üzerine, inen âyette şöyle buyuruldu:

"Gerçekten, sen her istediğini hidayete erdiremezsin.

Fakat, Allahtır ki, kimi dilerse, ona hidayet verir ve O, hidayete erecekleri daha iyi bilendir." [25]

Ebu Talib'in Peygamberimiz (a.s.)a Önemli Bir Tavsiyesi

Ebu Talib, öleceği sırada, Peygamberimiz (a.s.)ı yanına çağırdı ve:

"Ey kardeşimin oğlu! Ben öldüğüm zaman, sen Neccar oğullarından olan dayılarının yanına git!

Çünkü, onlar evlerinde, yurtlarında bulunanı koruma gücüne, insanların en çok malik olanlarıdır"

Dedi.[\[26\]](#)

Ebu Talib'in Vefatı

Ebu Talib, nübüvvetin onuncu yılında,[27] Şı'b'dan çıktıktan 5onra,[28] Peygamberimiz (a.s.)in Medine'ye hicretinden üç yıl önce,[29] Şevval ayının ortasında vefat etti .[30]

Vefat ettiği zaman, kendisinin yaşı sekseni aşmış;[31] seksenyediyi,[32] doksanı bulmuştu.[33]

Hız. Ali derki:

"Babam vefat ettiği zaman, Resûlullah (a.s.)ın yanına gidip: 'Amcan,[34] dalâlet içindeki ihtiyar amcan[35] müşrik olarak öldü!¹ dedim.[36]

Resûlullah (a.s.) ağladı .[37]

'Git! Onu yıka! Kefenle ve göm! [38] Allah onu yarlıgasın! Ona rahmet etsin!' buyurdu.[39]

'Onu kim gömecek?' diye tekrar sordum .[40]

Peygamberimiz (a.s.):

'Sen git, babanı göm! Dönüp yanıma gelinceye kadar da, hiçbir şey yapma!' buyurdu.[41]

Dediğini yaptım.[42]

Babamı gömüp gelince emretti, yıkandım; bana dua etti.[43]

Resûlullah (a.s.) günlerce evinden dışarı çıkmadı, onun yarııganmasını diledi durdu.

'Allah sana rahmet etsin! Seni yarlıgasın!

Allah beni men edinceye kadar, senin için mağfiret dilemeye devam edeceğim' buyurdu." [44]

Hz. Hatice'nin Vefatı

Peygamberimiz (a.s.)ın zevcesi Hz. Hatice de; nübüvvetin onuncu yılında,[45] Peygamberimiz (a.s.)ın Medine'ye hicretinden üç yıl önce,[46] Şı'b'dan çıktıktan sonra,[47] Ramazan ayında vefat etti.[48]

Ebu Talib'in vefatından üç gün sonra vefat ettiği de rivayet edilir.[49] Hz. Hatice, vefat ettiği zaman altmış beş yaşında idi.[50]

Mekke'nin Hacun kabristanına götürölüp gömölldü.[51] Hz. Hatice gömölürken, Peygamberimiz (a.s.) onun kabrinin içine indi.[52] O zaman, cenaze namazı teşri kılınmamıştı.[53]

Hz. Hatice İslâm dâvasında Peygamberimiz (a.s.) için sadık bir müşavir ve dert ortağı, sükunet kaynağı idi.

Ebu Talib de, Peygamberimiz (a.s.)ın kolu, kanadı, sığınağı, müşriklere karşı savunucusu ve yardımcısı idi.[54]

İki musibetin böyle birbiri ardınca gelip Peygamberimiz (a.s.)ın üzerinde toplanması,[55] Peygamberimiz (a.s.)a:

"Şu ümmet üzerinde şu günlerde toplanan iki musibetten hangisine en çok yanacağımı bilemiyorum" dedirtecek kadar[56] ağır geldi.[57]

Peygamberimiz (a.s.), bu yıla "Hüzün Yılı" adını taktı.[58]

Müşriklerin Peygamberimiz (a.s.)a İşkenceye Başlamaları ve Ebu Leheb'in Peygamberimiz (a.s.)ı Himayesine Alışı

Peygamberimiz (a.s.), amcası Ebu Talib'in vefatından sonra, günlerce evinden dışarı çıkmadı.[59] Hep evinde oturdu. Pek az dışarı çıktı.[60] Dışarı çıktığı zaman da, Kureyş müşrikleri,[61] Ebu Talib'in sağlığında[62] yapmak isteyip de yapamadıkları hakaret ve işkenceleri,[63] istediklerini yapmaya başladılar.[64]

Nitekim, Kureyş müşriklerinin beyinsizlerinden bir beyinsiz Peygamberimiz (a.s.)ın önünü kesip başına toprak saçmış, Peygamberimiz (a.s.) başı toza toprağa bulanmış olarak evine girmişti.

Kızlarından birisi hemen kalkıp Peygamberimiz (a.s.)ın başındaki tozu toprağı ağlaya ağlaya giderirken, Peygamberimiz (a.s.):

"Kızcağızım! Ağlama! Muhakkak ki, Allah senin babanı koruyacak, savunacaktır!" demişti.

Peygamberimiz (a.s.)ın kendi kendine de:

"Ebu Talib ölünceye kadar, Kureyşlilerden, böyle birşey başıma gelmemişti![65] Ey amca! Senin yokluğunda, imdadıma senden daha çabuk koşanı bulamadım" buyurduğunu işittiği; ve müşriklerin Peygamberimiz (a.s.)ı himayesiz bularak işkenceye uğratmaya kalktıklarını gördüğü zaman, Ebu Leheb Peygamberimiz (a.s.)ın yanına geldi ve:

"Ey Muhammedi Git! Ne istiyorsan, Ebu Talib'in sağlığında ne yapıyor idiysen, yine yap! Lâfa andol-sun ki, ben ölünceye kadar sana hiç kimse dokunamayacaktır!" dedi.

Bir gün, Gaytala'nın oğlu Peygamberimiz (a.s.)a sövüp sayarken, Ebu Leheb çıkageldi. Onu yüzünün üzerine düşürdü.

Gaytala'nın oğlu:

"Ey Kureyş cemaatı! Ebu Utbe dininden çıkmış!" diyerek bağırmaya ve yaygaraya başladı.

Kureyş müşrikleri gelip Ebu Leheb'in üzerine dikildiler.

Ebu Leheb onlara:

"Ben Abdulmuttalib'in dininden ayrılmış değilim.

Fakat, ben kardeşimin oğlunu yapmak istediği şeyi yapıncaya kadar koruyorum" dedi.

Müşrikler:

"Güzel ve iyi etmişsin!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.), böylece, bir müddet, Ebu Leheb'in korkusundan hiç kimse sataşmaz olduğu halde, gider gelir oldu.

Bir gün; Ukbe b. Ebi Muayt ile Ebu Cehil Amr b. Hişam Ebu Leheb'in yanına giderek, ona:

"Kardeşinin oğlu sana babanın nereye girdiğini haber verdi mi?" diye sordular.

Bunun üzerine, Ebu Leheb:

"Ey Muhammedi Abdulmuttalib'in girdiği yer neresidir?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"O, kavmi ile birliktedir!" buyurdu.

Ebu Leheb, Ukbe b. Ebi Muayt ile Ebu Cehil'e:

"Ona babamın girdiği yeri sordum.

'Kavmi ile birlikte¹ diye cevap verdi" dedi.

Ukbe ile Ebu Cehil:

"O ateş (Cehennem) içindedir!" demek istemiştir" dediler.

Ebu Leheb tekrar Peygamberimiz (a.s.)ın yanına varıp:

"Ey Muhammedi Abdulmuttalib, ateşe (Cehenneme) mi girdi?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Abdulmuttalib de, putlara tapa tapa onun gibi ölüp gitmiş olan herkes de, ateşe (Cehenneme) girmiştir" buyurdu.

Bunun üzerine, Ebu Leheb:

"Vallahi, artık sana işkenceden nefes aldırmayacak, temelli düşmanlık edeceğim! Sen Abdulmuttalib'in Cehennemde olduğunu söylersin ha?!" dedi.

Ebu Leheb de, başka müşrikler de, Peygamberimiz (a.s.)a düşmanlıklarını ve zulümlerini şiddetlendirdiler.[\[66\]](#)

Müşriklerin Peygamberimiz (a.s.)a Yaptıkları Düşmanlık ve Kötülüklerden Bazıları

1) Übeyy b. Halefle Ukbe b. Ebi Muayt, birbirlerinin sıkı dostu idiler.

Ukbe b. Ebi Muayt'ın, bazan Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelip, konuştuklarını dinlediği olurdu. Ukbe'nin bu hareketi Übeyy b. Halefe anlatılınca, Übeyy b. Halef Ukbe'ye:

"İşittim ki; sen Muhammed'le birlikte oturup, konuşmasını dinliyormuşsun?

Bir daha onunla oturur, söylediklerini dinlersen; gidip onun yüzüne tükürmezsen, yüzüm senin yüzüne haram olsun! Seninle hiç konuşmayacağım da!" dedi ve ağır yemin etti.

Bunun üzerine, Ukbe b. Ebi Muayt, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına vanp Übeyy b. Halefin istediğini yerine getirdi.[\[67\]](#)

Ukbe b. Ebi Muayt'ın o gün attığı murdar tükürük ve salyası yüzünden Peygamberimiz (a.s.)ın nâzik yanakları kavrulmuş, ve onun izleri hayatının sonuna kadar kaybolmamıştır.[\[68\]](#)

Yüce Allah, bu hususta indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

"O gün (Kıyamet günü), (her) zâlim, (nedametle) iki elini ısırarak:

'Ne olurdu, diyecek, 'ben o peygamberin yanında (bulunup, Allah'a) bir yol edineydim!

Ne yazık bana! Keşke filanı dost tutmayaydım!

Andolsun ki, beni zikirden-o bana geldikten sonra-saptıran odur.¹

Şeytan, insanı-başına bir bela gelince-yapayalnız ve yardımsız bırakandır."[\[69\]](#)

2) Hz. Osman'ın gözlerinden yaşlar akarak anlattığına göre; Peygamberimiz (a.s.), bir gün, Kabe'yi tavaf ediyor, o sırada Kabe'nin Hicr mevkiinde de, Ukbe b. Ebi Muayt, Ebu Cehil Amr b. Hişam ve Ümeyye b. Halef oturuyordu.

Peygamberimiz (a.s.) onların hizasından geçerken, Peygamberimize, hoşlanmayacağı bazı laflar attılar.

Bu laflardan Peygamberimiz (a.s.)ın hoşlanmadığı, yüzünden belli olmakta idi.

Hiz. Osman Peygamberimiz (a.s.)ın yanına vardı.

Peygamberimiz (a.s.) ı, Hiz. Ebu Bekir'le, aralarına aldılar.

Peygamberimiz (a.s.) parmağını onun parmakları arasına geçirdi.

Bütün tavafları böylece, el tutuşarak yaptılar.

Ebu Cehil ve arkadaşlarının hizasına geldikleri zaman, Ebu Cehil, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Vallahi, deniz bir kıl parçasını ıslatacak suya malik bulundukça, sen atalarımızın tapageldikleri tanrılara tapmaktan men ettiğin müddetçe, seninle barışmayacağız!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) da:

"Ben de öyle!" buyurdu.

Sonra, tavafın üçüncü bölümünü de öylece yapıp dördüncü bölümünü yapmaya geldiği zaman, Ebu Cehil yerinden sıçradı ve Peygamberimiz (a.s.)ın yakasını tutmak istedi. Bu işe kalkışınca, itilip kıcının üzerine düşürüldü.

Hz. Ebu Bekir Ümeyye b Halefi, Peygamberimiz (a.s.) da Ukbe b. Ebi Muayt'ı defetti.

Onlar Peygamberimiz (a.s.)ın başından dağılınca, Peygamberimiz (a.s.) ayakta durarak, onlara:

"Vallahi, size âcıl azab mubah oluncaya kadar siz bundan vazgeçmeyeceksiniz! Sizler, Peygamberiniz için, ne kötü kavimsiniz!" buyurduktan sonra, evine döndü.

Hz. Ebu Bekir'le Hz. Osman da, kendisini evine kadar takip ettiler, arkasından gittiler.

Peygamberimiz (a.s.), kapısının önünde durarak, onlara yönelip:

"Sevinin ki, hiç şüphesiz, Yüce Allah dinini açıklayacak, üstün kılacak; Peygamberine yardım edecektir.

Şu gördüğünüz kişiler, Yüce Allah'ın sizin ellerinizle tez vakitte boğazlayacağı kimselerdendir!" buyurdu.

Hz. Osman:

"Vallahi, ben onları Yüce Allah'ın bizim ellerimizle boğazladığını gördüm!" demiştir.[\[70\]](#)

3) Peygamberimiz (a.s.) bir gün bazı müşrikler tarafından dövülüp kana boyandığı, üzgün bir halde oturduğu sırada, Cebrail (a.s.) geldi ve:

"Sana ne oldu?" diye sordu. Peygamberimiz (a.s.): "Bana şu müşrikler yapacaklarını yaptılar" buyurdu. Cebrail (a.s.):

"Sana bir mucize göstermemi ister misin?" diye sordu. Peygamberimiz (a.s.): "Evet! Göster!" buyurdu.

Cebrail (a.s.), vadinin gerisindeki ağaca bakarak: "O ağacı çağır!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) çağırınca, ağaç yürüyerek Peygamberimiz (a.s.)ın önüne kadar gelip durdu.

Cebrail (a.s.):

"Ona söyle, geri dönsün!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) geri dönmesini söyleyince, ağaç eski yerine varıncaya kadar geri gitti.

Peygamberimiz (a.s.):

"Yeter!" buyurdu.[\[71\]](#)

4) Mahzum oğullarından Ebu Cehil ile Velid b. Mugîre ve üçüncü bir arkadaşları,[\[72\]](#) Peygamberimiz(a.s.)ı öldürmeyi aralarında tasarladılar.[\[73\]](#) Ebu Cehil; Peygamberimiz (a.s.)ı namaz kılarken görürse, Peygamberimiz (a.s.)ın başını taşla ezeceğine yemin etti:[\[74\]](#)

"Muhammed'i göreceğim olursam, şöyle şöyle yapacağım" dedi.[\[75\]](#)

Bir gün, Peygamberimiz (a.s.)ın Kabe'de namaz kıldığı bir sırada, Ebu Cehil'e:

"İşte, Muhammed orada!" dediler.

Ebu Cehil ise:

"Nerede o?" diye sorup durdu. Peygamberimiz (a.s.)ı göremedi.[\[76\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) Kabe'de namaz kılmaya durup kıraatına başladığı ve Mahzum oğullarının da Peygamberimiz (a.s.)ın kıraatını işittikleri,[\[77\]](#) Ebu Cehil'in de eli boşa çıktığı sırada;[\[78\]](#) Peygamberimiz (a.s.)ı öldürmesi için, Velid b. Mugîre'yi gönderdiler.

Velid Peygamberimiz (a.s.)'ın namaz kıldığı yere kadar ilerledi.

O da, Peygamberimiz (a.s.)'ın kıraatini işitiyor, fakat kendisini göremiyordu!

Arkadaşlarının yanına dönüp, bunu onlara bildirdi:[79]

"Vallahi, sesini duyduğum halde, kendisini göremiyordum!" dedi.

Bunun üzerine, arkadaşlarından üçüncüsü:

"Vallahi, gidip onun başını ben ezeceğim!" dedi, eline bir taş alıp gitti.

İzi sıra geri döndü ve kafasının üzerine, baygın halde düştü.

Kendisine:

"Sana ne hal oldu?!" diye sordular.

"Benim başımda büyük bir hal var. Bir adam gördüm. Onun yanına yaklaşıncı birpuğur deve ile karşılaştım ki, kulaklarını sallıyordu!

Ben, bu ana kadar, ondan daha iri bir puğur görmemi simdir!

O Muhammed'le benim arama gerilmiş, duruyordu!

Lât ve Uzzâya yemin ederim ki; eğer ona biraz daha yaklaşıp idim, o beni muhakkak yerdi!" dedi.[80]

Bunun üzerine, Mahzum oğulları, Peygamberimiz (a.s.)'ın namaz kıldığı ve kıraatini işittikleri yere kadar hep birlikte ilerlediler.

Sese yaklaştıkları zaman, ses arkadan gelmeye başladı!

Arkadan geldiğini işittikleri yere doğru gidince de, bu sefer, ses arkalarından gelmeye başladı!

Döndüler, Peygamberimiz (a.s.)'a yapmak istedikleri için bir yol bulamadılar![81]

"İşte, Biz, onların önlerinden bir set, arkalarından da bir set çektik. Böylece, onlar görmezler!" mealindeki âyetin,[82] Ebu Cehil ve arkadaşlarınca Peygamberimiz (a.s.)'a karşı girişilen bu suikast üzerine nazıl olduğu rivayet edilir.[83]

5)Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden bir cemaat, Kabe'nin Hicrinde toplanıp: "Muhammed'i görür görmez, hep birden, tek bir adamın kalkışı gibi kalkacak, onun üzerine yürüyeceğiz; öldürmedikçe de kendisinden ayrılmayacağız!" diyerek Lât ve Uzzâ, Menât, İsaf ve Naile putları üzerine antlaşular.

Hiz. Fâtıma ağlayarak Peygamberimiz (a.s.)'ın yanına geldi ve:

"Şu Kureyşlilerin ileri gelenleri senin aleyhinde antlaşular: Seni görünce, üzerine yürüyüp seni öldürecekler!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey kızcağzım! Bana abdest suyu getir!" buyurdu.

Abdest aldı. Sonra da, Mescid-i Haram'a, onların yanına vardı.

Müşrikler Peygamberimiz (a.s.)'ı görünce:

"İşte, o orada!" dediler. Gözlerini önlerine indirdiler, çeneleri göğüslerinin üzerine düştü.

Oturdukları yerlerden ne ilerleyebildiler, ne gerileyebildiler!

Başlarını kaldırıp Peygamberimiz (a.s.)a bakamadılar!

İçlerinden hiçbirisi, kalkıp Peygamberimizin üzerine yürüyemedi!

Peygamberimiz (a.s.) vanp tepelerine dikildi. Yerden bir avuç toprak aldı ve:

"Yüzleriniz kara olsun!" diyerek, onların üzerlerine saçtı.

Onlardan hiçbir kimse yoktu ki, bu topraktan kendisine isabet etsin de, Bedir savaşında kâfir olarak öldürülmemiş olsun![\[84\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Taif Eşrafını İmana Davet Etmeye, Kendisine Yardımcı Olmalarını

İstemeye Gidişi ve Oradan Mekke'ye Dönüşü

Peygamberimiz (a.s.); amcası Ebu Talib'in vefatından sonra[85] nübüvvetin onuncu yılında, Şaban ayının bitmesine[86] üç gece kala[87], yanına azadlı kölesi ve oğulluğu Zeyd b. Hâriseyi alıp,[88] yürüyerek[89] Taife gitti.[90]

Taif şehrine Mekke'den yaya yürüyüşle bir günde çıkılır, Taif'ten Mekke'ye de yarım günde inilir.[91] Peygamberimiz (a.s.)ın Taife gitmekten maksadı, Taif eşraflıyla görüşüp konuşarak, onları:

Bir ve tek olan Allah'a imana,[92] İslâmiyete davet etmek,[93]

Allah katından getirip tebliğ etmiş olduğu şeyleri kabul etmelerini istemek,[94]

Kavmi olan Kureyş müşriklerine karşı[95] kendisini barındırmalarını,[96] korumalarını,[97] kendisine yardımcı olmalarını istemek idi.[98]

Peygamberimiz (a.s.), Taife varınca, orada Sakif kabilesinin ulu kişilerinden ve eşrafından bazı kimselerle buluştu ki, onlar:

Abdi Yalil b. Amr b. Umeyr,

Mes'ud b. Amr b. Umeyr,

Habib b. Amr b. Umeyr adlarındaki üç kardeş idiler.[99]

Bunlardan birisi, Cumah oğulları ailesinden bir kadınla evli bulunuyordu.[100]

Peygamberimiz (a.s.) onlarla oturup konuştu.[101] Kendisinin Allah tarafından gönderilen bir peygamber olduğunu bildirdi. Kureyş müşriklerinin uğrattıkları bela ve musibetlerden şikâyetlendi.[102] Kendilerini Allah'a imana davet etti. İslâmiyeti yaymasına yardımcı olmalarını ve kavmi olan Kureyş'ten muhalefet edenlere karşı kendisiyle birlikte hareket etmelerini istemek üzere yanlarına gelmiş olduğunu söyledi.[103]

Onlardan birisi:

"Eğer Allah seni peygamber gönderdi ise, Kabe'nin örtüsünü üzerinden çıkartıp atmış olayım![104]

Eğer Allah seni peygamber gönderdi ise, Kabe'nin örtüsünü çalmış,[105] yırtıp atmış olayım!" dedi (Beyhakî, c. 2, s. 415).

Onlardan ikincisi de:

"Allah, senden başka, peygamber gönderecek kimse bulamadı mı?![106] Allah senden başkasını peygamber göndermekten âciz midir?" dedi.[107]

Üçüncüsü ise:

"Vallahi, ben seninle hiçbir zaman konuşmayacağım.[108] Çünkü, sen dediğin gibi[109] Allah tarafından gönderilmişsen, elbette ki, benim sana cevap vermemden müstağnisin, çok yüksek bir mevkide bulunuyorsun demektir.

Eğer sen Allah'a karşı yalan söylüyorsan, zaten seninle konuşmam bana yaraşmaz!" dedi.[110]

Taifliler:

"Yurdunun halkı, kavmin seni istememiş, kabul etmemişler! Sen de kalkmış, bize gelmişsin!?"

Biz, vallahi, senin gelişine razı değiliz. Senden ürküyor, seni reddediyoruz!" dediler.[111]

Taiflilerden, ne barındıracak, ne de yardım edecek bir kimse görülmedim.[\[112\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) Sakif kabilesinden hayır geleceğinden ümidini kesmiş olarak yanlarından kalkarken,[\[113\]](#) onlara:

"Bari bana karşı yaptığınız şeyleri gizli tutun!" buyurdu.[\[114\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) kavminin kendisine karşı cüretlerini arttıracak olan bu Taife geliş haberini duymalarını istemiyordu.[\[115\]](#)

Taifliler Peygamberimiz (a.s.)ın bu isteğini de yerine getirmediler.[\[116\]](#)

Halidü'l-Advânî der ki:

"Resûlullah (a.s.)ı, Sakif kabilesinin yardımını istemek üzere yanlarına geldiği zaman, Taif'in doğusunda, kavse veya asaya dayanmış olduğu halde gördüm.

Başından sonuna kadar okuduğu Târik sûresini, ben Cahiliye devrinde, bir müşrik iken dinleyip ezberledim.

Taifliler, beni çağırıp:

'Şu adamdan dinlediğin şey ne idi?' diye sordular.

Ezberlediğim sûreyi onlara okudum.

Yanlarında bulunan, Kureyşîlerden bir adam:

'Biz, adamımızı daha iyi biliriz. Onun dedikleri şeyin hak ve gerçek olduğunu bilseydik, kendisine tâbi olurduk' dedi."[\[117\]](#) Peygamberimiz (a.s.) Taif'te on gün kaldı.[\[118\]](#)

Sakif kabilesi eşrafından, yanına varıp konuşmadığı bir kimse bırakmadı.

Taifliler Peygamberimiz (a.s.)ın teklifini kabul etmediler. Gençlerinin Müslüman olmalarından korktular. Peygamberimiz (a.s.)a:

"Sen hemen yurdumuzdan çık, git! Seni kurtaracak yerlere iltica et!" dediler.[\[119\]](#) Peygamberimiz (a.s.)ı en çirkin red ile reddettiler.[\[120\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)la alay ettiler.[\[121\]](#)

Bununla da kalmayıp, aralarından birtakım hafif akıllıları, beyinsizleri[\[122\]](#) ve köleleri[\[123\]](#) kışkırt-tılar.[\[124\]](#)bağırtdılar, Peygamberimiz (a.s.)a sövdürdüler!

Halkı Peygamberimiz (a.s.)ın başına toplattılar.

Halkın serseri, ayaktakımı güruhunu,[\[125\]](#) Peygamberimiz (a.s.)ın geçip gideceği yolun iki yanına oturttular.

Peygamberimiz (a.s.) onların aralarından geçerken, ayaklarını kaldırıp indirdikçe,[\[126\]](#) attıkları taşlarla yaraladılar, kanattı lan[\[127\]](#) ayakkabıları kana boyandı![\[128\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) ayaklarının acısına dayanamayarak yere oturdukça, kollarından tutup kaldırdılar!

Yürüdüğü zaman, taşla tuttular, gülüştiler!

Zeyd b. Harise, atılan taşlara kendi vücudunu siper ederek, Peygamberimiz (a.s.)ı korumaya çalışmakta idi.

Atılan taşlarla, onun da başı ağır şekilde yarılmıştı .[\[129\]](#)

Taif eşrafından üç kardeşin birisiyle evli bulunan Safiyye binti Ma'meru'l-Cumahî[\[130\]](#) ile karşılaşınca, Peygamberimiz (a.s.) ona:

"Kocan tarafından hısımlarının nedir bize şu yaptıkları işkenceler?!" diyerek şikâyetiendi.[\[131\]](#)

Taiflilerin beyinsizleri, Peygamberimiz (a.s.)ı, Utbe ve Şeybe b. Rebia'nın Taif teki bostanına sığınincaya kadar takip ettikten ve taşıdıktan sonra, dönüp gittiler.[\[132\]](#)

Onların aralarından ve ellerinden kurtulduğu zaman, Peygamberimiz (a.s.)ın ayaklarından kanlar akıyordun.[\[133\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), sığındığı bostandaki bir asmanın gölgesi altına oturdu.

Utbe ve Şeybe b. Rebia, Peygamberimiz (a.s.)a yapılanları seyretmekte idiler.[\[134\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), ayaklarından akan kanlardan[\[135\]](#) çok muhtarip bir halde idi.

Bakınca, bostanın içinde Utbe b. Rebia ile Şeybe b. Rebia'yı gördü.[\[136\]](#)

Onların Allah'a ve Resûlullah'a olan[\[137\]](#) düşmanlıklarını bildiği için,[\[138\]](#) bostanlarında bulunmaktan hoşlanmadı.[\[139\]](#) Yanlarına varmak da istemedi.[\[140\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), biraz dinlenip sükûnet bulduktan[\[141\]](#) ve iki rekat namaz kıldıktan sonra,[\[142\]](#) ellerini semaya kaldırdı,[\[143\]](#) Yüce Allah'a halini şöyle arzetti:

"Ey Allah! Gücümün zayıflığını, tedbirimin azlığını, halk nazarında hakîr görülüşümü, Sana arz ve şikâyet ediyorum!

Ey merhametlilerin en merhametlisi!

Sensin, zayıf düşenlerin Rabbi!

Sensin, benim Rabbim!

Sen, beni kime; Senden uzak olan ve beni gördükçe süratini asan kimselere mi bırakıyorsun? İşimi eline verdiğim düşmana mı bırakıyorsun?

Eğer Sende bana karşı bir azab yoksa, hiç gam çekmem!

Senin af ve mağfiretin, benim için, gazabından daha geniştir.

Senin üzerime gazab indirmenden, yahut gazabının üzerimde yerleşmesinden Senin karanlıkları aydınlatan, dünya ve âhiret işlerini düzenine koyan Yüzünün (Zâtının) Nuruna sığınırım!

Herşey Senin rızan içindir ve bütün güç, kuvvet de Sende, Senin Elindedir!"[\[144\]](#)

Hristiyan Köle Addas'ın Müslüman Oluşu

Utbe ve Şeybe b. Rebia; Peygamberimiz (a.s.)ı o halde gördükleri zaman, aradaki akrabalık, kendilerini Peygamberimiz (a.s.)a karşı gayrete getirdi:

Addas adındaki Hristiyan kölelerini yanlarına çağırdılar. Ona:

"Şuradan birkaç salkım üzüm al! Şu tabağın içine koy! Sonra da, onu şu adama götür! Kendisine, ondan yemesini söyle!" dediler.

Addas da öyle yaptı. Üzümleri tabakla götürüp önüne koyduktan sonra, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Buyurye!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Sen hangi beldeler halkındansın? Dinin nedir?" diye sordu.

Addas:

"Hristiyanım ve Ninova halkından bir kimseyim!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Demek, sen salih kişi Yunus b. Metta'nın köyündensin ha?" buyurdu.[\[145\]](#)

Addas:

"Yunus b. Metta'nın kim olduğunu sana kim bildirdi?!"[\[146\]](#)

Vallahi, o Ninova'dan çıkıp gitmiştir.

Ninova'da, Metta'nın ne olduğunu bilen on kişi bile bulunmaz!

Sen Metta'nın ne olduğunu nereden biliyorsun?!

Sen ümmîsin ve ümmî ümmet içerisinde bulunuyorsun!?" dedi.[\[147\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben Allah'ın Resûlüyüm! Allah bana Yunus'un haberini haber verdi.[\[148\]](#) O benim kardeşimdir. Kendisi bir peygamberdi. Ben de bir peygamberim!" buyurdu.[\[149\]](#)

Addas:

"Yâ Rasûlallah! Bana Yunus b. Metta'nın haberini ver!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) ona Yunus b. Metta'nın hal ve şanı hakkında Yüce Allah tarafından kendisine vahyolunanları haber verince,[\[150\]](#) Addas:

"Ben şahadet ederim ki: Sen, Allah'ın kulu ve resûlüsün!" dedi,[\[151\]](#) Müslüman oldu.[\[152\]](#) Yüce Allah ondan razı olsun!

Addas; Peygamberimiz (a.s.)ın üzerine kapanıp, başını, ellerini, ayaklarını öptü!

Rebia'nın oğullarından biri öbürüne:

"O, sana karşı köleni de bozdu, yoldan çıkardı!" dedi.

Yanlarına gelince, Addas'a:

"Yazıklar olsun sana ey Addas! Sen ne için o adamın başını, ellerini ve ayaklarını öptün?!"

dediler.

Addas:

"Ey efendim! Bütün yeryüzünde, ondan daha hayırlısı yoktur![\[153\]](#)

O, muhakkak Resûlullah'tir!" dedi.

Utbe ve Şeybe, gülüştüler:[\[154\]](#)

"Yazıklar olsun sana ey Addas! O, seni de dili ile sihirlemiş![\[155\]](#)

Sakın, o seni Hıristiyanlığından döndürmesin!

Çünkü, o aldatır bir kimsedir" dediler.[\[156\]](#)

Addas:

"O bana öyle birisi haber verdi ki, onu peygamberden başkası bilemez!" dedi.[\[157\]](#)

Utbe ve Şeybe b. Rebia:

"Yazıklar olsun sana ey Addas! O seni sakın dininden döndürmesin![\[158\]](#) Çünkü, senin dinin onun dininden daha hayırlıdır" dediler.[\[159\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Üstün Rahmet ve Şefkati

Peygamberimiz (a.s.) Sakif kabilesinden hayır gelmeyeceğini anlamış,[\[160\]](#) ne bir erkeğe, ne de bir kadına İslâmiyeti kabul etti nem em iş olmaktan üzgün[\[161\]](#) ve me'yus1[\[162\]](#) bir halde, Taiften ayrılarak Mekke'ye yönelmişti.[\[163\]](#)

Hız. Âişe, bir gün, Peygamberimiz (a.s.)a:[\[164\]](#)

"Yâ Rasûlallah! Senin başına, Uhud gününden daha çetin bir gün geldi mi?" diye sormuş, Peygamberimiz (a.s.) da:

"Senin kavminden neler çektim neler! H ele onların yüzünden Akabe günü çektiğim ise, çektiklerimin en çetini idi:

(Taife gidip) kendimi Abdi Yal illere arz ve bana yardımcı olmalarını niyaz ettiğim zaman, isteğimi kabul etmemiş, reddetmişlerdi.

Ben de, üzgün bir halde Mekke'ye yönelip, yüzümün doğrusuna gittim durdum.

Ancak Kamu's-Seâlib'de[\[165\]](#) kendime gelebildim.

Başımı kaldırıp baktığım zaman, bir bulutun beni gölgelemekte olduğunu gördüm.

Tekrar baktığımda, bir de ne göreyim?

Bulutun içinde Cebrail var! Hemen bana seslendi:

'Şüphe yok ki, Allah, kavminin sana söylediklerini ve sana verdikleri red cevaplarını işitti de, onlar hakkında dilediğini kendisine emredesin diye sana Dağlar Meleğini gönderdi! dedi.

Dağlar Meleği bana seslendi ve selam verdi. Sonra da:

'Yâ Muhammedi Şüphe yok ki, Allah, kavminin sana söylediklerini işitti.

Ben Dağlar Meleğiyim!

Rabbin, dilediğini bana emredesin diye beni sana gönderdi.

Şimdi, ne dilerse, dile!

Eğer onların üzerlerine iki ahşabı (dağı) kapamamı dilerse dile! (Hemen kap ayı ve reyini m!) dedi.

Ben:

'Hayır! Ben onların helak olmalarını istemem.

Bilakis, Allah'ın, onların sulblerinden, yalnız Allah'a ibadet edecek, O'na hiçbir şeyi şerik koşmayacak kimseler çıkarmasını dilerim¹ dedim" buyurmuştur. [\[166\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)dan Kur'an Dinleyen Cinlerin İman Etmeleri

Peygamberimiz (a.s.) Taif'ten Mekke'ye dönerken, Nahle'de[167] geceleyin kalıp namaz kıldığı sırada, Nasibîn[168] cinlerinden yedisi oradan geçiyorlardı. Durdular, Peygamberimiz (a.s.)ın okuduğu Kur'ân'ı dinlediler.[169]

Peygamberimiz (a.s.) namazını bitirince, cinler iman, ve dinlediklerini kabul ettiler.

Kavimlerinin yanına, inzar edici, uyarıcı olarak döndüler.[170]

Bu hadise, Kur'ân-ı Kerîm'de de açıklanmıştır.[171]

Peygamberimiz (a.s.)ın Mekke'ye Girmek İçin Bazı Müşriklerden Himaye Talebinde Bulunuşu

Peygamberimiz (a.s.); Nahle'de günlerce kaldıktan sonra,[\[172\]](#) Mekke'ye girmek isteyince,[\[173\]](#) Zeyd b. Harise:

"Kureyş müşrikleri seni tedirgin edip Mekke'den çıkardıkları halde, şimdi onların yanına nasıl girebileceksin?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Zeyd! Hiç şüphesiz, Allah, senin göremediğin yerden bir kapı, bir çıkış yolu açacaktır! Şüphe yok ki, Allah, dininin ve peygamberinin yardı maşısıdır!" buyurdu.[\[174\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Hira dağına varıp ulaştığı zaman, Huzâa'lardan[\[175\]](#) veya Mekkelilerden, rastladığı bir adama,[\[176\]](#) Uraykıt'a: [\[177\]](#)

"Ben, seni, tarafımdan birşeyi tebliğ etmek üzere göndersem, gider misin?" diye sordu.

Uraykıt:

"Evet! Giderim" deyince, Peygamberimiz (a.s.):

"Sen, Ahnes b. Şerîk'e git! Kendisine:[\[178\]](#)

'Muhammed 'Rabbimin bana verdiği peygamberlik görevini tebliğ edip yerine getirinceye kadar, sen beni himayene alırmısın?"[\[179\]](#) diyor de!" buyurdu.

Elçi gitti. Bunu ona söyledi.[\[180\]](#)

Ahnes:

"Halîf, Sarîh'ı[\[181\]](#) himayeye alamaz!" dedi. [\[182\]](#)

Elçi, Ahnes'in bu sözünü gelip Peygamber (a.s.) a haber verdi.

Peygamberimiz (a.s.), elçiye:

"Sen, bir kez daha Mekke'ye gidip elçilik yapar mısın?" diye sordu.

Elçi:

"Evet! Yaparım" dedi.[\[183\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Süheyl b. Amr'a git! Kendisine:

'Muhammed 'Rabbimin bana verdiği peygamberlik görevlerini tebliğ edip yerine getirinceye kadar, sen beni himayene alır mısın?¹ diyor¹ de!" buyurdu.

Elçi Süheyl b. Amr'a gitti ve bunu ona söyledi.[\[184\]](#)

Süheyl b. Amr:

"Âmir b. Lüeyy oğulları, Ka'b oğullarını himayelerine alamazlar!" dedi.[\[185\]](#)

Elçi dönüp bunu da Peygamberimiz (a.s.) haber verdi .[\[186\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), elçiye:

"Sen Mekke'ye bir daha döner misin?" diye sordu.

Elçi:

"Evet! Dönerim" dedi.[187]

Peygamberimiz (a.s.):

"Sen Mut'im b. Adiyy'e de git ve kendisine:

'Muhammed 'Rabbimin bana verdiği peygamberlik görevlerini tebliğ edip yerine getirinceye kadar, sen beni himayene alır mısın?' diyor' de!" buyurdu.[188]

Elçi, Mutim b. Adiyy'e gitti ve bunu kendisine söyledi.[189]

Mut'im b. Adiyy:

"Olur![190] Kendisine söyle! Gelsin, himayeme girsin!" dedi.

Elçi dönüp bunu da Peygamberimiz (a.s.)a haber verdi.[191] Peygamberimiz (a.s.) gelip o gece Mut'im'in evinde yattı .[192]

Mut'im b. Adiyy, sabaha çıkınca,[193] oğullarını*[194] kardeşinin oğullarını[195] ve kavminin[196] yanına çağırdı.[197] Onlara:

"Silahlarınızı kuşanınız ve Beytullahın Rükünleri yanında bulununuz!" dedi.[198]

Öyle yaptılar.[199]

Hepsi, kılıçlarını sıyırmış olarak, Mescid-i Haram'a girdiler.[200]

Ebu Cehil, onları görünce, Mut'im b. Adiyy'e:

"Himayeci misin? Yoksa tâbi misin?" diye sordu.

Mut'im b. Adiyy: "Evet! Himayeciyim" dedi.

Ebu Cehil: "Senin himayene aldığını, biz de himayemize aldık!" dedi.[201] O sırada, Peygamberimiz (a.s.) da,[202] yanında Zeyd b. Harise bulunduğu halde.[203] Mescid-i Harama girmişti.[204]

Mut'im b. Adiyy, kavminin üzerinde doğrulup:

"Ey Kureyş cemaatı! Ben Muhammed'i himayeme aldım!

Ona sizlerden hiçbiri dokunmasın!" diyerek seslendi.[205]

Peygamberimiz (a.s.) Kabe'yi tavaf ettikten,[206] Hacerü'l-Esved'i istilamdan sonra, iki rekat namaz kılıp evine dönünceye kadar, Mut'im b. Adiyy ile oğulları, Peygamberimiz (a.s.) m çevresinde dönüp dolaşmaktan geri durmadılar.[207]

Peygamberimiz (a.s.) yıllarca sonra bile Mut'im b. Adiyy'in bu iyiliğini unutmamış, Bediide esir düşen müşrikler hakkında, Mut'im b. Adiyy'in oğlu Cübeyr'e:

"Mut'im b. Adiyy sağ olsaydı, şu kokmuşlar hakkında bana söyleseydi, onları onun hatırı için (kurtulmalık akçesi alınmaksızın) bağışlar, serbest bırakırdım!" buyurmuştur.[208]

Tufeyl b. Amr'ın Müslüman Oluşu

Tufeyl b. Amru'd-Devsî;[209] şerefli, akıllı, şair.[210] konuklan çok bulunur hanedan bir zâttı. Kendisinin, Kureyşîlerden, müttefikleri de vardı .[211]

Peygamberimiz (a.s.); kavminden kendisine her kötülüğün yapıp durduğunu görüyor, yine de, onları öğütlemekten, içinde bulundukları dalâletten kurtuluşa davet etmekten geri durmuyordu.

Yüce Allah Peygamberimiz (a.s.)ı Kureyş müşriklerinden koruduğu zaman; onlar, Araplardan,[212] hac veya umre ya da başka bir maksatla[213] Mekke'ye, yanlarına gelenleri,[214] Peygamberimiz (a.s.)a delilik, sihir, kehânet., gibi birtakım iftiralarda bulunmak suretiyle Peygamberimiz (a.s.)dan sakındırmaya çalıştılar.[215]

Tufeyl b. Amr Mekke'ye gelince de, Kureyşîlerin ileri gelenlerinden birtakım kimseler onun yanına vardılar.[216] Ona:

"Ey Tufeyl! Sen şair, kavminin içinde seyyid, sözü dinlenir bir adamsın.[217]

Ey Tufeyl! Sen bizim memleketimize geldin ama, aramızda çıkan şu adamın işi bizi sıkıntıya soktu. Topluluğumuzu ve işimizi darmadağın etti.

Kendisinin sözü, sihir gibi, tesir ediyor İnsanın babasıyla arasını açıyor. İnsanın kardeşiyle arasını açıyor. İnsanın karısıyla arasını açıyor. Bizim başımıza gelen bu halin, senin ile kavminin başına da gelmesinden korkarız! [218] Sen sakın onunla hiç konuşma ve kendisinden de hiçbir şey dinleme!" dedil-er.[219]

Tufeyl b. Amr der ki:

"Vallahi, onlar bunu bana o kadar çok söylediler ki, kendi kendime, ondan birşey dinlememeye ve kendisiyle hiç konuşmamaya karar verdim.

Hatta, Mescid-i Haram'a vardığım zaman, onun söylediklerinden birşey erişmesin diye, kulaklarıma pamuk tıkıyor ve onu dinlemek istemiyordum!

Allah beni onun sözlerinden bazısını işitmeye elverişli kılmış olmalı ki, çok güzel bir kelim olarak işittim. Kendi kendime:

'Hay bana, anam ağlasın!

Vallahi, ben akıllı, şair bir adamım.

Bana, sözün güzel olanı da, çirkin olanı da gizli değildir.

Şu adamın söylediğini dinlememe, benim için ne sakınca var?

Onun bana getirdiği şey güzel ise, onu kabul ederim. Çirkin ise, onu bırakırım' dedim.

Orada bekledim.

Nihayet, Resûlullah (a.s.) oradan ayrıldı.

Ben de, evine girinceye kadar, arkasından gittim.

Kendisi eve girince, arkasından ben de içeri girdim, ve:

'Yâ Muhammedi Kavmin bana senin hakkında şöyle şöyle söylediler.

Vallahi, senin işinden beni o kadar korkuttular ki, sözünü işitmeyeyim diye, kulaklarıma pamuk bile tıkadım!

Sonra, Allah beni senin gözünü işitmeye elverişli kılmış olmalı ki, onu çok güzel bir kelam olarak işittim.

Sen şu işini bana bir arzet bakayım!¹ dedim.

Resûlullah (a.s.) bana İslâmiyeti arzetti, Kur'ân okudu.

Vallahi, ben hiçbir zaman, ondan (Kur'ân'dan) daha güzel bir söz, ondan (İslâm'dan) da daha güzel bir iş işitmemişimdir!

Hemen Müslüman oldum. Cenab-ı Hak'tan başka hiçbir ilah bulunmadığına şehadet getirdim. Resûlullah (a.s.)a:

'Ey Allah'ın Peygamberi! Ben kavminin içinde sözü dinlenir bir kimseyim. Onların yanına dönecek ve kendilerini İslâmiyete davet edeceğim.

Allah'a dua et de, davetimde bana yardımcı olacak bir âyet, bir keramet yaratsın!' dedim.

Resûlullah (a.s.):

'Ey Allah! Ona bir âyet, bir keramet ihsan et!' diyerek dua etti.

Kavmimin yanına dönerken, karanlık bir gecede, kavmimin oturduğu su başına bakan yokuşta bulunduğum sırada, iki gözümün arasında kandil gibi bir nur peyda oldu!

'Allah'ım! Bunu yüzümden, başka yere değiştir!

Çünkü ben, dinlerinden ayrıldığım için, kabile halkının onu bende ilahî bir ezanın eseri imiş gibi sanmalarından korkuyorum' dedim.

Bunun üzerine, nur, yüzümden ayrılıp değneğimin başına geçti!

Kabilemin kondukları su başına, yokuştan inmeye başladığım sırada idi ki, orada bulunanlar, değneğimin başındaki, asılı kandili andıran bu nura bakıyorlardı.

Yanlarına vardım ve içlerinde sabahladım.

Yurduma indiğim zaman, babam yanıma geldi. Kendisi çok yaşlı bir ihtiyardı. Ona:

'Babacığım! Sen benden uzak dur! Artık ben senden değilim. Sen de benden değilsin' dedim.

Babam:

'Oğulcağızım! Ben senden niçin uzak durayım?' diye sordu.

Ona:

'Ben Müslüman oldum ve Muhammed (a.s.)'ın dinine uydum' dedim.

Babam:

'Ey oğulcağızım! Senin dinin, benim de dinimdir¹ dedi. Ona:

'Öyle ise, git! Hemen guslet ve elbiseni de temizle! Sonra da, benim yanıma gel! Bana öğretilen şeyi, ben de sana öğreteyim' dedim.

Babam gidip gusletti ve elbisesini temizledi.

Geline, kendisine İslâmiyeti arz ve teklif ettim. Hemen Müslüman oldu.

Bundan sonra, yanıma zevcem geldi.

Ona da:

'Sen benden uzak dur! Artık ben senden değilim. Sen de benden değilsin' dedim.

Zevcem:

'Babam, anam sana feda olsun! Ben niçin senden uzak durayım?!' dedi. Ona:

'İslâmiyet, benimle senin aranı ayırdı. Ben Müslüman oldum. Muhammed (a.s.)'ın dinine tâbi oldum' dedim.

O da:

'Senin dinin, benim de dinimdir' dedi. Kendisine:

'Öyle ise, git! Züşşerâ putundan temizlen!' dedim. Zevcem:

'Babam, anam sana feda olsun! Züşşerâ putundan çocuklara bir zarar geleceğinden korkuyorum' dedi. Kendisine:

'Hiç korkma! Ben ondan hiçbir şey gelmeyeceğine kefilim' dedim.

Bunun üzerine, zevcem gidip guslettikten sonra yanıma geldi.

Kendisine İslâmiyeti arz ve teklif ettim, hemen Müslüman oldu.

Bundan sonra, Devs kabilesini İslâmiyete davet ettim.

Onlar, davetime icabette, ağırdan aldılar.

Bunun üzerine, Mekke'ye, Resûlullah (a.s.)'ın yanına varıp:

'Ey Allah'ın Peygamberi! Devs kabilesi bana galebe çaldılar,[\[220\]](#) İslâmiyetten kaçındılar, asi oldu-lar.[\[221\]](#) Onlar aleyhinde Allah'a dua et!' dedim.

Resûlullah (a.s.):

'Ey Allah! Devs'e hidayet et!' diyerek dua etti. Bana da:

'Kavminin yanına dön, git! Onları İslâmiyete davete devam et ve kendilerine yumuşak davran!' buyurdu.[\[222\]](#)

Kavmimin yanına döndüm.

Resûlullah (a.s.) Medine'ye hicret edinceye kadar, Devs toprağından ayrılmaksızın, onları İslâmiyete davet edip durdum."[\[223\]](#)

Müşriklerin Peygamberimiz (a.s.) Yüzünden Birbirleriyle Tartışmaları

Peygamberimiz (a.s.), bir gün, Mescid-i Haram'a girmişti. O sırada, Kureyş müşrikleri Kabe'nin yanında bulunuyorlardı.

Peygamberimiz (a.s.)ın Mescid-i Haram'a geldiğini gören Ebu Cehil, Abdi Menaf oğullarına:

"Ey Abdi Menaf oğulları! İşte, bu sizin peygamberinizdir" diyerek alay etmek isteyince, Utbe b. Rebia:

"Bizden bir peygamber veya bir hükümdar olmasını, sen ne diye beğenmiyor, çirkin görüyorsun?!" dedi.

Bu konuşmalara Peygamberimiz (a.s.)a haber verildi, ya da Peygamberimiz (a.s.) konuşmaları duyup yanlarına vardı ve:

"Ey Utbe b. Rebia! Vallahi, senin gayretin ne Allah, ne de Allah'ın Resûlü içindir; ancak burun onurun içindir!

Sen de, ey Ebu Cehil Amrb. Hişam! Vallahi, çok geçmeden başına öyle bir felâket gelecek ki, sen pek az gülecek, pek çok ağlayacaksın.

Sizler de, ey Kureyş ileri gelenleri! Vallahi, çok geçmeden, hoşlanmadığınız şeye (İslâmiyete)-istemediğiniz halde-gireceksiniz!" buyurdu.[\[224\]](#)

Yine, bir gün de, Ebu Cehil ile Ebu Süfyan oturup konuşuyorlar, Peygamberimiz (a.s.) da onların yanlarından geçiyordu.

Ebu Cehil, Ebu Süfyan'a:

"Ey Abdüşşems oğulları! İşte, sizin peygamberiniz!" diyerek alay etmek isteyince, Ebu Süfyan kızdı ve:

"Bizden bir peygamber olmasına sen ne diye şaşıyorsun?! Bizim içimizde bir peygamber bulunur da karşımızdakinde bulunmazsa; bu, onun bizden daha az ve daha zelil olduğunu ifade eder!" dedi.

Bunun üzerine, Ebu Cehil:

"Yaşlılar dururken, onların arasından bir gencin peygamber olmasına şaşarım!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), onların bu konuşmalarını işitince, yanlarına vardı ve:

"Sen ey Ebu Süfyan! Allah ve O'nun Resûlü için değil, fakat soy yakınlığı gayretinden dolayı kızdın!

EyHakem'in babası! Sen de pek az gülecek, pek çok ağlayacaksın!" buyurdu.[\[225\]](#)

Âs b. Vâil'in Peygamberimiz (a.s.) Aleyhindeki Konuşmaları

Peygamberimiz (a.s.) bir gün Kâbe Mescidinden çıkarken, Mescidin Benî Sehm kapısı yanında, Kureyş müşriklerinden Âs b.Vâil ile karşılaştılar ve ayakta biraz konuştular. O sırada, Kureyş müşriklerinin ulularından bazıları, Mescidde topluca oturmakta idiler.

Yanlarına varınca, Âs b. Vâil'e:

"Kiminle durup konuşuyordun?" diye sordular.

Âs b.Vâil:

"Şu Ebterle konuşuyordum.[\[226\]](#)

Onun oğulları ölüp gitti, nesli kesildi![\[227\]](#)

Erkek çocuğu yaşamı yor. [\[228\]](#)

Artık onun kendisinin adı sanı anılmaz olur.[\[229\]](#)

Ondan sonra, siz de rahata erersiniz.[\[230\]](#)

Bırakın onu![\[231\]](#) Artık o bir ebter kişidir" dedi .[\[232\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın İslâm devrinde Hz. Hatice'den doğan ve Abdullah ismi verilen ikinci erkek çocuğu[\[233\]](#) da, dört yaşında bulunduğu sırada[\[234\]](#) vefat etmişti.[\[235\]](#)

Araplar; oğulları ve kızları bulunanlardan, oğulları ölüp kızları kalanlara "Ebter" adını takarlardı .[\[236\]](#)

Yüce Allah, indirdiği Kevser sûresinde şöyle buyurdu:

"Şüphe yok ki, Biz sana Kevser'i verdik!

Sen de, Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!

Sana buğzeden, kin besleyen (yok mu?) İşte asıl güdük (nesil ve zürriyeti kesik, her hayırdan uzak, adı sanı hayırla anılmayacak) olan, şüphesiz ki odur![\[237\]](#)

Kevser; Cennette bir nehrin adı olduğu gibi, Kur'ân, peygamberlik ve pek çok hayır., diye de tefsir edilmiştir.[\[238\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Arap Kabilelerine Başvuruşu

Peygamberimiz (a.s.) Taiften Mekke'ye geldikten sonra Kureyş müşrikleri ona karşı büsbütün sert ve katı davranmaya başlayınca,[239] Yüce Allah Peygamberimiz (a.s.)a Arap kabilelerine başvurmasını emretti.[240]

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) her yıl hac mevsiminde[241] Ukâz, Mecenne ve Zülmecaz panayırlarına giderdi.[242]

Arapların, Cahiliye devrinde, Mekke çevresinde kurulan ve:

Ukâz,

Mecenne,

Zülmecaz,

diye anılan üç büyük panayırı vardı.[243] Bunlardan Ukâz panayırı, Arap panayırlarının en büyüğü idi.[244] Her yi I Kureyş kabileleri,[245]

Hevazinler,

Gatafanlar,

Eşlemler,

Benî Harisler,

Adaller,

Dişler (Kareler),

Mustalıklar.. hep oraya konarlar,[246] her yerin eşrafı orada hazır bulunur,[247]

Kabileler şairlerini orada bulundururlar, karşılıklı şiirler okutturur, övünür, dağılırlardı .[248]

Ukâz; Necd'in yukarısında, Arafat yakı nında.[249] Taife bir, Mekke'ye iki gecelik bir mesafede idi.[250]

Ukâz panayırı Zilkade hilali doğunca kurulur, yirmi gün devam ederdi.[251]

Mecenne panayırı; Merruz-Zahran nahiyesinde, Esfardağı yakınında, Mekke'nin aşağı tarafında olup, Mekke'ye birberid (oniki mil) uzaklıkta idi.[252]

Mecenne panayırı on gün kurulur, Zilhicce hilali görününceye kadar devam ederdi. Oradan ayrılarak Zülmecaz panayırına gidilirdi.[253]

Zülmecaz; Ukâz'ın yakınında,[254] Arafat'ın arkasında olup,[255] Arafat'a uzaklığı bir fersah (oniki bin adım) idi.[256]

Zülmecaz panayın[257] Zilhicce'nin birinci gününden, Ten/iye (Zilhicce'nin sekizinci) gününe kadar,[258] sekiz gün kurulur; sonra, oradan kalkılıp hac için Minaya doğru gidilir.[259] o gün Mina'da bulunulurdu.[260]

Peygamberimiz (a.s.), bu panayırarda toplanmış bulunan:

1- BenîÂmir b. Sa'saa,

2- Muharib b. Hasafa,

- 3- Fezâra,
- 4- Gassan,
- 5- Mürre,
- 6- Hanife,
- 7- Süleym,
- 8- S.Abs,
- 9- Benî Nasr,
- 10- BenîBekkâ',
- 11- Kinde,
- 12- Kelb,
- 13- Hariseb.Ka'b,
- 14- Uzre,
- 15- Hudârime...[\[261\]](#)

gibi Arap kabilelerinin konak yerlerine kadar vanp,[\[262\]](#) onlara kendisini arz ve takdim eder;[\[263\]](#) onları Allah'a,[\[264\]](#) Allah'ın birliğini ikrara,[\[265\]](#) yalnız O'na ibadet etmeye,[\[266\]](#) İslâmiyete[\[267\]](#) davet eder; kendisinin onlara Allah tarafından peygamber olarak gönderildiğini haber verir;[\[268\]](#) kendisini tasdik etmelerini;[\[269\]](#) Rabbinin elçilik vazifelerini açıklayıncaya ve yerine getirinceye kadar[\[270\]](#) kendisine yardım etmelerini;[\[271\]](#) kendisini barındırmalarını[\[272\]](#) ve korumalarını onlardan isterdi.[\[273\]](#)

Dilediğini yerine getirdikleri takdirde kendilerine Cennet verileceğini bildirerek:[\[274\]](#)

"Kureyş müşrikleri beni Rabbimin Kelamını tebliğden men ettiler! Beni alıp kavimlerinin yanına götürecek adam yok mu?" diye sorarlardı.[\[275\]](#)

Fakat, ne yazık ki, onlardan ne davetini kabul edecek,[\[276\]](#) ne kendisini barındıracak,[\[277\]](#) ne de kendisine yardım edecek bir kimse çıkmaz;[\[278\]](#) aksine, kimisi Peygamberimiz (a.s.)a suratını asar, kaba ve kat davranır;[\[279\]](#) kimisi "Onu kendi kavmi daha iyi bilir,"[\[280\]](#) kimisi de, "İçinde bulunduğun cemaatin, kavmin seni daha iyi bilir! Onlar sana ne diye tâbi olmuyor?!" der, Peygamberimiz (a.s.)la tartışmaya kalkardı.

Peygamberimiz (a.s.) da, onlara gereken cevapları verir ve kendilerini Allah'a imana davet etmeye devam eder, bir yandan da:

"Ey Allah! Sen dilemesen, herhalde, böyle olmazlardı!" diyerek şikâyetlenirdi.[\[281\]](#)

Onlardan kimisi de:

"Bakınız hele! Kavmini bozup dağıtmış olan bir adam bizi ıslah edecek, düzeltecekmiş ha?!" diyerek laf atardı.[\[282\]](#)

Yemen'den veya Mudarlardan, panayırlara gelmek üzere yola çıkacak olan bir kimseye, kavmi veya akrabası gelip:

"Sakın ha! Kureyşîlerin genci seni dininden döndürmesin!" diye uyarıda bulunurlardı.[\[283\]](#)

Hz. Ali derki:

"Yüce Allah Arap kabilelerine kendisini arzetmesini Peygamberi (a.s.)a emrettiği zaman, Resûlullah (a.s.) Minaya gitti.

Ben ve Ebu Bekir de kendisinin yanında bulunuyorduk.[284]

Dönüp dol aş a dolaşa bir meclise vardık ki, o mecliste sükûnet ve ağırbaşlılık vardı.

Bakılınca, yaşlılarında usluluk, şekil ve şemailerinde güzellik göze çarpıyordu.

Ebu Bekir onların yanlarına varıp selam verdi[285] ve onlara:

'Siz hangi kavimdensiniz?' diye sordu.

'Biz,' dediler, 'Şeyban b. Salebe oğullarıyız.'[286]

Ebu Bekir, Resûlullah (a.s.)a dönüp:

'Babam, anam sana feda olsun!¹ dedi ve kavimleri içinde bulunan Mefrûk b. Amr, Hâni' b. Kabîsa, Müsenna b. Harise, Numan b. Şerik hakkında da:

'Bunlar Şeyban b. Salebe oğullarının izzet ve şeref sahibi kişileridir' dedi.[287]

Bunlardan, Ebu Bekir'e en yakını da, Mefrûk b. Amr idi.

Mefrûk; yakışıklılığı, dilinin düzgünlüğü ve iki yandan göğsüne dökülen örgülü saçlarıyla, diğerlerine karşı üstünlük arz ediyordu.[288]

Ebu Bekir, ona:

'Sizde askerî hazırlık sayısı nasıldır ve kaçtır?' diye sordu.

Mefrûk:

'Biz binden fazlayız! Bin ise, azlığından dolayı yenilebilecek bir sayı değildir dedi.

Ebu Bekir

'Size sığınanları koruma geleneği nasıldır?¹ diye sordu.

Mefrûk:

'Korumaya, olanca gücümüzü sarfetmemiz gerekir. Her kavim için, bir nasip ve saadet vardır' dedi.

Ebu Bekir

'Düşmanlarınızla aranızda savaş nasıldır?' diye sordu.

Mefrûk:

'Biz, düşmanla karşılaştığımızda, kızgın olmadıkça, çok sert ve sağlamız. Kızgın iken, düşmanla karşılaşmadıkça da, çok sert ve sağlamız.

Biz atlan evlatlara, silahları da sütlü sağmal develere üstün tutarız.

Yardımlı da Allah'tan bekleriz!

Allah bazan bize, bazan da karşımızdakine yardım eder.

Herhalde sen Kureyşli kardeşsin?' dedi.

Ebu Bekir

'Eğer size bir zâtın Resûlullah olarak kendisini halka arz ve takdim ettiği haberi erişmişse, işte o,

şu zâttır!' diyerek Resûlullahı gösterdi.

Mefrûk:

'Bize bu hususta bazı haberler erişmişti' dedikten sonra, Resûlullah (a.s.)a dönüp:

'Ey Kureyşî kardeş! Sen insanları nelere davet ediyorsun?' diye sorunca, Resûlullah (a.s.) gelip yanlarına

oturdu.

Ebu Bekir de, ayağa kalkarak, Resûlullah (a.s.)ı elbisesiyle gölgeledi.

Resûlullah (a.s.), Mefrûk'a:

'Ben sizi Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Allah'ın şeriksiz bir olduğuna, benim de Allah'ın Resûlü bulunduğuma şehadet etmeye;

Yüce Allah tarafından bana emrolunan şeyleri yerine getirinceye kadar beni barındırmaya, korumaya;

Bana yardımcı olmaya., davet ediyorum.

Çünkü, Kureyşliler Allah'ın emrine karşı koymuş, Allah'ın Resûlünü yalanlamış, bâtılı tutup haktan yüz çevirmiş bulunuyorlar.

Allah ki, herşeyden müstağnî, her türlü övülmeye lâayık olandır!' buyurdu.

Mefrûk:

'Ey Kureyşî kardeş! Sen daha nelere davet ediyorsun?' diye sordu.

Resûlullah (a.s.), En'am sûresinin:

'De ki: 'Gelin! Üzerinize Rabbinizin neleri haram kıldığını ben okuyayım:

O'na hiçbir şeyi şerik koşmayın!

Babanıza, ananıza iyilikten ayrılmayın!

Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin!

Sizin de, onların da rızkını, Biz vereceğiz.

Kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın!

(Meşru) bir hak terettüp etmedikçe, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayın!

İşte, Allah size, aklınızı başınıza alasınız diye, bunları emretti.

Yetimin malına, rüşdüne erişinceye kadar, o en güzel olandan başka bir suretle yaklaşmayın!

Ölçüyü, tartıyı tam ve doğru tartın!

Biz, bir kimseye, gücünün yettiğinden başkasını teklif etmeyiz.

Söz söylediğiniz zaman (leh ve aleyhinde söyleyeceğiniz kimse) hısım bile olsa, adaleti gözetin!

Allah'ın ahdini (verdiğiniz sözü) yerine getirin!

İşte, Allah size, iyice düşünesiniz diye, bunları emretti.

Şüphe yok ki, (emrettiğim) bu (yol), benim dosdoğru yol umdur.

O halde, ona uyun!

Başka (aykırı) yollara tâbi olup gitmeyin!

(Aykırı yollar) sizi O'nun (Allah'ın) yolundan ayırır.

İşte, Allah size bunları emretti ki, (kötülüklerden) sakınasınız!" [mealindeki 151-153.] âyetlerini okudu.

Mefrûk:

'Ey Kureyşî kardeş! Sen daha nelere davet ediyorsun?

Vallahi, bunlar yeryüzü halkının kelimelerinden değildir!

Eğer onların kelimelerinden olsaydı, biz onu çok iyi tanırdık' dedi.

Resûlullah (a.s.), Nahl sûresinin:

'Şüphesiz ki, Allah; adaleti, iyiliği, akrabaya (muhtaç oldukları şeyleri) vermeyi emreder.

Taşkın kötülüklerden, münkerden (akıl ve şeriatın kötülüğüne hükmettiği şeylerden), zulüm ve tecebbürden nehyeder.

Size (bu suretle) öğüt verir ki, iyice dinleyip ve anlayıp tutasınız!' [mealindeki 90.] âyetini okuyunca da, Mefrûk:

'Vallahi, ey Kureyşî kardeş! Sen beni ahlâkın en üstünlerine ve amellerin en güzellerine davet ettin!

Seni yalanlayan kavim sana iftira etmiş ve karşı koymuştur!' dedi.

Hâni' b. Kabîsa'nın da kendisinin sözüne ve görüşüne katılmasını istercesine:

'Buhârî' b. Kabîsa, bizim büyüğümüz ve din işleri başkanımızdır¹ dedi.

Bunun üzerine, Hâni' b. Kabîsa, Resûlullah (a.s.)a:

'Ey Kureyşî kardeş! Söylediklerini dinlemiş ve sözünü doğrulamış bulunuyorum.

Benim görüşüme göre; bizi davet ettiğin şeyin sonucunu iyice düşünmeden bizim için başı ve sonu olmayan bir mecliste dinimizi terkedip senin dinine uymamız, görüşte kayma, sürçme, akılda hafiflik, sonuçta kısa görüşlülük olur!

Görüş kayma ve sürçmesi ise, ancak acele ile birlikte bulunur.

Bununla beraber, arkamızda bulunan kavmimizin gıyabında herhangi bir akit yapmayı da uygun bulmuyoruz.

Fakat, şimdi sen de dön git! Biz de dönüp gidelim.

Biz de iyice düşünelim, sen de iyice düşün!¹ dedi.

Mefrûk, Müsenna b. Hârîse'nin de kendi görüşüne katılmasını istercesine:

'Bu, Müsenna'dır! Bizim büyüğümüz ve savaş işleri başkanımızdır¹ dedi.

Bunun üzerine, Müsenna, Resûlullah (a.s.)a:

'Ey Kureyşî kardeş! Ben de, söylediklerini dinlemiş ve güzel bulmuşumdur.

Söylediğin şeyler hoşuma gitmiştir.

Sana tarafımdan verilecek cevap, Hâni¹ b. Kabîsa'nın verdiği cevaptır.

Biz iki bulanık su arasında konaklamış bulunuyoruz ki, onlardan biri Yemame, diğeri de Semâve'dir' dedi.

Resûlullah (a.s.):

'Bu iki su, nelerdir?' diye sordu.

Müsenna:

'Onlardan birisi, karadan Irak'ın kasabalarına kadar bakan yüksek Arap toprakları, diğeri de Farşların ırmak ağızları ve Kisra'nın ırmaklarıdır.

Kisra; herhangi bir hadise çıkarmayacağımıza, bir hadise çıkarıcıyı barındırmayacağımıza dair bizden ahd almıştır ve orada ancak bu şartla konaklamış bulunuyoruz.

Senin bizi kabule davet ettiğin şu iş ise, hükümdarların hoşuna gitmeyebilir.

Arap beldeleri yakınında işlenen suçtan sahibi bağışlanabilir ve özrü kabul edilebilir, ama Fars beldeleri yakınında işlenen suçta sahibi bağışlanmaz ve özrü kabul edilmez.

Eğer sen Arap beldelerine yakın olan yerde Araplara karşı sana yardım etmemizi istiyorsan, bunu üzerimize alabiliriz dedi.

Bunun üzerine, Resûlullah (a.s.):

'Siz fena bir cevap vermediniz. Doğruyu açıkça dile getirdiniz.

Şüphe yok ki, her tarafından emin olmayan kimseler, Allah'ın dinine yardım etmeye kalkamazlar!' buyurdu.

Ayağa kalktı. Ebu Bekir'in elinden tutup, onların yanlarından ayrıldı."[\[289\]](#)

Rebia b. Abbâdü'd-Dilî der ki:

"Peygamber (a.s.)ı Zülmecaz panayırında görmüştüm.[\[290\]](#) 'Ey insanlar! 'Lâ ilahe illallah = Al I ah 'ta n başka ilah yok!' deyiniz de, kurtulunuz!' buyuruyor;[\[291\]](#) kendisi hangi caddeye girse halk da oraya gidiyor,[\[292\]](#) onun başına toplanıyor.[\[293\]](#) birbiri üzerine yığılıyorlardı. Orada, ne bir kimsenin birşey söylediğini, ne de onun sustuğunu gördüm.[\[294\]](#) O, hep:

'Ey insanlar! 'Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka ilah yok! deyiniz de, kurtulunuz!' buyurup duruyordu.[\[295\]](#)

Akik (şası) gözlü,[\[296\]](#) güzel,[\[297\]](#) yumru[\[298\]](#) yüzlü, iki bölük halinde örgülü saçlı bir adam da, o nereye giderse arkasından gidiyor:[\[299\]](#)

'Ey insanlar![\[300\]](#) Bu, sizi aldatıp da, dininizden, baba ve atalarınızın dininden vazgeçirmesin![\[301\]](#) Bu, dinden çıkmış bir yalancıdır!' diyordu.[\[302\]](#)

'Kimdir bu zât?' diye sordum.

'Muhammed b. Abdullah'tır. Kendisi, peygamber olduğunu söylüyor' dediler.

'Ya onun arkasında giden, onu yalanlayan, şu akik (şası) gözlü adam da kimdir?' diye sordum.

'O da, onun amcası Ebu Leheb'dir!' dediler."[\[303\]](#)

Rebia b. Abbâd, diğer rivayetinde de, şöyle der:

"Ben, yeni yetişmiş bir genç iken, babamla birlikte Mina'da bulunuyordum.

Resûlullah (a.s.) da, Arap kabilelerinin konak yerlerinde durup:

'Ey filan oğulları! Allah'tan başka, tapmış olduğunuz şu putları atarak, Allah'a hiçbir şeyi şerik koş-maksızın ibadet etmenizi; bana inanmanızı; beni doğrulamanızı; Allah tarafından gönderilmiş olduğum vazifeyi açıklayıp yerine getirinceye kadar beni korumanızı size emreden Allah'ın Resûlüyüm ben' buyuruyor; arkasında da, akik, şaşı gözlü, güzel yüzlü, iki bölük halinde örgülü saçlı, üzerinde Aden işi elbise bulunan bir adam da, Resûlullah (a.s.) sözlerini bitirince:

'Ey filan oğulları! Bu, sizi, ancak Lât ve Uzzâ ile müttetikleriniz Malik b. Ukayş oğullarının cinlerini boynunuzdan soyup atmaya ve kendisinin getirdiği bid'atve dalâletlere sarılmaya davet ediyor! Sakın hâ! Siz ona itaat etmeyin ve onu dinlemeyin!' diyordu.

'Babacığım! Şu zâtı takip eden kimdir?' diye sordum.

Babam: 'Bu. onun amcası Ebu Leheb Abduluzzâ b. Abdulmuttalib'dir' dedi."[\[304\]](#)

Tank b. Abdullahi'l-Muharibî de, bu husustaki bir müşahedesini şöyle anlatır:

"Resûlullah (a.s.)ı Zülmecaz panayırında görmüştüm:

Kendisinin üzerinde kırmızı bir cübbe bulunuyor, en yüksek sesiyle:

'Ey insanlar! 'Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka hiçbir ilah yok!' deyiniz de, kurtulunuz!' buyurarak sesleniyordu.

Bir adam da, elindeki taşla, onu takip ediyor ve:

'Ey insanlar! Sakın ona itaat etmeyiniz! Çünkü, o yalancıdır!' diyerek bağıırıyordu.

Attığı taşlarla, Resûlullah (a.s.)ın ayak bileklerini kanatmıştı.

Oradakilere, Resûlullah (a.s.) hakkında:

'Kimdir bu zât?¹ diye sordum.

'Bu, Abdulmuttalib oğullarından bir gençtir!' dediler.

'Ya onun ardına düşen ve ona taş atan da kimdir?' diye sordum.

'O da, onun amcası Ebu Leheb Abduluzzâ'dır!' dediler."[\[305\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Zülmecaz panayırında:

"Ey insanlar! 'Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka hiçbir ilah yok!¹ deyiniz de, kurtulunuz!" buyurarak seslendiği sırada bir adamın da Peygamberimiz (a.s.)ın üzerine toprak saçtığı, ve bakılınca, onun Ebu Cehil olduğu görüldü ki, o da;

"Ey insanlar! Sakın, bu sizi dininiz hakkında aldatmasın!

O, muhakkak, sizin Lât ve Uzzâ'ya tapmayı bırakmanızı istiyordur" diyordu.[\[306\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) her hakarete, her işkenceye katlanarak, vazifesini yerine getirmeye çalışmaktan geri durmuyordu.

Müdrîku'l-Ezdî der ki:

"Babamla birlikte hac yapıyordum. Mina'ya gelip konaklayınca, bir toplulukla karşılaştım.

Babama:

'Bu cemaat ne için toplanmış?¹ diye sordum.

Babam:

'Şu, kavminin dinini terketmiş olan kişi için' dedi.[307]

Bakınca, Resûlullah (a.s.)ı gördüm:

'Ey insanlar! Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur!' deyiniz de, kurtulunuz!' buyuruyor-du.

İnsanlardan kimisi onun yüzüne tükürüyor;

Kimisi başına toprak saçıyor;

Kimisi de ona sövüp sayıyordu![308]

Gün yarılanıncaya kadar, bu hal devam etti.

O sırada, göğsü açılmış bir kız, içinde su bulunan bir kapla geldi.[309] Ağlıyordu.[310]

Resûlullah (a.s.), su kabını alıp sudan içti.

Elini, yüzünü yıkadı. Başını kaldırıp:

'Kızcağızım![311] Göğsünü başörtünle ört!

Baban hakkında, tuzağa düşürölüp öldürölcek, zillete uğrayacak diye korkma!' buyurdu.[312]

'Kimdir bu kız?' diye sorduk.

'Kendisinin kızı, Zeyneb'dir!' dediler.[313]

Peygamberimiz (a.s.), Kinde'lerin[314] Ukâz panayırındaki[315] konak yerlerine gitti.

Onların seyyid ve ulu kişileri olan Müleyh de, o sırada, onların içlerinde bulunuyordu.[316]

Peygamberimiz (a.s.), onlara:

"Sizler, hangi kavimdensiniz?" diye sordu.

"Ben îAmr b. Muaviye'lerden" dediler.[317]

Arap kabileleri içinde, Kinde'lerden daha mülayimi yoktu.

Peygamberimiz (a.s.), onları yumuşak bulunca, oturup kendileriyle konuştu.[318]

Kendisini onlara, Allah tarafından gönderilen bir peygamber olarak arz ve takdim; kendilerini Allah'a imana davet etti.[319]

"Sizi, bir olan, şeriki olmayan Allah'a imana;

Kendinizi koruduğunuz şeylerden, beni de korumaya davet ediyorum!

Muvaffak olursam, o zaman, siz bana yardıma devam edip etmemekte serbestsiniz!" buyurdu.

Onların hemen hepsi:

"Bundan daha güzel söz olmaz! Amma, biz atalarımızın tapageldiklerine tapmaya devam edeceğiz!" dediler.

Kinde'lerin en küçük yaşlısı:

"Ey kavmim! Şu zâtın davetini kabule başkaları koşmadan önce, siz koşun! Vallahi, Kitab ehli olanlar (Yahudiler ve Hıristiyanlar), 'Harem'den bir peygamber çıkacaktır! Onun çıkacağı zamanın gölgesi de, düşmüştür!' diyorlar" dedi.

Kinde'lerin içinde, bir gözü kör bir adam da bulunuyordu.

"Geri durun da, bir de ben konuşayım:

Kavim ve kabilesi onu yurtlarından çıkarmış iken, siz onu barındıracaksınız ki, bu, bütün Araplarla savaşmayı üzerinize almak demektir!

Hayır! Hayır! Olamaz!" dedi.[\[320\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın teklifini kabulden kaçındılar.[\[321\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), onların yanından da üzgün olarak ayrıldı.

Kinde'ler, yurtlarına dönünce, durumu kavimlerine haber verdiler.

Yahudilerden bir adam, onlara:

"Vallahi, siz nasibinizi elde etmekte yanılmışsınız!

Eğer o zâta tâbi olmaya koşsaydınız, Araplara üstün olurdunuz!

Biz, onun sıfatını Kitabımızda yazılı bulmuşuzdur!" dedi ve sıfatlarını anlatmaya başladı.

O anlattıkça, Peygamberimiz (a.s.)ı görmüş olanlar, onun anlattıklarını doğruladılar.

Bundan sonra, Yahudi:

"Biz, onun çıkacağı yerin Mekke, ve hicret edeceği yerin Yesrib (Medine) olacağını da Kitabımızda yazılı bulduk!" dedi.

Kinde'ler, gelecek hac mevsiminde Peygamberimiz (a.s.)la buluşmaya, aralarında karar verdiler. Fakat, o yıl seyyid ve ulu kişileri onları alıkoyduğu için, hiçbirisi, gidip Peygamberimiz (a.s.)la buluşamadı.

Yahudi de, öldü. Ölürken, kendisinin Peygamberimiz (a.s.)ı tasdik ve ona iman ettiği, ağzından işitildi.[\[322\]](#)

Yüce Allah, ondan razı olsun!

Peygamberimiz (a.s.); Kelb kabilesinin konak yerlerine uğrayıp, orada, onlardan bir oymak olan Benî Abdullah'ların yanına vardı. Kendisini onlara, Allah tarafından gönderilen peygamber olarak arz ve takdim, kendilerini Yüce Allah'a imana davet etti:

"Ey Abdullah oğulları! Bakınız: Yüce Allah, babanıza da pek güzel isim vermiş!" buyurdu.[\[323\]](#) Fakat, Benî Abdullah'lar, Peygamberimiz (a.s.)ın yaptığı tekliflerden hiçbirini kabul etmediler.[\[324\]](#)

İçlerinden bir şeyh ise:

"Şu olgun genç, ne güzel şeye davet ediyor!

Ne yazık ki, kavmi onu uzaklaştırın iş bulunuyor!

O keşke kavmi ile anlaşsaydı! Bütün Araplar kendisine tâbi olurdu" demişti.[\[325\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) Benî Hanife kabilesinin konak yerlerine gitti. Kendisini onlara, Allah tarafından gönderilen peygamber olarak arz ve takdim, kendilerini Yüce Allah'a imana davet etti.

Ne yazık ki, Peygamberimiz (a.s.)ı, Araplar içinde, Benî Hanife kabilesi kadar çirkin birred ile reddeden olmamıştır.[\[326\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Benî Âmir b. Sa'saa'ların,[\[327\]](#) Ukâz panayırındaki konak yerlerine vardı. Onlara:

"Siz hangi kavimdensiniz?" diye sordu.

"Benî Âmir b. Sa'saa'lardan" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"BenîÂmirlerin hangi ailesindensiniz?" diye sordu.

"Benî Ka'b b. Rebia'lardan" dediler.[\[328\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), onlara kendisini Allah tarafından gönderilen peygamber olarak arz ve takdim, kendilerini Yüce Allah'a imana davet etti.[\[329\]](#)

"Sizde, mün'a [sığınan kimseleri koruma] nasıldır?" diye sordu.

"Bizim tarafımıza ne laf atılabilir, ne de habersiz ateşimizle ısınılabılır!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"O halde, ben Allah'ın Resûlüyüm! Sizin yanınıza geldiğimde, Rabbimin elçilik vazifelerini halka ulaştırıncaya, yerine getirinceye kadar beni korur musunuz? İçinizde hiçbir kimseyi zorlamayacağım!" buyurdu.

"Sen, Kureyşlilerden kimlerdensin?" diye sordular.

Peygamberimiz (a.s.):

"Abdulmuttalib oğullarından!" buyurdu.

"Sen Abdi Menaf oğullarından olduğuna göre, onlar neredeler? (Seni ne diye korumuyorlar?!)" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Onlar beni yalanlayan ve tardedenlerin ilki oldular!" buyurdu.

Benî Ka'b b. Rebia'l ar:

"Biz, seni ne tard, ne de sana iman ederiz! Şu kadar ki, Rabbinin elçiliğini insanlara ulaştırıncaya, yerine getirinceye kadar seni koruruz!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.), onların yanına indi. O sırada, Benî Ka'b b. Rebia halkı, pazarda alışverişle uğraşıyorlardı.[\[330\]](#)

Onlardan bir adam ,[\[331\]](#) Beyhara b. Firas[\[332\]](#) çıkageldi:

"Kimdir şu yanınızda gördüğüm ve tanıyamadığım kişi?" diye sordu.

"Muhammed b. Abdullahi'l-Kureyşî'dir!" dediler,

Beyhara:

"Sizin onunla ne işiniz var?" diye sordu.

"O bize kendisinin Resûlullah olduğunu söylüyor ve Rabbinin elçilik vazifesini tebliğ edinceye kadar, kendisini korumamızı bizden istiyor" dediler.

Beyhara:

"Ona ne cevap verdiniz?" diye sordu.

"Kendisine 'Hoş geldin! Seni yurdumuza götüreceğiz. Kendimizi nelerden korursak, seni de onlardan koruyacağız' dedik," dediler.[\[333\]](#)

Beyhara, kendi kendine:

"Vallahi, şu adamı Kureyşîlerden alabilsem, onun sayesinde bütün Arapları yerdim (sömürürdüm!)" diye mırıldandıktan sonra, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Eğer biz sana işin hakkında bey'at edersek, Allah da seni muhaliflerine galip kılsa, senden sonra işin bizim olur, bize kalır mı?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"İş Allah'a aittir! Allah onu dilediğine verir!" buyurdu.

Beyhara:

"Demek, göğüslerim senin önünde bütün Arapların okuna hedef olacak, Allah seni muzaffer kıldığı zaman iş bizden başkasına geçecek ha?! Senin işin bize gerekmez!" dedikten sonra, [\[334\]](#) kavmine dönüp:

"Şu panayır halkından, yurtlarına birşeyle dönerlerken, sizinkinden daha kötü birşeyle dönen bir kimse bilemiyorum.

Demek, siz bütün halkla savaşımaya başlayacak, kendinizi bütün Arapların tek yaydan oklarına tutturacaksınız ha?!

Onu kendi kavmi sizden daha iyi bilir.

Eğer kavmi onda bir hayır, bir iyilik görmüş olsalardı, onunla herkesten çok mutlu olurlardı.

Siz, kendi kavminin içlerinden sürüp çıkardığı, yalanladığı bir kimseye yakınlık gösteriyor, yardım etmeye, kendisini barındırmaya kalkıyorsunuz.

Ne kötü görüştür sizin görüşünüz!" dedikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)a dönüp:

"Hemen kalk, kavminin yanına git!

Vallahi, sen şimdi kavmimin yanında olmasaydın, muhakkak senin boynunu vururdum!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) kalkıp devesinin üzerine oturunca, [\[335\]](#) kötü adam Beyhara, devenin böğrünü ansızın dürttü. Deve, sıçrayıp kalkarken, Peygamberimiz (a.s.)ı yere düşürdü!

Mekke'de Müslüman olan kadınlardan Dubâa binti Âmirb. Kurt da, o gün, Benî Âmirlerden olan amcalarının oğullarını ziyaret için gelmişti ve o sırada Benî Âmirlerin yanında bulunuyordu.

Dubâa Hatun Peygamberimiz (a.s.)a yapılan hakareti görür görmez:

"Ey Âmir hanedanı! Gözünüzün önünde şu Allah'ın Resûlüne yapılanı görüp de, içinizden benim için onu koruyacak hiçbir kimse yok mu?!" dedi.

Amcalarının oğullarından üç kişi, hemen kalkıp Beyhara'nın üzerine yürüdüler. [\[336\]](#) Hazn b. Abdullah ile Muaviye b. Ubâde de, Beyhara'ya yardım etti. [\[337\]](#)

Âmir oğullarından her biri, Beyhara ve yardımcılarından birini tutup yere yıktılar. Göğüslerinin üzerine oturup, yüzlerini tokatladılar.

Allah onlardan razı olsun!

Peygamberimiz (a.s.), kendisini kayıranlar hakkında:

"Ey Allah! Şunlara bereketini ihsan et!" [\[338\]](#)

Beyhara ve yardımcıları aleyhinde de:

"Ey Allah! Onları da rahmetinden uzaklaştır!" diyerek dua etti.

Peygamberimiz (a.s.)ı kayıran üç kişiden ikisi Sehl'in oğulları Gıtrîf (Gatîf)ve Gatafan, birisi de Urve (Uzne) b. Abdullah olup,[339] bunlar sonradan Müslüman oldular ve Allah yolunda şehit olarak öldüler.[340] Ötekiler ise küfür ve şirk üzere ölüp gittiler.[341]

Benî Âmirlerin, çok yaşlı olması dolayısıyla hac mevsimlerine katılamayan ihtiyar bir adamları vardı.

Benî Âmirler, yurtlarına döndükçe, olan bitenleri ona anlatırlardı.

Bu yıl da, hac mevsiminden dönüp yurtlarına geldikleri zaman, ihtiyar adam onlara yine mevsimde olan bitenleri sormuştu.

Benî Âmirler de:

"Kureyşîlerden, Abdulmuttalib oğullarından, yanımıza bir genç gelmişti. Kendisinin peygamber olduğunu söylüyor, işinin üzerinde kendisiyle birlikte durmaya, kendisini korumaya, yurdumuza getirmeye bizi davet ediyordu" dediler.

İhtiyar, hemen ellerini başının üzerine koydu.[342] Sonra da:

"Ey Âmir oğulları! Kaçırılan bu fırsat telâfi edilebilecek mi?!

Ağdan kurtulan, yakalanmaya çalışılan av yakalanabilecek mi?!

Filanın varlığı Kudret Elinde bulunan Allah'a andolsun ki; İsmail oğullarından hiçbirisi şimdiye kadar yalan yere peygamber olduğunu söylememiştir!

Elbette ki, onun söylediği hak ve gerçektir ![343]

Sizin o isabetli görüşünüz o sırada nerede idi?![344]

Siz, herhalde, o sıradaki görüşünüzde hazır bulunmamışsınızdır!" diyerek onları kınadı.[345]

Peygamberimiz (a.s.) Benî Muharib b. Hasafa'ların bulundukları yere kadar gitti.

Onların içinde bulunan yüzyirmi yaşındaki bir şeyhle konuştu.

Onu İslâmiyete, ve Rabbinin elçilik vazifesini tebliğ edinceye, yerine getirinceye kadar da kendisini korumaya davet etti.

Benî Muharib'lerin şeyhi:

"Ey adam! Senin haberini kendi kavmin daha iyi bilir![346]

Vallahi, seni alıp yurduna götüren bir kimse, şu mevsim halkının götürmediği kötülüğü götürmüş olur!

Sen kendini bizden uzak tut!" dedi.[347]

O sırada Ebu Leheb gelmiş, ihtiyar Muhariblinin söylediklerini dinlemişti.

Onun başına dikilerek:

"Eğer şu mevsim halkının hepsi senin gibi cevap verseydi, o, üzerinde durduğu dini bırakırdı.

Kendisi, dinini bırakmış bir yalancıdır!" dedi.

İhtiyar da:

"Sen, vallahi, onu daha iyi bilirsin:

O senin kardeşinin oğludur ve senin etindendir.

Ey Ebu Uttie! Belki de onda bir delilik vardır. Bizim yanımızda, bu hastalığı tedavi eden bir adam var!" dedi.

Ebu Leheb ihtiyarın bu sözüne bir cevap vermedi.

Ebu Leheb, Peygamberimiz (a.s.)ı kabilelerden hangi kabilenin yanında görse, hemen orada durup:

"Bu, dinini terketmiş bir yalancıdır!" diyerek bağırmakta idi.

Peygamberimiz (a.s.)ı, yanlarından ayrılırken arkasından taşlamayan bir kabile kalmadı ![\[348\]](#)

Abdullah b. Vâbısatu'l-Absî'nin babasından, babasının da dedesinden rivayetine göre, dedesi demiştir ki:

"Mina'daki konak yerlerimizde bulunduğumuz sırada, Resûlullah (a.s.) bize geldi.

Biz, o sırada, Hayf mescidinin yanındaki Cemretü'l-ûlâ'da konaklamış bulunuyorduk.

Resûlullah (a.s.) devesinin üzerinde, Zeyd b. Harise de terkisinde idi.

Bizi İslâmiyete davet etti, ama vallahi biz onun davetini kabul etmedik!

Davetini kabul etmeyişimiz, bizim için, hiç de hayırlı olmadı.

Halbuki, kendisinin peygamber olarak ortaya çıktığını ve hac mevsimlerinde halkı İslâmiyete davet ettiğini de işitmiş bulunuyorduk.

Başımıza dikilip bizi Müslümanlığa davet edince, kabul etmedik!

O sırada yanımızda bulunan Meysere b. Mesrûku'l-Absî:

'Vallahi, şu zâtı tasdik etmiş, kendisini bindirip yurdumuzun ortasına götürmüş olsak, muhakkak ki, yerinde bir görüş olur.

Vallahi, onun işi muvaffak olacak, ve hatta, her ulaşılacak yere ulaşacaktır!' dedi.

Abs kavmi, ona:

'Bırak, bizi üstesinden gelemeyeceğimiz birşeyle karşılaştırma!' dediler.

Resûlullah (a.s.), Meysere hakkında ümide düşüp kendisiyle konuştu.

Meysere:

'Senin sözünden daha güzeli, daha nurlusu yoktur.

Fakat, ne yapayım ki, kavmim bana muhalefet ediyorlar.

Kişi ise, kavmiyle birlikte hareket etmek zorundadır.

Kavmi ona destek ve yardımcı olursa, düşmanlar ondan daha uzak durur, ona hiç yanaşmazlar!' dedi.

Bunun üzerine, Resûlullah (a.s.) oradan ayrıldı.

Abs kavmi de, yurtlarına dönmek üzere, konak yerlerinden ayrıldılar.

Meysere, onlara:

'Bizi götürürken, Fedek'e yönelin! Orada Yahudiler vardır.

Onlara bu zâtı bir soralım bakalım?' dedi.

Yahudilerin yurduna yönelip yanlarına vardılar.

Yahudiler, Benî Abs'lere bir Kitab çıkartıp ortaya koydular. Onda, Resûlullah Al eyhisselamın anıldığı yeri okudular:

'O Peygamber, ümmîdir ve Arabdır. Deveye, merkebe biner, ekmek kırıntılarını yemekle yetinir. Ne uzun, ne de kısa boyludur. Ne kıvrıkcık, ne de düz saçlıdır. Kendisinin gözlerinde hafif kırmızılık vardır. Teni pembedir.¹

[Kitab'dan bunu okuduktan sonra, Yahudiler]:

'Eğer o sizi getirdiği dine davet ederse, onun davetini kabul edin ve onun dinine girin!

Bizler ise, onu kıskanırız ve ona tâbi olmayız.

Onun eliyle, bize, birtakım savaşlarda büyük belalar gelecektir.

Araplardan da, ona tâbi olmayan, onunla çarpışmayan hiç kimse kalmayacaktır!

Siz, ona tâbi olanlardan olun!¹ dediler.

Bunun üzerine, Meysere, Benî Abs'lere:

'Ey kavmim! İşte, iş apaçık meydana çıktı!' dedi.

Benî Abs'ler:

'Önümüzdeki yıl, hac mevsiminde döner, onunla buluşuruz' dediler, yurtlarına döndüler.

Fakat, Benî Abslerin ileri gelenleri hac mevsiminde buna razı olmadıkları için, onlardan hiçbirisi Resûlullah (a.s.)a tâbi olamadı.

Resûlullah (a.s.), Medine'ye hicret ettikten sonra, Mekke'ye gelerek Veda Haccını yaptığı zaman, Meysere Resûlullah (a.s.)la karşılaştı ve hemen onu tanıdı:

'Yâ Rasûlallah! Vallahi, senin bize geldiğin günden beri, sana tâbi olmayı özlemekten geri durmadım.

Bildiğin gibi, Allah, Müslümanlığımı geciktirmemden başkasına razı olmadı.

O gün benim yanımda bulunmuş olan kimselerin hepsi ölüp gitmiş bulunuyorlar.

Ey Allah'ın Peygamberi! Onların girdikleri yer neresidir?' diye sordu.

Resûlullah (a.s.):

'Her kim İslâmiyetten başka din üzerinde ölmüş ise, o, ateş (Cehennem) içindedir!' buyurdu.[\[349\]](#)

Meysere:

'Hamdolsun o Allah'a ki, beni[\[350\]](#) senin sayende ateşten (Cehennemden)[\[351\]](#) kurtardı' deyip hemen Müslüman oldu. Ve iyi bir Müslüman oldu."[\[352\]](#)

Allah ondan razı olsun![\[353\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Hz. Sevde ile Evlenişı

Nübüvvetin onuncu yılı, Ramazan ayında,[354] Osman b. Maz'un'un zevcesi Havle Hatun, Peygamberimiz (a.s.)ın evine gelip:[355]

"Yâ Rasûlallan! Evine girince, sanki Hatice'nin yokluğunu görür gibi oldum!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet, öyledir. O, çocukların anası, evin sahibesi, görüp gözeticisi idi" buyurdu.[356]

Havle Hatun:

"Yâ Rasûl ali ah! Evlenmez misin?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Kiminle?" diye sordu.

Havle Hatun:

"Kız istersen kızla, dul istersen dulla!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Dul olan, kimdir?" diye sordu.

Havle Hatun:

"Zem'a'nın kızı Sevde'dir! Sana iman etmiş, söylediklerine tâbi olmuştur" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Haydi, git! Benim için dünürlük et!" buyurdu.

Havle Hatun, Hz. Sevde'nin yanına vardı. Ona:

"Yüce Allah, senin üzerine, hayır ve bereketten neyi indirdi, biliyor musun? dedi.

Hz. Şevde:

"Nedir o hayr ve bereket?" diye sordu.

Havle Hatun:

"Resûlullah (a.s.), seni kendisine istemek üzere, beni gönderdi" dedi.

Hz. Şevde:

"Sen, bunun olmasını istiyorsan, babamın yanına git! Bunu ona söyle!" dedi.

Zem'a; çok yaşlı ve yaşlılığı sebebiyle hacdan geri kalmış bir ihtiyardı.

Havle Hatun, onun yanına girip, kendisini Cahiliye devri selamıyla selamladı.

Zem'a:

"Kim bu?" diye sordu.

Havle Hatun:

"Hakîm'in kızı Havle!" dedi.

Zem'a:

"Başında ne hal var?" diye sordu.

Havle Hatun:

"Muhammed b. Abdullah, kendisine Sevde'yi istemek üzere, beni gönderdi" dedi.

Zem'a:

"Doğrusu, çok şerefli bir eşittir! Arkadaşın (Şevde), buna ne diyor?" dedi.

Havle Hatun:

"Bunu senin arzuna bıraktı" dedi.

Zem'a:

"Öyle ise, onu benim yanıma çağır!" dedi.

Havle Hatun, Hz. Sevde'yi çağırdı.

Zem'a:

"Kızcağızım! Bu Havle, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib'in, kendisini, seni kendisine istemek üzere gönderdiğini söylüyor. O, gerçekten, şerefli bir eşittir. Seni ona nikahlamamı istiyor musun?" diye sordu.

Hz. Şevde:

"Evet!" dedi.[\[357\]](#)

Fakat, Hz. Şevde, vefat eden kocasından beş-altı küçük çocuğu bulunduğu için, Peygamberimiz (a.s.)la evlenmeye cesaret edemiyordu.

Peygamberimiz (a.s.), onun tereddüt ettiğini görünce:

"Senin benimle evlenmene engel olan nedir?" diye sordu.

Hz. Şevde:

"Vallahi, ey Allah'ın Peygamberi! Yaratılmışlardan, bana, senden daha sevgilisi olamazken, benim seninle evlenmeme ne engel olabilir?

Fakat, şu küçük çocukların, sabah akşam senin başında bağırıp çağırımları olmasa; ben bu işi seni memnun ve mesrur etmek için seve seve yaparım" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Senin benimle evlenmene, bundan başka, engel olan birşey var mı?" diye sordu.

Hz. Şevde:

"Yoktur vallahi!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Allah sana rahmet etsin![\[358\]](#)

Develere binen Arap kadınlarının hayırısı[\[359\]](#) Kureyş kadınlarının yararlısı olup,[\[360\]](#) onlar küçük çocuğuna karşı en çok şefkat gösterir, kocasına da elindeki işi hususunda en çok riayet eder" buyur-du.[\[361\]](#)

Hz. Şevde:

"Yâ Rasûl ali ah! Ne yapmamı bana emir buyurursun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Seni bana nikahlaması için, kavminden bir adama emret!" buyurdu.

Hız. Şevde de, Hâtıb b. Amr'a emretti.

Hız. Şevde, Hız. Hatice'den sonra, Peygamberimiz (a.s.)ın ilk evlendiğı hatundu.

Bu evlilik, nübüvvetin onuncu yılı Ramazan ayının içinde vuku buldu.[\[362\]](#)

Kureyş Müşriklerinin Peygamberimiz (a.s.)dan Safâ Tepeciğini Altına Çevirmesini İstemeleri

Kureyş müşrikleri, bir gün, Peygamberimiz (a.s.)dan bir mucize getirmesini istediler.

Peygamberimiz (a.s.), onlara:

"Size hangi şeyi getirmemi istiyorsunuz?" diye sordu.

Müşrikler:

"Safa tepeciğini bizim için altın yap!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben bunu yaparsam, beni tasdik eder, doğrular mısınız?" diye sordu.

Müşrikler:

"Evet! Tasdik ederiz! Vallahi, sen bunu yaparsan, muhakkak, topyekün sana tâbi oluruz! [\[363\]](#)

Eğer senin söylediklerin hak ve gerçekse ve bizim iman etmemiz seni sevindirecekse, haydi, Safa tepeciğini bizim için altına çevir! [\[364\]](#)

Safa tepeciğini bize altın yapması için Rabbine dua et! Biz de sana iman edelim!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.), onlara:

"Dediğinizi yapar mısınız?" diye sordu.

Kureyş müşrikleri:

"Evet! Yaparız!" dediler. [\[365\]](#) Yemin de ettiler. [\[366\]](#)

Bunu isteyenler, Kureyş müşriklerinden:

Nadr b. Haris,

Ümeyye b. Halef,

Ebu Cehil Amr b. Hişam idi . [\[367\]](#)

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) Yüce Allah'a dua etti. [\[368\]](#)

Cebrail (a.s.) gelip: [\[369\]](#)

"Yâ Muhammed! [\[370\]](#) Yüce Rabbin sana selam ediyor ve:

'İstersen, onlar için, Safa tepeciğini altın yapayım.

Fakat, bundan sonra onlardan kim küfre kalkışırsa, işte o zaman, Ben onları muhakkak ki âlemlerden hiçbirisini azaplandırmadığım bir azapla azaba uğratarım! [\[371\]](#)

İstersen, istediklerini yerine getirmeyeyim de, [\[372\]](#) kendilerine tevbe ve rahmet kapısını açık tutayım?¹ buyuruyor" dedi. [\[373\]](#)

Rahmetenli'l-âlemîn olan Peygamberimiz (a.s.):

"Hayır! Safâyı altın yapıp da, onları azaba çarpma! [\[374\]](#)

Bilakis, onlara tevbe ve rahmet kapısını açtut! [\[375\]](#) Tevbekâr oluncaya kadar, onları bırak!" diyerek dua etti. [\[376\]](#)

Süheylî'nin İbn İshak'tan nakline göre; müşrikler de, korkarak, bu yoldaki isteklerinden vazgeçtiler.[\[377\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)dan istemiş oldukları şey için, "İstemiyoruz!" dediler.[\[378\]](#)

İşte:

"Bizi, (Kureyşlere) âyetler (mucizeler) göndermemizden alıkoyan, ancak, öncekilerin onları yalanlamış olduklarıdır.

Biz, Semûd'a, gözleri göre göre o dişi deveyi verdik de, (onu öldürdüler ve) bu yüzden kendilerine yazık ettiler!

Halbuki, Biz âyetleri (azab ve helak etmek için değil), ancak (âhiret azabından) korkutmak için göndeririz" (İsrâ: 59) mealindeki âyetin bunun üzerine nazil olduğu rivayet edildiği gibi;[\[379\]](#)

"Allah'a, yeminlerinin bütün hızıyla and ettiler ki, eğer kendilerine bir âyet (bir mucize) gelirse, her halde iman edecekler! De ki: 'Âyetler, ancak Allah'ın nezdindedir.' O geldiği zaman da, onların, muhakkak, yine iman etmeyeceklerinin farkında değil misiniz?" (En'am: 109) mealindeki âyetin de bunun üzerine nazil olduğu rivayet edilir.[\[380\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)la Alay Eden Müşrikler ve Akıbetleri

Peygamberimiz (a.s.), bir gün, Kureyş müşriklerinden

Velid b. Mugîreye,

Ümeyye b. Halef'e,

Ebu Cehil Amr b. Hişam'a rastlamıştı.

Bunlar; kaşlarını göllerini oynatarak, Peygamberimiz (a.s.)la alay ettiler.[\[381\]](#)

Başlarıyla Peygamberimiz (a.s.)a işaret ederek:

"Bu da, kendisinin peygamber olduğunu ve yanında Cebrail bulunduğunu sanıyor!?" dediler.[\[382\]](#)

Onların bu tutum ve davranışları Peygamberimiz (a.s.)ın çok ağırına gitti.

Bunun üzerine, Yüce Allah, indirdiği âyetlerde mealen şöyle buyurdu:

"Andolsun ki, senden önceki peygamberlerle de alay edildi de, eğlenmekte oldukları şey, içlerinden o maskaralık edenleri, çepeçevre kuşatıverdi!

De ki: 'Yeryüzünde gezip dolaşın! Sonra da, bakın ki, (peygamberleri) yalanlayanların sonu nice olmuştur!'"[\[383\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); karşılaştığı her türlü eza, cefa, istihza ve yalanlamaya katlanarak ve âhirette sevabını umarak, Yüce Allah'ın emriyle, kavmine öğüt vermeye devam etti.[\[384\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)la alay eden müşrik ulularından:

Esved b. Muttalib,

Esved b. Abdi Yağus,

Velid b. Mugîre,

Âsb.Vâil,

Haris b. Tulaytıla

kötülüklerini sürdürdükleri ve Peygamberimiz (a.s.)la alaylarını çoğalttıkları zaman, Yüce Allah, Peygamberimiz (a.s.)a âyetler indirdi[\[385\]](#) ve indirdiği âyetlerde meal olarak şöyle buyurdu:

geliriz!)

Onlar, yakında (uğrayacakları akıbetleri) bileceklerdir!

Andolsun; biliyoruz ki, onların söyleyip durduklarından göğsün daralıyor!" (Hicr: 95-97)

Cebrail (a.s.), bir gün, gelip, Kabe'de Peygamberimiz (a.s.)ın yanına dikilmişti.

Kureyş müşriklerinin Peygamberimiz (a.s.)la alay edenlerinden:

Esved b. Muttalib,

Esved b. Abdi Yağus,

Velid b. Mugîre,

Âs b. Vâil,

Haris b. Tulaytıla, o sırada, Kabe'yi tavaf ediyorlardı.[\[386\]](#)

Esved b. Abdi Yağus, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelince, Cebrail (a.s.):

"Sen bunu nasıl buldun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Benim dayım olmakla beraber, Allah'ın kötü bir kuludur!" buyurdu.

Cebrail (a.s.):

"Biz, senin için onun hakkından geliriz!" dedi.

Ondan sonra, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına, Âs b. Vâil geldi.

Cebrail (a.s.):

"Bunu nasıl buldun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Bu da Allah'ın kötü bir kuludur!" buyurdu.

Cebrail (a.s.):

"Biz, senin için onun hakkından geliriz!" dedi.

Ondan sonra, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına, Velid b. Mugîre geldi.

Cebrail (a.s.):

"Bunu nasıl buldun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Bu da Allah'ın kötü bir kuludur!" buyurdu.

Cebrail (a.s.):

"Biz, senin için onun hakkından geliriz!" dedi.

Sonra, Esved b. Muttalib geldi.

Cebrail (a.s.):

"Bunu nasıl buldun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Bu da Allah'ın kötü bir kuludur!" buyurdu.

Cebrail (a.s.):

"Biz, senin için onun hakkından da geliriz!" dedi.[\[387\]](#)

Bunların hepsi de, birer musibete uğrayarak, Bedir savaşından önce ölüp gittiler.[\[388\]](#)

Ebu Cehil'in Peygamberimiz (a.s.)ın Secdede Boynunu Çiğnemeye Yemin Edişi

Ebu Cehil,[389] bir gün, Kureyş azgınlardan bir topluluğun içinde:[390]

"Vallahi,[391] Muhammed'i[392] Kabe'nin yanında[393] namaz kılarken göreceğim olursam, muhakkak, onun boynunu çiğnerim!" demişti.[394]

Peygamberimiz (a.s.):

"Eğer o bunu yapmaya kalkacak olursa, [395] muhakkak, zebanilerden, başları gökte, ayakları yerde oniki melek

iner[396], açıktan[397] kendisini yakalayırverirler!" buyurdu.[398]

Peygamberimiz (a.s.) namaz kıldığı sırada,[399] Ebu Cehil haber alıp acele[400] geldi.[401]

"Yâ Muhammed![402] Ben seni[403] bundan[404] men etmedim mi?[405]

Ben seni bundan men etmedim mi?

Ben seni bundan men etmedim mi?" dedi.[406]

Peygamberimiz (a.s.), namazdan dönünce,[407] onu azarladı.[408]

Ebu Cehil:

"Yâ Muhammed![409] Sen beni nasıl azariarsın?[410]

Sen de bilirsin ki,[411] şu vadide benim meclisimden daha kalabalık bir meclis yoktur![412]

Vallahi, istersem, şu vadiyi sana karşı süvariler ve piyadelerle doldururum!" dedi.[413]

Ebu Cehil, Kureyş müşriklerinden bir topluluğa:

"Muhammed sizin aranızda hâlâ yüzünü toprağa sürüyor mu?!" diye sormuştu.

"Evet! Sürüyor!" denilince, Ebu Cehil:

"Lâtve Uzzâ'ya andolsun ki; ben onu böyle yaparken görürsem, ya onun boynuna basarım, ya da yüzünü toprağa sürerim!" dedi.[414]

Namaz kıldığı sırada, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına vardı.

Kendisinin birdenbire Peygamberimiz (a.s.)ı bırakıp geri döndüğü ve elleriyle korunduğu görüldü! Kendisine:

"Sana ne oldu?" diye sorulunca:

"Onunla benim aramda ateşten bir hendek! Korkunç birşeyler, birtakım kanatlar!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) da:

"Eğer bana yaklaşmış olsaydı, melekler kendisinin uzuvlarını birer birer koparırlardı!" buyurdu.[415]

Hız. Abbas da, bu husustaki bir müşahadesini şöyle anlatmıştır "Bir gün Mescid-i Haram'da idim. Oraya Ebu Cehil geldi: 'Andolsun ki; secdede görürsem, Muhammed'in boynuna basacağım!' dedi. O sırada, Resûlullah (a.s.) geldi. Ebu Cehil'in söylediği sözü kendisine haber verdim.

Son derecede kızdı, ve Mescid-i Haram'a kapısından girmeyi beklemeyerek, hemen duvarından aşarak girdi.

Kendi kendime:

'Bu, kötü ve uğursuz bir gündür!¹ dedim. Hemen, izarımı toplayıp, ben de arkasından gittim. Resûlullah (a.s.), Alak sûresini başından sonuna kadar okudu ve secde etti.

Ebu Cehil'e:

'Ey Ebu'l-Hakem! İşte, Muhammed secdede!' dediler.

Ebu Cehil:

'Siz benim gördüğümü görmüyor musunuz?!

Vallahi, gök ufku gerilip önümü kapattı!¹ dedi."[\[416\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Ebu Cehil'e, İraş'a Olan Borcunu Ödettirışı

İraş b. Amr diye anılan[417] bir adam devesine binip Mekke'ye gelmiş, Ebu Cehil de ondan devesini satın almıştı.

Fakat, ona devesinin bedelini ödemeyi geciktirmiş, uzatmış durmuştu.

Adamcağız, Kureyşîlerin toplandıkları yere vardığı sırada, Peygamberimiz (a.s.), Mescid-i Haram'ın bir köşesinde oturuyordu.

İraş b. Amr:

"Ey Kureyş cemaatı! Ben garib, yolcu bir adamım!

Ebu'l-Hakem Amr b. Hişam'daki hakkımı almak için, bana kim yardım eder?" diye sordu.

Orada oturanlar, Ebu Cehil'in Peygamberimiz (a.s.)a olan düşmanlığını bile bile, alay için, Peygamberimiz (a.s.)ı göstererek:

"Şu oturan adamı görüyor musun?

Sen ona git! O, senin ondaki hakkını almakta sana yardım eder!" dediler.

Adamcağız, varıp Peygamberimiz (a.s.)ın başucuna dikildi:

"Ey Allah'ın kulu! Ebu'l-Hakem Amrb. Hişam, bana hakkımı ödememekte baskın çıktı.

Ben garib ve yolcu bir adamım!

Şu cemaattan, ondaki hakkımı almakta bana yardım edecek bir adam sormuştum.

Onlarda, bana seni gösterdiler.

Sen ondan benim hakkımı alıver! Allah seni rahmetiyle esirgesin!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), hemen kalkıp, onunla birlikte Ebu Cehil'e gitti.

Kureyş cemaatı Peygamberimiz (a.s.)ın kalkıp adamlarla birlikte gittiğini görünce, yanlarındaki adamlardan birine:

"Onu takip et; bak, gör ne yapacak?!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.) Ebu Cehil'in evine kadar gitti, kapısını çaldı. Ebu Cehil, içeriden:

"Kim o?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben Muhammed'im! Hemen yanıma çık!" buyurdu.

Ebu Cehil Peygamberimiz (a.s.)ın yanına çıktı. Kendisinin yüzü sararmış, benzi değişmişti.

Peygamberimiz (a.s.), ona:

"Ver şu adamın hakkını!" buyurdu.

Ebu Cehil:

"Olur!" dedi. Hemen içeri girdi. Hiç güçlük çıkarmadan, adamcağızın hakkını getirip kendisine verdi.

Peygamberimiz (a.s.), İraş'a:

"Git artık işinin başına!" buyurdu. Kendisi de oradan ayrıldı.

Kureyş cemaatının gönderdikleri adam yanlarına gelince, ona:

"Ne gördün?" diye sordular.

Adam:

"Şaşılacak şeylerden şaşılacak şey gördüm!

Vallahi, o Ebu'l-Hakem'in kapısını çalar çalmaz, Ebu'l-Hakem hemen onun yanına çıktı ve benzi sarardı. Ebu'l-Hakem'e:

'Ver şu adamın hakkını!' dedi. Ebu'l-Hakem de:

'Olur!¹ dedi. Hemen içeri girdi. Hiç güçlük çıkarmadan, adamın hakkını getirip ödedi" dedi.

İraş da, Kureyşîlerin meclislerine gelip:

"Allah o zât hayırla mükâfatlandırsın!

Vallahi, o benim hakkımı Ebu'l-Hakem'den alıverdi!" dedi.[\[418\]](#)

Çok geçmeden, oraya Ebu Cehil de geldi.

Mecliste bulunanlar, ona:

"Ne oldu sana? Vallahi, biz, şimdiye kadar, senin yaptığın şeyin bir benzeri daha görmedik!" dediler. Ebu Cehil:

"Vallahi, o kapımı çalar çalmaz, onun sesini duyar duymaz, içime bir korku doldu!

Kendisinin yanına çıktığım zaman, başının üzerinde, develerden öyle bir puğur gördüm ki, şimdiye kadar ben onun gibi büyük başlısını, boyunlusunu ve dişlisini hiç görmemişimdir!

Vallahi, adamın hakkını ödemekten kaçınıyordum, muhakkak o puğur beni yiyiverir, yutuverirdi![\[419\]](#) Hemen adamın hakkını verdim!" dedi.

Orada bulunan cemaat:

"Bu da onun sihirlerinden biridir!" dediler.[\[420\]](#)

Âs b. Vâil'in Habbab'a Olan Borcunu Ahirette Ödeyeceğini Söylemesi

Ashabdan Habbab b. Eret, Cahiliye devrinde,[\[421\]](#) Mekke'de demirci idi.[\[422\]](#) Kılıç yapandı.

Yaptığı ve sattığı kılıçlardan,[\[423\]](#) Âs b. Vâil'in üzerinde toplanmış bir hayli dirhem[\[424\]](#) alacağı vardı.

Alacağını istemek üzere, onun yanına gitti.[\[425\]](#)

Âs b. Vâil:

"Sen Muhammed'i inkâr etmedikçe, sana birşey ödemem!" dedi.

Habbab b. Eret:

"Vallahi, sen ölünceye ve öldükten sonra dirilinceye kadar, ben onu inkâr etmem!" dedi.[\[426\]](#)

Âsb.Vâil:

"Ben öldükten sonra dirilecek miyim?" diye sordu.

Habbab b. Eret:

"Evet! Dirileceksin!" dedi.[\[427\]](#)

Âs b. Vâil:

"Siz, Cennette gümüş, altın, ipek ve her çeşit meyveler bulunduğunu söylüyorsunuz, değil mi?" diye sordu.

Habbab b. Eret:

"Evet!" dedi.[\[428\]](#)

Âs b. Vâil:

"Ey Habbab! Dinine tâbi olduğunuz sahibiniz şu Muhammed de, Cennetliklerin Cennette altından, gümüşten, giyileceklerden ve hizmetçilerden istediklerini hazır bulacaklarını söylemiyor mu?" diye sordu.

Habbab b. Eret:

"Evet!" dedi.

Âsb.Vâil:

"O halde, ey Habbab! Sen bana Kıyamet gününe kadar mühlet ver! Ben Cennet yurduna döneceğime,[\[429\]](#) bana o zaman mal ve evlat verilecek olduğuna,[\[430\]](#) mal ve evladına döneceğime göre,[\[431\]](#) bendeki hakkını da sana o zaman orada öderim!"[\[432\]](#) diyerek, Kufâm Kerîm'in Cennette mü'minlere verilecek nimetler hakkındaki âyetleriyle alay etmek istedi.[\[433\]](#)

"Vallahi, ey Habbab! Ne sen, ne de sahibin ve sahiplerin, Allah katında benden daha iyi ve bu hususta daha nasipli olamazsınız!"[\[434\]](#)

Vallahi, senin söylediğin gerçekleşecek olsaydı, orada ben muhakkak senden daha üstün olurum!" dedi.[\[435\]](#)

Yüce Allah, Âs b. Vâil hakkında âyetler indirdi.[\[436\]](#) İndirdiği âyetlerde, meal olarak şöyle buyurdu:

"Ŗu âyetlerimizi tanımayan ve 'Bana elbette mal ve evlat verilecek!' diyen adamı gördün mü?

O gayba mı vâkıf olmuş?

Yoksa, çok Esirgeyen (Allah) katından, bir ahid mi almış?

Hayır! Öyle değil!

Biz, onun söylemekte olduğu (sözü) yazar, azabını da uzattıkça uzatırız!

Onun söyleyegeldiğine, Biz mirasçı olacağız ve o, Bize tek başına gelecektir!"[\[437\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Süveyd b. Sâmit'le Görüşüp Kendisini İslamiyete Davet Edişı

Medineli Evs kabilesinden Amr b. Avf oğullarının kardeşı Süveyd b. Sâmit, hac veya umre için, Mekke'ye gelmişti.[\[438\]](#)

Kendisine, kabilesi içinde, cesareti, şiirleri, yaşlılığı,[\[439\]](#) soyu ve şerefliiliği ile,[\[440\]](#) "Kâmil" ismi verilmişti.

Peygamberimiz (a.s.), Süveyd'in Mekke'ye geldiğini işitince, gidip[\[441\]](#) onu Yüce Allah'a imana,[\[442\]](#) Kur'ârı Kerîm okuyup-kendisini İslâmiyete davet etti.[\[443\]](#)

Süveyd İslâmiyeti ne kabul etti,[\[444\]](#) ne de ondan uzaklaştı.[\[445\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm hakkında da:

"Hiç şüphesiz, bu, güzel bir sözdür![\[446\]](#)

Belki de, sende olan, benim yanımdakinin benzeridir!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Senin yanındaki nedir?" diye sordu.

Süveyd:

"İçinde Lokman'ın hikmetli sözleri yazılı Mecelle (Mecmua)!" dedi.[\[447\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Onu bana okusana?" buyurdu.

Süveyd onu Peygamberimiz (a.s.)a okudu.[\[448\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Şüphesiz ki, bu, güzel bir sözdür.

Fakat, benim yanımdaki, Allah'ın bana indirdiği.[\[449\]](#) Allah'ın Kelamı olan[\[450\]](#) Kur'ân[\[451\]](#) bundan daha güzel,[\[452\]](#) daha üstündür!

O, hidayet ve nurdur!" buyurdu.[\[453\]](#)

Süveyd, dönüp Medine'ye, kavminin yanına gitti.

Çok geçmeden de, Hazrecîler tarafından öldürüldü.[\[454\]](#)

Kabilesi halkından bazı kimseler:

"Biz onun Müslüman olduğu halde öldürüldüğünü gördük!" demişlerdir.[\[455\]](#)

Böyle ise, Allah ona rahmet etsin![\[456\]](#)

Kureyş Müşrikleriyle İttifak Kurmaya Gelen Medinelilerin İslamiyete Davet Edilişi

Ebu'l-Hayser Enes b. Rafi', kavmi olan Abdüleşhel oğullarından, içlerinde İyas b. Muaz'ın da bulunduğu bazı gençlerle Mekke'ye gelmişti.

Maksatları; Hazrecîlere karşı, Kureyşîlerle bir ittifak antlaşması yapma çareleri aramakü.

Peygamberimiz (a.s.), onların geldiğini işitince, gidip yanlarına oturdu ve onlara:

"Sabahlamak üzere geldiğiniz şeyden, sizin için daha hayırlısı yok mudur?" diye sordu.

"Nedir o daha hayırlı olan şey?" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben Allah'ın Resûlüyüm! Allah beni, hiçbir şeyi şerik koşmaksızın Allah'a ibadet etmeye davet edeyim diye kullara gönderdi ve bana Kitab da indirdi" buyurduktan sonra, onlara İslâmiyeti anlattı ve Kur'ân-ı Kerîm okudu.

Henüz pek genç yaşta olan İyas b. Muaz:

"Ey kavmim! Bu, vallahi, sağlamaya geldiğiniz şeyden daha hayırlıdır!" dedi.

Ebu'l-Hayser Enes b. Râfi¹, hemen yerden bir avuç toprak alıp İyas b. Muaz'ın yüzüne atıp, onu:

"Sen bizi kendi halimize bırak! Hayatım üzerine yemin ederim, biz buraya ondan başkası için gelmiş bulunuyoruz!" diyerek[457] azarlayınca,[458] İyas b. Muaz sustu.[459] Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.), kalkıp onların yanlarından ayrıldı.[460]

Ebu'l-Hayser ve arkadaşları da, Medine'ye döndüler.[461]

İyas b. Muaz, çok geçmeden vefat etti.

Vefat ederken yanında bulunanlar, onun ruhunu teslim edinceye kadar Yüce Allah'ı tevhid, tekbir ve O'na hamd edip durduğunu işitmişler, Müslüman olarak öldüğünde şüphe etmemişlerdir.[462]

Yüce Allah ona rahmet eylesin!

Ebu'l-Hayser Enes b. Rafi¹ ve arkadaşları Mekke'den Medine'ye döndükten sonra, Kays b. Hâtım da Mekke'ye geldi.

Peygamberimiz (a.s.) onu da İslâmiyete davet etti.

Kays:

"Sen beni bu yıl bırak da, işimin üzerinde bir düşüneyim, sonra senin yanına yine gelirim!" dedi.

Fakat, gelecek yıldan önce öldü, gelemedi.[463]

Peygamberimiz (a.s.)ın Akabe'de Medineli Altı Hazrecî ile Buluşup Görüşmesi

Peygamberimiz Aleyhisselam, nübüvvetin onbirinci yılında,[464] hac mevsiminde Akabe'de bulunduğu sırada idi ki, Yüce Allah'ın kendilerine hayır murad ettiği Medineli Hazrecîlerden küçük bir toplulukla karşılaştı .[465]

Başka bir deyişle; Yüce Allah, İslâmiyeü şereflendirmek istediği Medinelilerden, başlarını kazıtıp ihramdan çıkmış bazı kişilere, Peygamberimiz (a.s.)ı sevketti.[466] Ki, onlar:

Es'ad b. Züârre,

Avf b. Haris,

Râfi¹ b. Malik,

Kutbe b. Âmir,

Ukbe b.Âmir, Câbir b. Abdullah idi.[467]

Peygamberimiz (a.s.), onlara:

"Siz, kimlersiniz?" diye sordu.

Onlar:

"Hazrec kabilesinden bazı kişileriz!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Yahudilerin dost ve müttefikleri olan Hazrecîlerden misiniz?" diye sordu.

Onlar:

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Oturmaz mısınız? Sizinle biraz konuşayım" buyurdu.

Onlar:

"Olur" dediler, oturdular.

Peygamberimiz (a.s.) onları Yüce Allah'a imana davet ve kendilerine İslâmiyeti arz ve teklif etti, Kur'ân-ı Kerîm okudu.

Yüce Allah, Medinelilere İslâmiyetle yapacağı ihsanı yaptı.

Yahudiler, Kitab ve ilim sahibi idiler. Medine'nin yerlisi olan Evs ve Hazrecîler ise putperest idiler. Bunlar, kendi yurtlarında Yahudilerle çarpışır dururlardı.

Aralarında birşey çıktıkça, Yahudiler bunlara:

"Bir peygamber gönderilmek üzeredir. Onun geleceği zamanın gölgesi düşmüştür. O Peygamber gelince, biz ona tâbi olacağız. Onunla birlik olup, Âd ve İrem kavminin öldürüldükleri gibi, biz de sizi öldüreceğiz!" derlerdi.

Peygamberimiz (a.s.), Medineli Hazrecîlerle konuşup kendilerini Allah'a imana davet edince, birbirlerine:

"Ey kavmimiz! Biliniz ki: Vallahi bu, Yahudilerin bizi kendisiyle korkuttuğu peygamber olsa

gerek! Sakın, Yahudiler ona inanmak ve tâbi olmakta sizi geçmesinler" diyerek, Peygamberimiz (a.s.) m kendilerini davet ettiği şeye icabet ve İslâmiyetten kendilerine teklif edilen şeyleri hemen kabul ve tasdik ettiler.

"Biz, kavmimizi, hem birbirlerine karşı, hem de kavmimizden olmayan bir kavme (Yahudilere) karşı, aralarında düşmanlık ve kötülük olduğu halde gerimizde bırakmış bulunuyoruz.

Umulur ki, Allah onları senin sayende biraraya toplar.

Biz, hemen yanlarına vanp, onları da senin işine, İslâmiyete davet edecek; bizim bu dinden kabul ettiğimiz şeyleri onlara da arz ve teklif edeceğiz.

Eğer Allah onları bu din üzerinde birleştirirse, senden daha aziz ve daha şerefli bir kimse olamaz!" dediler.[468]

Peygamberimiz (a.s.), onlara:

"Siz, Rabbimin elçilik vazifesini halka tebliğ edinceye, yerine getirinceye kadar beni koruyacak, bana yardımcı olacak mısınız?" diye sordu[469] ve kendileriyle birlikte Medine'ye gitmek istedi.[470]

Onlar:

"Sen de biliyorsun ki, Evs ve Hazrec kabileleri arasında kanlar dökülmüştür. Allah'ın onları senin İslâmiyet işinle doğru yola çıkaracağını çok umuyoruz.[471]

Yâ Rasûlallah![472] Biz, Allah ve Resûlü için son derecede gayret göstereceğiz! Fakat, biz, bugün birbirlerine karşı kızgın,[473] birbirlerinden uzaklaşmış,[474] önceki yıl Buasta birbirlerimizle çarpışmış bulunuyoruz.

Biz bu durumda iken, eğer sen bugün yanımıza gelersen, bizim için senin üzerinde toplanma, birleşme hâsıl olmaz![475]

Biz sana görüşümüzü sunuyoruz.

Sen, Allah'ın ismiyle, biraz bekle![476]

Bu yıl bizi serbest bırak![477]

Biz kavim ve kabilemizin yanına dönelim.[478]

Onlara senin işini haber verelim.

Kendilerini Allah'a ve Allah'ın Resûlüne,[479] senin davet ettiğin şeylere[480] davet edelim.

Belki Allah aramızı düzeltir,[481] işimizi birleştirir.[482]

Allah'ın bizleri senin üzerinde birleştirmesi umulur.[483]

Eğer onlar senin üzerinde sözbirliği eder, sana tâbi olurlarsa,[484] senden daha aziz bir kimse olmaz ![485]

Biz, sana, gelecek yıl hac mevsiminde gelmeye söz veriyoruz!" dediler.[486]

Peygamberimiz (a.s.) da kabul etti.[487]

Onlar; gerçekten, inanmış, Peygamberimiz (a.s.)ı ve getirdiklerini doğrulamış olarak yurtlarına dönmek üzere, Peygamberimiz (a.s.)ın yanından ayrı İdi lar.[488]

Medine'ye, kavimlerinin yanına vardıkları zaman, Peygamberimiz (a.s.)ı anlatmaya ve onları

İslâmiyete davet etmeye koyuldular.[\[489\]](#)

Ensar evlerinden, içinde Peygamberimiz (a.s.)ın anılmadığı,[\[490\]](#) İslâmiyetin açıklanmadığı[\[491\]](#) ev kalmadı.[\[492\]](#)

Allah onlardan razı olsun![\[493\]](#)

Zekvan b. Abdi Kays'ın Müslüman Oluşu

Zekvan b. Abdi Kays da, Es'ad b. Zürâre ile Medine'den Mekke'ye gelerek Peygamberimiz (a.s.)la buluşmuş, Peygamberimiz (a.s.) İslâmiyeti arz ve teklif edip Kur'ân-ı Kerîm okuyunca, Müslüman olmuştur.[494]

Yüce Allah ondan razı olsun![495]

[1] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 236, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 90, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 130.

[2] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 236, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 129.

[3] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 58, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 227, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 130, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 123.

[4] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 58.

[5] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 58-59, İbn Seyyid, c. 1, s. 130, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 123.

[6] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 345.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 362, Taberî, Târih, c. 2, s. 219, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 345.

[8] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 362, Taberî, c. 2, s. 219, Beyhakî, c. 2, s. 346, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 130-131 .

[9] Taberî, Târih, c. 2, s. 219.

[10] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 362.

[11] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 59.

[12] Taberî, Târih, c. 2, s. 220.

[13] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 59, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 362.

[14] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 362.

[15] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 59.

[16] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 362.

[17] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 59, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 362.

[18] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 59, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 130-131, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 123.

[19] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 59, Taberî, c. 2, s. 219, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 131, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 123.

[20] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 59, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 131, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 123.

[21] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 122, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 233, Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 98, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 54, Neseî, Sünen, c. 4, s. 90-91, Beyhakî, Delâilü'n-

nübüvve, c. 2, s. 342-343, Vâhidî, E sbâbü'n-nüzûl, s. 228, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 131-132, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 230, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 124.

[22] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 59, Beyhakî, c. 2, s. 346, İbn Seyyid, c. 1, s. 131, Zehebî, s. 236, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.123.

[23] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 59, İbn Sa'd, c. 1, s. 122-123, Beyhakî, c. 2, s. 346, İbn Seyyid, 11, s. 131, Zehebî, s. 236, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 123.

[24] Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 18, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 54, Vâhidî, E sbâbü'n-nüzûl, s. 228, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 132.

[25] Kasas: 56.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/119-122.

[26] İbn Sa'd. Tabakât. c. 3. s. 543. Zehebî. Târîhu'l-islâm. s. 233.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/122-123.

[27] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 236, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 90, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 130.

[28] Belâzurî, c. 1, s. 236, İbn Seyyid, c. 1, s. 129.

[29] İbn İshak, İbn Hisam , Sîre, c. 2, s. 57, İbn Esîr, c. 2, s. 90, İbn Seyyid, c. 1, s. 130, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 10, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 71.

[30] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 236, İbn Esîr, c. 2, s. 90.

[31] Belâzurî, c. 1, s. 236, İbn Esîr, c. 2, s. 90. Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 299.

[32] Kastalâni, Mevâhib, c.1, s. 71, Diyarbekrî, c. 1, s. 299.

[33] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 35.

[34] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 124, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 349, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 47.

[35] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 124, Ebu Davud, Sünen, c. 3, s. 214, Neseî, Sünen, c. 4, s. 79, Beyhakî, c. 2, s. 349, Ebu'l-Ferec İbn Ceraf, el-Vefa, c. 1, s. 208, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 234, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 125, Halebî, c. 2, s. 47.

[36] Beyhakî, c. 2, s. 349, İbn Seyyid, c. 1, s. 132, Zehebî, s. 234, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 125.

[37] İbn Sa'd, c. 1, s. 123, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 208, Diyarbekrî, c. 1, s. 301 .Halebî, c. 2, s. 47.

[38] İbn Sa'd, c. 1, s. 123, Beyhakî, c. 2, s. 349, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 208, İbn Seyyid, c. 1, s. 132, Zehebî, s.234, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 125, Halebî, c. 2, s. 47.

[39] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s.123.

[40] Neseî, Sünen, c. 4, s.79 Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 125.

[41] İbn Sa'd, c. 1, s. 124, Ebu Davud, Sünen, c. 3, s. 214, Nesâî, Sünen, c. 4, s. 79, Beyhakî, c. 2, s. 349, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 125.

[42] İbn Sa'd, c. 1, s. 123, Beyhakî, c. 2, s. 349, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 208, Zehebî, s. 234, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 125.

[43] İbn Sa'd, c. 1, s. 124, Ebu Davud, c. 3, s. 214, Nesâî, c. 4, s. 79, Beyhakî, c. 2, s. 349, Ebu'l-

Ferec, c. 1, s. 208, Zehebî,s.234, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 125.

[44] İbn Sa'd. Tabakât. c. 1. s. 123-124.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/123-124.

[45] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 8, s. 18, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 236, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 130, İbnHacer, el-İsâbe, c. 4, s. 283, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1 , s. 73, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 301.

[46] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 57, İbn Sa'd, c. 8, s. 18, Belâzurî, c. 1, s. 406, Yâkubî, Tâîh, c. 2, s. 35, Taberî, Târih,c.2, s. 229,Hâkim,Müstedrek, c. 3, s. 182, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1 825, İbn Seyyid, c. 1, s. 129-130, Zehebî, Târîhu'l-islâm ,s. 237, İbn Hacer, c. 4, s. 1825, İbn Seyyid, c. 1, s. 129-130, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 237, İbn Hacer, c. 4, s. 283, Diyarbekrî, c. 1 ,s. 301.

[47] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 18, Belâzurî, c. 1, s. 236, İbn Esir, Kâmil, c. 2 s. 90, Zehebî, s. 236, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 3,s. 127, İbn Hacer, c. 4, s. 283.

[48] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 1 8, Belâzurî, c. 1, s. 406, Yâkubî, c. 2, s. 35, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1825, Zehebî, s. 237, İbnHacer, c. 4, s. 283, Kastalâni, c. 1 , s. 73, Diyarbekrî, c. 1, s. 301.

[49] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 182, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1825, Beyhakî, c. 2, s. 352-353, İbn Esîr, c. 2, s. 90, İbn Seyyid, c.1, s. 1 30, Zehebî, s. 237, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 127, Kastalâni, c. 1, s. 73.

[50] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 57, İbn Sa'd, c. 8, s. 18, Belâzurî, c. 1, s. 406, Yâkubî, c. 2, s. 35, Taberî, c. 2, s. 229, Hâkim ,c. 3, s. 182, İbn Abdilberr c. 4, s. 1825, İbn Seyyid, c. 1 , s. 129-130, Zehebî, s. 237, Diyarbekrî, c. 1 , s. 301.

[51] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 18, Belâzurî, c. 1, s. 237, 406, Hâkim, c. 3, s. 182, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1825, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 85, Zehebî, s. 237, İbn Hacer, c. 4, s. 283, Diyarbekrî, c. 1, s. 301 , Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 40, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 294.

[52] İbn Sa'd, c. 8, s. 18, Hâkim, c. 3, s. 182, İbn Hacer, c. 4, s. 283, Diyarbekrî, c. 1, s. 301, Zürkânî, c. 1,s.294.

[53] İbn Sa'd, c. 8, s. 18, Belâzurî, c. 1, s. 237, 406, İbn Hacer, c. 4, s. 283, Diyarbekrî, c. 1, s. 301, Halebî, c. 2, s. 40, Zürkânî,c. 1, s. 294.

[54] İbn İshak, İbn Hişam, c. 57, İbn Seyyid, c. 1, s. 130, Zehebî, s. 237, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 122, Zürkânî, c. 1, s. 293.

[55] İbn Sa'd, c.1, s. 211, Taberî, c. 2, s. 229, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c. 1, s. 130, Zehebî, s. 237, Ebu'l-Fidâ,c. 3, s. 122, Diyarbekrî, c. 1, s. 302.

[56] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 35.

[57] Taberî, Târih, c.2, s.: 229, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 91, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. ks.2, s. 10.

[58] Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 301.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/124-125.

[59] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 123, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 208.

[60] İbn Sa'd, c. 1, s. 211, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 210, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 134, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s.302.

[61] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 2, s. 57, İbn Sa'd, c. 1 , s. 211, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 210, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 134.

[62] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 58, Taberî, Târih, c. 2, s. 229, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c. 1, s. 130,1 34, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 50.

[63] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 57-58, İbn Sa'd, c. 1, s. 211, Taberî, c. 2, s. 229.

[64] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 134, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks.2, s. 10.

[65] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 58, Taberî, c. 2, s. 229, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 350, İbn Seyyid, c. 1, s. 130,Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 234, Halebî, c. 2, s. 50.

[66] İbn Sa'd, Tabak âtü'l -k übrâ, c. 1, s. 211, E bu'l-F ere c İbn C evzî, e I-Vefa, c. 1, s. 210-211, Ebu'l-Fidâ, el-Bi dâye ve'n-ni hâye,c. 3, s.

134, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 302, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 50-51.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/125-127.

[67] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.1, s. 387.

[68] Kurtubî, Tefsir, c. 13, s. 26, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 , s. 292, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 508.

[69] Furkan: 27-29, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 387.

[70] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 188-189, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 103-104, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 472.

[71] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 11 3, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 26, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1336, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 154, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 301.

[72] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve,0.2,5.197, Kurtubî, Tefsir, c. 15, s. 7, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 3, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 5, s.258.

[73] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 1 97, Suyûtî, Dürü'l-mensur, c. 5, s. 258.

[74] Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 316, Neseî, Medârik, c. 2, s. 3, Kurtubî, Tefsîr, c. 15, s. 7, Hâzin, Tefsir, c. 3, s.3.

[75] Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 564, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 5, s. 258.

[76] Taberî, Tefsîr, c. 22, s. 152, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 564, Suyûtî, c. 5, s. 258.

[77] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 1 97, Suyûtî, c. 5, s. 258.

[78] Kurtubî, Tefsîr, c. 15, s. 7, Hâzin, c. 3, s. 3.

[79] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 197, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 5, s. 258.

[80] Kurtubî, Tefsîr, c. 15, s. 7.

[81] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 197, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 5, s. 258.

[82] Yâsin: 9.

[83] Taberî, Tefsir, c.2 2, s. 152, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 197, Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 316, Neseî, Medârik, c. 3, s. 3, Kurtubî,Tefsir, c. 15, s. Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 564, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 5, s. 258.

[84] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 303, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 163, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 192-193, Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, c. 6, s. 240, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 228.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/128-133.

[85] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.2, s. 60.

[86] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 211 , Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 237, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 211 ,İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 134, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 302.

[87] Belâzurî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 302.

[88] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 211, Belâzurî c. 1, s. 237, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 211, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 91 , İbn Kayyım ,Zâdü'l-mead, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 134, Kastalâni, c. 1, s. 73, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c.2, s. 51.

[89] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 35, Kastalâni, c. 1, s. 75.

[90] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 60, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s.211, Belâzurî, c. 1, s. 237, Taberî, Târih, c. 2, s. 229, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 211, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, Uyun, c. 1 , s. 134, Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 282, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.135, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 35, Kastalâni, Mevâhib, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, c. 1 , s. 302, Halebî, c. 2, s. 52.

[91] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 8.

[92] İbn Kayyım, Zâd, c. 2, s. 52, Kastalâni, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, c. 1, s. 302.

[93] İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 10, Halebî, c. 2, s. 51.

[94] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 60, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135.

[95] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 60, Taberî, c. 2, s. 229, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, c. 1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.135, Halebî, c. 2, s. 52.

[96] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 295, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, Zehebî, s. 282.

[97] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 60, Taberî, c. 2, s. 229, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, c. 1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.135.

[98] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 60, Taberî, c. 2, s. 229, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 91 , İbn Kayyım, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, c. 1 ,s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135.

[99] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s 60, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 36, Taberî, Târîh, c. 2, s. 229-230, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve , c. 1, s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 212, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 91 , İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 134, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 282, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 135, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks.2, s. 10, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 302, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 52.

[100] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 60, Taberî, c. 2, s. 230, İbn Seyyid, Uyun, c. 1 ,s.134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Diyarbekrî, c. 1, s.302.

[101] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 60, Taberî, c. 2, s. 230, İbn Esîr, c. 2, s. 91, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Diyarbekrî, c. 1 , s. 302.

[102] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 36, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 416, Zehebî, s. 282, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 15, s. 142, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 6, s. 224.

[103] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 60-61, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 212, İbn Seyyid, c. 1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 135, Diyarbekrî, c. 1, s. 302, Halebî, c. 2, s. 52.

[104] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 212. İbn Esîr, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c. 1, s.1234, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Diyarbekrî, c. 1, s. 302, Halebî, c. 2, s. 52.

[105] Ebu Nuaym, c. 1, s. 295, Zehebî, s. 283.

[106] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 212. İbn Esîr, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c. 1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Diyarbekrî, c. 1, s. 302, Halebî, c. 2, s. 52.

[107] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 36, Ebu Nuaym, c.1, s. 295, Zehebî, s. 283.

[108] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Yâkubî, c. 2, s. 36, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu Nuaym, c. 1, s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, Zehebî, s. 283, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415.

[109] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 61, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 36, Taberî, Târîh, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 212, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 135.

[110] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Yâkubî, c. 2, s. 36, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 212, İbn Seyyid, c. 1, s. 134, Zehebî, s. 283, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135.

[111] Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 237.

[112] İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 52.

[113] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 212, İbn Esîr, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c. 1, s.134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Diyarbekrî, Hamis, c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, İbn Esîr, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c.1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Diyarbekrî, c. 1, s. 302, Halebî, c. 2, s. 52.

[114] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, İbn Esîr, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c.1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Diyarbekrî, c. 1, s. 302, Halebî, c. 2, s. 52.

[115] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Taberî, c. 22, s. 230, İbn Esîr, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c.1, s. 134, Diyarbekrî, c. 1, s.302, Halebî, c. 2, s. 52.

[116] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, İbn Esîr, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c.1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Diyarbekrî, c. 1, s. 302.

[117] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 235, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 91-92, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.136-137.

[118] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 212, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 212, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 52, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 4, s. 275, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 74, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 302.

[119] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 212, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 212, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, Diyarbekrî, c. 1, s.302.

[120] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 15, s. 142, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 6, s. 224.

[121] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 36, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c.1, s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, Zehebî, Târîhu'l-islâm ,s. 283.

[122] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 61, İbn Sa'd, c.1, s. 212, Taberî, Târîh, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 212, İbn Esîr,Kâmil, c. 2, s. 91, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks.2, s. 10, Kastalâni, M evâhib, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, c. 1, s. 302, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 52.

[123] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 212, İbn Seyyid, c. 1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3,s. 135, Kastalâni, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, c. 1 , s. 302, Halebî, c. 2, s. 52.

[124] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, İbn Sa'd, c. 1 , s. 212, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 212, İbn Esîr, c. 2, s. 91 ,İbn Kayyım, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, c.1, s. 134, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Kastalâni, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, c. 1, s. 302, Halebî, c. 2,s. 52.

[125] İbn İshak, İbn Hişam , c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, E bu'l-Ferec, c. 1, s. 212, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Diyarbekrî, c. 1, s.302.

[126] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 36, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1 ,s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 416, İbn Seyyid, c.1, s.134, Zehebî, s. 283, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136.

[127] Yâkubî, c. 2, s. 36, Ebu Nuaym, c. 1,s. 295, Ebu'l-Ferec, c. 1,s. 282, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, c. 1, s. 134, Zehebî, s. 283, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136, Kastalâni, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, c. 1,s.302.

[128] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 46, Kastalâni, c. 1, s. 73, Diyarbekrî, c. 1, s. 302, Halebî, c. 2, s. 52.

[129] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 46, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 134, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 73,Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 302, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 52.

[130] Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 297.

[131] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 61, Taberî, Târîh, c. 2, s. 230, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 136.

[132] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 61, Taberî, Târîh, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, e I-Vefa, c. 1, s. 213, İbn Esîr,Kâmil, c. 2, s. 91 , Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 283, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 136, Halebî, c. 2, s. 53.

[133] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, İbn Seyyid, c. 1, s. 134, Zehebî, s. 283, Halebî,c.2,s.52.

[134] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, Ebu'l-Ferec, c.1, s. 213, İbn Esîr, c. 2,s. 91, Zehebî, s. 283, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136, Halebî, c. 2, s. 53.

[135] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 295.

[136] Ebu Nuaym, c. 1,s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, İbn Seyyid, c. 1, s. 135, Zehebî, s. 283, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136,Halebî, c. 2, s. 53.

[137] Ebu Nuaym, c.1, s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, İbn Seyyid, c. 1, s. 135, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136, Halebî, c. 2, s. 53.

[138] Ebu Nuaym, c. 1, s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2 , s. 415, İbn Seyyid, c. 1, s. 135, Zehebî, s. 283, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136,Halebî, c. 2, s. 53.

[139] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 1 35, Zehebî, s. 283, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 136, Halebî, c. 2, s. 53.

[140] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 295, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 415.

[141] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 61, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 213, Zehebî, s. 283, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks.2, s. 10.

[142] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 35, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 73.

[143] İbn Haldun, Târîh, c. 3, ks.2, s. 10.

[144] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 61-62, Taberî, Târîh, c. 2, s. 230, E bu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 213, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 91 -92, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 285, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.136, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 35, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 75.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/133-140.

[145] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 62, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 213, İbn Esir, c. 2, s. 92, İbn Seyyid, c. 1, s.1135, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136, Diyarbekrî, Hamis, c. 1 ,s.302, Halebî, c. 2, s. 53.

[146] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 62, Taberî, c. 2, s. 230, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 295, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 416, Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 4, s. 56, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 213, İbn Esîr, c. 2, s. 92, İbn Seyyid, c. 1, s. 135, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136, Diyarbekrî, c. 1 , s. 303, Halebî, c. 2, s. 53.

[147] Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 4, s. 56, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 54.

[148] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 416, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 283, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 54.

[149] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 62, Taberî, Târîh, c. 2, s. 230, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 295, Süheylî, Ravd, c. 4, s. 56, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 213, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 92, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 1 35, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 136. Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 303, Halebî, c. 2, s. 54.

[150] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 295.

[151] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 466.

[152] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 36, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 74, Diyarbekrî, c. 1, s. 303.

[153] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 62-63, Taberî, c. 2, s. 230-231, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 213-214, İbn Esîr, c. 2, s. 92, İbn Seyyid, c. 1, s. 135, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136, Diyarbekrî, c. 1, s. 303, Halebî, c. 2, s. 56.

[154] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 295, Zehebî, s. 223.

[155] Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 4, s. 56.

[156] Ebu Nuaym, c. 1, s. 295, Zehebî, s. 283, Halebî, c. 2, s. 56.

[157] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 63, Taberî, Târîh, c. 2, s. 230-231 , Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 214, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 135, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 1

36, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 303, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 56.

[158] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 63, Taberî, c. 2, s. 231, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 92, İbn Seyyid, c. 1, s. 135, Halebî, c. 2, s. 56.

[159] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 63, Taberî, c. 2, s. 231, İbn Esîr, c. 2, s. 91, İbn Seyyid, c. 1, s. 135, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 136.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/140-142.

[160] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 63, Taberî, c. 2, s. 231, İbn Seyyid, c. 1, s. 136, Diyarbekrî, c. 1, s. 303.

[161] İbn Şa'd, Tabakatü'l-kübrâ, c. 1, s. 212.

[162] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 63, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 237, Taberî, c. 2, s. 231, İbn Seyyid, c. 1, s. 136.

[163] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 63, İbn Sa'd, c. 1, s. 212, Belâzurî, c. 1, s. 237, Taberî, c. 2, s. 231, Diyarbekrî, c. 1, s. 303.

[164] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 83, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1420.

[165] Kamu's-Seâlib, Mekke'ye iki merhalelik veya bir gün bir gecelik bir yerdir (Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 15, s. 142, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, c. 6, s. 224).

[166] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 83, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1420-1421, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 281-282, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 417, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 135, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 284, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 137, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 73, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 56-58.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/142-143.

[167] Mahle, Mekke'ye bir geceliktir (Kastalanı, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 74, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 363).

[168] Nasibin (Nusaybin), Musul'dan Şam'a giden kabile yolu üzerinde, Cezire beldelerinden, bostanları, suları bol bir belde olup Sencar ile Esîralan dokuz fersah, Musul ile altı günlüktür. Sur içinde bulunan küçük bir dağdan şehre akreb yayılır (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 288).

[169] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 63, İbn Sa'd, Tabakatü'l-kübrâ, c. 1, s. 212, Taberî, Târih, c. 2, s. 231, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 363, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 92, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 136, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 137, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 74, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 303, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 60.

[170] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 63, Taberî, c. 2, s. 231, Ebu Nuaym, c. 2, s. 363, İbn Esîr, c. 2, s. 92.

[171] Ahkâf 29-32, Cinn: 1-15, İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 63, İbn Sa'd, c. 1, s. 212.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/143-144.

[172] İbn Sa'd, Tabakatü'l-kübrâ, c. 1, s. 212, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 52, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 303, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 61.

[173] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 61.

- [174] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 212, İbn Kayyım, Zad, c. 2, s. 52, Halebî, c. 2, s. 61.
- [175] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 212, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 237, İbn Kayyım, Zâd, c. 2, s. 52, Halebî, c. 2, s.52.
- [176] Taberî, Târîh, c.2, s. 231.
- [177] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 137.
- [178] Taberî, Târîh, c. 2, s. 231.
- [179] Taberî, Târîh, c. 2, s. 231, E bu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 214.
- [180] Taberî, Târîh, c.2, s. 231.
- [181] İsmail (a.s.)'ın, halis ve saf soyundan gelen oğullarına Sarfh (İ bn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 26, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c.1, s. 20); Abduddar, Cuman, Manzum, Adıyy, Ka'bveSehm oğullarına da, Halff'in çoğulu olarak Ahiâf denir (İbn Esîr, Nihâye, o.1, s. 425).
- [182] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 20, Taberî, Târîh, c. 2, s. 231, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 214, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 137.
- [183] Taberî, Tarih, c. 2, s. 231.
- [184] Taberî, Târîh, o. 2, s. 231, E bu'l-F erec İ bn C evzî, el-Vefa, c. 1, s. 214.
- [185] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 20, Taberî, Târîh, o. 2, s. 231, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 214, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 137.
- [186] Taberî, Târîh, c. 2, s. 231, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 215.
- [187] Taberî, Târîh, c. 2, s. 231.
- [188] Taberî, Târîh, c. 2, s. 231, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 215.
- [189] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 212, Taberî, c. 2, s. 231, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 215, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s.52.
- [190] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 212, Taberî, c. 2, s. 231, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 215, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.137.
- [191] Taberî, c. 2, s. 231, E bu'l-F erec, c. 1, s. 215, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 137, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 62.
- [192] Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 137, Halebî, c. 2, s. 62.
- [193] Taberî, c. 2, s. 231, E bu'l-F erec, c. 1, s. 215, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 137, Halebî, c. 2, s. 62.
- * Altı veya yedi kişi idiler (Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 137, Halebî, c. 2, s. 62).
- [194] İbn Sa'd, c. 1, s. 212, Taberî, c. 2, s. 231, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 137, İbn Kayyım, c. 2, s. 52.
- [195] Taberî, c. 2, s. 231, E bu'l-F erec, c. 1, s. 215.
- [196] İbn Sa'd, c. 1, s. 212, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 215, İbn Kayyım, c. 2, s. 52.
- [197] İbn Sa'd, c. 1, s. 212, İbn Kayyım, c. 2, s. 52.
- [198] İbn Sa'd, Tabakât, 11, s. 212.
- [199] Taberî, c. 2, s. 231, E bu'l-F erec, c. 1, s. 215.
- [200] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 137.

[201] Taberî, Târîh, c. 2, s. 231, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ,c.1, s. 215, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 93.

[202] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 212, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 215, İbn Kayyım , Zâdü'l-mead, o. 2, s. 52.

[203] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 212, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 52.

[204] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 212, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 215, İbn Kayyım, c. 2, s. 52.

[205] İbn Sa'd, Tabakât, 11, s. 212, İbn Kayyım, c. 2, s. 52, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 62.

[206] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 21, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 137.

[207] İbn Sa'd, c. 1, s. 212, E bu'l-F erec, c. 1, s. 215, İbn Kayyım, Zâd, c. 2, s. 52.

[208] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s.80,Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 20, Ebu Davud, Sünen, c. 2, s. 56,Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ,c. 9, s. 67, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 233, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 136.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/144-147.

[209] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 237, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 759, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 78, İbn Hacer, el-İsâbe,c.2, s. 225.

[210] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 22, İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 237, Ebu Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 238, Etau'l-Ferecİbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 204, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 79, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 139, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ,c. 1, s. 336, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 69.

[211] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 237, İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 139.

[212] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 22, Ebu Nuaym , Delâil, c. 1, s. 238, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 204.

[213] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 98.

[214] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 22, Ebu Nuaym , c. 1, s. 238, Ebu'l-Fenec, c. 1, s. 204.

[215] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 98.

[216] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 22, İbn Sa'd, c. 4, s. 237, Ebu Nuaym, c. 1 , s. 238, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 759, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 204, İbn Esîr, c. 3, s. 78-79, İbn Seyyid, c. 1, s. 139, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 248, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 99.

[217] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 759, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 248-249.

[218] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 22, İbn Sa'd, c. 4, s. 237, Ebu Nuaym, c. 1 ,s.239, İbn Abdilberr, c. 2, s. 759, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 204, İbn Esir, c. 3, s. 79, İbn Seyyid, c. 1, s. 139, Zehebi", c. 1, s. 249, Suyûtî, c. 1, s. 336.

[219] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 22, İbn Sa'd, c. 4, s. 237, Ebu Nuaym, c. 1, s. 239, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 204, İbn Esîr, c. 3, s. 79, Suyûtî, c. 1, s. 336, Halebî, c. 2, s. 69.

[220] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 22-24, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 237-239, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 239, İ bn Abdi Iberr, İstiâb, c. 2, s. 760-761, E bu'l -F erec İ b n C evzî, el- Vefâ, c. 1, s. 204-206, İ bn Esîr, Usdu'l -g âbe, c. 3, s. 7 9-80, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 139-140, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1,s. 249-250, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 99-100, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 336-337, Halebî, İ nsânu'l-uyûn, c. 2, s. 69-70.

[221] Ahm ed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 243, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 123, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1957, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 758, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 249, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 225.

[222] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 24, İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 239, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 259, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 239-240, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 206, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 80, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 100, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 337.

[223] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 239, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 140

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/147-152.

[224] Taberî, Tarih, c. 2, s. 231, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 93.

[225] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 284, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 65.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/152-153.

[226] Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 306-307, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 32, s. 132, Kurtubî, Tefsir, c. 20, s. 222, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 417.

[227] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 133, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 655, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 288, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 307.

[228] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 405.

[229] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 34, Vahidi, Esbâbü'n-nüzûl, s. 307, Fahu'r-Râzî, c. 32, s. 132, Hâzin, c. 4, s. 417.

[230] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 34, Vahidi, s. 307, Fahu'r-Râzî, c. 32, s. 132.

[231] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 34, Vahidî, s. 307, Hâzin, c. 4, s. 417.

[232] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 34, İbn Sa'd, c. 1, s. 133, Belâzurî, c. 1, s. 405, Vâhidî, s. 307, Ebu'l-Fenec, c. 2, s. 655, İbn Seyyid, c. 2, s. 288, Hâzin, c. 4, s. 417.

[233] İbn Sa'd, c. 1, s. 133, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 50, c. 4, s. 1818-19, İbn Asalar, Târih, c. 1, s. 293, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 655, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 23, İbn Seyyid, c. 2, s. 288,

[234] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 39.

[235] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 39, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 307.

[236] Kurtubî, Tefsir, c. 20, s. 222.

[237] Kevser 1-3.

[238] İbn Esîr, Nihâye, c. 4, s. 208.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/153-154.

[239] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 63, Taberî, Târih, c. 2, s. 231, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 138.

[240] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 282, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 422, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 3, s. 142.

[241] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 63-64, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 216, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 36, Taberî, Târih, c. 2, s. 231.

[242] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 216, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 322, Ebu Nuaym, c. 1, s. 292, Diyarbekrî, Hamis, c.1,s. 306, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 153.

[243] Zübeyr b.Bekkâr, Cem hene, c. 1, s. 367-368, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 1 97, c. 3, s. 15.

[244] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 267, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 142, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 3, s. 473.

[245] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 267, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 142.

[246] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 267.

[247] İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 3, s. 473.

[248] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 142.

[249] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 267, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 1 0, s. 103.

[250] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 142.

[251] Zübeyr b.Bekkâr, Cem here, c. 1, s. 367, B. Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 10, s. 103, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 3, s. 473.

[252] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 58-59.

[253] Zübeyr b. Bekkâr, Cemhere, c. 1, s. 368, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 10, s. 104, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 3, s. 473.

[254] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 267.

[255] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 142.

[256] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 55.

[257] Zübeyr b. Bekkâr, Cem here, c. 1, s. 368, İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 267.

[258] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 267.

[259] Zübeyr b.Bekkâr, Cemhere, c. 1, s. 368, B. Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 10, s. 104, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 3, s. 473.

[260] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 267.

[261] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 216-217, Ebu Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 1 , s. 292, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2,s. 56, E bu'l -F i dâ, el -Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 146, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 306.

[262] İbn Sa'd, c. 1, s. 216, 217, Ebu Nuaym , c. 1, s. 292, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks.2, s. 11, Diyarbekrî, c. 1,s.306.

[263] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 63-64, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.216, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 36, Taberî, Târîh, c. 2, s.231, Ebu Nuaym , D elâ ilü 'n-n übü we, c. 1, s. 282, Süheylî, Ra vdu'l - ü nüf, c. 4, s. 59, E bu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 216, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 93, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1, s. 152-53, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 282, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.3, s. 138.

[264] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 2, s. 63-64, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 216, Taberî, Târîh, c. 2, s. 231, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 185, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 94, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-Nihâye, c. 3, s. 439.

[265] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.1, s. 216, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c . 3, s. 492, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 186, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 138.

[266] İbn İshak, İbn Hişam , c. 2, s. 64, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Taberî, Târîh, c. 2, s. 232, Ebu'l-F erec İbn Cevzî, el-Vefâ,c.1, s. 21 5, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 135, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 138.

[267] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 67, Ahmed b. Hanbel, 3, s. 492, İbn Esîr, c. 2, s. 94, İbn Haldun, Târîh, c. 2, s. ks.

2, s. 11 .

[268] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 64, Taberî, c. 2, s. 232, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 138, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 154.

[269] İbn İshak, İ bn Hişam, c. 2, s. 64, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Taberî, c. 2, s. 232, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 56,Zehebî, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 138, Halebî, c. 2, s. 154.

[270] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 64, İbn Sa'd, c. 1,s. 216, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Taberî, c. 2, s. 232, İbn Kayyım,c. 2, s. 56, Zehebî, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 138-139, Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 46.

[271] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 322, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 237, Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 4, s. 59, E bu'l-Ferec, c. 1 ,s. 216, İbn Kayyım , c. 2, s. 56, Zehebî, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 138, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 46, İbn Haldun, c. 2, ks.2, s. 11.

[272] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 322, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 36, Ebu'l-F erec, c. 1, s. 21 6. İbn Kayyım, c. 2, s. 56, Zehebî, s. 285,Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 138, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 46.

[273] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 64, İbn Sa'd, c. 1, s. 216, Belâzurî, c. 1, s. 237, Yâkubî, c. 2, s. 36, Taberî, c. 2, s. 232, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 216, İbn Kayyım, c. 2, s. 56, Zehebî, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 138.

[274] İbn Sa'd, c. 1, s. 21 6, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 322. Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 292, Beyhakî, Delâil, c. 2,s. 442, İbn Kayyım, c. 2, s. 56, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 59, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 46.

[275] Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 292, E bu'l-Ferec, c. 1.S.216, İbn Seyyid, c. 1, s. 152, Zehebî, s. 282, Halebî, c. 2, s. 153.

[276] İbn Sa'd, . c1, s. 216, İbn Kayyım, c. 2, s. 56, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[277] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 322, Beyhakî, c. 2, s. 442, Zehebî, s. 282, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 159, Heysemî, c. 6, s. 46.

[278] İbn Sa'd, c. 1, s. 216, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 322, Beyhakî, c. 2, s. 442, İbn Kayyım, c. 2, s. 56, Zehebî, s. 282, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 159, Heysemî, c. 6, s. 46, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[279] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 237.

[280] Yâku bf, Târîh, c. 2, s. 36, Ze hebf, Tâ rfhu 'l-islâm, s. 282, E bu'l -Fi dâ, el-Bi dâye ve'n-nih âye, c. 3, s. 140, Diyarbekrf, Hamîs, c.1, s. 306.

[281] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1,s.216, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 56.

[282] Zehebî, s. 282, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 40, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 158.

[283] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 322, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 6624, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 442, Zehebî, s. 298, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 159, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s.46.

[284] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1 ,s.282, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 422, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye,c. 3, s. 142-1 43, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 309-310.

[285] Ebu Nuaym, c. 1, s. 285, Beyhakî, c. 2, s. 424, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 143.

[286] Ebu Nuaym, c. 1, s. 285, Beyhakî, c. 2, s. 424, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1,s. 153, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 143, Halebî, c.2,s. 156.

[287] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 285, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 424, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 251 ,İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 153, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 143, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 156.

[288] Ebu Nuaym, c.1, s. 285, Beyhakî, c. 2, s. 424, İbn Seyyid, c. 1, s. 153, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.143, Halebî, c. 2, s. 156.

[289] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 285-288, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 424426, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c.5, s. 250-251, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 153-155, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 143-144, Halebî, İ nsânu'l-uyûn,c. 2, s. 156-1 57.

[290] Ahmed b. Hanbel, Müsned,c. 3, s. 492, Hâkim, Müstedrek, c.1, s. 15, Beyhakî, Delâil,c. 2,s. 185, Zehebî, Târîhu'l-islâm ,s. 151, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 41, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 22.

[291] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Hâkim, c. 1,s. 15, Beyhakî, c. 2, s. 185, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 492, Hâkim, c. 1,s.15, Beyhakî, c. 2, s. 185, İbn Abdilberr, İ stiâb, c. 2, s. 492, Zehebî, s. 151, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 41, Heysem f, c. 6, s. 22.

[292] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 492.

[293] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Hâkim, c. 1, s. 15, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 41, Heysemî, c. 6, s. 22.

[294] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Heysemî, c. 6, s. 22.

[295] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Hâkim, c. 1, s. 15.

[296] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 492, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 15, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 185, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 492493, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 285, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 41, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 22.

[297] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Hâkim, c. 1, s. 15, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 41, Heysemî, c. 6, s. 22.

[298] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 185, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 41 .

[299] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Beyhakî, c. 2, s. 185, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 151, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 41, Heysemî,Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 22.

[300] Be yhak f, D el âil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 185.

[301] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Beyhakî, c. 2, s. 185, Zehebî, s. 151 , Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 41.

[302] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 492, Hâkim, Müstedrek, c. 1 , s. 15, Beyhakî, c. 2, s.1 85, İbn

Abdilberr, c. 2, s. 483, Ebu'l-Fidâ,c. 3, s. 41 , Heysemî, c. 6, s. 22.

[303] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 492, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 41 .

[304] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 64-65, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 492493, Taberî, Târih, c. 2, s. 231-232,Zehebî, Tâ rihu' l-islâm, s. 285, E bu'l -Fidâ, c. 3, s. 1 38-1 39, Halebî, İ n sânu' l-uyûn, c. 2, s. 15 4.

[305] Dârekutnî, Sünen, c. 3, s. 44-45, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 182, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 71, AJâüddinAli, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 49, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 153-154.

[306] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 185, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 151, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 41 ,Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 21.

[307] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 130, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 21, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 450.

[308] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 21, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 450.

[309] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 130, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 21, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 450.

[310] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 130.

[311] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 21, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 450.

[312] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. c. 5, s. 130, Heysemî, Mecma, c. 6, s. 21, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 450.

[313] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 21, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 450.

[314] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 65, Taberî, Târîh, c. 2, s. 232, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 297, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 93.

[315] E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 297.

[316] İbn İshak, İ bn Hişam, c. 2, s. 65, Taberî, c. 2, s. 232, E bu Nuaym , c. 1, s. 297, İbn Esîr, c. 2, s. 93, Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 285, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 139.

[317] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 140.

[318] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 297.

[319] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 65, Taberî, Târîh, c.2,s. 232, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 93, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 285, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 139.

[320] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 297.

[321] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 65, Taberî, c. 2, s. 232, İbn Esîr, c. 2, s. 93, Zehebî, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 139.

[322] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 297.

[323] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 65, Taberî, Târîh, c.2,s. 232, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 93, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s.285, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 139, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 154.

[324] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 65, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 238, Taberî, c. 2, s. 232,

İbn Esîr, c. 2, s. 93, Zehebî, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 139, Halebî, c. 2, s. 154.

[325] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 238.

[326] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 65-66, Taberî, c. 2, s. 232, İbn Esîr, c. 2, s. 93, Zehebî, s. 285, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 139, Halebî, c. 2, s. 155.

[327] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 66, Taberî, c. 232, E bu Nuaym, c. 1, s. 289, İbn Esîr, c. 2, s. 93, Zehebî, s. 285, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 140.

[328] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 289, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 140.

[329] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 66, Taberî, c. 2, s. 232, İbn Esîr, c. 2, s. 93.

[330] Ebu Nuaym, c. 1, s. 297, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 141.

[331] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 93, Zehebî, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 139.

[332] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 66, Taberî, c. 2, s. 232, Zehebî, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 139.

[333] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 297, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 141.

[334] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 66, Taberî, Târîh, c. 2, s. 232, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 285-286, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 139-140.

[335] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 297, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 141.

[336] Ebu Nuaym, c. 1, s. 297, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 179, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 141, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 353.

[337] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 297, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 141.

[338] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 297, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 179, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye c. 3, s. 141, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 353.

[339] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 297, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 141.

[340] Ebu Nuaym, c. 1, s. 297, İbn Esîr, c. 7, s. 179, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 141, İbn Hacer, c. 4, s. 353.

[341] Ebu Nuaym, c. 1, s. 297, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 141.

[342] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 66, Taberî, Târîh, c. 2, s. 232, Ebu Nuaym, c. 1, s. 297, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 140.

[343] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 66, Taberî, c. 2, s. 232, Ebu Nuaym, c. 1, s. 297, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 93, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 140, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 154.

[344] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 66, Taberî, c. 2, s. 232, Ebu Nuaym, c. 1, s. 297, İbn Esîr, c. 2, s. 93, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 140.

[345] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 154.

[346] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 293.

[347] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 237, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 293.

[348] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 293.

[349] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 293-294, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s.

145-146.

- [350] Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 294, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 146.
- [351] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 285.
- [352] Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 294, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. c. 5, s. 285, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 146.
- [353] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/154-177.
- [354] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 53.
- [355] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 57.
- [356] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 57, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 282.
- [357] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 211 , Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 132.
- [358] Ahmed b. Hanbel, c.1, s. 318-319, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 132-133, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 4, s. 270.
- [359] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c.1 ,s.319, Buhârî, Sahih, c.6, s. 120, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1958, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 133, Heysemî, Meanau'z-zevâid, c. 4, s. 270.
- [360] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 319, Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 120, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 133, Heysemî, Meanau'z-zevâid,c. 4, s. 270-271.
- [361] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 319, Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 120, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1959, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 4, s. 271.
- [362] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 53.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/177-180.
- [363] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 5, s. 255, Taberî, Tefsir, c. 7, s. 312, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 150.
- [364] Taberî, Tefsir, c. 15, s. 108, Suyûtî, Dürü'l-mensur, c. 4, s. 190.
- [365] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 242, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 314, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 53,Suyûtî, D ürü'l-mensur, c. 4, s. 190.
- [366] Taberî, Tefsir, c. 7, s. 312, Halebî, İ nsânu'l -u yûn, c. 1, s. 497
- [367] Belâzurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 142.
- [368] İ bn İ shak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c. 5, s. 255, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 242, Taberî, Tefsir, c. 7, s. 31 2, Hâkim ,Müstedrek, c. 2, s. 314, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 150, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 52, Suyûtî, c. 4, s. 190, Halebî, c. 1, s. 496.
- [369] İbn İshak, c. 5, s. 255, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 242, Taberî, c. 7, s. 312, c. 1 5, s. 108, Hâkim, c. 2, s. 314, Vâhidî, s.150, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 272 Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 52, Suyûtî, c. 4, s. 190.
- [370] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 272
- [371] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 242, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 314, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 52,Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 7, s. 50, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 4, s. 190, Halebî, İnşânu'l-uyûn, c. 1, s. 497.
- [372] Halebî, İ nsânu'l-uyun, c. 1, s. 497.

[373] Ahmed b. Hanbel, c.1, s. 242, Hâkim, c. 2, s. 314, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 150, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s.272, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 52, Suyûtî, c. 4, s. 190, Halebî, c. 1, s. 497.

[374] Halebî, İ nsânu'l-uyun, c. 1, s. 497.

[375] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 242, Hâkim, c. 2, s. 314, Beyhakî, c. 2, s. 272, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 52, Suyûtî, c. 4, s. 190, Halebî,c.1, s. 497.

[376] İbn İshak, c. 5, s. 255, Taberî, Tefsir, c. 7, s. 312, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 150.

[377] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 1 53-1 54.

[378] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 272.

[379] Taberî, Tefsir, c. 15, s. 108, Hâkim , c. 2, s. 362, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 20, s. 234, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c.3, s. 47, Hâzin,Tefsir, c. 3, s. 169, Suyûtî, c. 4, s. 190.

[380] Taberî. c. 7. s. 312. Vâhidî. Esbâbü'n-nüzûl. s. 150.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/180-182.

[381] "Allah'ın yanında başka bir ilah daha tanıyan o alaycılara karşı, muhakkak, Biz sana yeteriz! (Onların hakkından, İbn İshak, İtan Hişam, Sîre, c. 2, s. 36.

[382] Şuyuti, Dürü'l-m ensûr, c. 4, s. 108.

[383] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 36.

[384] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 50.

[385] İbn İshak, İbn Hişam, c.2, s. 50-51, Taberî, Tefsir, c. 14, s. 69-70 Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 268, Kurtubî,Tefsir, c. 10, s. 62, Meseff, Medârik, c. 2, s. 279, Beyzâvf, Tefsir, c. 1, s. 547, Ebussuud, Tefsir, c. 5, s. 92.

[386] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 2, s. 51, Taberî, Tefsir, c. 14, s. 70, Kurtubî, Tefsir, c. 10, s. 62, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 106.

[387] Taberî, Tefsir, c. 14, s. 72.

[388] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 51-52, Taberî, c. 14, s. 70-72, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 268, Beyhakî,D el â il ü'n-nübü we, c. 2, s. 316-318, K urtu bf, Tefsir, c. 10, s. 62, İ bn Seyyid, U yûnu 'l-eser, c. 1, s. 11 3, Zehebî, T ârfhu'l -i si âm, s. 224-225, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 105-106.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/182-185.

[389] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 368, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 81, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 444, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 126, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 254.

[390] Ebussuud, Tefsir, c. 9, s. 179.

[391] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 126

[392] Ahmed b. Hanbel, c. 1 , s. 368, Buhârî, c. 6, s. 81, Tirmizî, c. 5, s. 444, Belâzurî, c. 1, s. 126, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 254.

[393] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 368, Buhârî, c. 6, s. 81, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 529, Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 394

[394] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 248, 368, Buhârî, c. 6, s. 81, Tirmizî, c. 5, s. 444, Belâzurî, c. 1,

s. 125, Taberî, c. 30, s. 254, Kurtubî, Tefsir, c. 20, s. 124, Hâzin, c. 4, s. 394, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Ebussuud, c. 9, s. 179.

[395] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 248, 368, Buhârî, c. 6, s. 81, 89, Tirmizî, c. 5, s. 444, Belâzurî, c. 1, s. 126, Taberî, c. 30, s. 257, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529.

[396] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 126, Bedruddin Aynî, Umdetu'l-Kari c. 19, s. 308, İbn Hacer, Fethu'l-Bari, c. 8 s. 557.

[397] Ahmed b. Hanbel, c.1, s. 368, Tirmizî, c. 5, s. 444, Belâzurî, c. 1, s. 126.

[398] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 248, 368, Buhârî, c. 6, s. 81 , 89, Tirmizî, c. 5, s. 444, Belâzurî, c. 1, s. 126, Taberî, c. 30, s. 257, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Bedrüddin Aynî, c. 19, s. 308, Hâzin, c. 4, s. 1 94.

[399] Tirmizî, c. 5, s. 444, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 1 92, Zehebî, Târîhu'Nslâm, s. 151-152, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 529, Hâzin, c. 4, s. 394.

[400] Belâzuî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 126.

[401] Tirmizî, c. 5, s. 444, Belâzurî, c. 1, s. 1 266, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Hâzin, c. 4, s. 394.

[402] Belâzurî, c. 1, s. 126, Taberî, c. 30, s. 256, Beyhakî, c. 2, s. 192, Zehebî, s. 154, Ebu'l-Fidâ, t 4, s. 529.

[403] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 368, Tirmizî, c. 5, s. 444, Belâzurî, c. 1, s. 126, Beyhakî, c. 2, s. 192, Zehebî, s. 154, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Hâzin, c. 4, s. 394.

[404] Tirmizî, c. 5, s. 444, Taberî, c. 30, s. 256, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Hâzin, c. 4, s. 394.

[405] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 368, Tirmizî, c. 5, s. 444, Belâzurî, c. 1, s. 126, Taberî, c. 30, s. 256, Beyhakî, c. 2, s. 192, Zehebî, s. 154, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Hâzin, c. 44, s. 394.

[406] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 444.

[407] Tirmizî, c. 5, s. 444, Hâzin, c. 4, s. 394.

[408] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 368, Tirmizî, c. 5, s. 444, Belâzurî, c. 1, s. 126, Taberî, c. 30, s. 256, Beyhakî, c. 2, s. 192, Kurtubî, c. 20, s. 127, Zehebî, s. 154, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 259, Hâzin, c. 4, s. 394.

[409] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 256, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 126, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 256, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 192, Kurtubî, Tefsir, c. 20, s. 127.

[410] Ahm ed b. Hanbel, c. 1, s. 256, Belâzurî, c. 1, s. 1 26, Taberî, c. 30, s. 256, Kurtubî, c. 20, s. 127, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Hâzin, t 4, s. 394.

[411] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 256, Tirmizî, c. 5, s. 444, Taberî, c. 30, s. 256, Beyhakî, c. 2, s. 192, Zehebî, s. 154, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Hâzin, c. 4, s. 394.

[412] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 256, Tirmizî, c. 5, s. 444, Taberî, c. 30, s. 256, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 208, Beyhakî, c. 2, s. 189, Zehebî, s. 151-152, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 19, s. 308.

[413] Hâzin, Tefsir, c. 4, s. 394.

[414] Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2154, Taberî, Tefsir, c. 30, s. 256, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 208, Beyhakî, Delâil, c. 2, s.189, Zehebî, s. 151-152, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Bedrüddin Aynî, c. 19, s.

[415] Müslim, c. 4, s. 2154, Taberî, c. 30, s. 256, Ebu Nuaym, c. 1, s. 208, Beyhakî, c. 2, s. 189, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 154, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 529, Hâzin, c. 4, s. 394.

[416] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 2, s. 191, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 1 02, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 43, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 463464.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/185-187.

[417] İbrî Hazm, Cemhere, c. 2, s. 387, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 387.

[418] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 29-30, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 128-129, Ebu Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve, c. 1 , s. 210-212, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 193-194, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 45, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 506-507.

[419] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 30, Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 212, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 1 93-1 94, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 112, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 45.

[420] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 129.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/188-190.

[421] Buhârî,Sahih,c.5, s. 238, Müslim, Sahih, c. 4, s. 2153, Kurtubî, Tefsir, c. 11, s. 145.

[422] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 383, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 164, Bu hân , Sahih, c. 5, s. 238, Müslim, Sahih, c. 4, s. 2153, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 176, Taberî, Tefsir, c. 16, s. 120, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 204, Kurtubî, Tefsir, c. 11, s. 145, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 135.

[423] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.1, s. 383.

[424] Taberî, Tefsir, c. 16, s. 120, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 135.

[425] İbn İshak, İbn Hişam, Sire.c.1 ,s. 383, İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 164, Buhârî.c. 5, s. 238,Müslim, c.4,s. 2153, Belâzurî, c. 1, s. 176, Taberî, c. 16, s. 120, Vâhidî, s. 204, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135.

[426] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 164, Buhârî, c. 5, s. 237-238, Müslim, c. 4, s. 2153, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 318, Belâzurî, c. 1, s. 177, Taberî, c. 16, s. 120, Vâhidî, s. 204, Fahm'r-Râzî, Tefsir, c. 22, s. 249, Kurtubî, c. 11, s. 145-146, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135, Ebussuud, Tefsir, c. 5, s. 279.

[427] İ bn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 164, Buhârî, c. 5, s. 237, Müslim , c. 4, s. 2153, Tirmizî, c. 5, s. 318, Belâzurî, c. 1, s. 177, Taberî, c.16, s. 1 21, Fahru'r-Râzî, c. 22, s. 249, Kurtubî, c. 11, s. 146, Ebussuud, c. 5, s. 279.

[428] Taberî, c. 16, s. 121, Vâhidî, s. 205, Fahru'r-Râzî, c. 22, s. 249, Kurtubî, c. 11, s. 145-146, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 135.

[429] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 383.

[430] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 237, 238, Taberî, Tefsir, c. 16, s. 1 21, Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 204, Zemahşerî, Keşşaf, c. 2, s. 523, Fahru'r-Râzî, Tefsir, c. 22, s. 249.

[431] Buhârî, c. 5, s. 238, Müslim, Sahih, c. 4, s. 2153, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 1 77, Vâhidî, s. 204, Kurtubî, Tefsir, c. 11, s. 145.

[432] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 383, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 164, Buhârî, c. 5,

s. 237, Belâzurî, c. 1, s. 177, Vâhidî, s. 204, Kurtubî, c. 11 , s. 145.

[433] Taberî, c. 16, s. 121, Vâhidî, s. 205, Kurtubî, c. 11, s. 146.

[434] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 383, Kurtubî, c. 11, s. 146.

[435] Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 205.

[436] İbn İshak, İbn Hişam, c. 1, s. 383, İbn Sa'd, c. 3, s. 164, Buhârî, c. 5, s. 238, Müslim, c. 4, s. 2153, Belâzurî, c. 1, s. 177, Taberî, c. 16, s. 121, Vâhidî, s. 204-205, Kurtubî, c. 11, s. 145, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 136.

[437] Meryem: 77-80.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/190-192.

[438] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 67, Yâkubî, Tarih, c. 2, s. 37, Taberî, Târih, c. 2, s. 233, Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, c. 2, s. 419, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 69, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 94, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 155, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 287, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 147, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 160.

[439] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 419, Zehebî, s. 287.

[440] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 67, Taberî, c. 2, s. 233, İbn Esîr, c. 2, s. 94, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147.

[441] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 67-68, Taberî, c. 2, s. 233, Beyhakî, c. 2, s. 419, İbn Esîr, c. 2, s. 94, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[442] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 68, Yâkubî, c. 2, s. 37, Beyhakî, c. 2, s. 419, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[443] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 69, Belâzurî, c. 1, s. 238, Taberî, t 2, s. 233, Beyhakî, t 2, s. 419, İbn Esîr, c. 2, s. 94-95, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[444] İbn Hazm, Cevâmiu's-are, s. 69, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 56, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 155,

[445] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 69, Yâkubî, c. 2, s. 37, Taberî, c. 2, s. 233, Beyhakî, c. 2, s. 419, İbn Esîr, c. 2, s. 95, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[446] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 69, Yâkubî, c. 2, s. 37, Taberî, c. 2, s. 233, Beyhakî, c. 2, s. 419, İbn Esîr, c. 2, s. 95, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[447] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 68, Taberî, c. 2, s. 233, Beyhakî, c. 2, s. 419, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[448] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 68, Belâzurî, c. 1, s. 238, Yâkubî, c. 2, s. 37, Taberî, c. 2, s. 233, Beyhakî, c. 2, s. 419, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[449] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 68, Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 238, Taberî, Târih, c. 2, s. 233, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 419, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 287, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 147, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 160.

[450] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 37.

[451] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 68, Taberî, c. 2, s. 233, Beyhakî, c. 2, s. 419, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[452] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 238, Yâkubî, c. 2, s. 37.

[453] İbn İshak, İbn Hişam, c.2, s.68 Belâzurî, c. 1 , s. 238, Taberî, c. 2, s. 233, Beyhakî, c. 2, s. 419, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[454] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 69, Yâkubî, c. 2, s. 37, Taberî, c. 2, s. 233, Beyhakî, c. 2, s. 419, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 95, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 147, Halebî, c. 2, s. 160.

[455] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 69, Taberî, c. 2, s. 233, Beyhakî, c. 2, s. 419, İbn Esîr, c.2, s. 95, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1,s.155, Zehebî, s. 287, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 47, Halebî, c. 2, s. 160

[456] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/192-194.

[457] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 69, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 427, Taberî, Târîh, c. 2, s. 233, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 1 81, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 1 86, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 288, Ebu'l- Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 148, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6. s. 36.

[458] İbn Haim, Cevâmiu's-Sîre, s. 69, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 56, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 155, İbn Haldun,Târîh, c. 2, ks, 2, s. 11, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 161.

[459] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 69, Taberî, c. 2, s. 233, Hâkim, c. 3, s. 181 .Beyhakî, c. 2, s. 420, İbn Haim, s. 69, İbn Esîr, c. 1, s. 186, İbn Kayyım, c. 2, s. 56, İbn Seyyid, c. 1, s. 155, Zehebî, s. 288, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 48, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 11.

[460] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 69, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 427, Taberî, c. 2, s. 233, Hâkim, c.3, s. 181, Beyhakî, c. 2, s. 420, İbn Esîr, c. 1, s. 186, Zehebî, s. 288, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 148, Heysemî, c. 6, s. 36, Halebî, c. 2, s. 161.

[461] İbn Hazm, s. 69, İbn Kayyım, c. 2, s. 56, İbn Seyyid, c.1, s. 155, İbn Haldun, c. 2, ks, 2, s. 11.

[462] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 69, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 427, Taberî, c. 2, s. 233, Hâkim, c.3, s. 181, Beyhakî, c. 2, s. 420, İbn Hazm, s. 69, İbn Esîr, c. 1, s. 186, İbn Kayyım, c. 2, s. 56, Zehebî, s. 288, İbn Seyyid, c. 1, s. 155, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 148, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 11, Halebî, c. 2, s. 1 61.

[463] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 238.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/194-195.

[464] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 216, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 306.

[465] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 70, Taberî, Târîh, c. 2, s. 234, Ebu Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 298, Beyhakî,Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 433, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 156, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 148, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 76.

[466] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 217, Ebu Nuaym , Delâil, c. 1, s. 299.

[467] İbn İshak, İbn Hişam , c. 2, s. 71 -72, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 219, Taberî, c. 2, s. 234, E bu Nuaym , c. 1, s. 299, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 433, İbnHaim, Cevâmiu's-Sîre, s. 69-70, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 217, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 96, İbn Kayyım, Zâdü'l l-mead, c. 2, s. 56, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 156, Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 290, Ebu'l-Fidâ,c.3, s.149, İbn Haldun, c. 2, kş. 2, s. 11. Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 76, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[468] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 70-73, Taberî, Târih, c. 2, s. 234, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 298-299, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 433-434, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 156, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 290, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 148-149, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 76, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 306, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 159.

[469] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 218, Kastalâni, Mevâhib, c. 1, s. 76, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[470] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 38.

[471] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 299, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 290, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 40.

[472] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 219.

[473] İbn Sa'd, c. 1, s. 218, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 299, Heysemî, Mecmau'ievâid, c. 6, s. 40, Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 76, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 306.

[474] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 299, Heysemî, Mecma, c. 6, s. 40.

[475] İbn Sa'd, c. 1, s. 218-219, Ebu Nuaym, c. 1, s. 299, Heysemî, c. 6, s. 40, Kastalâni, c. 1, s. 76, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[476] Ebu Nuaym, c. 1, s. 299, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 290, Heysemî, c. 6, s. 40, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[477] İbn Sa'd, c. 1, s. 219, Kastalâni, c. 1, s. 76, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[478] İbn Sa'd, c. 1, s. 219, Ebu Nuaym, c. 1, s. 299, Zehebî, s. 290, Heysemî, c. 6, s. 40.

[479] Ebu Nuaym, c. 1, s. 299, Zehebî, s. 290, Heysemî, c. 6, s. 40.

[480] İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 11, Kastalâni, c. 1, s. 76, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[481] İbn Sa'd, c. 1, s. 219, Ebu Nuaym, c. 1, s. 299, Zehebî, s. 290, Heysemî, c. 6, s. 40. Kastalâni, c. 1, s. 76, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[482] Ebu Nuaym, c. 1, s. 299, Zehebî, s. 290, Heysemî, c. 6, s. 40.

[483] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 38.

[484] Kastalâni, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 76.

[485] Yâkubî, c. 2, s. 38, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 11.

[486] İbn Sa'd, c. 1, s. 219, Ebu Nuaym, c. 1, s. 299, Zehebî, s. 290, Heysemî, c. 6, s. 40, Kastalâni, c. 1, s. 76, Diyarbekrî, c. 1, s. 306.

[487] Ebu Nuaym, c. 1, s. 299, Heysemî, c. 6, s. 40.

[488] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 71, Taberî, Târih, c. 2, s. 234, Ebu Nuaym, c. 1, s. 299, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 434, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 156. Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 149.

[489] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 219, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 38, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 299, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 435, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 217, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 290, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 40.

[490] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 219, Yâkubî, c. 2, s. 38, Taberî, Târih, c. 2, s. 234-235, Ebu

Nuaym, c. 1, s. 299, Beyhakî, c. 2, s. 435, İbn Hazm , Cevâmiu's-Sîre, s. 71 , İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 12.

[491] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 299, İbn Hazm, s. 71, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 56.

[492] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 21 9, Yâkubî, c. 2, s. 38, Ebu Nuaym, c. 1 , s. 299, Beyhakî, c. 2, s. 435, İbn Hazm, s. 71, İbn Kayyım, c. 2, s. 56, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 12.

[493] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/195-199.

[494] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 593, İbn Abdilberr, Istiâb, c. 2, s. 466, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 169, Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-nübelâ.c.1. s. 219-220. İbn Hacer. el-İsâbe. c. 1.S.482

[495] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/199.

İSRÂ VE MİRAC MUCİZELERİ

İsrâ ve Mirac Kelimelerinin Mânâları

İsrâ; gece yürümek, yola gitmek, gece yolculuğu etmek, ettirilmek^[1] demektir. Mirac da; yükseğe çıkış aracı demektir.^[2]

İsrâ ve Mirac Hadisesinin Tarihi

İsrâ ve Mirac hadisesi nübüvvetin onikinci yılında,[3] Peygamberimiz (a.s.)ın Medine'ye hicretinden onsekiz ay[4] veya onaltı ay[5] veya ondört ay,[6] ya da bir yıl önce vuku bulmuştur.[7] Bunun; Hicretten sekiz ay önce,[8] Recep ayında[9], Recep ayının yirmiyedinci gecesinde vuku bulduğu da rivayet edilir. [10] Daha başka rivayetler de vardır.[11]

İsrâ ve Miracın Ruhen mi, Bedenen mi Vuku Bulduğu Meselesi

İsrâ ve Miracın, her ne kadar ruhen vuku bulduğu da rivayet edilmekte ise de;[\[12\]](#) selef ve halefi[\[13\]](#) hadis ve kelim âlimleri[\[14\]](#) topluluğunun mezhebine göre, Peygamberimiz (a.s.) geceleyin Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksaya uykuda ve ruhen değil uyanık iken, bedeni ve ruhu ile birlikte, Burak üzerinde isra buyrulmuş, gece yolculuğu ettirilmiş; getirilen Miraç ile de, oradan ruhen değil-yine bedeni ve ruhu ile birlikte, uyanık iken, göklere uruc ettirilmiş, çıkarılmıştır.[\[15\]](#)

Hak ve gerçek olan budur.

Ashab-ı Kiram'dan:

1. Abdullah b. Abbas,
2. Cabir b. Abdullah,
3. Enes b. Malik,
4. Huzeyfe b. Yeman,
5. Hz. Ömer,
6. E bu Hureyre,
7. Malik b. Sa'saa,
8. E bu Habbetü'l-Bedrî,
9. Abdullah b. Mes'ud ile;

Tâbiîn'den:

10. Dahhâk,
11. Katâde,
12. Saîd b. Müseyyeb,
13. Saîd b. Cübeyr,
14. Zührî,
- İbn Zeyd,
- Hasan,
- İbrahim,
- Mücahid,
- Mesrûk,
- İkrime,

İbn Cüreyc de, bu görüştedirler.

Ahmed b. Hanbel, Taberî ve Müslümanlardan büyük bir cemaat; hatta, sonraki fakihlerden, muhaddislerden, kelamcılardan ve müfessirlerden pek çoğu da, bu görüştedirler.[\[16\]](#)

Bazı ilim adamlarınca; Peygamberimiz (a.s.)a peygamberliğin sâlih rüya ile başlangıcında olduğu gibi, kolaylaştırılmak ve alıştırmak üzere, İsrâ ve Mirac'ın önce rüyada gösterilmiş, sonra da uyanıklık halinde yaptırılmış olabileceği de muhtemel görülerek, bu husustaki uyku ve uyanıklık

rivayetleri bağdaştırılmak istenilmiştir.[\[17\]](#)

Peygamberin rüyalarının vahiy hükmünde bulunduğu,[\[18\]](#) kendilerinin gözleri uyuşsa da kalblerinin uyumadığı mâlûmdur.[\[19\]](#)

İsrâ Hadisesinin Kur'an-ı Kerîm'de Açıklanışı

Yüce Allah, İsrâ hadisesini, Kur'ân-ı Kerîm'incie şöyle açıklar:

"Kulunu (Muhammed (a.s.)) bir gece Mescid-i Haram'dan (alıp) Mescid-i Aksa'ya kadar götüren (Allah'ın sâni, her türlü noksanlardan) münezzehtir. (O Mescid-i Aksâya ki) biz, onun etrafına, bereket verdik.

(Bu gece yolculuğunu) ona (o kulumuza), âyetlerimizden bazısını gösterelim diye (yaptırdık). Şüphesiz ki, O, (asıl) O, (herşeyi) hakkıyla işiten, (herşeyi) hakkıyla görendir!"[\[20\]](#)

İsrâ ve Mirac Mucizesi Hadisesini Rivayet Eden Erkek ve Kadın Sahabiler

1. Enes b. Malik,
2. Ebu Hureyre,
3. Abdullah b. Abbas,
4. Abdullah b. Mes'ud,
5. Ebu Saîd el-Hudrî,
6. Ümmü Hani binti Ebi Talib,
7. Malik b. Sa'saa,
8. Şeddad b. Evs,
9. Ebu Zerr el-Gıfârî,
10. Hz. Ümmü Seleme,
11. Hz.Âişe,
12. Esmâ binti Ebu Bekir,
13. Abdullah b. Ebi Sebre,
14. Übeyyb.Ka'b,
15. Büreyde b. Husayb,
16. Cabir b. Abdullah,
17. Huzeyfe b. Yeman,
18. Semûre b. Cündüb,
19. Sehl b.Sa'd,
20. Suheyb b. Sinan,
21. Abdullah b. Ömer,
22. Abdullah b. Es'ad b. Zürâre,
23. Abdurrahman b. Kurt,
24. Hz. Ömer,
25. Hz. Ali,
26. Ebu Eyyub Halid b. Zeyd el-Ensârî
27. Abdullah b. Seddad,
28. Ebu'l-Hamrâ,
29. Ebu Leyla,
30. Ebu Ümâme,
31. Abdullah b. Amr b.Âs,
32. Ebu Habbetu'l-Bedrî.[\[21\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)'ın Göğsünün Yarılıp Kalbine İman ve Hikmet Dolduruluşu:

Mekke'de, İsra ve Mirac gecesinde, Cebrail (a.s.) inip peygamberimiz (a.s.)ın göğsünü yardı ve kalbini çıkardı.

Kalbinin içini Zemzem suyu ile yıkadıktan sonra, içi hikmet ve imanla dolu altın bir tas getirip Peygamberimiz (a.s.)ın kalbinin içine boşalttı ve göğsünü kapadı.[\[22\]](#)

Burak'ın GetiriliŖi ve Peygamberimiz (a.s.)ın Ona BindiriliŖi

Yatsıdan sonra,[23] Peygamberimiz (a.s.)ın binmesi için, katırdan küçük, merkepten byk olan,[24] Crud diye anılan,[25] katırla merkep arası,[26] beyaz,[27] uzun,[28] gemi vurulmuŖ ve eęerlenmiŖ olarak,[29] bir hayvan; Burak getirildi.[30]

Burak'a, Peygamberimiz (a.s.)dan önceki peygamberler de binmiŖlerdi.[31]

Nitekim, İbrahim (a.s.) da, ona binip; önüne Hz. İsmail'i, terkisine de Hz. Hacer'i bindirerek Mekke'ye getirmiŖti.[32]

İbrahim (a.s.), Beyt-i Haram'ı ziyaret için onun üzerinde gelir giderdi.[33]

Burak'a Burak isminin verililiŖi, ya renginin son derecede parlak oluŖundan, ya da hızlı gidiŖinin berki, ŖimŖeęi andırıŖından dolayı idi.[34]

Burak'ın iki bacağında iki kanadı vardı ki, ayaklarını onlarla itip hızlandırırđı.[35]

Peygamberimiz (a.s.) Burak'a binmek üzere yaklaŖınca, Burak, Peygamberimiz (a.s.)a karŖı, nazlanırcasına, hırınlaŖtı.

Cebrail (a.s.), elini onun yelesinin üzerine koyup:

"Ey Burak! Sen Ŗu yaptığından utanmıyor musun?!"[36]

Sen Muhammed'e mi bunu yapıyorsun?!"[37]

Ey Burak![38] Vallahi,[39] Allah'ın Muhammed'den önceki kullarından,[40] Allah katında bundan daha Ŗerefli bir kimse senin üzerine binmemiŖtir![41] Sakin ol!" deyince,[42] Burak utandı,[43] ter döktü.[44] UysallaŖıp sakinleŖti.

Peygamberimiz (a.s.) Burak'ın üzerine bindi.[45]

Peygamberimiz (a.s.)la Cebrail (a.s.), birbirlerini bırakmaksızın, Mescid-i Aksa'ya doğru yollandılar.

Burak; ayağını, gözünün alabildiği yerin en son noktasına basıyordu.[46] Bir müddet gittikten sonra, Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)a:

"İn de, namaz kıl!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) indi ve orada namaz kıldı.

Cebrail (a.s.): "Sen nerede namaz kıldın, biliyor musun? Sen Tr-u Sn'da namaz kıldın! Yüce Allah, Musa (a.s.)la orada konuŖmuŖtu!" dedi.[47]

Nihayet, Beytül-Makdis'e ulaŖıldı, Peygamberimiz (a.s.), orada Burak'ı kendisinden önceki peygamberlerin onu bağlayageldikleri halkaya bağladı.[48]

Peygamberimiz (a.s.)ın İmam Olup Peygamberlere Namaz Kıldırışı

Peygamberimiz (a.s.), Beytü'l-Makdis Mescidine (Mescid-i Aksa'ya) girdi.[\[49\]](#)

İçlerinde İbrahim, Musa ve İsa (a.s.)ların da bulunduğu[\[50\]](#) bazı peygamberler orada Peygamberimiz (a.s.) için toplanmış bulunuyorlardı.

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)ı ileri sürdü.[\[51\]](#) Peygamberimiz (a.s.) onlara imam oldu.[\[52\]](#)

Orada iki rekat namaz kıldı,[\[53\]](#) kıldırıldı.[\[54\]](#)

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)a:

"Kureyşîler Allah'ın bir şeriki bulunduğunu, Hristiyanlar da Allah'ın bir oğlu olduğunu iddia ediyorlar!

Sen, sor şu peygamberlere bakalım: Yüce Allah için, şerik veya oğul olur mu?!" dedi.[\[55\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) onlara sordu.

Onlar; "Biz tevhid ile, Allah'ın bir oluşu inancını tebliğ etmek üzere gönderildik!" dediler.[\[56\]](#)

Yüce Allah'ın vahdaniyetini, birliğini ikrar ettiler.[\[57\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Sunulan İeceklerden Sütü Tercih Edişi

Peygamberimiz (a.s.)a iki kap getirildi ki; kabın birisinde şarap, diğesinde süt vardı.[\[58\]](#)

"Bunlardan hangisini istersen, al!" denildi.[\[59\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) onlara baktı.[\[60\]](#)

şarabı bırakıp[\[61\]](#) sütü seçti,[\[62\]](#) aldı,[\[63\]](#) içti.[\[64\]](#)

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)a:

"Sen fıtratı seçtin,[\[65\]](#) fıtrata isabet ettin![\[66\]](#) Fıtrata yöneltildin![\[67\]](#)

Hamdolsun Allah'a ki, seni fıtrata yöneltti.[\[68\]](#)

Eğersen şarabı almış olsaydın, [\[69\]](#) senden sonra [\[70\]](#) ümmetin azardı. [\[71\]](#)

Sütü tercih etmekle sen de fıtratla yöneltildin, ümmetin de fıtrata yöneltildi. [\[72\]](#)

şarap size haram kılındı!" dedi. [\[73\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)'ın Göklere Çıkarılışı ve Orada Bazı Peygamberlerle Karşılaşp Selamlaşması

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)'ı Beytül-Makdis'teki Sahra'nın [Sahre'nin] üzerine çıkardı.

Peygamberimiz (a.s.), bakınca, orada, tabanı Sahra'da, tepesi semada, meleklerin inip çıktıkları, bakanların ondan daha güzel birşey görmedikleri bir Mirac'ın kurulu olduğunu gördü! [\[74\]](#)

İbn İshak'ın (85-151 Hicrî), kendilerini herhangi bir kusurla kusurlayamayacağı kimselerin kendisine Ebu Saîd el-Hudrî'den rivayet ettiklerini açıklayarak bildirdiğine göre:

Peygamberimiz (a.s.) buyurmuştur ki:

"Beytül-Makdis'te olanlardan boşaldıktan sonra, Mirac'a götürüldüm.

Ben, şimdiye kadar, ondan daha güzel birşey görmedim.

O, öyle birşeydir ki; ölünüz, ölüm anında gözlerini ona diker! [\[75\]](#)

Âdem oğullarının ruhları, göklere onun üzerinde çıkarılır!" [\[76\]](#)

Sahibim Cebrail beni kanadının üstüne koydu, [\[77\]](#) ona yükseltti. [\[78\]](#)

Gök kapılarından, Hafaza diye anılan kapıya kadar çıkardı." [\[79\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)'ın, Sidretül-Müntehâya kadar, göklere yükselişi hep bu Miraç ile olmuştur. [\[80\]](#)

Dünya semasına varılınca, Cebrail (a.s.), [\[81\]](#) o göğün kapısını çaldı. [\[82\]](#) Bekçisi olan meleğe:

"Aç!" dedi.

"Kimdir o?" [\[83\]](#) "Kimsin sen?" denildi. [\[84\]](#)

Cebrail (a.s.):

"Cebrail'im!" dedi.

"Yanında kimse var mı?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Yanımda Muhammed ((a.s.)) var!" dedi.

"O (Miraç için), gönderildi mi?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Evet! Gönderildi" dedi. [\[85\]](#)

Kapı açılıp dünya semasının üstüne çıktıkları zaman, orada oturan, sağında ve solunda birtakım karaltılar bulunan, sağına baktıkça gülen, soluna baktıkça da ağlayan bir zât ile karşılaşırlar. [\[86\]](#)

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.) a:

"Selam ver ona!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) selam verdi.

O da, Peygamberimiz (a.s.)'ın selamına mukabele etti [\[87\]](#) ve "Hoşgeldin, safa geldin salih

peygamber! Salih oğlum!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.) a:

"Kim bu?" diye sordu.[\[88\]](#)

Cebrail (a.s.):

"Bu, atan Âdem ((a.s.))'dır.[\[89\]](#) Sağındaki ve solundaki şu karaltılar da, onun soyundan gelen çocuklarının ruhlarıdır. Onlardan, sağında olanlar Cennetlik, solunda olan karaltılar da Cehennemliktirler! Sağına bakınca güler, soluna bakınca da ağlar!" dedi.

Sonra, ikinci kat göğe yükseldiler.[\[90\]](#)

Cebrail (a.s.) o göğün kapısını çaldı. [\[91\]](#) Bekçisine:

"Aç!" dedi.

"Kimdir o?"[\[92\]](#) "Kimsin sen?" denildi.[\[93\]](#)

Cebrail (a.s.):

"Cebrail'im!" dedi.

"Yanında kimse var mı?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Muhammed ((a.s.)) var!" dedi.

"O (Miraç için), gönderildi mi?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Evet!" deyince, göğün kapısı açıldı.[\[94\]](#)

İkinci semada, teyze oğulları olan İsa b. Meryem ve Yahya b. Zekeriyya (a.s.)larla karşılaştılar.[\[95\]](#)

Cebrail (a.s.):

"Bunlar, Yahya ve İsa ((a.s.))'dır. Selam ver onlara!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) selam verdi.

Onlar da, Peygamberimiz (a.s.)ın selamına mukabele ettiler ve:

"Hoş geldin, safa geldin salih kardeş! Salih peygamber!" dediler.[\[96\]](#) Ve hayır dua ettiler.[\[97\]](#)

İsa (a.s.); orta boylu, hamamdan çıkmış gibi kırmızıya çalar ak benizli,[\[98\]](#) düz saçlı[\[99\]](#) ve yüzü çok benli idi.[\[100\]](#)

Sonra, üçüncü kat göğe yükseldiler.

Cebrail (a.s.) göğün kapısını çaldı. Göğün bekçisine:

"Aç!" dedi.

"Sen kimsin?" denildi.

Cebrail (a.s.):

"Cebrail'im!" dedi.

"Yanında kim var?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Muhammed ((a.s.)) var!" dedi.

"O (Miraç için), gönderildi mi?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Gönderildi!" dedi.

Kapı açılınca, kendisine güzelliğın yarısı verilmiş olan Yusuf (a.s.)la karşılaştılar.[\[101\]](#)
Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Cebrail! Kim bu?" diye sordu.

Cebrail (a.s.):

"Bu, senin kardeşin Yusuf b. Yakub ((a.s.))'dur![\[102\]](#) Selam ver ona!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) selam verdi.

O da, Peygamberimiz (a.s.)ın selamına mukabele ettikten sonra:

"Hoş geldin! Safa geldin! Salih kardeş! Salih peygamber!" dedi.[\[103\]](#)

Sonra, dördüncü kat göğē yükseldiler.

Cebrail (a.s.) göğün kapısını çaldı.

"Sen kimsin?" denildi.

Cebrail (a.s.):

"Cebrail'im!" dedi.

"Yanında kimse var mı?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Muhammed ((a.s.)) var!" dedi.

"O (Miraç için), gönderildi mi?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Gönderildi!" dedi.

Göğün kapısı açılınca, İdris (a.s.)la karşılaştılar. [\[104\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.) a:

"Kim bu?" diye sordu.[\[105\]](#)

Cebrail (a.s.):

"Bu, İdris ((a.s.))'dır. Selam ver ona!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) selam verdi.

O da, Peygamberimiz (a.s.)ın selamına mukabele ettikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Hoşgeldin! Safa geldin! Salih kardeş! Salih peygamber!" dedi.[\[106\]](#) Ve hayır dua etti.

Bundan sonra, beşinci kat göğē yükseldiler.

Cebrail (a.s.) göğün kapısını çaldı.

"Sen kimsin?" denildi.

Cebrail (a.s.):

"Cebrail'im!" dedi.

"Yanında kimse var mı?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Muhammed ((a.s.)) var!" dedi.

"O (Miraç için), gönderildi mi?" diye soruldu.

"Gönderildi!" cevabıyla mukabele edildi.

Göğün kapısı açılınca, orada Harun b. İmran ((a.s.))'la karşılaştılar.[\[107\]](#) Kendisi, ak saçlı, gür ve ak sakallı idi. Son derece güzel yüzlü idi. Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Cebrail! Kim bu?" diye sordu. Cebrail (a.s.):

"Bu, kavmi içinde sevdendirilmiş Harun ((a.s.))'dır![\[108\]](#) Selam ver ona!" dedi. Peygamberimiz (a.s.) selam verdi.

O da, Peygamberimiz (a.s.)'ın selamına mukabele ettikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Hoşgeldin! Safa geldin salih kardeş! Salih peygamber!" dedi.[\[109\]](#) Hayır dua etti.

Sonra, altıncı kat göğe yükseldiler.

Cebrail (a.s.) göğün kapısını çaldı.

"Sen kimsin?" denildi.

Cebrail (a.s.):

"Cebrail'im!" dedi.

"Yanında kimse var mı?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Muhammed ((a.s.)) var!" dedi.

"O (Miraç için), gönderildi mi?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Gönderildi!" dedi.

Göğün kapısı açılınca, orada Musa ((a.s.)) ile karşılaştılar.[\[110\]](#) Musa (a.s.); uzun boylu, esmer tenli,[\[111\]](#) yüksek burunlu,[\[112\]](#) kulaklarına kadar uzanan düz saçlı ,[\[113\]](#) hafif etli idi. [\[114\]](#)

Sanki, Şenue kabilesi erkeklerinden biri![\[115\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Cebrail! Kim bu?" diye sordu.[\[116\]](#)

Cebrail (a.s.):

"Bu, kardeşin Musa b. İmran ((a.s.))'dır![\[117\]](#) Selam ver ona!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) selam verdi.

O da, Peygamberimiz (a.s.)'ın selamına mukabele ettikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Hoşgeldin! Safa geldin! Salih kardeş! Salih peygamberin [\[118\]](#) Ümmî peygamber!" dedi.[\[119\]](#)
Ve hayır dua etti.

Sonra, yedinci kat göğe yükseldiler.

Cebrail (a.s.) göğün kapısını çaldı.

"Sen kimsin?" denildi.

Cebrail (a.s.):

"Cebrail'im!" dedi.

"Yanında kim var?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Muhammed ((a.s.)) var!" dedi.

"O (Miraç için), gönderildi mi?" diye soruldu.

Cebrail (a.s.):

"Gönderildi!" dedi.

Göğün kapısı açılınca, orada İbrahim (a.s.)la karşılaştılar ki, kendisi sırtını Beyt-i Mâmur'a dayanış,[\[120\]](#) Beyt-i Mamur'un kapısının önündeki bir kürsü üzerinde oturuyordu.[\[121\]](#)

Beyt-i Mâmur'a her gün yetmiş bin melek girer, girenler de bir daha geri dönmezdi.[\[122\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.)'a bunun ne olduğunu sordu.

Cebrail (a.s.):

"Bu, Beyt-i Mâmur'dur!" dedi.[\[123\]](#)

İbrahim (a.s.) için de:

"Selam ver ona!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) selam verdi.

O da, Peygamberimiz (a.s.)'ın selamına mukabele ettikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Hoşgeldin! Safa geldin! Salih oğlum! Salih peygamber!" dedi.[\[124\]](#)

Kendisi, çok yaşlı, ulu ve heybetli bir zât idi.[\[125\]](#)

Ona, soyundan gelen çocuklarından simaca en çok benzeyeni de, Peygamberimiz (a.s.)dı.[\[126\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.)a:

"Ey Cebrail! Kim bu?" diye sordu.[\[127\]](#) Cebrail (a.s.) da:

"Bu, atan İbrahim (a.s.)dır!" dedi.[\[128\]](#)

İbrahim (a.s.)ın, Cennete Çokça Fidan Dikmelerini Müslümanlara Tebliğ Etmesini

Peygamberimiz (a.s.)a Tavsiye Edişi

İbrahim (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)a:

"Ümmetine[129] benden selam söyle![130] Onlara emret![131] Haber ver [132] de, Cennete fidan dikmeyi çoğaltsınlar! [133] Çünkü, Cennetin toprağı güzel, [134] suyu tatlı [135] arzı da geniş [136] ve düzlüktür!" dedi.[137]

Peygamberimiz (a.s.):

"Cennete dikilecek fidan nedir?" diye sordu.[138]

İbrahim (a.s.):

"Cennete dikilecek fidan 'Sübhânallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilahe illallâhu vallâhu ekber'dir" dedi.

Yani: "Allah her noksandan münezzehtir. Bütün övmeler, övülmeler Allah'a mahsustur. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! Allah, en büyüktür! [139] Bütün güç, kuvvet, ancak Allah'ındır, Allah ileidir!" [140]

Sidretü'l-Müntehâ'ya Yükseliş

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)'ı, yedinci kat göğün üzerinde bulunan ve Allah'tan başkasınca bilinmeyen makamlara yükseltti. [\[141\]](#)

Sidretü'l-Müntehâya kadar götürdü, [\[142\]](#) yükseltti. [\[143\]](#)

"Bu, Sidretü'l-Müntehâ'dır!" dedi. [\[144\]](#)

Sidretül-Müntehâ; kökü altıncı kat gökte ve gövdesi, dalları yedinci kat göğün üzerinde, [\[145\]](#) gölgesiyle bütün gökleri ve Cenneti gölgeleyen, [\[146\]](#) yaprakları fil kulakları gibi, meyveleri küpler kadar., bir ağaçtı ki, onu Yüce Allah'ın celâl ve azamet nurunun tecellisi kapladıkça kaplamış, [\[147\]](#) öyle renklere bürümüş, [\[148\]](#) yakut veya zümrüt veya benzeri cevherlere [\[149\]](#) çevirmiş, [\[150\]](#) o kadar güzelleştirmişti ki, Allah'ın yarattıklarından hiçbirisi, onun güzelliğini tavsif edemezdi.[\[151\]](#)

Sidretü'l-Müntehâ ki; Bütün peygamberlerin ve meleklerin işleri ona varır, dayanır.[\[152\]](#) Yaratıkların ilmi onda nihayet bulur, onun yukarısında olanlar hakkında hiçbir bilgileri bulunmaz! [\[153\]](#) Yeryüzünden semaya çıkan, onda nihayet bulur.[\[154\]](#) Alınacağı zaman da, ondan alınır.[\[155\]](#)

Refref ve Öteler Ötesindeki Buluşma

Peygamberimiz (a.s.)ın bildirdiklerine göre; Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)ı yukan götüre götüre, nihayet (kaza ve kaderi yazan) kalemlerin cızırtılarını işitecek kadar yüksek bir yere çı kardı. [\[156\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Cennetten, yemyeşil bir Refref (ipek döşek)'in birden ufku kapladığını, doldurduğunu gördü. [\[157\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), onun (Refref in) üzerine oturdu.

Cebrail (a.s.), Peygamberimiz (a.s.)dan ayrıldı. [\[158\]](#) Peygamberimiz (a.s.); Aziz ve Cebbar olan Rabbine yükseltilip yaklaştırıldı. [\[159\]](#)

Kendisinden bütün sesler kesildi . [\[160\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Yüce Rabbinin:

"Korkmaya Muhammedi Yaklaş!" buyruğunu işitmeye başladı. [\[161\]](#)

Nihayet, hiçbir kimsenin hiçbir zaman erişememiş olduğu Yakınlık Makamına, İlahî Kabule, İlahî İkrâm ve İhsana nail oldu! [\[162\]](#)

İbn Abbastan rivayet edildiğine göre, Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, Yüce Rabbimi gördüm!" buyurmıştır. [\[163\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Cebrail (a.s.)ın da, Mele-i A'lâ'da, Allah korkusu ve saygısından, eskimiş deve çuluna benzediğini görmüştür. [\[164\]](#)

Yüce Allah; Miraç gecesinde, Peygamberimiz (a.s.)a vahyetmek istediğini, istediği gibi vahyetti. [\[165\]](#)

Yüce Allah, İbrahim (a.s.)ı haliliyet ile, Musa (a.s.)ı kelamı ile, Muhammed (a.s.)ı da rü'yetle mümtaz kılmıştır. [\[166\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'in Mirac Hakkındaki Açıklaması

Mirac hadisesi, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Battığı zaman, yıldıza andolsun ki: Sahibiniz (doğru yoldan) sapmadı, bâtıla da inanmadı.

O, kendi (rey ve) hevâsından söylemez!

O (Kur'ân), kendisine (Allah tarafından) ilka edilegelen vahiyden başka (birşey) değildir.

Onu (Kur'ân'ı, ona) müthiş kuvvetlere mâlik olan (Cebrail) öğretti (ki, o) akıl ve reyinde kâmil (bir melek)dir, hemen (kendi suretine girip) doğruldu.

O (Cebrail), en yüksek ufukta idi.

Sonra (ona) yaklaştı derken, sarktı.

İki yay kadar, ya da daha yakın olduğunda, kuluna vahyetti.

Onun (gözünün) gördüğünü, kalbi yalanlamadı.

Şimdi, siz onun bu görüşüne karşı, kendisiyle mücadele mi edeceksiniz?!

Andolsun ki, o, onu, diğer bir defa da Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında gördü ki, Cennetü'l-Me'vâ onun yanındadır.

O (gördüğü) zaman, Sidre'yi, buruyordu onu, bürümekte olan!

Onun göz(ü gördüğünden) ne şaştı, ne de aştı!

Andolsun ki: O, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüştür." [\[167\]](#)

Cennetü'l-Me'vâ, Kürsî ve Arş

Sidretül-Müntehâ'nın yanında bulunan Cennetü'l-Me'vâ, Arş'ın sağında olup, şehit ruhlarının durağıdır.[\[168\]](#)

Yedi kat gökler ve yerler, Kürsî karşısında, çöl ortasına atılmış bir halka; [\[169\]](#) Kürsî de, Arş karşısında, çöl ortasına atılmış bir halka gibi kalır![\[170\]](#)

Mirac Mülâkatında Peygamberimiz (a.s.)a Verilenler

Peygamberimiz (a.s.)a Mirac mülakatı sonunda şu üç şey verildi:

Elli vakit namaz sevabına denk, beş vakit namaz verildi.

Bakara sûresinin son âyetleri verildi.

Peygamberimiz (a.s.)ın ümmetinden olup da, Allah'a şerik koşmayanlardan Mukhimat bağışlandı.[\[171\]](#)

Yüce Allah:

"Yâ Muhammedi Bu namazlar, her gün ve gecede,[\[172\]](#) beş namazdır![\[173\]](#) Amma, her namaz için, on sevab vardır![\[174\]](#) Bu, yine, elli namaz demektir.[\[175\]](#)

Bende söz bir olur, değişmez![\[176\]](#)

Her kim, bir hayr işlemek ister ve onu yapmazsa, o kimseye (bu iyi niyetinden dolayı) bir sevab yazılır, yaparsa on sevab yazılır.

Her kim de, bir kötülük yapmak ister, onu yapmazsa, ona birşey yazılmaz. O kötülüğü yaparsa, bir günah yazılır!" buyurdu.[\[177\]](#)

Bakara sûresinin son iki ayetinde de, meâlen şöyle buyrulur:

"O Peygamber de kendisine Rabbinden indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler).

Onlardan her biri:

Allah'a,

Allah'ın meleklerine,

Allah'ın kitaplarına,

Allah'ın peygamberlerine inandı. Peygamberlerin hiçbirini, diğerlerinin arasından ayırmayız! (Hepsine inanırız.)

Dinledik! (Emrine) itaat ettik!

Ey Rabbimiz! Mağfiretini dileriz!

Son varış(ımız) ancak Sanadır!¹ dediler.

Allah, hiçbir kimseye, gücünün yettiğinden başkasını yüklemez.

(Herkesin) kazandığı (hayır) kendi yararınadır.

Yaptığı (şer) de kendi zararınadır.

Ey Rabbimiz! Unuttuk yahut yanıldık ise, bizi tutup sorguya çekme!

Ey Rabbimiz! Bizden önceki (ümme)t'lere yüklediğin gibi, üstümüze ağır bir yük yükleme!

Ey Rabbimiz! Takat getiremeyeceğimizi, bize yükleme!

Bizden (sâdır olan günahları) sil, bağışla! Bizi yarlığa! Bizi esirge!

Sen bizim Mevlâmızsın!

Artık, kâfirler güruhuna karşı da, bize yardım et!"[\[178\]](#)

Mukhimat; insanı Cehenneme sürükleyen büyük ve tehlikeli günahlar, demektir.[\[179\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), bir gün:

"İnsanı helake sürükleyen yedi şeyden sakınınız!" buyurmuştu.

"Yâ Rasûlallah! Nedir bu tehlikeli şeyler?" diye sordular.

Peygamberimiz (a.s.):

Allah'a şerik koşmak,

Sihir (büyü) yapmak,

Yüce Allah'ın öldürölmesini haram kıldığı nefsi, haksız yere öldürmek,

Faiz yemek,

Yetim malı yemek,

Savaş meydanından kaçmak,

Zinadan korunan, böyle birşey hatırından bile geçmeyen Müslüman kadınlarına zina isnad etmektir!" buyurdu.[\[180\]](#)

Mirac Gecesinde Peygamberimiz (a.s.)ın Cennete Götürülüşü

Yüce Allah, Peygamberimiz (a.s.)a vahyedeceğini vahyettikten sonra, Peygamberimiz (a.s.), Cebrail (a.s.) tarafından Cennete götürüldü.[\[181\]](#)

Cennetin eni, göklerle (altlarındaki) yer kadar olup.[\[182\]](#) Peygamberimiz (a.s.) orada:

İnciden, yakuttan, zebercetten.. köşkler,[\[183\]](#)

İnciden kubbeler (kubbeli evler) gördü.

Cennetin toprağını da, misk kokar bir halde buldu.[\[184\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), Cennette;

İki yanında içi boş inciden yapılmış kubbeler (kubbeli evler) dizili bir ırmak da gördü[\[185\]](#) ki, inci, yakut çakılları ve misk üzerinde akıp gidiyordun [\[186\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Cebrail! Nedir bu?" diye sordu.[\[187\]](#)

Cebrail (a.s.):

"Bu, sana Yüce Allah'ın vermiş olduğu[\[188\]](#) Kevser ırmağıdır!" dedi.[\[189\]](#)

Kevser ırmağının suyu da, baldan daha tatlı ve süttten daha ak idi.[\[190\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)a Cehennemin GösteriliŖi

Peygamberimiz (a.s.); dünya semasında kendisini güleryüzle karşılayan melekler arasında, yüzü hiç gülmeyen, Cehennemin hâzini, bekçisi Malik adındaki bir melekde de karşılaşmıştı.

Peygamberimiz (a.s.), onun kim olduğunu Cebrail (a.s.)dan sorup öğrenince, Cebrail (a.s.)a:

"Cehennemi bana göstermesini ona emretmez misin?" diye sormuştu.

Cebrail (a.s.) da:

"Olur!" diyerek Cehennemin bekçisi Malik'e:

"Ey Malik! Muhammed ((a.s.))'e Cehennemi göster!" demişti.

Malik;

Cehennem'in üzerinden örtüsünü açınca, Cehennem öyle kaynamaya ve kabarmaya başladı ki, Peygamberimiz (a.s.) onun gördüğü herşeyi yakalayıp yakıvereceğini sandı. Hemen, Cebrail (a.s.)a:

"Ey Cebrail! Malik'e emret de, onu yerine geri çevirsin!" buyurdu.

Cebrail (a.s.) da, Cehennemi yerine çevirmesi için, Malik'e emretti.

O da, Cehenneme:

"Sakin ol!" dedi.

Cehennem, çıkmış olduğu yerine girince, Malik onun üzerine örtüsünü tekrar örttü.[\[191\]](#)

Peygamberimiz (a.s.);

Cehennemdeki susuzluk azaplarını, azap zincirlerini, azap yılan ve akreplerini, oradaki azaplardan daha bazılarını da gördü.[\[192\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), bir hadis-i şeriflerinde:

"Eğer benim bildiğimi sizler de bilmiş olsaydınız, muhakkak ki, pek az güler ve çok ağlardınız!" buyurmuştur.[\[193\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Mekke'ye Dönüşü

Peygamberimiz (a.s.), Mekke'ye dönmek üzere, Beytü'l-Makdis Mescidinin kapısına bağladığı Burak'a binip[\[194\]](#) Mekke'ye döndü.[\[195\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamin İsrâ ve Miracı, bir gece içinde, yatsı namazı ile sabah namazı arasında vuku buldu.[\[196\]](#)

Abdulmuttalib Oğullarının Peygamberimiz (a.s.)ı Aramaya Çıkışları

Abdulmuttalib oğulları, İsrâ ve Mirac gecesinde, Peygamberimiz (a.s.)ı bulamayınca, aramaya çıkmışlardı.

Hatta, Hz. Abbas, Zîtuvâ'ya kadar gitti. Oralarda, yüksek sesle:

"Yâ Muhammedi Yâ Muhammedi" diyerek bağırdı.

Peygamberimiz (a.s.):

"Lebbeyk!=Buyur!" diye karşılık verince, Hz. Abbas:

"Ey kardeşimin oğlu! Sen kavmini geceden beri zahmet ve meşakkate soktun!? Nerede idin?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Beytü'l-Makdis'e gittim" buyurunca, Hz. Abbas:

"Bu gecenin içinde mi?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet. Bu gecenin içinde gidip geldim!" buyurunca, Hz. Abbas:

"Her halde, senin başına ancak hayır gelmiş olmalıdır!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Benim başıma hayırdan başka birşey gelmemiştir!" buyurdu.[\[197\]](#)

İsrâ ve Mirac Mucizesinin Kureyş Halkına Haber Verilişi

Peygamberimiz (a.s.); İsrâ ve Miracını Kureyş müşriklerine gidip haber vermek üzere ayağa kalkınca,[198] Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani Hatun, Peygamberimiz (a.s.)ın ridasının ucundan tutup:[199]

"Ey amcamın oğlu![200] Ey Allah'ın peygamberi![201] Sana and veriyorum.[202] Bunu halka 5öyleme![203] Onlar seni yalanlarlar.[204] Üzerler!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Vallahi, ben bunu onlara söyleyeceğim!" buyurdu.[205]

Ümmü Hani Hatun, Habeşli cariyesine:

"Yazıklar olsun sana! Git de, Resûlullah (a.s.) o halka ne söylüyor? Halk ona ne söylüyor? Göz kulak ol!" dedi.[206]

Peygamberimiz (a.s.) İsrâ ve Miracını Kureyş müşriklerine gidip haber vereceği zaman;

"Ey Cebrail!" dedi, "kavmim beni tasdik etmezler"

Cebrail (a.s.):

"Ebu Bekir seni tasdik eder" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.), gidip, Kabe'nin Hicr diye anılan yerinde ayakta durarak[207] Kureyş müşriklerine İsrâ hadisesini haber verince, onlar şaşılar:[208]

"Doğrusu, biz şimdiye kadar bunun gibisini hiç işitmedik!?"[209]

Bu, şaşılacak, inanılmayacak şey!

Vallahi, deve Mekke'den Şam'a gidişte bir ayda, dönüşte de bir ayda sürülüp götürülür!

Muhammed bir tek gecenin içinde oraya gider de, Mekke'ye dönebilir mi?![210]

Biz Beytü'l-Makdis'e, devemizin ciğerlerine, böğürlerine vura vura bir ayda varırız. O oraya bir tek gecenin içinde gitmiş ha?![211]

Ey Muhammed! Buna delilin nedir?" dediler[212] ve yalanladılar.[213]

Peygamberimiz (a.s.), yalanlanmaktan üzgün bir halde, bir tarafa çekilip oturduğu sırada, yanına Ebu Cehil gelerek oturdu.

Alaylı bir tavırla:

"Geceleyin yararlandığın birşey var mı?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Vardır!" buyurdu.

Ebu Cehil:

"Ne imiş o?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Geceleyin götürüldüm!" buyurdu.

Ebu Cehil:

"Nereye?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Beytü'l-Makdis'e!" buyurdu.

Ebu Cehil:

"Sonra da aramızda sabahladın ha?!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet!" buyurdu.

Ebu Cehil, Peygamberimiz (a.s.) söylediği sözü inkâr eder korkusu ile, kavmini onun yanına çağırarak istedi ve:

"Bana söylediğin sözü onlara da söyleyesin diye, kavmini senin yanına çağırmamı uygun görür müsün?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Olur!" buyurunca, Ebu Cehil:

"Ey Ka'b oğulları cemaatı!" diyerek çağırmaya başladı.

Meclislerinden silkinip kalkanlar, gelip Peygamberimiz (a.s.)la Ebu Cehil'in yanına oturdular.

Ebu Cehil, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Haydi, bana söylediğini, kavmine de söyle!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben geceleyin götürüldüm!" buyurdu.

"Nereye?" diye sordular.

Peygamberimiz (a.s.):

Beytü'l-Makdis'e!" buyurdu.

"Sonra da aramızda sabahladın ha?!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet!" buyurunca, Peygamberimiz (a.s.)ın sözünü yalanlamak için, şaşkınlıklarından ve inkârlarından, kimisi ellerini çırpıyorlar, kimisi de ellerini başlarına koydular![\[214\]](#)

Kureyş müşrikleri, hemen, Hz. Ebu Bekir'in yanına vardılar. Ona:

"Ey Ebu Bekir! Senin sahibin hakkındaki şeyden haberin var mı?"

O, güya, bu gece Beytü'l-Makdis'e varmış![\[215\]](#) Orada namaz kılmış! Sonra da Mekke'ye dönmüş!?" dediler.

Hiz. Ebu Bekir:

"Siz onun hakkında yalan söylüyorsunuz!" dedi.

Müşrikler:

"Hayır! Kendisi, şuradaki Mescid'de halka böyle söyledi!" dediler.[\[216\]](#)

Hiz. Ebu Bekir:

"Vallahi, eğer o bunu söyledi ise, muhakkak, doğrudur!" dedi.[217]

Müşrikler:

"Sen onu doğruluyor,[218] kendisinin bir gecede Beytü'l-Makdis'e gidip sabahtan önce Mekke'ye geldiğini[219] doğru buluyor musun?" dediler.

Hiz. Ebu Bekir:

"Evet![220] Bunda şaşacağınız ne var?[221]

Vallahi, ben onu bundan daha uzak olanında, gecenin veya gündüzün herhangi bir saatinde kendisine semadan haber geldiğini bana haber verdiğinde tasdik edip duruyorum!"[222] dedikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına geldi ve:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Sen şu halka bu gece Beytü'l-Makdis'e gittiğini söyledin mi?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet!" buyurdu.

Hiz. Ebu Bekir:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Onu bana tarif ve tavsif et! Çünkü, ben oraya gitmişimdir" dedi.

Beytü'l-Makdis, hemen, Peygamberimiz (a.s.)ın gözünün önüne geldi. Peygamberimiz (a.s.), ona bakarak, Hiz.Ebu Bekir'e Beytü'l-Makdis'i birer birer tarif etmeye başlamış; anlattıkça, Hiz. Ebu Bekir de:

"Doğru söylüyorsun! Ben şahadet ederim ki; sen Allah'ın Resûlüsün!" demiştir.

Peygamberimiz (a.s.) da:

"Ey Ebu Bekir! Sen, Sıddîk'sın!" buyurmuş ve o gün ona Sıddîk ismini vermiştir.[223]

Müşriklerin Peygamberimiz (a.s.)a Beytü'l-Makdis ve Beytü'l-Makdis Mescidi

Hakkında Sorular Sormaları

Müşriklerden, o beldeleri gezmiş ve Beytü'l-Makdis Mescidini görmüş olanlar, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Sen Beytü'l-Makdis Mescidini bize tarif ve tavsif edebilir misin?" diye sordular.

Peygamberimiz (a.s.):

"Oraya gittim!" buyurdu ve tarif etmeye başladı.

Bazı noktalarda tereddüde düşünce, Beytü'l-Makdis Mescidi Peygamberimiz (a.s.)ın gözünün önüne getirildi ve ona bakarak, müşriklerin sorularını cevapladı. Müşrikler:

"Vallahi, tarif ve tavsifte isabet ettin!" dediler.[\[224\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), bu hususu şöyle anlatır:

"Kureyşîler, gezdiğim yerler, özellikle Beytü'l-Makdis hakkında, bana birçok sorular sormaya başladılar ki, ben İsrâ gecesini onları zihnimde iyice tesbit ve hıfz etmiş değildim.

Bunun için, o kadar sıkılmışım ki, böyle bir sıkıntıya hiç düşmemiştim.

Derken, Yüce Allah benimle Beytü'l-Makdis arasındaki uzaklığı kaldırdı da, ne sordularsa, ona bakarak, sorularını birer birer cevapladım.[\[225\]](#) Bana:

'Beytül-Makdis'in kaç kapısı var?'¹ diye sordular.

Ben de, Beytü'l-Makdis'e bakıp, onlara haber verdim.

Bazıları da:

'Beytü'l-Makdis Mescidinin kaç kapısı var?' diye sordular.

Beytü'l-Makdis Mescidi gözümün önüne dikilince, ona bakıp kapılarını sayarak, onlara bildirdim."[\[226\]](#)

Müşriklerin Kervanları Hakkındaki Soruları

Kureyş müşrikleri:

"Ey Muhammedi Sen bize kervanımızdan haber ver! O bizim için Beytül-Makdis'ten daha önemlidir. [\[227\]](#) Sen onlardan birşeye rastladın mı?" dediler.[\[228\]](#) İçlerinden birisi de:

"Yâ Muhammed! Sen şu, şu yerdeki develerimize rastladın mı?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Vallahi,[\[229\]](#) filan oğullarına rastladım:

Onlar bir deve kaybetmişler ve onu aramaya gitmişlerdi.[\[230\]](#)

Konak yerlerinde de onlardan hiç kimse yoktu.[\[231\]](#)

Susamıştım.[\[232\]](#)

Onların içinde su bulunan bir kapları vardı ki, onun üzerine birşey örtmüşlerdi. Örtüsünü açtım ve içindeki suyu içtim. Sonra, üzerini, yine eskisi gibi kapadım.

Onların kafilesi, şimdi Beyzâ'dan, Ten'im yokuşundan iniyordun

Kafilenin önünde boz, siyah renkli erkek bir deve, devenin üzerinde de birisi siyah, birisi de alaca iki çuval vardır!" buyurunca,[\[233\]](#) Velid b. Mugîre, "Sihirbaz!" dedi.[\[234\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), sözlerine devamla:

"Yanınıza geldikleri zaman, onlara sorun:[\[235\]](#) Kaplarındaki suyu içilmemiş bulmuşlar mıdır?" buyurdu.[\[236\]](#)

Müşrikler:

"Lât ve Uzzâ'ya andolsun ki, bu bir delildir!" dediler.[\[237\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Şu, şu vadide filan oğullarının kafilesine de rastladım.

Onları bir hayvanın gizli sesi ürkütmüş; bir develeri kaçmıştı.

Ben kaçan develerinin yerini onlara gösterdim!" buyurdu.

Kureyş müşrikleri, Ten'im yokuşuna doğru hızla gittiler.[\[238\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın verdiği haberleri yalana çıkarma umurlusu ile, kervanı gözlemeye başladılar.

Kervan görününce:

"Vallahi, işte kervan geliyor! Boz deveyi de en öne sürmüşler!?" dediler.[\[239\]](#)

İlk karşılaştıkları deve, kendilerine tarif edildiği gibi idi.

Kafileye su kabından sordular.

Onlar da, onu su dolu olarak bıraktıklarını, üzerini örttüklerini, fakat sonradan örtüsünü açtıkları zaman içinde su bulamadıklarını haber verdiler.

Kureyş müşrikleri, diğer kafilelere de, soracaklarını sordular.

"Doğrudur! Vallahi, kendisinin anmış olduğu vadide ürkütüldük ve bir devemiz de kaçtı.

Bir adamın sesini işittik ki, o bizi devemize çağırıyordu!

Deveyi onun çağırıldığı yerde bulduk ve tuttuk!" dediler.[\[240\]](#)

Bazılarına göre; işittikleri ses, Peygamberimiz (a.s.)ın sesi idi.[\[241\]](#)

Kureyş müşriklerinin, kervanlarındaki develerinin ve hatta çobanlarının sayısına varıncaya kadar, sormadıkları ve Peygamberimiz (a.s.)dan doğru cevaplarını almadıkları birşey kalmadı.[\[242\]](#)

Kureyş müşrikleri, kendilerine verilen haberlerin doğru çıktığını gördükleri halde,[\[243\]](#) iman etmediler

"Bu, açık bir sihirdir![\[244\]](#) Velid b. Mugîre'nin dediğı doğru imiş!" dediler.[\[245\]](#)

İslam Dininin İbadet Esaslarından Namaz

İslâm dininin ibadet esaslarından birincisi olan[246] ve düşman karşısında bile bulunulsa vaktinde kılınması gereken;[247] yaratılışımızın gayesi bulunan[248] namaz; Yüce Yaratanımızı zikretmek, anmak üzere[249] her türlü kötülüklerden geri durmak için[250] kılınır.

Namaz; kıyam, kıraat, rükû ve sücud gibi rükünlerden oluşan bir ibadet olup Kufân-ı Kerîm'in müteaddit âyetlerinde bu rükünlerle namaza işaret edilmiş olduğu.[251] hatta rükû ve sücud tesbihleriyle de namazın murad olunduğu görülür. Nitekim:

Devrinin tartışmacı bilginlerinden Nâfi b. Ezrak, Abdullah b. Abbas'a:

"Beş vakit namaz Kur'ân'da var mı?" diye sorduğu zaman, Abdullah b. Abbas:

"Evet! Vardır!" diyerek Rûm sûresinin 17 ve 18. âyetlerini:

"Fesübhânallâhi hine tümsûne ve hine tusbihûne velehülhamdü fissemâvâti vel'ardi ve aşiiyyen ve hîne tuzhirûne" diyerek okuyup; "'Hine tümsûne¹ akşam namazıdır. Ve hfne tusbihûne¹ sabah namazıdır. 'Ve aşiiyyen¹ ikindi namazıdır. 'Ve hîne tuzhirûne' öğle namazıdır!" dedikten sonra; Nur sûresinin 58. âyetindeki "ve min ba'di salâti'l-ışâi=Bir de, yatsı namazından sonra..." kısmını okumuştur.[252]

Beş Vakit Namazın Farz Kılınışı ve Vakitlerinin Tarif Edilişi

Beş vakit namaz; bir rivayete göre, Peygamberimiz (a.s.)'ın Medine'ye hicretinden bir buçuk yıl önce,[\[253\]](#) Miraç gecesinde farz kılınmıştır.[\[254\]](#)

Miraç gecesinin sabahında Cebrail (a.s.) inerek[\[255\]](#) Peygamberimiz (a.s.)a göstermek için, beş vakit namazı, vakitlerinde imam olup kıldırdı.[\[256\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) bu husustaki hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Cebrail bana Beyt'in (Kabe'nin) yanında.[\[257\]](#) iki kere, yani iki gün[\[258\]](#) imam oldu.

Güneşin zeval vaktinde, gölge bir nalın tasmaı kadar uzadığında, öğle namazını kıldırdı.

Sonra, herşeyin gölgesi bir misli olunca, ikindi namazını kıldırdı.

Sonra, oruçlu iftar ettiğı (orucunu açtığı) zaman, akşam namazını kıldırdı.

Sonra, şafak kaybolduğı zaman, yatsı namazını kıldırdı.

Sonra, oruçluya yemek, içmek haram olduğı zaman, sabah namazını kıldırdı.

Ertesi günü ise, öğle namazını, herşeyin gölgesi bir misli olduğı zaman kıldırdı.

Sonra, ikindi namazını, herşeyin gölgesi iki misli olduğı zaman kıldırdı.

Sonra, akşam namazını, oruçlu iftar ettiğı (orucunu açtığı) zaman kıldırdı.

Sonra, yatsı namazını, gecenin üçte birinin evvelinde,[\[259\]](#) üçte birinin evveline doğru[\[260\]](#) kıldırdı.

Sonra, ortalık ağardığı, aydınlandığı zaman da sabah namazını kıldırdı.

Sonra, bana yönelip:

'Yâ Muhammedi Bu, senden önceki peygamberlerin (namaz) vaktidir. (Namaz için) vakit, bu iki vaktin arasındır¹ dedi. "[\[261\]](#)

Namazın Peygamberimiz (a.s.)dan Önceki Peygamberlerin Şeriatlarında da Yer Aldığı

Namaz, Peygamberimiz (a.s.)dan önceki peygamberlerin şeriatlarında da vardı. İbrahim ve İsmail (a.s.)lar, devamlı surette namaz kılarlardı. Zürriyetlerinden de namaza devamlı bir ümmet gelmesi için, Yüce Allah'a dua etmişlerdi.[\[262\]](#) İshak ve Yakub (a.s.)lar da namaz kılarlardı. [\[263\]](#)

Şuayb (a.s.)ın çok namaz kılışı, kavminin kendisiyle alay etmesine sebep olmuştu.[\[264\]](#) Musa (a.s.) namazla memurdu.[\[265\]](#) Namaz kılmaları hususunda, İsrail oğullarından da kesin söz almıştı.[\[266\]](#)

Lokman (a.s.) namaz kılar, oğluna da bunu emrederdi.[\[267\]](#) Zekeriyya (a.s.) namaza devamlı idi.[\[268\]](#) İsa (a.s.) da namazla memurdu.[\[269\]](#)

Beş Vakit Namazdan Önceki Namaz: Teheccüd Namazı

Beş vakit namaz farz kılınmadan önce, gecenin geç vakitlerine kadar, uzun sûreler okunarak gece namazı (teheccüd) kılmak, farzdı.[\[270\]](#) Bu, bir yıl devam etmiş; namazda uzun müddet dikilmekten, Müslümanların ayakları şişmişti.

Nihayet, beş vakit namaz farz kılınınca, teheccüd namazı Müslümanlar hakkında hafifletilip nafileye çevrilmiş,[\[271\]](#) fakat Peygamberimiz (a.s.)'ın buna özel olarak devamı emir buyrulmuştur.[\[272\]](#)

Vitir Namazı ve Vakti

Peygamberimiz (a.s.), vitir namazı hakkında da:

"Yüce Rabbim bana bir namaz daha arttırdı ki, o, vitir namazıdır. Onun vakti de, tan yeri ağarıncaya kadar olan zaman arasındadır.[\[273\]](#)

Muhakkak ki, Allah, hakkınızda, kızıl tüylü develerden (dünya malından) daha hayırlı olan bir namazla imdatta bulundu ki, o vitir namazıdır.

Allah, onu yatsı ile tan yeri ağarıncaya kadar olan zaman arasında kılmanızı meşru kıldı" buyurmuştur. [\[274\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Beş Vakit Namazı Kılışı, Kıldırışı

Namaz, abdestli olarak kılınır.[275] Abdest, namazın anahtarıdır.[276] Abdestsiz, namaz olmaz ve kabul olunmaz.[277]

Peygamberimiz (a.s.) namaz kılacağı zaman Kible'ye döner,[278] ellerini kulaklarının hizasına kadar kaldırıp "Allahuekber" diyerek tekbir alır;[279] sağ eliyle sol elini tutar,[280] sağ elini sol elinin üzerine koyar (bağlar);[281] "Sübhâneke allâhümme ve bihamdike ve tebâreke ismükeve teâlâ ceddüke velâ ilahe gayrûke!" diyerek namaza başlardı.[282]

Sonra, içinden Eûzü ve Besmele çekerti.

(Sabah, akşam, yatsı namazlarıyla Cuma ve Bayram namazında) açıktan Fatiha sûresini okur,[283] Fâtiha'nın sonunda yavaşça "Âmîn!" der ve "Âmîn" denilmesini de emrederdi.[284]

Peygamberimiz (a.s.)ın:

"Her kim içinde Ümmü'l-Kur'ân'ı (Fâtiha'yı) okumaksızın bir namaz kılarsa, o namaz noksandır, tamam değildir, güdüktür!" buyurduğu bildirilmektedir.[285]

Peygamberimiz (a.s.), sabah namazında, Fatiha sûresinden sonra, Yasin sûresini[286] ve Kaf sûresini,[287] ya da benzeri sûreleri[288] veya Tûrsûresini[289] veya Mü'minûn sûresini[290] veya Tekvir sûresini[291] veya benzeri sûreleri okurdu.[292] Peygamberimiz (a.s.) m okuduğu âyetlerin sayısı altmış ve hatta yüzü bulurdu.[293]

Birinci rekatta uzun sûre, ikinci rekatta kısa sûre okurdu.[294]

Cuma günü ise, sabah namazında Secde sûresi ile Dehr sûresini okurdu.[295]

Öğle ile ikindinin ilk iki rekatlarında Fâtiha'dan sonra, birer sûre,[296] meselâ Târik ve Buruc sûrelerini[297] ve benzeri erini,[298]

Öğle namazında, Leyi sûresini,

İkindi namazında, onun gibi bir sûreyi okurdu.

Öğle namazında, A'lâ sûresini okuduğu da olurdu.[299]

Öğlenin birinci rekatında otuz, ikincide onbeş âyet kadar okurdu.[300]

Akşam namazında, Mürselât sûresini,[301] Tûr sûresini okuduğu da olurdu.[302]

Yatsı namazında, Tîn sûresini,[303] Şems ve benzeri sûreleri okurdu.[304]

Muaz b. Cebel'e yatsı namazında A'lâ, Leyi ve Alâk sûrelerini okuması tavsiye buyurulmuştur.[305]

Peygamberimiz (a.s.), kıraatten sonra, "Allahuekber!" diyerek tekbir alır, belini kamburılaştırmaksızın büküp rûkûa varır, ellerini dizkapaklarının üzerine koyar,[306] "Sübhâne Rabbiyel azîm!" der;[307] "Semiallâhu limen hamiden" diyerek[308] başını kaldırıp omurga kemiklerinden her biri yerli yerine gelinceye kadar doğrulunca,[309] "Rabbena ve lekelhamd!" der;[310] "Allahuekber!" diyerek secdeye giderdi.

Secdeye gittiği zaman; kollarını ne yere yayar, ne de yanlarına yapıştırırdı.

Ayaklarının parmaklarını, Kibleye karşı dikerdi.[311]

Peygamberimiz (a.s.), bu secde vaziyetini anlatırken de:

"Ben, birisi cephe (alınla burun), ikisi dizler, ikisi de ayak uçları olmak üzere, yedi kemik (organ) üzerinde secde etmekle emrolundum.

Namaz kılarken, elbisemizle saçımızı, düzeltmek için toplamaktan da, nehyolundum."[\[312\]](#)

"Secde ettiği zaman, kulun yedi âzası:

Yüzü,

İki eli,

İki dizi,

İki ayağı da, onunla birlikte, secde eder" buyurmuştur.[\[313\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), secdede "Sübhâne Rabbiyel a'lâ!" derdi.[\[314\]](#) Gerek rükûdaki, gerek secdedeki teşbihlerin en az üçer kere söylenmesini tavsiye buyurmuştur.[\[315\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) "Allahuekber!" diyerek başını secdeden kaldırır ve sol ayağını büküp, üstüne otururdu ve ikinci secdede de böyle yapardı.

İkinci secdeyi yaptıktan sonra "Allahuekber!" diyerek ikinci rekata kalkar,[\[316\]](#) onu da kılıp oturunca "Ettahiyyâtü..."yü ve arkasından, şehadet kelimelerini okurdu ve namazın sonunda, buna "Allâhümme salli..." ve "Allâhümme bârik..." salavatlarını ekler ve bundan sonra istedikleri duayı yapmalarını Müslümanlara emrederdi.[\[317\]](#)

Kendileri ise, en çok "Allâhümme Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kına azâbennâr!" diyerek dua ederdi.[\[318\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), bundan sonra, başını önce sağ tarafına çevirip "Esselâmu aleyküm ve rahmetullâh!," sonra da sol tarafına çevirip "Esselâmu aleyküm ve rahmetullâh!" diyerek selam verirdi.[\[319\]](#)

Selam verdikten sonra, üç kere "Estağfirullâh!,"[\[320\]](#) bir kere de "Allâhümme entesselâmu ve min kesselâmu tebârekte yâ zelcelâli vel'ikram. Lâ ilahe illallâhu vahdedû lâ şerîke leh lehül mülkü ve lehül hamdü yuhyî ve yümîtu ve nüve alâ külli şey'in kadîr. Allâhümme lâ mania limâ atayte ve lâ mûtî limâ menâ'te. Velâ yenfau zelceddi minkel cedd" derdi.[\[321\]](#) Arkasından da:

Otuz üç kere "Sübhânallah,"

Otuz üç kere "Elhamdülillah,"

Otuz üç kere "Allahuekber,"

Sonunda da, bir kere "Lâ ilahe ilallâhu vahdehû lâ şerike leh lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr" derdi[\[322\]](#)-ki, böyle diyen kimsenin günahlarının, deniz köpükleri kadar çok bile olsa, hepsinin bağışlanacağını müjdelemiştir.[\[323\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), en sonunda "Sübhâne Rabbike Rabbil izzeti amma yasîfûn ve selâmün alel mürselîn velhamdü lillâhi rabbil âlemîn" âyetini okurdu.[\[324\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), farz namazların arkasında Âyete'l-Kürsî'yi okuyan kimsenin de, ikinci bir namaza kadar Yüce Allah'ın himayesinde bulunacağını haber vermiştir.[\[325\]](#)

"Peygamber (a.s.)'ın Kufân'ı okuyuşu nasıldı?" diye sorulunca, Enes b. Mâlik:

"Çekilmesi gerekeni çekerdi" dedikten sonra, Besmeleyi okuyarak: "'Bismillâhiyi çekerdi, 'errahmân'ı çekerdi, 'errahîm'i çekerdi" demiştir.[\[326\]](#)

Hz. Hafsa ve Hz. Ümmü Seleme'nin bildirdiklerine göre; Peygamberimiz (a.s.) Kur'ân-ı Kerîm'i âyet âyet okurdu:

'Bismillâhirrahmânirrahîm' der, keserdi.

'Elhamdulillâhi rabbil âlemîn' der, keserdi.

'Mâlikî yevmiddîn' der, keserdi.[\[327\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Beş Vakit Farz Namazlarla Birlikte Kıldıkları Sünnetler ve Rekatları

Hz. Aişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz (a.s.):

Sabah namazının farzından önce, evinde iki rekat,

Öğle namazının farzından önce, evinde dört rekat; farzından sonra, evinde iki rekat,[\[328\]](#)

İkindi namazının farzından önce, evinde dört rekat,[\[329\]](#)

Akşam namazının farzından sonra, evinde iki rekat,

Yatsı namazının farzından sonra, evinde iki rekat nafile namaz kıları.[\[330\]](#)

Bunu dört kıldığı da olurdu.[\[331\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Öğlenin farzından önce dört rekat, farzından sonra da dört rekat kılmaya devam edeni, (Allah) Cehennem ateşine haram kılar!"[\[332\]](#)

"İkindi namazının farzından önce dört rekat namaz kılana, Allah rahmet etsin!" buyurmuştur.[\[333\]](#)

Yatsı namazının farzından önce kılınan dört rekat nafile ise, Müslümanların isteklerine bırakılmış olan; daha uygun bir deyişle, Müslümanların kılmaya mezun bulundukları ve müstahsen görerek kılaladıkları nafilelerdendir ki, bu da Peygamberimiz (a.s.)ın şu hadis-i şerifine dayanır

Ashab-ı Kiram'dan Talha b. Ubeydullah derki:

"Necd halkından, saçları darmadağın bir kimse, Resûlullah (a.s.)a geldi. Kendisinin sesini uzaktan karmakarışık duyuyor, fakat ne söylediğini anlamıyorduk. Nihayet, yaklaştı.[\[334\]](#)

"Yâ Rasûlallâh! İslâm nedir?" diye sordu.[\[335\]](#)

Meğer, İslâm'ın ne demek olduğunu soruyommuş.

Onun bu sorusuna, Resûlullah (a.s.):

"Bir gün bir gecede beş namaz!" buyurdu.

Adamcağz:

"Üzerimde bu namazlardan başkası da olacak mı?" diye sordu.

Resûlullah (a.s.):

"Hayır, olmayacak! Meğer ki kendiliğinden (nafile olarak) kılasın..." buyurdu.[\[336\]](#)

Namaza Özenmenin Gerekliiği

Peygamberimiz (a.s.) bir gün[337] Mescid'de otururken,[338] çöl arabı gibi[339] bir adam gelip[340] Peygamberimiz (a.s.)ın yakınında[341] iki rekat[342] namaz kıldı.[343] Namazı itinasız ve gevşek kıldı.[344]

Peygamberimiz (a.s.) onun gevşek kılışına bakıyordu.[345]

Adam Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelip selam verdi.

Peygamberimiz (a.s.), onun selamına mukabele ettikten sonra.[346] adama:

"Dön de, yeni baştan kıl! Çünkü, sen (tam) namaz kılmış olmadın!" buyurdu.

Adam dönüp,[347] önceki kıldığı gibi, tekrar namaz kıldı. [348]

Sonra, dönüp Peygamberimiz (a.s.)ın yanına gelerek,[349] tekrar selam verdi.

Peygamberimiz (a.s.), onun selamına mukabele etti[350] ve:

"Dön de, namazını yeni baştan kıl! Çünkü, sen (tam) namaz kılmış olmadın!" buyurdu.[351]

Adam tekrar döndü. Namaz kıldı, gelip selam verdi.

Peygamberimiz (a.s.), selamına mukabeleden sonra, ona:

"Dön de, namazını yeni baştan kıl! Çünkü, sen (tam) namaz kılmış olmadın!" buyurdu.

Bu, üç kez tekrarlandı.[352]

Namazı hafife alanın, namaza özenmeyenin namaz kılmış olmayacağı, Mescid'deki insanları da korkuttu. Bu, onlara da ağır geldi.[353]

Bunun üzerine, adam:

"Ey Allah'ın Resûlü! Babam, anam sana feda olsun!

Sana Kitabı indiren.[354] seni hak dinle peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; ben bunun daha iyisini bilmiyorum![355]

Yâ Rasûlallâh![356] Nasıl yapacağımı, [357] namazın doğrusunun nasıl olduğunu[358] bana göster![359] Öğret![360]

Ben nihayet bir beşerim: Doğru da, yanlış da yapabilirim!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Peki![361] Namaz kılmak istediğin,[362] namaz kılmaya kalkacağın zaman,[363] Allah'ın sana emrettiği gibi,[364] güzelce tam abdest al![365]

Kıble'ye yönelip[366] 'Allahuekber!¹ diyerek tekbir al![367]

Ümmü'l-Kitâbı (Fatihayı) oku![368]

Sonra, Kur'ân'dan, ezberinde olanı, sana kolay geleni,[369] istediğini,[370] Allah'ın okumanı dilediği kadar oku![371] Sonra, rükû et![372] Rükûa vardığında, avuçlarını diz kapaklarının üzerine koy! Sırtını kamburlaştırmayıp, dümdüz tut![373]

Uzuvların yatışınca kadar rükû halinde kal![374]

Rükûdan başını kaldırdığın zaman, kemikler mafsallarda yerleşince,[375] uzuvlar yatışınca

kadar ayakta dimdik dur!

Secdeye gittiğinde, uzuvların yatışınca kadar secdede dur![\[376\]](#)

Secdeden başını kaldırıp[\[377\]](#), uzuvların yatışınca kadar[\[378\]](#) sol uyluğunun üzerine otur!

Bunu her rekat ve secdede,[\[379\]](#) namazının bütün rekatlarında yap![\[380\]](#)

Bunları tam yaptığın zaman, namazını tamamlamış; bunlardan neyi eksiltirsen.[\[381\]](#) ancak namazından eksiltmiş olursun!" buyurdu.[\[382\]](#)

Kabul Olunan ve Olunmayan Namazın Durumu

Peygamberimiz (a.s.), bir hadis-i şeriflerinde:

"Kim namazları vaktinde kılar ve onun abdestlerini tam ve güzelce alır, kıyamını, huşûunu, rükûunu ve secdelerini tam yaparsa, o namazlar ıfık saçarak bembeyaz bir şekilde yükselirken:

'Sen beni koruduğın gibi, Allah da seni korusun!¹ diye dua eder.

Kim de namazı vaktinin dışında kılar, onun abdestini tam ve güzelce almaz, huşûunu, rükûunu ve secdelerini tam yapmazsa, onlar da simsiyah bir şekilde yükselirken:

'Sen nasıl özenmeyip beni yitirdinse, Allah da seni (senin amelini) vitirsin!' diyerek ilenir. Allah'ın dilediğı yere varınca, paçavra gibi dörölüp, o kimsenin üzerine atılır!" buyurmuşlardır.[\[383\]](#)

Beş Vakit Namazı Özenerek Kılan ve Kılmayanların Durumu

Peygamberimiz (a.s.), başka bir hadis-i şeriflerinde de:

"Beş vakit namazı Allah farz kıldı.

Her kim bu namazların abdestini tam alır, onları vaktinde kılar, rükû ve huzûlarını eksiksiz yaparsa, Allah'ın, onu bağışlayacağı hakkında va'di vardır.

Herkim de bunu yapmazsa, Allah'ın ona bir va'di yoktur. İsterse onu bağışlar, isterse azaba uğratar!" buyurmuşlardır.[\[384\]](#)

[\[1\]](#) Fmjbâbâdf, Kamûsu'l-muhit, c. 4, s. 343.

[\[2\]](#) İbn Esir, Nihâye, c. 3, s. 203.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/201.

[\[3\]](#) Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 218, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 1 48. Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 4, s. 39, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 306.

[\[4\]](#) İbn Sa'd, Tabak âtü'l -k übrâ, c. 1, s. 213, Belâ zurf, E nsâb u'l-eşrâf, c. 1, s. 255, E bu¹-Ferec İbn C era, el -Vfetâ, c. 1, s. 21 8.

[\[5\]](#) Beyhakî, Delâilü'n-nübü we, c. 2, s. 354, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 219, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 109, Bedrüddin Aynî, c. 4, s. 39.

[\[6\]](#) İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 40.

[\[7\]](#) İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 214, Belâzurî, c. 1 , s. 255, Beyhakî, c. 2, s. 354, İbn Abdilberr, c. 1, s. 40, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 219, İbn E ar, Kâmil, c. 2, s. 51, Kurtubî, Tefsîr, c. 15, s. 216, İbnSeyyid, c. 1 , s. 148, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 22, Bedrüddin Aynî, Umde, c. 4, s. 39.

[\[8\]](#) Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 219, İbn Esîr, Usdu'l-gabe, c. 1, s. 27.

[\[9\]](#) İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 27, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 109.

[\[10\]](#) Ebu'l-Ferec, c.1, s. 219.

[\[11\]](#) İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 148.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/201.

[\[12\]](#) İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.2, s. 4041, Belâzurî, c. 1, s. 256, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 18, Kadı lyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 39.

[\[13\]](#) Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 113, B. Aynî, c. 4, s. 39.

[\[14\]](#) Kastlânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 2, s. 4.

[\[15\]](#) Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 114, Tefsir, c. 3, s. 22.

[\[16\]](#) Kadı Iyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 146, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 308.

[\[17\]](#) Kadı E bu Bekir b. Arabî'den naklen Süheylî, Ravdu'l-ünuf, c. 3, s. 417, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 1 47, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 447448, Kastlânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 2, s. 3-4.

[18] Malik, Muvatta', c. 1, s. 120, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 36, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 209, c. 2, s. 48, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 509, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 303, Belâzurî, E nsâb, c. 1, s. 256, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 431, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 7, s. 62.

[19] İbn Sa'd. Tabakât. c. 1.S.171. Ahmed b. Hanbel. c. 1. s. 274. Buhârî. c. 4. s. 168.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/202-203.

[20] İsrâ: 17/1.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/203.

[21] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 24, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 378, Kastlânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 2, s. 7.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/204.

[22] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s.143, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 91, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 148, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 379, Begavî, Mesâbıhu's-sünne, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 139, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 55, İbn Seyyid, Uyünü'l-eser, c. 1, s. 145, Zehebî, Târflu'l-islâm, s. 258, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 9.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/205.

[23] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 214.

[24] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Buhârî, c. 4, s. 248, Müslim, Sahîh, c.1, s. 145, Nesâî, Sünen, c. 1, s. 218, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 26, Beyhakî, c. 2, s. 379, Begavî, c. 2, s. 179, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 1, s. 53, İbn Kâmil, c. 2, s. 51, Zehebî, s. 258, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 8.

[25] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 248, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 378, İbn Esir, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 47, Zehebî, s. 261.

[26] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.2, s. 38, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.214.

[27] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 214, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Buhârî, c. 4, s. 248, Müslim, c. 1, s. 145, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 8.

[28] İbn Sa'd, c. 1, s. 214, Müslim, c. 1, s. 145, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 4.

[29] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 164, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 301, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 15, Beyhakî, c. 2, s. 363, Ebu'l-Ferec, İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 224, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 4.

[30] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Buhârî, c. 4, s. 248, Müslim, c. 1, s. 145, Tirmizî, c. 5, s. 301, Beyhakî, c. 2, s. 362-363, Begavî, c. 2, s. 177, İbn E sîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53. Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 8.

[31] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 38, Beyhakî, c. 2, s. 396, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 1 09.

[32] İbn Sa'd, c. 1, s. 50, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 309.

[33] Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 5, Târîh, c. 1, s. 140, Sa'lebî, Arâis, s. 93, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 310.

[34] İbn Esîr, Nihâye, c. 1, s. 120.

[35] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 38, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 214, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 26, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 143, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 110.

[36] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 38-39, İbn Sa'd, c. 1, s. 214, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 430, İbn Seyyid, c. 1, s. 143, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[37] Tirmizi, Sünen, c. 5, s. 301, E bu'l-F erer İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 224, Diyarbekrî, c. 1, s. 310.

[38] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 51.

[39] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, İbn Sa'd, c. 1, s. 214, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 164, İbn Esîr, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, c. 1, s. 143, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[40] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, İbn Sa'd, c. 1, s. 214, Süheylî, c. 3, s. 430, Diyarbekrî, c. 1, s. 310.

[41] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, İbn Sa'd, c. 1, s. 214, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 164, Tirmizî, c. 5, s. 301, Taberî, Tefsîr, c. 15, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 363, Süheylî, c. 3, s. 430, Ebu'l-Ferrec, c. 1, s. 224, İbn Esîr, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, c. 1, s. 143, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[42] İbn Seyyid, c. 1, s. 143, Diyarbekrî, c. 1, s. 310.

[43] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, İbn Sa'd, c. 1, s. 214, İbn Seyyid, c. 1, s. 143.

[44] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, İbn Sa'd, c. 1, s. 214, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 164, Tirmizî, c. 5, s. 301, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 15, Beyhakî, c. 2, s. 363, Ebu'l-Ferrec, c. 1, s. 224, İbn Esîr, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, c. 1, s. 143, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 4, Diyarbekrî, c. 1, s. 310.

[45] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, İbn Sa'd, c. 1, s. 214.

[46] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 38, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 214, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 148, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 48, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 145, Nesâî, Sünen, c. 1, s. 221, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 382, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 177, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 51, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 143, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 242, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 109.

[47] Mesâf, Sünen, c. 1, s. 221-222, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 52, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 6.

[48] İbn Sa'd, c. 1, s. 214, İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 145, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 356, Begavî, c. 2, s. 178, Kadı İyaz, c. 1, s. 136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, c. 1, s. 143, Zehebî, s. 242.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/205-207.

[49] Nesâî, c. 1, s. 222, Kadı İyaz, c. 1, s. 136.

[50] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 214, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 109-110.

[51] İbn Sa'd, c. 1, s. 214, Nesâî, Sünen, c. 1, s. 222, İbn Esîr, c. 2, s. 52, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 6.

[52] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 39, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 214, Nesâî, Sünen, c. 1, s. 222, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 388, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 52, İbn Kayyım, Zâdü'l-

mead, c. 2, s. 53, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ye'n-nihâye, c. 3, s. 109-110.

[53] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 148, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 145, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 382, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. , s. 178, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn E sîr, Kâmil, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144.

[54] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[55] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 52.

[56] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 ,s.214.

[57] İbn Esîr. Kâmil. c. 2. s. 52.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/207-208.

[58] İbn İshak, İbn Hişam, c 2, s. 39, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 329, İbn E bi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 148, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 141, Müslim, Sahih, c. 1, s. 145, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 300, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 36, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 256, Taberî, Tefsir, c. 15, s. 15, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 387, Kadı İyaz, c. 1, s. 136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 52, İbn Seyyid, c. 1, s. 144, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 244, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.109-110.

[59] Abdurrezzak.c.5, s. 329, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 282, Buhârî", c. 4, s. 141, Tirmizî, c. 5, s. 300, Taberî, Tefsir, c.15, s. 12.

[60] Dârimî, c. 2, s. 36, Belâzurî, c. 1, s. 256, Beyhakî, c. 2, s. 387.

[61] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[62] İbn E bi Şeybe, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Müslim, c. 1 , s. 145, Kadı İyaz, c. 1, s. 136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, c. 1, s. 144, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[63] İbn İshak, İbn Hişam,c.2, s. 39, Abdurrezzak, c. 5, s. 329, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 282, Buhârî, c. 4, s. 141, Dârimî, c. 2, s. 36, Belâzurî, c. 1, s. 256, Beyhakî, c. 2, s. 387, İbn Esîr, c. 2, s. 52, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 244.

[64] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 39, Abdurrezzak, c. 5, s. 329, Ahmed, c. 2, s. 282, Belâzurî, c. 1, s. 256, Taberî, c.15, s. 15, Beyhakî, c. 2, s. 287, İbn Esîr, c. 2, s. 52.

[65] Müslim, Sahîh, c. 1, s. 145, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144.

[66] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 329, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 282, c. 3, s. 148, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 141.

[67] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 39, Abdurrezzak, c.5, s. 329, Ahmed b. Hanbel, c.2,s. 282, Buhârî, c. 4, s. 141, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 300, Belâzurf, En sâbu' l-eşrâf, c. 1 , s. 256, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 15.

[68] Dârimî, Sünen, c. 2, s. 36, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 357, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 244.

[69] Abdurrezzak, c. 5, s. 329-330, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 141, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 36.

[70] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 52.

[71] Abdurrezzak, c. 5, s. 330, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 141, Tirmizî, c. 5, s. 300, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 15, Beyhakî, c. 2, s. 357, İbn E ar, c. 2, s. 52, Zehebî, s. 244.

[72] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 15, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[73] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/208-209.

[74] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 52, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 310.

[75] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 44-45, Taberî, c. 15, s. 14, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 273, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110-111 , Kastlânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 2, s. 24.

[76] Taberî, c. 15, s. 12, Beyhakî, c. 2, s. 391 , Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 273, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 12, Suyutî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 488.

[77] İbn Esîr, Kâmil, c.2, s. 52.

[78] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 45, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 14, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 111, Kastlânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 2, s. 24.

[79] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 45, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 14, Kastlânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 2, s. 24.

[80] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 273, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 111.

[81] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 143, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 91 -92, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 148.

[82] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 383, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144.

[83] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 143, Buhârî, c. 1, s. 92, Müslim, c. 1, s. 148.

[84] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 302, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Müslim, c. 1, s. 145, Beyhakî, c. 2, s. 383, Begavî, c. 2, s. 178, Kadı İyaz, c. 1, s. 136, İbn Esîr, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, c. 1, s. 144.

[85] Aynı kaynaklar.

[86] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 143, Müslim, c. 1, s. 145.

[87] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 208, Buhârî, c. 4, s. 248.

[88] Buhârî, c. 1, s. 92, Müslim, c.1, s. 148.

[89] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 208, Buhârî, c. 4, s. 248.

[90] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 143, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 92, Müslim , Sahîh, c. 1, s. 148, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 197.

[91] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 302-303, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 143, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 383, Begavî, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, c. 1, s. 137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144.

[92] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 143, Buhârî, c. 1, s. 92, Müslim, c. 1, s. 148.

[93] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 303, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 143, Buhârî, c. 1, s. 92, Müslim, c. 1,

s. 145, Beyhakî, c. 2, s. 383, Begavî, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, c. 1, s. 137, İbn Esîr, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, c. 1, s. 144.

[94] Aynı kaynaklar

[95] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 303, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 143, Müslim, c. 1, s. 145, Beyhakî, c. 2, s. 383, Begavî, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, c. 1, s. 137, İbn Esîr, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, c. 1, s. 144.

[96] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 208, Buhârî, c. 4, s. 248.

[97] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 303, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Buhârî, c. 4, s. 248, Müslim, c. 1, s. 145, Beyhakî, c. 2, s. 383, Begavî, c. 2, s. 179, İbn Esîr, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, c. 1, s. 144.

[98] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 41, Abdurrezzak, c. 5, s. 329, Buhârî, c. 4, s. 140, Müslim, c. 1, s. 152.

[99] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 41, Buhârî, c. 4, s. 84, Müslim, c. 1, s. 152.

[100] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 41.

[101] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 303, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 146, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 383, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144.

[102] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 48.

[103] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 208-209, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 248.

[104] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 303, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 146, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 383, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144.

[105] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 48, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 107.

[106] Ahmed b. Hanbel, c. 14, s. 303, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Müslim, c. 1, s. 146, Beyhakî, c. 2, s. 383, Begavî, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, c. 1, s. 137, İbn Esîr, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, c. 1, s. 144.

[107] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 303, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 148, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 146, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 383, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144.

[108] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 48.

[109] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 209, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 249.

[110] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 303, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 148, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 146, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 383, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 53, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144.

[111] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 41, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 257,

[112] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 41.

[113] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 257.

[114] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 41, Tirm izf, Sünen, c. 5, s. 300.

[115] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 41, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 329, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 84, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 152, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 300.

[116] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 48, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 107.

[117] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 48.

[118] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 209, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 249.

[119] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 257.

[120] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 303-304, Ahmed b. Hanbel Müsned, c. 3, s. 148-149, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 146-147, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 384, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 137, İbn Esîr, Câmiu'l- usûl, c. 12, s. 53-54, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144.

[121] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.2, s. 48-49.

[122] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 304, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 149, Müslim, c. 1, s. 147, Beyhakî, c. 2, s. 384, Begavî, c. 2, s. 179, Kadı İyaz, c. 1, s. 137, İbn Esîr, c. 12, s. 54, İbn Seyyid, c. 1, s. 144.

[123] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 207.

[124] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 209, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 92, Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 53.

[125] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 209.

[126] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 41, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 282, Buhârî, c. 4, s. 141, Müslim, c. 1, s. 154, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 300, Beyhakî, c. 2, s. 387.

[127] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 41, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 282, Buhârî, c. 4, s. 141, Müslim, c. 1, s. 154, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 300, Beyhakî, c. 2, s. 387.

[128] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 49, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 257, Buhârî, c. 4, s. 249, Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 53.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/209-217.

[129] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 418, Tirmizî, c. 5, s. 510, Taberî, c. 15, s. 255, Taberânî, Mu'cemu's-sagfir, c. 1, s. 196, Kurtubî, Tefsir, c. 10, s. 415, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 86, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 414.

[130] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 510, Taberânî, c. 1, s. 196, Kurtubî, Tefsîr, c. 10, s. 415, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 123.

[131] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 510, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 255, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 86, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 414, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 123.

[132] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 510, Taberânî, Mu'cemu's-sagfir, c. 1, s. 196, Kurtubî, Tefsîr, c. 10, s. 415.

[133] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 418, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 255, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 86, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 414, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 123.

[134] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 418, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 510, Taberî, c. 15, s. 255, Taberânî, Mu'cemu's-sagfir, c. 1, s. 196, Kurtubî, Tefsîr, c. 10, s. 415, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 86, Suyûtî, c. 1, s. 415, Halebî, c. 2, s. 123.

- [135] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 510, Taberânî, Mu'cemu's-sagfr, c. 1 , s. 196, Kurtubî, c. 1 0, s. 415.
- [136] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 418, Taberî, c. 15, s. 255, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, Suyûtî, c. 1, s. 414.
- [137] Tirmizî, c. 5, s. 510, Taberânî, c. 1 , s. 196, Kurtubî, c. 10, s. 415.
- [138] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 418, Taberî, c. 15, s. 255, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, Suyûtî, c. 1, s. 414, Halebî, c. 2, s. 1 23.
- [139] Tirmizî, c. 5, s. 510, Taberânî, c. 1 , s. 196.
- [140] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 418, Taberî, c. 15, s. 255, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 86, Suyûtî, c. 1, s. 414, Halebî, c. 2, s. 1 23.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/217-218.
- [141] Buhârî , Sahîh, c. 8, s. 2 4, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 267.
- [142] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 304, Ahmedb. Hanbel.c. 5, s. 144, Kadı I yaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 137.
- [143] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 207-208, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 249.
- [144] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 209, Buhârî, c. 4, s. 249, Zehebî, s. 263.
- [145] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 4, s. 45, Kastlânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 2, s. 33, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 310, Halebî, c.2, s. 128.
- [146] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 4, s. 45.
- [147] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 1 4, s. 304, Ahmedb. Hanbel, c. 3, s. 1 28, Buhârî, c. 4, s. 249, Müslim, Sahîh, 11, s. 146, Taberî, c. 27, s. 55, Beyhakî, c. 2, s. 376, 384, İbn Esir, c. 12, s. 54, İbn Seyyid, c. 1, s. 144, Zehebî, s. 266.
- [148] Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 93, Müslim, Sahîh, c. 1 , s. 149, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 179.
- [149] Ahmed b. Hanbel, M üsned, c. 3, s. 128.
- [150] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 304, Ahmed b. Hanbel, M üsned, c. 3, s. 128, Müslim, Sahîh, c. 1 ,s. 146, Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 55, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 384, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 1 2, s. 54, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 1 44.
- [151] İbn E bi Şeybe, c. 14, s. 304, M üslim, c. 1, s. 146, Taberî, c. 27, s. 54, Beyhakî, c. 2, s. 384, Kadı I yaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 54, İbn Seyyid, c. 1,s.144, Zehebî, s. 266.
- [152] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 309, Kurtubî, Tefsîr, c. 1 7, s. 95.
- [153] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 397, Taberî, c. 27, s. 52, İbn Esîr, c. 12, s. 57, Kurtubî, c. 17 s. 95.
- [154] Ahmed b. Hanbel.c. 1, s. 387, Müslim, c. 1, s. 1 57, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 393, Taberî, c. 27, s. 52, Beyhakî, c. 2, s. 373, Begavî, c. 2, s. 179, İbn Esîr, c. 1 2, s. 52, Kadı I yaz, c. 1 , s. 141, Kurtubî, c. 17, s. 94, Zehebî, s. 254, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 252.
- [155] Ahmed b. Hanbel, c. 1 , s. 387, Müslim, c. 1, s. 157, Taberî, c. 27, s. 52, Beyhakî, c. 2, s. 373, Begavî, c. 2, s. 179, İbn Esîr, c. 12, s. 57, Kadı I yaz, c. 1, s. 1 41, Kurtubî, c. 17, s. 94, Zehebî, s. 254, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 4, s. 252.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/218-219.

[156] İbn Sa'd.Tabakâtü'l-kübrâ. c. 1, s. 213, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 92, Müslim, Sahih, 11, s. 149, Beyhakî, c. 2, s. 381, Kadı İyaz, c. 1,s.140, 148, İbn Esîr, c. 12, s. 56, İbn Seyyid, c. 1.S.145, Zehebî, s. 254.

[157] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 449, Buhârî, c. 6, s. 51, Taberî, c. 27, s. 57, Beyhakî, c. s. 372, Kurtubî, c. 17, s. 98.

[158] Kadı İyaz, c. 1, s. 162, Kurtubî, c. 17, s. 89, 98.

[159] Buhârî, c. 8, s. 204, Taberî, c. 27, s. 45, İbnEsîr, c. 12, s. 51, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 53, Kurtubî, c. 17, s. 98, Zehebî, s. 267, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 112.

[160] Kadı İyaz, c. 1, s. 160, Kurtubî, c. 17, s. 98, Diyarbekrî, Hâm is, c. 1, s. 31 2.

[161] Kadı İyaz, c. 1, s. 160, Diyarbekrî, c. 1, s. 312.

[162] Kadı İyaz, c. 1, s. 160, Diyarbekrî, c. 1, s. 312.

[163] Kadı İyaz, c. 1, s. 163.

[164] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 285, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 78, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kârî, c. 19, s. 198, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 8, s. 468.

[165] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 369, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 250, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 78.

Taberî, Tefsîr, c. 27, s. 48, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 469, Kurtubî, Tefsîr, c. 17, s. 92. Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 1 , s. 79, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 8, s. 467.

[166] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 304, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 149, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 51, Beyhakî, c. 2, s. 384, Kadı İyaz, c. 1, s. 137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 1 2, s. 54, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 144, Zehebî, s. 250-251.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/219-220.

[167] Necm: 53/1-18.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/220-221.

[168] Taberî, Tefsir, c. 27, s. 55.

[169] Nesefî, Medârik, c. 1, s. 128, Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 1 33, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c.1, s. 310, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 16, s. 132.

[170] Taberî, Tefsir, c. 3, s. 10, Alâüddin AJi, Kenz,c.16, s. 132.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/221.

[171] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 422, Müslim , Sahih, c. 1, s. 157, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 393-394, Nesâî, Sünen, c. 1 , s. 224, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 373, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 1 79, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 1 42, İbn EsTr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 57, Kurtubî, c. 17, s. 94, Zehebî, s. 255, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 312.

[172] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 304, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 149, Müslim, c. 1, s. 146-147 Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 384, Kadı İyaz.c.1, s. 138, İbn Esîr, c. 1 2, s. 54, Zehebî, s. 266.

[173] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 304, Ahm ed b. Hanbel, cc. 3, s. 148, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 93,

Müslim, c. 1, s. 147, Kadı İyaz, c. 1, s. 138, İbn Esir, c. 12, s. 54, Zehebî, s. 266-267.

[174] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 304, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 149, Müslim, c. 1, s. 147, Kadı İyaz, c. 1, s. 138, İbn Esir, c. 12, s. 54,

[175] İbn Ebi Şeybe, c. 14, s. 304, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 149, Buhârî, c. 1, s. 93, Müslim, c. 1, s. 147, Beyhakî, c. 2, s. 384, Kadı İyaz, c. 1, s. 138, İbn Esir, c. 12, s. 54, Zehebî, s. 267.

[176] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 93, Müslim, Sahih, c. 1, s. 149, İbn Esir, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 57.

[177] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 304-305, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 149, Müslim, c. 1, s. 147, Beyhakî, c. 2, s. 384, Kadı İyaz, c. 1, s. 138, İbn Esir, c. 12, s. 54.

[178] Bakara: 285-286.

[179] İbn Esir, Nihâye, c. 4, s. 19.

[180] Abdurrezzak, Musannef, c. 11, s. 17, Buhârî, Sahih, c. 195, Müslim, Sahih, c. 1, s. 92, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 8, s. 20, 249.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/221-223.

[181] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 93, Müslim, Sahih, c. 1, s. 149, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 179, İbn Esir, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 57, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 145.

[182] Al-i İmran: 133.

[183] İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 55.

[184] Buhârî, c. 1, s. 93, Müslim, c. 1, s. 149, Begavî, c. 2, s. 179, İbn Esir, c. 12, s. 57, İbn Seyyid, c. 1, s. 145, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 260.

[185] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 263, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 92, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 449, Taberî, Târîh, c. 2, s. 211.

[186] İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 55.

[187] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 263, Buhârî, c. 6, s. 92, Tirmizî, c. 5, s. 449, Taberî, c. 2, s. 211.

[188] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 263, Tirmizî, c. 5, s. 449, İbn Esir, c. 2, s. 55.

[189] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 263, Buhârî, c. 6, s. 92, Tirmizî, c. 5, s. 449, İbn Esir, c. 2, s. 55.

[190] Tirmizî, c. 5, s. 450, Taberî, c. 2, s. 211, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 55.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/223-224.

[191] İbn İshak. İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 45-46.

[192] İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 55.

[193] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 210, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 190, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 557, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1412, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 216, Hâkim, Müstedrek, c. 4, s. 320, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 7, s. 52, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 335. Zehebî. Târîhu'l-islâm. s. 480.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/224-225.

[194] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 111.

[195] İbn İshak. İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 39, Taberî, Tefsîr, c. 15, 6, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 56.

[196] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 43, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 214-215, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 2, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 272, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 439.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/225-226.

[197] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 214, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 272.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/226.

[198] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 43.

[199] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 43, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 141, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 245, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 110.

[200] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 141, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 245.

[201] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 43, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[202] İbn Seyyid, Uyun, c. 1, s. 141, Zehebî, s. 245.

[203] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 43, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[204] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 43, İbn Seyyid, c. 1, s. 141 .Zehebî, s. 245, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[205] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 43, İbn Sa'd, c. 1, s. 215, Zehebî, c. 3, s. 110.

[206] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 43, İbn Seyyid, c. 1, s. 141, Zehebî, s. 245.

[207] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 215.

[208] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 43, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 215, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 141, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 245-246, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 110.

[209] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 43, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 215.

[210] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 43.

[211] Zehebî, Târîhu'l-islâm, c. 246.

[212] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 43.

[213] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 246, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 110.

[214] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 305-306, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 309, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 223, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 249.

[215] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, Zehebî, s. 247-248, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 21.

[216] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 113.

[217] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 39-40, Zehebî, s. 248, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 21.

[218] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 248.

[219] Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 21.

[220] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 248; Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 21.

[221] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 40.

[222] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 40, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 56, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 247-248, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 21-22.

[223] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 39-40, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 21-22.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/226-230.

[224] İbn Ebi Şevbe, Musannef, c. 14, s. 306, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 309, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 223, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 250.

[225] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 215, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 247, 248, Müslim, Sahih, c. 1, s. 156, Timizî, Sünen, t 5, s. 301, Zehebî, Târîhu'l-isJâm, s. 246, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye vîe'n-nihâye, c. 3, s. 113, Diyar-toekrf, Hamîs, c. 1, s. 315.

[226] İbn Sa'd, Tabakât, 11, s. 215.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/230-231.

[227] İtan Seyyid, Uyunul -eser, c. 1, s. 142, Diyarbekrî, c. 1, s. 315.

[228] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 315.

[229] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 3, s. 22.

[230] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 56, İbn Seyyid, c.1, s. 142, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 22.

[231] İbn Seyyid, Uyunul-eser, c. 1, s. 142.

[232] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 316.

[233] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 44, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 316.

[234] İbn Seyyid, Uyunul-eser, c. 1, s. 142.

[235] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 56, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 316.

[236] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 316.

[237] İbn Seyyid, Uyunul-eser, c. 1, s. 142.

[238] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 44, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 57.

[239] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 57, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 316.

[240] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 44.

[241] Zehebî, Târîhul-islâm, s. 243.

[242] Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 3, s. 22.

[243] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 44, İbn Sa'd, Tabakâtül-kübrâ, c. 1, s. 215.

[244] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 56, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 316.

[245] İbn Seyyid, Uyûnul-eser, c. 1, s. 142.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/231-233.

[246] İmam-ı Azam Ebu Hanffe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 143, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 8, Müslim, c. 1, s. 45.

[247] Nisa: 101-102.

[248] Tâhâ: 14.

[249] Zâriyât: 56.

[250] Ankebüt: 45.

[251] Furkân: 64, Hicr: 98, Zümer: 9, 20, Hacc 77, Tevbe: 112, Bakara: 228.

[252] Taberî. Tefsir, c. 1. s. 29. Hâkim. Müstedrek. c. 2. s. 410-411.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/233-234.

[253] İbn S a'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 213, Belâzurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 255, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Veli, c. 1, s. 218.

[254] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 14, s. 304, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 213, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 149, Müslim, Sahih, c. 1, s. 146-147, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 384, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 12, s. 54, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 266-267.

[255] Abdurrezzak, Musannef, c. 1, s. 532.

[256] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 148, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 117.

[257] Abdurrezzak, Musannef, c.1, s. 531, İbn Ebi Şeybe, c. 1, s. 317, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 333, Ebu Davud, c. 1, s. 107, Tirmizî, c. 1, s. 279, Hâkim, c. 1, s. 193, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 1, s. 364, İbn Esîr, c. 6, s. 146.

[258] İbn Ebi Şeybe, c. 1, s. 317, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 354, Ebu Davud, c. 1, s. 107, Tirmizî, c. 1, s. 279, Hâkim, c. 1, s. 193, Beyhakî, c. 1, s. 364, İbn Esîr, c. 6, s. 146.

[259] Abdurrezzak, Musannef, c. 1, s. 531, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c.1, s. 317, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 193, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c.1, s. 364,

[260] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1,s.333, Ebu Davud, Sünen, c. 1, s. 107, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, c. 6, s. 147.

[261] Abdurrezzak, c.1, s. 532, İbn Ebi Şeybe, c. 1,s.317, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 333, Ebu Davud, c. 1, s. 107 Tirmizî, c. 1, s. 279-280, Hâkim, c. 1, s. 193, Beyhakî, c. 1, s. 364, Begau, Mesâbîhu's-sünne, c. 1, s. 30, İbn Esîr, c. 6. s. 147.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/234-235.

[262] İbrahim: 14/37-40.

[263] Enbiya: 21/73.

[264] Hûd: 11/87.

[265] Tâhâ: 20/14.

[266] Mâide: 5/12.

[267] Lukman: 31/17.

[268] Âl-i İmran: 39.

[269] Meryem: 19/31.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/235-236.

[270] Müzzemmil: 73/2-4.

[271] Müzemmil: 73/20, Nesâi, Sünen, c. 3, s. 200.

[272] İsrâ: 18/79.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/236.

[273] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 242.

[274] EbuDavud,Sünen,c.2,s. 61, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 314, İbn Abdilberr, İStJâb, C. 2, S. 41 9.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/236.

[275] Mâide: 5/6.

[276] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 129, Tirmizî, c. 1, s. 9, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 175.

[277] Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 20, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 43, Müslim, Sahih, c. 1, s. 204, Tirmizî, d ,s.5.

[278] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 316, Ebu Davud, c. 1, s. 193, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 264.

[279] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 316, Buhârî, c. 1, s. 1 80, Müslim, c. 1 , s. 292, Ebu Davud, c. 1, s. 193.

[280] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 316, Ebu Davud, Sünen, c. 1, s. 193.

[281] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 316, Ebu Davud, c. 1, s. 193, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 255.

[282] Ebu Davud, c. 1, s. 206, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 10, 11, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 264, Nesâî, Sünen, c. 2, s. 132.

[283] Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 14-15.

[284] Malik,Muvatta', c. 1,s.87, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 31 6, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 1 90, Tirmizî, c. 2, s. 28.

[285] Malik,Muvatta',c.1, s. 84, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 241, Müslim, c.1, s. 296, Ebu Davud, c.1, s. 216-217, Tirmizî, c. 2, s. 121, Nesâî, c. 2, s. 135.

[286] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 34.

[287] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 34, Müslim, c. 1, s. 337.

[288] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 34, Müslim, c. 1, s. 337.

[289] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 1 87.

[290] Buhârî, Sahih, c.1, s. 187.

[291] Müslim, c.1, s. 336, Tirmizî, c. 2, s. 109.

[292] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 104.

[293] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 419, Buhârî, c. 1, s. 1 87, Müslim, c. 1 , s. 338, Tirmizî, c. 2, s. 109.

[294] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 295, Buhârî, c. 1, s. 1 85, Müslim, c. 1 , s. 333, Ebu Davud, c. 1,s.212.

[295] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 328, İbn Mâce, c. 1, s. 269-270.

[296] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 383, Buhârî, c. 1, s. 1 85, Müslim, c. 1 , s. 333.

[297] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 103, Ebu Davud, c. 1, s. 213, Tirmizî, c. 2, s. 111.

[298] Ahmet b. Hanbel, c. 5, s. 1 03.

- [299] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 86, Müslim, c. 1, s. 337-338.
- [300] Tirmizî, c. 2, s. 111.
- [301] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 83, Ebu Davud, Sünen, c. 1, s. 214-215, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 272.
- [302] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 215.
- [303] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 284, Buhârî, c. 1, s. 1 86, Müslim, c. 1 , s. 339, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 115.
- [304] Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 114.
- [305] Müslim, Sahih, c. 1 , s. 340.
- [306] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 424, Buhârî, c. 1, s. 201, E bu Davud, c. 1, s. 194.
- [307] Abdurrezzak, Musannef, c. 2, s. 1 55, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 382, Tirmizî, c. 2, s. 48.
- [308] Abdurrezzak, c. 2, s. 165, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 424, Buhârî, c. 1, s. 201, Ebu Davud, c. 1.S.194
- [309] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 424, Buhârî, c. 1, s. 201, E bu Davud, c. 1, s. 194.
- [310] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 353, Buhârî, c. 1, s. 1 93.
- [311] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 424, Buhârî, c. 1, s. 201, Ebu Davud, c. 1, s. 194.
- [312] Abdurrezzak, Musannef, c. 2, s. 179-1 80, Buhârî, c. 1, s. 198, Müslim, c. 1, s. 354, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 244-245.
- [313] Ahmed b. Hanbel, c.1, s. 206, Müslim, c. 1 , s. 355, Ebu Davud, c. 1, s. 235, Tirmizî, c. 2, s. 61 , İbn Mâce.c. 1, s. 286. 31 4.
- [314] Abdurrezzak, c. 2, s. 155, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 382, Tirmizî, c. 2, s. 48.
- [315] Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 47, İbn Mâce, Sünen, c. 1 , s. 287-288.
- [316] Ebu Davud, Sünen, c. 1 , s. 194.
- [317] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 408, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 203, Müslim , Sahîh.c. 1, s. 301-302, Ebu Davud, c. 1, s. 254, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 81 , İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 290.
- [318] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 101, Buhârî, c. 7, s. 1 63, E bu Davud, c. 2, s. 85.
- [319] Abdurrezzak, Musannef, c. 2, s. 219, Ahm ed b. Hanbel, c. 1, s. 390, Ebu Davud, c. 1, s. 261 -262, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 89, İbn Mâce, c. 1 , s. 296.
- [320] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 275, Müslim, c. 1 , s. 414.
- [321] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 245, Buhârî, c. 1 , s. 205, Ebu Davud, c. 2, s. 82, Tirmizî, c. 2, s. 96-97, Dârimî, Sünen, c. 1,s. 253.
- [322] Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 238, Müslim, c. 1 , s. 418, Ebu Davud, c. 2, s. 82, Dârimî, c. 1, s. 254.
- [323] Müslim, c. 1, s. 418, Ebu Davud, c. 2, s. 82.
- [324] Tirmizî, c. 2, s. 97, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 2, s. 147-148.
- [325] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 2, s. 148.

[326] Buhârî, Sahih,c.6, s. 112.

[327] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 288, 302.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/237-241.

[328] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 30, Müslim , Sahih, c. 1, s. 504, E bu Davud, Sünen, c. 2, s. 18-19.

[329] Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 294.

[330] Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 30, Müslim, c. 1, s. 504, Ebu Davud, c. 2, s. 18.

[331] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 341, Buhârî, c. 1, s. 37, Ebu Davud, c. 2, s. 45.

[332] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 326, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 293.

[333] Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 117, Ebu Davud, Sünen, c. 2, s. 23, Tirmizî, c. 2, s. 296.

[334] Malik, Muvatta', c. 1, s. 175, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 17, Müslim, Sahih, c. 1,s. 40-41, Ebu Davud, c. 1, s. 106, Nesâî, Sünen, c. 1, s. 226-227, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 1, s. 361.

[335] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 162.

[336] Malik, c.1 ,s.175, Buhârî, c. 1, s. 17, Müslim, c. 1,5.4041 , Ebu Davud, c. 1 ,s.106, Nesâî, c. 1, s. 226-227, Beyhakî, c. 1,5.361.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/241-242.

[337] Tirmizî, c.2, s. 100-101.

[338] Abdurrezzak, Musannef, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Tirmizî, c. 2, s. 100.

[339] Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 101.

[340] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Tirmizî, c. 2, s. 101.

[341] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340.

[342] Abdurrezzak, c. 2, s. 370.

[343] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 1, s. 184, E bu Davud.c.1 , s. 226, İbn Mâce .Sünen, c. 1, s. 336.

[344] Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 101.

[345] Abdurrezzak, Musannef, c. 2, s. 370.

[346] Abdurrezzak, c.2, s. 370, Buhârî, Sahih, c. 1,s.184,192, Ebu Davud, Sünen, c.1, s. 226, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 101, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 336, Nesâî, Sünen, c. 2, s. 124.

[347] Abdurrezzak, c.2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 1,s.184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 101, İbn Mâce, c. 1, s. 336, Nesâî, c. 2, s. 124.

[348] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 1, s. 1 84, E bu Davud, c. 1, s. 226, Nesâî, c. 2, s. 124.

[349] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c.1 , s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 101, İbn Mâce, c. 1, s. 336, Nesâî, c. 2, s. 1 24.

[350] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Buhârî, c. 1, s. 184, E bu Davud, c. 1 , s. 226, İbn M âce, c. 1, s. 336.

[351] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, İbn Mâce, c. 1, s. 336, Nesâî, c. 2, s. 124.

[352] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 104, Nesâî, c. 2, s. 124.

[353] Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 105.

[354] Abdurrezzak, Musannef, c. 2, s. 370.

[355] Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Nesâî, c. 2, s. 124.

[356] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, İbn Mâce, c. 1, s. 336.

[357] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 340.

[358] Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 102.

[359] Abdurrezzak, Musannef, c. 2, s. 370.

[360] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 104, İbn Mâce, c. 1, s. 336.

[361] Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 102.

[362] Abdurrezzak, Musannef, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 340.

[363] Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 184, Ebu Davud, Sünen, c. 1, s. 227.

[364] Mâide: 6, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 102.

[365] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 7, s. 226, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 102, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 336.

[366] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 7, s. 132, Ebu Davud, c. 1, s. 227, İbn Mâce, c. 1, s. 336.

[367] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 104, İbn Mâce, c. 1, s. 336, Nesâî, Sünen, c. 2, s. 124.

[368] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Ebu Davud, c. 1, s. 227.

[369] Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 104, İbn Mâce, c. 1, s. 336, Nesâî, c. 2, s. 124.

[370] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 340.

[371] Ebu Davud, Sünen, c. 1, s. 227.

[372] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 104, İbn Mâce, c. 1, s. 336, Nesâî, c. 2, s. 124.

[373] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Ebu Davud, c. 1, s. 227.

[374] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 104, İbn Mâce, c. 1, s. 336, Nesâî, c. 2, s. 124.

[375] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 340.

[376] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 104, İbn Mâce, c. 1, s. 336-337, Nesâî, c. 2, s. 124.

[377] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, İbn Mâce, c. 1, s. 337.

[378] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Buhârî, c. 1, s. 184, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c. 2, s. 104, İbn Mâce, c. 1, s. 337, Nesâî, c.2, s. 124-1 25.

[379] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340.

[380] Buhârî, Sahîh, c.1, s. 1 84-1 85, Ebu Davud, c. 1, s. 226, Tirmizî, c.2, s. 104. İbn Mâce, c. 1.S.337.

[381] Abdurrezzak, c. 2, s. 370, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340.

[382] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 340, E bu Davud, c. 1, s. 228.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/242-245.

[383] Münzirî, et-Tergıb vet-terhib, c. 1, s. 258, H eysem f, M ecm au'z-zevâi d, c. 2, s. 122, Al âüddin Al i, Kenzu'l-um mâl, c. 7, s. 316.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/245-246.

[384] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 317, Ebu Davud, Sünen, c. 1, s. 115, Nesaî, Sünen, c. 1, s. 230, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ. c. 3. s. 366.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/246.

BİRİNCİ AKABE BEY'ATI

Birinci Akabe Buluşma ve Bey'atı

Geçen (onbirinci) yılda, Ensardan* altı kişi, Akabe'de Peygamberimiz (a.s.)la buluşup Müslüman olmuş ve gelecek yıl tekrar gelmek üzere Peygamberimiz (a.s.)a söz vermişlerdi.

Bundan bir yıl sonra[1], gelen yılda,[2] yani nübüvvetin onikinci yılında,[3] hac mevsiminde, Ensardan, içlerinde bir yıl önce Müslüman olan altı kişiden beşinin de hâzır bulunduğu oniki kişilik bir topluluk, Birinci Akabe'de Peygamberimiz (a.s.)la[4] geceleyin buluştular.[5] Ashab-ı Kiramdan Ubâde b. Sâmit der ki:

"Ben Birinci Akabe Bey'atında bulunmuş olan kişilerden[6] ve kabile temsilcilerindenim.[7]

Biz, oniki kişi idik.[8]

Resûlullah (a.s.), Akabe'de, geceleyin, çevresinde ashabından küçük bir topluluk bulunduğu halde, bize:

'Geliniz! Allah'a hiçbir şeyi şerik koşmayacağınız,

Birşey çalmayacağınız,

Çocuklarınızı öldürmeyeceğiniz,

Ellerinizi ayaklarınız arasında iftira uydurmayacağınız,

Mârufta bana isyan ve itaatsizlik etmeyeceğiniz hakkında bana bey'at ediniz![9]

Ahdinize vefa ederseniz, Cenneti kazanırsınız![10]

İçinizden kim de haddi mûcib birşey yapar da kendisine had vurulursa, bu, onun keffâreti olur.

Allah kimin suçunu örtbas ederse, onun işi de Allah'a kalır.

Allah dilerse onu azaba uğratar, dilerse yarlıgar¹ buyurdu." [11]

"Resûlullah (a.s.), kadınlardan aldığı gibi, bizden bey'at aldı.[12]

Bu, savaş farz kılınmadan önce idi.[13]

'Hiçbir şeyi Allah'a şerik koşmayacağız!

Birşey çalmayacağız! [14]

Çocuklarımızı öldürmeyeceğiz! [15]

Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana haksız yere kıymayacağız! [16]

Ellerimizle ayaklarımız arasında iftira uydurmayacak,[17] birbirimize iftira atmayacağız[18]

Yağmacılık yapmayacağız![19]

Mârufta sana asi olmayacak, itaatsizlik etmeyeceğiz!" diye bey'atta bulunduk." [20]

Birinci Akabe Bey'atında Bulunanlar

1. Es'ad b. Zûrâre,
2. Avf b. Haris,
3. Ukbe b. Âmir,
4. Kutbe b. Âmir,
5. Râfi' b. Malik,
6. Muaz b. Haris,
7. Zekvan b. Abdi Kays,
8. Ubâde b. Sâmit,
9. Yezid b. Salebe,
10. Abbas b. Ubâde,
11. Ebu'l-Heysem Maiikb. Teyyihan,
12. Uveyym b. Sâide.

Bunlar, bey'attan sonra, Peygamberimiz Aieyhisseiamın yanından aynııp Medine'ye döndüler.[\[21\]](#)
Allah onlardan razı olsun!

Ukbe b. Vehb ile[\[22\]](#) Seleme b. Selâme'nin de, bu Birinci Akabe Bey'atma katılan Ensar arasında bulunduğu da rivayet edilir.[\[23\]](#)

Mus'ab b. Umeyr'in Öğretmen Olarak Medine'ye Gönderilişi

Evs ve Hazrec kabilesi Müslümanlarının ileri gelenleri:[24]

"İçimizde İslâmiyet açıklandı ve yayılmaya başladı.[25] Halkı Allah'ın Kitabına davet edecek,[26] Kur'ân-ı Kerîm okuyacak[27] birmukri¹ (Kur'ân-ı Kerîm okuyucu);[28] İslâm dinini anlatacak, İslâm sünnet ve şeriatlarını aramızda ikame edecek, namazlarımızda bize imamlık yapacak bir kimse[29] gönder!" diye, Peygamberimiz (a.s.)a yazı yazdılar.[30] Böylece, kendilerine Kur'ân-ı Kerîmi öğretecek, İslâmiyeti anlatacak[31] bir sahabi göndermesini, Peygamberimiz (a.s.)dan istediler.[32]

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) Mus'ab b. Umeyr'i gönderip,[33] onlara Kur'ân okumasını, İslâmiyeti öğretmesini,[34] İslâm dinini anlatmasını[35] ona emretti.[36]

Mus'ab b. Umeyr Medine'de Es'ad b. Zürâre'nin evine indi.[37] Orada oturdu.[38]

Medineli Müslümanlara Kur'ân okur,[39] Kur'ân'ı,[40] İslâm şeriatını[41] öğretir,[42] İslâm fıkhnı anlatırdı. [43]

Mus'ab b. Umeyr Medine'de "Mukri" diye anılırdı. [44]

İmamlık yapar,[45] namaz kıldırırdı.[46]

Peygamberimiz (a.s.) Medine'ye hicret edip gelmeden önce, Musab b. Umeyr, Müslümanları Cuma için toplamak üzere yazı yazıp izin istemiş;[47] Peygamberimiz (a.s.) da bunu yapmasını, cevaben yazdığı yazısında, ona emretmişti.[48]

Bera' b. Âzib'e göre; Mus'ab b. Umeyr ile birlikte, İbn Ümmi Mektum da Medine'deki Müslümanlara Kur'ân-ı Kerîm okumak üzere Medine'ye gelmişti.[49]

Useyd b. Hudayr ile Sa'd b. Muaz'ın Müslüman Oluşu ve İslamiyetin Medine'de Yayılışı

Useyd b. Hudayr,[50] Cahiliye ve İslâmiyet devrinde, babasından sonra kavminin seyyidi olup,[51] en akıllılarından ve görüş sahiplerindendi.[52]

Araplar içinde yazı yazmayı bilenler pek az bulunurken, o, yazardı. İyi yüzme bilir ve iyi ok atardı.

Kendilerinde bu hasletler bulunanlara, Cahiliye devrinde "Kâmil" denirdi. Useyd b. Hudayr'da bunların hepsi toplanmış bulunuyordu.[53]

Es'ad b. Zürâre bir gün Mus'ab b. Umeyr'i yanına alarak Abdüleşhel oğullarıyla Zafier oğullarının evlerine doğru götürdü.

Es'ad b. Zürâre, Sa'd b. Muaz'ın halasının oğlu idi.

Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr, Zafer oğullarının bostanlarından birisine girdiler. Oradaki, Mark diye anılan kuyunun başına oturdular.

Medinelilerden, Müslüman olan kimseler de, onların yanına toplandılar.

Sa'd b. Muaz ile Useyd b. Hudayr, o zaman, Abdüleşhel oğulları kabilesinin seyyidleri, ulu kişileri olup, kavimlerinin dininde ve müşrik idiler.

Bunlar Es'ad b.Zürâre'nin Mus'ab b. Umeyr'i oraya getirdiğini ve başına bazı kimselerin toplandığını işitince, Sa'd b. Muaz, Useyd b. Hudayr'a:

"Sen işini iyi bilen ve kimsenin yardımına muhtaç olmayan bir adamsın!

Zayıflarımızın inançlarını bozmak için mahallemize gelmiş olan şu adamların yanına git de, kendilerini azarla ve mahallemize gelmekten men et!

Bilirsin ki; Es'ad b. Zürâre benim akrabam olmasaydı, bu işi kendim yapmaya yeterdim!

O halamın oğlu olduğu için, üzerine varmaya yol bulamadım!" dedi.

Bunun üzerine, Useyd b. Hudayr hemen kısa mızrağını alıp onlara doğru ilerledi.

Es'ad b. Zürâre, onu görünce, Mus'ab b. Umeyr'e:

"Şu yanına gelen, kavminin seyyidi, ulu kişisidir" dedi.

Mus'ab b. Umeyr

"Oturursa, kendisiyle konuşurum!" dedi.

Useyd b. Hudayr, sövüp sayarak, gelip tepelerine dikildi ve:

"Sizi bize getiren nedir? Zayıflarımızın inançlarını mı bozacaksınız?[54]

Sen şu yabancı, kovulmuş adamı, zayıflarımızın inançlarını bâtl ile bozmak ve onları ona davet etmek için mi getirdin?!

Senin bundan sonra çevremizde bir daha birşey yaptığını görmeyeyim![55]

Eğer hayatınız size gerekse, hemen yanımızdan ayrılın!" dedi.

Mus'ab b. Umeyr, ona:

"Biraz oturup, söyleyeceklerimi dinlesen; beğenirsen kabul etsen, beğenmezsen, hoşuna gitmezse, dinlemekten yüz çevirsen olmaz mı?" dedi.

Useyd b. Hudayr

"Yerinde bir söz söyledin!" dedikten sonra, mızrağını yere saplayıp onlarla oturdu.

Mus'ab b. Umeyr İslâmiyet üzerine bir konuşma yaptı ve ona Kur'ân-ı Kerîm okudu.

Useyd b. Hudayr Mus'ab b. Umeyr'in sözlerini ve Kufârvı Kerîm'i dinlediği zaman, Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr

"Vallahi, o daha konuşmadan önce, kendisinin yüzünde İslâm'ın nurunun patladığını ve yumuşadığını anladık!" demişlerdir.

Useyd b. Hudayr, Kur'ân-ı Kerîm hakkında:

"Bu, ne kadar güzel, ne kadar yüce söz!

Siz bu dine girmek istediğiniz zaman ne yaparsınız?" dedi.

Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr:

"Gusledip temizlenirsin!

Altı üstü, elbiseni temizlersin!

Sonra, hak şehadetiyle şahadet getirirsin!

Sonra da namaz kılarsın!" dediler.

Useyd b. Hudayr kalkıp gusletti.

Elbiselerini temizledi.

Hak şehadetiyle şahadet getirdi.

Sonra da, iki rekat namaz kıldı, ve:

"Gerimde bir adam var ki, o size tâbi olursa, kavminden hiçbir kimse ona muhalefet etmez, ondan geri kalmaz. O, Sa'd b. Muaz'dır! Ben şimdi onu size gönderirim!" dedi.

Mızrağını alıp Sa'd b. Muaz'ın ve kavminin yanına döndü.

Onlar, bir araya toplanmış, oturuyorlardı.

Useyd b. Hudayr gelirken, Sa'd b. Muaz ona bakınca:

"Allah'a yemin ederim ki; Useyd, yanınızdan gidişinden başka bir yüzle geldi size!" dedi.

Useyd b. Hudayr toplantı yerinde durunca, Sa'd b. Muaz ona:

"Ne yaptın?" diye sordu.

Useyd b. Hudayr

"O iki adamla konuştum.

Vallahi, ben onlarda bir sakınca görmedim. Bununla birlikte, kendilerini nehiyve men ettim.

Onlarda, 'Biz senin istediğini yaparız!' dediler.

Bana haber verildiğine göre; Harise oğulları, Es'ad b. Zürâreyi, senin halanın oğlu olduğunu bildikleri halde, sana verdikleri sözü bozup, hakaret için öldüreceklermiş!" dedi.

Sa'd b. Muaz, Harise oğullarının adı anılınca, kızgın bir halde hemen kalkıp eline mızrağını aldı ve:

"Vallahi, sende beni tatmin edecek birşey göremedim!" dedikten sonra, Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr'e doğru ilerledi.

Es'ad b. Zürâre, Mus'ab b. Umeyr'e:

"Ey Mus'ab! Vallahi, sana gerisindeki kavminin seyyidi, ulu kişisi geliyor ki, kendisi sana tâbi olursa, onlardan iki kişi bile sana muhalefet etmez!" dedi.

Sa'd b. Muaz Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr'i sakın ve telaşsız görünce, Useyd b. Hudayhn ancak onların söyleyeceklerini kendisine dinletmek istediğini anladı. Sövüp sayarak, üzerlerine dikildi. Es'ad b. Zürare'ye

"Ey Ebu Ümâme! Vallahi, seninle aramızda akrabalık olmasaydı, bu adamı benden kurtaramazdın!

Siz bizim hoşlanmadığımız şeyi evlerimizin içine mi sokacaksınız?[56]

Sen şu yabancı, kovulmuş adamı evlerimize, zayıflamışın inançlarını bâtil şeylerle bozmak ve onları ona davet etmek için mi getirdin?!

Sizin bundan sonra çevremizde bir daha birşey yaptığınızı görmeyeyim" diyerek çıkıştı.[57]

Mus'ab b. Umeyr, ona:

"Biraz oturup söyleyeceklerimi dinlesen; beğenirsen kabul etsen, beğenmezsen, hoşuna gitmezse, dinlemekten yüz çevirsen olmaz mı?" dedi.

Sa'd b. Muaz:

"Yerinde bir söz söyledin!" dedi ve mızrağını yere saplayıp oturunca, Mus'ab b. Umeyr ona İslâmiyeti anlattı ve Kurân-ı Kerîm okudu.[58] Mus'ab b. Umeyr, Sa'd b. Muaz'a Zuhuf sûresinin baş tarafından (1-8) okumuştı.[59]

Bu, Sa'd b. Muaz'ın, Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr'in yanına, tehdit etmek üzere ikinci gelişi idi.[60]

Sa'd b. Muaz Mus'ab b. Umeyr'in İslâmiyet hakkındaki sözlerini ve okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i dinlediği zaman, Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr:

"Vallahi, o daha konuşmadan önce, yüzünde İslâm'ın nurunun parladığını ve yumuşadığını anladık!" demişlerdir.

Sa'd b. Muaz, Kur'ân-ı Kerîm'i dinleyince:

"Ben şimdiye kadar hiç bilmediğim birşeyi dinledim!" dedi[61] ve:

"Siz bu dine girdiğiniz, Müslüman olduğunuz zaman ne yaparsınız?" diye sordu.

Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr:

"Gusleder, temizlenirsin!

Altı üstlü, elbiseni temizlersin!

Sonra, hak şehadetiyle şehadet getirirsin!

Sonra da, iki rekat namaz kılarırsın!" dediler.

Sa'd b. Muaz kalkıp gusletti.

Elbiselerini temizledi.

Hak şehadetiyle şehadet getirdi.

Sonra da, iki rekat namaz kıldı.

Mızrağını alıp, yanında Useyd b. Hudayr da bulunduğu halde, kavminin toplantı yerine doğru gitti.

Kavmi, onu gelirken görünce, birbirlerine:

"Vallahi, Sa'd yanınızdan gidişinden başka bir yüzle döndü size!" dediler.

Sa'd b. Muaz, onların yanına vanp durdu ve:

"Ey Abdüleşhel oğulları! Benim, aranızdaki işimi, gidişimi nasıl bilirsiniz?" diye sordu.

Abdüleşhel oğulları:

"Sen bizim seyyidimiz, ulu kişimiz ve görüşçe en üstünümüz, yönetici olarak da en uğurlumuzsun!" dediler.

Bunun üzerine, Sa'd b. Muaz:

"Siz Allah'a ve Resûlüne iman edinceye kadar, sizin erkek ve kadınlarınızla konuşmak bana haram olsun!" dedi.

Es'ad b. Zûrâre ile Mus'ab b. Umeyr:

"Vallahi, akşama kadar, Abdüleşhel oğulları mahallesinde, erkek kadın, Müslüman olmadık kimse kalmadı!" demişlerdir.[\[62\]](#)

Es'ad b. Zûrâre ile Mus'ab b. Umeyr, Zafer oğullarının bostanındaki Mark kuyusunun başında Useyd b. Hudayfın ve Sa'd b. Muaz'ın Müslüman oluşundan sonra, oradan kalkıp Es'ad b. Zûrâre'nin evine döndüler.

Mus'ab b. Umeyr, Es'ad b. Zûrâre'nin yanında oturup, halkı İslâmiyete davete koyuldu.[\[63\]](#)

Sa'd b. Muaz, Müslüman olunca da, Mus'ab b. Umeyr ile Es'ad b. Zûrâre'yi kendi evine götürüp İslâmiyeti yaymaya devam ettirdi.[\[64\]](#)

Ümeyye b. Zeyd, Hatıma, Vâil ve Vâkîf oğulları ailelerinden başka, Ensar evlerinden, içinde erkek ve kadın Müslüman olmayan bir ev kalmadı.

Ebu Kays b. Eslet, bu dört ailenin şairi, seyyidi idi.

Onlar hep Ebu Kays'ın ağzına bakarlar, ona boyun eğler, onu dinlerlerdi.

O da, onları İslâmiyetten geri durdurdu. Hendek savaşından[\[65\]](#) sonra, onlarda Müslüman oldular.[\[66\]](#)

Ebu Seleme'nin Medine'ye Hicreti

Ashab-ı Kiram'dan Ebu Seleme Abdullah b. Abdulesed, hicret ettiği Habeş ülkesinden Mekke'ye dönmüş bulunuyordu.

Akabe Bey'atından bir yıl önce, Kureyş müşriklerinin kendisine işkenceye başladıkları sırada, Medinelilerin Müslüman olduklarını işitince, zevcesi Hz. Ümmü Seleme ile oğlu Seleme'yi deveye bindirerek, Medine'ye hicret etmek üzere yola çıktı.

Fakat, Mugîre b. Abdullah oğulları onu görüp önüne dikildiler ve:

"Haydi, sen şu kendin hakkında bize galebe çaldın!

Fakat, bu zevcenin de beldelerde gezdirip durmanda seni serbest bırakacağımızı mı sanıyorsun?" diyerek, Ebu Seleme'nin elinden devenin yularını çekip aldılar.

Ebu Seleme'nin kavmi olan Abdulesed oğulları kızdılar ve:

"Hayır! Vallahi, siz adamımızdan zevcesini çekip alınca, biz de oğlumuzu onun yanında bırakmayız!" dediler. Seleme'yi aralarında çekiştirdiler durdular, nihayet onu alıp götürdüler.

Mugîre oğulları ise, Hz. Ümmü Selemeyi yanlarında tuttular, bırakmadılar.

Ebu Seleme Medine'ye yalnız başına hicret edip gitti.

Mugîre oğulları, böylece, Hz. Ümmü Seleme'nin kocası ve oğlu ile arasını ayırdılar.

O da, her sabah çıkar, vadide oturur, akşama kadar ağlardı.

Bu hal bir yıl veya bir yıl kadar sürdü.[\[67\]](#)

Amr b. Cemûh'un Müslüman Oluşu

Amr b. Cemûh; Selime oğullarının seyyiçilerinden ve eşrafındandı. Kendisinin evinde, ağaç kütüğünden yapılmış, Menât diye anılan bir putu vardı.

Medine eşrafının yaptıkları gibi, o da, bu putu ilah edinmişti. Ona tapar ve tazimde bulunurdu.[68]

Mus'ab b. Umeyr Kur'ân öğretmek için Medine'ye geldiği zaman, Amr b. Cemûh, ona ve arkadaşlarına adam gönderip:

"Siz bize ne için geldiniz?" diye sordu.

Onlar da:

"İstersen, sana gelip Kur'ân dinletelim?" dediler.

Amr b. Cemûh:

"Olur!" dedi.

Mus'ab b. Umeyr ona Yûsuf sûresinin baş tarafından (1-8. âyetleri) okudu. Amr b. Cemûh:

"Kavmimizle, bir görüşmemiz lazım!" dedi.

Mus'ab b. Umeyr ile arkadaşları onun yanından ayrıldılar.

Amr b. Cemûh putunun yanına girdi ve:

"Sen de bilirsin ki, vallahi, bu kavim senden başkasına bağlanmamı istiyor! Sende buna karşı bir güç, kudret yok mu?" dedi.[69]

Amr b. Cemûh'un oğlu Muaz ile Muaz b. Cebel ve Selime oğullarının Müslüman olan gençlerinden bazıları, geceleyin, Amr b. Cemûh'un putunu bulunduğu yerden alıp Selime oğullarının çöplük çukurlarından, içinde insan pisliği de bulunan bir çukura attılar.

Amr b. Cemûh, sabahleyin:

"Yazıklar olsun size! Bu gece ilahlarımıza kim sataştı?!" dedi. Onu aramaya gitti, buldu,yıkayıp temizledikten, güzel koku sürdükten sonra

"Vallahi, bunu sana yapanı bir bilseydim, onu rezil ederdim!" dedi. Amr b. Cemûh akşamleyin uyuduğu zaman, putuna aynı şeyi tekrar yaptılar. O da, sabahleyin gidip putunu aynı çukurun içinde buldu, yıkadı, temizledi, ona koku sürdü.

Putu geceleri aynı şey birkaç kere daha yapıldıktan ve Amr b. Cemûh da bulup yıkadıktan ve güzel koku sürdükten sonra,[70] kılıcını onun boynuna astı[71] ve:

"Ben, vallahi, gördüğüm şeyi sana yapanı bilmiyorum. Eğer sende bir hayır varsa, artk kendini kendin koru, savun! İşte, kılıç da yanında!" dedi.[72] Dışarı çıktı.

Ev halkı, kalkıp kılıcı putun boynundan aldılar.

Amr b. Cemûh, eve dönüp kılıcın putun üzerinden alınmış olduğunu görünce:

"Ey Menât! Kılıç nerede?! Ben gidip servetimi Menât'a harcanmak üzere vasiyet ve vakfedeceğim!" dedi, gitti.[73]

O gidedursun, put da bir köpek ölüsü ile bağlanarak Selime oğullarının, içinde insan pisliği bulunan kuyularından bir kuyuya atıldı.[74]

Amr b. Cemûh, evine dönünce, ev halkına:

"Nasılsınız?" diye sordu.

Onlar da:

"Ey efendimiz! Biz hayırlı yoldayız! Allah evimizden pisliği giderdi!" dediler.

Amr b. Cemûh:

"Vallahi, sanıyorum ki, siz bana karşı Menât'a bir kötülük yaptınız?" dedi.

"Evet! Orası da öyle! Bak! İşte, o, şu kuyudadır!" dediler.[75]

Amr b. Cemûh, gidip putunu kuyunun içinde bir köpek ölüsüyle bağlanarak başaşağı atılmış bir halde görünce, uyandı!

Kavminden, Müslüman olan bazı zâtlarla konuştu.

Allah'ın rahmetiyle Müslüman olup Allah'tan gelen bilgilerle bilinçlendiği zaman, kendisini içinde bulunduğu körlük ve sapkınlıktan Peygamberimiz (a.s.)ın sayesinde kurtaran Yüce Allah'a şükretti.[76]

Kavmine de haber saldı.

Yanına geldikleri zaman, onlara:

"Siz benim bulunduğum şey üzerinde bulunur değil misiniz?" diye sordu.

"Evet! Bulunuruz! Sen bizim seyyidimiz, ulu kişimizsin!" dediler.

Amr b. Cemûh:

"Sizi şahit tutarım ki,[77] ben artık Muhammed'e indirilmiş olanlara iman etmiş bulunuyorum!" dedi ve bunu dört beyiflik bir şiirinde dile getirdi.[78]

Yüce Allah ondan razı olsun![79]

[1] * Ensar; yardımcıları demek olup, Ashabdan Enes b. Malik'e: "Senin görüşüne göre, siz öteden beri Ensar adıyla anılır mıydınız? Yoksa, bu adı size Allah mı taktı?" diye sorulduğu zaman, Enes b. Malik "Evet! Ensar adını bize Allah taktı!" demiştir (Buhârî, Sahih, c. 4, s. 221).

İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 220.

[2] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, o. 2, s. 73, Belâzuri, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 239, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 299, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 431, İbn Hazm, C evâm iu's-Sîre, s. 71, Ebu'l-Ferec İbn Cevzi, el -Vefa, c. 1, s. 219, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 96, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, o. 2, s. 56, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, o. 1, s. 156, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 291, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 150.

[3] Diyarbekrî, Hamîs, c. 2, s. 73, İbn Sa'd, c. 1, s. 220, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 239, Taberî, Târih, c. 2, s. 235.

[4] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 73.

[5] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 73, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 251, Beyhakî, c. 2, s. 431, E bu'l-Ferec, c. 1, s. 218, Zehebî, s. 291 , Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 150.

- [6] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 75, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 323.
- [7] Buhâri, Sahih, c. 4, s. 251 , Müslim, Sahih, c. 3, s. 1334.
- [8] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 75, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 323.
- [9] Buhâri, Sahih, c. 4, s. 251.
- [10] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 75, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 323, İbn Sa'd, c. 1 , s. 220.
- [11] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 251.
- [12] Müslim, Sahih, o. 3, s. 1333.
- [13] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 75, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 323, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 220.
- [14] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 75, İbn Sa'd, c. 1, s. 220, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 323, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 251 , Müslim , c. 3, s. 1333.
- [15] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 75-76, İbn Sa'd, c. 1, s. 220, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 323, Müslim, c. 3, s. 1333.
- [16] Buhâri, Sahih, c. 4, s. 251, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1334.
- [17] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 75, İbn Sa'd, c. 1, s. 220, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 323,
- [18] Müslim, Sahih, c. 3, s. 1333.
- [19] Buhâri, c. 4, s. 251 , Müslim, c. 3, s. 1333.
- [20] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 75, İbn Sa'd, c. 1, s. 220, Ahmed b. Hanbel, c.5, s. 323, Buhâri, c. 4, s. 251, Müslim, c. 3, s. 1334.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/247-249.
- [21] İbn İshak, İbn Hişam, c.2, s. 73-76, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 220, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 239, Taben, Târih, c. 2, s. 235, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 431, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 71-72, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 217-218, İbn Esîr, Kâmil.c. 2, s. 96, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 156-157, Zehebî, Tâifhu'l-islâm, s. 291, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 150, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 316.
- [22] İbn Sa'd, c. 3, s. 545, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 641, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 62.
- [23] İbn Sa'd, c. 3, s. 439, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 641, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 428, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 95.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/249.
- [24] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 239, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 77, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 317.
- [25] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 437.
- [26] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 38, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 307, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 41, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 163.
- [27] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 220, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 437, Kastalânî, c. 1, s. 77.
- [28] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 220.

- [29] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 437, Halebî, c. 2, s. 164.
- [30] İbn Sa'd, c. 1, s. 220, Taberî, Târih, c. 2, s. 235.
- [31] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 239.
- [32] Belâzurî, c.1, s. 239, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 38.
- [33] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 76, İbn Sa'd, c. 1, s. 220, Belâzurî, c. 1, s. 239. Yâkubî, c. 2, s. 38, Taberî, c. 2, s. 235, Beyhakî, c. 2, s. 437.
- [34] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 76, Taberî, c. 2, s. 235, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 96, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 151.
- [35] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 76, Taberî, c. 2, s. 235, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 151.
- [36] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 76, Taberî, c. 2, s. 235, İbn Esîr, c. 2, s. 96, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 151.
- [37] İbn Sa'd, c.1, s. 220, Yâkubî, c. 2, s. 38, Beyhakî, c. 2, s. 437, İbn Hazm, Cevamiu's-Sîre, s. 72, İbn Esîr, c. 2, s. 97, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 158, Zehebî, s. 293.
- [38] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 76, Beyhakî, c. 2, s. 437.
- [39] İbn Sa'd, c. 1, s. 220, Beyhakî, c. 2, s. 437, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 218.
- [40] Belâzurî, c. 1, s. 239, İbn Hazm, s. 72, İbn Seyyid, c. 1, s. 158.
- [41] İbn Hazm, Cevâm iu's-Sîre, s. 72.
- [42] Belâzurî, c. 1, s. 239, İbn Hazm, s. 72, İbn Seyyid, c. 1, s. 158.
- [43] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 218.
- [44] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 76, Taberî, c. 2, s. 235, Beyhakî, c. 2, s. 437. İbn Seyyid, c. 1, s. 158, Zehebî, s. 293, Ebu'l- Fidâ, c. 3, s. 151 , Halebî, c. 2, s. 163.
- [45] Belâzurî, c. 1, s. 239, İbn Hazm, s. 72.
- [46] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 77, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 437, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 293, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 151, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 163.
- [47] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 317.
- [48] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 158, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 51, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 77.
- [49] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 284, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 264, İbn Seyyid, c. 1, s. 158, Halebî, c. 2, s. 163.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/249-251.
- [50] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 87. İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 91, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 111. 51
- [51] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 604.
- [52] İbn Sa'd, c. 3, s. 604, İbn Abdilberr, c. 1, s. 93, İbn Esîr, c. 1, s. 112.
- [53] İbn Sa'd, c. 3, s. 604.

[54] İbn İshak, İbn Hişam , c. 2, s. 77-78, Taberî, Târih, c. 2, s. 236, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 438439, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 97, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 159-160, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 294, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 152, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 170.

[55] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 294.

[56] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 78, Taberî, Târîh, c. 2, s. 236, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 439440, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 97, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 160, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 294-296, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 152-153, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 170-172.

[57] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 307-308, Heysemî, Mean au'z-zevâid, c. 6, s. 41.

[58] İbn İshak, İbn Hisam , c. 2, s. 78-79, Taberî, c. 2, s. 237, Beyhakî, c. 2, s. 439440, İbn Esîr, c. 2, s. 97, İbn Seyyid, c. 1, s. 160, Zehebî, s. 296-297, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 153, Halebî, c. 2, s. 170-171.

[59] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 307, Zehebî, c. 295, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 153, Heysemî, Meanau'i-zevâid, c. 6, s. 41.

[60] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 307, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 294, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 41.

[61] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 295, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 41 .

[62] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 79-80, Taberî, Târîh, c. 2, s. 237, Ebu Nuaym, c. 1, s. 308, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 440, İbn Esîr Kâmil, c. 2, s. 93, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 160-161, Zehebî, s. 297, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 153, Halebî, c. 2, s. 171.

[63] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 79-80, Taberî, Târîh, c. 2, s. 237, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 437-440, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 93, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 160-161, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 294-295, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 153, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 171.

[64] İbn Sa'd, Taba kât, c. 3, s. 420-421.

[65] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s.80, Taberî, c. 2, s. 237, Beyhakî,c. 2, s. 440, İbn Haim, Cevâmiu's-Sîre, s. 73, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 98, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 161, Zehebî, s. 297, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.153, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 12, Halebî, c. 2, s. 171.

[66] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 73, İbn Seyyid, c. 1,s.161 , İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 12.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/251-256.

[67] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 112, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 258, İbn Hazm , Cevâmiu's-sfne, s. 86, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 341, Zehebî, Târîhu'l-islam , s. 312, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 169, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 182.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/257.

[68] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.2, s. 95, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 207, İbn Hacer, el-İsâbe, t 2, s. 529.

[69] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 182.

[70] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 182.

[71] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 95, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 207, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 182, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 529.

[72] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 95-96, İbn Esîr, c. 4, s. 207, İbn Hacer, c. 2, s. 529.

[73] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 182.

[74] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 95-96, İbn Esîr, c. 4, s. 207, İbn Hacer, c. 2, s. 529.

[75] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 182-183.

[76] İbn İshak.İbnHişam, c. 2, s. 96, İbn Esîr, c. 4, s. 207, İbn Hacer, c. 2, s. 529.

[77] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 183.

[78] İbn İshak.İbn Hişam, c. 2, s. 96, İbn Esîr, c. 4, s. 207, Zehebî, c.1, s. 183, İbn Hacer, c. 2, s. 529.

[79] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/257-260.

İKİNCİ AKABE BEY'ATI

İkinci Akabe Buluşma ve Bey'atı

Ensardan Cabir b. Abdullah Der ki:

"Resûlullah (a.s.) hac mevsimlerinde halkın Ukâz, Mecenne ve Mina'daki konak yerlerine vanp:

'Rabbimin elçilik vazifesini yerine getirinceye kadar beni barındıracak kim var? Bana yardım edecek kim var ki, kendisine Cennet verilsin?'¹ diye seslenirdi.[\[1\]](#)

Fakat, ne barındıracak, ne de yardım edecek bir kimse bulunmazdı. Yemen'den veya Mudarlardan bir kimse panayırlara gelmek için yola çıkacağı zaman, kavmi veya akrabası,[\[2\]](#) onun yanına varıp:

'Sakın hâ! Kureyşîlerin genci seni dininden döndürmesin!'¹ derlerdi.

Resûlullah (a.s.) aralarından geçerken de, onlar Resûlullah (a.s.)ı birbirlerine parmaklarıyla işaret ederlerdi.

Nihayet, Yüce Allah bizi Yesrib (Medine)'den ona gönderdi de, biz iman ettik ve kendisini barındırdık.

Bizden biri, gidip ona iman ederdi, o da ona Kur'ân okurdu.

Evine döndüğü zaman, bütün ev halkı da, ona uyarak Müslüman olurlardı.

Ensar evlerinden, içinde Müslümanlardan bir topluluk bulunmayan ve İslâmiyeti açıklamayan bir ev kalmadı.

Sonra da, Medineli Müslümanların hepsi, biraraya gelerek konuştular, konuştuk:

'Resûlullah (a.s.)ı daha ne zamana kadar Mekke dağlarında, kovulur, korkutulur ve korkar bir halde bırakacağız?!' dedik.

Bunun üzerine, hac mevsiminde, bizden yetmiş kişi, onun yanına vardı."[\[3\]](#)

Yüce Allah Ensara kerem ve ihsanda, Peygamberine de yardımda bulunmayı; İslâmiyeti ve Müslümanları aziz, müşrikliği ve müşrikleri zelil kılmayı dilediği zaman,[\[4\]](#) nübüvvetin onüçüncü yılında,[\[5\]](#) hac mevsiminde,[\[6\]](#) Peygamberimiz (a.s.)ın Medine'ye hicretinden üç ay veya üç aya yakın bir süre önce, Zilkade ayında,[\[7\]](#) Mus'ab b. Umeyr,[\[8\]](#) yanında kırkı Ensarın yaşlılarından ve eşrafından, otuzu da gençlerinden olarak üzere, yetmiş[\[9\]](#) veya yetmişten bir veya iki erkek fazla,[\[10\]](#) ya da yetmişüç erkek ve iki kadın Müslümanla-Medinelilerin müşrik hacıları da yanlarında bulunduğu halde-[\[11\]](#) beşyüz kişilik bir kabile ile Mekke'ye gelmişti.[\[12\]](#)

Berâ' b. Ma'rur ile Ka'b b. Malik'in Peygamberimizle Görüşmeleri

Ka'b b. Malik der ki:

"Kavmimizin müşrik olan hacılarıyla birlikte, Medine'den yola çıktık. Seyyidimiz ve büyüğümüz, seferlerde yöneticimiz Berâ¹ b. Ma'rur da, yanımızda idi.[\[13\]](#)

Zâhire'l-Beydâ'da bulunduğumuz sırada,[\[14\]](#) Berâ¹ b. Ma'rur, bize:

'Ey şu cemaat! Ben bir görüşe varmış bulunuyorum!

Vallahi, onun üzerinde bana muvafakat eder misiniz, yoksa etmez misiniz, bilmiyorum?' dedi.

Kendisine:

'Nedir bu görüş?' diye sorduk.

'Ben şu görüşe vardım ki, şu Beyt'i (Kabe'yi) arkama almayayım! Namazı ona doğru kılayım!' dedi.

Biz de:

'Vallahi, Peygamberimiz (a.s.)dan bize erişen, ancak namazın Şam'a doğru yönelinerek kılınmasıdır. Biz ona aykırı davranmak istemeyiz' dedik.

Berâ' ise:

'Ben, muhakkak, namazımı Kabe'ye doğru kılacağım!' dedi.

Ona:

'Fakat biz böyle yapmayız!' dedik.

Namaz vakti olunca, biz namazlarımızı Şam'a doğru yönelerek kıldık.

O da, namazını Kabe'ye doğru yönelerek kıldı.

Biz onu yaptığı şeyden dolayı ayıplamakta ve kınamakta idik. O ise, bizim Kiblemize yönelmekten kaçınmakta, ancak Kabe'ye doğru namaz kılmakta idi.

Nihayet Mekke'ye geldik. Mekke'ye gelince, Berâ' b. Ma'rur, bana:

'Ey kardeşimin oğlu! Bizi Resûlullah (a.s.)a götür!

Şu yolculuğum sırasında yaptığım şeyi ona soralım:

Benim yapmış olduğum ve sizin ise muhalefet ettiğinizi gördüğüm şey hakkında, vallahi, içime şüphe düştü!' dedi.

Birlikte gittik. Resûlullah (a.s.)ı sorduk.

Kendisini bundan önce görmemiştik, tanı mıyorduk.[\[15\]](#)

Ebtah'da,[\[16\]](#) Mekkelilerden bir adama rastladık. Resûlullahı ondan sorduk. Adam bize:

'Onu tanıyor musunuz?' diye sordu.

Biz:

'Hayır! Tanımıyoruz!' dedik.

Adam:

'Onun amcası Abbas b. Abdulmuttalib'i tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Evet! Tanıyoruz!' dedik.

Çünkü, biz Abbas'ı tanıyorduk. Kendisi, tüccar olarak yanımıza gelip gitmekten geri kalmazdı.

Adam:

'Mescid-i H aram'a girin! Aradığınız o zât, şimdi orada Abbas ile birlikte oturuyor!¹ dedi.

Mescid-i Haram'a girdik.

Abbas oturuyor, Resûlullah (a.s.) da onun yanında oturuyordu.

Selam verdikten sonra, biz de yanlarına oturduk.

Resûlullah (a.s.), Abbas'a:

'Ey Ebe'l-Fadl! Sen bu zâtları tanıyor musun?' diye sordu.

Abbas:

'Evet, tanıyorum: Şu, kavminin seyyidi, ulu kişisi Berâ' b. Ma'rur'dur! Şu da, Ka'b b. Malik'tir!' dedi.

Vallahi, Resûlullah (a.s.)ın:

'Şair olan mı?' dediğini, hâlâ unutmamı sırrıdır.

Abbas:

'Evet!' dedi.

Berâ' b. Ma'rur, Resûlullah (a.s.)a:

'Ey Allah'ın Peygamberi! Ben bu yolculuğa çıktım. Allah beni İslâmiyete hidayet etti.

Ben şu Beyt'i, Kabe'yi arkama almamayı uygun görüp ona doğru namaz kıldım. Arkadaşlarım ise, bu hususta bana muhalefet ettiler. Benim de bundan içime şüphe düştü.

Yâ Rasûlallan! Sen bunu nasıl görürsün? Buna ne buyurursun?' dedi.

Resûlullah (a.s.):

'Sen bir Kible üzerinde bulunuyordun. Onda sabır ve sebat etsen olurdu¹ buyurdu.

Bunun üzerine, Berâ' b. Ma'rur, Resûlullah (a.s.)ın Kiblesine döndü. Bizimle birlikte, Şam'a doğru namaz kıldı."[\[17\]](#)

Uveyym b. Sâide, Sa'd b. Hayseme ve Arkadaşlarının Teklifleri

Ensardan Uveyym b. Sâide, Sa'd b. Hayseme ve daha başkaları,[\[18\]](#) Mekke'ye gelince, Peygamberimiz (a.s.)ın nerede bulunduğunu sordular.

"O, şimdi, amcası Abbas'ın yanındadır!" denildi.

Peygamberimiz (a.s.)ın yanına vanp selam verdiler ve:

"Yâ Rasûlalları! Biz servet, silah ve hayvan bakımından çok hazırlıklıyız.

Senin üzerinde söz birliği yapılmış bulunmaktadır.

Bizim yanımızda sana yardım var!

Senin için canları verme var!

Kendilerimizi nelerden korur ve savunursak, seni de onlardan koruma ve savunma var!

Seninle ne zaman buluşalım?" dediler.

Hız. Abbas:

"Sizinle hacca gelen kavminizden, görüşünüze ve kararınıza muhalefet edecek olanlar varsa, hacılar dağılıp gidinceye kadar, onlardan kendilerinizi ve işinizi gizli tutunuz!" dedi.[\[19\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), onlarla[\[20\]](#) Mina'da.[\[21\]](#) Teşrik günlerinin ortasında.[\[22\]](#) Akabe'nin dibinde[\[23\]](#) buluşmaya söz verdi.

Uyuyan uyandırmamalarını, bulunmayan beklememelerini de, kendilerine emretti.[\[24\]](#)

Buluşma Yerinde Gizlice Toplanış

Ka'b b. Malik der ki:

"...Sonra, hacca çıktık.

Resûlullah (a.s.)la, Teşrik günlerinin ortasında, Akabe'de buluşmak üzere vaadleştik.

Hac ibadetini yerine getirip boşaldığımız ve Resûlullah (a.s.)la buluşmayı vaadleştığımız gece, seyyidlerimizden bir seyyid, şeriflerimizden bir şerif olan Ebu Cabir Abdullah b. Amr b. Haram yanımızda idi.

Kendisini yanımızda tutup, bırakmadık.

Halbuki, kavmimizin, yanımızda bulunan ve müşrik olan kimselerinden, işimizi gizli tutuyorduk.

Fakat, Abdullah b. Amr b. Haram'la konuştuk. Ona:

'Yâ Ebâ Câbir! Sen bizim seyyidlerimizden bir seyyid, şeriflerimizden bir şerifsin!

Biz seni içinde bulunduğun şirk yüzünden Cehennem odunu olmandan uzaklaştırmak istiyoruz!' dedik ve kendisini İslâmiyete davet ettik.

Resûlullah (a.s.)ın Akabe'de bizimle buluşmak üzere vaadleştğini de haber verdik.

Abdullah b. Amr b. Haram hemen Müslüman oldu ve Akabe'de kabilesinin temsilcisi olarak bizimle birlikte bulundu.

O gece, ağırlıklarımızın yanında, kavmimizle birlikte uyuduk.

Gecenin üçte biri geçince; Resûlullah (a.s.)la buluşmaya vaadleşilen yerde bulunmak üzere, bağırtlak kuşunun ayrılışı gibi, ağırlıklarımızın yanından gizlice sıyrılıp, Akabe yanındaki Şı'b'da toplandık.

Biz yetmişüç erkek idik.

Yanımızda, kadınlarımızdan iki kadın da bulunuyordu ki, birisi Mazin b. Neccar oğulları kadınların-dan Ümmü Umâre Nesîbe binti Ka'b, öbürü de Selime oğulları kadınlarından Ümmü Meni' Esmâ binti Amr idi.

Şı'b'da toplanıp, Resûlullah (a.s.)ı beklemeye başladık.

Nihayet, Resûlullah (a.s.) geldi.

Kendisinin yanında da, amcası Abbas b. Abdulmuttalib bulunuyordu.

Kendisi, o zaman, kavminin dininde idi*

Ancak, yeğeninin işinde hazır bulunmayı ve onun işini sağlama bağlamayı arzu ediyordu.

Oturulunca, ilk konuşan da, Abbas b. Abdulmuttalib oldu ve:

'Ey Hazrec cemaatı!**

Siz de bilirsiniz ki; Muhammed bizdendir.[\[25\]](#)

Bu, benim kardeşimin oğludur ve bana insanların en sevgilisidir!

Eğer siz onu tasdik ve kendisinin Allah'tan getirdiklerine iman ediyor, onu alıp yanınıza götürmek istiyorsanız; yardımsız bırakmayacağınıza, aldatmayacağınıza dair, sizden kesin bir söz almak

istiyorum!

Çünkü, sizin komşularınız Yahudilerdir. Yahudiler ise buna düşmandırlar.

Onların tuzak kurmayacaklarından emin değilim. [\[26\]](#)

Eğer siz; sizi tek yaydan ok yağmuruna tutacak olan Arap kabilelerinin de düşmanlıklarına göğüs gerebilecek kadar savaş gücüne malikseniz, aranızda iyice görüşüp konuşarak kararlaştırınız da, sonradan tefrikaya düşmeyiniz![\[27\]](#)

Biz onu kavmimizden koruya gelmişizdir.

O kendi kavminin içinde bulunmakta ve korunmaktadır.

Fakat, buradan ayrılmak, ancak size katılmak arzusundadır.

Eğer siz kendisine vaadle davette bulunduğunuz yardım, barındırma ve muhaliflerinden koruma gibi şeyleri yerine getireceğinize kani iseniz, ne âlâ!

Şayet, yanınıza vardıktan sonra, korkup yardım edemeyecek, kendisini muhaliflerinin eline bırakacak iseniz, şimdiden bırakınız!

O, kendi kavminin içinde ve beldesinde şerefiyle bulunmakta ve korunmakta devam etsin![\[28\]](#)
Sizin konuşma yapacak olanınız konuşsun!

Fakat, konuşmasını uzatmasın![\[29\]](#)

Çünkü, üzerimizde, müşriklerden gözcüler, casuslar vardır![\[30\]](#)

Buradan konak yerlerinize dağıldığınız zaman da,[\[31\]](#) işinizi gizli tutunuz!' dedi."[\[32\]](#)

Es'ad b. Zürrâre'nin Konuşması

Hız. Abbas'ın, konuşmasında Es'aci b. Zürrâre'ye ve arkadaşlarına söz dokundurması, Es'ad b. Zürrâre'nin ağırlına gitti. Peygamberimiz (a.s.)a:

"Yâ Rasûlallah! Bize izin ver de, canını sıkmaksızın ve senin hoşlanmayacağın birşeyle itiraz etmiş olmaksızın, sadece sana icabetimizi ve imanımızı doğrulamak üzere, ona cevap verelim?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Suçlayıcı olmaksızın, ona cevap veriniz!" buyurdu.

Bunun üzerine, Es'ad b. Zürrâre, Peygamberimiz (a.s.)a dönerek:

"Yâ Rasûlallah! Her davetin, yumuşak veya sert, bir yolu ve usûlü vardır.

Bugün senin yaptığın davet, insanların yüzünü ekşitecek, kendilerine ağır gelecek bir davettir:

Sen bizi öteden beri üzerinde bulunduğumuz dinimizi bırakmaya ve kendi dinine tâbi olmaya davet ettin ki, bu çok zor ve ağır birşey olduğu halde, biz senin bu teklifini kabul ettik!

Sen bizi insanlarla aramızdaki yakın, uzak bütün akrabalık ve komşuluk ilişkilerini kesmeye davet ettin! Bu da çok zor ve ağır birşey olduğu halde, biz senin bu teklifini de kabul ettik!

Bizler, yurdumuzda, izzetli ve her tecavüzden masun; değil kendisini kavminin yalnız bırakmış olduğu, hatta amcalarının bile öldürölmek üzere düşmanlarına teslim etmek istedikleri bir zâtın, hatta kendimizden başka hiç kimsenin başımıza geçmeye göz dikemeyeceği bir topluluk olmamıza ve bunun bizim için kabulü çok zor bulunmasına rağmen, biz senin bu husustaki teklifini de kabul ettik-ki, bütün bunlar, Allah'ın doğru yolu bulma azmini ve hayırlı sonuçlara ulaşma umudunu ihsan ettiği kimseler hariç, insanlar nazarında hiç de hoşla gidecek şeyler olmadığı halde, biz senin bu husustaki teklifini de dillerimizle ikrar, kalblerimizle tasdik etmek suretiyle kabul ettik!

Biz, senin Allah'tan getirdiklerine inanarak ve kalblerimize yerleşen bir marifetle tasdikte bulunarak, sana bey'at edeceğiz!

Biz, Rabbimize, senin Rabbine bey'at edeceğiz!

Allah'ın Kudret Eli, ellerimizin üzerindedir!

Bizim kanlarımız senin kanınla, ellerimiz senin elinledir!

Biz, kendilerimizi, oğullarımızı ve kadınlarımızı savunduğumuz ve koruduğumuz şeylerden, seni de savunacak ve koruyacağız!

Eğer biz bu ahdimizi bozarsak, Allah'ın ahdini bozmuş bedbaht, yaramaz kimseler olmuş olalım!

Yâ Rasûlallah! Bu, sana karşı, bizim sadâkatyeminimizdir!

Yardımaına sığınılacak, ancak Allah'tır!" dedi.

Sonra da, Hız. Abbas'a dönerek:

"Ey konuşurken Peygamber (a.s.)ın önünde bize söz dokunduran zât! Kardeşinin oğlunun sana insanların en sevgilisi olduğu sözünle neyi anlatmak istediğini Allah bilir.

Biz, yakın uzak bütün akrabalarımızla ilişkilerimizi keserek şehadet etmiş bulunuyoruz ki, bu zât Allah'ın Resûlüdür!

Allah, onu yanındaki (Kur'ân) ile göndermiştir.

Kendisi asla yalancı değildir!

Getirdiği Kur'ân da, insan sözüne benzemez.

Resûlullah (a.s.) hakkında seni tatmin edecek sözü bizden alma isteğine gelince:

Resûlullah (a.s.) için istediğin sözü al!" dedi.

Sonra da, Peygamberimiz (a.s.)a dönerek:

"Yâ Rasûlallah! Bizden, kendin için, dilediğin sözü al!

Rabbin için de, istediğin şartı koş!" dedi.[\[33\]](#)

Abdullah b. Revâha da:

"Kendin ve Rabbin için, ne dilersen onu şart kıl!" dedi.[\[34\]](#)

Berâ' b. Ma'rur'un Konuşması

Berâ' b. Ma'rur, Hz. Abbas'a:

"Söylediklerini dinledik!

Vallahi, kalblerimizde senin söylediğinden başkası olsaydı, muhakkak ki, biz onu söylerdik!

Fakat, biz ahde vefa ve sadâkat göstermek, Resûlullah (a.s.)'ın önünde canlarımızı feda etmek arzusundayız![\[35\]](#)

Bizler bol silahlara, savunma ve koruma gücüne sahip kimseleriz!

Taşlara taptığımız sıralarda da böyle idik!

Bugün; Allah, bizden başkalarının göremediği şeyleri bize gördürmüş ve Muhammed (a.s.) bizi daha da güçlendirmiştir!" dedi.[\[36\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)'ın Konuşması

Ensardan bazıları da, Hz. Abbas'a:

"Senin söylediklerini dinledik!" dedikten sonra, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Yâ Rasûlallah! Sen de konuş!

Bizden, kendin için, Rabbin için, istediğin sözü al!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.) konuştu ve Kur'ân-ı Kerîm okudu.

Onları Allah'a davet ve İslâmiyete teşvik etti.[37]

"Yüce Rabbim için şartım,[38] sizden istediğim,[39] O'na hiçbir şeyi eş ortak koşmaksızın ibadet etmeniz dir.[40]

Kendim için şartıma,[41] isteğime gelince:

Kendimi ve ashabımı barındırmanız,

Bana ve ashabıma yardımcı olmanız,

Kendilerinizi savunduğunuz, koruduğunuz şeylerden bizleri de savunup korumanızdır.[42]

Kadınlarınızı ve çocuklarınızı savunup koruduğunuz şeylerden beni de savunup koruyacağınız hakkında, sizinle bey'at yapayım!" buyurdu.[43]

Berâ¹ b. Ma'rur, hemen, Peygamberimiz (a.s.)'ın elini tutup:

"Olur! Seni hak din ve kitabla peygamber gönderen Allah'a andolsun ki; çoluk çocuklarımızı savunup koruduğumuz şeylerden seni de koruyacağız!

Bizimle bey'atlaş yâ Rasûlallah!

Biz, vallahi, savaş erleri ve silah erleriyiz!

Bu, bize ecdadımızdan miras kalmıştır!" diyerek konuşurken, Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan sözün arasına girdi ve:

"Yâ Rasûlallah! Bizlerle o adamlar (Yahudiler) arasında antlaşmalar, sözleşmeler var!

Biz, onları, seninle yapacağımız bu bey'atımızla kesip atmış oluyoruz!

Allah seni muzaffer kıldıktan sonra, bizi bırakıp kavminin yanına dönmeyi arzu eder misin?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) gülümsedi. Sonra da:

"Hayır! Benim kanım, sizin kanınızdır!

Benim zimmetim, sizin zimmetinizdir!

Ben sizdenim! Siz de bendensiniz!

Ben, sizin savaştığınız kimselerle savaşırım!

Ben, sizin barıştığınız kimselerle barışıyorum![44]

Sizlerden bana oniki nakîb çıkarınız ki, onlar kavimlerinin vekili, temsilcisi olsunlar!" buyurdu.

Bunun üzerine, Medineli Müslümanlar, dokuzu Hazrec'den, üçü de Evs'ten olmak üzere, oniki nakîb (temsilci) çıkardılar.[45]

Çıkarılan Nakîbler (Temsilciler)

Medinenlerin çıkardığı nakîbler, Ensardan şu kişilerdi:

1. Es'ad b. Zürâre,
2. Sa'd b. Rebia,
3. Abdullah b. Revana,
4. Râfi¹ b. Malik,
5. Bera¹ b. Ma'rur,
6. Abdullah b. Amrb. Haram,
7. Ubâde b. Sâmit,
8. Sa'd b. Ubâde,
9. Münzir b. Amr,
10. Useyd b. Hudayr,
11. Sa'd b. Hayseme,
12. Rifâa b. Abdulmünzir.

Ka'b b. Malik, bu husustaki şiirinde, Rifâa b. Abdulumünzir'ın yerine, Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyi h an' ı g ö stern i şti r.[\[46\]](#)

Peygamberimiz (a.s.), temsilcilere:

"Havarilerin İsa b. Meryem için kefillikleri gibi, sizler de kavminizin kefillerisiniz. Ben de, Müslüman olan kavmimin kefiliyim!" buyurdu. "Evet!" dediler.[\[47\]](#)

Es'ad b. Zürâre:

"Evet yâ Rasulallah!" deyince, Peygamberimiz (a.s.):

"Sen de, kavminin temsilcisisin!" buyurdu.[\[48\]](#) Ve onu, oniki temsilcinin de temsilcisi yaptı .[\[49\]](#)

Abbas b. Ubâde'nin Bey'at Hakkındaki Açıklaması

Medineli Müslümanlar Akabe'de geceleyin ağaç altında[50] Peygamberimiz (a.s.)la bey'at-laşmak üzere toplandıkları zaman, Salim b. Avf oğullarının kardeşi Abbas b. Ubâde:

"Ey Hazrec cemaatı! Siz bu zât ile ne için bey'atlaşacağınızı biliyor musunuz?" diye sordu.

"Evet! Biliyoruz!" dediler.

Abbas b. Ubâde:

"Sizler; insanların kızıl ve kara derilileriyle savaşmak üzere kendisi ile bey'atlaşacaksınız!

Eğer sizler karşılaşacağınız musibetle mallarınız azaldığı, eşrafınız öldürüldüğü zaman ona yardım etmeyecek, kendisini muhaliflerinin eline bırakacaksanız, vallahi, bu, dünyada da, âhirette de yüzkarasıdır! Şimdiden bundan vazgeçin!

Eğer sizler kendisine vaadde bulunduğunuz yardım, barındırma, muhaliflerinden koruma gibi şeyleri yerine getireceğinize kani iseniz, mallarınızın azalması ve eşrafınızın öldürülmeleri pahasına da olsa, onu tutunuz ki, vallahi, bu, dünyada da, âhirette de hayırlıdır!" dedi.[51]

Medineli Müslümanlar:

"Mallarımızın yok olma tehlikesine uğraması ve eşrafımızın öldürülmeleri pahasına da olsa, bizler, vereceğimiz sözü yerine getireceğiz!" dediler ve Peygamberimiz (a.s.)a:

"Yâ Rasûlallah! Biz bu husustaki taahhüdümüzü yerine getirirsek, bizim için ne var?" diye sordular.

Peygamberimiz (a.s.):

"Cennet var!" buyurdu.[52]

Medineli Müslümanlardan Enes b. Sabit:

"Yâ Rasûlallah! Biz, kendilerimizi ve çocuklarımızı savunup koruduğumuz şeylerden seni de savunacak ve koruyacağız!

Bize ne var?" dedi.[53]

Diğerleri de:

"Biz bu vazifemizi yerine getirirsek, bizim için ne var?" diye sordular.

Peygamberimiz (a.s.):

"Cennet var!" buyurunca, Medineli Müslümanlar

"Kazançlı bir alışveriş bu! Biz bundan ne cayarız, ne de caymak isteriz!" dediler.[54]

Bey'atın Nasıl Yapılacağının Açıklanışı

Medineli Müslümanlar:

"Yâ Rasûlallan! Sana ne üzerine ve nasıl bey'at yapalım?" diye sordular.[\[55\]](#) Peygamberimiz (a.s.): "Sizler;

Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Benim Resûlullah olduğuma şehadette bulunmak, Namaz kılmak, Zekat vermek,

Emirlik işinde, ehil olanla çekişmemek,[\[56\]](#) İsteklilikte isteksizlikte dinlemek ve boyun eğmek, Darlıkta ve varlıkta geçimlik sağlamak üzere, İyiliği buyurmak, kötülükten sakındırmak üzere,

Allah hakkında hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmeksizin konuşmak üzere, Bana yardım etmek,

Yanınıza geldiğim zaman, kendilerinizi, kadınlarınızı ve çocuklarınızı savunup koruduğunuz şeylerden beni de savunup korumak üzere, bana bey'at ediniz! Sizin için Cennet var!" buyurdu.[\[57\]](#)

Es'ad b. Zürâre'nin Bey'at Hakkındaki Son Uyarısı

Es'ad b. Zürâre:

"Biraz müsaade ediniz ey Yesribliler!

Bizler, ancak bu zâtın Resûlullah olduğunu bilerek, develerimizin böğürlerini tepe tepe buraya gelmiş bulunuyoruz.

Bugün kendisini alıp Medine'ye götürmek, bütün Araplardan ayrılmak, ayrı baş çekmek ve neticede en hayırlılarınızın öldürülmesi ve sizlerin de kılıç darbeleriyle kesilip biçilmeniz demektir!

Sizler bu husustaki taahhüdünüzde sebat edebilecek bir kavimseniz, ecriniz Allah'a aittir.

Eğer sizler canlarınızdan korkar ve korkak bir kavimseniz, bunu açıkça bildiriniz ki, böyle yapmanız Allah katında sizin için bir mazeret sayılabilir.[\[58\]](#)

Ey insanlar! Muhammed ((a.s.))'e ne üzerine bey'at edeceğinizi biliyor musunuz?

Siz, ona; Arap ve Arap olmayanlarla, bütün cin ve insani ar topluluğu ile savaşmak üzere bey'at edeceğinizin farkında mısınız?" diye sordu.

Medineli Müslümanlar:

"Biz, savaşanlarla savaşırız, barışanlarla barışıyoruz!" dediler.

Bunun üzerine, Es'ad b. Zürâre:

"Yâ Rasûlallah! Koş artık şartını!" dedi.[\[59\]](#)

Medineli Müslümanlar:

"Ey Es'ad! Sen çekil artık aradan!

Vallahi, biz, bu bey'atı hiçbir zaman terk ve iptal etmeyeceğiz!" dediler.[\[60\]](#)

Hz. Abbas'ın Konuşması

Peygamberimiz (a.s.)ın amcası Hz. Abbas, Medineli Müslümanlara:

"Sizler, şu Haram olan ayda ve Haram olan şehirdeki taahhüd ve zimmetinizle, Allah'a karşı taahhüd ve zimmette bulunmuş oluyorsunuz.

Resûlullah'a yapacağınız bey'afla, Allah'a bey'at etmiş olacaksınız!

Allah, sizin Rabbinizdir.

Allah'ın Eli, sizin elinizin üzerindedir.

Allah, bu bey'aûnuzla, sizin üzerinize murâkıb ve vekildir" dedi.

Medineli Müslümanlar:

"Evet!" dediler.

Hz. Abbas:

"Allah'ım! Sen, onların, şu kardeşimin oğlu hakkındaki taahhüdlerini yerine getirecekleri, kendisini koruyacakları hususundaki sözlerini işiten ve görensın!

Ey Allah'ım! Kardeşimin oğlu hakkında, onlar üzerinde şahit ol!" dedi.

Medineli Müslümanlar:

"Yâ Rasûlalları! Sana bu istediğini verdiğimiz zaman bize ne var?" diye, tekrar sordular.

Peygamberimiz (a.s.):

"Allah'ın hoşnutluğu ve Cennet var!" buyurdu.

Medineli Müslümanlar:

"Razı olduk ve kabul ettik!" dediler.[\[61\]](#)

Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan'ın Son Konuşması

Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan, arkadaşlarına:

"Sizler bu zâtın Allah tarafından size peygamber gönderildiğine iman ve tasdikte bulunduğunuzu biliyorsunuz, değil mi?" diye sordu.

Medineli Müslümanlar:

"Evet! Biliyoruz!" dediler.

Ebu'l-Heysem:

Kendisinin Belde-i Haram'da oturduğunu, doğum yerinin de orası olduğunu, ailesinin de Belde-i Haram'da bulunduğunu biliyorsunuz, değil mi?" diye sordu.

"Evet! Biliyoruz!" dediler.[\[62\]](#)

Ebu'l-Heysem:

"Ey kavmim! Bu, Allah'ın Resûlüdür! Ben onun doğruluğuna şahadet ediyorum!

Kendisi, bu gün, Allah'ın Harem'inde, kavim ve kabilesinin himayesi altında emniyet içinde bulunmaktadır.

İyi biliniz ki; Onu alıp yanınıza götürdüğünüz zaman,[\[63\]](#) bütün Araplar, sizi ondan dolayı tekyaydan oka tutacaklardır!

Allah yolunda savaşmak, mallarımızı, çoluk ve çocuklarımızı kaybetmek gönlünüzden kopuyor, hoşunuza gidiyorsa[\[64\]](#)-ki, Allah katındaki sevab, canlarınızdan, mallarınızdan, çoluk ve çocuklarınızdan daha hayırlıdır!-[\[65\]](#) kendisini yurdunuza davet ediniz!

Çünkü, o, Allah'ın gerçek resûlüdür!

Eğer ileride ona yardım edememekten korkuyorsanız, şimdiden, bundan geri durunuz![\[66\]](#)

Eğer siz, onu alıp götürdükten sonra, zaman içinde bir gün yardımsız veya muhaliflerinin ellerine bırakacak olursanız, muhakkak, üzerinize belâ çöker!" dedi.

Medineli Müslümanların hepsi:

"Hayır! Biz onu asla yardımsız ve yalnız bırakmayacağız!

Her zaman vefa ve sadâkatla kendisinin yanında bulunacağız![\[67\]](#)

Ey Ebu'l-Heysem! Bizim aramızla Resûlullah (a.s.)ın arasından çekil de, ona bey'at yapalım!" dediler.

Ebu'l-Heysem:

"Bu hususta ona ilk bey'at yapacak kişi benim!" dedi.[\[68\]](#)

Bey'atın Yapılışı

Hız. Abbas, Akabe'de geceleyin bir ağacın altında,[69] Peygamberimiz (a.s.)ın elinden tutup, Medineli Müslümanları Peygamberimiz (a.s.)a birer birer bey'at ettirdi.[70]

Peygamberimiz (a.s.)ın bey'atta şöyle buyurduğu da rivayet edilir:

"Allah'a hiçbir şeyi şerik koşmayasınız!

Hırsızlık etmeyesiniz!

Çocuklarınızı öldürmeyesiniz!

Uyduracağınız bir yalanla kimseye iftirada bulunmayasınız!

Mâruf olan hiçbir işte bana karşı gelmeyesiniz!... diye sizden bey'at alıyorum.

İçinizden kim ahdine vefa gösterir, sözünde durursa, onun ecir ve mükâfatı Allah'a aittir.

Kim sözünü bozarak bunlardan birisini işlerde, bu yüzden dünyada azaba uğrarsa, bu azab, onun için bir keffâret ve temizlik olur.

İşlemiş olduğu suççu Allah'ın örttüğü kimsenin işi ise, Allah'a kalır. Allah dilerse ona azab eder, dilerse onu affeder." [71]

Ebu'l-Heysem'in Bey'atı:

Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan:

"Yâ Rasulallah! İsrail oğullarından oniki nakîb (temsilci) Musa b. İmran'a ne üzerine bey'at etti ise, ben de sana onun üzerine bey'at ediyorum" dedi.[72]

Abdullah b. Revâha'nın Bey'atı:

Abdullah b. Revâha:

"Yâ Rasulallah! Oniki havari İsa b. Meryem'e ne üzerine bey'at etti ise, ben de sana onun üzerine bey'at ediyorum!" dedi. [\[73\]](#)

Es'ad b. Zürâre'nin Bey'atı:

Es'ad b. Zürâre:

"Ben Allah'a bey'at ediyorum! Resûlullah (a.s.)a bey'at ediyorum! Ahdimi yerine getirerek tamamlamak, sana yardım hususundaki sözümü işimle gerçekleştirmek üzere!" dedi. [\[74\]](#)

Numan b. Harise'nin Bey'atı:

Numan b. Harise:

"Ben Allah'a bey'at ediyorum!

Yâ Rasulallah! Sana da bey'at ediyorum.

Allah yolunda azimli, sebatlı ve devamlı olmak, bu yolda yakın uzak gözetmemek üzere![\[75\]](#)

İstersen, vallahi, yâ Rasulallah! Şu Mina halkını da kılıçtan geçiririz!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben daha bununla emrolunmadım!" buyurdu.[\[76\]](#)

Ubâde b. Samit'in Bey'atı:

Ubâde b. Sâmit:

"Yâ Rasulallah! Allah yolunda hiçbir kmayıcınm kınaması beni tutmamak, alıkoymamak üzere, sana bey'at ediyorum!" dedi. [\[77\]](#)

Sa'd b. Rebia'nm Bey'atı:

Sa'd b. Rebia:

"Ben Allah'a bey'at ediyorum!

Yâ Rasulallah! Sana da bey'at ediyorum. Sana ve Allah'a hiçbir isyanda ve hiçbir yalanlamada bulunmamak üzere!" dedi.[\[78\]](#)

Peygamberimiz Afeyhisselamm İki K adıyla Bey'atı:

Peygamberimiz (a.s.) Akabe Bey'atında yalnız iki kadına elini vermeyip;[\[79\]](#) "Gidiniz! Siz bey'at etmiş oldunuz!" buyurdu.[\[80\]](#)

Berâ' b. Ma'rur'un Bey'at Kapanış Konuşması

Berâ' b. Ma'rur, Allah'a hamd ü senâda bulunduktan sonra:

"Hamdolsun Allah'a ki, Muhammed (a.s.) ile ve onun Allah'tan getirdikleriyle bize ikramda bulundu.

Bizler, İslâmiyete davet olunanların sonuncusu ve bu daveti kabullenenlerin ilki olup, Yüce Allah'ın davetine icabet ettik, dinledik ve itaat ettik.

Ey Evs ve Hazrec cemaatı! Allah, sizleri dini ile şereflendirdi.

Bunun şükrânesi olarak, dinlemek, boyun eğmek ve yardımlaşmak yolunu tutunuz! Allah'a ve Resûlüne boyun eğiniz!" dedi ve oturdu.[\[81\]](#)

Hız. Abbas; Ensarın Peygamberimiz (a.s.)a gösterdikleri bu derin sevgi, saygı, bağlılık ve fedakârlık karşısında çok duygulandı ve babası Abdulmuttalib'in annesi Selmâ Hatunun, Amr b. Zeyd b. Adiyy b. Neccar'ın kızı olduğunu andı.[\[82\]](#)

Akabe Bey'atı Üzerine Koparılan Çığlık

İkinci Akabe Bey'atının yapıp tatmamlandığı sırada idi ki,[\[83\]](#) Akabe'nin üzerinden, şeytan:

"Ey konak yerlerinde konaklayan halk![\[84\]](#) Ey Ehâşib (Cebacib=Mina) halkı! [\[85\]](#) Ey Kureyş cemaatı! [\[86\]](#) Müzemmem (yerilmiş) olan ile yanında bulunan ve dinlerini değiştirmiş olanların sizinle savaşmak üzere toplanıp sözleşmiş olduklarından haberiniz yok mudur?!" diyerek, keskin ve uzun bir çığlık kopardı. [\[87\]](#)

İşitilen sesin, Kureyş müşriklerinden Münebbih b. Haccac'ın sesine benzediği rivayet edilir.[\[88\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Bu ses sizi korkutmasın! Bu ses, ancak Allah düşmanı İblis'in, şeytanın sesidir![\[89\]](#) Bu, İbn Uzeyb'dir! Dinle ey Allah düşmanı! Senin de hakkından geleceğim!" buyurduktan sonra, Medineli Müslümanlara, "Hemen konak yerlerinize dağılınız!" buyurdu.[\[90\]](#)

Abbas b. Ubâde:

"Seni hak din ve kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; dilersen, Mina halkını da kılıçtan geçiririz!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.), "Biz henüz bununla emrolunmadık! Sizler şimdi ağırlıklarınızın yanına dönünüz!" buyurdu.

Medineli Müslümanlar konak yerlerine, ağırlıklarının yanına dönüp, sabaha kadar uyudular.[\[91\]](#)

Kureyş Müşriklerinin Bey'at İşini Soruşturmaları

Sabahleyin, Kureyş müşriklerinin ulularından bazıları, Medineli Müslümanların konak yerlerine gelerek:

"Ey Hazrec cemaat! Bize erişen habere göre, siz bizim sahibimizle konuşmuşsunuz. Kendisini aramızdan çıkarıp yanınıza götürmek istiyormuşsunuz!

Vallahi, Arap kabilelerinden, aramızda savaşıcağımız ve size olduğu kadar kin bağlayacağımız hiçbir kabile yoktur!" dediler.

Putı tapan ve olan bitenlerden haberleri olmayan Medinelilerden bazıları, Allah'a yemin ederek:

"Böyle birşey olmadı [\[92\]](#) Biz böyle birşey yapmadık![\[93\]](#) Biz böyle birşey bilmiyoruz!" dediler, doğru söylediler.

Çünkü, onların olan bitenlerden haberleri yoktu.[\[94\]](#)

Medineli Müslümanlar ise, birbirlerine bakiştılar.

Kureyş müşrikleri, kalkıp Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün yanına vardılar. Ona da aynı sözü söylediler.

Abdullah b. Übeyy:

"Vallahi, bu çok büyük bir iştir![\[95\]](#) Her halde, bu, boş birşey olsa gerek! Böyle birşey olmamıştır![\[96\]](#)

Benim kavmim, bunun gibi birşeyi bana danışmadan yapmazlar. Ben böyle birşeyin olduğunu bilmiyorum.[\[97\]](#)

Ben Yesrib'de bile bulunsaydım, kavmim bunu bana danışmadıkça yapmazlar!" dedi.[\[98\]](#)

Medineli Müslümanlar, sevinçli ve hoşnut olarak yurtlarına dönmek üzere, Akabe'den ayrıldılar.[\[99\]](#)

Arap hacıları da, Mina'dan yurtlarına dağılmaya başladılar.

Kureyş müşrikleri ise, Mekke'de, Akabe Bey'atı işini soruşturmaktan, araştırmaktan geri durmadılar.[\[100\]](#)

Bey'at işinin doğru olduğunu anlayınca.[\[101\]](#) Medine yollarından, kesmedik yol bırakmadılar.

Medineli Müslümanları arayıp bulmak için, her tarafa birlikler saldırlar.[\[102\]](#)

Berâ' b. Ma'rur, Kureyş soruşturucuları yanlarından ayrılır ayrılmaz yola çıkmış, Batn-ı Ye'cec'de Müslüman arkadaşlarına kavuşmuştu.[\[103\]](#)

Müşriklerin Sa'd b. Ubâde'yi Yakalamaları

Müşriklerin takipçileri Sa'd b. Ubâde'ye[\[104\]](#) ve Münzir b. Amr'a Ezâhir mevkiinde yetiştiler.

Münzir b. Amfi yaka layam adıl ar, kaçırdılar.[\[105\]](#)

Sa'd b. Ubâde'ye:

"Sen Muhammed'in dininde misin?" diye sordular.

"Evet!" deyince,[\[106\]](#) onun iki elini boynuna sımsıkı bağladılar.

Döve döve ve uzun saçının perçeminden çeke çeke, Mekke'ye getirip soktular.[\[107\]](#)

Kureyş müşriklerinden Ebu'l-Bahterî, onu görünce:

"Yazık sana! Seninle Kureyş'ten herhangi birisi arasında bir himaye veya sözleşme yok mu?" diye sordu.

Sa'db.Ubâde:

"Evet, var! Vallahi, ben Cübeyr b. Mut'im'i de, Haris b. Harb'i de, memleketimizde ticaret yaparken, haksızlık etmek isteyenlere karşı korumuştum" deyince, Ebu'l-Bahterî:

"Yazık sana! Sen bu iki adamın ismini söyleve aranızda olanı anlat!" dedikten sonra, acele gidip, onları Kabe'nin yanında, Mescid'de buldu ve:

"Hazrec'den bir adam Ebtah'da dövülüyor, o da, aranızdaki himayeden bahsediyor!" dedi.

"Kimmiş o?" diye sordular.

Ebu'l-Bahterî:

"Sa'd b. Ubâde'dir!" deyince, onlar

"Vallahi doğrudur! Biz tüccar iken, onun memleketinde bize haksızlık etmek isteyenlere karşı o bizi korumuştur" dediler. [\[108\]](#)

Cübeyr b. Mut'im ile Haris b. Harb, hemen gidip, Sa'd b. Ubâde'yi hemşehrilerinin ellerinden kurtardılar.[\[109\]](#)

Ensarın Sa'd b. Ubâde'nin işini konuşmak için toplandığı sırada, Sa'd b. Ubâde yanlarına çıkageldi.[\[110\]](#)

İkinci Akabe Bey'atında Bulunan Medineli Müslümanların İsimleri

Medineli Evs ve Hazrec'lerden olup, Akabe'de Peygamberimiz (a.s.)a bey'at eden yetmişüç erkek ile iki kadının isimleri ve kabileleri:

Evs b. Harise, b. Salebe, b. Amr, b. Âmirlerin Abdüleşhel oğullarından:

1. Useyd b. Hudayr,
2. Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan,
3. Seleme b. Selâme.

Harise b. Haris, b. Hazrec, b. Amr, b. Malik, b. Evs oğullarından:

4. Zuheyr b. Râfi'
5. Ebu Bürde b. Niyar,
6. Nüheyr b. Heysem.

Amr b. Avf, b. Malik, b. Evs oğullarından:

7. Sa'd b. Hayseme,
8. Rifâa b. Abdülmünzir,
9. Abdullah b. Cübeyr,
10. Ma'n b. Adiyy,
11. Uveyym b. Sâide,

Hazrec b. Harise, b. Salebe, b. Amr, b. Âmir, b. Neccar oğullarından:

12. Ebu Eyyub Halid b. Zeyd,
13. Muaz b. Haris,
14. Avf b. Haris,
15. Muavviz b. Haris,
16. Umâre b. Hazm,
17. Es'ad b. Zürâre.

Amr b. Mebzul, b. Âmir, b. Malik, b. Neccar oğullarından:

18. Sehlb.Atik.

Amr b. Malik, b. Neccar oğullarından:

19. Evs b. Sabit,
20. Ebu Talha.

Mazin b. Neccar oğullarından:

21. Kays b. Ebi Sa'saa,
22. Amr b. Gâziyye.

Belharis b. Hazrec oğullarından:

23. Sa'd b. Rebia

24. Hârice b. Zeyd,

25. Abdullah b. Revâha,

26. Beşir b. Sa'd,

27. Abdullah b. Zeyd,

28. Hallâd b. Süveyd,

29. Ukbe b.Âmir.

Beyaza b. Âmir, b. Zurayk, b. Abdi Harise oğullarından:

30. Ziyad b. Lebid,

31. Ferve b. Amr,

32. Halid b. Kays.

Zurayk b. Âmir, b. Zurayk, b. Abdi Harise, b. Malik, b. Gadab, b. Cüşem, b. Hazrec oğullarından:

33. Râfi'b. Malik,

34. Zekvan b. Abdi Kays,

35. Abbâd b. Kays,

36. Haris b. Kays.

Selime b. Sa'd, b. Ali, b. Esed, b. Sâride, b. Tezid, b. Cüşem, b. Hazrec oğullarından:

37. Berâ' b. Ma'rur,

38. Bişr b. Berâ¹ b. Ma'rur,

39. Sinan b. Sayff,

40. Tufeyl b. Numan,

41. Ma'kıl b. Münzir,

42. Yezid b. Münzir,

43. Mes'ud b. Yezid,

44. Dahhâk b. Harise,

45. Yezid b. Haram,

46. Cebbar b. Sahr,

47. Tufeyl b. Malik.

Sevad b. Ganm, b. Ka'b, b. Selime oğullarından:

48. Ka'b b. Malik.

Ganm b. Sevad, b. Ka'b, b. Selime oğullarından:

49. Süleyym b. Amr,

50. Kutbe b.Âmir,

51. Yezid b.Âmir,
52. Ebu'l-YeserKa'b,
53. Sayfî b. Sevad (Esved).
Nâbi b. Amr, b. Sevad, b. Ganm, b. Ka'b, b. Selime oğullarından:
54. Salebe b. Ganeme,
55. Amr b. Ganeme,
56. Abs b.Âmir,
57. Abdullah b. Üneys,
58. Halid b. Amr,
59. Haram b. Ka'b, b. Ganm, b. Ka'b, b. Selime oğullarından:
60. Abdullah b. Amr b. Haram,
61. Cabir b. Abdullah, b. Amr, b. Haram,
62. Muaz b. Amr, b. Cemûh,
63. Sabit b. Ciz',
64. Umeyr b. Haris,
65. Hadîc b. Selime,
66. Muaz b. Cebel.
Avf b. Hazrec oğullarından:
67. Ubâde b. Sâmit,
68. Abbas b. Ubâde,
Ebu Abdurrahman Yezid b. Salebe,
69. Amr b. Haris,
Salim b. Ganm, b. Avf, b. Hazrec oğullarından:
70. Rifâa b. Amr,
71. Ukbe b. Vehb.
72. Sâide b. Ka'b, b. Hazrec oğullarından:
Sa'd b. Ubâde,
73. Münzir b. Amr.
Mazin b. Neccar oğulları kadınlarından:
74. Ümmü Umâre Nesîbe binti Ka'b,
Selime oğulları kadınlarından:
75. Ümmü Meni¹ Esmâ binti Amr.[\[111\]](#)

Akabe Bey'atında Bulunan Ensarın Muhacir Sayılışı

İbn Abbas'a göre; Resûlullah (a.s.)la Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer nasıl Mekkeli müşrikler yüzünden Medine'ye hicret ederek Muhacirlerden oldularsa, Ensardan olanlar da, şirk yurdu olan Medine'den Akabe gecesinde Resûlullah (a.s.)m yanına gelmekle, Muhacirlerden olmuşlardır.[\[112\]](#)

[\[1\]](#) Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 322, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 442, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 297-298, Ebu'l- Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 159.

[\[2\]](#) Beyhakî, Delâil.c. 2, s. 442, Zehebî, Târih, c. 298, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 159.

[\[3\]](#) Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 322, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 624-625, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 442, Zehebî, Târih, s. 298, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 159, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 46.

[\[4\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 81, Taberî, Târih, c. 2, s. 237.

[\[5\]](#) Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 224, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 317.

[\[6\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 81, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 220.

[\[7\]](#) Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 625.

[\[8\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 81, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 220, Taberî, Târih, c. 2, s. 237.

[\[9\]](#) Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 308, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 300.

[\[10\]](#) İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 221.

[\[11\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 81, 84, 97.

[\[12\]](#) İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 221.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/261-262.

[\[13\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 81, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 460-461, Taberî, Târih, c. 2, s. 237, Beyhakî, Delâil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 444, İbn Esir, Usdu'l -g âbe, c. 1, s. 207, İbn Seyyid, Uyûnu'l -eser, c. 1, s. 161-162, Zehebi, Târih, s. 300, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 158, Heysemi, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 42.

[\[14\]](#) Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 444, Zehebî, Târih, s. 300.

[\[15\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 81-82, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 461, Taberî, Târih, c. 2, s. 237, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 444, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 207, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 162, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 300, Ebu'l- Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 158, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 42-43.

[\[16\]](#) Beyhaki, Delâil, c. 2, s. 444, Zehebî, Târih, s. 300.

[\[17\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 82-83, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 461, Taberî, Târih, c. 2, s. 237-238, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 444-445, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 207, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 162, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 301-302, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 158, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 42-43.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/262-265.

[18] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 253-254.

[19] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 221, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 254.

[20] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 221.

[21] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 83, İbn Sa'd, c. 1, s. 221, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 461, Taberî, c. 2, s. 238, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 207, İbn Seyyid, s. 162, Zehebî, s. 302, Ebu'l-Fidâ, c.3,s. 158, Heysemî, c. 6, 43, İbn Haldun, Târih, c. 2,ks. 2, s.12.

[22] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 221.

[23] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 221, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, t 1, s. 254.

[24] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/265.

[25] * Hz. Abbas, İslâm iyyete hizmet için, Müslümanlığını müşriklerden gizlemekte idi. Onun Müslüman oluşuyla ilgili bahse bakınız.

** Araplar, Ensar kabilelerini Hazrec diye anarlardı.

İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 83-84, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 461, Taberî, Târih, c. 2, s. 238, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 446, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 162, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 302, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 160, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 44.

[26] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 302.

[27] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 222.

[28] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 84, Taberî,c.2, s. 238, Beyhakî, c. 2, s. 446, İbn Seyyid, c. 1, s. 162, Zehebî, s. 302, Ebu'l-Fidâ, c. 3,5.160.

[29] İbn Sa'd, c. 4, s. 9, Beyhakî, c. 2, s. 450, Heysemî, Mecma, c. 6, s. 48.

[30] İbn Sa'd, c. 1, s. 222, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 254, Beyhakî, c. 2, s. 450, Heysemî, c. 6, s. 48.

[31] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 8.

[32] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 8, Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 254.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/266-268.

[33] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 302-303.

[34] Taberî, Tefsîr, c. 11, s. 35, Zemahşerî, Keşşaf, c. 2, s. 21 6, Fahu'r-Râzî, Tefsir, c. 16, s. 199, Kurtubî, Tefsir, c. 8, s. 267, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 391, Hâzin, Tefsir, c. 2, s. 268, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kari, c. 14, s. 78, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, c. 6, s. 3, Suyûtî, Dürü'l-mensûr, c. 3, s. 280, Kastalânî, İrşâdü's-sârî, c. 5, s. 37, Ebussuud, Tefsir, c. 4, s. 106.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/268-270.

[35] İbn Sa'd Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 222.

[36] İbn Sa'd. Tabakât. c. 4. s. 8.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/270.

[37] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c. 2, s. 84, İbn Sa'd, c. 1, s. 222, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 461, Taberî, Târîh, c. 2, s. 228, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 446, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c.

1, s. 207, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 163, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 302-303, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 160, Heysemî, Mecma, c. 6, s. 44.

[38] Ebu Nuaym, Delâil.c.1, s. 303, Zehebî, Târîh, s. 303, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 163.

[39] İbn Sa'd, c. 4, s. 9, Beyhakî, c. 2, s. Zehebî, s. 302, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 163, Heysemî, c. 6, s. 48.

[40] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 9, Taberî, Tefsîr, c. 11, s. 35, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 303, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 451, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 300, Heysemî, Mecma, c. 6, s. 48.

[41] Ebu Nuaym, Delâil.c.1, s. 303, Zehebî, s. 299-300.

[42] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 451, Zehebî, Târîh, s. 299, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 162-163, Heysemî, Mecma, c. 6, s. 4849.

[43] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 84, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 461, Taberî, Târîh, c. 2, s. 238, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 447, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 207, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 163, Zehebî, s. 303.

[44] Taberî, Târîh, c. 2, s. 238-239, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 447, Zehebî, s. 303, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 159-161, Heysemî, Mecma, c.6,s.44.

[45] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 85, İbn Sa'd, c. 3, s. 602, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 462, Taberî, c. 2, s. 239, Beyhakî, c. 2,s. 447448, İbn Esîr, Kâmil, c.2,s. 99, İbn Seyyid, c. 1, s. 164, Zehebî, s. 303, Ebu'l-Fidâ, c.3,s. 161, Heysemî, c. 6, s. 44, İbn Haldun. Târih. c. 2. ks.2. s. 13.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/270-272.

[46] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 86-87, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvvie.c. 2, s. 448, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 75-77, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2,s. 57, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 164-165, Zehebî,Târîhu'l-islâm, s. 303, 305, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 161-162, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 4546, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 13.

[47] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 88, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 602-603, Belâzurî, Ensâbu'l-eşraf, c. 1, s. 253, Taberî, Târîh, c. 2, s. 239, Beyhakî, c. 2, s. 452-453.

[48] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 9, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 450, Zehebî, Târîh, c. 299, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 163.

[49] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 602-603, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 254.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/272-273.

[50] Beyhak f, c. 2, s. 450, Zehebî, s. 299, E bu l -f i dâ, c. 3, s. 163.

[51] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 88, Taberî, Târih, c. 2, s. 239, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 450, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 99, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 299-300, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 163.

[52] İbn İshak, İbn Hisam,c.2, s. 88-89, Taberî, c. 2, s. 239, Beyhakî, c. 2, s. 450, İbn Esîr, c. 2, s. 99-100, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 162.

[53] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 48.

[54] Taberî, Tefsîr, c. 11, s. 35, 36, Zemahşerf, Keşşaf, c. 2, s. 216, Fahru'r-Râzî, TefsiY, c. 16,

s. 199, Kurtubî, TefsiY, c. 8, s. 267, E bu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 391, Hâzin, Tefsîr, c. 2, s. 268, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-Kari, c. 14, s. 78, İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 6, s. 3, Suyûtî, Dürü'l-mensur, c. 3, s. 280, Kastalânî, İrsâdü's-sârf, c. 5, s. 37.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/273-274.

[55] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 322, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 625, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 443, Ebu'l-F errec İbn Cevzi, el -Vefa, c. 1, s. 227, İbn Kayyım, Zadü'l-mead, c. 2, s. 57, Zehebî, Târihu 'l-islâm, s. 298, Ebu'l-Fidâ, el -Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 159, Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, c. 6, s. 46.

[56] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 609.

[57] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/274-275.

[58] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 322-323, Hâkim, c. 2, s. 625, Beyhakî c. 2, s. 443, Ebu'l-Ferrec, c. 1, s. 227-228, İbn Kayyım, c. 2, s. 57, Zehebî, s. 298, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 159, Heysemi, c. 6, s. 46.

[59] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 609.

[60] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 323, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 625, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 443, Ebu'l-F errec İbn C evzi, el -Vefa, c. 1, s. 228, İbn Kayyım, Zâd ü'l-mead, c. 2, s. 57, Zehebi, Târihu 'l-islâm, s. 298, Ebu'l-F idâ, el -Bidâ ye ve'n-nihâye, c. 3, s. 159, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 46.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/275-276.

[61] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/276-277.

[62] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 304.

[63] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 47.

[64] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 304, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 47.

[65] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 304.

[66] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 47.

[67] Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 304.

[68] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 47.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/277-278.

[69] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c.4, s. 9, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 450, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 299, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 163.

[70] İbn Sa'd, c. 1, s. 222, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 253, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 318.

[71] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 320, Buhârî, Sahih, c. 8, s. 18.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/278.

[72] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/279

[73] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/279

[74] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/279

[75] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 304, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 177-178.

- [76] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 304.
- [77] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/279
- [78] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 304, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 177.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/280.
- [79] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 109, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 253, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 308.
- [80] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 109, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 177.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/280.
- [81] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 618-619, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 1 81.
- [82] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 454, Zehebî, Târihu'İslâm, s. 300.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/280.
- [83] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1.S.223, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 166.
- [84] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 90, İbn Sa'd, c. 1, s. 223, Ahmed b.Hanbel, Müsned, c. 3, s. 462, Taberî, Târih.c .2, s. 239, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 448, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 100, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 304, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 166, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 164, Heysem T, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 44, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 319, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 179.
- [85] İbn Sa'd, c. 1, s. 223, İbn Kayyım, c. 2, s. 57, Halebî, c. 2, s. 178.
- [86] Ebu Nuaym, Delâil ü'n-nübüvve, c. 1, s. 309, Heysem f, Meon au'z-zevâid, c. 6, s. 47.
- [87] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 90, İbn Sa'd, c. 1, s. 223, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 462, Taberî, c. 2, s. 239-240, Beyhakî, c. 2, s. 448, Ebu'l-FerecİbnCevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 226, İbn Esîr, c. 2, s. 100, İbn Seyyid, c. 1, s. 166, Zehebî, s. 304, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 64, Heysem f, c. 6, s. 45, Diyarbekrî, c. 1, s. 319, Halebî, c. 2, s. 177.
- [88] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c . 2, s. 1 77.
- [89] Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 309, Halebî, c. 2, s. 178.
- [90] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 90-91, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 462, Taberî, c. 2, s. 240, Beyhakî, c. 2, s. 449, İbn Esîr, c. 2, s. 1 00, İbn Kayyım, c. 2, s. 57, İbn Seyyid, c. 1, s. 1 66, Zehebî, s. 304, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 164, Heysem f, c. 6, s. 45.
- [91] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/280-281.
- [92] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 91, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 223, Ahmed b.Hanbel, Müsned, c. 3, s. 462, Taberî, Târih, c. 2, s. 240, Beyhakî, Delâil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 449, Ebu'l-Ferec İbn Cevzi, el -Vefa, c. 1, s. 226-227, İbn Esır, Kâmil, c. 2, s. 100, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 304, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 164, Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 45, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 319.
- [93] Beyhaki, Delâil, c. 2, s. 4 49, Zehebî, Târih, s. 304.
- [94] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 90-91, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 462, Taberî, c. 2, s. 240, Ebu'l-F erec, c. 1, s. 227, Ebu'l- Fidâ, c. 3, s. 164, Heysemî, c. 6, s. 45, Diyarbekrî, c. 1, s. 319,Halebî, c. 2, s. 179.

[95] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s.: 91, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 462, Taberî, c. 2, s.: 241, Zehebî, s.: 304, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.: 164, Heysemî, c. 6, s. 45, Halebî, c. 2, s.: 179.

[96] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,s.223, İbn Kayyım, Zâd.c. 2, s. 58, Halebî, c. 2, s. 179.

[97] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 91, İbn Sa'd.c.1, s. 223, Taberî, c. 2, s. 241. Beyhakî, c. 2, s. 449, İbn Kayyım, c. 2,s.58, Zehebî, s.: 305, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s.: 164, Halebî, c. 2, s. 179.

[98] İbn Sa'd, c. 1, s. 223, İbn Kayyım, c.2 , s.: 58, Halebî, c. 2, s.: 179.

[99] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s.: 309-310.

[100] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 91, Taberî, Târih, c.2, s. 241 , E bu'l-F er ec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 228, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 164, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 13, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 319.

[101] Ebu'l-Ferec,c.1, s. 229, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 308, İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 13, Halebî, İnsânu'l-uyun, c.2, s. 179.

[102] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 223.

[103] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 223.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/281-283.

[104] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 91 , İbn Sa'd.c.1, s. 223, Taberî, c. 2, s. 241, Ebu'l-Fenec, c. 1 , s. 228, İbn Kayyım, c. 2, s. 58, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 166. Zehebî, Târih, s. 308, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 13.

[105] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 91, Taberî, c. 2, s. 241, Ebu'l-Fenec, c. 1 , s. 228, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 166, Diyarbekri, Hamis. C. 1, s. 319.

[106] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 254.

[107] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 92, İbn Sa'd, c. 1, s. 223, Taberî, c. 2, s. 241, İbn Kayyım, c. 2, s. 58,Halebî, c. 2, s. 179.

[108] İbn İshak, İbn Hişa, Sîre, c. 2, s. 92-93, Taberî, Târih, c. 2, s. 241, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 184-185.

[109] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 93, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 223, Taberî, c. 2, s. 241, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el- Vefâ, c. 1 ,s.228, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 58, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 166, Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 308, Ebu'l- Fidâ, c. 3, s. 165, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 13, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 319, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 179.

[110] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 223, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 58.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/283-284.

[111] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 97-11 0, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 240-251, İbn Hazm, Cevâmiu's-are, s. 78-85, İbn Seyyid,Uyûnu'l-eser, c.1, s. 162-170, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 305-307, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 166-168.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/284-288.

[112] Nesâî. Sünen. c. 7. s. 144-145.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/288.

MEKKELİ SAHABİLERİN MEDİNE'YE HİCRETİ

Mekkeli Müslümanların Medine'ye Hicretleri

İkinci Akabe Bey'atında, Ensandan yetmişüç erkek ile iki kadın bey'at ederek[1] Peygamberimiz (a.s.)ın yanından ayrıldıkları ve Yüce Allah yiğit, savaşçı, hazırlıklı ve koruyucu bir kavim ile Resûlünün gönlünü huzur ve sükûna kavuşturduğu zaman,[2] Resûlullah (a.s.)a böylece koruyucu bir kavim ve bir hicret yurdu hazırlandığını gören[3] ve Mekke'deki Müslümanların da bir gün Medine'ye çıkıp gideceklerini anlayan müşrikler,[4] birbirlerini kışkırtılar, kızıştırdılar.[5] Müslümanları dinlerinden döndürmek için,[6] onlara[7] ve Peygamberimiz (a.s.)a[8] yapageldikleri işkenceleri büsbütün şiddetlendirdiler, yapmadık işkence bırakmadılar.[9]

Müslümanlar, bu dayanılmaz işkencelerden dolayı Mekke'de oturamayacak hale geldikleri zaman,[10] durumlarını Peygamberimiz (a.s.)a arzettiler ve hicret için Peygamberimiz (a.s.)dan izin istediler.[11]

Peygamberimiz (a.s.):

"Sizin hicret edeceğiniz yurt bana gösterildi.

Orasının, iki kara taşlık arasında, hurmalık, çorak bir yer olduğunu gördüm.[12]

Orası, Yesrib (Medine)'dir.

Gitmek isteyen, oraya gitsin! [13]

Orası yakın bir belgedir. Siz orayı biliyorsunuz.

Orası, Şam'a giderken, ticaret kervanınızın yoludur!" buyurdu.[14]

Peygamberimiz (a.s.), böylece, Habeş ülkesinden Mekke'ye dönmüş bulunan Mekkeli Muhacirler ile [15] Mekke'de yanında bulunan Müslümanlara, Medine'ye hicret edip gitmelerini[16] ve Ensar kardeşleriyle birleşmelerini emretti ve:

"Yüce Allah, onları sizin için kardeşler; ve Medine'yi de, emniyet ve huzur bulacağınız bir yurt kıldı!" buyurdu.[17]

Bunun üzerine, Müslümanlar, hiç sezdirmeden,[18] acele, yardımlaştilar, birbirlerini hazırladılar. [19]

Birbiri ardınca, Medine'ye hicret etmeye başladılar.[20]

Hayvanları olanlar hayvanlarına binerek, hayvan bulamayanlar da yaya olarak çıkıp gittiler.[21]

Âmir b. Rebia ile Zevcesi Leylâ Hatunun Medine'ye Hicreti

Bir yıl önce Medine'ye hicret eden[\[22\]](#) Ebu Seleme'den sonra, Mekke Muhacirlerinden, zevcesi Leylâ Hatunla birlikte Medine'ye hicret edip gidenlerin ilki, Âmir b. Rebia oldu.[\[23\]](#) Küba köyünde Meysere b. Abdülmünzir'in evine indi.[\[24\]](#)

Ganm b. Dudan Oğullarının Medine'ye Hicretleri

Âmir b. Rebia'dan sonra.[\[25\]](#) Ganm b. Dudan oğullarının bütün erkekleri ve kadınları, Medine'ye hicret etmek üzere, derlenip toparlandılar.[\[26\]](#) Evlerini kapalı olarak terkedip yola çıktılar.[\[27\]](#) Onlar, yirmiiki erkek ile yedi kadın idiler.

Erkekler:

1. Abdullah b. Cahş,
2. Ebu Ahmed Abd b. Cahş,
3. Ükkâşe b. Mıhsan,
4. Ebu Sinan b. Mıhsan,
5. Sinan b. Ebi Sinan,
6. Şüca¹ b. Vehb,
7. Ukbe b. Vehb,
8. Erbed b. Humeyre,
9. Munkız b. Nübâte,
10. Saîd b. Rukayş,
11. Yezid b. Rukayş,
12. Muhriz b. Nadla,
13. Kays b. Câbir,
14. Amr b. Mıhsan,
15. Malik b. Amr,
16. Safvan b. Amr,
17. Sakf b. Amr,
18. Rebia b. Eksem,
19. Zübeyr b. Ubeyde,[\[28\]](#)
20. Temmam b. Ubeyde,
21. Sahbere b. Ubeyde,
22. Muhammed b. Abdullah b. Cahş.

Kadınlar

1. Zeyneb binti Cahş (Mü'minler Annesi),
2. Hamne binti Cahş,
3. Cüzâme binti Cendel,
4. Ümmü Kays binti Mıhsan,
5. Ümmü Habib binti Nübâte (Sümâme),

6. Âmine binti Rukayş,
7. Ümmü Habib binti Cahş,
8. Sahbere binti Temim.[\[29\]](#)

Bunların, erkek kadın hepsi, Küba köyünde oturan Mübeşşir b. Abdülmünzir'e konuk oldular.[\[30\]](#) Hicret sebebiyle Cahş oğullarının evlerinin kapanmış, içinde hiç kimseler kalmamış olduğunu gören

Utbe b. Rebia, içini çekip:

"Selâmeti uzayan her ev, bir gün, yıkıcı rüzgâra ve acıklı akıbete uğrar!" mealli beyti okumuştur.[\[31\]](#)

Beytin Ebu Süfyan b. Harb tarafından okunduğu da rivayet edilir.[\[32\]](#)

Hiz. Ömer ve Arkadaşlarının Medine'ye Hicretleri

Cahş oğullarından sonra, Hiz. Ömer de,[33] yirmi kişilik bir katile ile Medine'ye hicret edip,[34] Küba köyünde Rifâa b. Abdulmünzir'e konuk oldular.[35]

Hiz. Ömer der ki:

"Ben, Ayyaş b. Ebi Rebia ve Hişam b. Âs; Medine'ye hicret etmek istediğimiz zaman, hazırlandık. şerifin üzerinde, Gitar oğullarına ait Edâet'teki Tenâdıb'da* sabahleyin erkence hazır bulunmayı vaadleştik.

'Hangimiz orada sabahleyin bulunamazsak, o yakalanmış demektir. Artık arkadaşları, onu beklemesinler, yollarına devam etsinler' dedik.

Benimle Ayyaş b. Ebi Rebia, Tenâdıb'ın yanında, sabahleyin erkenden hazır bulunduk.

Hişam ise tutuldu, bizden geri kaldı. Dininden döndürölmek için işkenceden işkenceye uğratıldı ve saptın İdi ."[36]

Hiz. Ali derki:

"Muhacirlerden hiç kimse bilmiyorum ki, gizli olarak hicret etmiş olmasın. Ömerb. Hattab, bundan müstesnadır.

O, hicret edeceğİ zaman, kılıcını kuşandı, yayını omuzuna astı, oklarını ve mızrağını eline aldı, Kabe'ye vardı.

Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri, Kabe'nin yanında bulunuyorlardı.

Ömer b. Hattab; Kabe'yi yedi kere tavaf ettikten sonra, halkın birer birer başuçlarına dikilip:

'Anasını ağlatmak, yahut çocuğunu yetim ya da karısını dul bırakmak isteyen varsa, şu vadinin arkasında gelip benimle karşılaşsın!' dedi. Hiç kimse, ardına düşüp onu takip edemedi."[37]

Muhacirlerin Kimlere Konuk Oldukları

Hız. Ömer'le birlikte hicret edenlerden Küba'da Rifâa b. Abdülmünzir'e konuk olanlar

1. Ömer b. Hattab,
2. Zeyd b. Hattab,
3. Saîd b. Zeyd, b. Amr, b. Nüfeyl,
4. Ömer b. Sürâka,
5. Abdullah b. Sürâka,
6. Ayyaş b. Ebi Rebia,
7. Vâkîd b. Abdullah,
8. Havlî b. Ebi Havlî,
9. Malik b. Ebi Havlî,
10. Huneys b. Huzâfe,
11. İyas b. Bükeyr,
12. Âkil b. Bükeyr,
13. Âmir b. Bükeyr,
14. Halid b. Bükeyr.[\[38\]](#)

Mekkeli Muhacirlerden Küba'da Külsûm b. Hidm'e konuk olanlar

1. Hz. Hamza b. Abdülmüttalib,
2. Zeyd b. Harise,[\[39\]](#)
3. Ebu Mersed Kennaz b. Hısn (Husayn),
4. Enes (Peygamberimiz (a.s.)'ın azadlısı),
5. Ebu Kebşe (Peygamberimiz (a.s.)'ın azadlısı).[\[40\]](#)

Mekkeli Muhacirlerden Küba'da Bel'aclanların kardeşi Abdullah b. Selemeye konuk olanlar

1. Ubeyde b. Haris,
2. Husayn b. Haris,
3. Tufeyl b. Haris,
4. Mıstah b. Üsâse,
5. Suveyb b. Sa'd,
6. Tuleyb b. Umeyr,
7. Utbe b. Gazvan'ın azadlısı Habbab.

Mekkeli Muhacirlerden Küba'da Bel haris b. Hazrecilerden Sa'd b. Rebia'ya konuk olanlar

1. Abdurrahman b. Avf
- ve daha bazıları.

Münzir b. Muhammed b. Ukbe'ye konuk olan Mekkeli Muhacirler:

1. Zübeyr b. Avvam,
2. Ebu Sebre b. Ebi Rühm.

Abduleşhellerin kardeşi Abbâd b. Bişr'e konuk olan Muhacirler:

1. Ebu Huzeyfeb. Utbe,
2. Salim Mevlâ Ebi Huzeyfe,
3. Utbe b. Gazvan.

Hassan b. Sâbit'in kardeşi Evs b. Sâbit'e konuk olan Muhacirler

1. Hz. Osman,

ve başka bazıları.[\[41\]](#)

Bekâr Muhacirler de, Küba'da Sa'd b. Haysemeye konuk oldular. Sa'd b. Hayseme'nin kendisi de bekârdı.[\[42\]](#)

Kuba'daki Muhacir Cemaatının İmamı

Kuba köyünde, içlerinde Hz. Ömer ve Ebu Seleme'nin de bulunduğu Muhacir cemaatına, Salim Mevlâ Ebi Huzeyfe imamlık etmiş, namazlarını kıldırmıştır.[\[43\]](#)

Mekke'den Medine'ye Hicrete Devam Edilişi

Mekke'de kalan Müslümanlar da, birbiri ardınca, Medine'ye hicret ettiler.[\[44\]](#)

Ebu Cehil'in Ayyaş b. Ebi Rebia'yı Aldatıp Mekke'ye Götürüşü

Ayyaş b. Ebi Rebia Hz. Ömer'le Küba'ya vardıkları zaman, Ebu Cehil Amr b. Hişam ve kardeşi Haris b. Hişam, Ayyaş b. Ebi Rebia'nın arkasından gittiler.

Ayyaş b. Ebi Rebia, bunların hem amcalarının oğlu, hem de bir anneden doğma kardeşi idi.[45]

Bunlar, Ayyaş b. Ebi Rebia'yı buldular ve ona:

"Ey Ayyaş! Anan hastalandı. [46] Anan, seni görünceye kadar, [47] başına tarak değdirmemeye, [48] yağ sürmemeye; [49] seni görünceye kadar, güneşten gölge altına gitmemeye, [50] birşey yememeye, içmemeye [51] yemin etti.

Ona acı! [52] Sen ananın sevgili oğlusun!

Senin dininde anaya babaya iyilik etmek var!

Mekke'ye dön!

Medine'de Rabbine ibadet ettiğin gibi, Mekke'de de ibadet et!" dediler. [53]

Hiz. Ömer:

"Ey Ayyaş! Vallahi, kavmin seni [54] aldatmak, [55] dininden döndürmek istiyorlar. [56] Onlardan kork! [57]

Vallahi, senin anan, bittten rahatsız olacak olursa, muhakkak başını tarar.

Mekke'nin sıcağı kendisinin üzerinde şiddetlenecek olursa, muhakkak gölgelenmek ister de!" dedi.

Ayyaş b. Ebi Rebia:

"Ben anamın yeminini yerine getireceğim! Hem, benim orada biraz malım da var. Gider, onu da alınm" dedi. [58]

Hiz. Ömer:

"Vallahi, sen de bilirsin ki, ben Kureyşîlerin malı en çok olan kişilerindenim. [59] Malımın yarısı senin olsun! Tek, sen onlarla gitme!" dedi.

Ayyaş b. Ebi Rebia Hz. Ömer'in teklifine yanaşmayıp ille de onlarla gitmeye kalkınca, Hiz. Ömer:

"Artık, sen yapmak istediğin şeyi yapacaksın! Bari şu devemi al!

Bu, soylu ve uysal bir devedir.

Sen daima onun üzerinde bulun. Kavminden şüphelenirsen, onun üzerinde olarak kaç, kurtul!" dedi. [60]

Ayyaş b. Ebi Rebia deveye binip onlarla birlikte gitti.

Nihayet, yolun bir kısmında bulundukları sırada, [61] Ebu Cehil ona:

"Ey kardeşim! Vallahi, bu devem artık beni taşıyamıyor!

Sen beni şu devenin üzerine, terkine alamaz mısın?" dedi.

Ayyaş b. Ebi Rebia:

"Olur!" deyip devesini çöktürdü. Yere indiği zaman, onlar, üzerine atılıp [62] onu sımsıkı bağladılar.

Öylece Mekke'ye götürdüler.

Gündüzün Mekke'ye girdiklerinde:

"Ey Mekkeliler![\[63\]](#) Bizim bu beyinsizimize yaptığımız gibi,[\[64\]](#) siz de kendi beyinsizlerinize böyle yapınız!" dediler.[\[65\]](#)

Ayyaş b. Ebi Rebiayı hapsettiler.[\[66\]](#)

Ebu Cehil ile Haris, ona yüzer sopa vurdular![\[67\]](#)

Kendisini, işkenceden işkenceye uğratıp, dininden döndürdüler.[\[68\]](#)

Hiz. Ümmü Seleme'nin Medine'ye Hicret Edip GidiŖi

Ebu Seleme Abdullah b. Abduled bir yıl veya ona yakın bir müddet önce zevcesi Hz. Ümmü Seleme ile oğlu Seleme'yi devesine bindirip Medine'ye götürmek isterken Hz. Ümmü Seleme'nin mensup bulunduğu Mugîre oğullarının erkekleri görmüş, Hz. Ümmü Seleme'yi yabancı beldelerde gezdirip dolaştırmasına müsaade edemeyeceklerini söyleyerek elinden almışlar, onlara kızan ve Ebu Seleme'nin kabile halkı olan Abduled oğulları da, Seleme'yi Hz. Ümmü Selemeye vermemişlerdi.[\[69\]](#)

Hiz. Ümmü Seleme der ki:

"Mugîre oğulları beni yanlarında hapsedtiler.

Kocam Ebu Seleme ise Medine'ye gitti.

Böylece, benimle kocamın arasını ve oğlumun arasını ayırdılar.

Ben, biryıl veya biryıla yakın bir müddet, her sabah Ebtah'a çıkıp oturur; akşama kadar ağlar dururdum.

Mugîre oğulları ailesinden, amcamın oğullarından biradam, birgünyanıma uğradı. Halimi görünce, bana acıdı. Mugîre oğullarına:

'Siz Ŗu zavallı kadıncağızı kocasının yanına daha ne diye göndermezsiniz?!

Onun, hem kocasıyla arasını, hem oğluyla arasını ayırdınız' dedi.

Bunun üzerine, Mugîre oğulları, bana:

'İstersen, git, kocana kavuş!' dediler.

Abduled oğulları da oğlumu bana geri verince, deveme binip oğlumu kucağıma aldıktan sonra, Medine'deki kocamın yanına gitmek üzere yola çıktım.

Yanımda, Allah'ın kullarından hiç kimse yoktu. Kendi kendime:

'Beni kocamın yanına ulaşıncaaya kadar götürecek bir kimseye rastlayabilir miyim ki?' deyip gittim.

Ten'im'de bulunduğum sırada idi ki, Abduddar oğullarının kardeŖi Osman b. Talha b. Ebi Talha'ya rastladım. Bana:

'Ey Ebi Ümeyye'nin kızı! Nereye gidiyorsun?' diye sordu.

Ona:

'Medine'deki kocamın yanına gitmek istiyorum' dedim.

Bana:

'Senin yanında gidecek bir kimse yok mu?' diye sordu.

Ona:

'Yok! Vallahi, ancak Allah var! Bir de, Ŗu oğulcuğum!' dedim.

Bana:

'Vallahi, seni bu yolda yalnız bırakmak doğru olmaz!' dedi ve hemen devenin yularını tutup benimle birlikte hızlı hızlı gitmeye devam etti.

Vallahi, Arap erkekleri içinde, hiçbir zaman, ondan daha saygılı ve nezaketli bir yoldaş görmedim:

Bir konak yerine erişince devemi çöktürür, ben ininceye kadar bana arkasını döner, benden uzaklaşır, ben deveden indikten sonra gelip deveyi götürür, semerini indirir, onu bir ağaca bağlar, kendisi de gidip bir ağacın altına uzanırdı.

Hareket zamanı gelince kalkar, tekrar semeri devenin sırtına koyar, deveyi yanıma getirip çöktürdükten sonra arkasını döner, bana:

'Bin!¹ derdi.

Ben bindikten sonra, gelir, devenin yularından tutar ve yederdi.

Beni Medine'ye ulaştırıncaya kadar, bana hep böyle yapmaktan geri durmadı.

Küba'da Amr b. Avf oğullarının köyüne bakınca:

'Senin kocan işte bu köydedir![\[70\]](#) Artık, Allah'ın bereketi üzere, gir oraya!' dedikten sonra, Mekke'ye dönmek üzere, yanımdan ayrıldı .[\[71\]](#)

Ben, İslâm'da, Ebu Seleme ailesinin uğradığı musibet kadar, hiçbir ev halkının musibete uğradığını bilmiyorum.

Ben, hiçbir zaman, Osman b. Talha'dan daha ikramlı ve saygılı bir yoldaş da görmedim !"[\[72\]](#)

Cübeyr b. Mut'im'in Şam Manastırlarında Peygamberimiz (a.s.)ın Resmine Rastlayışı

Cübeyr b. Mut'im der ki:

"Yüce Allah Peygamber (a.s.)ı gönderdiği ve onun peygamberliğini açığa vurduğu zaman, Şam'a gitmiştim.

Busra'da iken, Hristiyanlardan bir cemaat, yanıma gelip, bana:

'Sen Harem (Mekke) halkından mısınız?' diye sordular.

Ben:

'Evet!' dedim.

Bana:

İçinizde peygamberlik dâvasında bulunan zâtı tanır mısınız?' diye sordular.

Ben:

'Evet!' dedim.

Beni bir kiliseye koydular ki, orada birtakım resimler vardı. Bana:

'Bak! Onun resmini görebilir misin?' dediler.

Baktım, onun resmini orada göremedim.

'Onun resmini göremedim!¹ dedim.

Beni bundan daha büyük bir odaya koydular. Bakınca, orada Resûlullahın vasfı ve resmi ile, arkasında yer alan Ebu Bekir'in vasfını ve resmini gördüm.

Bana:

'Onun vasfını gördün, buldun mu?' diye sordular.

Ben:

'Evet!' dedim.

Bana:

'Bu, o mudur?' diye sordular.

'Evet!' dedim. Bana:

'Biz de, bunun sizin sahibiniz olduğuna ve arkasındaki şu zâtın da, sonradan, onun halifesi olacağına şahadet ederiz!'[\[73\]](#)

Bu peygamberden sonra bir peygamber daha olmayacak, gelmeyecek!¹ dediler."[\[74\]](#)

"Kureyşîlerin Resûlullah (a.s.)a işkence yapmalarını hiç istemezdim.

Kureyşîlerin onu öldürmeye kalkacaklarını sandığım zaman, manastırlardan bir manastıra varıp kavuştum.

Manastırın bakıcısı başkanlarına gidip haber verdi.

Toplanılınca, durumu başkana anlattım.

Bana:

'Kureyşîlerin onu öldüreceklerinden korkuyor musun?' diye sordu.

Ben:

'Evet!' dedim.

Bana:

'Sen ona benzeyen, çizilmiş bir resim görsen, tanıyabilir misin?' diye sordu.

Ben:

'Evet! Tanırım!' dedim. Bana, üzeri örtülü bir resim gösterdi ki, sanki tıpkı o idi! Bana:

'Vallahi, onlar onu öldüremezler! Onu öldürmek isteyen, biz öldürürüz! Çünkü, o, muhakkak peygamberdir!' dedi.

Onların yanında bir müddet kaldım.

Mekke'ye döndüğüm zaman, Resûlullah (a.s.) Medine'ye gitmiş bulunuyordu."[\[75\]](#)

Kayser Herakliyas'un Çekmecesinde Sakladığı Peygamber Resimlerini İslam Elçilerine Gösterişi

Hız. Ebu Bekir de, Rum Kayseri Herakliyas'u İslâmiyete davet etmek üzere,[76]

Hişam b. Âs el-Emevî'yi,[77]

Nuaym b. Abdullah'ı ,[78]

Ubâde b. Sâmit'i,[79]

Amr b.Âs'ı,

Adiyy b. Ka'b'ı

gönderdi.[80] Gönderilen elçilerden bazıları, bu husustaki anılarını şöyle anlatmışlardır:

"Rum hükümdarını İslâmiyete davet edelim diye, hayvanlarımıza binip yola çıktık. Dımaşk'a vardık.

O zaman, Şam ülkesi, Herakliyas adına, Cebele b. Eyhemü'l-Gassânî'nin idaresinde idi.

Şam'a girmek için izin istedik, izin verildi.

Cebele, bize bakınca, hoşlanmadı. Emretti, bir tarafa çekilip oturduk. Kendisi ise, özel minderde, ileri gelen adamlarıyla birlikte oturmakta idi.[81]

Bizimle konuşmak ve söyleyeceklerimizi kendisine eriştirmek üzere, bize bir adam gönderdi.

'Vallahi, biz hiçbir zaman elçi ile konuşmayız! Biz ancak hükümdara gönderildik!' dedik.[82]

Elçi, gidip bunu anlatınca, Cebele oturduğu minderden inip başka bir mindere oturdu.

Bizim yanına kadar gelmemize izin verdi.[83]

Cebele'nin üzerinde kara, kaba bir elbise vardı. [84]

Çevresine bakıldığı zaman, herşeyin de kapkara olduğu görülüyordu."[85] Cebeleye:

"Senin şu kara, kaba giymenin sebebi nedir?" diye sorulunca,[86] Cebele:

"Sizi bütün Şam'dan,[87] beldelerimden[88] çıkarıp giderinceye kadar, bunu adak olarak giyeceğim ve üzerimden çıkarmayacağım!" dedi.[89]

İslâm elçileri:

"Sen biraz yumuşak davran ve acele etme![90]

Vallahi, sen şu oturduğun yerden bizi menedinceye kadar, biz onu muhakkak senden alacağız![91] Vallahi, biz burayı inşaallah senden de, en büyük kraldan da alacağız! Bunu, bize Peygamberimiz (a.s.) haber verdi!" dediler.[92]

Cebele İslâm elçilerinin konuşmak istediklerini konuşmalarına "Konuşunuz!" diye izin verince,[93] Hişam b. Âs konuşmaya başlayıp onu Allah'a imana davet etti,[94] İslâm iyyete davet etti.[95]

Ubâde b. Sâmit der ki:

"Biz, onu böylece Allah'a imana ve İslâmiyete davet ettikse de, hayra ermeyi kabul etmedi.[96]

Cebele:

'Demek, siz Sümerâsınız ha?' dedi.

Ona:

'Sümerâ, ne demek?' diye sorduk.

Cebele:

'Siz onlar değilsiniz!' dedi.

Ona:

'Ya kimlermiş onlar?' diye sorduk.

Cebele:

'Onlar, geceleri namaz kılan, gündüzleri oruç tutan bir kavimdir!' dedi.

Biz de:

'Vallahi, biz onlanz![\[97\]](#) Geceleri namaz kılar, gündüzleri oruç tutarız¹ dedik.[\[98\]](#)

Cebele:

'Sizin namazınız nasıldır?' diye sordu.

Kendisine namazımızı tarif ettik.[\[99\]](#)

Cebele:

'Sizin orucunuz nasıldır?' diye sordu.

Ona orucumuzu da tarif ettik. [\[100\]](#)

Cebele bize daha başka şeyler hakkında da sorular sordu.

Sorularının cevaplarını verdiğimiz zaman,[\[101\]](#) Allah bilir ki,[\[102\]](#) yüzünü kara bürüdü, yüzü kapkara oldu,[\[103\]](#) tencere karasına döndü.[\[104\]](#) Azarlandık.[\[105\]](#)

Bize:

'Kalkın!' dedi.[\[106\]](#)

Krala gönderilmemizi, adamlarına emretti.[\[107\]](#)

Bizi, elçiler ve kılavuzlarla birlikte Rum kralına yolladı.[\[108\]](#)

Kostantiniyyeye [İstanbul'a] yaklaştık.[\[109\]](#) Şehrin kapısına vardık.[\[110\]](#) Hayvanlarımızın üzerinde olduğumuz halde, sarıklarımızı ve kılıçlarımızı düzenledik.[\[111\]](#)

Bizimle birlikte gelen elçi:

'Şu hayvanlarınız kralın şehrine sokulmaz![\[112\]](#)

Size, isterseniz katırlar, isterseniz eğerli ve uysal atlar getireyim,[\[113\]](#) getirelim.[\[114\]](#) Sizi eğerli, uysal atlara ve katırlara bindirelim.[\[115\]](#)

Eğerli uysal atlar ve katırlar getirinceye kadar, siz burada durup bekleyin' dedi. [\[116\]](#)

Biz:

'Hayır![\[117\]](#) Vallahi, biz bulunduğumuz gibi,[\[118\]](#) hayvanlarımızın üzerinde olmadıkça,[\[119\]](#) buraya girmeyiz!' dedik.[\[120\]](#)

Kaysere:

'Onlar şehre atlar ve katırlar üzerinde girmeyi kabul etmiyorlar!?' diye haber göndendiler.[121]

Kayser 'Onların yollarını açın!'[122] diyerek şehre hayvanlarımızın üzerinde girmemize emir,[123] izin verince,[124] hemen kılıçlarımızı kuşandık, hayvanlarımıza bindik.[125]

Sarıklarımızı sarınmış, kılıçlarımızı kuşanmış olarak, hayvanlarımızın üzerinde şehre girdik.[126]

Kostantiniyye (İstanbul) halkı, bizi böyle, sarıklarımıza sarınmış, kılıçlarımızı kuşanmış olduğumuz halde hayvanlarımızın üzerinde görünce, şaşırdılar.[127]

Kayserin sarayının kapısına kadar vardık.[128]

Hayvanlarımızı sarayın duvarının dibinde ıhdırdık.[129]

Kayser o sırada sarayının yüksek bir odasında oturuyor ve bize bakıyor, yanında da kumandanlar ve Rum ileri gelenleri bulunuyordu.

Başımızı kaldırıp yüksek sesle:

'Lâ ilahe illallâhu vallâhu ekber!' diyerek tekbir getirdik.

Allah bilir ki, bütün saray, rüzgârın hurma ağacını salladığı gibi sallandı.[130]

Kayser, bize:

'Dininizi[131] bana böyle[132] kapımda[133] açıklamanız sizin için uygun değildir!¹ diyerek acele haber gönderdiği gibi;

'İçeri girin!' diye de haber gönderdi.[134]

Kayserin yanına girdik.[135]

Kayser, kendisine mahsus yüksek bir minderde oturuyordu. Meclisindeki, çevresindeki her şey kırmızı, üzerindeki elbise de kırmızı idi.

Kumandanlar ve Rum ileri gelenleri de yanında bulunuyordu.[136]

Kendisine söylemek istediğimiz şeyi elçiye söylememizi isteyince:

'Hayır! Vallahi, biz elçi ile konuşmayız!

Biz, ancak krala gönderildik!

Eğersen bizim seninle konuşmamızı istiyorsan, bize izin ver, seninle konuşalım' dedik.[137]

Salam vermeden, yanına girdik.[138]

'Lâ ilahe illallah!' dedik.

Allah bilir ki, saray sallandı!

Hatta, Kayser ve adamları, başlarını kaldırdılar.[139]

O sırada, Kayserin yanında, açık ve güzel Arapça bilen bir adam bulunuyordu.[140]

O, bize:

'Oturunuz!¹ diye işaret edince, bir tarafa çekilip oturduk.[141]

Kayser, gülerek: [142]

'Beni aranızdaki selamla selamlamaktan sizi meneden nedir?[143]

Peygamberinizi selamladığınız selamla beni selamlamaktan sizi men eden nedir?¹ diye sordu.[\[144\]](#)

'Sizin beni aranızdaki selamınızla selamlamanız gerekmez mi idi?'¹ dedi.[\[145\]](#)

Ona:

'Bizim seni aramızdaki selamımızla selamlamamız sana, senin selamlandığın selamla selamlamamız da bize helâl olmaz![\[146\]](#)

Ne bizim peygamberimizi selamladığımız selamla seni selamlamamız sana helâl olur, ne de senin selamlandığın selamla seni selamlamamız bize helâl olur' dedik.[\[147\]](#)

Kral:

'Sizin aranızdaki selamınız nasıldır?'¹ diye sordu.[\[148\]](#)

'Esselâmü aleyke'dir!' [\[149\]](#)

'Esselâmü aleyküm'dür!' [\[150\]](#) Cennetliklerin selamıdır' dedik.[\[151\]](#)

Kral, bize:

'Siz peygamberinizi de mi bununla selamlarsınız?'¹ diye sordu.

'Evet!' dedik.[\[152\]](#)

Kral:

'Hükümdarlarınızı nasıl selamlarsınız?' diye sordu.

'Bununla selamlarız'¹ dedik.[\[153\]](#)

Kral:

'Size verilen selama da mı bununla karşılık verirsiniz?' diye sordu.

'Evet, [\[154\]](#) bununla! [\[155\]](#) Böyle! dedik.[\[156\]](#)

Kral:

'İçinizden, peygamberinize herhangi bir şeyde vâris olan var mı?' diye sordu.

'Yoktur! Bir kimse, ölünce vârisini veya yakınını bırakır; vârisi veya yakını, ona vâris olur. Fakat, Peygamberimize bizden, hiçbir şeyde vâris olan olmamıştır!' dedik.[\[157\]](#)

Kral:

'Hükümdarınızda da, hal böyle midir?' diye sordu.

'Evet!' dedik.[\[158\]](#)

Kayser:

'Sizi katınızda, en büyük kelâmınız nedir?' diye sordu.[\[159\]](#)

'Lâ ilahe illallâh! [\[160\]](#) Lâ ilahe illallâhu vallâhu ekber!' dedik.[\[161\]](#)

Deyince, saray tekrar sallandı!

Kayser gözlerini açtı, tavana doğru baktı ve:

'Siz bu kelimeyi söyleyince, oda sallandı ha?!' dedi.

'Evet!' dedik.[162]

Kayser:

'Siz bunu düşmanlarınızın beldelerinde söylediğiniz zaman, tavanları sallanır mı?' diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Siz bunu kendi beldelerinizde söyleyince, tavanlarınız sallanır mı?' diye sordu.

Biz:

'Hayır! Biz bunun böyle yaptığını hiç görmedik! O bu şeyi ancak senin yanında yaptı.[163] O, bize öğütten başka birşey olamaz!' dedik.

Kayser, yanında oturanlara dönerek: [164]

'Ne güzel doğru söz!' dedi[165] ve:

'Siz, şehirleri fethettiğiniz sıralarda ne dersiniz?' diye sordu.

'Lâ ilahe illallâhu vallâhu ekber, deriz' dedik.

Kayser:

'Lâ ilahe illallah dediğinizde,[166] O'nunla birlikte ortak yok![167] O'nunla birlikte hiçbir şey yok; [168]

Vallâhu ekber dediğinizde de, Allah herşeyden büyüktür![169] O'ndan daha büyük birşey yok! Onun eni boyu yok,[170] demek istiyorsunuzdur herhalde?¹ dedi.

'Evet!' dedik.[171]

Kayser bize birtakım şeyler daha sorduktan ve cevaplarını aldıktan sonra:

'Sizin namazınız ve orucunuz nasıldır?' diye sordu.

Bunları da kendisine anlattık.[172]

Kayser bizim güzel, büyük bir yerde ağırlanmamız için, ilgililere emir verdi ve bize de: 'Kalkınız!' dedi.[173]

Orada üç gün kaldık.[174]

Kayserin, sabah ve akşam, bize lütuf ve ikramları geldi.[175]

Kayser geceleyin bize haber gönderdi. Yanına girdik. Kendisinin yanında hiç kimse yoktu.[176]

Kayser oturmamızı emretti, oturduk. [177]

Kendisine söylemiş olduğumuz sözleri tekrarlamamızı istedi, onları tekrarlادık. [178]

Kayser hizmetçisini çağırıp ona birşey söyledi.

Hazırlattığı, [179] büyük ve altın işlemeli, dör tköşe çekmece gibi birşeyi getirtti.

Çekmecenin birçok küçük ve kilitli gözleri vardı. [180]

Kayser, gözlerden birisini açtı. Oradan, siyah ipekli bir bez parçası çıkarıp yaydı.

Bezin üzerinde, ak benizli, yüzü ayın ondördü gibi parlak,[181] uzun boylu, çok saçlı,[182] saçları iki bölük halinde örgülü,[183] büyük gözlü,[184] uzun boyunlu, [185] kalın baldırlı,[186]

sakalsız[187] bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu. Biz:

'Hayır!' dedik. Kayser:

'Bu, Âdem'dir!'¹ dedi. Onu çıkardığı yere koydu.

Sonra, başka bir göz açtı. İçinden siyah ipekli bir bez parçası çıkarıp yaydı. Üzerinde, ak benizli,[188] çok saçlı, hüznü, kederli, güzel yüzlü,[189] güzel sakallı,[190] büyük başlı, kıvrıkcık saçlı, kalın baldırlı, gözlerinde kırmızılık bulunan,[191] büyük gözlü, iki omzunun arası geniş olan[192] bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

Biz:

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Nuh'tur!' dedi.[193]

Kayser, onu da çıkardığı yere koydu.

Sonra, başka bir göz açtı. Gözün içinden, siyah ipekli bir bez parçası çıkarıp yaydı. Bezin üzerinde, ak tenli, ak sakallı,[194] ak saçlı, güzel gözlü, açık alınlı, uzunca yanaklı,[195] güzel yüzlü,[196] gülümser gibi bir zâtın resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

Biz:

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, İbrahim'dir!' dedi.[197]

Kayser onu da çıkardığı yere koydu.

Sonra, başka bir göz açtı. Gözün içinden, siyah ipekli bir bez parçası çıkarıp yaydı.

Bezin üzerine, aktenli bir insan resmi çizilmiş olup,[198] Peygamberimiz Muhammed (a.s.)a göre çizilmişti.[199]

Ona bakınca,[200] kendi kendimize:

'Peygamberimiz Muhammed (a.s.)! [201] Vallahi, Resûlullah (a.s.)! [202] dedik [203] ve ağladık. [204] Kayser 'Size ne oluyor?! [205] Siz bunu tanıyor musunuz?' diye sordu. [206]

Biz:

'Evet! [207] Bu, bizim peygamberimiz Muhammed (a.s.)ın resmidir!' dedik. [208]

Kayser:

'Size Allah adına,[209] dininiz adına and veriyorum![210] Bu, sizin peygamberinizin resmidir' dedi.

Biz:

'Evet! Bu, peygamberimizin resmidir![211] Allah ve dinimiz adına yemin ederiz ki; bu, peygamberim-izdir![212]

Sanki onu sağ olarak görür gibiyiz![213]

Sanki ona sağ olduğu halde bakıyor gibiyiz!¹ dedik.[214]

Allah bilir, Kayser ayağa kalktı, sonra oturdu ve:

'Allah aşkına! Bu, gerçekten o mudur?' dedi.

Biz:

'Evet! Gerçekten odur. Sanki biz ona bakıyor gibiyiz!¹ dedik.

Kayser ona bir müddet baktı durdu.[215]

Sonra da:

'Bu resim, gözlerin en sonuncusunda idi. Fakat, ben onun üzerinizde ne etki yapacağını[216] bileyim,[217] göreyim diye, çıkarıp göstermekte acele ettim¹ dedi. Sonra da, onu çıkardığı yere koydu."[218]

Peygamberimiz (a.s.)ın Şekil ve Şemali

Hz. Ali'nin bildirdiğine göre, Peygamberimiz (a.s.):

Ne öyle uzun boylu, ne de kısa olmayıp, uzuna yakın orta boylu idi.

Kendisinin el ve ayak parmakları kalınca,

Başı, vücut yapısıyla dengeli biçimde, büyükçe idi.

Omuzları, dizleri ve bilekleri kemikli idi.

Saçı ne kıvrıkcık, ne de düzdü.

Sakalı sık idi.

Yüzü uzunca idi.

Boynu uzundu, gümüş gibi ak ve parlaktı.

Teni kırmızıyla karışık ak ve pembe idi.

Gözleri büyükçe idi.

Gözbebeklerinin siyahı, pek siyahtı.

Gözlerinin beyazında biraz kırmızılık vardı.

Kirpikleri sık ve uzundu.

Vücudu ne zayıf, ne de şişmandı.

İki küreğinin arası enli idi.

Omuz küreklerinin arasında peygamberlik mührü vardı.

Peygamberimiz (a.s.)ı birdenbire görenler, onun vakar ve manevî heybetinden sarsılırlar, kendisini yakından tanıyınca da, ona en derin sevgi ve saygı ile bağlanırlardı.

Kendisinin yüce haslet ve meziyetlerini anlatmak isteyen kimse:

'Ben, ne ondan önce, ne de sonra, onun bir benzerini daha görmedim!' demekten kendini alamazdı.

[\[219\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın üvey oğlu Hind b. Ebi Hâle'ye göre:

Resûlullah (a.s.)ın yüzü ayın ondördü gibi parlardı.

Saçı kendiliğinden ikiye ayrılıp yanlarına dökülürse, onları birleştirmezdi. Birleştiklerinde de onları ayırmaz, oldukları gibi bırakırdı.

Sağını uzattığı zaman, saçları kulaklarının memesini aşardı.

Alını açık ve genişti.

Kaşları uzun ve kavisli idi.

Kaşlarının uçları ince, araları çok yakındı, fakat çatık değildi.

İki kaşının arasında bir damar vardı ki, kızgınlık zamanında kabanır, görünürdü.

Bumunun iki kaş arasında başladığı yer yüksekçe, bumunun ucu da ince idi. Bumundaki ölçülülük ve denklik, dikkat edenlerin gözünden kaçmazdı.

Bumunda ayrı bir parlaklık da vardı.

Diğer sahabilerin anlattıklarına göre de:

Peygamberimiz (a.s.)ın yanakları düzdü, yumru değildi.

Dişleri inci taneleri gibi idi.

Bütün uzuvları (organları) düzgündü.

Kamı ve göğsü bir düzeyde idi, çıkık değildi.

Vücudu kıllı değildi. Yalnız, omuz başlarında, pazularında biraz kıllar vardı.

Bilek kemikleri uzun, el ayalan genişti.

Ayaklarının altı düz değil, çukurca idi.

Ayakları hafif etli idi.

Ayaklarının üzerine su döküldüğü zaman, etrafa yayılırdı. [\[220\]](#)

Resûlullahın yüzü ve sesi çok güzeldi. [\[221\]](#)

Sanki, yüzünde güneş çağlandı. [\[222\]](#)

Ümmü Ma'bed'in bildirdiğine göre:

Peygamberimiz (a.s.)ın gözü, Kudretten sürmeli idi.

Sustuğu zaman, kendisinde, bir vakar ve ağırbaşlılık; konuştuğu zaman da, güleriyüzlülük görünürdü.

Sözleri, sanki dizilmiş birer inci gibi, ağızından tatlı tatlı dökülürdü.

Sözü açık, ve hak ile bâtil arasını ayırıcı olup; ne acizlik sayılacak derecede az, ne de boş ve gereksiz sayılacak derecede çoktu.

Kendisi, ekşi ve asık suratlı değil, güleçti. [\[223\]](#)

İslâm elçileri, Kayserin sarayında gördükleri peygamber resimleri hakkındaki anılarını anlatmaya şöyle devam etmişlerdir:

"Kayser çekmecedan başka bir göz açtı ve içinden siyah ipekli bir bez parçası çıkardı. [\[224\]](#)

Bezin üzerinde, esmer tenli, [\[225\]](#) kaba sakallı, [\[226\]](#) çukur gözlü, dudaklarını büzmüş, yüzünü ekşitmiş, [\[227\]](#) kıvrıkcık saçlı, sert ve hiddetli bakışlı, öfkeli bir insan resmi vardı. [\[228\]](#)

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

Biz:

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Musa'dır!' dedi. [\[229\]](#)

Musa (a.s.)ın yanında, ona benzeyen ve fakat, başının saçları yağlı, geniş alınlı, gözünün siyahında bumuna doğru akı klik bulunan bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Harun b. İmran'dır!' dedi.

Sonra, onu eski yerine kaldırıp, çekmecedен başka bir göz açtı ve içinden beyaz ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde esmer tenli, düz saçlı, orta boylu, [\[230\]](#) güzel yüzlü, öfkeli gibi [\[231\]](#) bir insan resmi vardı.

Kayser:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Lûttur!' dedi.

Kayser başka bir göz açıp, içinden beyaz ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde kırmızıya çalar ak tenli, seyrek sakallı, ince burunlu, güzel yüzlü bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, İshaktır!' dedi.

Sonra, başka bir göz açıp, içinden beyaz ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde İshak (a.s.)'ın resmine benzeyen, fakat alt dudağında bir ben bulunan bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Yâkub'dur' dedi.

Sonra, başka bir göz açıp, içinden siyah ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde kırmızıya çalar ak tenli, güzel yüzlü, ince burunlu, güzel boylu, yüzünde nur yükselen, huşuu yüzünden belli olan bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, sizin peygamberinizin atası İsmail'dir!' dedi.

Sonra, başka bir göz açıp, içinden beyaz ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde Âdem (a.s.)'ın

resmini andıran, ak tenli, yüzü güneş gibi parlayan bir insan resmi vardı.

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Yusuf'tur!' dedi.[\[232\]](#)

Sonra, başka bir göz açıp, içinden siyah ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde kalın baldırlı, uzun bacaklı, at üstünde bir insan resmi vardı.

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

'Hayır!' dedik. Kayser:

'Bu, Süleyman b. Davud'dur!' dedi.[\[233\]](#)

Kayser, en sonra, bir göz açıp, içinden siyah ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde ak tenli, simsiyah sakallı, çok saçlı, güzel gözlü ve güzel yüzlü,[\[234\]](#) açık ve geniş alınlı [\[235\]](#) elinde asa, sırtında softan kaftan bulunan[\[236\]](#) bir genç insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?'¹ diye sordu.

'Hayır!' dedik.

'Bu, İsa b. Meryem'dir!' dedi.[\[237\]](#)

Onu da çıkardığı yerine koyduktan sonra, vazifeliye emredip, çekmeceyi bulunduğu yerine kaldırttı. [\[238\]](#)

Kaysere:

'Görmüş olduğumuz resmin Peygamberimiz (a.s.)ın resmi olduğunu-kendisini sağlığında görmüş olduğumuz için-tanıdık. Öteki resimlerin-kendilerini görmediğimiz hal de-kimlere ait olduklarını nasıl bilelim, tanıyalım?'[\[239\]](#)

Peygamberler (a.s.)lara ait olmak üzere çizildiklerini anladığımız bu resimlerden, Peygamberimiz için çizilenin, kendisi gibi olduğunu gördük.[\[240\]](#)

Bunlar size nereden geldi?!' dedik.[\[241\]](#)

Kayser:

'Âdem, çocuklarından gelecek peygamberleri göstermesini, Rabbinden dilemişti.'[\[242\]](#)

Allah da, Âdem'e, onların suretlerini indirdi.

Bunlar, Âdem'in, güneşin battığı yerdeki hazinesinde bulunuyordu.[\[243\]](#)

Zülkameyn, onu güneşin battığı yerdeki yerinden çıkarıp Danyal'a verdi.[\[244\]](#)

Danyal da, o suretlere göre, bu suretleri[\[245\]](#) ipek bezler üzerine[\[246\]](#) aynen tasvir etti, geçirdi.

İşte, bunlar, Danyal'ın çizdiği suretlerdir.[\[247\]](#)

Bu resimler, tevarüs yoluyla krallardan krallara geççe geççe, bana kadar gelmiştir!' dedi.[\[248\]](#)

Bunun üzerine, Kayseri İslâmiyete davet ettik.[\[249\]](#)

Kayser:

'Vallahi, nefsim mülk ve saltanatımdan ayrılmaklığımı hoş karşılasaydı,[250] dininiz üzere[251] size tâbi olmayı[252] ne kadar arzu ederdim ![253]

Fakat, nefsim hoş karşılamıyor!' dedi.[254]

Bize güzel hediyeler verdi.[255] Sonra, dönmemize izin verdi,[256] döndük.[257]

Ebu Bekir'in yanına vardık.[258] Ona, gördüğümüz şeyleri, Kayserin bize söylediği sözleri,[259] bize gösterdiği yakınlığı[260] anlatınca, Ebu Bekir ağladı ve Kayser hakkında:

'Miskin (zavallı)! Yüce Allah onun hakkında hayır dileseydi, muhakkak yapardı' dedikten sonra:

'Resûlullah (a.s.) bize haber verdi ki; onlar (Hıristiyanlar) ve Yahudiler, Muhammed (a.s.)'ın na'tini,[261] yanlarında,[262] yanlarındaki Tevrat ve İncil'de[263] bulmuşlardır.[264] Yüce Allah da:

'Onlar, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı bulacakları o ümmî nebî olan Resûle tâbi olanlardır.

O, kendilerine iyiliği emr ve onları kötülükten nehy ediyor, onlara temiz şeyleri helâl, murdar şeyleri de üzerlerine haram kılıyor. Onlardan, ağıryüklerini, sırtlarında olan zincirleri indiriyor.

İşte, ona iman edenler, onu tazim edenler, ona yardım edenler ve ona indirilmiş olan, yanında bulunan Nur'a tâbi olanlar! Onlar, selâmete erenlerin ta kendileridir!' [A'râf: 157] buyurmuştur' dedi." [265]

Mekke'nin Müslümanlardan Boşalışı ve Hz. Ebu Bekir'in Hicrete Hazırlanışı

Müslümanlardan kimisi Habeş ülkesine, kimisi de Medine'ye hicret etmişti. Mekke'de, müşriklerin hapsettikleri[266] veya zorla dinlerinden döndürdükleri,[267] veya hasta, ya da hicret etmekten âciz[268] kimseler ile birlikte, hemen hemen, Peygamberimiz (a.s.)dan, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'den başka erkek kimse kalmam işti.[269]

Hz. Ebu Bekir sık sık hicret için izin istedikçe, Peygamberimiz (a.s.):

"Hele acele etme bakalım. Belki Allah sana bir sahib hazırlar!" buyurur, Hz. Ebu Bekir de Peygamberimiz (a.s.)a hicret arkadaşı ve yoldaşı olmayı umardı.[270]

Hz. Ebu Bekir Medine'ye hicrete hazırlanınca da, Peygamberimiz (a.s.) ona:

"Sen biraz sabret! Bana da hicrete izin verileceğini umuyorum!" buyurdu.[271]

Hz. Ebu Bekir:

"Ey Allah'ın Peygamberi![272] Babam, anam sana feda olsun! Sen bunu umuyor musun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Umuyorum" buyurunca, Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz (a.s.)a arkadaş olmak için, kendisini hicret etmekten alıkoydu.[273]

Buna bir hazırlık olmak üzere de,[274] Hureys[275] veya Kuşeyr[276] oğulları develerinden, sekiz yüz dirheme[277] satın aldığı iki deveyi[278] evde semür ağacının yaprağıyla dört ay[279] besledi.[280]

Kureyş Müşriklerinin Peygamberimiz (a.s.)ı Öldürmeyi Kararlaştırmaları

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz (a.s.)a başka yerlerden birtakım sahabiler ve yardımcılar çıktığını, Mekkeli sahabilerin[281] çoluk çocuklarıyla birlikte Medine'ye, savaşçı ve hazırlıklı Evs ve Hazrec kabilelerinin[282] yanına gittiklerini gördükleri[283] ve orada konuklanıp korunduklarını[284] öğrendikleri zaman, Peygamberimiz (a.s.)ın da onların yanına gideceğini[285] ve kendileriyle savaşacağını[286] anladılar ve korktular;[287] Dârü'n-Nedve'de toplandılar.[288]

Dârü'n-Nedve'de Toplanan Müşriklerden Başlıcaları

Abduşşems oğullarından:

1. Utbe b. Rebia,
2. Şeybe b. Rebia,
3. Ebu Süfyan Sahr b. Harb

Nevfel b. Abdi Menaf oğullarından:

4. Tuaym b. Adıyy,
5. Cübeyr b. Mut'im (veya Habib b. Mufim),
6. Haris b. Âmir b. Nevfel.

Abduddar b. Kusayy oğullarından:

7. Nadr b. Haris

Esed b. Abduluzzâ oğullarından:

8. Ebu'l-Bahterî b. Hişam,
9. Zem'a b. Esved, b. Muttalib (veya Rebia b. Esved)
10. Hakîm b. Hizam.

Mahzum oğullarından:

11. Ebu Cehil Amr b. Hişam.

Sehm oğullarından:

12. Nübeyh b. Haccac,
13. Münebbih b. Haccac.

Cumah oğullarından:

14. Ümeyye b. Halef.

Toplantıya bunlarla ve bunlardan başkalarıyla birlikte gelen Kureyş müşrikleri sayısızdı.[\[289\]](#) Rivayete göre, sayıları yüzü bulmuş;[\[290\]](#) Kureyş müşriklerinin görüş ve rey sahiplerinden, toplantıya gelmeyen kimse kalmamış;[\[291\]](#) ancak, alınacak karardan haberleri olmasın diye, toplantıya Hâşim oğulları ailesinden kimse alınmamıştı.[\[292\]](#)

Necidli Olduğunu Söyleyen Bir Şahsın Toplantıya Katılışı

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz (a.s.)'ın işini konuşmak üzere belirledikleri günün sabahında Dârü'n-Nedve'de toplanmaya başladıkları sırada idi ki, üzerine kalın bir elbise giyinmiş bir şeyhin kapıda dikilip durduğunu gördüler ve:

"Kim bu şeyh?" diye sordular.

Şeyh:

"Necid halkından bir şeyh! Onun [Peygamber (a.s.)] için hazırlandığınızı işitip, yanınızda bulunmak ve konuşmalarınızı dinlemek üzere gelmiş bulunuyor. Kendisi, görüş ve öğütlerini sizden esirgemeyeceğini umuyor!" dedi.

"Olur! Gir, içeri!" dediler.

O da, onlarla birlikte içeri girdi.

Teşhis ve tasvir edildiği gibi, bu, Necidli şeyh suretine girmiş bir şeytandı.[\[293\]](#)

Peygamberimiz Aleyhinde Yapılan Konuşmalar ve Verilen Korkunç Karar

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz (a.s.) hakkında birbirlerine:

"Bu adamın işi, görmüş olduğunuz gibi, yaygın bir hale gelmiş bulunuyor.

Biz, vallahi, onun, bizden olmayan tâbileriyle üzerimize yürümeyeceğinden emin değiliz!

O halde, onun hakkındaki görüşlerinizi birleştiriniz!" dediler.

Aralarında görüşmeye, konuşmaya başladılar.

İçlerinden birisi, [\[294\]](#) Ebu'l-Bahterî [\[295\]](#) veya Hişam b. Amr [\[296\]](#)

"Onu zincire vurarak hapsediniz ve üzerinden kapıyı kilitleyiniz! Sonra, ondan önce geçen Züheyr, Nâbiga ve onlardan da önce geçmiş olan şairlerin başlarına gelen akıbet gibi bir akıbetin bunun da başına gelmesini, ölmesini bekleyiniz!" dedi.

Necidli şeyh:

"Hayır! Vallahi bu sizin için yerinde bir görüş değildir:

Vallahi, dediğiniz gibi onu hapsedecek olursanız, kendisinin işi kilitlediğiniz kapının arkasına çıkar, ashabına ulaşır, hemen üzerinize yürüyüp onu elinizden çeker alırlar, sonra da size galebe çalacak, hakim olacak kadar çoğalırlar.

Bu, sizin için, yerinde bir görüş değildir. Siz bundan başkasını düşünmeye bakınız!" dedi. [\[297\]](#)

Toplanüdakiler:

"Şeyh doğru söylüyor!" dediler. [\[298\]](#)

Tekrar düşünmeye ve konuşmaya başladılar.

İçlerinden birisi, [\[299\]](#) Ebu'l-Bahterî [\[300\]](#) veya Ebu'l-Esved Rebia b. Amr: [\[301\]](#)

"Onu aramızdan çıkaralım, yurdumuzdan sürelim. O, bizden çıkınca, vallahi, nereye giderse gitsin! Nereye düşerse düşsün! Nemize gerek! O bizden uzak olunca, biz ondan kurtulunca, işimiz düzelir, ülfetimiz de olduğu gibi devam eder" dedi.

Necidli şeyh: "Hayır! Vallahi, bu da sizin için yerinde bir görüş değildir! Siz onun sözünün güzel, konuşmasının tatlı olduğunu, getirdiği şeylerle insanların kalblerine hakim olup durduğunu görmüyor musunuz? Vallahi, siz bu dediğinizi yapacak olursanız, onun Araplardan bir kabilenin yanında yerleşmeyeceğinden ve onları hükmü altına alıp kendisine tâbi kılmayacağından ve onlarla birlikte üzerinize yürüyüp sizi beldelerinizde tepelemeyeceğinden, işinizi elinizden almayacağından, size istediğini yapmayacağından emin olamazsınız! Siz, onun hakkında, bundan başka bir tedbir düşününüz!" dedi. [\[302\]](#)

Müşrikler:

"Vallahi, şeyh doğru söylüyor!" dediler. [\[303\]](#)

Ebu Cehil:

"Vallahi, benim onun hakkında, sizin daha düşünmediğiniz, dile getirmediğiniz bir görüşüm var!" dedi.

"Ey Hakem'in babası! Nedir o görüş?" diye sordular.

Ebu Cehil:

"Benim görüşüm: İçimizdeki her kabileden, güçlü, kuvvetli, özü gözü pek, şerefli, soylu birer delikanlı alalım. Sonra, onlardan her birine keskin birer kılıç verelim. Onlar gidip, ellerindeki kılıçlarla hepsi birden tek adamın vuruşu gibi vurup, onu öldürsünler! Böylece ondan kurtulalım, rahata kavuşalım! Delikanlılar bunu bu şekilde yapınca, onun kanı bütün kabilelere dağılmış, düşmüş olur! Abdi Menaf oğulları ise, bütün kabilelerle savaşmaya güç yetiremezler, bizden diyet almaya razı olurlar. Biz de, Abdi Menaf oğullarına onun diyetini öderiz!" dedi.

Necidli şeyh:

"İşte, yerinde söz bu adamın sözüdür! Bu öyle bir görüştür ki, ondan başka, yerinde bir görüş yoktur!" dedi.

Bunun üzerine, müşrikler Ebu Cehil'in görüşü üzerinde birleşmiş olarak dağıldılar. [\[304\]](#)

Beş kabileden hemen beş cellat seçilip, ellerine birer keskin kılıç verildi. [\[305\]](#)

Suikast Hadisesinin Kur'an-ı Kerîm'de Anılışı

Yüce Allah, Peygamberimiz (a.s.)a, Kureyş müşrikleri tarafından hazırlanan suikastı da, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklar:

"Hani, bir zamanlar o küfredenler seni tutup bağlam alan, yahut öldürmeleri, ya da (yurdundan) zorla sürüp çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı.

Onlar bu tuzağı kurarlarken, Allah da onun karşılığını yapıyordu. Allah tuzak kuranlara mukabele edenlerin hayırlı sı di r." [306]

"Yoksa 'O bir şairdir. Biz, ona da zamanın, ölüm musibetinin gelmesini gözlüyoruz!¹ mu diyorlar?"[307]

[1] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 81-91, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 226, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 257.

[2] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 226.

[3] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 257.

[4] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s.226.

[5] Taberî, Târîh, c. 2, s. 240.

[6] Taberî, c. 2, s. 240, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 101, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 14.

[7] İbn Sa'd, c. 1, s. 226, Belâzurî, c. 1, s. 257, Taben, c. 2, s. 240, İbn Esîr, c. 2, s. 101, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 313, İbn Haldun, c. 2, s. 14, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 1 80.

[8] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 459, Zehebî, s. 31 3.

[9] İbn Sa'd, c. 1, s. 226, Belâzurî, c. 1, s. 257, Taberî, c. 2, s. 240, İbn Esîr, c. 2, s. 101, Zehebî, s. 313, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 14, Halebî, c. 2, s. 180.

[10] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 320.

[11] İbn Sa'd.c. 1, s. 226, Belâzurî, c. 1, s. 257, Halebî, c. 2, s. 180.

[12] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 387, İbn Sa'd, c. 1, s. 226, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 198, Buhârî, Sahîh, c. 3, s. 59, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 34, Beyhakî, c. 2, s. 459, Zehebî, s. 311 , Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 168, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 320, Halebî, c. 2, s. 180.

[13] Abdurrezzak,c.5, s. 387, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 226, Belâzurî, c. 1, s. 257, Halebî, c. 2, s. 180.

[14] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 257.

[15] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 111, Taberî, Târîh, c. 2, s. 242, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 1 69.

[16] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 111, Taberî, c. 2, s. 242, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 85 Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 459, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 311, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 169.

[17] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 111, Taberî, c. 2, s. 242, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 169.

[18] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c.1 , s. 226, Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 257.

[19] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 226.

[20] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 111, İbn Sa'd, c. 1, s. 226, Taberî, c. 2, s. 242, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, c. 85-86, Zehebî, s. 313.

[21] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 271.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/289-291.

[22] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 112, Belâzurî, c. 1, s. 258, İbn Hazm, s. 86.

[23] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 114, Taberî, c. 2, s. 242, İbn Hazm, s. 86, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 101, İtan Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 173, Zehebî, s. 313, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 170.

[24] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 115, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 171.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/291.

[25] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 115, Taberî, c. 2, s. 242, İbn Hazm, s. 86, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 14.

[26] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 115, İbn Sa'd, c. 3, s. 89, İbn Haim, s. 86, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 171.

[27] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 89.

[28] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 115-116, İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 89-90, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 86-87, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 173-174, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 171.

[29] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 116, İbn Hazm, s. 87, İbn Seyyid, c. 1, s. 174, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 171.

[30] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 90, İbn Seyyid, c. 1, s. 175, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 170.

[31] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 115, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 171.

[32] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 163.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/291-292.

[33] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 118.

[34] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 284, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 460, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 87, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 174, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 313, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 173, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 14, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 78, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 183.

[35] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 121, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 271, İbn Hazm, s. 88, İbn Seyyid, t 1, s. 175.

* Tenâdîb; Mekke'ye on mil uzaklıktadır (Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 190).

[36] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 118, İbn Sa'd, c. 3, s. 271, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 13-14, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 253, Zehebî, Târih, s. 314, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172.

[37] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 152-153, Muhibbül-Taben, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 258-259, Halebî, c. 2, s. 183-184.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/293-294.

[38] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 2, s. 120-121, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 88, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 175, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 173.

[39] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 121-122, İbn Hazm, s. 89, İbn Seyyid, c.1, s. 176, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 174.

[40] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 122, İbn Seyyid, c. 1, s. 176, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 174.

[41] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 122, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 3, s.55-56,İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s.89, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 585, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 176.

[42] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 122-123, İbn Hazm, s. 89-90, İbn Seyyid, c. 1, s. 176, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 174.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/294-295.

[43] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 87-88, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 258, İbn Seyyid.c. 1, s. 174, Ebu'l-Fidâ. c. 3, s. 173.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/296.

[44] İbn İshak.İbn Hişam, c. 2, s. 121, Belâzurî, c. 1 , s. 259, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 173.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/296.

[45] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 118, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 88, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 174, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 172, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 184.

[46] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 208.

[47] İbn İshak, İbn Hişam , c. 2, s. 118, Belâzurî, c. 1, s. 208, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 460, İbn Hazm , s. 88, Ebu'l- Fidâ, c. 3, s. 172, Halebî, c.2, s. 184.

[48] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 118, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172, Halebî, c. 2, s. 184.

[49] Belâzurî, Ensâb.c.1, s. 208, Beyhakî, c. , s. 460, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1231, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, t 4, s. 321.

[50] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 118, Belâzurî, c. 1, s. 208, İbn Hazm, s. 88, Beyhakî, c. 2, s. 460, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1231 , İbn Esîr, c. 4, s. 321.

[51] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c . 2, s. 1 84.

[52] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 118, Belâzurî, c. 1, s. 208, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172.

[53] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 184.

[54] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 118, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172.

[55] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 208.

[56] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 118, Belâzurî, c. 1, s. 208, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172, Halebî, c. 2, s. 184.

[57] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 118, Ebu'l-Fidâ, 172, Halebî, c.2, s. 184.

[58] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 118, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172, Halebî, c. 2, s. 184.

[59] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 119, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 172.

- [60] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 119, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 184.
- [61] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 119, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 208, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172, Halebî, c. 2, s. 184.
- [62] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 119, Ebu'l-Fidâ, c.3,s. 172, Halebî, c. 2, s. 184.
- [63] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 119, Belâzurî, c. 1, s. 208, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 175, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172, Halebî, c.2, s. 184.
- [64] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 119, İbn Seyyid, c. 1, s. 175, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172, Halebî, c. 2, s. 184.
- [65] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 119, Belâzurî, c. 1, s. 208, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 172, Halebî, c. 2, s. 184.
- [66] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 88, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1231, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 321, İbn Seyyid, c. 1, s. 175.
- [67] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 184.
- [68] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 119, Ebu'l-Fidâ, t 3, s. 172.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/296-298.
- [69] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 112, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 258, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 341, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 312, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 169.
- [70] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 112-113, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 258-259, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 341- 342, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 312, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 169-170, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 458459.
- [71] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 113, Belâzurî, c. 1, s. 259, İbn Esîr, c. 7, s. 342, Zehebî, s. 312, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 170.
- [72] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 113, İbn Esîr, c. 7, s. 342, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 170.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/298-300.
- [73] Buhârî, Târîhu'l-Kebîr, c. 1, ks. 1, s. 179, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 49-50, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 384-385, Zehebî, Târîhu'l-İslâm, s. 527-528, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 233-234, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 263.
- [74] Buhârî, Târîhu'l-Kebîr, c. 1, s. ks. 1, s. 179, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 385, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 6, s. 63, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 234, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 1, s. 364.
- [75] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 3, s. 63.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/300-302.
- [76] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 50, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 386, Ebu'l- Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 533, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 251, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 126, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 465.
- [77] Ebu Nuaym, Delâil.c.1, s. 50, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ,

c. 2, s. 727, Zehebî, Târih, s. 528, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 251, Suyûtî, Hasâis, s. 2, s. 126, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 465.

[78] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 50, E bu'l-Ferec İbn Cevzî, c. 2, s. 727, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 465.

[79] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18, Zehebî, Târîh, s. 532-533, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 465.

[80] Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 465.

[81] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 727, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 533.

[82] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 386, E bu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 727, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 533, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 251-252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 126, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 465.

[83] E bu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 727, Zehebî, Târîh, s. 533.

[84] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 50, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtü'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Zehebî, Târîh, c. 533, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâis, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 465.

[85] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtü'l-ebrâr, c. 1, s. 100.

[86] Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtü'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 533.

[87] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 50, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtü'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâis, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 466.

[88] Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 533.

[89] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 50, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 100, Zehebî, s. 533, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 466.

[90] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, c. 2, s. 727, Zehebî, s. 533.

[91] Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtü'l-ebrâr, c. 1, s. 100.

[92] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 50, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtü'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 533-534, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 466.

[93] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 386.

[94] Ebu Nuaym, Delâil ü'n-nübüvve, c. 1, s. 50, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtü'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252.

[95] Beyhaki, Delâil, c. 1, s. 386, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâis, c. 2, s. 127.

[96] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 533.

[97] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtü'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Zehebî, Târîh, c. 534, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 466.

- [98] Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 534.
- [99] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Zehebî, Târihu'l-islâm, s.534.
- [100] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Beyhakî, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 727, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127.
- [101] Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 534.
- [102] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 50, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 100, Zehebî, s. 534.
- [103] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 50, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 534, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 466.
- [104] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 50, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 100.
- [105] Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 534.
- [106] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Beyhakî, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 100, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenz, c. 12, s. 466.
- [107] Ebu Nuaym, c.1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 727, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 100.
- [108] Beyhakî, c. 1, s. 386, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenz, c. 12, s. 466.
- [109] Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 534.
- [110] Ebu Nuaym, c.1, s. 50, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 100.
- [111] Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 466.
- [112] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Beyhakî, c. 1, s. 386, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Alâüddin Ali, Kenz, c. 12, s. 466.
- [113] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 100.
- [114] Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 466.
- [115] Beyhakî, c.1, s. 386, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Alâüddin AH, Kenz, c. 12, s. 466.
- [116] Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 534.
- [117] Ebu Nuaym, c.1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1,s.100, Alâüddin Ali, Kenz, c. 12, s. 466.
- [118] E bu Nuaym, c. 1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 100.
- [119] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 100, Zehebî, s. 534, E bu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Alâüddin Ali, Kenz, c. 12, s. 466.
- [120] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 50, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Zehebî, Târih, s. 534, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 2, s. 252, Alâüddin Ali, Kenz, c. 12, s. 466.
- [121] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 50, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c.1, s. 386, Ebu'l-

Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 728, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252.

[122] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 100, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 534, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 466.

[123] Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252.

[124] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18.

[125] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 534.

[126] Ebu Nuaym, c.1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 100.

[127] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 534.

[128] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Beyhakî, c. 1, s. 386, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 100, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 466-467.

[129] Beyhakî, c. 1, s. 386, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenz, c. 12, s. 467.

[130] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Beyhakî, c. 1, s. 386-387, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 100-101, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, c. 12, s. 467.

[131] E bu Nuaym, c.1, s. 50, Beyhakî, c. 1, s. 387, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 101, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Alâüddin Ali, c. 12, s. 467.

[132] Ebu Nuaym, c.1, s. 50, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101.

[133] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 534.

[134] Ebu Nuaym, c. 1, s. 50, Beyhakî, c. 1, s. 387, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fida, c. 2, s. 252.

[135] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18, E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 51, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 387, Ebu'l-Ferec İbn Cevîf, el-'vefâ, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 101, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 529, E bu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 467.

[136] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 51, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 387, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101, Zehebî, s. 529, E bu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Alâüddin Ali, Kem, c. 12, s. 467.

[137] Ebu Nuaym, c. 1, s. 51, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101.

[138] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 534.

[139] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 51, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101.

[140] Ebu Nuaym, c. 1, s. 51, Beyhakî, c. 1, s. 387, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101, Zehebî, s. 529, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 467.

[141] Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 467.

[142] Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252.

[143] Ebu Nuaym, c. 1, s. 51, Zehebî, s. 534, Alâüddin Ali, c. 12, s. 467.

- [144] Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 720, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 101.
- [145] Beyhakî, c. 1, s. 387, Zehebî, s. 529, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 127.
- [146] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, Beyhakî, c. 1, s. 387, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 279.
- [147] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtul-ebrâr, c. 1, s. 101.
- [148] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 52, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 387, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 101, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 529, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 127.
- [149] Beyhakî, c. 1, s. 387, Zehebî, s. 529, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127.
- [150] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 534.
- [151] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101.
- [152] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101, Zehebî, s. 534.
- [153] Beyhakî, c.1, s. 387, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Zehebî, s. 529, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127.
- [154] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 101.
- [155] Beyhakî, c. 1, s. 387, Ebu'l-Fidâ c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 467.
- [156] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 534.
- [157] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 534.
- [158] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101, Zehebî, s. 534.
- [159] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, Beyhakî, c. 1, s. 387, Zehebî, s. 534, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127.
- [160] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 52, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101, Zehebî, s. 534.
- [161] Beyhakî, Delâil, c.1, s. 387, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127.
- [162] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 534-535.
- [163] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüwe, c. 1, s. 52, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 387, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 728, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtul-ebrâr, c. 1, s. 101.
- [164] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 535.
- [165] Ebu Nuaym, Delâil, c.1, s. 52, Beyhakî, c. 1, s. 387, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 101, Zehebî, s. 535.
- [166] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 728-729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101, Zehebî, s. 535, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 468.
- [167] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 535.
- [168] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101.

[169] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101, Alâüddin Ali Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 468.

[170] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 535.

[171] Ebu Nuaym, c.1 , s. 52, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 101, Zehebî, s. 535, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 468.

[172] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18, Beyhakî, c. 1 , s. 387, Zehebî, s. 535, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 127-128.

[173] Beyhakî, c.1, s. 387, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128.

[174] Ebu Nuaym , Delâilü'n-nübüwe, c. 1, s. 52, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 387, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1 , s. 101, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 535, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 128.

[175] Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 468.

[176] Ebu Nuaym, c. 1 , s. 52, Beyhakî, c. 1, s. 387, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 101, Zehebî, s. 535, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128, Alâüddin Ali, c. 12, s. 468.

[177] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 535.

[178] Ebu Nuaym, c. 1, s. 52, Beyhakî, c. 1, s. 387, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1 , s. 101-102, Zehebî, s. 535, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 1 28, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 468.

[179] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18.

[180] Dineverî, s. 18, Ebu Nuaym, c. 1, s. 52-53, Beyhakî, c. 1, s. 387, Ebu'l-Ferec, c.2,s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 535, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128, Alâüddin Ali, c. 12, s. 468.

[181] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18.

[182] Ebu Nuaym, c. 1, s. 53, Beyhakî, c. 1 , s. 387, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, C. 1, s. 102,

[183] Beyhakî, c. 1, s. 387, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 1 28.

[184] Beyhakî, c. 1, s. 387, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 1 28, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 467.

[185] Beyhakî, c. 1, s. 387, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 1 28.

[186] Beyhakî, c. 1, s. 387, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 1 28, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 467.

[187] Beyhakî, c. 1, s. 387, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 1 28.

[188] Dineveri, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 93, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 387-388, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el -Vefa, c. 2, s. 729, Muhyi ddin b. Arabî, Muhâdarâtu 'l-ebrâr, c. 1, s. 102, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 529 -530, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252.

[189] Dineverî, s. 1 8.

[190] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 388, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 530, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s.2 52, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 128.

[191] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 53, Beyhakî, c. 1 , s. 388, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 102, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 530, E bu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128.

[192] Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 469.

[193] Dineverî, s. 18, E bu Nuaym, c. 1 , s. 53, Beyhakî, c. 1, s. 388, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128, Alâüddin Ali, Kenz,c.12, s. 469.

[194] Ebu Nuaym, c.1 , s. 53, Beyhakî, c. 1, s. 388, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128, Alâüddin Ali, c. 14, s. 468.

[195] Beyhakî, c. 1, s. 388, M uhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128.

[196] Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 469.

[197] E bu Nuaym , c. 1, s. 53, Beyhakî, c. 1, s. 388, Muhyiddin b. Arabî, c. 1 , s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2,s.128, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 469.

[198] Dineverî, s. 18, E bu Nuaym, c. 1 , s. 53, Beyhakî, c. 1, s. 388, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128.

[199] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 18.

[200] Dineverî, s. 1 9, Zehebî, s. 530, E bu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Alâüddin Ali, Kenzu'l-um mâl, c. 12, s. 469.

[201] Ebu Nuaym, c. 1, s. 53, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 729.

[202] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 388.

[203] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 53.

[204] Dineverî, Kitâbu'l -a hbâr, s. 19, Beyhakî, c. 1, s. 38 8, Zeheb f, T ârîhu'l -i si âm, s. 530, E bu'l -Fi dâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, AJ âüddi n Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 469.

[205] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 19.

[206] Beyhakî, c. 1, s. 388, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 128, Alâüddin Ali, Kenzu'l-um mâl, c. 12, s. 469.

[207] Beyhakî, c. 1, s. 388, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 1 28.

[208] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 19.

[209] Ebu Nuaym, c.1, s. 53, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 730, Muhyiddin b. Arabî, c.1, s. 102.

[210] Dineverî, s. 1 9, Ebu Nuaym, c. 1, s. 53, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 730, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102.

[211] Dineverî, s. 19.

[212] Ebu Nuaym, c. 1, s. 53, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 730, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102.

[213] Dineverî, s. 19.

[214] Aynı kaynaklar.

[215] Beyhakî, c. 1, s. 388, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128.

[216] Dineverî, s. 19, E bu Nuaym, c. 1, s. 53, Beyhakî, c. 1, s. 388, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 730, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128, Alâüddin Ali, Kenz, c. 12, s. 469.

[217] Dineveri, Kitâbu'l-ahbâr, s. 19.

[218] Ebu Nuaym, c. 1, s. 53, Beyhakî, c. 1, s. 388, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 730, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128, Alâüddin Ali, Kenz, c. 12, s. 469.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/302-315.

[219] İbn Sa'd, c. 1, s. 410-412, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 89, Tirmizî, c. 4, s. 598-600, Belâzurî, c. 1, s. 191-192, Taberî, c. 3, s. 185-186, İbn Esîr, c. 11, s. 12, Zehebî, s. 534.

[220] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 422, Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 5, Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 386-387, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 117-118, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 387411, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 444-451, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 6, s. 31-32.

[221] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 376, 406.

[222] Ebu'l-Ferec İbn Cevzi, el-Vefâ, c. 1, s. 406.

[223] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 230-231, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 9-10, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1959-1960, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 243-244, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 60, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 102, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 188, Zehebî, s. 438439, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 192-193, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 56-57.

[224] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 19, E bu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 53, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 388, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 729, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 128.

[225] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 19, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 388, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 102, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 530, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 252, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 128.

[226] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 53, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102.

[227] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 53, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 388, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 730, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, E bu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 469-470.

[228] Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 388, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 730, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128.

[229] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 53, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 388, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 730, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 102, Zehebî, s. 530, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128.

[230] E bu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 53, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 388, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 103, Zehebî, s. 530-531, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 252, Suyûtî, c. 2, s. 128-129.

[231] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 53, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 103.

[232] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 53-54, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 388-389, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 103, Zehebî, Târîhu'l-idam, s. 531, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 253, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 129.

[233] Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 389, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 103, Zehebî, s. 531, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 253, Suyûtî, c. 2, s. 129.

[234] Beyhakî, c. 1, s. 389, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 103, Zehebî, s. 531, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 253, Suyûtî, c. 2, s. 129-130.

[235] Ebu Nuaym, c. 1, s. 54, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 730.

[236] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 19.

[237] Beyhakî, c. 1, s. 389, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 103, Zehebî, s. 531, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 253, Suyûtî, c. 2, s. 130.

[238] Ebu Nuaym, c. 1, s. 54, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 731, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 103-104.

[239] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 54, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 731.

[240] Ebu Nuaym, c. 1, s. 54, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 389-390, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 731, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 104, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 531-532, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 253, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 130.

[241] Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 389, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Zehebî, s. 532, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 253, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 130.

[242] Ebu Nuaym, c. 1, s. 54, Beyhakî, c. 1, s. 390, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 731, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Zehebî, s. 532,

[243] Beyhakî, c. 1, s. 390, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Zehebî, s. 532, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 253, Suyûtî, c. 2, s. 130.

[244] Beyhakî, c. 1, s. 390, Zehebî, s. 532, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 253, Suyûtî, c. 2, s. 130.

[245] Ebu Nuaym, c. 1, s. 54, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 731, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Zehebî, s. 532, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 471.

[246] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 532, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 471.

[247] Ebu Nuaym, c. 1, s. 54, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 731, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Zehebî, s. 532, Ali, Kenz, c. 12, s. 471

[248] Dineverî, Kitâbu'l-ahbâr, s. 19, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 536.

[249] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 536.

[250] Ebu Nuaym, c. 1, s. 54, Beyhakî, c. 1, s. 390, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 731, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 253, Alâüddin Ali, c. 12, s. 471.

[251] Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 471.

[252] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 536.

[253] Zehebî, s. 536, Suyûtî, c. 2, s. 1 30, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 471.

[254] Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 471.

[255] Ebu Nuaym, c.1, s. 54, Beyhakî, c. 1, s. 390, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 731, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Ebu'l-Fidâ, c.2, s. 253, Suyûtî, c. 2, s. 130, Alâüddin Ali, c. 12, s. 471.

[256] Beyhakî, c. 1, s. 390, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Zehebî, s. 536, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 253, Suyûtî, c. 2, s. 130, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 471.

[257] Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 536.

[258] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 55, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 390, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 731, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 253, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 130.

[259] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 55, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 390, Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 104, Ebu'l-Fidâ, Tefsîr, c. 2, s. 253, Suyûtî, Hasâis, c. 2, s. 130.

[260] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 55.

[261] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 55, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 390, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 731, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Zehebî, Târih. s. 532.

[262] Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 390, Zehebî, Târih, c. 532, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 253, Suyûtî, Hasâis, c. 2, s. 130.

[263] Muhyiddin b. Arabî, Muhâdarâtu'l-ebrâr, c. 1, s. 104.

[264] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 55, Beyhakî, Delâil, c. 1, s. 390, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 731, Muhyiddin b. Arabî, c. 1, s. 104, Zehebî, s. 532, E bu'l-Fidâ, c. 2, s. 253, Suyûtî, c. 2, s. 130.

[265] Ebu Nuaym, Delâil, c. 1, s. 55, E bu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 731.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/315-322

[266] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 123, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s 226, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 259, Taberî, Târih, c. 2, s. 242, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c.1, s. 228, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 175, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 320.

[267] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 123, İbn Sa'd, c. 1, s. 226, Taberî, c. 2, s. 242, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 228, İbn Seyyid, c. 1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 175.

[268] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 226, Halebî, c. 2, s. 188.

[269] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 123, İbn Sa'd, c. 1, s. 226, Taberî, c. 2, s. 242, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 90, Ebu'l-Ferec, c.1, s. 228, İbn Seyyid, c.1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 175, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks.2, s. 14, Diyarbekrî, c. 1,s. 320, Halebî, c. 2, s. 188.

[270] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 124, Taberî, c. 2, s. 242, Halebî, c. 2, s. 188.

[271] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 387, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 198, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 255, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 1 0, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 82, Diyarbekrî, c. 1, s. 320, Halebî, c. 2, s. 188.

[272] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 387.

[273] Abdurrezzak, c. 5, s. 387, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 1 98, Buhârî, c. 4, s. 255, Beyhakî, c. 9, s. 10, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, c. 1, s. 183, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 320, Diyarbekrî, c. 1, s. 320, Halebî, c. 2, s. 188.

[274] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.2, s. 128.

[275] İbn Sa'd, c. 1, s. 228, Diyarbekrî, c. 1 , s. 323.

[276] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 228, Belâzurî, c. 1, s. 259.

[277] İbn Sa'd Tabakât, c. 1, s. 228, Diyarbekrî, c. 1, s. 323.

[278] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 128, İbn Sa'd, c. 1, s. 228, Belâzurî, c. 1, s. 259.

[279] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 387-388, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 188, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 255, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 259, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 183, Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 311 , Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 1 84.

[280] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.2, s. 128, Buhârî, Sahîh, c. 4, s.2 55, Belâzurî, Ensâb, c. 1,s.259

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/322-323

[281] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 124, Taberî, Târih, c.2, s. 242, İbn Seyyid, c. 1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 175, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 1 4, Diyarbekrî, c. 1, s. 321, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 189.

[282] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 227, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 58, Halebî, c. 2, s. 189.

[283] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 124, İbn Sa'd, c. 1, s. 227, Taberî, Târih, c. 2,s.242, İbn Kayyım, c. 2, s. 58, İbn Seyyid, c. 1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 175, İbn Haldun, Târih, c. 2,ks. 2, s. 14, Halebî, c. 2, s. 189.

[284] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 1 24, Taberî, c. 2, s. 242, İbn Seyyid, c. 1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 175, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1,s.1, s. 321.

[285] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 124, İbn Sa'd, c. 1, s. 227, Taberî, c. 2, s. 242, İbn Kayyım, c. 2, s. 58, İbn Seyyid, c. 1 , s. 177, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 175, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 14, Diyarbekrî, c. 1, s. 321, Halebî, c. 2, s. 189.

[286] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 124, Taberî, c. 2, s. 242, İbn Seyyid, c. 1, s. 177, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 175, Halebî, c. 2, s.189.

[287] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 124, İbn Sa'd, c. 1, s. 227, Taberî, c. 2, s. 242, İbn Kayyım, c. 2, s. 58, İbn Seyyid, c. 1 , s.177, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 175, Diyarbekrî, c. 1, s. 321, Halebî, c. 2, s. 189.

[288] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/324.

[289] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 125, Taberî, Târîh, c. 2, s. 243, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 102, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 178, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 175-176, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 15.

[290] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 321 , Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 321.

[291] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 227, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 58, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 189.

[292] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 321 .

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/324-325

[293] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/325-326

[294] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 1 25, Taberî, Târih, c. 2, s. 243, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 2, s. 229, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 177, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 316, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 176, Diyarbekrî, c. 1, s. 322, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 190.

[295] Süheylî.Ravdu'l-ünûf, c.4, s. 201, İbn Seyyid, c. 1 , s. 180, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 176, Diyarbekrî, c. 1, s. 322, Halebî, c. 2, s. 190.

[296] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 322.

[297] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 125-126, Taberî, c. 2, s. 243, İbn Seyyid, c.1, s. 178, Diyarbekrî, c. 1, s. 322, Halebî, c. 2, s. 190.

[298] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 322.

[299] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 126, Taberî, c. 2, s. 243, İbn Seyyid, c. 1, s. 178, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 176, Diyarbekrî, c. 1 , s. 322, Halebî, c. 2, s. 190.

[300] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 259, Diyarbekrî, c. 1, s. 322.

[301] Süheyl f.Ravdu'l-ünûf, c.4, s. 201, İbn Seyyid, c.1, s. 180, Halebî, c. 2, s. 190.

[302] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 126, Taberî, Târih, c. 2, s. 243, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1,s. 187, Ebu'l-Fidâ, el- Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 176, Diyarbekrî, Hamis, c. 1, s. 322, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 1 90.

[303] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 322.

[304] İbn İshak, İbn Hişam , c. 2, s. 126, Taberî, c. 2, s. 243, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 1, s. 230, İbn Seyyid, c. 1, s. 178, Ebu'l-Fidâ, c.3,s. 176, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 78, Diyarbekrî, c. 1, s. 322, Halebî, c. 2, s. 190, Zürkânî, Mevâhibu'l- ledünniye Şerhi, c. 1 s. 322.

[305] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 322.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/326-328

[306] Enfâl: 8/30.

[307] Tûr: 52/30.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/328

PEYGAMBERİMİZ (A.S.)IN MEDİNE'YE HİCRETİ

Peygamberimiz (a.s.)ın Medine'ye Hicret Etmesine Allah Tarafından İzin Verilişi

Suikastin kararlaştırıldığı gün; Peygamberimiz (a.s.)ın Mekke'den, kavminin arasından çıkıp Medine'ye hicret etmesine, Yüce Allah tarafından izin verildi.[1]

Cebrail (a.s.) gelip: "Sen, geceleri üzerinde yatageldiğin döşeğinde bu gece yatma!" denildi.[2]

Hiz. Âişe der ki:

"Resûlullah (a.s.)ın Ebu Bekir'in evine-ya akşam, ya sabah-gelmediği gün olmazdı.

Mekke'den, kavminin arasından çıkıp hicret etmesine izin verildiği gün, öğle vaktinin sıcağında, hiç gelmediği bir saatte,[3] zeval vaktinin ilk saatinde Ebu Bekir'in evinde, evimizde oturuyorduk.

Ev halkından biri* Ebu Bekir'e:

'İşte, Resûlullah (a.s.), bize, hiç gelmediği bir saatte,[4] başını bir örtü ile örtmüş olarak geliyor!' dedi.

Ebu Bekir

'Babam, anam ona feda olsun![5]

Vallahi,[6] o, yeni bir hadise olmadıkça, bu saatte gelmezdi!' dedi.[7]

Resûlullah (a.s.), gelince, içeri girmek için izin istedi; izin verildi, içeri girdi.[8]

Resûlullah (a.s.) girince, Ebu Bekir sedirinden kalktı, Resûlullah (a.s.) oturdu.[9]

Ebu Bekir'in yanında, benimle Esmâ binti Ebi Bekir'den başka kimse yoktu.[10]

Resûlullah (a.s.) Ebu Bekir'e:

'Yanımdaki kimseleri dışarı çıkar!' buyurdu.[11]

Ebu Bekir

'Yâ Rasûlallah! Babam, anam sana feda olsun![12] Onlar, iki kızımıdır![13] Senin ehlin ve mahremindir.[14] Bizi gözetleyen, yabancı bir kimse yoktur' dedi.[15]

Bunun üzerine, Resûlullah (a.s.):

'Benim buradan çıkıp Medine'ye gitmeme Yüce Allah tarafından izin verildi!' buyurdu.

Ebu Bekir

'Yâ Rasûlallah! Benim için, seninle yoldaşlık, arkadaşlık etmek de var mı?' diye sordu.

Resûlullah (a.s.):

'Evet!' buyurunca,[16] Ebu Bekir sevincinden ağladı!

Vallahi, ben, Ebu Bekir'in o gün ağladığını görünceye kadar, bir erkeğin sevincinden ağlayacağını bilmiyordum.[17]

Ebu Bekir

'Ey Allah'ın Peygamberi! Ben şu iki deveyi bunun için hazırlamıştım.[18]

Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah! Şu iki deveden birisini al!' dedi.

Resûlullah (a.s.):

'Onu ancak bedelini 6demek 6zere alırım' buyurdu.

Resûlullah (a.s.)la Ebu Bekir'in sefer levazımını çarçabuk hazırladık:

Her ikisi için bir miktar azık yapıp dağarcık içine koyduk.

Ebu Bekir'in kızı Esmâ, belinin kuşâğından bir parça yırtıp, onunla dağarcığın ağızını bağıladı.

Bunun için, ona 'Zâtı'n-nıtakayn=İki kuşaklı' denildi."[\[19\]](#)

Dil oğullarından, müşrik, fakat güvenilir bir adam olan Abdullah b. Uraykıt'ı da yol kılavuzu olarak ücretle tuttular.

İki deveyi, yanında bulundurmak ve belirlenen güne ve saate kadar yaymak,[\[20\]](#) üç gün sonra sabahleyin Sevr dağında buluşmak[\[21\]](#) üzere kendisine teslim ettiler.[\[22\]](#)

Kâbe'nin Üzerindeki Putun Sökölüp Aşağı Atılışı

Hz. Ali der ki:

"Resûlullah (a.s.) Mekke'den hicret edip çıkacağı ve bana o gece kendisinin döşeginde yatmamı emrettiği sırada,[\[23\]](#) ben ve Peygamber (a.s.), Kabe'ye vardık.

Resûlullah (a.s.), bana:

'Otur! Çok!¹ buyurdu. Omuzuma basıp yükselmek istedi.

Birden, gücüm kuvvetim gitti!

Peygamber (a.s.), benim kuvvetten düştüğümü görünce, hemen omuzumdan indi.

Benim için kendisi oturdu (çömeldi) ve:

'Bas omuzlanma!' buyurdu.

Omuzlarına bastım. Bana birden güç kuvvet geldi. İstesem semanın ufkuna ulaşacağım gibi bir hal geldi!

Nihayet, Beytullah'ın üzerine çıktım.

Beytullah'ın üzerinde, tunçtan veya bakırdan bir put vardı.

Onu sağından, solundan, önünden ve arkasından itip, yerinden oynatım.

Resûlullah (a.s.), bana:

'At onu aşağı!¹ buyurdu.

Aşağı atar atmaz, o, sırça çanakların kırıldığı gibi, kınılıverdi!

Hemen Kabe'nin üzerinden indim.

Ben ve Resûlullah (a.s.), insanlardan herhangi bir kimse ile karşılaşmaktan sakınarak, yarışircasına oradan uzaklaştık."[\[24\]](#)

Hicretin Gizli Tutuluğu ve Peygamberimiz (a.s.)ın Hz. Ali'ye Emir ve Tavsiyeleri

Peygamberimiz (a.s.)ın ne zaman Mekke'den çıkıp Medine'ye gideceğini, Hz. Ali, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ebu Bekir'in ev halkından başka, hiç kimse bilmiyordu.[25]

Peygamberimiz (a.s.) Mekke'den ayrılıp Medine'ye gideceğini Hz. Ali'ye haber verip, kendisinden, geriye kalarak, yanında bulunan ve Mekkelilere ait olan emânetleri sahiplerine teslim etmesini,[26] sonra da, gelip kendisine kavuşmasını[27] emretti.[28]

Mekke'de; Peygamberimiz (a.s.)ın doğruluğunu ve emînliğini bilmeyen ve saki ay a m a maktan korktuğu şeyi onun yanında bulundurmayan bir kimse yoktu.[29]

Peygamberimiz (a.s.); o gece kendisine ait döşekte yatıp uyumasını, Hz. Ali'ye emretti:[30]

"Benim döşegimde yat, uyu!

Şu Hadramevt işi yeşil abama da, iyice bürün!

Sana, onlardan, hoşuna gitmeyecek birşey erişmeyecektir!" buyurdu[31]

Hz. Ali döşeğe girdi. Hadramevt işi abaya da büründü.[32]

Peygamberimiz (a.s.) da, uyuyacağı zaman, bu abanın içinde uyurdu.[33]

Hz. Ali Peygamberimiz (a.s.)ın döşegine yatıp uykuya daldı.[34]

Evin Cellatlar Tarafından Kuşatılışı ve Duvardan İçeri Girilmek İstenilişi

Kabilelerden seçilmiş olan cellat delikanlılar, gecenin üçte biri geçince,[\[35\]](#) Peygamberimiz (a.s.)ın kapısının önünde toplandılar.[\[36\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın abası içinde yatan, uyuyan[\[37\]](#) Hz. Ali'yi Peygamberimiz (a.s.) sandılar.[\[38\]](#)

Evin kısa duvarlarından, damına çıkıp, oradan içeriye inmeye kalkıştıkları zaman, içeriden bir kadın çığlık kopardı.

Bunun üzerine, cellat delikanlılar, birbirlerine:

"Vallahi, amcalarımızın kızlarının üzerlerine duvardan indiğimiz Araplara söylenir, rezil oluruz, sövülürüz, hürmet örtümüzü yırtmış oluruz!" dediler. Sabaha kadar, kapının önünde durdular ve Peygamberimiz (a.s.)ın dışarı çıkmasını beklediler.[\[39\]](#)

İşlenilecek cinayetin tan yeri ağarıncaya kadar bırakılışında, bunun kabileler arasında ortaklaşmış olduğunu Hâşim oğullarına göstermeyi, onların müteaddit kabilelere karşı öç almayı göze alamayarak diyete razı olmalarını sağlamayı amaçlamış olmaları muhtemeldir.[\[40\]](#)

Fakat, bu, ancak, Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'in gece karanlığında kimse görmeden Sevr mağarasına yetişip saklanmalarına yaramıştır.[\[41\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Kapısı Önünde Toplanan Müşriklerden Bazıları

Peygamberimiz (a.s.)ın evinin önünde toplanan gözetleyici müşrikler arasında:

1. Ebu Cehil Amr b. Hişam,
2. Hakim b. Ebi'l-Âs,
3. Ukbe b. Ebi Muayt,
4. Nadr b. Haris,
5. Ümeyye b. Halef,
6. İbnü'l-Gaytala,
7. Zem'a b. Esved,
8. Tuayme b. Adıyy,
9. Ebu Leheb,
10. Übeyyb. Halef,
11. Nübeyh b. Haccac,
12. Münebbih b. Haccac da vardı. [\[42\]](#)

Ebu Cehil, yanındakilere:

"Muhammed'in iddiasına göre; siz Müslüman olur, kendisine uyarsanız, Araplara ve Arap olmayanlara hakim olacaktımsınız!?"

Ölümünüzden sonra, diriltilecektimisiniz!?"

Sizin için, Ürdün bahçeleri gibi bahçeler olacaktımsı!?"

Eğer dediğini yapmazsanız, kendisi için sizin öldürüleceğiniz muhakkaktımsı!?"

Öldükten sonra da, diriltilecektimisiniz ve sizin için, içinde sizi yakacak bir ateş (Cehennem) olacaktımsı!?" diyerek alay etti. [\[43\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Müşriklerin Başlarına Toprak Saçarak Aralarından Geçip Gidişi

Peygamberimiz (a.s.) dışarıda kendisini gözetleyen müşriklerin yanına çıktı.

Eline yerden bir avuç toprak aldı[44] ve Ebu Cehil'e:

"Onu ben söylüyorum! Bana inanmayarak öldürüldükten sonra Cehennemde yanacak olanlardan birisi de sensin!" buyurdu.[45] Ve elindeki toprağı onların başlarına saçtı. [46]

Saçılan topraktan, başına isabet etmeyen kimse kalmadı!

Yüce Allah onların gözlerini aldı. Onlar Peygamberimiz (a.s.)ı göremediler!

Peygamberimiz, onların aralarından geçip giderken, Yâsîn sûresinin başından on âyet okudu.[47]

Sonra da, gitmek istediğı yere yöneldi.

Müşriklerle birlikte bulunmayan bir kimse, müşriklerin yanlarına gelip, onlara:

"Siz burada neyi bekliyorsunuz?" diye sordu.

Onlar:

"Muhammed'i bekliyoruz!" dediler.

Adam:

"Allah sizi umduğunuza erdirmesin!

Vallahi, Muhammed yanınıza çıkmış, sonra da, sizden, başına toprak saçmadık kimse bırakmayıp işine gitmiş! Siz kendinize yapılan şeyi görmüyor musunuz?" dedi.

Müşriklerden her biri elini başının üzerine sürdü, bir de ne görsün: Üzerlerine toprak saçılmış![48]

Sonra, içeriye bakıp, Peygamberimiz (a.s.)ın döşeginin üzerinde Hz. Ali'nin Peygamberimiz (a.s.)ın abasına bürünmüş olduğunu gördükleri zaman:

"Vallahi, işte Muhammedi Abasının içinde uyuyor!" dediler.

Öylece, sabaha kadar beklemekten geri durmadılar.[49]

Hız. Ali, sabah namazı için döşekten kalkınca,[50] hemen üzerine yürüdüler!

Bir de ne görsünler? Karşılarındaki Hız. Ali ![51]

Kendi kendilerine:

"Vallahi, adamın bize söylediğı doğru imiş!" dediler.[52]

Kureyş müşrikleri, Hız. Ali'ye:

"Nerede şu sahibin?[53] Nerede amcanın oğlu?" dediler.[54]

Hız. Ali:

"Bilmiyorum! [55] Benim bu hususta bir bilgim yok![56] Ben onun üzerinde gözcü değilim!

Siz ona çıkıp gitmesini emrettin iz! [57] 'Bizden ayrıl, git!' dediniz.[58] O da çıkıp gitti" dedi.[59]

Bunun üzerine, müşrikler Hız. Ali'yi azarladılar ve tartakladılar; Kabe Mescidine götürüp bir süre

hapsettikten sonra, bıraktılar.[\[60\]](#)

Sevr Dağı ve Sevr Mağarasında Gizleniş

Sevr dağı Mekke'nin aşağı kesiminde[61] ve sağındadır. Sevr dağının Mekke'ye uzaklığı iki-üç mildir. Yüksekliği bir mildir*

Sevr dağının tepesinde bir mağara vardır. Dağdan, deniz görünür.[62] Mağaranın girişi tepesindedir.[63]

Sevr dağında sorgun ve hamel gibi Hicaz ağaç ve bitkileri bulunur.[64]

Peygamberimiz (a.s.); evinden ayrıldıktan sonra, hemen Hz. Ebu Bekir'in evine geldi.

Evin arkasındaki küçük kapıdan, Hz. Ebu Bekir'le birlikte dışarı çıktılar.[65]

Mekke'nin aşağı tarafında bulunan Sevr dağındaki mağaraya doğru, geceleyin, yürüyerek gittiler.[66]

Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz (a.s.)ın kâh önünde, kâh arkasında yürüyordu.

Peygamberimiz (a.s.) onun bu hareketinin farkına varınca:

"Ey Ebu Bekir! Sen niçin kâh önümde, kâh arkamda yürüyorsun?" diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! Senin müşriklerce arandığını hatırladıkça arkanda, gözetlendiğini hatırladıkça da önünde yürüyorum!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Başıma gelecek bir musibetin benim yerime senin başına gelmiş olmasını ister misin?" diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

"Evet! Seni hak dinle peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; gelecek bir musibetin senin yerine benim başıma gelmesini isterim" dedi.

Nihayet, mağaraya ulaştılar.

Hz. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! Ben senin için girip mağarayı temizleyinceye kadar, sen yerinde dur!" dedi.

Kendisi mağaraya girdi.

Mağaranın içini temizleyip yukarı çıkınca, içindeki delik deşikleri gidermediğini hatırladı.

"Yâ Rasûlallah! Ben delik ve deşikleri de giderinceye kadar, sen yerinde dur!" dedi. Mağaranın içine girip onları da giderdikten sonra:

"İn artık yâ Rasûlallah" dedi.[67]

Hz. Ebu Bekir; mağaranın içinde bulunması ve Peygamberimiz (a.s.)a zarar vermesi muhtemel yılan ve yırtıcı hayvanlara kendisi hedef olmak için önce kendisi girip her tarafı eliyle yokladıktan sonra, Peygamberimiz (a.s.)ı indirdi.[68]

Mağaranın içinde erkek ve dişi yılanlara ait delikler bulunuyordu.

Hz. Ebu Bekir bir deliği tıkamadığını görmüş, oradan yılan çıkıp da Peygamber (a.s.)a zarar

vermesin diye o deliğe ökçesini dayamış, deliğin içindeki yılan tarafından ısın İmi ştı .[\[69\]](#)

Hız. Ömer halifeliğı sırasında bazılarının kendisini Hz. Ebu Bekir'e üstün tutar biçimde konuştuklarını işitince:

"Vallahi, Ebu Bekir'in o gecesi, Ömer'in bütün hanedanından daha hayırlıdır!

Ebu Bekir'in o günü, Ömer'in bütün hanedanından daha hayırlıdır!

Resûlullah (a.s.) mağaraya gitmek için evden çıktığı zaman, Ebu Bekir onun yanında idi" demiştir.[\[70\]](#)

Sevr Mağarasının Kapısında Gerçekleşen Mucizeler

Ashabdan Zeyd b. Erkam, Enes b. Malik ve Mugîre b. Şûbe'nin Peygamberimiz (a.s.)dan rivayetlerine göre;

Yüce Allah'ın emriyle, mağaranın önünde, Peygamberimiz (a.s.)ın yüzünü örtüp göstermeyecek biçimde bir ağaç* yetişti!

Mağaranın kapısına hemen bir örümcek gelip, ağaçla Peygamberimiz (a.s.)ın arasına üstüste ağ gerdi, Peygamberimiz (a.s.)ın yüzünü örttü!

İki dağ güvercini de, gelip mağaranın ağzında,[\[71\]](#) örümcekle ağaç arasında[\[72\]](#) yuvalandı.[\[73\]](#)

Müşriklerin Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'i Aramaya Koyulmaları

Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'in Sevr mağarasında gizlenmeye gittikleri sırada, aralarında Ebu Cehil'in de bulunduğu bir topluluk, Peygamberimiz (a.s.)ı evinde bulamayınca, hemen Hz. Ebu Bekir'in evine gidip kapısına dikildiler.

Esma binti Ebi Bekir dışarı çıktı. Ona:

"Ey Ebu Bekir'in kızı! Nerede baban?" diye sordular.

Esma Hatun:

"Vallahi, babamın nerede olduğunu bilmiyorum!" deyince, Ebu Cehil elini kaldırıp onun yanaklarına şiddetli bir şamar attı.

Esma Hatunun küpesi kulağından yere fırladı![\[74\]](#)

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz (a.s.)ı çok sıkı bir arayışla[\[75\]](#) her tarafta;[\[76\]](#) Mekke'nin yukarısında, aşağısında aramaya koyuldular.[\[77\]](#)

Mekke'nin bütün dağlarını dolaşarak aradılar.[\[78\]](#)

Birtakım adamları da, hayvanlara bindirip, her tarafa saldırlar.[\[79\]](#)

Çevrelerdeki su kuyuları sahiplerine haberler, adamlar gönderip, Peygamberimiz (a.s.)ı yakalamalarını emir ve kendilerine büyük ücretler verileceğini vaad ettiler.[\[80\]](#)

Sahillerde oturanlara da aynı şekilde haberler saldırlar.[\[81\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın izini izleyip kendisini buldurmak için, iki izciyi;[\[82\]](#) Kürz b. Alkame ile[\[83\]](#) Sürâka b. Malik b. Cu'şum'u da görevlendirdiler.

Sürâka b. Malik, Peygamberimiz (a.s.)ın iki yüz zira' (arşın) kadar yakınında bulunduğu sırada, müşriklere:

"İşte, şu taşta bir iz!

Onun, bundan sonra, ayağını nereye koyduğunu (bastığını) bilmiyorum![\[84\]](#)

Vallahi, aradığınız, şu mağaradan ileriye gitmemiştir!" dedi.[\[85\]](#)

Genç müşrikler, Sürâkaya:

"Sen, bu geceye kadar, hiç yanılmamıştın!?" dediler.[\[86\]](#)

Herkabilederviçlerinde ileri gelenlerde bulunan-silahlı, elleri kılıçlı gençler, mağaraya yaklaştılar.[\[87\]](#)

Sabah olunca, Sürâka b. Malik, onlara:

"Şu mağaraya gidip bir bakın!" dedi.

Orada toplanmış bulunanlar, mağaraya elli zira¹ kalıncaya kadaryarıştılar.[\[88\]](#)

İçlerinden birisi,[\[89\]](#) Sürâka b. Malik,[\[90\]](#) mağaranın içine bakmak için ilerledi.

Mağaranın ağzında iki dağ güvercininin yuvalandığını görür görmez, geri döndü.

Kendisine:

"Sana ne oldu? Niçin mağaranın içine bakmadın?" diye sordular.

Sürâka da:

"Mağaranın ağzında iki dağ güvercininin yuvalandığını gördüm. İçeride kimse bulunmadığını anladım!" dedi.[91]

Sürâka'nın bu konuşmasını, Peygamberimiz (a.s.) da işitti.[92]

Kürz b. Alkame de, Peygamberimiz (a.s.)ın izini mağaraya kadar sürüp götürmüş:[93]

"İşte, iz şurada kesildi!" demiştir.[94]

Sevr dağının üzerine çıkıp da, mağaranın kapısının üzerinde gerili örümcekağını gördükleri zaman, müşriklerin işleri karıştı:

"Eğer o oraya girmiş olsaydı, kapının üzerinde örümcek ağı bulunmazdı![95] Eğer mağaranın içinde bir kimse bulunsaydı, şuradaki örümcek ağı olmazdı!" dediler.[96]

Bazıları:

"Mağaranın içine bir girin bakalım!" dedikleri zaman, Ümeyye b. Halef:

"Sizin hiç aklınız yok mu? Mağarada ne işiniz var?!"

Üzerinde üstüste, kat kat örümcek ağı bulunan şu mağaraya mı gireceksiniz?!"

Vallahi, benim kanaatime göre,[97] şu örümcek ağı Muhammed doğmadan öncesine aittir!" dedi[98] ve oraya da işedi.

Hatta, kendisinin sidiği, mağaranın içine doğru aktı gitti.[99]

Müşrikler mağaranın sağını solunu dolaşıyor ve:

"Eğer mağaraya girmiş olsalardı, güvercinlerin yumurtası kırılır, örümcek ağı da bozulurdu!" diyorlardı. [100]

Ebu Cehil ise:

"Vallahi, ben sanıyorum ki, o yakınımızdadır!"

Fakat, bazı sihri ile gözlerimizi bağladı, göremez etti!" dedi.[101]

Hız. Ebu Bekir'in Telaşlanışı ve Korkuya Düşüşü

Hız. Ebu Bekir, Peygamberimiz (a.s.)a:

"Ben öldürölürsem, nihayet, bir tek kişiyim. Ölür giderim!

Ama sen öldürölülecek olursan, o zaman bir ümmet helak olur gider!" diyordu.[102]

O sırada, Peygamberimiz (a.s.), ayakta dikilerek namaz kılıyor, Hız. Ebu Bekir de gözcülük ediyordu.

Peygamberimiz (a.s.)a:

"Şu kavmin seni arayıp duruyorlar!

Vallahi, ben kendim hakkında tasalanmıyorum.

Fakat, sana yapılmasını istemediğim birşeyin yapıldığını göreceğim diye korkuyorum" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Ebu Bekir! Korkma! Hiç şüphesiz, Allah bizimledir!" buyurdu.[103]

Hız. Ebu Bekir mağaranın içinde iken başlarının üzerinde müşriklerin ayaklarını görünce; [104] Peygamberimiz (a.s.)a:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Onlardan bazısı gözünü aşağı eğip baksa muhakkak bizi görür!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Sus ey Ebu Bekir! İki kişi ki, üçüncüsü Allah'tır!" buyurdu.[105]

Hız. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! Onlardan birisi [106] ayağını kaldıracak,[107] ayaklarına bakacak olursa, ayaklarının altında[108] bizi görecek!" dedi.[109]

Peygamberimiz (a.s.):

"Mahzun olma (üzölme)! Allah bizimledir![110]

Ey Ebu Bekir! Üçüncüsü Allah olan iki kişiyi sen ne sanıyorsun?!" buyurdu.[111]

Yüce Allah, bu vakıayı Kur'ân-ı Kerîminde şöyle anar:

"Eğer siz ona (Peygamber (a.s.)a) yardım etmezseniz, (hatırlayınız o zamanı ki) kâfirler onu (Mekke'den) çıkardıkları (hicret etmek zorunda bıraktıkları) zaman, bizzat Allah ona yardım etmişti.

(O zaman), Resûlullah (ancak) ikinin ikincisinden ibaretti.

O zaman, onlar (Sevr dağıının tepesindeki) mağarada idiler.

Peygamber, arkadaşına (Ebu Bekir'e):

'Mahzun olma (Üzölme)! Allah hiç şüphesiz bizimledir!' derken, Allah onun üzerine sekînetini indirmiş, onu (Peygamberini) görmediğiniz ordularla (meleklerle) desteklemiş, kâfirlerin kelimesini alçaltmış. Allah'ın kelimesi ise, o çok yücedir. Allah mutlak galibdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir." [112]

Müşrikler Peygamberimiz (a.s.)la Hız. Ebu Bekir'i Sevr dağıında ve mağarasında bulamayınca, umutları kesilmiş olarak geri döndüler.[113]

Peygamberimiz (a.s.)ı ve Hz. Ebu Bekir'i bulup kendilerine geri getirene[114] veya öldürene[115] yüz deve verileceğini,[116] Mekke'nin aşağı ve yukarı kısımlarında ilan ettiler. [117]

Peygamberimiz (a.s.), Perşembe günü geceleyin, Hz. Ebu Bekir'i yanına alarak Sevr mağarasına girmişti.

Cuma, Cumartesi ve Pazar günlerini orada geçirdiler. [118]

Hz. Ebu Bekir'in oğlu Abdullah, çok anlayışlı ve çok becerikli bir gençti.[119]

Babasının emri üzerine,[120] her gece Sevr mağarasında Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'in yanında geceler, seher vakti yanlarından ayrılır, Mekke'de gecelemiş gibi, Kureyş müşriki eriyile sabahlardı.[121]

Gündüzün de, Kureyş müşriklerinin arasında onlarla birlikte bulunur, onların konuşmalarını, danışmalarını, Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir hakkında söylenen şeyleri dini er, [122] müşriklerin hile ve tuzaklarından,[123] duyduklarını da[124] ezberler,[125] akşamleyin gelip Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'e haberverirdi.[126] Hz. Ebu Bekir'in azadlısı Âmirb. Führeyre de; Hz. Ebu Bekir'e ait[127] davaları Mekkelilerin çobanlarıyla birlikte yazardı.[128] Sabahleyin onlarla birlikte çıkar, akşam dönüşünde ise, davalarının yürüyüşünü ağırlaştırıp çobanlardan geride kalır, gece karanlığı basınca, davalarıyla birlikte Sevr mağarasına dönerdi. [129]

Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir, ihtiyaçları olan sütü sağıp alırlardı. [130]

Sağmal, bol sütlü davarlardan sağılan süt, içine güneşte kızmış temiz taş konularak ısıtılır, böylece taze süt içerek gecelerlerdi.

Âmir b. Führeyre gecenin sonuna doğru sağmal koyuna seslenir, onu alıp ötekilerle birlikte mağaranın önüne götürürdü.[131]

Sabahleyin erkenden Mekke'ye dönen Abdullah'ın ayak izlerini de, arkasından götürdüğü davaların izleriyle siler, belirsiz eder,[132] otlakta Mekke çobanlarıyla sabahlardı.

Çobanlar işin farkına varmazlardı.[133]

H . Ebu Bekir'in Evdeki Parasını Getirtip Medine'ye G t r   

H . Ebu Bekir'in Müslüman olduğu zaman, kırk bin dirhemi vardı.[\[134\]](#)

Müşriklerin işkence altında kıvrandı ki arı Müslüman köleleri onlardan satın alıp azad etmek ve Müslümanları güçlendirmek için servetini harcamaktan geri durmadı.

Medine'ye hicret edeceği zaman, ancak be  bin[\[135\]](#) veya altı bin[\[136\]](#) dirhemi kalmıştı.[\[137\]](#) Oğlu Abdullah'ı gönderip, onları da Sevr ma arasına getirtti [\[138\]](#) ve yanında Medine'ye götürdü.[\[139\]](#) Orada da, Mekke'de yapt ı gibi yaptı.[\[140\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Mekke'de Peygamber Olarak Ne Kadar Kaldığı ve Medine'ye

Ne Zaman ve Nasıl Hicret Ettiği

Peygamberimiz (a.s.) kırk yaşında peygamber olup, kendisine vahiy geldiği halde Mekke'de onüç yıl kaldıktan sonra, Medine'ye hicret etmesi Allah tarafından emrolundu.[\[141\]](#)

Nübüvvetin onüçüncü yılında,[\[142\]](#) Zilhicce ayında Akabe'de Peygamberimiz (a.s.)a Ensar (Medineli Müslümanlar) tarafından yapılan İkinci Bey'attan sonra, Peygamberimiz (a.s.), o yıl,[\[143\]](#) Zilhicce'den kalan günlerle Muharrem ve Safer ayında Mekke'de oturdu.[\[144\]](#)

Perşembe günü Hz. Ebu Bekir'le birlikte Sevr mağarasına girdi.[\[145\]](#) Mağarada üç gece kaldılar.[\[146\]](#)

Halk iyice sakinleşti.[\[147\]](#)

Sevr mağarasına girişlerinden, üç gece sonra, Sevr'de bulunmak üzere ücretle tutulmuş olan Abdullah b. Uraykıt da, kendisine teslim edilmiş bulunan iki deve ile birlikte, üçüncü gecenin sabahında, seher vaktinde Sevr'e gelmiş bulunuyordu.[\[148\]](#)

Nübüvvetin ondördüncü yılında,[\[149\]](#) Rebiülevvel ayının dördünde, [\[150\]](#) Pazartesi günü[\[151\]](#) seher vakti,[\[152\]](#) Hz. Ebu Bekir iki devenin üstün olanını Peygamberimiz (a.s.)a takdim ederek:

"Babam, anam sana feda olsun! Bin!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben, benim olmayan deveye binmem!" buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! O senindir! Babam, anam sana feda olsun!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Hayır! Binmem! Fakat, onu ne kadara satın aldınsa bana söylemelisin!" buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

"Şu kadara! Şu kadara!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.):

"Ben de, onu o bedelle aldım!" buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

"Artık o senindir yâ Rasûlallah!" dedi.[\[153\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Ced'â, Adbâ diye de anılan Kasvâ'yı Hz. Ebu Bekir'den dört yüz dirheme satın alınca,[\[154\]](#) onun üzerine bindi.

Hz. Ebu Bekir de, diğer deveyi binip, azadlısı Âmir b. Führeyre'yi-yolda kendilerine hizmet etmesi için-terkisine aldı.[\[155\]](#)

Kılavuz Abdullah b. Uraykıt önlerine düştü. Sahiller yolunu tutup, Medine'ye gitmek üzere, Sevr'den ayrıldılar.[\[156\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Yurt Sevgisi ve Hz. Ebu Bekir'in Kureyş Müşrikleri Hakkındaki Sözü

Peygamberimiz (a.s.); Hazvete çarşısında durarak,[\[157\]](#) Beytullah'a baktı.[\[158\]](#) Mekke'ye:

"Vallahi,[\[159\]](#) biliyorum ki,[\[160\]](#) sen, hiç şüphesiz, Allah'ın yarattığı yerlerin hayırlısı ve Allah'a en sevgili olanısın![\[161\]](#)

Eğer senin halkın[\[162\]](#) beni senden çıkarmamış olsalardı, çıkmazdım!" buyurdu.[\[163\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın:

"Senden daha güzel ve bana senden daha sevgili bir belde yoktur!

Eğer kavmim beni senden çıkarmamış olsalardı, ben senden başkasında oturmazdım!" buyurduğu[\[164\]](#) ve:

"Ey Allah! Sen, beni beldelerin bana en sevgili olanına götür!

Beni, beldelerin sana sevgili olanında yerleştir!" diye dua ettiği de rivayet olunmuştur. [\[165\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)a Yüce Allah tarafından hicret emri verildiği zaman, İsrâ sûresinin sekizinci âyeti de indirilmiş ve bu âyette:

"Rabbim! Beni (gireceğim yere) sıdk (ve selâmet) girdirişiyle girdir!

(Çıkacağım yerden de) sıdk (ve selâmet) çıkarışıyla çıkar!

Ve tarafından, bana hakkıyla yardım edici bir hüccet (ve kudret) de ver' de!" buyurulmuştur. [\[166\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) Mekke'den çıkarken, Hz. Ebu Bekir: "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn! Onlar Resûlullah (a.s.)ı çıkardılar! Hiç şüphesiz, kendileri de helak olacaklar" dedi.[\[167\]](#)

Medine'ye Gidilirken Takip Edilen Yollar ve Uğranılan Yerler

Kılavuz Abdullah b. Uraykıt; Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'i Mekke'nin aşığı tarafından götürüp sahile geçirdi.

Usfan'ın aşığısında, yoldan ayrıldılar. [\[168\]](#)

Usfan; Mekke ile Medine arasında, Mekke'ye iki günlük kadar uzaklıkta bir kariyye olup, kuyuları ve akarsuları sayılamayacak kadar çoktur. [\[169\]](#)

Hz. Ebu Bekir, kâh önde gidiyor, kâh arkadan birisinin gelmesinden korkunca, geride kalıp arkada gidiyor ve böyle yapmaktan geri durmuyordu. [\[170\]](#)

Hz. Ebu Bekir, ticaret maksadıyla zaman zaman Şam'a gidip geldiği için, herkesçe tanınırdı.

Mekke ile Medine arasındaki bu yolculukları sırasında da, [\[171\]](#) tanıdığı birisiyle karşılaştıkça, Peygamberimiz (a.s.): [\[172\]](#)

"Ey Ebu Bekir! Kimdir şu önündeki zât?" diye ona soruyorlar, o da:

"Kılavuzdur! Bana yol gösteriyor!" diyor, [\[173\]](#) bu sözü ile de:

"O bana hayır yolu gösteriyor!" demek istiyordu. [\[174\]](#)

Kılavuz Abdullah b. Uraykıt Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'i Emec'in altından götürdü. [\[175\]](#) Emec; Usfan ile Kudeyd arasında, Huzâalara ait ekinlik bir vadi olup, yirmi kadar su kuyusu vardır. [\[176\]](#) Emec'i geçtikten sonra, yol ayrıldı.

Kudeyd'e vardılar. [\[177\]](#)

Kudeyd; Mekke ile Medine arasında, [\[178\]](#) Mekke'ye Medine'den daha yakın, [\[179\]](#) su kuyuları çok olan bir yerdir. [\[180\]](#)

Kudeyd çadırlarına ulaştıkları sırada Müdlic oğullarından bir adama rastladılar. [\[181\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Bir Kayanın Gölgesinde Dinlenişı

Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir, her tarafta aranıyor olmalarına rağmen, Mekke'den ayrıldıkları gün ve o günden sonraki gece, durmadan yollarına devam ettiler. [182]

Ertesi gün de yanlanmış, [183] yol da boşalıp, yoldan hiç kimse geçmez olmuştu. [184]

Hz. Ebu Bekir, gölgesine sığınılabilecek bir yer var mı diye göz gezdirirken, [185] gölgeli, uzun bir kaya gördü. Kayanın üzerine henüz güneş gelmemişti. Hemen varıp onun yanına indiler. [186] Hz. Ebu Bekir kayanın gölgesinde Peygamberimiz (a.s.)in uyuyacağı bir yeri düzelttikten ve üzerine bir post serdikten sonra:

"Yâ Rasûlallah! Sen yat, uyu. [187]

Ben senin için etrafa göz kulak olurum" dedi. [188]

Peygamberimiz (a.s.) yatıp uyudu. [189]

Hz. Ebu Bekir kendilerini arayan kimse var mı diye etrafa bakınırken, bir davar çobanının davarlarıyla birlikte kayaya doğru gelmekte olduğunu ve onun da kayanın gölgesinden yararlanmak istediğini gördü.

Kendisini karşılayıp, ona:

"Sen kimin çobanısın ey oğul?" diye sordu. [190]

Çoban:

"Şehir halkından. [191] Kureyşîlerden [192] bir adamın çobanıyım!" dedi. [193]

Adamın ismini haber verince, Hz. Ebu Bekir onu tanıdı [194] ve çobana:

"Davarında süt var mı?" diye sordu.

Çoban, "Evet! Var!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Bizim için süt sağır mısın?" diye sordu.

Çoban "Evet!" deyince, Hz. Ebu Bekir bir koyun tutmasını ona emretti:

"Memeyi kıldan, topraktan, kirden silkip tem iz i ver!" dedi.

Çoban Hz. Ebu Bekir'in dediğini yaptıktan sonra, yanındaki çanağa bir miktar süt sağdı. [195]

Hz. Ebu Bekir'in yanında ufak bir tulum vardı.

Hz. Ebu Bekir; Peygamberimiz (a.s.) ondan su içsin, abdest alsın diye, o tulumla su taşırdı. [196]

Peygamberimiz (a.s.) o sırada çok susamıştı. [197]

Hz. Ebu Bekir sütün üzerine su döküp biraz soğuttu ve:

"Yâ Rasûlallah! İç süttten!" dedi. [198]

Peygamberimiz (a.s.) içince, Hz. Ebu Bekir'in içi rahatlaştı. [199]

"Yâ Rasûlallah! Yolculuk için vakit geldi!" dedi. [200]

Güneş batıya doğru eğildikten sonra, kalkıp yollarına devam ettiler [201] ki, o gün Salı günü olup, Kudeyd'e gelmiş bulunuyorlardı. [202]

Müşriklerde, Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'i her tarafta aramaktan geri durmuyorlardı.
[\[203\]](#)

Ümmü Ma'bed Hatunun Çadırına Uğranılması

Ümmü Ma'bed Hatun, Huzâaların atası Aımr b. Rebia'nın şovundan olup, akıllı, iffetli ve güçlü bir kadındı.

Kuraklık ve kıtlık yıllarında Kudeyd'deki[204] çadırının önüne oturur, gelen geçen yolcuların su ve yiyecek ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırdı.

Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir, Âmir b. Führeyre ve Abdullah b. Uraykıt da onun çadırına uğradılar. Ondan hurma[205] veya et satın almak istediler.

Fakat, Ümmü Ma'bed Hatunun yanında bunlardan hiçbir şey bulamadılar.

Çünkü, hazerde, seferde azığı tükenen veya kıtlığa uğrayan halk, onda bulduklarını, olanları satın alır, tüketirlerdi.[206]

Ümmü Ma'bed Hatun:

"Vallahi, yanımızda birşey bulunsaydı, sizin ihtiyacınızı gidermek için ikram ederdim!" dedi.[207]

Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Ümmü Ma'bed! Yanında süt bulunur mu?" diye sordu.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"Yoktur! Vallahi davarlar kısırdır!" dedi.[208]

Peygamberimiz (a.s.), çadırın bir tarafında duran arık koyunu gördü ve:

"Ey Ümmü Ma'bed! Nedir şu koyun?" diye sordu.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"O, arık, davar sürüsünden geri kalmış, dermansız, güçsüz bir koyundur!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Onda süt var mı?" diye sordu.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"O, bundan tamamıyla mahrumdur!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Benim onu sağmama izin verir misin?" diye sordu.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"Evet! Anam, babam sana feda olsun! Eğer sen onda süt bulabileceğini sanıyorsan, sağ!" dedi.[209]

Peygamberimiz (a.s.)ın Sütsüz Koyundan Süt Sağışı

Peygamberimiz (a.s.), koyunu getirtti. Koyunun arkasına çömelcii. Bacaklarını ayırdı. Besmele çekti. Koyunun memesini eliyle sığadı[210] ve:

"Ey Allah! Ona (Ümmü Ma'bed'e) koyununu bereketli kıl!" diyerek[211] dua edince, koyunun memesi sütle dolup taşı!

Peygamberimiz (a.s.) beş-on kişinin kanasıya içeceği büyüklükte bir kap getirtti ve içine süt sağdı. Kabı ağzına kadar doldurdu.

Önce Ümmü Ma'bed Hatun ondan kanasıya içti.

Peygamberimiz (a.s.)ın yoldaşları da ondan kanasıya içtiler. Onlardan sonra da, Peygamberimiz (a.s.) içti ve:

"Kavmin sulayıcısı, onlardan sonra içer!" buyurdu.

Hepsi de, susadıktan sonra, ondan tekrar içtiler ve kandılar.

Peygamberimiz (a.s.), tekrar kabın içine süt sağıp doldurdu ve Ümmü Ma'bed Hatuna bıraktı.
[212]

Ümmü Ma'bed Hatun bir koyun getirip kesti. Etini pişirdi. Peygamberimiz (a.s.)la arkadaşları ondan yediler.

Ümmü Ma'bed Hatun; pişirdiği etten, yolda yiyecekleri kadar da, onların sofralarına koydu.

Etin daha çok kısmı kendilerine kaldı.[213]

Ümmü Ma'bed Hatunun Peygamberimiz (a.s.)da Gördüklerini ve Peygamberimiz

(a.s.)ı Kocasına Anlatması

Peygamberimiz (a.s.)la arkadaşları ayrılıp gittikten biraz sonra, Ümmü Ma'bed'in kocası Ebu Ma'bec! geldi.

Kapta dolu sütü görünce, şaşırdı:

"Bu süt size nereden geldi?!"

Koyunlar kısır ve uzaktalar! Çadırda da süt sağılır hayvan yok!?" dedi.

Ümmü Ma'bed:

"Hayır! Vallahi, bize ancak mübarek bir zât uğradı. Şöyle şöyle söyledi. Şöyle şöyle yaptı!" diyerek olan bitenleri birer birer anlatınca, Ebu Ma'bed:

"Vallahi, ben sanırım ki, o, Kureyşîlerin aramakta oldukları sahihleridir!"

Ey Ümmü Ma'bed! Hele sen onu bana bir tarif et bakayım?" dedi.

Ümmü Ma'bed:

"Gördüğüm öyle birzât idi ki, güzelliği besbelli idi. Güzel huylu idi. Kendisinde ne karın büyüklüğü, ne de baş küçüklüğü vardı. Kendisi çok biçimli ve güzel çehreli idi. Kendisinin gözlerindeki siyahlıkta ve kirpiklerinde çokluk, sesinde naziklik vardı. Gözünün akı pek ak, siyahı da pek siyahtı. Gözü, Kudretten sürmeli idi. Kaşlarının ucu ince, saçları koyu siyahtı. Boynunda uzunluk ve yükseklik, sakalında sıklık vardı.

Sustuğu zaman kendisinde bir vakar ve ağırbaşlılık, konuştuğu zaman da güleryüzlülük, tatlı sözlülük görülmekte; sözleri, sanki dizilmiş birer inci gibi, ağzından tatlı tatlı akmakta idi.

Sözü açık, ve hak ile bâtil arasını ayırıcı olup, ne acizlik sayılacak derecede az, ne de boş ve gereksiz sayılacak derecede çoktu.

Uzaktan bakılınca, kendisi insanların en heybetlisi idi. Yakınına gelince, herkesten daha tatlı ve çekici idi.

Kendisi orta boylu olup, boyu ne hoş gitmeyecek derecede uzun, ne de göz hakir görece, başkasına bakacak derecede kısa idi. Sanki o birfidan idi ki; iki fidan arasında bitmiş, parlaklığı ve yeşilliği onlara üstün gelmişti.

Onun yanında yoldaşları da vardı ki, o birşey söylediği zaman onlar dinlerler, onun verdiği emri yerine getirmeye koşuşurlardı.

Kendisi ekşi ve asık suratlı değil, gülekti.

Kimseyi kınamaz ve azarlamazdı" dedi.

Eb Mâbed:

"Vallahi, bu zât, Mekke'deki işi bize anlatılmış olan, Kureyşîlerin sahibidir.

Ey Ümmü Ma'bed! Eğer ben kendisine rastlamış olsaydım, arkadaşlığına kabul edilmemi dilerdim!

Yine de, bir yolunu bulursam, muhakkak bunu yapacağım!" dedi. [\[214\]](#)

Ümmü Ma'bed Hatunun Mucize Sütli Koyunu

Ümmü Ma'bed Hatunun bildirdiğine göre; Peygamberimiz (a.s.) tarafından memesi sığanan ve kesilmemesi emrolunan koyun, Hicretin 18. yılındaki kuraklığa kadar kalmış, kuraklıktan yeryüzünde az veya çok birşey kalmamışken, onlar bu koyundan sabah akşam süt sağmış durmuşlardır![\[215\]](#)

Ümmü Ma'bed Âtike Hatunla Kocası Eksem'in Müslüman Oluşu

Peygamberimiz (a.s.) Medine'ye gittikten sonra, Ümmü Ma'bed Atike Hatun, Yüce Allah'ın dilediği kadar bir müddet Kudeyd'de kalıp, küçük oğlunu yanına alarak Medine'ye gitti.

Peygamberimiz (a.s.)ın Mescidinde Müslümanlara hitapta bulunduğu sırada Ümmü Ma'bed Hatunun Mescide uğrayan oğlu, koşarak annesinin yanına geldi ve:

"Anneciğim! Ben, bu gün, Mübarek Zâtı gördüm!" dedi.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"Oğulcuğum! O, Resûlullah (a.s.)dır!" dedi.[\[216\]](#)

Ümmü Ma'bed Hatun Medine'de Müslüman olup Peygamberimiz (a.s.)a bey'at etti.[\[217\]](#)

Ümmü Ma'bed'in kocası Ebu Ma'bed Eksem b. Cevn (Abduluzzâ) Huzâaların atası Amr b. Rebia'nın soyundan olup, Hicret sırasında Müslüman olmak için Peygamberimiz (a.s.)ın arkasından giderek[\[218\]](#) Ri'm vadisinde[\[219\]](#) Peygamberimiz (a.s.)a yetişmiş, Müslüman olmuş, bey'at edip yurduna dönmüştür.[\[220\]](#)

Yüce Allah her ikisinden de razı olsun!

Peygamberimiz (a.s.), Ebu Ma'bed'e:

"Ey Eksem! Amr b. Luhayy, b. Kaman, b. Hındif'i, Cehennemde barsaklarını sürürken gördüm! Onun kadar sana benzeyen, senin kadar da ona benzeyen bir kimse görmedim" buyurmuştu. Eksem:

"Yâ Rasûl alları! Onun bu benzeyişinin, bana zarar vermesinden korkuyorum!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Hayır! Korkma! Sen mü'minsin! O ise kâfirdir! O, İsmail (a.s.)ın dinini ilk değiştiren, putlar diken, Bahire, Sâibe, Vasile ve Hami bid'atlarını ihdas eden kimsedir!" buyurdu.[\[221\]](#)

Mekkelilerin Bir Cinden Beyitler İşitmeleri ve Ümmü Ma'bed'den Peygamberimiz (a.s.)ı Sormaları

Üç gece bekledikleri halde, Hz. Ebu Bekir'in ev halkı da,[\[222\]](#) Kureyş müşrikleri de, Peygamberimiz (a.s.)ın nereye doğru gittiğini ve halen nerede olduğunu bilmiyorlardı.

Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir ve arkadaşları, Salı günü Kudeyd'de bulundukları sırada idi ki,[\[223\]](#) cinlerden bir adam,[\[224\]](#) Arapça bazı beyitler okuyarak Mekke'nin aşağı tarafından yukarı tarafa doğru gitti.

Halk da, kendisini görmedikleri halde, onun sesini takip ederek Mekke'nin yukarısına doğru gittiler.

Okunan beyitlerde, özetle, Peygamberimiz (a.s.)la arkadaşının Ümmü Ma'bed Hatunun çadırında dinlendikleri anlatılıyor, Ümmü Ma'bed'in iyiliğı övölüyordu.[\[225\]](#)

Kureyş müşrikleri cinden Ümmü Ma'bed'in adını işitince, Ümmü Ma'bed'in çadırına vardılar.

Ona:

"Sen Muhammed'i gördün mü? Kendisinin şekil ve şemaili şöyle şöyledir!" diyerek Peygamberimiz (a.s.)ı tarif ettiler ve sordular.

Ümmü Ma'bed:

"Ben sizin söyledığınız şeyleri bilmiyorum.

Ancak, bana bir konuk uğrayıp, kısır koyundan bol süt sağdı!" dedi.

Kureyş müşrikleri:

"İşte, biz de onu soruyor ve bulmak istiyoruz!" dediler ve hemen aramaya gittiler.[\[226\]](#)

**Sürâka b. Malik b. Cu'şum'un Peygamberimiz (a.s.)ı Takip Edişı ve Eman
Dilemek**

Zorunda Kalışı

Kureyş müşriklerinin saldıkları elçi Müdlic oğulları yurduna vanp, Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'den her birini öldüren veya esir eden kimseye mükâfat olarak birer diyet (yüzer deve) verileceğini duyurmuştu.[\[227\]](#) Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir de, o gün, Salı günü, Müdlic oğullarının yurdu olan Kudeyd'e ulaşmış bulunuyorlardı. [\[228\]](#) Sürâka b. Malik'in Müdlic oğullarının meclislerinden birisinde oturduğu sırada, Müdlic oğullarından bir adam gelip üzerine dikildi[\[229\]](#) ve ona:

"Ey Sürâka! Ben biraz önce sahile doğru giden birkaç yolcu gördüm.[\[230\]](#) Sanırım ki, onlar Muhammed ile ashabıdır!" dedi.[\[231\]](#)

Sürâka, adamın gördüklerinin Peygamberimiz (a.s.)la ashabı olduğunu anladı.[\[232\]](#) Ona, gözüyle "Sus!" diye işaret ettikten sonra:[\[233\]](#)

"Senin gördüğün yolcular onlar değildir. Herhalde, sen filan filan kişileri görmüşsündür ki, biraz önce, yitiklerini aramak için, gözümüzün önünden geçip gitmişlerdi.[\[234\]](#)

Onlar ancak filan oğullarıdır. Yitiklerini anyorlardır!" dedi.

Adam da:

"Olabilir!" diyerek karşılık verdi.[\[235\]](#)

Sürâka, mecliste biraz eğleştikten, oyalandıktan sonra, kalkıp evine girdi. Hemen atını alıp çıkmasını ve yüksek tepenin arkasında kendisini beklemesini cariyesine emretti.[\[236\]](#)

Zırhını giyindi, silahını kuşandı, fal okunu çıkardı.

Onlara zarar verip veremeyeceğini anlamak için, fal okunu çekti.

Hoşlanmadığı şey, zarar veremeyeceği oku çıktı!

Buna rağmen, Sürâka, Peygamberimiz (a.s.)ı tutup Ku rey şile re teslim edince yüz deveye kavuşacağı umudunu yitirmedi.[\[237\]](#)

Hemen kargısını alıp, evin arka tarafından dışarı çıktı.

Kargısının parıltısı göze çarpmasın diye alt tarafını yerde sürükleyerek, üst tarafını da aşağıya doğru tutarak atının yanına vardı, üzerine ati adı. Kendisini gayesine bir an önce yaklaştırması için, onu dörtlale kaldırdı.[\[238\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'i gördü.[\[239\]](#) Seslerini işitecek kadar, kendilerine yaklaştı, yetişti.[\[240\]](#)

Hz. Ebu Bekir dönüp bakınca, bir süvarinin kendilerine gelip yetiştiğini gördü[\[241\]](#) ve:

"Yâ Rasûlallah! Bu, bizi anyor!?[\[242\]](#) Bu süvari bize yetişmiş bulunuyor!?" dedi.[\[243\]](#)

Peygamberimiz (a.s.):

"Mahzun olma! Allah bizimledir!" buyurdu.[\[244\]](#)

Hz. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! Bu, bizi anyorve bize de gelip yetişmiş bulunuyor!?" dedi ve ağladı.

Peygamberimiz (a.s.), Hz. Ebu Bekir'e:

"Sen ne için ağlıyorsun?" diye sordu.

Hız. Ebu Bekir:

"Vallahi ben kendim hakkında ağlamıyorum! Fakat, senin hakkında ağlıyorum!" dedi.[245]

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.), arkasına dönüp baktı[246] ve:

"Ey Allah! Şuna karşı, dilediğin şeyle bize kâfi ol! Onun şerrini üzerimizden defet! [247] Düşür onu atından!" diyerek dua etti. [248]

At birden tökezleyip yere kapandı! Sürâka da atın üzerinden yere yuvarlandı! Hemen kalktı.

Elini fal oku torbasına uzatıp, ondan fal kalemlerini çıkardı ve:

"Şunlara zarar verir miyim, yoksa veremez miyim?" diye, onlarla fal çekti. Yine, hoşlanmadığı şey, zarar veremeyeceği oku çıktı.

Fakat, Sürâka çıkan oka uymadı. Yine, atının üzerine atladı. Kendisini gayesine ulaştırması için onu dörtnala kaldırdı.

Peygamberimiz (a.s.)la arkadaşlarına daha çok yaklaştığı zaman, at yine yere kapandı!

Sürâka da, atın üzerinden yere yuvarlandı!

Kalktı. Tekrar elini ok torbasına uzatıp, ondan fal kalemlerini çıkardı ve:

"Şunlara zarar verir miyim, yoksa veremez miyim?" diye, onlarla fal çekti.

Yine, hoşlanmadığı şey, zarar veremeyeceği oku çıktı.

Sürâka oka isyan etti. Yine, atına ati adı.

Kendisini gayesine ulaştırması için onu dörtnala kaldırdı.

Peygamberimiz (a.s.)ın okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i işitecek kadar yaklaştı. [249]

Aralarındaki mesafe iki-üç mızrak boyuna kadar indi. [250]

Peygamberimiz (a.s.) arkasına hiç dönüp bakmıyor, Hız. Ebu Bekir ise, arkasına sık sık, çok çok dönüp dönüp bakıyordu!

Peygamberimiz (a.s.)ın okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i işittiği sırada, Sürâka'nın atının iki ön ayağı birden yere, kuma battı, gömüldü! Bu batış, atın dizlerine kadar erişti!

Sürâka da, atın üzerinden yere yuvarlandı!

Sürâka atı kalkmaya zorladı ve at da kalkmaya çabaladı ise de, ayaklarını gömüldüğü yerden çıkaramadı!

Sürâka Peygamberimiz (a.s.)ın böyle Allah tarafından korunduğunu görünce, İslâmiyetin her tarafa yayılıp hakim olacağına kanaat getirdi. [251]

"El-emân!" diyerek[252] seslendi [253] ve: "Ben, Sürâka b. Malik b. Cu'sum'um! Bana bakınız! Sizinle konuşacağım. Vallahi, ben artık size ne eziyet edeceğim, ne de benden size hoşlanmayacağınız birşey gelecektir! [254]

Ey Muhammed! Anladım ki, bu başıma gelen şey, senin işindir! Dua et de, Allah beni şu içinde bulunduğum durumdan kurtarsın![255] Üzerime borç olsun ki;[256] vallahi[257] ben arkamdan gelenlere halinizi gizleyeceğim!

İşte ok torbam! Bu oklardan bir ok al! Sen filan ve filan yerde benim develerimin ve davarlanmın yanına uğra! Onlardan neye ihtiyacın varsa al!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Benim senin develerine ve davarlarına ihtiyacım yok!" buyurdu[258] ve Allah'a dua etti.[259]

At hemen silkinip ayağa kalktı!

Atın yere gömülen ayaklarının izinden, göğe doğru, ateş dumanı gibi bir duman yükselip dağıldı. [260]

Sürâka:

"Kavmin, senin öldürülmen veya esir edilmen için diyet (yüz deve) vaad etti!" dedi.

Kureyşlilerin Peygamberimiz (a.s.)a ve ashabına neler yapmak istediklerini haber verdi.

Sürâka Peygamberimiz (a.s.)la arkadaşlarına yol azığı ve levazımı vermek istedi ise de, ondan birşey almadılar. [261]

Peygamberimiz (a.s.), Hz. Ebu Bekir'e:

"Söyle ona! Kendisinin de bizden bir isteği var mı?" buyurdu.

Hiz. Ebu Bekir bunu ona söyledi. [262]

Sürâka:

"Seninle benim aramda bir alâmet olmak üzere, bir yazı, [263] benim için bir emannâme[264] yaz!" dedi.[265]

Peygamberimiz (a.s.), Hz. Ebu Bekir'e:

"Onun için bir yazı yaz!" buyurdu. [266]

Âmir b. Führeyre emir buyurulan yazıyı bir deri parçasına yazdı. [267]

Sürâka da, o yazıyı alıp ok torbasının içine koydu[268] ve:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Sen ne dilerse bana emret!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Sen yerinde dur! Arkamızdan gelecek hiçbir kimseyi bırakma!" buyurdu.

Günün başında Peygamberimiz (a.s.)a harp açan Sürâka, günün sonunda onun silahlı bir koruyucusu olmuştu! [269]

Sürâka, oradan geri dönüp, rastladığı herkese:

"Ben, sizin adınıza, burada olanlara yeterim!" diyor ve onları geri çeviriyordu. [270]

O, vermiş olduğu sözünde böylece durdu. [271]

Peygamberimiz (a.s.)ın Sürâka'ya Bir Müjdesi

Sürâka dönüp gitmek istediği zaman,[\[272\]](#) Peygamberimiz (a.s.) ona:

"Ey Sürâka! Sen Kistrâ'nın[\[273\]](#) bileziklerini koluna takınacağın, kemerini kuşanacağın ve tacını giyeceğin zaman nasılsın?!" buyurdu.[\[274\]](#)

Sürâka:

"Krallar kralı[\[275\]](#) Kistrâ b. Hürmüz'ün mü?!" diye hayretle sorunca, Peygamberimiz (a.s.):

"Evet!" buyurdu[\[276\]](#) ve Fars beldelerinin fetholunup ve Kistrâ'nın servetinin ashabına ganimet kılınacağını Yüce Allah'ın kendisine müjdelediğini Sürâkaya haber verdi.[\[277\]](#)

İran fütuhatında, Kistrâ'nın bilezikleri, kemeri ve tacı Medine'ye getirildiği zaman, Hz. Ömer Sürâka'yı çağırıp bunları ona taktı!

Sürâka kollan kılı bir zât idi. Hz. Ömer, ona:

"Ey Sürâka! Ellerini kaldırıp 'Allahuekber! Hamdolsun o Allah'a ki, bunları 'Ben insanların Rabbiyim!' diyen Kistrâ b. Hürmüz'den soyup, Müdlic oğullarından Sürâka b. Mâlik b. Cu'sum bedevisine takındırdı!' de" dedi.[\[278\]](#)

Ebu Cehil'in Sürâka'yı Yermeye Kalkışı ve Sürâka'nın da Ona Ders ve Öğüt Verişi

Ebu Cehil Sürâka'nın eli boş olarak döndüğünü görünce,[\[279\]](#) Müslüman olmasından korktu,[\[280\]](#) söylediği beyitlerle onu kötölemeye, halkın gözünden düşürmeye kalkıştı.

Sürâka da, Ebu Cehil'e verdiği manzum cevabında:

"Ey Hakem'in babası! Sen benim atımın ayakları yere battığı zamanki halini bir görmüş olsaydın, anlar ve hiç şüphe etmezdin ki, Muhammed delilli ve bürhanlı peygamberdir!

Artık ona kim dayanabilir ki?

Sana yaraşan, Kureyş kavmini ona saldırmaya kışkırtmak değil, onlara engel olmaktır!

Ben iyice kanaat getirdim ki; onun duyurmak ve yaymak istediği şey, muhakkak, bir gün yerleşecek ve gelişecektir!

Öyle ki, bütün halk ona karşı koymayı değil, uymayı ve kendisiyle barışıklık içinde bulunmayı isteyecektir!" dedi.[\[281\]](#)

Medine'ye Doğru Yola Devam EdiliŖi

Kılavuz Abdullah b. Uraykıt Peygamberimiz (a.s.)la arkadaşlarını yollarına devam ettirip, Harrar'a getirdi.

Harrar'dan sonra, Seniyetü'l-Mere'ye vardılar.[\[282\]](#)

Harrar; Cuhfe yakınında bir yer, bir sudur.[\[283\]](#)

Seniyetü'l-Mere de; Râbiğ vadisinde Ecya diye anılan suyun yakınındadır.[\[284\]](#) Peygamberimiz (a.s.) Sevr mağarasından ayrılınca, müşrikler tarafından yakalanmak korkusuyla, başka ve sapa bir yol tutularak gidilmeye devam edilmiş, düşmanın takibatından emin kalındığı zaman Mekke'ye gidiş yolu olan ve Mekke ile Medine arasında bulunan Cuhfeye inilmiş,[\[285\]](#) ulaşılmıştı ki; Peygamberimiz (a.s.)ın kalbine, kendisinin, baba ve atalarının yurdu ve İbrahim (a.s.)ın Hareminin özlemi düşmüştü.[\[286\]](#)

Cebrail (a.s.) inip Peygamberimiz (a.s.)a:

"Mekke'yi özlüyor musun?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet!" buyurdu.[\[287\]](#)

Büreyde b. Husayb'la Cemaatının Peygamberimiz (a.s.)la Buluşup Müslüman Olmaları

Peygamberimiz (a.s.)la arkadaşları; Seniyetü'l-Mere'den ayrıldıktan sonra, Râbiğ ile Cuhfe arasında bulunan[288] Gamîm mevkiine ulaştıkları, [289] Büreyde b. Husayb da konmak üzere kavminden bazı süvarilerle birlikte bulutlu (yağışlı) biryer aradıkları sırada, [290] onlar Peygamberimiz (a.s.)la karşılaştılar ve buluştular.

Peygamberimiz (a.s.) İslâmiyete davet edince, onlar hemen Müslüman oldular. [291] Kendileri seksen ev halkı idiler. [292]

Büreyde b. Husayb ve yanındakiler:

"Sağmal hayvanlarımız çok az süt veriyorlar!" diyerek, yanlarında az süt bulunduğu için özür dilediler, Peygamberimiz (a.s.)a biraz süt getirdiler.

Peygamberimiz (a.s.) onlar için bereket duası yaptı. [293]

Peygamberimiz (a.s.) orada akşam namazını kılarken, onlar da Peygamberimiz (a.s.)ın arkasına durup kıldılar. [294]

Peygamberimiz (a.s.), Büreyde b. Husayb ile buluştukları gece, ona Meryem sûresinin baş tarafını öğretti. [295]

Talha b. Ubeydullah ile Zübeyr b. Avvam'ın Peygamberimiz (a.s.)la Buluşmaları ve

Peygamberimiz (a.s.)ın Medine'ye Doğru Yol Almaya Devam Edişi

Peygamberimiz (a.s.); Harrar'dan Medine'ye hareketlerinin ertesi günü, ticaret ketvanı içinde Şam'dan gelen Talha b. Ubeydullah ile karşılaştı. Talha b. Ubeydullah, Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'e birer Şam elbisesi hediye etti.

Medine'deki Müslümanlardan bir zâtın:

"Resûlullah (a.s.) geciktiler!" dediğini haberverince, Peygamberimiz (a.s.) hareketini hızlandırdı.

Talha b. Ubeydullah da, Mekke'deki işini görüp geri dönmek üzere, yoluna devam etti.[\[296\]](#)

Şam'dan gelirken buluşup Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir'e beyaz birer Şam elbisesi hediye eden sahabinin Zübeyr b. Avvam olduğu açıklandığı gibi,[\[297\]](#) her iki sahabinin buluşmuş olması da mümkün ve muhtemel görülmüştür.[\[298\]](#)

Peygamberimiz (a.s.); Abdullah b. Uraykıt'ın kılavuzluğuyla, Seniyetü'l-Mere'den sonra:

7. Lakf'a vardılar. Kılavuz, Lakf'tan sonra,

8. Medlice Lakf'a götürdü. Medlice Lakftan sonra,

9. Medlice Mehac veya Medlice Micac vadisine indirdi. Medlice'den sonra,

10. Mercih Mehac'a götürdü.[\[299\]](#)

Lakf; tatlı su kuyuları bulunan bir yer ise de, üzerinde ekinlikler ve hurmalıklar yoktur.[\[300\]](#)

Medlice Mehac; Mekke nahiyelerindendir.[\[301\]](#)

Mercih Mehac; Mekke yolundadır.[\[302\]](#)

Kılavuz, Mercih Mehac'dan sonra,

11. Zülgadaveyn'in Mercih vadisine indirdi. Mercih vadisinden sonra,

12. Zûkeşr vadisine götürdü. Zûkeşr vadisinden sonra,

13. Cedâcid üzerini tutturdu.[\[303\]](#) Cedâcid üzerinden sonra,

14. Ecred üzerini tutturdu. Ecred'den sonra,

15. Âdâ-i Medlice Tihn vadilerinden olan Zû Selem'e götürdü.[\[304\]](#)

Ecred; Medlice Tihn'den önce biryerdir.[\[305\]](#)

Cedâcid; içinde eski kuyuları bulunan düzlük ve sert biryerdir.[\[306\]](#)

Tihn; Mekke ile Medine arasında, Sukyâya üç mil uzaklıkta bir suyun ismi olup, bir kadın orada oturur, hiç kimseye su içirmezdi.[\[307\]](#) Zû Seleme'den sonra,

16. Abâbid veya Abâbib'in üzerine erişildi. Kılavuz, buradan sonra,

17. Elfacce veya Elkahhaya geçirdi. Elfacce veya Elkahha'dan sonra,

18. Arc'a indirdi.[\[308\]](#)

Abâbid veya Abâbib; Tihn'in yakınında bir yerdir.[\[309\]](#)

Elkahha; Kudeyd ile Cuhfe arasında,[\[310\]](#) Medine'ye üç merhalelik (konaklık) birvadi olup,[\[311\]](#) Gıfâr oğullarına aittir.[\[312\]](#)

Arc; Mekke ile Medine arasında, hacıların yolu üzerinde ve Sukyâ yakınındadır.[\[313\]](#)

Arc'a indirildikleri zaman, yüklü develerin yürüyüşleri ağırlaşmıştı.

Eşlemlerden Evs b. Hucr, kendisine ait bir deveye Peygamberimiz (a.s.)ı bindirip, uşağı Mes'ud b. Hüneyde'yi de Peygamberimiz Aleyhiselamın yanına kattı.[\[314\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) Medine'ye kısa yoldan gitmek istiyordu.[\[315\]](#)

Kerbûbe'de namaz vakti olunca, Peygamberimiz (a.s.) namaza durdu.

Hız. Ebu Bekir de, Peygamberimiz (a.s.)ın sağına durdu.

Mes'ud b. Hüneyde'nin kalbine İslâm sevgisi düştü ve hemen Müslüman oldu, birlikte namaz kıldılar.[\[316\]](#)

Kılavuz; Peygamberimiz (a.s.)la arkadaşlarını Arc'dan çıkardıktan sonra, Rekûbe'nin sağından

19. Seniyetü'l-Gair (veya Seniyetü'l-Âri)'e götürdü. Seniyetü'l-Gair'den sonra,

20. Ri'm vadisine indirdi.[\[317\]](#) Ri'm vadisinden sonra,

21. Akîk vadisine indiler.

22. Cescâseye kadar ilerlediler.

Orada, Peygamberimiz (a.s.):

"Medine'ye yaklaştırmadan, Amr b. Avf oğullarının yurduna giden yolu bize kim gösterecek?" diye sordu.

23. Tabiy (ceylan) yolunu tutup, Usbeye kadar gittiler.[\[318\]](#)

Cescâse; Akîk vadisi tarafından, Bakiyy'e doğru biryerdir.[\[319\]](#)

Usbe; Cehceba (Cahcaba) oğullarının yurdu olup, Küba mescidinin batısındadır.[\[320\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)'ın Medine'de Gözlenişı, Özlenişı

Medineli Müslümanlar, Peygamberimiz (a.s.)'ın Medine'ye gelmek üzere Mekke'den yola çıktığını işittikleri zaman, her gün, sabah namazını kıldıktan sonra Harre mevkiine çıkarak öğle sıcağı basıncaya, zeval vaktine kadar Peygamberimiz (a.s.)'ı gözlerlerdi.

Yine, bir gün, uzun uzun gözledikten sonra dönüp evlerine girdikleri sırada idi ki, Yahudilerden birisi kendisine ait bir iş için kalelerden bir kalenin üzerine çıkıp uzakları gözetlerken, Peygamberimiz (a.s.)'la arkadaşlarının beyazlara bürünmüş olarak serap ve sisleri yara yara gelmekte olduklarını gördü.

Yahudi, kendisini tutamayarak, yüksek sesle:

"Ey Arap cemaatı! Ey Kayle oğulları! İşte, nasibiniz, devletliniz, gelmesini bekleyip durduğunuz ulu kişiniz geliyor!" diyerek haykırdı.[\[321\]](#)

Yahudinin sesini işiten Medineli Müslümanlar, Peygamberimiz (a.s.)'ı karşılamak için, silahlanarak evlerinden dışarı Tırladılar.[\[322\]](#)

Amr b. Avf oğullarının yurdu Küba, tekbir sesleriyle sarsıldı. [\[323\]](#)

Karşılamaya çıkan Müslümanların çoğu, Peygamberimiz (a.s.)'ı, daha önce görmedikleri için, tanımıyorlardı.

Onlarla Hz. Ebu Bekir konuşuyordu. Onlarda, onu Peygamberimiz (a.s.) sanıyorlardı.

Peygamberimiz (a.s.) ise hiç konuşmuyor, susuyordu.

Peygamberimiz (a.s.)'ın üzerine güneş gelip de, Hz. Ebu Bekir'in onu ridasıyla gölgelemesi üzerine, Peygamberimiz (a.s.)'ı tanıdılar[\[324\]](#) ve selamladılar.[\[325\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Kuba'ya Varışı ve Külsûm b. Hidm'e Konuk Oluşu

Peygamberimiz (a.s.); nübüvvetin ondördüncü,[\[326\]](#) Hicretin birinci yılı,[\[327\]](#) Rebiülevvel ayının[\[328\]](#) onikisinde,[\[329\]](#) Pazartesi günü, kaba kuşlukta, güneşin en kızgın sırasında, Küba'da Amr b. Avf oğullarından[\[330\]](#) Külsûm b. Hidm'in evine indi.[\[331\]](#)

Rebiülevvel ayının o yıl Rumî aylardan Eylül ayına rastladığı bildirildiği gibi,[\[332\]](#) bunun Miladî 622. yılın Eylül'üne rastladığı da hesapla isbatlanmıştır.[\[333\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)a Kuba'da Ümmü Cirzan Hurmasının İkrâm Edilişi

Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebu Bekir ve Amir b. Führeyre Külsûm b. Hidm'in evine inince, Külsûm b. Hidm, azadlı kölesine:

"Yâ Necîh!" diye seslendi ve:

"Bize yaş hurma yedir!" dedi.

Necîh de, Ümmü Cirzan diye anılan hurma cinsinden, üzerinde yaş ve olgun hurmaları bulunan, taze yapraklı bir hurma salkımı getirdi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Nedir bu?" diye sordu.

"Ümmü Cirzan hurması!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (a.s.):

"Ey Allah! Ümmü Cirzan'ı bereketlendir!" diyerek dua etti.[\[334\]](#)

Külsûm b. Hidm, Medinelilerin eşrafından ve yaşlılarından, salih ve hanedan bir zât idi. Peygamberimiz (a.s.)ın Medine'ye hicretinden önce Müslüman olmuştu Ashabdan:

1. Ebu Ubeyde b. Cerrah,
2. Mikdad b. Amr,
3. Süheyl b. Beyzâ,
4. Safvan b. Beyzâ,
5. İyaz b. Zühayr,
6. Abdullah b. Mahreme,
7. Vehb b. Sa'd,
8. Ma'mer b. Ebi Şerh,
9. Amr b. Ebi Amr,
10. Umeyr b. Avf

ve daha başkaları, Küba'ya geldikleri zaman, Külsûm b. Hidm'in evine inmişlerdi.[\[335\]](#)

[\[1\]](#) Zührî, Megâzî, s. 99, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 128-129, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 227, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 198, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 470, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 103, Zehebî, Târihu'l-islâm, s. 317, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 178, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 195.

[\[2\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 126, Taberî, Târih, c. 2, s. 245, 470, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 230, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 178-179, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 176, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 78, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 322, Halebî, c. 2, s. 191, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 322.

[\[3\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 128, İbn Sa'd, c. 1, s. 227, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 198, Taberî,

c. 2, s. 245, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 470, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 178.

* Esma binti Ebi Bekir (Heysemî, Mecma, c. 6, s. 53).

[4] Zührî, Megâzî, s. 98-99, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 128-129, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 388, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 198, Taberî, Târih, c. 2, s. 245, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 326, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 473, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 235.

[5] Abdurrezzak, Musannef, c.5, s. 387, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 198, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 255, Ebu Nuaym, c. 2, s. 326, Beyhakî, c. 2, s. 473, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 235, İbn Esîr, Kâmi I, c. 2, s. 103, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 82, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 183-184, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 320, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 184.

[6] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 255, Beyhakî, c. 2, s. 473, İbn Seyyid, c.1, s. 184, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[7] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Abdurrezzak, c. 5, s. 388, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 198, Buhârî, c. 4, s. 255, Ebu Nuaym, c. 2, s. 326, Beyhakî, c. 2, s. 473, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 235, İbn Esîr, c. 2, s. 103-104, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, c. 1, s. 184, Zehebî s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[8] Abdurrezzak, c. 5, s. 388, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 198, Buhârî, c. 4, s. 255, Ebu Nuaym, c. 2, s. 326, Beyhakî, c. 2, s. 473, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 235, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, c. 1, s. 184, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[9] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 323.

[10] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Taberî, Târih, c. 2, s. 245, Diyarbekrî, c. 1, s. 323.

[11] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 198, Buhârî, c. 4, s. 255, Taberî, c. 2, s. 245, Ebu Nuaym, c. 2, s. 326, Beyhakî, c. 2, s. 473, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 235, İbn Esîr, c. 2, s. 104, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, c.1, s.184, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[12] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Abdurrezzak, c. 5, s. 388, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 198, Buhârî, c. 4, s. 255, Ebu Nuaym, c. 2, s. 326, Beyhakî, c. 2, s. 473, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 235, İbn Esîr, c. 2, s. 104, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, c.1, s. 184, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[13] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Taberî, c. 2, s. 245, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184, Diyarbekrî, c. 1, s. 323.

[14] Abdurrezzak, c. 5, s. 388, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 198, Buhârî, c. 4, s. 255, Ebu Nuaym, c. 2, s. 326, Beyhakî, c. 2, s. 473, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 235, İbn Esîr, c. 2, s. 104, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, c. 1, s. 184, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[15] Taberî, Târih, c. 2, s. 245.

[16] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 129, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 388, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 198, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 255, Taberî, Târih, c. 2, s. 245, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 326, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 235, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 184.

[17] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 86, Ebu'l-Fidâ,

c. 3, s. 1 78, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 323.

[18] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Taberî, c. 2, s. 245, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 178, Diyarbekrî, c. 1, s. 323.

[19] Zührî, Megâzî, s. 99, Abdurrezzak, c. 5, s. 391 , İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 228, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 198, Buhârî, c. 4, s. 255-256, Taberî, c. 2, s. 245, Ebu Nuaym, c. 2, s. 326-327, Beyhakî, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec, c.1, s. 235, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 1 04, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 83, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 184, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[20] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Abdurrezzak, c. 5, s. 391, Buhârî, c. 4, s. 256, Beyhakî, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 236, Muhibbüt-Taberî, c. 1,s.84, İbn Seyyid, c. 1, s. 184, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 178.

[21] Abdurrezzak, c. 5, s. 391, Buhârî, c. 4, s. 256, Ebu Nuaym, c. 2,s. 327, Beyhakî, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 236, Muhibbüt-Taberî, c.1, s. 84, İbn Seyyid, c.1, s. 1 84, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184, Diyarbekrî, c. 1,s.323.

[22] İbn İshak, İbn Hişam, c.2, s. 129, Abdurrezzak, c. 5, s. 391 , Ebu Nuaym, c.2, s. 327, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 90-91, Beyhakî, c. 2, s. 474, E bu'l-Ferec, c. 1, s. 236, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 84, İbn Seyyid, c. 1, s. 184, Zehebî, s. 320, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 184, Diyarbekrî, c. 1, s. 323.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/329-332

[23] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 5.

[24] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 84, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 5, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 265-266, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 23.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/332-333

[25] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.2,s. 129, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 228, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 104, Muhibbül-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 86, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 1 92.

[26] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 129, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 104, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 86, İbn Seyyid, U yûnu'l -e ser, c. 1, s. 187, D iyarbekrî, Hamîs, c. 1 , s. 324.

[27] İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 104.

[28] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Mes'udî, Murûcu'z-zeheb, c. 2, s. 285, İbn Esir, c. 2, s. 104, Muhibbüt-Taberî, c.1, s. 86, İbn Seyyid, c. 1, s. 187, Diyarbekrî, c. 1, s. 324.

[29] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 129, Muhibbüt-Taberî, c. 1,s.86, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 178, Diyarbekrî, c. 1, s. 324.

[30] İ bn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 228, Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 260, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 58, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 322.

[31] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 126-127, Taberî, Târîh, c. 2, s. 244, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 230, İbn Seyyid, c. 1, s. 179, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye c. 3, s. 176, Diyarbekrî, c. 1, s. 324, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 191, Zürkânî, c. 1 , s. 322.

[32] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 228.

[33] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 127, İbn Sa'd, Tabakât, c . 1, s. 228

[34] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 390.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/333-334

[35] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 126, Taberî, c. 2, s. 243, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 230, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 176.

[36] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 127, İbn Sa'd, c. 1, s. 228, Taberî, c. 2, s. 243, İbn Kayyim, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 58, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 176, Diyarbekrî, c. 1, s. 324.

[37] İbn İshak, İbn Hişam, c.2, s.127, Taberî, c. 2, s. 244, Süheylî, Ravdu'l-ünuf, c. 4, s. 201, Ebu'l-Fidâ, c.3, s. 177, Diyarbekrî, c. 1, s.325, Halebî, c.2, s. 194, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 323.

[38] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 127, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 348, Taberî, c. 2, s. 244, Süheylî, Ravd, c. 4, s. 201, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 177, Diyarbekrî, c. 1, s. 325, Halebî, c. 2, s. 194, Zürcânî, c. 1, s. 323.

[39] Süheylî, Ravdu'l-ünuf, c. 4, s. 201, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 194, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 323.

[40] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 191.

[41] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/334-335

[42] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 228, Ebu'l-Fenec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 231, İbn Kayyim, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 58-59.

[43] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 127, Taberî, Târih, c. 2, s. 244, İbn Kayyim, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 58, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 179, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 177, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 324, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 193.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/335-336

[44] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 127, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 228, Taberî, c. 2, s. 244, Halebî, c. 2, s. 193.

[45] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 127, Taberî, c. 2, s. 244, Halebî, c. 2, s. 193.

[46] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 127, İbn Sa'd, c. 1, s. 228, Taberî, c. 2, s. 244, Halebî, c. 2, s. 193.

[47] Yâsîn: 1-10.

[48] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 127, Taberî, Târih, c. 2, s. 244, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 79, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 1, s. 193, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 323.

[49] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 127, Taberî, c. 2, s. 244, Halebî, c. 2, s. 193.

[50] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 390.

[51] Zührî, Megâzî, s. 99, Abdurrezzak, c. 5, s. 390, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 348, Taberî, Tefsîr, c. 9, s. 228.

[52] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 127, Taberî, c. 2, s. 244, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 177, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 325, Halebî, c. 2, s. 194, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 323.

[53] Zührî, Megâzî, s. 99, Abdurrezzak, c. 5, s. 390, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 348, Taberî, Târih,

c. 2, s. 245, Ebu'l-F idâ, c. 3, s. 181, Halebî, c. 2, s. 194.

[54] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 260, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 39.

[55] Zührî, M egâzî, s. 99, Abdurrezzak, c. 5, s. 390, Ahm ed b. Hanbel, c. 1, s. 348, Taberî, Târîh, c. 2, s. 245, E bu'l-F idâ, c. 3, s. 181, Halebî, c. 2, s. 194.

[56] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 228, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 260.

[57] Taberî, Târîh, c. 2, s. 245, Diyarbekrî, c. 1, s. 325.

[58] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 39.

[59] Yâkubî, c. 2, s. 39, Taberî, Târîh, c. 2, s. 245, Diyarbekrî, c. 1, s. 325.

[60] Taberî, Târîh, c. 2, s. 245, Diyarbekrî, c. 1, s. 325, Halebî, c. 2, s. 1 94.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/336-338

[61] İbn İshak.İbnHişam, Sîre.c.2, s. 2, s. 130, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 2, s. 294. * Mil, üç veya dört bin zira (arşın]fdı r (Fîrûzâbâdî, Kâmûsu'l-Muhît, c. 4, s. 54). 61 .

[62] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 325.

[63] Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 92, Diyarbekrî, c. 1, s. 92.

[64] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 328

[65] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 130, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 260, Taberî, Târîh, c. 2, s. 247, İbn Hazm , Cevâmiu's-Sîre, s. 91, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1 ,s. 236, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 104, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, t 1, s. 86, İbn Kayyım , Zâdü'l-mead, c. 2, s. 58, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 178, Diyarbekrî, c. 1, s. 1, s. 324, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 203.

[66] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 130, Taberî, c. 2, s. 247, İbn Hazm, s. 91, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 179.

[67] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 6, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 476, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 92, Ebu'l- Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 180.

[68] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.2, s. 130, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 180.

[69] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 477, Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 4, s. 210, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 230, Zehebî, Târîhu'l-islâm,s.322, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 180.

[70] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 6, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 476-477, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 92, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 180.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/338-340

[71] * Ümmü Gaylan ağacı (Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 81).

İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 228, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 325, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c.2, s. 482, Süheylî, Ravıd, c. 4, s. 21 0, M uhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ,c. 1, s. 94, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.1 ,s.182, Zehebî, Târîhu¹l-islâm,s.323, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 181-182, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 52-53, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1 , s. 81, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 327, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 206.

[72] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 182.

[73] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 229, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 482, Süheylî, c. 4, s. 210, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 94, İbn Seyyid, c. 1, s. 182, Zehebî, s. 323, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, Heysemî, c. 6, s. 52-53, Kastalânî, c. 1, s. 81, Diyarbekrî, c. 1, s. 327, Halebî, c. 2, s. 206. 208.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/340.

[74] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 131, Taberî, Târîh, c. 2, s. 247, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 105-106, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 83, 88, İbn Seyyid, c. 1, s. 189, Zehebî, s. 327, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 179, Halebî, c. 2, s. 230.

[75] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 228, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 238.

[76] Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182-183.

[77] İbn Sa'd, c. 1, s. 228, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 238, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 183, Kastalânî, c. 1, s. 81, Diyarbekrî, c. 1, s. 328, Halebî, c. 2, s. 208.

[78] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 53, Diyarbekrî, c. 1, s. 330.

[79] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 478, Zehebî, s. 316, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, Heysemî, c. 6, s. 51.

[80] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 478, Zehebî, s. 322, Heysemî, c. 6, s. 51 -52.

[81] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 211.

[82] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 260.

[83] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 260, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 182, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 7, s. 185.

[84] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 182.

[85] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 328, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 210.

[86] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 182.

[87] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 229, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 325, 482, Halebî, c. 2, s. 208.

[88] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 182.

[89] İbn Sa'd, c. 1, s. 229, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 482, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 94, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 182, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 53, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 81.

[90] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 182.

[91] İbn Sa'd, c. 1, s. 229, Beyhakî, c. 2, s. 482, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 94, İbn Seyyid, c. 1, s. 182, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, Heysemî, c. 6, s. 53, Kastalânî, Mevâhib, c. 1, s. 81.

[92] İbn Sa'd, c. 1, s. 229, Beyhakî, c. 2, s. 42, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 94, İbn Seyyid, c. 1, s. 182, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, Heysemî, c. 6, s. 53, Halebî, c. 2, s. 208.

[93] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 261.

[94] Belâzurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 260, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 91, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 15, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 7, s. 185.

[95] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 389, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 348, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 230, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 181.

[96] Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 292.

[97] Belâzurî, c. 1, s. 260-261, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 81, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 328, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 209.

[98] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 228, Belâzurî, c. 1, s. 261, Kadı İyaz, c. 1, s. 292, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 238, Kastalânî, c. 1, s. 81, Diyarbekrî, c. 1, s. 328.

[99] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 261.

[100] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 328, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 209.

[101] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 209.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/340-343.

[102] Süheyf, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 212-213, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 82, Diyarbekrî, c. 1, s. 328-329.

[103] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 181.

[104] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 263, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1854, EbuNuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 328, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 210.

[105] Bu hân, Sahih, c. 4, s. 263.

[106] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 204, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1854, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 278, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 481, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 236, İbn Kayyım, Zâdü'l-me'ad, c. 2, s. 59, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 93, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 322, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, Halebî, c. 2, s. 210.

[107] Bu hân, Sahih, c. 5, s. 204.

[108] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 174, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1854, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 278, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 481, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 236, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 93 İbn Kayyım, c. 2, s. 59, Zehebî, s. 322, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, Halebî, c. 2, s. 210.

[109] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 174, Buhârî, c. 5, s. 204, Müslim, c. 4, s. 1854, Tirmizî, c. 5, s. 278, Beyhakî, c. 2, s. 481, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 238, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 93, İbn Kayyım, c. 2, s. 59, Zehebî, s. 322, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, Halebî, c. 2, s. 210.

[110] Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 328, Süheyf, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 213, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 93, İbn Kayyım, c. 2, s. 59, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 52, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 82, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 328.

[111] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 174, Buhân, c. 5, s. 204, Müslim, c. 4, s. 1854, Tirmizî, c. 5, s. 278, Ebu Nuaym, c. 2, s. 328, Beyhakî, c. 2, s. 481, Begavî, Mesâbîhu's-sünne, c. 2, s. 179-180, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 237, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 93, İbn Kayyım, c. 2, s. 59, Zehebî, s. 322, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, Diyarbekrî, c. 1, s. 328, Halebî, c. 2, s. 210.

[112] Tevbe:40.

[113] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 228, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 260, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 39, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 238, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 327-328, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 209.

[114] İbn İshak, İbn Hişâm, Sîre, c. 2, s. 130, Belâzurî, c. 1, s. 261, Taberî, Târih, c. 2, s. 247, İbn

Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 91 , Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 86-87, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 182, 195, Diyarbekrî, c. 1, s. 328, 330, Halebî, c. 2, s. 211.

[115] Belâzurî, Ensâb, c. 1,s.261, Muhibbüt-Taberî, c. 1,s.87, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 185, Halebî, c. 2, s. 211.

[116] İbn İshak, İbn Hişam , c. 2, s. 130, Belâzurî, c. 1, s. 261, Taberî, c. 2, s. 247, İbn E sîr, Kâmil, c. 2, s. 104, Muhibbüt-Taberî, c.1, s. 86, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 182, 185, Diyarbekrî, c. 1, s. 330, Halebî, c. 2, s. 211.

[117] Belâzurî, Ensâb, c. 1,s. 260, Diyarbekrî, c. 1, s. 330, Halebî, c. 2, s. 211.

[118] İbn Hacer, Fethu'l -Bârî, c. 7, s. 184, Kastalânî, c. 1, s. 79, Diyarbekrî, c. 1, s. 32 5, Zürkânî, Mevâhi bu'l-l edünni ye Ş erhi, c. 1, s. 325.

[119] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 390, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 256, Belâzurî, c. 1, s. 261, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 328, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 236, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 1 84, Zehebî, Târîhu'l-islâm,s.320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[120] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 130, Taberî, c. 2, s. 247, İbn Hazm, s. 91, İbn Esîr, c. 2, s. 104, Diyarbekrî, c. 1, s. 323, Halebî, c. 2, s. 212.

[121] Zührî, Megâzî, s. 101, Abdurrezzak, c. 5, s. 390, Buhârî, c. 4, s. 256, Belâzurî, c. 1, s. 261, Ebu Nuaym, c. 2, s. 326, Beyhakî, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 239, İbn Seyyid, c. 1, s. 184, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[122] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 130, Taberî, c. 2, s. 247, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 179.

[123] Abdurrezzak, c. 5, s. 391, Buhârî, c. 4, s. 256, Belâzurî, c. 1 , s. 261, Ebu Nuaym, c. 2, s. 326, Beyhakî, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 236, İbn Seyyid, c. 1, s. 184, Zehebî, s. 320, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[124] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 130, Abdurrezzak, c. 5, s. 391, Buhân, c. 4, s. 256, Belâzurî, c.1, s. 261, Taberî, c. 2, s. 247, EbuNuaym, c. 2, s. 328, Beyhakî, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 236, İbn Seyyid, c. 1,s.184, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[125] Abdurrezzak, c. 5, s. 391, Buhârî, c. 4, s. 256, Belâzurî, c. 1, s. 261, Ebu Nuaym, c. 2, s. 328, Beyhakî, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 236, İbn Seyyid, c. 1, s. 184, Zehebî, s. 320, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[126] İbn İshak, İbn Hişam , c. 2, s. 130, Abdurrezzak, c. 5, s. 391, Buhârî, c. 4, s. 256, Ebu Nuaym, c. 2, s. 328, Beyhakî, c. 2, s. 474, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 236, İbn Seyyid, c. 1, s. 184, Zehebî, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184.

[127] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 260.

[128] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 1 30, Taberî, Tâh, c. 2, s. 247, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 179, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 212.

[129] Taberî, c. 2, s. 246, Heysem f, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 53.

[130] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 130, Taben, c. 2, s. 247, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 179, Halebî, c. 2, s. 21 2.

[131] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 391, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 256, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüwe, c. 2, s. 328, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 475.

[132] Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 1, s. 236.

[133] Taberî, Târih, c. 2, s. 247, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 475, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 53.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/343-347.

[134] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 172, Belâzurî, c. 1, s. 261, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 116.

[135] İbn Sa'd, c. 3, s. 172, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 350, Belâzurî, c. 1, s. 261, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 5, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 116, İbn Seyyid, c. 1, s. 187.

[136] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 133, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 350, Hâkim, c. 3, s. 5, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 92, İbn Seyyid, c. 1, s. 187, Zehebî, s. 327.

[137] İbn Sa'd, c. 3, s. 172, Belâzurî, c. 1, s. 261.

[138] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 261.

[139] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 133, İbn Seyyid, c. 1, s. 187.

[140] İbn Sa'd. Tabakât. c. 3. s. 172.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/347-348.

[141] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 225, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 371, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 253, Müslim, Sahih, c.4, s.1826, Taberî, Târih, c. 2, s. 250, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 511-512.

[142] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 224, Diyarbekî, Hamîs, c. 1, s. 317.

[143] Taberî, Târih, c. 2, s. 240.

[144] Taberî, c. 2, s. 240, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 465.

[145] İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 7, s. 184, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 79, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 325, Zürcânî, Mevâhibu'l-ledünniye Şerhi, c. 1, s. 325.

[146] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 130, Zührî, Megâzî, s. 100, İbn Sa'd, c. 1, s. 229, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 261, Taberî, c. 2, s. 247.

[147] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 130, Taberî, c. 2, s. 247, İbn Esîr, c. 2, s. 104, Diyarbekî, c. 1, s. 330.

[148] Abdurreizak, Musannef, c. 5, s. 391, Buhârî, c. 4, s. 256, İbn Haim, s. 91 -92, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 475, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 236, İbn Seyyid, c. 1, s. 184.

[149] Taberî, Târih, c. 2, s. 254, Mes'udî, Murûoj'z-zeheb, c. 2, s. 285.

[150] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 232, Belâzurî, Ensâb.c.1, s. 261, Ebu'l-Ferec, c. 1, s.239.

[151] İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ ve'l-meb'as, c.3, s. 110, İbn Sa'd, c. 1, s. 232, Belâzurî, c. 1, s. 261, Taberî, c. 2, s. 254, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 249, İbn Esîr, c. 2, s.107, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 177.

[152] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 288, Belâzurî, c. 1, s. 261.

[153] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 131, Taberî, Târih, c. 2, s. 247, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 188, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 330.

[154] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 492.

[155] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 131, Taberî, c. 2, s. 247, Diyarbekrî, c. 1, s. 330-331.

[156] Abdurrezzak, M usannef, c. 5, s. 392, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 256, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 475, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 239, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 184, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 184, Heysem f, Mecma, c. 6, s. 54, Diyarbekrî, c. 1, s. 331.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/348-349.

[157] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 305, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 722, Dâıımf, Sünen, c. 2, s. 156, Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 518, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 80, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 328.

[158] Kastalânî, Mevâhib, c. 1, s. 80, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 328.

[159] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 305, Dâıımf, Sünen, c. 2, s. 156, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 722, Kastalânî, Mevâhib, c. 1, s. 80, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 1, s. 328.

[160] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 305, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 518.

[161] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 305, Tirmizî, c. 5, s. 722, Dâıımf, c. 2, s. 156, Beyhakî, c. 2, s. 518, Kastalânî, c. 1, s. 80, Zürkânî, c. 1, s.328.

[162] Beyhakî, Delâil, c. 2, s. 518, Kastalânî, c. 1, s. 80, Zürkânî, c. 1, s. 328.

[163] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 305, Tirmizî, c. 5, s. 722, Dâıımf, c. 2, s. 256, Beyhakî, c. 2, s. 518, Kastalânî, c. 1, s. 81, Zürkânî, c. 1, s.328.

[164] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 723.

[165] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 518, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 12, s. 259.

[166] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 304, Taberî, Tefsîr, c. 15, s. 149, Vâhidf, Esbâbü'n-nüzûl, s. 197, Kurtubf, Tefsîr, c. 10, s. 313, Hâzin, Tefsîr, c. 3, s. 177.

[167] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/350-351.

[168] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 7.

[169] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1266.

[170] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 54.

[171] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 233, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 122, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c.1, s. 246, Heysemî, Meana, c. 6, s. 54.

[172] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 54.

[173] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 235, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 211, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 259, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 246.

[174] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 235, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 211, Buhârî, c. 4, s. 259.

[175] İbn İshak.İbnHisam, Sîre,c.2, s. 136, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 8.

[176] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1130.

[177] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 136, Taberî, Târîh, c. 2, s. 246, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 8, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 92, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 323, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 189, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 321.

[178] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1 287.

[179] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 313.

[180] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1 287.

[181] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 54.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/351-352.

[182] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 365, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 2, Müslim, Sahih, c. 4, s. 2309, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c.2,s. 330, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 483, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 239-240, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 95, Zehebî, s. 324.

[183] İbn Sa'd, c. 4, s. 365, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 2, Müslim, c. 4, s. 2309, Ebu Nuaym, c. 2, s. 330, Beyhakî, c. 2, s. 483, İbn Esîr, Kâm il, c. 2, s. 104, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 95, Zehebî, s. 324, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 87.

[184] Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2309.

[185] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 365, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Müslim, c. 4, s. 2309-231 0, Beyhakî, c. 2, s. 483, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 239, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 95, Zehebî, s. 324.

[186] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 365, Müslim, c. 4, s. 2309.

[187] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 365, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 2, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2309-2310, Ebu Nuaym, D el âil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 330, Beyhak f, D el âil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 483, E bu'l -Ferec İ bn C evz\, el -Vefa, c. 1, s. 239.

[188] Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2309.

[189] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 2, E bu Nuaym, c. 2, s. 330, Beyhakî, c. 2, s. 483, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 239, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 95, Zehebî, s. 324, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 187.

[190] İbn Sa'd, c. 4, s. 365, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 2, Müslim, c. 4, s. 2310, Ebu Nuaym, c. 2, s. 330, Beyhakî, c. 2, s. 483.

[191] Müslim, c. 4, s. 2310.

[192] İbn Sa'd, c. 4, s. 365, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Ebu Nuaym, c.2, s. 330, Beyhakî, c. 2, s. 483, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 239, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 95, Zehebî, s. 324, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 187.

[193] İbn Sa'd, c. 4, s. 365, Ahmed b. Hanbel, c. 1 ,s.3, Müslim, c. 4, s. 2310, Ebu Nuaym, c. 2, s. 330, Beyhakî, c. 2, s. 483, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 95, Zehebî, s. 324, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 187.

[194] İbn Sa'd, c. 4, s. 365, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Ebu Nuaym, c.2, s. 330, Beyhakî, c. 2, s. 483, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 239, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 95, Zehebî, s. 324, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 187.

[195] İbn Sa'd, c. 4, s. 365-366, Ahmed b. Hanbel, c.1 ,s.3, Müslim, c. 4, s. 2310, Beyhakî, c.2, s. 483, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 239, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 95, Zehebî, s. 324, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 187.

[196] Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2310.

[197] Bu harf, Sahîh, c. 4, s. 259.

[198] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1,s. 3, Müslim, c. 4, s. 2310, Beyhakî, Delâilü'n- nübüvve, c. 2, s. 484, E bu'l-F ere c İ bn C evzf, el-Vefa, c. 1, s. 239-240, M uhi bbüt-Taberî, R ı yâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 9 6, Zeh ebf, Târîhu' I-islâm, s. 324, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 187.

[199] İbn Sa'd, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Buhârî, c. 4, s. 259, Müslim, c. 4, s. 2310, Beyhakî, c.2, s. 484, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 240, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 96, Zehebî, s. 324, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 187.

[200] İbn Sa'd, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Beyhakî, c. 2, s. 484, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 240, Zehebî, s. 324.

[201] Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2310.

[202] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 222.

[203] İbn Sa'd, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Beyhakî, c. 2, s. 484, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 240, Muhibbüt-Taberî, c. 1 , s. 96, Zehebî, s. 324, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 187.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/352-354.

[204] Ümmü Ma'bed Hatunun çadırı Kudeyd ile Müşellel arasında olup, bunların arası üç mil idi (Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 333). Müşellel de; Mekke ile MedinEsîrasında, deniz kıyısında, Kudeyd'e kadar uzanan bir dağdır (Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 13, Yâk ut M u' cem u' l- büldâ n, c. 5, s. 1 36). M üş eli el'i n M e dine'ye u zak lı ğı yedi mildir. (Yak ut, c. 5, s. 24).

[205] Hurma yerine, süt rivayeti de vardır (Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 226, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 192, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 84).

[206] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ.c. 1, s. 230, Hâkim, Müstedrek.c. 3, s. 9, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c.2, s. 338, Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 4, s. 226, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1958-1959, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 101, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 437-438, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 192, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 55-56, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 497498.

[207] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 230, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 ,s. 242, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 192, Diyarbekrî, c. 1, s. 333.

[208] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 188.

[209] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/354-355.

[210] İbn Sa'd, c. 1, s. 230, Hâkim, c. 3,s. 9,EbuNuaym, c. 2, s. 338, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 278, İbn Abdilberr, İstiâb, c.4,s. 1959, Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 4, s. 226-227, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 243, Muhibbüt-Taberî, c. 1, s. 101-102, Zehebî, s. 437438, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 192, Heysemî, c. 6, s. 56, Kastalânî, c. 1, s. 84, Diyarbekrî, c. 1.S.333.

[211] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 230, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 1, s. 243.

[212] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 230, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 9, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüwe, c. 2, s. 338, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 278-279, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1959, Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 4, s. 226, E bu'l-Ferec İbn Cevzî, el- Vefâ, c. 1 , s. 243, Muhibbü't-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 102, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1 , s. 188, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 437-438, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 192, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 6, s. 56, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 84.

[213] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 289, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 262, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 245-246, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 334, Halebî, İnsânu'l-uyün, c. 2, s. 228.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/356.

[214] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 230-231, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 9-10, E bu Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 338, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 279, İbn Atodilbetr, İsti âb, c. 1959-1960, Ebu'lf errec İbn Cevzi, el-Vefâ, c. 1, s. 243-244, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 60, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 102, İbn Seyyid, Uyünu'l-eser, c. 1, s. 188, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 438-439, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 192-193, Heysemî, Meanau'i-ZEvâid, c. 6, s. 56-57, Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 86, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 333-334.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/357-358.

[215] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 289, Belâzurî, E nsâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 262, Ebu'l-Ferrec, c. 1, s. 246, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 498, Kastalânî, c. 1, s. 86, Diyarbekrî, c. 1 , s. 333-334.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/358.

[216] Süheylî, Ravdu'l-ünuf, c. 4, s. 227.

[217] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 289, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 498.

[218] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 334, Halebî, İnsânu'l-u'ûn, c. 2, s. 228.

[219] Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 334.

[220] Diyarbekrî, c. 1, s. 334, Halebî, c. 2, s. 228.

[221] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 78-79, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 141-142, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, d, s. 133, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 61.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/358-359.

[222] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 132, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 229, Taberî, Târih, c. 2, s. 247, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 106, İbn Seyyid, Uyünu'l-eser, c. 1, s. 189, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 329, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 189, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 2, s. 60.

[223] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 288.

[224] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 133, Taberî, c. 2, s. 248, İbn Esîr, c. 2, s. 106, İbn Seyyid, c. 1, s. 189, Zehebî, s. 329, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 189, İbn Kayyım, c. 2, s. 60. Kastalânî, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 85.

[225] İbn İshak, İbn Hişam, c.2, s.1 32, İbn Sa'd, c. 8, s. 288-289, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 262, Taberî, c. 2, s. 247-248, Hâkim,Müstedrek,c.3, s. 10, Süheylî, Ravdu'l-ünuf, c. 4, s. 220, Ebu'l-Ferrec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 244, İbn Esîr, c. 2, s. 106, İbn Kayyım , c. 2, s. 60, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 102, İbn Seyyid, c. 1, s. 189, Zehebî, s. 329, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 89, Heysem f, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 57, Kastalânî, c. 1, s. 84-85, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 334.

[226] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 493, Süheylî, Ravıdu'l-ünuf, c. 4, s. 225, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 191, Halebî, İ nsânu'l-uyûn, c.2, s. 225.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/359-360.

[227] İmam Zührî, Megâzî, s. 101, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 392, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 176, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 256, Hâkim , M üstedrek, c. 3, s. 6-7, E bu Nuaym , Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 332, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 486, Ebu'l-Ferrec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 240, İbn Seyj'id, Uyünu'l-eser, c. 1, s. 184, Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 328, Ebu'l-Fidâ,

el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 185.

[228] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 232.

[229] İmam Zührî, Megâzî, s. 101 -102, İbn İshak, İbn Hişam, Sine, c. 2, s. 1 34, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 392, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 256, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 6-7, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 240, İbn Seyyid, c. 1, s. 1 84, Zehebî, s. 328, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 185.

[230] İmam Zührî, Megâzî, s. 1 02, Abdurrezzak, c. 5, s. 392, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 256, Ebu Nuaym , c. 2, s. 332, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 240-241, İbn Seyyid, c. 1, s. 184-185, Zehebî, s. 328, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 185.

[231] İmam Zührî, Megâzî, s. 102, İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 134, Abdurrezzak, c. 5, s. 392, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 256, Hâkim, c. 3, s. 7, E bu Nuaym, c. 2, s. 332, Beyhakî, c. 2, s. 486.

[232] İmam Zührî, s. 1 02, Abdurrezzak, c. 5, s. 392, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 256, Hâkim, c . 3, s. 7, Beyhakî, c. 2, s. 486, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 241, İbn Seyyid, c. 1, s. 185, Zehebî, s. 328, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 185.

[233] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 134, Ebu Nuaym, c. 2, s. 332, Beyhakî, c. 2, s. 486, Zehebî, s. 328, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 185.

[234] İmam Zührî, s. 102, Abdurrezzak, c. 5, s. 392, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 256, Ebu'l-Ferec, c. 1, s.241, İbn Seyyid, c. 1, s. 185, Zehebî, s. 325, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 185.

[235] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 134, Ebu Nuaym , c. 2, s. 332, Beyhakî, c. 2, s. 486, Zehebî, s. 328.

[236] İmam Zührî, s. 102, Abdurrezzak, c. 5, s. 392, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 256, Hâkim, c. 3, s. 7, EbuNuaym, c. 2, s. 332. E bu'l-Ferec, c. 1, s. 241, İbn Seyyid, c. 1, s. 185, Zehebî, s. 325-326, E bu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 85.

[237] İmam Zührî, s. 102, İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 134, Ebu Nuaym, c. 2, s. 332-333, Beyhakî, c. 2, s. 486.

[238] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 392, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 176, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 256-257, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 241, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 185, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 325-326, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n- nihâye, c. 3, s. 185.

[239] Abdurrezzak, c. 5, s. 393, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 7.

[240] Abdurrezzak, c. 5, s. 393, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 257, Hâkim, c. 3, s. 7.

[241] Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 257.

[242] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, E bu'l-Ferec, c. 1 , s. 240, Zehebî, s. 324-325, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 188.

[243] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Buhârî, c. 4, s. 259, Ebu'l-Ferec, c. 1 , s. 240, Zehebî, s. 324, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 188

[244] İbn Sa'd, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 240, Zehebî, s. 324-325, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 187.

[245] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, E bu'l-Ferec, c. 1, s. 240,

Zehebî, s. 325, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 188.

[246] Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 259.

[247] İbn Sa'd, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 240, Zehebî, s. 325, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 188.

[248] Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 259.

[249] İmam Zührî, Megâzî, s. 102-103, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 393, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 176, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 257.

[250] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 3, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 484, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 381, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 324.

[251] İmam Zührî, s. 103, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 134, Abdurrezzak, c. 5, s. 393-394, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 257, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 7, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 487, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 241, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 185, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 326, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 185.

[252] İmam Zührî, s. 103, Abdurrezzak, c. 5, s. 394, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 263, Hâkim, c. 3, s. 7, Beyhakî, c. 2, s. 487, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 241, İbn Seyyid, c. 1, s. 185, Zehebî, s. 326, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 185.

[253] İmam Zührî, s. 103, İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 134, Abdurrezzak, c. 5, s. 394, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 257, Beyhakî, c. 2, s. 487, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 241, İbn Seyyid, c. 1, s. 185, Zehebî, s. 326, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 185.

[254] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 134, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 333, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 488, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 332.

[255] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 3, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2311, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 325, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 188.

[256] Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2311 .

[257] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Zehebî, s. 325.

[258] İbn Sa'd, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Müslim, c. 4, s. 2311, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 240, Zehebî, s. 325.

[259] İbn Sa'd, c. 4, s. 366, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 3, Müslim, c. 4, s. 2311, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 240, İbn Seyyid, c. 1, s. 185, Zehebî, s. 325, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 188.

[260] İmam Zührî, Megâzî, s. 102, İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 134 Abdurrezzak, c. 5, s. 393-394, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 257, Ebu Nuaym, c. 2, s. 333, Beyhakî, c. 2, s. 488, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 241.

[261] Zührî, s. 103, Abdurrezzak, c. 5, s. 394, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 257, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 7, Beyhakî, c. 2, s. 487, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 241-242, İbn Seyyid, c. 1, s. 185, Zehebî, s. 326, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 185.

[262] İmam Zührî, s. 103, İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 135, Abdurrezzak, c. 5, s. 394, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Ebu Nuaym, c. 2, s. 333, Beyhakî, c. 2, s. 478.

[263] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 135, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 333, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 488.

[264] İmam Zührî, Megâzî, s. 103, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 394, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 176. Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 257, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 7, Beyhakî, c. 2, s. 487, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1, s. 242, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 185, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 326, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 185.

[265] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 135, Ebu Nuaym, c. 2, s. 333, Beyhakî, c. 2, s. 488, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 332.

[266] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 135, Ebu Nuaym, c. 2, s. 333, Beyhakî, c. 2, s. 488, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 332.

[267] İmam Zührî, s. 103, Abdurrezzak, c. 5, s. 394, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 176, Buhârî, c. 4, s. 257, Hâkim, c. 3, s. 7, Ebu'l-Ferec, c. 1, s. 242, İbn Seyyid, c. 1, s. 185, Zehebî, s. 326, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 185.

[268] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 135, Ebu Nuaym, c. 2, s. 333, Diyarbekrî, s. 332.

[269] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 266, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 211, Buhârî, c. 4, s. 260, Muhibbüt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 104, Zehebî, s. 338, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 220, Zürkânî, Mevâhibu'l-ledünniye, Şerhi, c. 1, s. 347.

[270] İbn Sa'd, c. 1, s. 232, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 2310, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 185, Diyarbekrî, c. 1, s. 332.

[271] Müslim, Sahîh, c. 1, s. 332.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/361-366.

[272] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 105, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 221.

[273] Rum beldelerinden Cezfre ile birlikte, Şam krallarından her birine Kayser, Fars krallarından her birine Kısra, Mısır krallarından her birine Firavun, İskenderiye krallarından her birine Mukavkis, Yemen ve Şihhîr krallarından her birine Tübbâ, Habeş krallarından her birine Necaşf, Yunan ve Hind krallarından her birine Batlım us, Türk krallarından her birine de Hakan denilir (Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 78).

[274] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 332.

[275] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 218.

[276] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 105, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 221.

[277] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 218.

[278] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 6, s. 325-326, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 581, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 218, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 332, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 19, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 333, Halebî, c. 2, s. 221.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/367.

[279] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 217.

[280] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 336, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 205.

[281] Ebu Nuaym, c. 2, s. 336-337, Beyhakî, c. 2, s. 489, İbn Abdilberr, c. 2, s. 583, Süheylî, Ravd, c. 4, s. 217, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 332, İbn Hacer, Metâlib, c. 4, s. 205-206.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/367-368.

[282] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 136, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 233, Taberî, Târih, c. 2, s. 246, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 92, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 323, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 189, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 331.

[283] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 350, Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1200.

[284] Vâkîdî, Megâzî, c. 1, s. 10, İbn Sa'd, c. 2, s. 7.

[285] Fahu'r-Râzf, Tefsîr, c. 25, s. 21, Kurtubî, Tefsîr, c. 13, s. 321, Hâzin, Tefsîr, c. 3, s. 414.

[286] Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 194, Fahm'r-Râzf, c. 25, s. 21, Kurtubî, c. 13, s. 321, Hâzin, c. 3, s. 414.

[287] İbn Kutevtae, Garîbu'l-Kur'ân, s. 336, Zemahşerî, c. 3, s. 194, Fahu'r-Râzf, c. 25, s. 21, Kurtubî, c. 13, s. 321, Hâzin, c. 3, s. 414.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/368-369.

[288] Semhûdî, Vefâu'l-vefa, c. 4, s. 1278.

[289] İbn Sa'd, c. 4, s. 242, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 185, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 146.

[290] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 262

[291] İbn Sa'd, c. 4, s. 242, Belâzurî, c. 1, s. 262, İbn Abdilberr, c. 1, s. 185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 209.

[292] İbn Sa'd, c. 4, s. 242, İbn Abdilberr, c. 1, s. 185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 209.

[293] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 262.

[294] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 242, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 209.

[295] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 242.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/369-370.

[296] İbn Sa'd, c. 3, s. 215, Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-kârf, c. 17, s. 49.

[297] İmam Zührî, Megâzî, s. 103, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 395, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 257, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 11, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 498, Ebu'l-Ferec İbn Cevzi, el-Vefa, c. 1, s. 242.

[298] Bedrüddin Aynî, Umdetu'l-kârf, c. 17, s. 49, İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, c. 7, s. 189, Diyarbekrî, Hamîs, c. 1, s. 325.

[299] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 136, İbn Sa'd, c. 1, s. 232, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 92, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 323, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 189, Diyarbekrî, c. 1, s. 331.

[300] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 21, Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1297.

[301] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 55.

[302] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1304.

[303] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 136, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 232, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, c. 92, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 323, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 189.

[304] Aynı kaynaklar.

- [305] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1121.
- [306] Süheyif, Ravdu'l-ünüf, c.4, s. 250, Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 112. 301.
- [307] Süheyif, Ravd.c.4, s. 249-250, Yakut, Mu'cem, c. 2, s. 3, Semhûdî, c. 4, s. 1262.
- [308] İbn İshak, İbn Hisam, c. 2, s. 136, İbn Sa'd, c. 1, s. 233, İbn Hazm, s. 92, Zehebî, s. 323, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 1 89.
- [309] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1 262.
- [310] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 290.
- [311] Yakut, c. 4, s. 290, Semhûdî, c. 4, s. 1284.
- [312] Semhûdî, c.4, s. 1284.
- [313] Yakut, c. 4, s. 98.
- [314] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 136.
- [315] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 59.
- [316] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 311.
- [317] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.2,s. 136, Taberî,Târîh, c. 2, s. 246, İbn Hazm , Cevâmiu's-Sîre,s. 93, Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 323, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 189.
- [318] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1.s.233.
- [319] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 880.
- [320] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 1 267.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/370-372.
- [321] İmam Zührî, Megâzî, s. 103-104, İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 137, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 395, İbn Sa'd, c. 1 , s. 233, Buhârî, t 4, s. 257.
- [322] İbn Sa'd, c. 1, s. 233, Buhârî, c. 4, s. 257, Zehebî, s. 333.
- [323] İbn Sa'd, c. 1, s. 233, Belâzurî, c. 1, s. 263.
- [324] İmam Zührî, Megâzî, s. 104, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 137, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 396, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 257-258, Taberî, Târîh, c. 2, s. 248-249, Zehebî, Târîhu'l-islâm, s. 333-334.
- [325] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 4, s. 245.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/373.
- [326] Taberî, Târîh, c. 2, s. 254, Zehebî, el-İber, c. 1, s. 3.
- [327] Zehebî, el-İber, c. 1, s. 3.
- [328] İmam Zührî, s. 1 04, İbn İshak.İbn Hişam, c. 2, s. 137, Abdurrezzak, c. 5, s. 395, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 233, Buhârî, c. 4, s. 258, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 66, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 263, TaberT, c. 2, s. 248, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 93, İbn EsTr, Kâm il, c. 2, s. 106, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 186, Zehebî, s. 333.
- [329] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 137, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 233, Belâzurî, c. 1, s. 263, İbn Kuteybe, s. 66, Taberî, c. 2, s. 248, İbn Haim, s. 92, İbn Seyyid, c. 1, s. 192.

[330] İmam Zührî, s. 104, İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 138, ^Jodurrezzak, c. 5, s. 395, Taberî, c. 2, s. 249, İbn Esîr, c. 2, s. 106, İbn Seyyid, c. 1, s. 1 92, Ebu'l-Fidâ, 197.

[331] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 138, İbn Sa'd, c. 1, s. 233, Belâzurî, c. 1 , s. 263, İbn Kuteybe, s. 66, Taberî, c. 2, s. 249, İbn Hazm, s. 93, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, c. 1 , s. 250, Süheyif, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 253, İbn Esîr, c. 2, s. 106, İbn Seyyid, c.1 , s. 192, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 197.

[332] Süheyif, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 253.

[333] Ahmed Muhtar Paşa, Rıyâdu'l-m uhtar, s. 358.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/374.

[334] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 1, s. 245, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 337.

[335] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 623-624.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/374-375.

PEYGAMBERİMİZ (A.S.)IN KUBA GÜNLERİ

Kuba'da Sa'd b. Hayseme'nin Evinin Sohbet Evi Olarak Kullanışı

Peygamberimiz (a.s.), Kuba'da bulunduğu sırada, Külsûm b. Hidm'in evinden çıktıkça Sa'd b. Hayseme'nin evine gider, orada Müslümanlarla oturur, konuşurdu. Sa'd b. Hayseme bekârdı.

Muhacir Müslümanların bekârları, onun evinde kalırlardı. Bunun için, Sa'd b. Hayseme'nin evine "Bekârlar Evi" denirdi.[\[1\]](#)

Es'ad b. Zürrâre'nin Korunuşu

Peygamberimiz (a.s.) Kuba'ya geldiği zaman, Evs ile Haznec kabileleri arasında düşmanlık vardı. Hazrecîler Evsîlerin evine, Evsîler de Hazrecîlerin evine girmekten korkarlardı. Peygamberimiz (a.s.):

"Es'ad b. Zürrâre nerededir?" diye sordu.

Sa'd b. Hayseme ile Mübeşşir b. Abdulmünzir ve Rifâa b. Abdulmünzir:

"Yâ Rasûlallah! O, Buas günü bizden bir zâtı öldürmüştü!" dediler.

Çarşamba günü gece olunca, Es'ad b. Zürrâre, başını örtmüş ve sarmış olduğu halde, akşamla yatsı arasında Peygamberimiz (a.s.)ın yanına geldi.

Peygamberimiz (a.s.), onu görünce:

"Ey Ebu Ümâme! Evinden, şuracığa hemen nasıl gelebildin?!"

Seninle şu kavim arasında geçmiş ne var?" buyurdu.

Ebu Ümâme:

"Seni hak din ve kitabla gönderen Allah'a yemin ederim ki, birşey yok" dedi.

O gece, Peygamberimiz (a.s.)ın yanında kaldı.

Ertesi günü, sabaha çıkınca, Peygamberimiz (a.s.) Sa'd b. Hayseme ile Rifâa b. Abdulmünzir ve Mübeşşir b. Abdulmünzir'e, Es'ad b. Zürrâre hakkında:

"Onu himayenize alınız, koruyunuz!" buyurdu.

"Yâ Rasûlallah! Onu sen himayene al! Senin himayendeki, bizim himayemizde demektir!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Bazınız onu himaye ediyordur" buyurdu.

Bunun üzerine, Sa'd b. Hayseme; "O, benim himayemdedir" dedikten sonra, Es'ad b. Zürrâre'nin evine gitti.

Birbirlerinin koruyucusu ve yardımcısı olduklarını anlatmak için, onunla elele tutuşup, Amr b. Avf oğullarının mahallelerine kadar yürüdüler.

Bunun üzerine, Evsîler:

"Yâ Rasûlallah! Hepimiz onun himayecisiyiz!" dediler.

Bundan sonra, Es'ad b. Zürrâre, Peygamberimiz (a.s.)ın yanına sabah akşam gitmeye başladı. [2]

Peygamberimiz (a.s.); Küba'da, Amr b. Avf oğulları nezdinde bulunduğu sırada, cenazelerde bulunur, hastalan ziyaret eder, davetlere giderdi. [3]

Kuba'da İlk Mescidlerin Yapılışı ve İlk Cuma Namazının Kılınışı

Başta Ebu Seleme b. Abdülesed olmak üzere, Medine'ye hicret edenler, Küba'ya indikleri zaman, orada içinde namaz kılacakları bir mescid yapmışlardı.

Peygamberimiz (a.s.) da, Küba'ya geldiği zaman, bu mescidde namaz kılmıştır.

Peygamberimiz (a.s.) gelinceye kadar, Ebu Huzeyfe'nin azadlısı Salim, içlerinde Hz. Ömer de bulunduğu halde, bu mescidde bütün Muhacirlere imam olup namazlarını kıldırılmıştı.[4]

Ammar b. Yâsir'in de "Resûlullah için, istediği zaman gölgesinde yatıp dinleneceği, gölgeleneceği ve içinde namaz kılacağı bir yer yapsak olmaz mı?" dediği ve taş toplayarak Küba'da bir mescid yaptığı rivayet edilir.[5]

Peygamberimiz (a.s.) Küba'da daha önce hiç görmediği birşeyi,[6] Ensar'ın mallarını,[7] hurma bahçelerini[8] sakladıklarını ve esirgediklerini görünce:[9]

"Keşke bayramınız [Cuma gününüz] gelseydi! Durup, söyleyeceklerimi dinlerdiniz.[10] Sizinle konuşurdum!" [11] buyurdu.

Ensar:

"Olur yâ Rasûlallah! Babalarımız, analarımız sana feda olsun!" dediler.

Cuma günü gelince, Peygamberimiz (a.s.), onlara Cuma namazını kıldırdı.[12]

Ensar, gözlerini minbere diktiler.

Peygamberimiz (a.s.), irad buyurduğu hutbesinde; Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra,[13] onlara:

"Ey Ensar cemaatı!" diyerek hitap etti.[14] Ensar:

"Lebbeyk=Buyur, emrine amadeyiz yâ Rasûlallah!" dediler. [15]

Peygamberimiz (a.s.):

"Sizler, Allah'a ibadet etmediğiniz Cahiliye devrinizde bile.[16] en ağır yükleri taşırsınız.[17] yetimlere bakar,[18] mallarınızı [19] meşru olan yerlere harcar.[20] yolda beride kalanlara iyilik ve yardım eder dururdunuz!

Yüce Allah size İslâmiyetle ve gönderdiği peygamberi ile ihsanda bulununca,[21] size İslâmiyeti getirip nasip edince,[22] mallarınızı,[23] hurma vs. türlü bahçelerinizi duvarlarla çevirip; muhtaçların, açların onlardan yemelerini engelliyor,[24] esirgiliyor ve saklıyorsunuz!?

Halbuki, onlardan Âdemoğulları yer, size ecir ve sevap yazılır.

Kurtlar kuşlar yer, size ecir ve sevap yazılır!" buyurdu.[25]

Bunun üzerine, Ensardan hemen gidip de bahçelerinin duvarlarından yıkarak[26] birer veya ikişer gedik açmayan,[27] birçok kapılar bırakmayan[28] kimse kalmadı. [29]

İslâm'da İlk Olarak Kılınan Cuma Namazları

Peygamberimiz (a.s.)ın Mekke'de Müslümanları Kabe mescidinde biraraya toplayıp Cuma namazı kılması, kıldırması mümkün olmamıştı.[\[30\]](#)

Mus'ab b. Umeyr, Medine'ye gönderildiği zaman, Cuma namazı kılmak için Peygamberimiz (a.s.)dan izin istemiş; Peygamberimiz (a.s.) da, ona gönderdiği yazıda, Cuma günü zeval vakti çıktıktan sonra cemaatle kılacakları iki rekat namazla Allah'a yakınlaşmaya çalışmalarını ve bu vesile ile Müslümanlara hitapta bulunmasını emir buyurmuştu.

Bunun üzerine Mus'ab b. Umeyr Küba'da Sa'd b. Hayseme'nin evinde on iki kişi toplayarak bir koyun kesilip yenilmiş ve İslâm tarihinde Cuma namazı için Müslümanları ilk toplayan kişi o olmuştur.[\[31\]](#) Es'ad b. Zürâre de; Medine'de, Nakû'l-H adım âtta (Beyaza oğullarının kara taşılığı) kırk kişi toplayıp Cuma namazı kılmışlardı. [\[32\]](#) Peygamberimiz (a.s.) da, Küba'da kaldığı evde, ilk defa olarak iki rekat namazı kıldırması ve hutbe irad buyurmuştu.[\[33\]](#)

Medine'nin içine girerken, Salim b. Avf oğullarının oturdukları Rânuna vadisindeki mescidde de, ilk defa olarak Cuma namazı kılmış ve hutbe irad buyurmuştur.[\[34\]](#)

Cuma Gününün Fazileti ve Cuma Namazına Ait Bazı Bilgiler

Peygamberimiz (a.s.):

"Üzerine güneş doğan günlerin en hayırlısı Cuma günüdür!

Âdem ((a.s.)) o gün yaratıldı ve o gün Cennete konuldu. O, yine o gün Cennetten çıkarıldı.[\[35\]](#)

Kıyamet de, Cuma'dan başka bir günde kopmayacaktır![\[36\]](#)

İnsanlardan ve cinlerden başka hiçbir yaratık yoktur ki, Cuma günü, tanyeri ağardıktan güneş doğuncaya kadar:

Kıyamet belki bugün kopar!¹ korkusuyla kulak kabartmasın!

Bir de, o günün içinde öyle bir saat vardır ki, Müslüman bir kul namaz kılar ve Allah'tan bir dilekte bulunurken o saate rastlarsa, Allah istediğini ona muhakkak verir!"[\[37\]](#)

"Bizler, (Ehl-i Kitaba nazaran) en sonra gelmiş bulunduğumuz halde, Kıyamet gününde faziletçe en başa geçecek olanlarız!

Çünkü, bizden önce onlara, daha sonra bizlere Kitab verildi de; Allah'ın onlara farz kıldığı gün bu Cuma günü iken, onlar ihtilaf çıkarıp başka günlere saygı gösterdiler.

Fakat, o günü ibadet günü edinmek hususunda, Allah bize hidayet verdi. Artık, bu yolda o halk bizden geri kalmış oldular.

Yahudilerin ibadet günü yarın [Cumartesi günü], Nasranîlerinki de öbür gün [Pazar günü]'dür."[\[38\]](#)

"Cuma günü, Allah katında, günlerin en ulusudur!" buyurmuşlardır.[\[39\]](#)

1. Cuma günü, ezan okununca, alışverişlerin bırakılarak namaz kılmak üzere camiye gidilmesi farzdır, Allah'ın kesin emridir.[\[40\]](#)

2. Cuma namazı; köleler, kadınlar, çocuklar, hastalar,[\[41\]](#) misafirler[\[42\]](#) dışında, her müslümana farzdır.[\[43\]](#)

3. Cuma namazı, farz olarak iki rekattır[\[44\]](#) ve öğle namazı vakti girer girmez, öğle namazı yerine kılınır.[\[45\]](#)

4. Cuma günü, Cuma namazı için gusledilir.[\[46\]](#)

5. Cuma namazına gidileceği zaman-varsa-güzel elbise giyinilir, dişler misvaklanır, güzel kokular sürünülür.[\[47\]](#)

6. Cuma günü, Peygamberimiz (a.s.)a çokça salât ve selam getirilir.[\[48\]](#)

Cuma namazına erkence gitmek çok sevaplıdır:

7. Namaza en erken gelen bir deve, ondan sonra gelen bir sığır, ondan sonra gelen bir koç., kurban etmiş gibi sevaba nail olur.[\[49\]](#)

8. İmam minbere çıktıktan sonra camiye gelen, sadece namaz sevabını almak için gelmiş olur.[\[50\]](#)

9. Cuma günü, camide imam minbere çıkmadan önce, dört rekat sünnet kılınır.[\[51\]](#)

10. İmam minbere çıkıp oturunca, cami içinde Cuma ezanı okunur. Cami dışında okunan ezan, Medine halkına namaz vaktini bildirmek için ihdas edilmiştir.[\[52\]](#)

11. İmam, cemaata karşı, ayakta iki hutbe okur ve hutbenin arasını hafif bir oturuşla ayırır.[\[53\]](#)
12. Hutbede Allah'a hamd u sena ve şehadette ve Peygamberimiz (a.s.)a şehadet ve salavatta bulunulduktan sonra,[\[54\]](#) Kur'ân-ı Kerîm'den bazı âyetler okunur, cemaata va'z u nasihatlerde bulunulur.[\[55\]](#)
13. Hutbe okunurken susulup dinlenir.
O sırada, konuşana "Sus!" bile denmez.[\[56\]](#)
14. Hutbeden sonra, kamet getirilip, cemaatla iki rekat Cuma namazı kılınır.[\[57\]](#)
15. Bundan sonra, imam ve cemaat, kendi kendilerine dört rekat, sonra da iki rekat sünnet kılarlar. Önce iki, sonra dört de kılınabilir.[\[58\]](#)
16. Cuma namazının herhangi bir sebeple kabul olunmamış bulunması ihtimali gözönünde tutularak, öteden beri, Zühr-u ahir (en son öğle namazı) niyetiyle dört rekat bir namaz daha kılınagelmiş ve bunda bir sakınca görülmemiştir.
17. Meşru bir mazeret veya hastalık yokken, üç Cuma namazını kılmayan kimsenin kalbinin Yüce Allah tarafından mühürleneceği bildirilmiştir.[\[59\]](#)
18. Böylelerinin, kılmadıkları Cuma namazlarının her biri için, fakirlere birer altın, bulamazlarsa yarımşar altın keffaret vermeleri gerekir.[\[60\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)ın Kuba'da Kalış Süresi ve Kuba Mescidinin Yapılışı

Peygamberimiz (a.s.) Küba'da ondört gece kaldı.[\[61\]](#)

Külsûm b. Hidm'den, mirbed'ini (hurma serme ve kurutma yerini) alıp Küba Mescidini yaptı ve içinde namaz kıldı, kıldırdı.[\[62\]](#)

Ensar kadınlarından Şemus binti Numan'ın bizzat görüp anlattığına göre; Küba Mescidi yapılırken, Peygamberimiz (a.s.) güçlükle kaldırabildiği ağır bir taşı veya kaya parçasını alır.[\[63\]](#) Kureyşlilerden veya Ensar'dan[\[64\]](#) gelip,[\[65\]](#) "Babam, anam sana feda olsun[\[66\]](#) yâ Rasûlallah! Onu bana ver! Senin yerine ben yeteyim, taşıyayım" diyenlere "Hayır! Sen de git, bunun gibisini al, taşı!" buyururdu.

Peygamberimiz (a.s.), mescid yapılıncaya kadar, böylece çalışmaktan geri durmamıştır.[\[67\]](#)

Küba Mescidinin Fazileti

Küba Mescidinin fazileti ve orayı ziyaretin gerekliliği hakkında birçok hadis-i şerifler ve haberler vardır.

Küba Mescidinde namaz kılmanın umre yapmak gibi sevaplı olduğu ve kılınacak namazın bir umre sevabı kazandıracağı, Peygamberimiz (a.s.) tarafından haber verilmiştir.

Peygamberimiz (a.s.); her Cumartesi günü yaya veya binitli olarak gidip Küba mescidini ziyaret ederdi.

Pazartesi günü gittiği de olurdu.

Hz. Ömer, Pazartesi ve Perşembe günleri Küba Mescidini ziyareti âdet edinmiş, "Eğer bu mescid etraf memleketlerden birisinde olsaydı, develere binip türlü zahmet ve meşakatlere katlanarak onu ziyarete giderdik!" demiştir.[\[68\]](#)

Emevî halifelerinden Ömer b. Abdulaziz (ö. 101 Hicrî); Peygamberimiz (a.s.)ın Mescidi yenilenirken, Küba Mescidini de genişletti, taşla ve kireç harçla yaptırdı.

Mescidin içine taştan direkler diktirdi ve onları demirle berkiştirtti, nakışlattı ve ona bir minare de yaptırdı.

Mescidi sac ağacı ile tavanı attı ve ona kemerler yaptırdı.

Mescidin ortasındaki meydanlığın üzerini açık bıraktırdı.

Küba Mescidi; daha sonra, Hicretin 555, 671, 733, 840, 877 ve 881. yıllarında da vezirler, hükümdarlar tarafından tamir ve tecdit ettirildi.[\[69\]](#)

Hicretin 950. yılında Kanunî Sultan Süleyman, Küba Mescidinin hem minaresini, hem tavanını yıktırıp yeniden yaptırdı. Ona hatipler, imamlar ve müezzinler tayin ettirdi. Mescidin içine ve dışına İstanbul'dan kandiller gönderdi.

Hicretin 1111. yılında Sultan Mustafa tarafından Küba Mescidinin hem duvarları, hem de minaresi yıktırılarak yeniden yapıldı.

Küba Mescidi Hicretin 1244. yılında Sultan Mahmud tarafından da yıktırılıp yeniden yapıldı.

Mihrab, kubbe, tak ve kuyu üzerindeki yazılar da o zaman yazdırıldı .[\[70\]](#)

Hz. Ali'nin Kuba'ya Gelişİ

Peygamberimiz (a.s.); Kureyş müşriklerini n-saklamak üzere-kendisine bırakmış oldukları emanetleri sahiplerine iade edinceye kadar Mekke'de kalmasını, Hz. Ali'ye emretmişti.

O da, bu iş için Mekke'de üç gün üç gece oturdu.[\[71\]](#)

Mekke vadisinde dikilerek:

"Resûlullah'ın yanında kimin bir emaneti varsa gelsin, ona emanetini teslim edeceğim!" diye seslendikten ve emanetleri sahiplerine dağıttıktan sonra.[\[72\]](#) Medine yolunu tuttu.[\[73\]](#)

Geceleri yürüdü, gündüzleri gizlendi.[\[74\]](#) Rebiülevvel'in ortalarına doğru Küba'ya geldi.[\[75\]](#)

Küba'ya geldiği zaman, ayaklarının altı kabarmış, şişmiş, yarılmıştı; kanıyordu.

Peygamberimiz (a.s.) Hz. Ali'nin geldiğini işitince:

"Ali'yi bana çağırınız!" buyurdu.

"Yâ Rasûlallah! Yürümeye takati yok!" dediler.

Peygamberimiz (a.s.) hemen kalkıp onun yanına vardı.

Halini görünce rahmet ve şefkatinden ağladı, kucakladı.

Ayaklarının altını eliyle sığadı, iyileşmesi için Allah'a dua etti. Böylece, Hz. Ali'nin hiçbir ızdırabı kalmadı.[\[76\]](#)

Hız. Ali'nin Halinden Şüphelendiği Bir Kadını Sorguya Çekişi

Hız. Ali derki:

"Küba'da gece yansında bir adamın gelip kocasız Müslüman bir kadının kapısını çaldığını, dışarı çıktığı zaman ona birşeyler verdiğini sezince, bu işten şüphelenerek:

'Ey Allah'ın kulu kadın! Kimdir bu adam ki, her gece gelip senin kapını çalıyor?! Sen onun yanına çıkınca o sana-ne olduğunu anlayamadığım-birşeyler veriyor. Halbuki sen kocasız Müslüman bir kadınsın¹ dedim.

Kadın, bana:

'O, Sehl b. Huneyfir. Benim kimsesiz bir kadın olduğumu bildiği için; gece olunca kavmine ait putlara musallat olur, onlardan birisini kırar da, yakayım diye odununu bana getirir!' dedi." [\[77\]](#)

Kabilelerinin Putlarını Kıranlardan Bazıları

Müslüman oldukları zaman:

1. Es'ad b. Zü'râre,

2. Umâre b. Hazm,

3. Avf b. Afra

Malik b. Neccar oğullarının putlarını kırdılar.

4. S al it b. Kays,

5. Ebu Sırma

Adiyy b. Neccar oğullarının putlarını kırdılar.

6. Salebe b. Ganeme,

7. Muaz b. Cebel,

8. Abdullah b. Üneys

Seleme oğullarının putlarını kırdılar.

9. Ziyad b. Lebid,

10. Ferve b. Amr

Beyaza oğullarının putlarını kırdılar.

11. Sa'd b. Muaz,

12. Useyd b. Hudayr

Abduleşhel oğullarının putlarını kırdılar.[\[78\]](#)

Suheyb b. Sinan'ın Kuba'ya Gelişi

Allah yolunda işkencelere uğratılan kimsesiz Müslümanlardan Suheyb b. Sinan, Hz. Ali'den sonra, Medine'ye hicret etmek maksadı ile Mekke'den yola çıkınca, Mekkelilerden bazıları arkasından yetiştiler ve:

"Sen buraya fakir, hakîr olarak geldin.

Yanımızda erişemeyeceğin kadar bol servete eriştin!

Sonunda da kendinle birlikte servetini de alıp gitmek istiyorsun ha?

Vallahi işte bu olmaz!" dediler.

Suheyb hemen hayvanından yere indi. Ok çantasındaki okları çıkardı ve:

"Ey Kureyş cemaatı! İyi bilirsiniz ki; ben sizin en iyi ok atanlarınızdan birisiyim.

Vallahi, yanımda bulunan ok çantamdaki okların hepsini size atar, sonra da kılıcımı çalarım. Bunlardan birisi elimde bulundukça bana yaklaşılamazsınız. Ancak onlar elimden çıktıktan sonra bana istediğinizi yapabilirsiniz.

Size şimdi servetimin yerini gösterir, onu size bırakırsam; yolumu açar, beni serbest bırakır mısınız?" dedi.

Müşrikler:

"Evet!" dediler.

Suheyb servetini onlara bırakarak yoluna devam etti. Rebiülevvel ayının ortalarında Küba'ya gelip Peygamberimiz (a.s.)a kavuştu.

O sırada, Peygamberimiz (a.s.)ın yanında Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer bulunuyordu.

Önlerinde de Külsûm b. Hidm'in getirdiği, Ümmü Cirzan diye anılan hurma cinsinden, üzerinde yaş ve olgun hurmaları bulunan taze yapraklı salkım halinde hurma vardı.

Suheyb b. Sinan'ın yolda gözleri ağrımış, kamı da son derecede acıkmıştı. Hemen kendini hur-m al ara attı.

Hız. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! Suheyb'i görmüyor musun? Hem gözü ağrıyor, hem yaş hurma yiyor!?" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) Suheyb'e:

"Hem gözün ağrıyor, hem de yaş hurma yiyorsun ha?!" buyurunca, Suheyb:

"Ben, onu gözümün ağrımayan tarafıyla yiyorum!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.) gülümsedi.

Suheyb, Hz. Ebu Bekir'e:

"Sen bana yoldaş olacağını vaad etmiştin. Beni bırakıp yola çıktın, değil mi?

Yâ Rasûlallah! Sen beni Mekke'de bırakıp yola çıktığın zaman, Kureyş müşrikleri beni yakaladılar, hapsettiler.

Ben de servetimi vererek kendimi ve ailemi satın aldım!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Suheyb kazandı!

Suheyb kazandı!

Ebu Yahya! Satış kârlı çıktı!

Satış kârlı çıktı!" buyurdu.[\[79\]](#)

Suheyb b. Sinan der ki:

"Resûlullah (a.s.), beni görünce:

'Ebu Yahya! Satış kârlı çıktı!

Ebu Yahya! Satış kârlı çıktı!

Ebu Yahya! Satış kârlı çıktı!' buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! Senin yanına gelmekte beni kimse geçmemişti.

Herhalde, bunu sana Cebrail (a.s.)dan başkası haber vermemiştir! dedim."[\[80\]](#)

**Benî Nadîr Yahudilerinin Başkanı Huyey İle Kardeşinin Peygamberimiz (a.s.)ı
Görmek**

İçin Kuba'ya Gitmeleri

Benî Nadîr Yahudilerinin başkanı Huyey b. Ahtab'ın kızı ve Peygamberimiz (a.s.)ın zevcesi Hz. Safiyye der ki:

"Ben, babama, çocuklarının en sevgilisi idim. Amcam Ebu Yâsir de beni çok severdi.

Rasûlullah Medine'ye gelip Küba'da Amr b. Avf oğullarının evine inince, babam Huyey b. Ahtab ile amcam Ebu Yâsir b. Ahtab, ertesi günü, sabahleyin erkenden Resûlullah'ı görmeye gittiler. Güneş batın-caya kadar oradan dönmediler. Kendilerinin yorgun argın, isteksiz, düşkün ve perişan bir halde yürüyerek geldiklerini görünce-her zaman yaptığım gibi-onları sevinç ve neşe ile karşıladım. Vallahi, hiçbirini bana iltifat etmedi. Kendilerini derin bir gam ve keder bürümüştü.

Onlar konuşurlarken işittim.

Ebu Yâsir, babam Huyey b. Ahtab'a:

'O, o mudur?' diye sordu.

Babam:

'Evet! Vallahi odur!¹ dedi.

Amcam:

'Onu iyice tanıdın mı? Aranan vasıflar kendisinde iyice gözüktüyor mu?¹ diye sordu.

Babam:

'Evet! Vallahi!'dedi.

Bunun üzerine, amcam:

'Peki! Ona karşı kalbinde ne var?' diye sordu.

Babam:

'Vallahi, sağ olduğum müddetçe ona düşmanlık edeceğim!' dedi."[\[81\]](#)

Peygamberimiz (a.s.) Medine'ye gelince, Ebu Yâsir gidip Peygamberimiz (a.s.)ın huzurunda oturup onu dinleyerek kavminin yanına döndüğü zaman:

"Ey kavmim! Bana itaat ediniz! Hiç şüphesiz, sizin gelmesini beklediğiniz peygamber gelmiştir. Ona tâbi olunuz ve sakın muhalefet etmeyiniz" demişti.

Kardeşi Huyey b. Ahtab da gitmiş, oturup Peygamberimiz (a.s.)ı dinledikten sonra kavminin yanına dönünce, onlara:

"Ben öyle bir adamın yanından geliyorum ki, vallahi hiçbir zaman ona düşmanlıktan geri durmayacağım!" demişti.

Kardeşi Ebu Yâsir "Ey anamın oğlu! Şu işte beni dinle, kendini helak etme de, sonradan, istediğin şeyde bana karşı koy!" diyerek öğüt vermiş ise de, Huyey b. Ahtab:

"Hayır! Vallahi seni hiçbir zaman dinlemeyeceğim!" demiş, kavmi de ona uymuştur."[\[82\]](#)

Nihayet Huyey b. Ahtab da, kardeşi Ebu Yâsir de, Yahudilerin Araplara karşı kıskançlıkta en katısı kesilip; halkın İslâmiyet'e girmelerini önlemek için olanca gayretlerini sarfetmekten geri durmamışlardır."[\[83\]](#)

Kuba Münafıkları ve Ebu Âmir'in Peygamberimiz (a.s.)la Tartışması ve Âkıbeti

Küba'da oturan oniki münafık vardı.[84]

Onlar Ebu Âmir Fâsık ile gizli gizli görüşür, konuşur, Peygamberimiz (a.s.) ile ashabını Medine'den çıkarmayı tasarlarlardı.[85]

Ebu Âmir; Dubay'a oğullarından olup, Rahip diye anılırdı.[86]

Allah adamlığına, ruhbanlığa özenir, kıldan ruhbanlık elbisesini giyerdi.

Kendisi; baş münafık Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün de halasının oğlu idi.

Peygamber (a.s.) peygamber olarak gönderilince, Ebu Âmirin kıskançlığı tuttu.[87]

Peygamberimiz (a.s.)a gelerek:

"Senin şu getirmiş olduğun din nedir?" diye sordu.

Peygamberimiz (a.s.):

"İbrahim ((a.s.))ın dini olan hanîfliği getirdim" buyurdu.

Ebu Âmir

"Onun üzerinde olan, benim!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Sen onun üzerinde değilsin!" buyurdu.

Ebu Âmir

"Hayır, ey Muhammedi Sen, hanîfliğe, ondan olmayan şeyleri soktun!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Ben öyle birşey yapmadım. Fakat, onu saf ve tertemiz olarak getirdim" buyurdu.

Ebu Âmir

"Yalancıyı Allah kovulmuş, garip ve yapayalnız bir halde öldürsün!" dedi.

Peygamberimiz (a.s.):

"Evet! Yalancı kimseyi Yüce Allah böyle yapsın! [Kovulmuş, garip ve yapayalnız bir halde öldürsün!]" buyurdu.[88]

Ebu Âmir; kendisine tâbi olan 50 genci yanına alarak Mekke'ye gitti .[89]

Bedir savaşında müşriklerin yanında yer alıp çarpıştı .[90]

Müşrikleri Uhud[91] ve Hendek savaşı için de ayaklandıranlar ve Peygamberimiz (a.s.)la çarpışanlar arasında idi.[92]

Peygamberimiz (a.s.) Mekke'yi fethedince Ebu Âmir Taife, Taifliler Müslüman olunca da Şam'a kaçtı.[93] Orada, Hristiyanlığı kabul etti.[94]

Şam'da kovulmuş, garip, yapayalnız olarak ölüp gitti![95]

Küba'da, Amr b. Avf oğullarının bazı akılsızları ile münafıkları, geceleyin Peygamberimiz (a.s.)ın yatıp kalktığı evi taşlamaya başladılar. Peygamberimiz (a.s.), bunu görünce: "Himaye ve komşuluk bu

mu?!" diye yakınarak Küba'dan ayrıldı.[\[96\]](#)

Neccar Oğullarının Peygamberimiz (a.s.)ı Kuba'dan Medine'ye Götürmeleri

Peygamberimiz Aleyhisselatn, Küba'dan Medine'ye hareket edeceği zaman, (dedesi Abdulmuttalib'in dayıları olan) Neccar oğullarının eşrafına haber saldı.

Onlar da, silahlanıp geldiler.[\[97\]](#)

Peygamberimiz (a.s.)la Hz. Ebubekir'e selam verdiler ve:

“Güvenliğiniz sağlanmış ve sizlere boyun eğilmiş olarak develerinize bininiz!” dediler.

Cuma günü güneş yükselince Peygamberimiz (a.s.) devesi Kasva'ya bindi.

Hz. Ebubekir arkasında, Neccaroğullarının eşrafı Müslümanlarda sağında, solunda ve çevresinde oldukları halde Medine'ye hareket etti.[\[98\]](#)

Amr b. Avf oğulları toplanarak:

"Yâ Rasûlallah! Bizden usandığın için mi, yoksa bizim evimizden daha hayırlı bir yere gitmek için mi buradan çıkıp gidiyorsun?" dediler.

Peygamberimiz (a.s.):

"Te'külü'l-Kurâ karyesine [Medine'ye] gitmekliğim bana emir buyuruldu.

Devenin yolunu açınız! Nereye gideceği, ona emrolunmuştur!" buyurdu.[\[99\]](#)

Ensarın Vaad ve Dilekleri

Peygamberimiz (a.s.) Küba'dan çıkıp Ensar evlerinin önlerinden geçerken, onlar devenin önüne geriliyorlar ve

"Yâ Nebiyyallah! Yâ Rasûlallah! Bizde kuvvet, cemaat ve servet var! Bize buyur, bize!" diyerek yardım ve himaye vaadinde bulunuyorlar; Peygamberimiz (a.s.) da gülümsüyor, "Allah onları size hayırlı ve mübarek kılsın!" diyerek dua ediyor ve:

"Devenin yolunu açınız! Nereye çökeceği, ona emrolunmuştur!" buyuruyordu.[\[100\]](#)

-
- [\[1\]](#) İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 1 38, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1.S.233.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/13.
- [\[2\]](#) Semhûdi, Vefâu'l-vefâ, c. 1, s. 249, 250.
- [\[3\]](#) İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 99.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/13-14.
- [\[4\]](#) Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 264.
- [\[5\]](#) Hâkim, Müsiedrek, c. 3, s. 385, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 133
- [\[6\]](#) Hâkim, Müstedrek, c. 4, s. 133, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 99.
- [\[7\]](#) İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 99.
- [\[8\]](#) Hâkim, Müstedrek, c. 3, s.: 133.
- [\[9\]](#) Hâkim, Müstedrek, c. 3, s.: 133, İbn Esîr, Us:du'l-gâbe, c. 2, s.: 99.
- [\[10\]](#) Hâkim, Müstedrek, c. 3, s.: 133.
- [\[11\]](#) İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 99.
- [\[12\]](#) Hâkim, Müstedrek, c. 4, s. 133.
- [\[13\]](#) İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 99.
- [\[14\]](#) Hâkim, c. 3, s. 133, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, t 2, s. 99, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 6, s.: 387.
- [\[15\]](#) Hâkim, Müstedrek, c. 3, s.: 133.
- [\[16\]](#) Hâkim, c. 3, s. 133, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 6, s. 387.
- [\[17\]](#) Hâkim, c. 3, s. 133, İbn Esîr, c. 2, s. 99, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 6, s. 387.
- [\[18\]](#) İbn Esîr, Usdu'l-gâbe., c. 2, s. 99-100.
- [\[19\]](#) Hâkim, c. 4,s.:133, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 6, s.: 387.
- [\[20\]](#) Hâkim, c. 4, s.: 133, İbn Esîr, c. 2, s. 100, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, t 6, s. 387.
- [\[21\]](#) Hâkim, c. 4, s. 133, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 6, s. 387
- [\[22\]](#) İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 100.
- [\[23\]](#) Hâkim, c. 4, s. 133, İbn Esîr, c. 2, s. 100, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 6, s. 387.

[24] Hâkim, c. 4, s. 133-134.

[25] Hâkim, c. 4, s. 134, İbn Esîr, c. 2, s. 100, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, t 6, s. 387.

[26] Hâkim, c. 4, s. 134, İbn Esîr, c. 2, s. 100.

[27] İbn Esîr, c. 2, s. 100.

[28] Hâkim, c. 4, s. 134.

[29] Hâkim, c. 4, s. 134, İbn Esîr, c. 2, s. 100.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/15-16.

[30] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 101-102.

[31] İbn Sa'd, Tabakâtü'l -kübrâ, c. 3, s. 118, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 4, s. 101 -102.

[32] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.2, s. 77,İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 343-344.

[33] Hâkim, Müstedrek, c. 4, s. 133, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 99, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 6, s. 387.

[34] İbn İshak, İbn Hişam, Sine, c. 2, s. 146-147, Taberî, Târih, c. 2, s. 255-256, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 524-525, Kurtubî, Tefar, c. 18, s. 98-99, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 213-214.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/16-17.

[35] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 401, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 585, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 359, Nesâî, Sünen, c. 3, s. 90, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 278.

[36] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 504, Müslim, c. 1, s. 585, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1 , s. 274, Tirmizî, c. 2, s. 359, Hâkim , c. 1, s. 277.

[37] Mâlik, Muvatta, c. 1, s. 108-109, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 486, Ebu Dâvud, c. 1 s. 274-275.

[38] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 243, 249-250, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 211-212, Müslim , Sahîh, c. 1, s. 585-586, Nesâî, Sünen, c. 3, s. 114-115.

[39] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 30, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 430, İbnMâce, Sünen, c. 1,s.344.

[40] Cum'a: 9.

[41] Buhârî, Târîhu'l-Kebîr, c. 1, ks. 2, s. 335, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 280, Tahavî, Muhtasar, s. 34, Serahsî, Mebsût, c. 2, s. 22, Kâsnânî, Bedâiyu's-sanâyi, c. 1 , s. 259.

[42] Tahavî, Muhtasar, s. 36, Serahsî, Mebsût, c. 2, s. 22, Kâsnânî, Bedâiyu's-sanâyi, c. 1, s. 25.

[43] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 37, Buhârî, Târîhu'l-Kebîr, c. 1, ks. 2, s. 335, Ebu Dâvud, c. 1, s. 280, Tahavî, Muhtasar, s. 36, Serahsî, c. 2, s. 22, Kâsnânî, c. 1, s. 259.

[44] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 37, Nesâî, c. 3, s. 116, Tahavî, s. 36, Serahsî, c. 2, s. 22.

[45] Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 217, Ebu Dâvud, c. 1, s. 284.

[46] Ebu Hanite, Müsned, s. 18, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 212, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 581.

[47] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 30, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 213-216, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 581, İbn Mâce, c. 1,s.349.

- [48] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 8, Nesâî, c. 3, s. 91-92.
- [49] Mâlik, Muvatta, c. 1, s. 101, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 239, Buhârî, c.1, s. 213-223, Müslim, c. 1, s.587, İbn Mâce.c.1, s. 347.
- [50] İbn Mâce.c. 1, s. 347.
- [51] Tirmizi, Sünen, c. 2, s. 401.
- [52] Buhân, Sahih, c. 1, s. 219-220.
- [53] Ebu Hanife, Müsned, s. 17, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 87, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 221-223, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 286, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 351, Nesâî, Sünen, c. 3, s. 109.
- [54] Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 287, Nesâî, Sünen, c. 3, s. 105.
- [55] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 87, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 589, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 286.
- [56] Mâlik, Muvatta, c. 1,s.103, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 272, Buhârî, c. 1,s.224, Müslim, c. 2, s. 583.
- [57] Tahavî, Muhtasar, s. 34.
- [58] Ahmed b. Hanbel, c.2,s. 499, Müslim, c. 2, s. 600, Ebu Dâvud, c. 1, s. 295, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 400-401, Nesâî, c. 3, s. 113, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 307.
- [59] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 8, Ebu Dâvud, c. 1, s. 277, İbn Mâce.c.1, s. 358, Nesâî, c. 3, s. 89.
- [60] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 8, Ebu Dâvud, c. 1, s. 277, İbn Mâce.c.1, s. 358, Nesâî, c. 3, s. 89.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/17-20.
- [61] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 235-236, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 212, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 111, Müslim, Sahih, c. 1, s. 373, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 123, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 198, Semhûdî, Vefau'l-vefa, c. 1, s. 247-248.
- [62] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 1, s. 250, c. 3, s. 809.
- [63] İbn Esir, c. 7, s. 166, İbn Hacer, c. 4, s. 343, Semhûdî, c. 1, s. 252-253.
- [64] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 343.
- [65] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 343, Semhûdî, c. 1, s. 253.
- [66] Semhûdî, c.1, s. 253.
- [67] İbn Hacer. c. 4. s. 343. Semhûdî. c. 1. s. 253.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/20-21.
- [68] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 244-246.
- [69] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 3, s. 809-810.
- [70] Eyvub Sabri Paşa, Mir'at-ı Meçime, s. 911-924.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/21-22.
- [71] İbn İshak, İbn Hişam, Sıre, c. 2, s. 138, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 22, Mesûdî, Murûcu'z-Zeheb, c. 2, 285, Muhibbul-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 2, s. 211 Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 197.

[72] Ahmed Zeynî Dahlan, Sîre, c. 1, s. 169.

[73] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 22.

[74] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 96.

[75] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 22.

[76] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 96, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 233.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/22-23.

[77] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 138-139, Taberî, Târih, c. 2, s. 249, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 192-193, Etau'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 197-198, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 233.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/23.

[78] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, t 3, s. 486, 512, 580, 583, 598, 421.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/23-24.

[79] İbn Sa'd, Tabakatu'l-Kübra, c. 3, s. 227-229, Belazuri, Ensabu'l-Eşraf, c. 1, s. 182-183, Zehebi, Siyeri A'lamu'n-Nübela, c. 2, s. 13-14.

[80] Hâkim. Müstedrek. c. 3. s. 400.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/24-25.

[81] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 165-166, Musa b. Ukbe'den naklen Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 212.

[82] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 212.

[83] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 197.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/26-27.

[84] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 174, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1017, Taberî, Târih, c. 3, s. 147-148.

[85] Taberî, Tefsir, c. 11, s. 24, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 12.

[86] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.3, s. 71.

[87] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 540-541.

[88] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.2, s. 235.

[89] İbn İshak, İbn Hişam, c. 3, s. 71, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 37,40.

[90] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 541.

[91] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 3, s. 71.

[92] Vâkıdî, Megâzî, c.2, s. 441.

[93] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 235, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 80-81, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 12.

[94] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 3, s. 81 5.

[95] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.2, s. 235.

[96] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 41.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/27-29.

[97] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 235, Buhari, Sahih, c. 4, 266, İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 11, s. 157, Zehebi, Tarihu'l-İslam, s. 334, Semhûdî, Vefâu'l-vefa, c. 1, s. 254.

[98] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 236, Semhûdî, Vefâu'l-vefa, c. 1, s. 256.

[99] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 1, s. 256, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 1, s. 339, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 2, s. 240.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/29-30.

[100] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 236, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 266, Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 1, s. 256.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 3/30.